[illegible]

[illegible]

صراح

[illegible]

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم

قال الفقير الى مولاه الغنى به عمن سواه الواثق بالمتعالي عن الولد والوالد **ابو الفضل** محمد بن عمر بن خالد المدعو **بجمال القرشي** جمل الله احواله وحصل اماله احمد الله وهو المحمود بكل اللغات وجلها واشكره وهو المشكور على كثر الهبات وقلها واصلي على مصلي مضمار الرسالة بعثة وزمانا ومجلي ميدان الدلالة رتبة ومكانا محمد الذى تحدت به على الالسن العربية وتذللت له كل صعبة ابية وعلى الهداة الناطقين من آله وصحبه اولى المواثق الصحاح صلوة متصلة الصباح بالرواح واسلم تسليما **وبعد** فان صحاح اللغة دواء العلة لسقام الجهل وشفاء الغلة لذوى النهل بل صحة من لغات العرب لكل سقيم ومنهج لطالبى الادب مستقيم ولنعم الله لقد حلى به الجوهري جوهره وابان فيه فضله واظهره فلله دره ثم لله دره ما احسن ترتيبه واتقن تهذيبه شكر الله سعيه فيه وكافاه بالخير اضعاف ما يكافيه ولقد كنت برهة من الزمان فى تطلابه بالشراء ان تيسر او باستكتابه حتى ظفرت بنسخة مصححة بخزانة كتب المدرسة الصاحبية البرهانية المسعودية بكاشغر دامت معمورة مبانيها لسعادة بقاء بانيها فى اربع مجلدات ضخام صحاح كاسمها غير سقام فحملني استثقالها على الاوطان وطالبنى من وعدته الا بحجا بالانجاز شعر فطال المقام رجائى وقعده ✢ حتى رأى انجاز دهرى مواعده ✢ فتأتى لى بعد ما استخرت الله تعالى هذه الطرز الآتى واتانى على غير حاجة وعده المأتى فتحريت الايجاز فيه لا الاسهاب وتجنبت الاطالة والاطناب معرضا عن الاستشهاد بالاشعار دون الامثال

رباعیات والافعال رقما ورمزت منها الابنیة بالقلائل حیث اضطررت فیه الی الدلائل لما ان صاحب
الکتاب رحمه الله ضمن غایة الاطناب فی اشعار الاستشهاد الا انساب وترجمت بالفارسیة مفردات
اللغة من انواعها الثلث لتشترک فی استفادتها الاوساط والاحاد ثم حذفت عن الاسم والمصدر
ـسائه الحرافة الی التعریف ورسمت عن اختلاف ابواب الثلاثیات المصادر بعینین عنیت بهما عینی فعل
الماضی والمضارع اذ الاختلاف فیهما واقع ورقمت اختلاف حرکاتهما ا ق ه ثم قسمت انواع
ثلث الحرکة بحسب حالاتهما ثانیا لان مجرد الرقم ربما یترک فی الکتابة ویهجر واصطلحت ایضا رقمین
هذا سیین موضع الاولی والثانیة من العینین مع بیان ان المصدر من باب واحد او بابین وقیدت
اللفظة ایضا فی المرادفة بمعنی آخر من الثانیة المصادفة هذا وقد اقتفیت الصحاح فی ترتیبه
الحسن المبانی وتنفیت تکریر اللفظ عند تقریر المعانی لیصغر حجم الکتاب ویخف النقل والاستکتاب
تسهیلا للکتبة وترغیبا للطلبة علی وفق جهدهم فی ابتغاء طلباتهم وقدر هممهم فی استکفاء
مهماتهم [illegible] الفضل قاصرة وان کانوا من بنی الاکاسرة
والقیاصرة وسمیته بالصراح من الصحاح وسألت الله الخیرة به للطالب والصلاح
والفوز لی والفلاح وان یلحقنی بالصلحاء الغابرین ویرزقنی ذکرا صالحا فی الغابرین ویجعل
لی لسان صدق فی الآخرین راجیا من الفضلاء الماهرین علیه عفو هفوتی فیه والعثرة فی
القلة منها والکثرة واصلاح ما فسد وقد ویجبر ما انکسر وان لا یرشقونی بسهام الطعن واللوم و
ینذکرونی بما عندهم من الخیر بین القوم وتأملوا فیما املوته من غیرهم للغد لعبد الیوم تحقیقا
لحسن ظنی بکرمهم وتصدیقا لما یلیق بی من محاسن شیمهم ان ارید الا الاصلاح ما استطعت
وما توفیقی الا بالله علیه توکلت والیه انیب ومما قلت شعر

لله در الجوهری فانه ... لعلی ادری التصنیف حسن ترفق
عمل الصحاح وحاز فی ترتیبه ... قصب السباق لما به لم یسبق
هذا الصراح من الصحاح مروق ... یصفو لشاربه وما بمرنق
یسقی به القرشی ندمان النهی ... کاسی فوائد مطرف ومعتق
فاشرب لتحظی کاسه اذ کیس ... یحظی بها لا حظ منها لاحمق

باب الالف المهموز

قال صاحب الصحاح ابو نصر اسمعیل بن حماد الجوهری رحمه الله ذکرت فی هذا الباب الهمزة الاصلیة التی تکون
لام الفعل فاما الهمزة المبدلة من الواو نحو العزاء او التی اصلها یاء زائدة من نحو ... او المبدلة من الیاء
نحو الاباء الذی اصله اباى لانه من ابیت فذکرتها فی باب الواو والیاء وذکرت فیه ان همزة الاشیاء
والالاء غیر اصلیة ان شاء الله تعالی • **فصل الالف** - اجاء علی وزن فعل بفتحتین
کوهی از طی اجئون مثل اجئون فنسب الیه آء علی وزن عاع درختی آءة یکی و آواة تصغیر
اباءة فی مذکور فی المعتل اثاءة کحمزة زنی است از قبیلة بکر بن وائل مادر قیس بن ضبیعة ...
جماعت واصبح مؤتفا دالشیء الطعام ازالشیء ... آزاعن الامر حد
بدل شد ورجوع نمود از حاجت ... الشاء ... فی المعتل ...
بدون نمود دیگر ... عع بفتحتها قال ابوزید اکاء ... علی تفعیلة ذلک
فهناک در جع عنه یعنی شخصی ارادۀ کاری کرد پس درآمدی ... وهنگام آن ... ترسید
ازان کار باز ماند الاء ... درختی است تلخ ... فی المعتل آبیة ... بر وزن ...
هیئة **فصل الباء** بوء بوءا اصل یقال بؤمن ... الکریم و بار بأت الشیء اسے
قلت ... بأی انت وامی بدء و آغاز کردن عع بفتحتها یقال بدأت بالشیء ای ابتدأت
وبدارته ای فعلته ابتداء و آفریدن وبدأ الله الخلق وابدأ ... ویقال فعل ذلک عودا
وبدءا ... ویقال رجع عوده علی بدئه ای رجع فی الطریق الذی جاء منه وهو
یبدی وما یعید ای ما یتکلم ببادئة ولا عائدة و ... در سهری نیستان ... وی
وبخش از جزو قمار بدأة مثله ابداء بدء ... مثل جفن و اجفان و ... بدیئی کار نو
و نخستین ابداء کار بدیع و نو آوردن بدی بدیئی الفضا ... کہ بوقت اسلام کنده باشند و نخستین
از هر چیز و فی الحدیث حریم البئر البدیء خمس وعشرون ذراعا ویقال افعله بادئ بدء و بادی
بدیئی ای اول کل شیء والیاء من بادی ساکنة فی موضع النصب هکذا یتکلمون به ویقال افعله بدأ
ذی بدء ای اول اول و لک البداءة بالضم والفتح مقصورة وممدودة ای لک ان تبدأ قبل غیرک
فی الرمی وغیره و تبدی الرجل ... اذا اخذه البدئی ... بذء و بالمعجمة ناخوش ...

حال کسی را و کراهیت داشتن و نکوهیدن جای را و چراگاه را عن لفتحهما ارض مربئة زمینی که در وی
چراگاه نباشد وامرأة مربئة بلا همز یذکر فی باب المعتل براءة بیزار شدن از عیب و دوام و مانند
آن عن بکسر الاول وفتح الثانی برء بالضم به شدن از بیماری عن لفتحهما واهل الحجاز یقولون برأت
من المرض برءا بالفتح وهو بارئ من مرضه برءه آفریدن عن لفتحهما وهو البارئ بریّة آفریدگان وقد
ترکت العرب الهمزة وهی ایضا جاز ان تکون من البری وهو التراب غیر مهموز براء لفتحتین ممدود
سختین شب از ماه ابراء بیزار گردانیدن یقال ابراه الله من المرض تبرئة کذلک تبری بیزار
شدن یقال تبرأت من کذا وانا براء منه وخلاء لفتحتین لا یثنی ولا یجمع لانه مصدر فی الاصل وانا
بریٔ منه ونحن برآء بالضم مثل فقهاء وبراء بالکسر مثل کبار وابراء وابریاء مثل اصحاب وانصباء
وهم بریئون وهی بریئة وهما بریئتان وهن بریئات وبرایا ورجل بریٔ وبراء بالضم مثل عجیب وعجاب
وبارأت شریکی ای فارقته وبارأ الرجل امرأته واستبرأت الجاریة واستبرأت ما عندک لباء
لفتحتین لبوء لفتحتین آرام یافتن بچیزی و انس گرفتن عن بالکسر ولفتحهما یقال لباءة وناقة لبوء
التی لا تمنع الحالب والبأنی فلان تبسّأت به بطء بالضم درنگ کردن عن لضمهما و آهستگی
نقیض سرعت ابطاء کذلک وهو بطیٔ ویقال بطأت وبطؤت ویقال ابطأت وتباطأ بالفتح والضم ای بطؤ وتقول ما
وما ابطأک وما ابطأ بک وتباطأ الرجل فی مسیره وبطآن ذا خروجا وابطأ القوم اذا کانت دوابهم
بطاء بکء کم شیر شدن ناقه عن لفتحهما بکوء لفتحتین کذلک فهی بکیٔ وبکیئة وابکئ بکاء بالکسر المد
مباءة جای باش و جای گاو دشتی و شتر و تبوأت منزلا ای نزلته و بوأت الرجل منزلا و بوأت
ای هیأته ومکنت له فیه استباءة جای ساختن وهو بیاء سوء مثال بیعة ای بحالة سوء وانه لحسن البیئة
تبوئه راست کردن نیزه سوی کسی اباءة باز گردانیدن شتر بجای گاه واباث علیه ماله ای ارحت
علیه باءة ومنه باءة مثل باعة لغة فی المباءة ومنه سمی النکاح باءة وباءة فلان بالرجل یبوء به
ای یمکن منها بواء برابر یقال دم فلان بواء بدم فلان بواء بهم فلان اذا کان کفوا له وفی الحدیث
امرهم ان یتباوءوا ویقال اجابوا عن بواء واحد ای اجابوا جوابا واحدا واباث القاتل بالقتیل
اذا قتلته به وباء بصاحبه اذا قتل به ومنه قولهم باءت عرار بکحل وهما بقرتان قتلت احدیهما
بالاخری ویقال بوء به ای کن ممن یقتل به وقوله تعالی وباؤ بغضب من الله ای رجعوا به

ای صار علیهم دبار بالثمه وبار بجفه تبوء بوء ای اقرو ولا یکون ابدا ابما علیه لا اله وتقال فی ارض کذا لا
تبئ فی فلاة ای تذهب به بر دبهود بفتحتین انس گرفتن بکسی ناقه بهار بالمد اذا انست بالحالب وانا
البهاء من الحسن فهی من بهی الرجل غیر مهموز ویقال ما بهأت وما ابهت له ای ما فطنت له ضمیمه
تبا بالمکان اقامت بوده ع بفتحها ثبار بالثلثة شلهبثبارة موضعی **فصل التاء**
رجل تاتاء علی فعلال گنگلاج وفیه تارتار ای تردد فی الکلام بالتاء تن تتوء بفتحتین مقیم شدن
بجای ع بفتحها وهم تاتار البلد ای متکلمه وآن اسم تناءة بالکسر والمد ضمیمه تبتاء آنکه وقت جماع حدث
کند یا آنکه پیش از دخال انزال کند تیتاء تیتا مثل التفئ تندشد وخشم گرفت ع کلفت
ولقفیه الشیء هنگام آن چیز واول آن **فصل الثاء** ثاء ثارت الابل اذا اروبها
تار ثاءة دفع کردن از کسی یقال ثارثارت عن القوم ای دفعت عنهم ولقیته ثفتا ثارت سنای
سلبه وانا یه کسبهم اثارة ای رمینه ثلدقو ة بالضم پستان مرد اذا ضم اگر لها همرت وان فتح
لم تهمز ثفاء بالضم مشدد ا ممدود اسپندان دانه تخم وحب خوراسند انه تشید کردن ان
ضمیمه شرطه مست وکوتاه از مرد وزن ثطاه پا بیال بود ازاع بفتحها دکوال ش
ع کل عت ثطاءة بالضم والفتح داء ابیت خرد ثاده موضعی در بلاد هذیل ثاثیه سبها اد
ثیه **فصل الجیم** جوء جو سینه مرغ وکشتی جابی ج جا جاة خواندن شتر را
یعنی جی جی گفتن صلته بالباء والاسم جی مثال جیع تثبت الهمزة الاولی الجیب وسماروغ سخ
جباة جماعة علی غیر قیاس اجبات الارض ای کثرت کما تها دحی ارض جباة سماروغ ناک
واجبات الزرع ای بعته قبل ان یبدو صلاحه وفی الحدیث من اجبی فقد اربی بلا همزه
جباة کنده کفش ونعلین دوتمی حب وجبوء بفتحتین سر درکشیدن از کسی ع بفتحها جبأت
علنی عنه ای نبت عنه جبا بالضم والتشدید بدل جبأ علیه الاسود ای خرج علیه الحیة من
حجره ومنه المجائی وسو الجراد جراءة بالضم دلیری وتترک الهمزة فیقال جیرة
مثال کرة کما قالوا المراة مرة جرارة بالفتح والمد دلیر شدن ع بفتحها یقال
هو جری المقدم ای جری عند الاقدام وجرأتک علی فلان حتی اجترات علیه جزء بالجمه
والضم پاره اجزاء ج جزء بالفتح نام مردی وبخشش کردن وپاره پاره کردن تجزیه کذلک بسند کرد

به چیزی یقال جزأت به ای اکتفیت به جزء و بفتحتین بسنده کردن شتر از آب بعلف
جمع بفتحهما اجزاء تجزئة بسنده کنانیدن طلبیدگی جازئة واجزأ فی الشیء ای کفانی واجزأت
عنک شاة ای قضت وهی لغة فی جزت واجتزأت بالشیء وتجزأت بهای اکتفیت به واجزأت عنک
مجزأ فلان ومجزأة فلان ای اغنیت عنک معناه جزأة بالضم دسته درفش واجزأته ای جعلت له نصابا
جبس درشت وسخت شدن دست از کار جمع بفتحهما جبأة مثال جبرعة اسم منه وهی فی الدواب
بعس الهلیلة تخشبو آررو غ دادن تجشئة شلتسأة مثال همزة اسم منه جشاء بالضم والمد مثله
جشو بفتحتین بیامدن دل را جشأ رمی البلدة واجشأتها ای لم توافقک ولم توافقها وجشأ القوم من
بلد الی بلد ای خرجوا جشیء کمان سبک وچوب سبک جفاء بالضم والمد خاشاک آب آورده یقال
زبد السیل جفاء ای باطلا قوله تعالی فاما الزبد فیذهب جفاء وجفأ الوادی اذا رمی بالقذر والزبد
وکذلک القدر اذا رمت بالزبد فی الغلیان واجفأ لغة فیه وجفأت القدر ایضا اذا کفأتها او امالتها
فصببت ما فیها ولا یقال اجفأتها وجفأت الرجل ای صرعته واجتفأت الشیء اقتلعته ورمیت به جبأ
الرجل علی الشیء وجبأ برشاء جبأ علیه اذا اکب علیه جبل اجبأ مرد کوز پشت مجباء بالضم جبایة
آمدن والجبأة من جبأ المرة الواحدة الا انه وضع موضع المصدر مثل الرجفة والرحمة جبارة بالکسر علی
فعالة اسم منه ویقال جئت مجیأ حسنا وهو شاذ لان المصدر من فعل یفعل بفتح الاول وکسر الثانیة
مفعل بفتح العین وقد شذت منه حروف فجاءت علی مفعل کالمجیء والمحیض والمصیر والمکیل اجاءة
آوردن وجاء الی علی فاعلنی فاجبته ای غالبنی بکثرة المجیء فغلبته وتقول الحمد لله الذی جاء بک الحمد لله
اذ جئت ولا تقل الحمد لله الذی جئت ویقال اجاءه الی کذا ای الجأه واضطره الیه وفی المثل شر ما
یجیئک الی مخة عرقوب قال الاصمعی وذلک ان العرقوب لا مخ فیه وانما یحوج الیه من لا یقدر علی شیء
وقولهم لو کان ذلک فی الیء والجیء ما نفعه قال ابو عمرو فالیء الطعام والجیء الشراب قال الاموی هما
اسمان من قولهم جأ جأت بالابل ای دعوتها للشرب وهأهأت بها ای دعوتها للعلف
ضمیمه جلأ بالرجل جلأ وجلأة انگند اورا وجلأ ربثوبه انداخت پارچه اورا جمع بفتحهما اجمی علیه
خشم گرفت بر او جمع کلاء تجمأ فی ثیابه گرد آورد در پارچه خود وتجمأ علیه گرفت آنرا وپنهان ساخت
وتجمأ القوم فراهم آمدند وجبأ وجیأ شخص فرس اجبأ وجبأ اسپی که غره پیشانیش کشیده باشد

والاجاء الاسم مجئو ولغة فی مجیء مجاء نام مردی جؤرة بالضم سود رنگ است ودرمیان او سرخی گونه
فصل الحاء حبأ بفتحتین همنشین وخاصه پادشاه احباء ج حبت دریشه
نا الفت گلیم را مع بالفتح وکسلر بهمز ولا بهمز واحجأت الثوب ای فتلته حج رشاد شدن مع بالفتحها
وبفتح او کسر ٢ وصلته بالباء حجأ بفتحتین مولع وبخیل شدن مع بکسر او فتح ٢ بهمز ولا حجئت به و
تحجأت بمعنی حدأة بفتات تیرنشیه حدأ ج حدأة بکسر الاول مات حدأ ج حدء برگردانیدن
مع بفتحها حدأ بفتحتین خفسیدن بجائی مع بکسر او فتح ٢ ویقال حدئت به ای لزقت به وحدئت
الیه ای لجأت الیه وحدئت علیه والیه ای حدبت علیه والفرقة منتحة من الظلم حزء برداشتن
سراب چیزی را مع بالفتحها یقال منه حزأ السراب الشخص یحزؤه ای رفعه لغة فی حزاه یحزوه والام
وحزأت الابل جمعتها وسقتها حشء نیر بشکم زدن مع بالفتحها وحشأت المرأة جامعها حشا
بالکسر گلیم درشت محاشی ج حصء سیراب شدن یقال حصأت من الماء ای رویت منه
واحصأته ارویته وحصأ بها ای حبق حضأت النار بالمهموز سعرتها بهمز ولا حضاء بالکسر آتش
کاوه بالمد ایضا علی فعال حطء انگندن یقال منه حطأت به الارض ای صرعته وتیر دادن و
جماع کردن وبرپشت زدن کسی را بکف دست مع بفتحها قال ابن عباس رضی الله عنهما اخذ
رسول الله صلی الله علیه وسلم بقفای فحطأنی حطاة وقال اذهب فادع لی فلانا وکفک
برآوردن ودیگ صلته بالباء حنطی علی فعیل مرد مردوما یقال حطی ابن اللطی اتباع حطیئة مرد کوتاه وزشت
نام مردی حنبطأة بالضم وفتح الثانی وکسر الثالث مثال علبطة ای عرفیه حنطأ حنبطأة
حنبطی بلا همز ایضا کوتاه فربه کلان شکم حنبطی کذلک بهمز ولا خشم آلود واحبنطأ الرجل
ای انتفخ بطنه حفاء بیخ بردی سپید که آنرا بخورند احکأت العقدة ای شد تها حلوی
علی فعول بفتحتین سودن سنگ بر سنگ وحلأت الجلد اذا قشرته حلاءة بالضم والمد پوست تنگ
که برخیزد از پوست بوقت دباغت وفی المثل حلأت حالئة عن کوعها لان المرأة الصناع
ربما استعجلت فقشرت کوعها تحلیء بالکسر پوست کار در سیده وزخم شده حلأ بفتحتین زخم رسیده شدن
پوست مع کلمع وتجادومیدن یقال منه حلئت شفته ای بثرت حل رتهازیانه زدن و به شمشیر
زدن ودادن وحلأت الابل من الماء تحلئة وتحلیئا اذا طردتها عنه ومنعتها ان ترده وحلأت السویق

اسماً من الملامة قال الفرّاء جمعه بهمز والا فيستمر ... حمأة بفتحتین گل سیاه و تیره و قول الله من حمأ مسنون حماة بالتسکین کذلک
یقال منه حمأت البئر حمأ ای نزعت حمأتها حمأن بفتحتین لای ناک شدن چاه ع ج کـ ا ف ۲
احماء لای رساندن وحمئت علیه ای غضبت حم بالکسر خویشاوند شوی چون پدر و برادر وی
مثل قفا وحمو مثال ابو وحم مثل اب کذلک احماء ج حناء بالکسر والمد مشدد وحنأة واخص منه
تحنئة تحنی سجنا رنگ کردن حنا تان دور یک لوده ضمیمه احرنبأ در آیده شد برای
قشم وبدی حنبطأ و حنظأ رجل کوتاه شکم فیساد کوتاه بد خلقت حاء نام مردی وسیعوفی الالف اللینة
فصل الخاء
خبء پنهان کردن ع ج بفتحهما وپنهان کرده وپنهانی خبی رعلی الفعیل
مثله خبء السموات باران خبء الارض نبات خابئة ثم وهو بلا همز ایضاً واختبأت ای
استترت جاریة مخبأة ای مستترة خباة مثال همزة زن بسیار پنهان شونده طلعة بسیار روی نماینده
قال ان البغض کنا نهی الی الخباة الطلعة اختباء پنهان اختبأ واختبارت منه ای اختبات
خوفاً وحیاء قال ابو عبید اختبأت له ای ختلته تخبؤ نکاح کردن رجل خجأة ای نکحة مثال
همزة ونحل خجأة کثیر الضراب وکثیر اللحم الثقیل تخاجؤ فی المشی تباطؤ خذوء فروتنی کردن
ع بکسر و فتحهما ایضاً صلة باللام استخذار کذلک واخذأه ای ذلله خرء بالضم پلیدی
خرء علی فعول ج مثل جند وجنود خراءة بالفتح والمد کراهیت داشتن ع ک ا ف ۲ وقال
للمخرج مخرؤة ومخراة خسء راندن سگ را ورفتن سگ لازم ومتعد ع بفتحهما انخساء
رفتن سگ خسئ وخسوء بضمتین خیره شدن چشم ومنه قوله تع خاسئاً وهو حسیر تخاسأ القوم بالحجارة
ای تراموا بها وکانت بینهم مخاسأة خطأ بفتحتین نا راست و هو نقیض صواب وقد یمدّ و قرئ
بهما قوله تعالی ومن قتل مؤمناً خطأ ممدوداً ومقصوراً اخطأ تخطأت بمعنی ولا تقل اخطیت وبعضهم
یقول خطء بالکسر والسکون گناه قوله تعالی ان قتلهم کان خطأ کبیراً ای اثماً خطء خطأة بفتح الاول
وکسر الثانی گناه کردن ع ک ا ف خطیئة علی فعیلة اسم فیه ولک ان تشدد الیاء لان کل یاء ساکنة
قبلها کسرة او واو ساکنة قبلها ضمة وهما زائدتان للمد لا للالحاق ولا هما من نفس الکلمة فانک
تقلب الهمزة بعد الواو واواً وبعد الیاء یاء وتدغم فتقول فی مقرو مقرّو وفی خطیئة خطیّة وجمعها
خطایا والاصل فیها خطائی علی فعائل فلما اجتمعت همزتان قلبت الثانیة یاء لکسرة ما قبلها ثم قلبت

الّا لاستثقال الحرکة علیها ثم قلبت الهمزة الاولی یاءً لخفائها بین الالفین وفی المثل مع الخواطیٔ
سهمٌ صائبٌ یُضرب للذی یکثر الخطاء ویاتی الاحیان بالصواب قال الاموی المخطیٔ من اراد الصواب
فصار الی غیره والخاطی من تعمّد لما لا ینبغی تخطئة تخطیٔ بخطا منسوب کردن ویقال اخطأت مخطأة ای
وتخطّأت له فی المسئلة ای اخطأت وتخاطأه ای اخطاه خلأ مقصور خلاء بالکسر ممدود حرن ملی
کردن وهو خاص بالناقة بلی علی عع بفتحها یقال خلأت الناقة کما یقال فی الجمل الحّ وفی الفرس
حرن وفی حدیث سراقة ما خلأت ولا حرنت ولکن حبسها حابس الفیل فیمیه خبأه ابیخ برکند اسرا پیش
بزین عع بفتحها خفأ بیته بشکست خانه او برانداخت خفأ القربة دریده شکست را از گیت
حوض تا که زمین آب حوض را جذب نکند خمأ ومنه خشأت الجذع بریدم شاخ
عع بفتحها وخنیئة بالیاء رشته خای یک ملینا یعنی بشتاب کن

فصل الدال

دیداء بالکسر والمد داداة سخت دویدن شتر دادی سه شب آخر ماه پیش ابنهایی محاق وقال ابو عمرو
دیداً وداداً آخر ماه قره ود ود کردن صنع کردن بصیغ افتعها وفی الحدیث اذ سمعوا الحدو
بالشبهات ... بفتحتین ناگاه برآمدن عع بفتحها منه کوکب دری علی فعیل بالکسر والتشدید
مثال سکّین بشدة توقّده وتلألؤه قال ابو عبیدة ان ضممت الدال قلت دُرّی علی فعّیل غیر مهموز
فیکون منسوبا الی الدرّ لانه لیس فی کلامهم فعّیل ومن همزه من القرّاء اراد فعولا مثل سبّوح فاستثقل
فرد بعضه الی الکسر وحکی الاخفش عن بعضهم دَرّیء بالفتح علی فعّیل من درأته مهموز آوردا ای
ستارگان روشن وتدرّأ علینا فلان ای تطاول ویقال السلطان ذو تدرء بضم التاء ای
ذو عدة وقوة علی دفع اعدائه وهو اسم موضوع للدفع والتاء زائدة کما زیدت فی ترتب وتنضب
وتنفل وتدارأتم ای اختلفتم وتدافعتم کذلک ادّارأتم واصله تدارأتم فادغمت التاء
فی الدال واجتلبت الالف لیصح الابتداء بها مدارأة یکدیگر را دفع کردن وخلاف کردن وقال
هو لا یداری ولا یماری وامّا المداراة فی حسن الخلق والمعاشرة فان ابن الاحمر یقول فیه انه
یهمز ولا یهمز ویقال دارأته وداریته اذا اتقیته ولاینته ویقال جاء السیل درءاً بالضم ای من بعید
ودرءاً بالفتح کذی یقال انت درء فلان ای اعوجاجه بپرداخت درء وهو التیه وطریق ذو درء
علی مفعول ای ذو کسور وحدبة ودرئة ستور باخر آنکه در پس آن تیر انداز پنهان شود بجهت

اذا افتتن بهیدا و جانشد که آنرا بهیزه بر باینده و اذرأت العبید علی افتعلت ای اتخذت له ذرئة
ذرء بفتحتین غدد و تاک شدن پشت شتر و آماسیدن عع بضمها بعیر دارئی لغت منه و ناقة دارئة
ایضا و اذرأت الناقة بضرعها ای انزلت اللبن و اذخت ضرعها عند النتاج فهی مذری دفء — دفء
بالکسر پشمینه و موی ستور و مانند آن که از وی نفع گیرند قوله تعالی و الانعام خلقها لکم فیها دفء — دفاء
و گرمی و نا خوشی او دفاء ج دفاءة و دفاء مصدر منه یقال اقعد فی دفء هذا الحائط ای فی کنه رجل
دفئ علی فعل جامه گرم پوشیده دفآن کذلک و هی دفآی و ادفأه الثوب و تدفأ هو بالثوب
و استدفأ و ادفأ ... و انتقل منه ای لبس ما یدفیه و تقول ثوب مدفئ و ارض دفیئة علی فعیل و لیلة
دفیئة و کذلک الثوب و البیت مدفئة شتران بسیار و پشمینه ایضا مدفاة شتر بسیار پشم و بسیار
دفئی مثال عجبی باران آخر بهار دثئی ایضا کذلک نگل سیره و نتاج قبیل الصیف فهی دفئیة
و دفئیة قال ... الدفئی وقوع الجبهة و آخرة الصرفة مداکاة آنبوه کردن و زحمت دادن — مداکاة
و گرد آمدن قوم بکسی و تداکأ القوم ای ازدحموا دنیء علی فعیل مرد فرومایه و الفعل منه علی
عع بفتحها نمودالی دناءة و دنوءة فرومایه شدن و فعل عع بضمها و فتح الاول دنیئة عیب
و نقیصت دنأ بفتحتین کوژی ادنأ کوژپشت داء بیماری ادواء ج و منه یقال داء الرجل یداء — داء
مهموز و دوئیة بارجل داء داءت ایضا فانت مذی دوا و ادأته ای اصبته بداء یستعدی و لازم و اداء
او ادوی و دوی ... ادواء ادوا ادا قتبته و تعونیم به داء ظبی معناه لیس له داء کما لا داء بالظبی
ضمیمه دبأ و نیز ارگرفت عع بفتحها دبأ بالعصا زدن آنرا دبأة گرختن و دبأة و دبأ علیه تدبیئا — دبأ
پوشیده پنهان کردن آنرا دثائی کعربی باران که بعد از شدت گرما آید و بچه گوسفند که در گرما — دثائی
پیدا شود و تدنبأ الشیئ مضطرب شد **فصل الذال** ذرء آفریدن عع بفتحها منه الذریة — ذرء
بالضم و التشدید و هی نسل الثقلین بترک الهمزة ذراری ج و فی الحدیث ذرء النار ای انهم
خلقوا لها ذرأ بفتحتین سپیدی موی و پیری عع کالفعل سوا ذرئ اورئی ذرآء و ذرئ شعره و ذرأ له
لغتان ذرأة بالضم اسم منه و فرس اذرأ و جدی اذرأ ای ارقش الاذنین و سائره اسود و
عناق ذرآء و هو من شیاب المعز دون الضان ملح ذرآنی و ذرآنی بتحریک الراء و تسکینها
نمک سخت سپید و ذرأت الارض ای بذرتها و زرع ذرئ و ترک الهمزة اصح منه ذیأت — ذیأت

الملح فنذیا اى النضجة حتی یسقط عن عظمه قنذ بارت القرحة فسدت وتقطعت بحیم ذوذأ دوذأة زجر کردن واضطراب نمودن در رفتار تذأ ذؤ ذو ذرذرة شلد ذباة بالفتح زن خرد سال لاغر خوبصورت چالاک ذ با علیه دشوار آمد مع بفتحها

فصل الراء

رأ اورأ اى رأى ان لمع ورأ امرأت المرأة بعینها برقت ورأرأت عینیاه اذا کان بدیرسهما یدور ورأ العین علی افعل ربأ چشم داشتن ودیده بانی کردن وبر بلندی بر آمدن یقال منه ربأت القوم واربتاء بهم مربا ومربأة مرتبا جای دیده بان یقال ربأت المربأة اى علوتها ربیئة طلیعة ربایا ج ویقال انی لاربأ بک عن هذا الامر اى ارفعک عنه وما ربأت ربئ فلان اى ما علمت به ولم اکترث له وما رابأته اى ما حذرته والفئة رتأ دوشیدن شیر بر ماست وسطبر شدن ارتثاء ماست شدن شیر رثیئة ماست ویقال الرثیئة تفثأ الغضب وارتثأ علیهم امرهم اى اختلط وهم یرتئون رأیهم اى یخلطون وارتثأ فلان فی رأیه اى خلط ارجأت الامر اخرته وقوله تعالى وآخرون مرجون لامر الله ومرجئون لامر الله بغیر همز رجل مرجی مثال مرجع ورجل مرجئ بالهمز الصابئ مرجئة والنسبة الیه مرجئی هذا اذا همزت فاذا لم تهمز قلت رجل مرج مثل معط وهم المرجیة بالتشدید ورجأت الناقة اى دنا نتاجها بغیر الالف عند ابی عمرو ومهموز ابغیر رداءة بالفتح بد وتباه شدن مع بضمها فهو ردی اى فاسد اردأ وارتدأ شده تباه کردن ویاری کردن ویار کسی شدن یقال منه اردأته ای اعنته بالکسر یار قوله تعالى ارسله معی ردءا یصدقنی ردء بالضم مصیبت ارزاء ج رزأت الرجل ارزؤه رزءا ومرزئة اذا اصبت منه خیرا ما قال ویقال ما رزأته ما رزئته مالا اى ما نقصته وارتزأ الشئ اى انتقص رزیئة مصیبت وکمی رزایا ج رجل مرزأ کریم یصیب الناس خیره ورزأ زرزئة اى اصابته مصیبت رشأ آهو بچه رطئ رطأ علی افعیل کول رفأ بهم پیوستن وتنگ کردن دریدگی ودریدگی جامه وبغیر همز ایضا یقال من اغتاب خرق ومن استغفر رفأ رفاء بالکسر والمد سازوار آمدن وبهم چسپان شدن یقال للمتزوج بالرفاء والبنین ترفئة بالرفاء والبنین گفتن بوجه دعا در زناشوئی دوستی وبلا همز ایضا ومعناه السکون والطمانینة من رقوء اى بیستگیه وارقوءة سفینة اى قربها مرفأ بالفتح جای لنگر آمدن کشتی وارفأت الیها اى الجأت الیه وارفاءة فی البیع اى حاباه ترافؤ اى توافق وتظاهر وارقأ بر زدن رقوء تصعیدی ایستادن آب چشم وخون بضمها یقال ارقأ الله دمه

ای سکنه رقوء علی فعول بالفتح آنچه بدو جراحت نهند تا خون بایستد وفی الحدیث لا تسبوا الابل فان فیها رقوء
الدم ای انها تعطی فی الدیات فتحقن بها الدماء ویقال ارقأ علی ظلعک لغة فی ارق علی ظلعک ای
ارفق بنفسک ولا تحمل علیها اکثر مما تطیق رقم در موی نفضتین بیک جائی بودن شتر مع الفتحها رءء
ویقال رهیأت رأیی اذا لم تحکمه ورهیأت السحابة وترهیأت اذا تهیأت للمطر قال والمرأة ترهیأ
فی مشیتها ای تکفأت وترهیأ الرجل فی امره اذا هم به ثم امسک وهو یرید ان یفعله راء درختی را ماند
بکی بروئة تروئة ای اندیشه کردن در کار رویة اسم منه غیر مهموز ضمیمه - رتأ العقدة رتوء
سخت کردن گره را مع الفتحها رتأ فلانا خبه کردن او را ایستاده گردانید رفت رتان بویه دویدن
شتر ارتأ ضحک فی فتور مارتأ کبده بطعام یعنی نخورد چیزی که تسکین گرسنگی بدو کند هذا خاص بالکبد
رنأ الیه دید مع الفتحها رجأ برنأ فی مشیته تثاقل والیرنأ فی فصل الیاء رنأة درنیه از خیر
رها ببندد ارتیأ فی الامر درکاری آرا آمد راه انتقاه ورا لغة فی ارائی والاسم الرئی بالکسر فصل الزای
زأزأت من الرجل ترا ترسیدن زأزأت شدیدا اذا انصاغرت له وفرقت منه رجل زأزاء مثال
همزة هو بسیار ترسنده ولقد زئی منه یقال زکأ زکاءة زکأ ای عجلت نقده وانه لزکأة النقد ورکاء
الفائدة ابدا ای اخذ زکأ زست به چند رجلیها زن بزرگ بزرا و بر آمدن و نزدیک شدن یقال
الخمسین ای دنوت کوتاه شدن یقال زنأ الظل ای قصر وشتاب گرفتن بول زنأ لبول ویقال
زنأ بول و پناه گرفتن یقال زنأت الیه مع الفتحها وان زنأت فی الجبل زنأ بالفتح والمد کوتاه
رجل زنأ مرد تنگ آمده بقضای حاجت وفی الحدیث نهی ان یصلی الرجل وهو زناء ای حاقن
ظل زناء سایه تنگ زنأ تنگ گردانیدن ضمیمه الشبارة بالفتح الغضب زود المنیة اندوی که از
مرگ پیدا شود زناء الدهر ای تقلب الدهر قال ابو عمرو فرحت بهذه الکلمة فصل السین
سأ وسأرت بالجمل سا سا گفتن خر را بوقت آب خوردن ومنه فی المثل ضرب الحمار
من الندبة ولا اقل ابسار سا سب سبأ خمر خریدن بجهت باز فروختن مع الفتحها یقال
سبأت الخمر واستبأتها ولا یقال ذلک الا فی الخمر والاسم سباء علی فعال بکسر الفاء والمد سبیئة خمر
سبأ خمار فاذا اشتریت الخمر لتحملها الی بلد آخر قلت سبیتها بلا همز سبأ بالفتح والمد نام مردی کی پدر
قبائل یمن از نسل اوست ینصرف ولا ینصرف وهو سبأ بن یشجب بن یعرب بن قحطان

سبب و التفات آوردن سوگند دروغ و دلیری نمودن بدان و تازیانه زدن و جا السیف جشن کسی را التیار
پوست باز شدن یا دراه کوه سبائیة منسوب بعبد الله بن سبا و سَرء تخم نهادن ملخ و اسرأت
الجرادة ای حان وقت ذلک منها سِرأة بالکسر تخم ملخ سِروة کذلک واصله مهموز ارض مسروءة ای
ذات سروة سهل بر روغن کشیدن از مسکه سلأت السمن و استلأته یعنی سلاء بالکسر السّاسم تینه
و خار دور کردن سلأ بالضم مشدد ... مثل ... خار خرما سُلاءة یکی و تازیانه زدن یقال سلأه
مائة سوط و نقد کردن یقال سلأه مائة درهم سَوء مساءة مسائیة اندوهگین کردن تع وطض
سوء بالضم اسم فیه و فی قوله تعالی دائرة السّوء یعنی الهزیمة و الشر و یقال هذا رجل سوء علی الاضافة
ثم تدخل علیه الالف واللام فتقول هذا الرجل السوء قال الاخفش لا یقال الرجل السوء و یقال الحق
الیقین و حق الیقین جمیعا لان السوء لیس بالرجل و الیقین هو الحق قال ولا یقال هذا رجل السُّوء بالضم
السین اساءة بدی کردن صلته بالی سوأی نقیض حسنی سیئة بدی و اصلها سیوئة فقلبت الواو
یاء و ادغمت و فلان سیّئ الاختیار و قد یخفف و یقال سیْ الاختیار امرأة سوآء قبیحة و یقال عندی
ما ساءه و ناءه و ما یسوءه و ینوءه و قال ابن السکیت سؤت به ظنا و اسأت به الظن بالالف واللام
اذا جاء فعله بالالف قوله تعالی تخرج بیضاء من غیر سوء ای من غیر برص سوأة عورت و سوءاتی
و خوی زشت سوآء مثله تسوئة تسوئی عیب کردن بر چیزی یقال سوّأت علیه ما صنع ای عبته و
قلت له اسأت و یقال ان اساءت فسوّئ علی و یقال سؤت الرجل سوائیة و سوایة یحذف الهمزة
ای مساءة باز آمدن و اصلها سوائیة مسائیة اصلها مساوئة علی القلب فکرهوا الواو مع الهمزة
و قولهم الخیل تجری علی مساویها ای انها و ان کانت بها اوصاب و عیوب فان کرمها یحملها علی
الجری و استاء الرجل من السوء کما تقول اغتم من الغم سیء بالفتح شیر گرد آمده در اطراف پستان
و تسیّأت الناقة اذا ارسلت لبنها من غیر حلب و هو السیء و قد انسیأ اللبن فصل مشنأ سیأ
سرش دراز باشد مانند کوخ شخأ النار کحل جبل لهابه باخت الغد شخاء مثله شند وطی
وزن فعلوء بالهاء الشخاء مرد سبک و دلیر هر کار پیش آینده و کوتاه و باریک تن با پهنائی سر مرد
کلان سر ماده گرگ سند رون ج سطا را جماع کرد و راعج لغتها اشلنطاء سیاه شکی
شیخی تا نظر کند بطرف آن فصل الشین شاء شاءت بالهمز تشوء گفتم خبر را

شطأ بوقت ایستاده کردن وخواندنش شَطْءُ الزرع والنبات خوشه و برگ کشت واشطاء الزرع
ای خرج شطؤه قال الاخفش فی قوله تعالی اخرج شطأه ای طرفه شاطئ بستر رحل بر بستر شاطی
الوادی کرانه رود ای شطه و یقال شاطی الاودیة ولا یجمع وشاطأت الرجل اذا مشیت علی شاطی
شقأ و هو مشی علی الشاطی الآخر شَقْءٌ و شُقُوءٌ بر آمدن دندان شتر و شانه کردن مو مشقاء فرق سر شقاء
بالکسر شانه و شقاءة بالعصا شقأ اصبت مشقأته ای مفرقه شناءة مثال شناعة دشمنی
شن ثلث لغات شنأ و شنأن بتحریک النون و تسکینها مصادر و منه شنان بلا همز مثله
صحح کراغب و قرئ بهما قوله تعالی شنآن قوم وهما شاذان فی المعنی و اللفظ لان فعلان بالتحریک
انما هو من بناء ما کان معناه الحرکة والاضطراب کالضربان والخفقان و بالتسکین شاذ فی اللفظ لانه
لم یجئ شیء من المصادر علیه و یقال شنئ فلان فلانا ای ابغضه شنأ و شنآنا و یقال شنئ الرجل
فهو مشنوء ای مبغض و ان کان جمیلا رجل مشنأ علی مفعل ای قبیح المنظر و هما مشنأ و هم مشنأ سواء فیه
الواحد والمثنی والجمع مشناء بالکسر علی مفعال مثله و تشانئوا ای تباغضوا اشنئ به ای اقر شنوءة
بالفتح علی فعولة دوری داشتن از آلایش یقال فیه شنوءة و منه ازد شنوءة و هم حی من الیمن و یقال
شیء بالتشدید غیر مهموز الضاد و یقال شنای مهموز شنوی غیر مهموز فی النسبة الیها شیء چیز التصغیر شییء و شییء
بکسر الشین و ضمها والجمع اشیاء غیر مصروف قال الخلیل انما ترک صرفه لان اصله فعلاء جمع علی غیر الواحد کما ان الشعراء جمع علی غیر
واحده لان الفاعل لا یجمع علی فعلاء ثم استثقلوا الهمزتین فی آخره فنقلوا الاولی الی اول الکلمة فقالوا
اشیاء کما قالوا عقاب بعنقاة و اینق و قسی فصار تقدیره لفعاء یدل علی صحة ذلک انه لا یصرف
و انه یصغر علی اشیاء و یجمع علی اشاوی بفتح الواو و کسرها مثل صحاری و اصله اشائی قلبت الهمزة یاء
فاجتمعت ثلث یاءات فحذفت الوسطی و قلبت الاخیرة الفا و ابدلت من الاولی واوا کما قالوا اتیته
اتوة و یجمع ایضا علی اشایا و اشیاوات و قال الاخفش هو افعلاء لان اصله اشیئاء فحذفت
الهمزة التی بین الیاء والالف للتخفیف فلهذا لم یصرف قال له المازنی کیف تصغر العرب
اشیاء فقال اشیاء فقال له ترکت قولک لان کل جمع کسر علی غیر واحده و هو من ابنیة الجمع فانه
یرد فی التصغیر الی واحده کما قالوا شویعرون فی تصغیر الشعراء و فیما لا یعقل بالالف والتاء فکان
یجب ان یقولوا شییئات و هذا القول لا یلزم الخلیل لان فعلاء لیس من ابنیة الجمع و قال الکسائی

اشیاء افعال من الشیء مثل فرخ وافراخ وانما ترکوا صرفها لکثرة استعمالهم بها لانها شبهت بفعلاء
وهذا القول یدخل علیه ان لا یصرف ابناء واسماء وقال الفراء اصل شیء شیّئ مثل شیّع فجمع علی افعلاء
مثل هیّن واهیناء ثم خفف فقیل شیء کما قالوا هیْن وقالوا اشیاء فحذفوا الهمزة الاولی وهذا القول
یدخل علیه ان لا یجمع علی اشاوی مشیئت خواستن ع بفتحها قولهم کل شیء بشیئة الله مثال شیعة
ای بمشیئة الله شیّأت الرجل علی الامر ای حملته علیه واشاءه لغة فی اجاءه ای الجاءه وتمیم
تقول شر ما یشیئوک الی مخّة عرقوب بمعنی یجیئوک ضمیمه شَبادَة بدة قفل شاسی سخت
وسطبر شکا؛ ناب البعیر برآمد دندان پیشین شتر وشکستن ظفر پاره شد ناخن ع کـ ف ع
اسکات الشجر لغصونها اخرجتها شادی سبقت کردن من شاءنی فلان اندوهگین کرد مرا و در
شگفت انداخت مرا یشوءه ویشیء قلب شاءنی شئیان مرد دوربین شوءت بشگفت اندر
شدم باو مسرور شدم **فصل الصاد** صأصأة بانگ کردن خواستن سگ بچه
پیش از چشم گشادن یقال صأصأ الجرو اذا لم یفتح عینیه اوان فتحه وفی الحدیث فقّحنا و
صأصأتم ای ابصرنا امرنا ولم تبصروه و ترسیدن از کسی تصأصأ صأصاء شانه کشتی ناپذیرفتن
شکوفه ودانه سخت ناکردن خرما صبء وصبوء بفتحتین برآمدن دندان کودک و نشتر کرده
ع بفتحها واز کیشی بکیشی شدن صابئ نعت منه وجمعه صابئون وهم جنس من اهل الکتاب
واصبأ النجم ای طلع الثریا وصبأت علی القوم ای طلعت علیهم صدء زنگ گرفتن آهن
ومس وجز آن ع کـ ف ع ویدی صدئة من الحدید ای سهکة وفلان صاغر صدئ ایضا
اذا لزمه العار واللوم جدی اصدأ اعناق صدأة بزغاله سرخ که بسیاهی زند صدأة بالضم
رنگ سرخ سیر وهی من شیات المعز والخیل یقال کمیت اصدأ وصدآء بالضم والمدّ حسن
صاءة مثل صاعة مایخرج من رحم الشاة بعد الولادة من القذی یقال القت الشاة صاءتها
قصیئه در شوراییدن سر را از شستن چنانکه بیکم از وی پاک نشود ضمیمه صئاه صئاله قصد
کرد او را ع بفتحها صرأ ای جمله وقال الاخفش عن الخلیل ومن اغرب ما بدلوه قالوا فی
صرح صرأ صماء علیهم بود ارشد ع بفتحها واصماه ک علی چیز بر انگیخت ترا من صماءة
فالصماء صیئة صیاء پلیدی که از پس ولادت برآید **فصل الضاد** ضئضئی

ضبء اصل ضَبْأ ضَبْء و ضُبُوء بضمتین پنهان شدن مَضْبَأ پنهان جای و ضَبَأ ای لصق بالارض ضابئ
نام مردی ضَبَأْتُ به الارض ای الصقته بها فهو مضبوء به و ضَبَأْتُ الیه ای لجأت و اضبأ الرجل
ضنء علی الشیء اذا سکت علیه و کتمه فهو مضبئ علیه و منه اضبأ فلان علی داهیة مثل الضب ضَنْء و ضنوء بسیار
بچه شدن زن فهی ضانئ و ضانئة و بسیار شدن مال ع بفتحهما اضنأ بسیار مال و فرزند شدن یقال
اضنأت المرأة ای کثر ولدها و اضنأ القوم کثرت ماشیتهم ضِنْء بالکسر اصل و جایگاه و یقال فلان فی
ضوء ضنء صدق ضِنء بالکسر و الفتح فرزند ضوء بالضم و الفتح روشنائی ضیاء بالکسر و المد مثله ضوء
ضهأ ضَواء بالمد و الضم مصدر ان منه ع ضاء اضاءة روشن شدن و کردن لازم و متعدی مضاهأة
مانند شدن یقال ضاهأت و ضاهیت یهمز و لا یهمز قری بهما قوله تعالی یضاهئون و یضاهون قول الذین
ضرأ کفروا ضهید ... گرفت ... ضرأ پنهان گشت ع بفتحهما انضرأت الابل ... الضرأت
ضیارت النخل و الشجر ... شد ضیأرت المرأة بسیار شد فرزند او المعروف بالنون و التخفیف فصل الطاء
طأطأ طأطأة پست کردن تطأطؤ ... یقال تطأطأت لهم تطأطؤ الدلاة ای خفضت لهم نفسی کتطأطؤ
طرأ من الدلاة و هو جمع دالی الذی ینزع بالدلو طأطأ زمین پست طَرْء و طُرُوء بضمتین از جائی ناگهان
طسأ برآمدن یقال طرأت علی القوم طَسْأ بالسکون و التحریک ناگوار شدن و دیگرفتن از روغن و جز آن
طفأ ع کالاف طُفُوء بضمتین فرو مردن آتش ع کالاف انطفاء فرو شد اطفاء متعدی منه مطفئ الجمر ... ان
طلأ روزه ای عجوز المطفأ ... زمین چسپیدن و حبل مطلئ الشرف ای لازق الشنام طِلْء بالکسر باقی حیات
طاء یقال ترکته بطلئه ای بحشاشة نفسه و هذه حیة لا تطنئ ای لا یعیش لدغها صاحبها ای تقتل من ساعتها
یهمز و لا یهمز و اصله یهمز طاءة مثل طاعة دور دست شدن اسپ ... تکاپو ... الطاءة و ...
رجل طیئی مثال ... پدر قبیله ... طائی منسوب علی غیر قیاس و اصله طیئی مثال ... فقلبوا الیاء
طباء، طشاء الاولی الفا فصحت الطاء ... الثانیة ضمیمه طباءة خوشی ... باشد ... طشأ ...
طثأ بازی کرد و انداخت چیزی که اندر وی بود ع بفتحهما طثأة بالضم و کهمزة ... طثأ ...
طفنأ اصابه ... در ماند از گفتار طعثاء ... ع بفتحهما طفنأ ... ضعیف البصر
الطلنساء طلاء الدم بالضم الشدة و الدة ... الطلنساء ... برگشت از شرب سوی شرب
ظمأ فصل الظاء ظِمْء بالکسر مدت میان دو نوبت آب خوردن شتر و تشنگی ظمأ بفتحتین تشنه

تشدن ع ک اظمأ قوم ظماء علی فعال بالکسر یقال للفرس ان فصوصه لظماء ای لیست بمرهلة کثیرة اللحم اظماء
تشنه کردن ظمآن علی فعلان تشنه ظمأی مونثه وظمأ الحیوة من حین الولادة الی وقت الموت
ویقال ما بقی منه الا قدر ظمأ الحمار ای لم یبق من عمره الا الیسیر لان من الدواب لیس اقصر ظمأ من الحمار
صمیمه ظأظأ ظأظأ التیس ظأظأة وظأظاء واز آواز کردن بز کوهی نر ظأظاء الاعلم والابهم یعنی سخت ظأظأ
کردن نه سخنی که فهمیده نشود ودران غنه باشد اعلم شخصی را گویند که لب زیرینش شگافته باشد وابهم ظباة
کسی که دندان پیشینش شکسته ظباة گفتار لنگ ظرء آب بسته ونای خشک شده بسرما ظرأه
ظرءة مردکول ظیارة شله ظیاءة تظیاء اندوگین کرد اورا فصل العین عبء ظباءة
آمیختن عطر وساختن وآماده کردن وباک داشتن یقال ما عبأت به ای ما بالیت به قوله تعالی قل
ما یعبؤا بکم ربی ع عبأ بفتحهما التعبئة تعبئ آماده وساخته کردن اسپان عبء بالکسر بار اعباء رنج وننگ بار عندأوة
وبها عبأن وعبء الشیء نظیره اعباء درآگندن تعبئة الجیش بلا همز صمیمه عندأوة بر وزن
فنعلوة دشواری وپیچیدگی وفریب وستم واقدام کننده وله عندأوة وبمثله والیفها کر سخت ترین بلا یلی
یقال سخت طریقتک عندأوة ای سخت الطراقسه وسکوبا لنکر فصل الغین غرقئ
بالکسر پوست تنک بیضه مرغ قال الفراء همزة زائدة لانه من الغرق وکذلک همزة
صمیمه غأغأ غأغاء بانگ زاغها کوهی غبأ له وغبأ الیه قصد کرد ع بفتحهما فصل الفاء
فأفأء فأفاء علی فعلال سخن فافاک گوینده فت ویقال ما افتأت اذکره ای ما زلت اذکره ولا
یتکلم به الا بالجهد وقوله تع تالله تفتؤ تذکر یوسف ای ما تفتؤ فثأ ودیگ را باز ایستانیدن از جوش
آب وشکستن خصم را بسخن وفرونشاندن خشم کسی را ع بفتحهما افثاء مانده شدن ودمه
بر افتادن وشکستن گرما ومن امثالهم فی الیسیر من البر ان الرثیئة تفثؤ الغضب واصله ان رجلا
کان غضب علی قوم وکان مع غضبه جائعا فسقوه رثیئة فسکن غضبه وکف عنهم فجاءة بالضم فجأ
ناگاه فجاءة بالضم والمد ناگاه گرفتن ع بکسر الاول وبفتحهما فجاء ومفاجاءة کذلک یقال فجاءة الامر
وفاجأه بمعنی فجاءة الباز فی نام مردی فجراء فجر او بالکسر وفی المثل کل الصید فی جوف
الفراء یقال انکما الفراء فسر بابدال الهمزة الفا فسأ کهنه شدن ودریدن جامه وکذلک تفسأ فسأ
وتفصو تفسئه کشیدن ودرانیدن جامه را تفسأ اگنده وفاش شدن بیماری یقال تفشأ بالقوم فشأ

قطأة بپشت زدن يقال منه قطأه وقطأ بها اي جامعها وقطأ به الارض صرعه وقطأ بسلاحه رمى به
وجاء بالثاء ايضا قطأة بفتحات سنگچوی بنی اقطأ نعت تثنى اقطس وقطئ البعير اذا اقطأ من ظهره خلقة
تفقأت السحابة عن مائها اي تشققت وتفقأت البهمى اي تشققت لفائفها عن ثمرها وتفقأ الدمل
والقرح ايضا فقء تفقئة كور كردن فقء ايضا پوستی كه با بچه بيرون آيد از رحم وتفقأت شحما
تفسح على التميز فيء بازگشتن ع فأ كا يقال هو سريع الفيء من غضبه وسريع الفيئة مثال الفيعة
اي حسن الرجوع وايضا خراج وغنيمت وسايه زوال كه بعد از گشتن آفتاب باشد وما لم يكن عليه
الشمس فهو ظل فياء فيوء بضمتين ج افاءة بازگردانيدن غنيمت را ودن يقال افاء الله
على المسلمين مال الكافرين ومنه قوله تعالى وما افاء الله على رسوله من اهل القرى واستفاءت
المال اي اخذته فيئا فيئة مثال فيعة گروه والهاء عوض من الياء التي نقصت من وسطه واصله
فيء مثال فيع فئون وفئات ج تفيئة سايه انداختن يقال تفيأت الشجرة وتفيأت انا في فيئها
وتفيأت الظلال تقلبت مفيوءة جائي كه آفتاب نرسد ضميمه فياءة بازئي انه با مخي تيز ارو سپيس
بازماند فنداة بالكسر تيز ونا ديدج على غير قياس القنداوة في ... واقندأ
اوراة والصواب بالقاف فلاءة تباه كرد او را ع فتحها افنا وخراو في بسكون
قثاء بالكسر والتشديد خيار قثاءة يكي مقثاة خيار زار مقثؤة كذلك واقثأ القوم اي
كثر عندهم القثاء واقثأت الارض كذلك قرء بالفتح حيض اقراء قروء بضمتين ج اقرؤ
كذلك في القلة وفي الحديث دعي الصلوة ايام اقرائك والقرء ايضا پاكي وهو من الاضداد وميان
دو حيض وسپري شدن حيض ووقت حيض ووقت پاكي زن اقرأت المرأة اي حاضت وطهرت
ايضا قال الاخفش اي صارت صاحبة حيض فاذا حاضت قلت قرأت بلا الف اقراء نزديك
آمدن حاجت دلوفت وزيدن باد قارئ وقت آن يقال منه اقرأت الريح اذا دخلت في وقتها
قال الهذلي ع اذا هبت لقارئها الرياح اي لوقتها استقراء ماندن فحل ناقه را تا ببيند كه آبستن شده
يا ني قال ابو عمرو يقال وضع فلان جاريته الى فلانة تقرئها اي تمسكها عندها حتى تحيض للاستبراء
واقرأت النجوم اذا تاخر مطرها قرآن جمع كردن ومنه يقال ما قرأت الناقة سلا قط اي ما جمعت
وما قرأت جنينا اي لم تضم رحمها على ولد وايضا خواندن قراءة مثله قاري نعت منه قراء جماعه

مثل کافر و کفرة و منه سمّی القرآن و قال ابو عبیدة سمّی به القرآن لانه یجمع السور و یضمّها و قوله تعالی
انّ علینا جمعه و قرآنه فاذا قرأناه فاتّبع قرآنه قال ابن عباس فاذا بیّنّا فاعمل بما بیّنّا لک
و فلان قرأ علیک السلام و اقرأک السلام بمعنی اقرأ خوانانیدن مقری نعت
منه قرّاء مرد پارسا و قد تقرّأ ای تنسّک و الجمع قرّاؤن و قرّاء ایضا جمع قاری مثل کافر و کفّار
قِرأة بالکسر مثل قرعة وبا یقال ذهبت قرأة البلاد و اهل الحجاز یقولون قرة البلاد بلا همز و معناه
انه اذا مرض بها بعد ذلک فلیس من وباء البلاد قصء خوردن قصاء بوی گرفتن مشک صح ک ا ف قفص
یقال قصئت القملة و ثوب قصیّ من طول الندی قصناءة بضم القاف عار یقال فی حسبه قصناءة ای
عار و یقال فی عینه قصناءة ای فساد قموء قموءة بضمتین فربه شدن ستور قمأة بالفتح خوار شدن قمأ
صح بفتحهما قمیّ نعت منه و هو الصغیر الذلیل اقماء خوار گردانیدن اقمارة ای صغرته و ذلّلته و خداوند ستور
فربه شدن و سگفت آوردن تقمّؤ جمع کردن چیزی را اندک اندک قمیئة علی فعیلة نام مردی تقنئة قنأ
تقنؤ بخضاب رنگ کردن ریش را و سخت سرخ شدن احمر قانئ سخت سرخ مقنأة مقنوءة جایی که
آفتاب نرسد و بغیر همز الضاحی ضد اینست از گو صح ف ا ک ا و فی الحدیث الراجع فی هبته کالراجع قنا
فی قیئه و استقاء و تقیّأ ای تکلّف القیّ اقاءه تقیئة یعنی آوردن ثوب یقیّ الصبغ اذا کان مشبعا
قیوء دارو ی یقی آرنده علی فعول بالفتح قیاء بالضم والمد کذلک ضمیمة قاء قاء بانگهای اعجائی
عراق قیقی کرز برج سپیدی تخم های مرغ و پوست تنگ که به سپیدی بیضه ملزق باشد قاقاء
قباء الطعام خوردن آنرا صح بفتحها قباء من الشراب امتلاء قبأة و قباءة گیاه چیده شود قبذرة قبا
کفعلی بد خوار و بد خو و فربه کوتاه و بزرگ سر کوتاه اندام لاغر و مرد دلیر اقدام کننده و مرد کوتاه قنذأو
گردن سخت سر سبک درشت و اکثر ما یوصف به الجمل قنذأوة مثله فی الکل قرضیٰ کزبرج
از نادرخت تیزی هست که شکوفه اش زرد تر از درس باشد واحدته بها قفئت الارض کامأ
قفأ باران رسیده شد زمین را پس متغیر شد نبات آن تباه شد صح ک ا ف ا و القفء ان یقع الترا
علی البقل و تقدم فی ف ق ء اقتفاء الخبز اقتفاه فصل الکاف کاء کاء کنء
تکأکأ ای جبن و نکص تکأکئ کوتاه تکأکؤ گرد آمدن یقال مالکم تکأکأتم علیه ای تجمّعتم کنء
سبب سر آب آمدن شیر و کفک سپید آوردن دیگ صح بفتحها یقال خبز کثأة و قد کثئ عند کثن شیر پوشی

ستیر تکثیة بر آمدن شیر و روغن بر سر آب و بر سر شیر و سیر یا هی تلف خوردن ستور که از تو بر نفیتین کدء
سمر ما خوردن گیاه و بی آب ماندن و ناگوالیدن آن ... تکدّه دیه برآوردن زمین نبات
بسبب سرما خوردگی ارض کادئة ای بطیئة النبات کرفئ بالکسر ابر بر هم نشسته کرفئة پاره ازان کرفئ
وهی پوست بیرون بیضه و کرفأت القدر ای ازبدت للغلی کسء از پس آمدن یقال مرّ فلان کسء
یکسأ القوم ای یطردهم و یتبعهم و کسیعهم مثله و منه قولهم کسع الشتاء بسبعة غبر و الاکساء الادبار
کشء بریان کردن گوشت فهو کشئ کشأه و اکتشأه بمعنی و هو یتکشأ اللحم ای یاکله و هو کشء
یابس و کشأت القثاء اکلته و کشأت الطعام قال ابو عبیدة تکشأ ة ادا ادیم ای تقشر کفء
باز گردانیدن کسی را از جهتی که روی آورده باشد یقال کفأته فانکفأ ای صرفته فانصرف عما توجه کفء
ذلک کفأت المرأة فی مشیتها ای تبخترت یعنی نا و ناوان رفت و کفأت الاناء ای کببته و قلبته
فهو مکفوء کفاء بالکسر و المد شقة او شقتان تنصح احدیهما بالاخری ثم یحمل به موخر الخباء یقال منه
اکفأت البیت اکفاء نوعی از عیوب قافیه که بعضی بیت حرف روی دیگر باشد و بعضی را دیگر و لفا
حرکات روی نیز گفته اند و ایضا خم دادن و کژ کردن ستور را تا آنچه در وی باشد بریزد و خم دادن
کمان را کفئ مانند و همتا کفؤ بضمتین و سکون الوسط کذلک و المصدر کفاءة بالمد و قولهم لا کفاء
له بالکسر ای لا نظیر له و هو فی الاصل مصدر و فی الحدیث شاتان مکافئتان ای متساویتان
و هذا مکافئ له ای مساو له مکافأة پاداش دادن و یقال ما لی به قبل و لا کفاء ای طاقة
المکافأة تکافؤ برابر ایستادن اکتفاء بر گردانیدن ستور را و نگونسار کردن و لبنده کردن
بچیزی استکفاء یک ساله نتاج ستور خواستن از کسی یقال استکفأت ابله فاکفأنیها ای اعطانی
لبنها و وبرها و اولادها سنة کفأة بالفتح و الضم اسم منه یقال اعطنی کفأة ناقتک و یقال اکفأ
ابلی کفأتین اذا جعلتها نصفین ینتج کل عام نصفها و تترک نصفها کما تصنع بالارض فی الزراعة
کلاء گیاه و منه کلئت الارض و اکلأت و هی ارض کلئة و مکلئة سواء کان یابسه و رطبه کلاءه علف کلء
خوردن ستور اکلاء مثله کلاءة بالکسر و المد نگهبانی کردن عجل اوت و یقال اذهب فی کلاءة
الله و اکتلأت منهم ای احترست و اکلأت عینی ای لم تنم و تسهرت و حذرت مکلأ بالقصر جای
کرانه رود و جائی بلب آب آمدن کشتی تکلیة تکلی بستن کشتی کلاء معاوده و بسنده و شنی در بسته

کرکشی گاه نجاست بذکر و یوشث ویقال کلأت تکلئة اذا اتیت مکانا فیه مستتر من الریح والموضع
مکلأ ومکلأ ویقال بلغ الله بک اکلأ العمر ای آخره وابعده وکلأ الدین ای تأخر کالئ لنسیئة یقال
عاینه کالکالئ ای نقده کالنسیئة وفی الحدیث انه صلعم نهی عن الکالئ بالکالئ والاصمعی لا یهمزه
قال ابو عبیدة تکلأت ای استنسأت نسیئة وکذلک استکلأت کلأة بالضم وهو من التأخیر وکلأت
فی الطعام واکلأت فیه ای سلفت فیه وما اعطیت فیه نسیئة من الدراهم فهی الکلأة بالضم واکلأت
بصری فیه اذا رددته فیه کمأة سماروغ واحد اکمؤ علی غیر قیاس وهو من النوادر کمأت القوم
ای اطعمتهم الکمأة واکمأت الارض ای کثرت کماتها واکمأت فلانا السن ای شیخته وکمئت رجله
تشققت کمء وکاء وکیأة ای ضعیف جبان مثل کاع وکیع ضعیمه کتارة بنائی بیچ جیبیر کفتا ورسن
سخت ومرد بزرگ ریش بالبوهی یا زیبائی آن کر پی رکز برج ابر بلند گرد آمده و پوست تنک بعضه
کرفته وقد یفتح گیاه فراهم باهم پیچیده وکرثاء شعره وغیره بسیار وانبوه شد موی آن وجز آن تکرثاء
مثله تکثیر کرثاء وکراثاء خرمای خشک پاکیزه فصل اللام لؤلؤ لؤلؤة بالضم وانه مروارید
لؤلؤ لأی ج ویقال لا افعله ما لألأت الفور ای بصبصت باذنابها وتلألأ البرق ای لمع
قال الفراء سمعت العرب تقول لصاحب اللؤلؤ لأل مثال فعال والقیاس لأاء مثال لعاع
لبأ فله علی فعل بکسر الفاء وفتح العین یقال منه لبأت لبأ ولبأته ای اطعمته لبأ والبأ فلان
ای کثر لباؤه والبأت الجدی فله خورانیدم نه غاله را واستلبأ هو بنفسه والبأت الشاة والدلو
ای ارضعته اللباء والتبأ لها وکذا اعتبارها لبأ اذا دنا نتاجها لبوة ماده شیر لباءة ساکنة الباء
لغة فیها تلبیة لبیک گفتن در حج واصله بلا همز قال الفراء ربما خرجت بهم فصاحتهم الی ان یهمز
ما لیس بمهموز فقالوا لبأت بالحج وحلأت السویق ورثأت المیت لجأ بفتحتین ملجأ پناه گرفتن
صلته بالی یقال لجأت الیه والتجأت الیه بمعنی تلجئة بستم فرمودن الجاء مضطر کردن کسی را
بکاری والجأت امری الی الله ای اسندته الیه عمرو بن لجأ التیمی شاعر لطء بزمین
چسپیدن مع لفحتها لطوء بضمتین کذلک ع ک اف لفأ پوست باز کردن چوب را
وکشادن باد ابر را از هوا و باز کردن گوشت از استخوان ولعصا بزدن لفیئة گوشت پاره بی
استخوان لکاء یقال لکأت به الارض ای ضربت به الارض فتلکأ ای تباطأ وتوقف

لهم يقال الثأر بالشيء اي اشتمل عليه يقال ذهب ثوبي فما ادري من اثأره والثأ اللص علي
فذهب به والثأت الدواب المرعى اي تركته صعيدا ليس به شيء وتلمأت الارض عليه اي استوت
تلأ ووارته والتمأ لون الرجل اي تغير مثل التمع ضميمه لثأ الكلب بيد سگ عع بفتحهما لظا كحجل
تلألأ چیزاندک لاءة آبی است مرغش را لوءة بروزن ومعنی سوءة تلهلأ وسپسا یکی رفت و بددل
شد لیا دگگاب دانه ایست سپید مانند نخود که خورند وبیشود اللیاءة الناقة دزنگ کرد برفتار —

مسأ فصل المیم مثأ وبعصازدن وکشیدن رسن مراءة گواراشدن طعام عع بضمهما
طعام مرئ گوار ندیح ک کقد ایضا وهو کما یقال قمئ وقمأ تقمؤن القاف وکسره منها ومرئ الطعام
وامرأني قال الفراء یقال هنأني الطعام ومرأني بغیر الف فاذا افردوها قالوا امرأني
بالالف وهذا الطعام مرئ ومرئت الطعام اي استمرأته ومرؤ وته بضمتین مردمی ومنه ان تشدد فیه —
مرؤ الرجل اي صار ذا مروءة فهو مرئ على فعیل وتمرأ اي تکلف المروءة وفلان یتمرأ بنا اي
یطلب المروءة بتنقصنا وعیبنا المري رگلو سرخ گوسپند وجز آن مرؤ بضمتین ج کسر سریر وسرر مرء ومرء بضم
المیم لغة فیه وهما مرآن صالحان ولا یجمع علی لفظه وبعضهم یقولون مرؤن وهذه مرأة صالحة ومرة
بترک الهمزة ایضا وان دخل علیه الف الوصل کان فیه ثلث لغات فتح الراء علی کل حال وضمها علی
کل حال واعرابها علی کل حال یقال هذا امرؤ ورایت امرأ ومررت بامرئ وهذه امرأة مفتوحة الراء
علی کل حال واسقطت الالف في التصغیر قلت مرئ ومریئة وسمي الذئب امرأ ایضا مرئي منسوب
مس مرئي نام شاعر وکذلک النسبة الی امرئ القیس ان شئت قلت امرئي مسس ولي با کی ماسي بیبا
ملأ ملأ پرکردن ولو ملاء اي علی فعلی وکوزملآن ماء والعامة تقول ملآن ماء ملء بالکسر پری و
یقال اعطني ملأه وملأیه وثلثة املائه واستلأ الشيء وتملأ بمعنی یقال تملأ من الطعام والشراب
وتملأ غیظا وامتلأت النزع فی القوس اذا اشددت النزع فیها ملاءة بالضم مثال متعتر کام
وملئ الرجل واملاه الله تعالی اي ازکمه فهو مملوء علی غیر قیاس وملؤ الرجل صار ملیا اي ثقة
فهو غني ملئ ومصدره ملاء ملاءة ممدود وان ملاءة بالضم چادر ملاء ج ملاءة یاري مندی کردن
بکاري وتمالؤوا علی الامر اي اجتمعوا علیه وتعاونوا ملأ جماعت مردم وخو یقال ما احسن ملأ بني
مس فلان اي عشیرتهم واخلاقهم املاء ج وفي الحدیث احسنوا املاءکم منذلة پوست تر نهاده بجهت

دباغت و هو اول ما یدبغ ثم انیق ثم اوبیم یقال منه مناثات الاهاب نمأ اذا افقعته فی الدباغ
منیئة بعیر بیرمرگ ضمیمه مأر مأرت الشاة والظبیة پی درپی کرد آواز خود را پس می کرد
مطاء با جماع کرد او را عع لفتحها ماقی العین و موقیها موخر ها و مقدمها یعنی گوشه چشم
الطرف گوش یا لطرف بینی قال الصحاح مذکور فی م و ق — ماء السنور یموء موأً و موأة آواز
کردن گربه موء و لغت منه الماءة بهمزتین والمائیة و تخفف سنور یعنی گربه اموء الرجل صاح
صیاحه یعنی بانگ کرد مانند بانگ کردن گربه

فصل النون

نأد نأدت فی الرأی ای
خلطت فیه تخلیطا و لم تبرمه نأد نأدة سستی و فی الحدیث طوبی لمن مات فی النأنأة یعنی اول
الاسلام ای قبل ان یقوی فهو رجل نأنأ و نأناء ای ضعیف و نأنأ نأنأة ای نهنهته عما یرید و کففته عنه
و تنأنأ ای ضعف واسترخی نبأة آواز نرم یقال رمی فأنبأ ای لم یشرم و لم یخدش سیل
نابئ و رجل نابئ جاء من بلد آخر نبأ نبوءً بضمتین بیرون آمدن از جائی بجائی و بهذا المعنی اراد
الاعرابی بقوله یا نبیء الله ای یا من خرج من مکة الی المدینة فانکر علیه الهمز نبأت به الارض جاءت به
نبأ آگاهی و خبر یقال منه نبأ و انبأ بمعنی ای اخبر و منه اخذ النبی بترک الهمزة کما ترکت فی ذریة
و بریة و خابیة الا اهل المدینة فانهم یهمزون هذه الاحرف و لا یهمزون فی غیرها و یخالفون العرب فی
ذلک و تصغیر نبی نبیء مثال نبیع و تصغیر نبوة نبیئة مثال نبیعة و جمع نبی نبآء علی فعلاء و جمع
علی انبیاء والنبأ مثال افعلاء نتأ نتوءًا بر آمدن و بیرون آمدن از جای خود و آماس کردن
ریش و فتلاع شدن بر کسی و گوالیدن و رسیده شدن دختر نجأ بچشم کردن تنجأه یعنی
نجأة رجل نجیء العین و نجوء العین علی فعیل و فعول ای خبیث العین و کذلک نجئ العین یعنی
علی فعول و فعل و فی الحدیث ردوا نجأة السائل باللقمة ای ردوا شدة نظره الی طعامکم
ندء کوماج نهادن در ریگ و خاکستر و گوشت بر آتش افگندن ندی ء اسم فیه مثل طبیخ و کراهیت
داشتن چیزی را ندأة ندأة مثال همزة بسیار مال مثال ندأه و ندأه و آدینده یعنی قوس قزح
و آنرا کمان رستم نیز گویند نزء و نزوء بضمتین تباهی افگندن میان قوم یقال نزأ الشیطان
بینهم ای القی الشر و الاغراء و حمله کردن یقال نزأت علیه و یقال ما نزأک علی هذا ای
ما حملک علیه و رجل منزوء بکذا ای مولع به نسء راندن و بانگ بر زدن شتر را تشنه گشته کرد

وتاخیر کردن النساء کذلک یقال نسأته البیع وانسأته استنساء مهلت وزمان خواستن یقال استنسأته
فانسأنی ونسئ ایضا زمان دادن واجل یقال نسأه الله تعالی فی اجله وانسأه نسأة بالضم شک وتاخیر
نسیئة علی فعیلة کذلک منسأة عصا یهمز ولایهمز نساء بالمد تاخیر در عمر وبازپس انداختن دام از کسی و
قولهم من سرّه النساء والانساء فلیخفف الرداء ولیباکر الغداء ولیقل غشیان النساء ونسأت فی ظمء
الابل اذا زدت فی ظمئها یوما او یومین او اکثر واخرتها عن الحوض ونسئت المرأة نسأ اذا کانت عند اول
حبلها وذلک حین تتأخر حیضها عن وقته وهی امرأة نسیٔ ونسأت الماشیة نسأ وهو بدء
سمنها حین ینبت وبرها بعد تساقطه ویقال جری النسء فی الدواب وهو بدء السمن فیها والا فی
نهایة نسیٔ آمیختن شیر با آب وقوله تعالی انما النسیٔ زیادة فی الکفر هو فعیل بمعنی مفعول من نسأته
فهو منسوء ای اخرته ثم تحول منسوء الی نسیٔ کمقتول الی قتیل ورجل ناسیٔ وقوم نسأة مثال فاسق وفسقة
ویقال انسأت سربی ای ابعدت مذهبی وانتسأت عنه ای تاخرت عنه وتباعدت وانتسأت
نشء الابل ای تباعدت فی المرعی نشء نشأة آفریدن انشاء کذلک ویقال ان لی عنک لمنتأ
ای منتأ وسعة وانشأ یفعل کذا ای ابتدأ یفعل کذا وفلان ینشئ الاحادیث ای یضعها ویخترعها
والناشئ الحدث الذی جاوز حد الصغر وهو ناشئ وهی ناشئة ایضا نشأ ج مثال طالب وطلب نشء
کذلک مثل صاحب وصحب وایضا اول ما ینشأ من السحاب نشء نشوء بضمتین کوالیدن نشأ
پروردن وقرئ او من ینشأ فی الحلیة بالتخفیف والتشدید ناشئة اللیل ساعات نخستین شب ویقال ما
ینشأ فی اللیل من الطاعات وتنشأت السحابة ای ارتفعت وانشأها الله نشیئة حوض کنده
یقال هو بادی النشیئة اذا جف عنه الماء وظهرت ارضه ویقال هو حجر یجعل اسفل الحوض وقوله تعالی وله
الجوار المنشآت قال مجاهد هی السفن التی رفع قلعها قال واذا لم یرفع قلعها فلیست بمنشأة وقال
ابن السکیت الذئب یستنشئ الریح بالهمز ای یتشممها قال انما هو من نشیت الریح بلا همز ای شممتها
نضء نضء برداشتن وهی لغت فی نضضت وبانگ بر زدن شتر را نقاء بالضم پاره از علف پراکنده
نفء رسته نفاة یکی مثال صبرة وصبر نکء پوست باز کردن از ریش یقال نکأت ولا تنکأ
نکء ای هنأک الله بالمیت ولا انکاک بوجع ویقال ولا انکاه بابدال الهاء من الهمز مثل اراق وهراق
نهء نهوءا ونهوءة بضمتین نیم جوش شدن گوشت نهیئ گوشت نیم پخته فی المثل ما ابالی ما نهئ من ضبک

سقوط اللحم بضم العين فهو نهى بر على فعيل والنهاءة اذا لم تنضجه فهو بين النهو والنهاءة نوء بگرانى برخاستن وافتادن وهو من
الاضداد يقال ناء بالحمل اذا نهض به مثقلا وناء به الحمل اذا اثقله وانآءه الحمل مثل اناءه اذا اثقله واماله
كذلك ذهب به واذهبه قوله تعالى ما ان مفاتحه لتنوء بالعصبة اى لتنيء العصبة بثقلها والنوء سقوط نجم
من المنازل فى المغرب مع الفجر وطلوع رقيبه من المشرق يقابله من ساعته فى كل ليلة الى ثلثة عشر يوما
وهكذا كل نجم الى انقضاء السنة ما خلا الجبهة فان لها اربعة عشر يوما والعرب تضيف الامطار والرياح
والحر والبرد الى الساقط منها وقال الاصمعى الى الطالع منها فيقول مطرنا بنوء كذا والجمع انواء ونوآن
ايضا مثال بطن وبطنان مناوأة ونواء دشمنى كردن باهم ودر تجالم سيجهر واصله الهمز لانه من ناء اليك
اى نهض ويقال عندى ما ساءه وناءه اى اثقله وما يسوءه وينوءه الاتباع ولا يجئ ناءه متعديا لا جاوز
به لازدواج الكلام كقولهم آتيه الغدايا والعشايا والغداة لا تجمع على غدايا ونآء اللحم ينوء نوءة اذا
لم ينضجه وقد ناء اللحم ينىء نيئا وهو لحم نىء بالكسر مثال نيع بين النيوء والنيوءة وناء ايضا لغة فى نأى
ابو صهيبة نماء كجبل وجبل ستيهاى خرد نيأ الامر استوار نه كرد انيأ اللحم نبخت گوشت را اللحم النىء كنيع گوشتى
كه هدم نضج آن ظاهر شد

فصل الواو

وبأ بقصر وبمد بيمارى عام كه او را مرگا مرگى گويند
اوباء جمع المقصور منه واوبية جمع الممدود منه ويقال وبئت الارض توبأ وبأ فهى موبوءة اذا كثر
مرضها ووبئت توبأ وباءة فهى وبئة ووبيئة على فعلة وفعيلة واوبأت الارض فهى موبئة واستوبأت الارض
اى وجدتها وبئة ووبأت اليه واوبأت اليه اى اشرت اليه وثء عيب كردن دست را الى آنكه وثأ
استخوان شكند يقال منه وثئت يده فهى موثوءة ووثأتها انا ويقال اصابه وثء والعامة تقول لى
بالياء وجء وجيئة على فعيلة طعام از ملخ وروغن ساخته عرب ويا از پست وخرما وجء بكارد زدن وجأ
وخصى كردن وجاء بالكسر والمد نوعى از خصى كردن وهو الخصاء وفى الحديث عليكم بالباءة فمن لم
يستطع فعليه بالصوم فانه له وجاء وهنه وجأت الكبش ايضا وفى الحديث انه ضحى بكبشين موجوئين
ووجأت عنقه ضربته وتوجأته بيدى تودأ عليه اى اخفاه وتودأ فلان بالقوم قال ابو عبيدة — ودأ
مودأة اى مهلكة ومفازة قال وهى لفظ المفعول به وتودأت عليه الارض اى سويت عليه الارض
وذء عيب كردن وبانگ بر زدن وحقير كردن وباز ايستادن يقال منه وذأته فاتذأ اى زجرته فانزجر وذأ
ورء خشك كردن گوشت وزأ بالتحريك استوار خلقت شدن توزئة افكندن ناقه سوار خود را وبر كردن وزأ

وضأ خنوز را و توضأت ای استنارت ریا وضاءة خوبی و پاکیزگی ع بعضهما فهو وضیء علی فعیل وضوء
بفتحتین آب دست و آب دست کردن و وضوء بالفتح آب دستی ویقال هو المصدر ایضا مثل ولوع وقبول و
ذکر الاخفش فی قوله عز وجل وقودها الناس والحجارة قال بالفتح الحطب وبالضم الاتقاد قال
ومثل ذلک فی الوضوء بالفتح هو الماء وبالضم هو الفعل ویقال انهما لغتان بمعنی والولوع والقبول
مفتوحان وهما مصدران شاذان وما سواهما من المصادر مبنی علی الضم ویقال توضأت للصلوة
ولا یقال توضیت وبعضهم یقوله ویقال واضأته فوضأته اذا فاخرته بالوضاءة فغلبته وضاء بالضم والمد
وطأ مشددا خوب و پاکیزه روی وطء سپردن زیر پای و جماع کردن یقال فیهما جمیعا وطئ الرجل یطأ
بسقوط الواو کما سقط من یسع لتعدیهما لان فعل یفعل مما اعتل فاؤه لا یکون الا لازما فلما جاءا من
اخواتهما متعدیین خولف بهما نظائرهما وتوطأته برجلی ولا یقال توطیته وواطئته فی الحدیث سابلة نهیهم
بذلک لوطئهم الطریق وطأة وکوفته و سپرده شدن ع بعضهما فهو وطئ علی فعیل توطئة سپرانیدن
واستوطأت المرکب ای وجدته وطیئا وشیء موطأ بین الوطاءة والطئة والطأة مثال الطعة والطمة
فالهاء عوض من الواو فیهما کطاءة موضع قدم و فشردن وفی الحدیث اللهم اشدد وطأتک علی مضر و الوطاء
بالکسر والفتح ممدودین خلاف غطاء وطیئة علی فعیلة شیء کالغرارة وفی الحدیث اخرج ثلث اکل من
وطیئة ای ثلث قرص من غرارة و نوعی از طعام ویقال اوطأته الشیء فوطئه ویقال من اوطأک عشوة
بالفتح والکسر مواطاة موافقت کردن و تواطئوا علیه ای توافقوا قال الاخفش فی قوله تعالی لیواطئوا عدة
ما حرم الله هو من واطأت قال ومثله قری قوله تعالی هی اشد وطاء بالمد ای مواطاة وهی المواتاة
ای مواتاة السمع والبصر ایاه وقری هی اشد وطأ ای قیاما وهذا موطئ قدمک ای موضع قدمک
وکأ ایطاء تکرار قوافی کردن در شعر رجل تکاء مثال همزة کثیر الاتکاء تکأة ایضا تکیه جای متکأ مثله
اتکاء تکیه کردن ویقال طعنه حتی اتکأه ای القاه علی هیئة المتکی وتوکأت علی العصا واصل التاء
ومأ فی جمیع ذلک واو واوکأت فلانا ایکاء اذا نصبت له متکأ اومأت الیه ای اشرت الیه
ولا یقال اومیت وومأت الیه اما ومأ لغة فیه ویقال وقع فی وامئة ای فی اغوییة وداهیة عظیمة
وثأ ورأ وثوا آواز شغال وتافی مشیته تباطأ گران رفتاری کرد از روی بزرگی یا خلق ورأه فتح
کرد آن را ورأ من الطعام امتلاء وراء مثلثة الآخر مبنیة والوراء مهموز لا معتل ویکون خلفا وامام

شند و لوث شد و تصغیر یا و ریّته و الوراء و لداولد آنا و رثیت بالضم و قد تشدد الراء آگاه شدم قال ابن جنی تورّایت علیه الارض تو و آت وصی توث چرکین شد یا رچه **فصل الهاء** ہاہا خواندن شتر لعاب یعنی ہی ہی گفتن و جاء جاء ۃ خواندن به آب و الاسم الہی و الجی و قد ذکر ہجا عوفی ای سکن و اہجا ہ طعامکم عرقی فرو نشاند طعام شما گرسنگی مرا ہدو ء بفتحتین آرامیدن اہدا ء آرام دادن و دست زدن کودک را تا بخواب شود و یقال ترکت فلانا علی ہمہیدئہ ای علی حالتہ التی کان علیہا رجل اہدا ای احدب یعنی گوژپشت و یقال اتانا فلان و قد ہدات الرجل ای لبعد ما سکن الناس من المشی باللیل و بعد ما ہدات العیون و اتانا ہدو ء ای لبعد نومہ و بعد ہدء من اللیل و بعد ہداۃ و بعد ما ہدا الناس ای ناموا و سکنوا ہذ ء بریدن و تہذات القرحۃ ای فسدت و تقطعت ہرء یقال ہذہ قترۃ لہا ہرئیۃ علی فعیلۃ ای بدگلہ شدہ و ضربہ و ہراءۃ البرد ہواءۃ ای اشتد علیہ حتی کاد یقتلہ و اہراءۃ البرد کذلک و اہرا نافی الرواج ای ابردنا ہرء ہترنہ نیک پختن گوشت و جزآن یقال ہرات اللحم فہو ہری و مہراء و ہراء فی منطقہ اذا قال الخنا و القبیح و منطق ہراء بالضم و المد کلام قبیح ہترء مثقل و مخفف فسوس کردن یقال ہزئت منہ و بہ و استہزأت و تہزأت بہ و ہزأت بہ بفتح الزاء ہزء و مہزاءۃ و رجل ہزاءۃ بالتخفیف آنکہ بروی فسوس بیش خند کنند ہزاءۃ بالتحریک آنکہ وی بر مردم فسوس خندہ کند ہماء الشوب ای بلی و تقطع و یقال ہماء بالتاء ایضا ہنء گوارا شدن طعام و شراب عج بفتحہما و بضمہما و عج کا ف ایضا ای گوارندہ و ہنائی الطعام و ہنئنی ایضا و المصدر ہنء و ہنء مع ک و یقال ہنئت الطعام ای تہنات بہ و منہ قولہ تعالی فکلوہ ہنیئا مریئا و کل امر یاتیک من غیر تعب فہو ہنی و یقال لک المہناء و ہنئت الماشیۃ اذا اصابت حظا من البقل من غیران تشبع منہ ہناء بالکسر و المد قطران و ہنادن آن بر شتر یقال ہنئت البعیر ہناء عطا دادن عج بفتحہا و کا ف و صمہما ایضا ہنء بالکسر عطا و ہناءۃ ای علتہ و عیال خود داشتم او را ہانی نام مردی تہنئۃ مبارک باد دادن خلاف تعزیت ہانا نام مردی ہوء یقال فلان بعید الہوء ای بعید الہمۃ و یقال منہ ہاء الرجل یہوء ہوء ای سمت ہمتہ الی المعالی و العامۃ تقول یہوی بنفسہ و یقال ہؤت بہ خیرا ای ازنشۃ یعنی اتہمتہ بہ مہوأنّ بضم المیم و تحریک الہمزۃ و تشدید النون دشت فراخ ہاء یا رجل بکسر الہمزۃ بیا رشل ہات

وهائي للمونث باثبات الياء مثل هائي وهاءِيا انتما وهاؤوا انتم وهائين انتن تقيم الهمزة في جميع هذا
مقام التاء في هات وهاءِ يا رجل بفتح الهمزة معناه هاكَ وهاؤُم مثل هاكما وهاكم وهاءِ بالكسر يا
للمرأة مثل هاكِ وهاءا وهاؤُن مثل هاكما وهاكُن تقيم الهمزة في هذا كله مقام الكاف وهأ يا رجل بهمزة ساكنة
مثال هَعْ اي خذ واصله هاء فحذفت الالف لاجتماع الساكنين وهائي مثال هاعي للمونث وهاءا
امثال هاعا للتثنية هاؤا وهأن مثال هَعْن واذا قيل لك هاء قلت ما اهاء اي ما آخذ وقولهم
هاءِ هي كلمة ناشئ وتلهف هَيْئة پيكر ونهاد ويقال فلان حسن الهيئة والهِيئة ويقال هيّئت للامر اي تهيّأت هيء
وتهيّأت له بمعنى گ يعني آماده شدم قال الاخفش قرأ بعضهم وقالت هِئتُ لك بكسر الهاء وضم التاء
بالهمزة مثال هِعت بمعنى تهيأتُ لك وهيّأت الشيء اصلحته هيب قبيله از عرب هيب ق ر
فصل الياء يُؤيُؤ بالضم نوعي از پرندگان شكاري يآئيء ج يبيء تأ بفتحتين يؤيؤ يبيئا
وتشديد النون مقصورة زنگی مانند حنا

باب الباء فصل الالف

أَبّ چراگاه قوله تعالى وفاكهة وأبّا و آماده کشتن کردن بوطن خود مع ف اخل ۲ آباب اب
آمادگی رفتن کردن يقال هو في أبابه اي في جهازه اَتْب بالكسر شاماكچه آتوب ج اتب
تأتيب شاماكچه پوشانيدن يقال اتّبتها فأتتبت ويقال تأتب قوسه على ظهره ادب بفتحتين ادب
فرهنگ و پاس و شگفت و نگاه داشت حد هر چیزی و دانش يقال منه ادب الرجل بالضم
فهو اديب وأدّبته فتأدّب و به مهماني خواندن مع ف ک ۲ اَدِب مؤدب به مهماني خوانند
ويقال منه آدَب القوم تو عدتهم ايدا با مادبة بفتح الدال وضمها مهماني مآدب ج اِرب ارب
بالكسر اندام و پیوند يقال السجود على سبعة آراب وآرُاب آرب بكسر الهمزة وفتح الراء زيرك
شدن ارابة كذلك مع الضمها مثال صغر يصغر صغرا آريب خردمند ارب بالكسر وسكون الراء
وفتحها اربة بضم الراء وفتحها حاجة وفي المثل مأربة لاحفاوة آرب بفتحتين حاجتمند شدن مع ک اف ۲ قوله تعالى غير
أولي الاربة من الرجال قال سعيد بن جبير هو المعتوه و سخت شدن روزگار يقال ارب الدهر
اي اشتد و فرو افتادن اعضا يقال اربت من يديك اي سقطت آرابك من اليدين خاصة

و شناسا شدن بکار بری یقال اَرِبَ بہ ای صار بہ ماہرا و صار بصیرا فہو اَرِیبٌ و مُؤَارَبَۃٌ با یکدیگر زیرکی کردن تَأْرِیبٌ استوار کردن گرہ یقال اَرِّبْ عقدک و تمام کردن یقال اعطاہ اللہ تعالی عضوا مُؤَرَّبًا ای تاما و کل مُوَفَّرٍ مُؤَرَّبٌ تَأَرُّبٌ سختی کردن در کار مو اَرْبٌ ظفر یافتن بر قوم یقال اَرِبْتُ علیہم ای فزت علیہم مَأْرِبٌ موضعی و منہ ملح مَأْرِبِیٌّ اَرْبِی بضم الہمزۃ و فتح الراء و الباء المشددۃ و الیاء المخففۃ ماہی سیزاب ناودان و ہو مزناب و ربما لم یہمز مآزیب ج اسب بالکسر موی کون و یحتمل ان یکون اصلہ و سب بالواو و ہو النبات فقلبت ہمزۃ کما قالوا اِرْث و وِرْث اشب بالفتح عیب و ملامت کردن و در آمیختن بعضی را بہ بعضی اشابۃ بالضم مردم بہم در آمیختہ اشائب ج و تَأَشَّبَ القوم و ائتشبوا ای اختلطوا و جاء فلان تَأَشَّبَ الیہ ای انضم علیہ التف تَأْشِیبٌ بہم برزدن و زنگ کسی از ... العیص ای التف و عیص اشب و بلد اشب و فلان مؤتشب ای مخلوط غیر صریح فی نسبتہ الب گرد کردن و راندن تشریح فا اضض ک ۲ و الْبُبَّۃٌ ای جبۃ و تَأَلَّبُوا ای تجمعوا و ہم البٌ بالفتح و الکسر ای مجتمعون تَأْلِیبٌ تحریض کردن حسود موکلب تَأَلُّبٌ مثال ثعلب درختی تَأَلُّبٌ سرزنش کردن و نکوہیدن موکب آنکہ بہ طعام اشتہا ندارد اوب کرانہ یقال جاؤ من کل اوب ای من کل ناحیۃ و دست و پای زودازو انداختن ناقہ در رفتار ناقۃ اَؤُوبٌ علی فعول و باز گشتن اَوْبَۃٌ اِیَابٌ کذلک عح ف اضض ۱۲ اَوَّابٌ توبہ دار مَآبٌ باز گشت و اَنَابَ واب یعنی و یقال فلان سریع الاوبۃ و الاَیْبَۃ بالیاء و آبت الشمس لغۃ فی غابت تَأْوِیبٌ ہمہ روز رفتن و تسبیح گفتن و قولہ تعالی یا جبال اَوِّبِی معہ ای سبحی لانہ قال انا سخرنا الجبال معہ یسبحن و اُبْتُ الی فلان و تَأَوَّبْتُہ اذا اتیتہ لیلا و تَأَوَّبْتُ ای جئت اول اللیل فانا متأوب و متأیب تَأَہُّبٌ ساختگی کردن اُہْبَۃٌ ساز اُہَبٌ ج اِہَابٌ پوست ناپیراستہ اَہَبٌ بفتحتین جماعۃ علی غیر قیاس مثل اَدَمٍ و اَفَقٍ و بعد جمع ادیم و افیق و عمود و قیل اُہُبٌ ہو قیاس کثیر المِئْشَب کثیر الشمل یعنی گلیم خرد کہ بجز درکشند و نیز نرم و ہموار ... تَأْشِیحٌ و ایضا موضعی یا نام کوہی کہ صدقات پیغمبر صلعم در آنجا بود و اَثْأَبٌ درختی مخفف اَتْأَبٌ اَرَبٌ الابل ای شتوا بنکرو عح ک اف ۱۲ اِزْبٌ کوتاہ فربہ و بلا و ناکس و زشت روی و باریک مفاصل لاغر یکہ زائد شود استخوان او بلکہ زائد شود شکم و اسفل بدن او و اَزَبَتِ الفتیۃ فی نہب ب و ہم من ذکرہ ہہنا آزیب و باد ازیب مثلہ اَزَبَۃٌ شدت و قحط اَزَابٌ بالکسر ای سست نزی زیر

أَرَبَ الماءُ روان شد ع ف اک ۲ ومنه المِيزاب یا آن معرب میزآب است ای لِبْناش آب را آب ریز
أَرْبِجة شتر لاغر تارَبوا المال بینهم قسمت کردند مال را باهم ایاب بر وزن کتان سقا را گویند
رجوع فصل الباء ببة احمق ولقب مردی ونام کنیزکی ویقال هم ببان واحد کما
یقال هم باج واحد وقال عمر رضی الله عنه ان عشت فساجعل الناس ببانا واحدا یرید التسویة
فی القسم باب در ابواب اوبة ج بوّاب دربان وبوّبت بوابا ای اتخذته وهذا من بابته
ای یصلح لک بیبة نام مرد ونیز لقبی البوب من الخیل اسپ کوتاه پر گوشت فراخ گام تبیب
بُرُوزبة جد اسمعیل بخاری فارسیة معنی آن کشاورز است بضمیتین منسوب بیابت نام سست بخارا ومنسوبی
بمنسوبة جلوان بن سمرة وابراهیم بن احمد ووکیع بن احمد واحمد بن سهل البابتیون المحدثون
فصل التاء توابا تبیان دو سر پستان بفتح سورقال ابن مقبل لها تواباتها
لم تنعلقا ای لم تسوّد حلمتاها باشباب تبیان وهلاک شدن یقال منه تبّت یداه وتباً له منصوب
علی اضمار الفعل ای الزمه الله خسرانا وهلاکا ع ف ک تتبیب هلاک کردن واستتب له الامر ای
تهیّأ واستقام تراب بالضم خاک اتربة تربان ج تورب تیرب ترب تربة بضم
اولها ایضا خاک ترباء بالمد خاک وزمین یقال ترب الشیء بالکسر خاک آلوده شد وترب الرجل
افتقر کانه لصق بالتراب وعلی الدعاء یقال تربت یداک ای لا اصبت خیرا ترب خاک آلوده
کردن اتراب خاک برافکندن بر چیزی وفی الحدیث اتربوا الکتاب فانه انجح للحاجة
وبی نیاز شدن اترب الرجل استغنی کانه صار له من المال بقدر التراب مترّبة درویشی ترب
بکسر الراء سر انگشت تربات ج وگیاهی و ریح تربة اذا جاءت بالتراب تربة مثال همزة
نام وادی جمل ترتُوت وناقة ترتوت ای ذلول یستوی فیه المذکر والمؤنث ترب بالکسر
همزاد یقال هذه وهی اتراب تربیة استخوان سینه ترائب ج تیرب بفتح الراء موضعی
بیامه تعب مانده شدن ع ک ا ف ۲ اتعاب متعدٍّ فیه وهو تعب ومتعب ولا یقال متعوب
تغب هلاک شدن ع ک ا ف ۲ تولب بفتح اللام خر کره ویقال للانسان اُمّ تولب تلبیب
راست شدن کار والاسم التلباء بیّنة مثال الطلباء نیة ودراز کشیدن راه واتلأبّ الحمار
اقام صدره وراسه توبة باز گشتن از گناه توب کذلک وهو جمع توبة ایضا مثل عومة وعوم

أباب
ببب
باب
البوب
بروزبة
منسوبة بابد
تبیب
توابا تبیان
تبب
ترب
تعب
تغب
تولب
توبة

وتوبه واودن ج تحف اص ۲ یقال تاب الی الله توبة ومتابا وتاب الله علیه ای وفقهم لها توبة الشاعر هو ابن الحمیر بن حزن بن کعب تابوت م واصله تابوة مثال ترقوة وهو فعلوة فلما سکنت الواو انقلبت هاء التانیث تاء قال لم تختلف لغة قریش والانصار فی شیء من القرآن الا فی التابوت فلغة قریش بالتاء ولغة الانصار بالهاء تألب کفعلل درختی ست که ازان کمان سازند تجاب چیزیکه گداخته شود یکبار از سنگریزه نقره وهنوز باقی باشد دران چیزی ازان وقطعه آنرا تجابه گویند تجاب خاسیم در سنگ معدن تجیب بالضم وبفتح بطنی از کنده منهم کنانة بن بشر التجیبی قاتل عثمان رض تجوب قبیله از حمیر منهم ابن الملجم التجوبی قاتل علی رض وغلطی کرد جوهری پس تحریف نمود شعر ولید بن عقبه را شعر الا ان خیر الناس بعد ثلثة قتیل التجیبی الذی جاء من مصر پس خواند تجیبی بگمان اینکه از ثلثة خلفای ثلثه اراده کرده حیز این نیست که مراد از ثلثه نبی صلعم وشیخین هستند تخزوب بالفتح ماده شتر اصیل وچالاک ترعب وتبوع دو موضع وسبب انصراف این هر دو اصالت تاء است تنضب درختی بشام منها محمد بن محمد بن عقیل المحدث الکاتب الفائق وصالح التنضبی روی عنه ایضا تنوب درختهای بزرگ در روم که قطران ازان می چکد تیتیب کوهی بمدینه تایه بمعنی توبه

فصل الثاء

اثابة درخت اثاب ج ثوباء بالضم وفتح الواو والمد خامیازه وفی المثل اعدی من الثوباء وتثاوبت علی تفاعلت ولا تقل تثاوبت ثرب پیه شکنبه وروده تثریب سرزنش کردن وسخت نکوهیدن قوله تعالی لا تثریب علیکم الیوم وثربت علیه وعربت بمعنی اذا قبحت علیه فعله یثرب مدینة رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم فصل یثربی واثربی بفتح الراء فیهما منسوب الیه ثرقبیة بالضم نوعی از جامهای سپید چون کتان وماننده آن ثوب ثرقبی وفرقبی نوع من ثیاب مصر ثعب روان کردن آب ثعب بالتحریک آبراه ووادی ثعبان ج وایضا نوعی از مار واژدها ثعابین ج ثعبة نوعی از کرپشه مثعب بالفتح ناودان وانثعب الماء والدم من الانف قال الاصمعی هو یجری ثعابیب وسعابیب وهو ان یجری منه ماء صاف فیه تمدد ثعلب روباه ثعلبة مونث منه ونام مردی ثعلبان بالضم روباه نر داء الثعلب نوعی از بیماری که موی ریزاند ارض مثعلبة بکسر اللام ای ذات ثعالب وارض مثعلة فهو من ثعالة ویجوز ان یکون من

ثعلب كما قالوا معقرة الارض كثيرة العقارب ثعلب القناة زبانه نيزه كه در سنان باشد و منفذ آب باران
ثعلبتان دو قبيله ثعلبية بالتشديد موضعي در راه مكه ثغب بالسكون والحركة حوض در سايه كه آب خنك دارد
و آنرا سرد آبه گويند ثغبان بالكسر جمع المتحرك منه ثغاب اثغاب جمع الساكن منه ثقب سوراخ و سوراخ
كردن ثقبة بالضم سوراخ ثقب بالسكون والحركة ج مثقب بالكسر اسكنه و برمه تثقيب سوراخ كردن تثقب
لازم منه يقال تثقب الجلد اذا ثقبه الحلم وهو نوع من فساد الجلد و افروختن آتش يقال ثقب
عود العرفج اذا مطر ولان عوده فاذا اسود شيئا قيل قد قمل فاذا ازداد قليلا قيل قد ادبى وهو
حينئذ يصلح ان يؤكل ثمت خوصته قيل قد اخوص مثقب لقب شاعري بكسر القاف مشددا
ثقوب افروخته شدن آتش صح ف اص ۲ ثقابة كذلك ثلب عيب كردن صح ف اك ۲
مثالب عيبها و نقيصتها مثلبة يكي اثلب سنگ و خاك ريزه يقال بفيه الاثلب والاثلب بكسر الهمزة
ايضا ثلب بالكسر شتر پير دندان ريخته ثلبة مونث ثلبة بفتح اللام ج مثل قردة و قرود يقال منه
ثلب البعير ثليبا صح ثلب اي متثلم و امراة ثالبة الشوى اي متشققة القدمين ثلبوت نام وادي
ثوب جامه اثواب ثياب ج اثوب جمع قلة منه وبالهمزة ايضا لانهم استثقلوا الضمة على الواو
وكذلك دار و ادور و ساق و اسوق و جميع ما جاء على هذا المثال ثواب جامه دار ثوب ثوبان
بازگشتن بعد از آنكه رفته باشد و گرد آمدن مردم و آب در حوض مثاب الحوض ميانه حوض كه آب
نخست در وي گرد آيد ثبة گروه والهاء عوض عن الواو الذاهبة عن عين الفعل كما عوضوا في عدة
اقام اقامة واصله اقوام مثابة گرد آمدن آب و بازگشتن مردم و منه قوله تعالى و اذ جعلنا البيت
مثابة للناس مثاب ج و ايضا پاي دام صياد و جاي آب گرفتن از چاه ثواب پاداش مثوبة
كذلك و استثابه سأله ان يثيبه و قوله تعالى هل ثوب الكفار اي جوزوا تثويب الصلوة خير من
النوم گفتن در اذان فجر ثواب ايضا نام مردي في المثل اطوع من ثواب وهو رجل كان
يوصف بالطواعية ثائب باد سخت كه با اول باران بود ثيب [illegible] يقال هو ثيب وهي ثيب يستوي
فيه المذكر والمونث وذلك اذا كانت المراة مدخولة والرجل متزوجا [illegible] كا ضميمه ثئب
[illegible] نشست [illegible] شدن و ثقب الامر كار تمام شد ثابته بروزن [illegible] يعني زن جوان
ثخب كوهي است به نجد مر بني كلاب را نزديك آن كان زر و كان شبه سفيد است

ثعلب کفنفذ آلہ است مر قفص صیاد را ثعرب بالکسر دندانهای زرد ثیبات نگیزان نام شهری
ثیب زنیکه شوهری خود را گذاشته باشد یا زن مدخول بها و مرد مدخول به اولا یقال الرجل الا فی قولک
ولد الثیبین وهی ثیبة وقد تثیبت وذکره فی ث و ب وهم **فصل الجیم** جاب
خرکره سطبر بهیر ولا وکسب کردن جابة المدری آهوی شاخ بر آورده ویقال فلان ثخنت الآل
جابت الصبر ای دقیق الشخص غلیظ الصبر فی الامور **جبب** بریدن وغلبه کردن یقال فلان
جب القوم ای غلبهم جباب بالکسر بریدن نره یقال خصی مجبوب وبعیر اجب بین الجبب ای مع
مقطوع السنام جباب ایضا جمع جبة ایضا کش دادن خرما جبة م وکعب سنان که سرنیزه
در وی رود وپیوند سر دست تجبیب ازار لود کردن سپیدی دست و پای ستور والنعت
فرس مجبب والاسم الجبب ورسیدن یقال جبب فلان فذهب مجبة جادة راه جباب بالضم کفک
شیر شتر مجبة بالضم شکنبه که در وی روغن گوسپند وجز آن کنند وزنبیل چرمین جباجب ج
وتجبجب الرجل اذا التشق ای اخذ الوشیقة زاد وهی لحم یغلی ثم یقدد فهو اتقی ما یکون جب
بالضم چاه سر ناورده جباب جببة بالکسر فیهاج جبوب بالفتح روی زمین وزمین درشت
ولایجمع جحابة احمق مثل سحابة وهو الذی لا خیر فیه ویقال انه لجحابة بلباجة جخدب بالضم
نوعی از ملخ وهو الاخضر الطویل الرجلین جخادب مثله وایضا یقال له ابو جخادب وهو اسم له
معرفة کما یقال للاسد ابو الحارث وشتر ضخم جخادب ج جدب تنگ سال نقیض
خصب ومکان جدب وجدیب بین الجدوبة وارض جدبة وجدوب بالفتح خشک بی نبات وهو
جدیب الجناب ای جدیب ما حوله واجدب القوم ای اصابهم الجدب واجدبت ارضهم ای
وجدتها جدبة وعیب کردن وفی الحدیث انه جدب السمر بعد العشاء ای عابه وجادبت الابل
العام اذا کان العام محلا جندب نوعی از ملخ ونام مردی والنون زائدة فیه وسختی وظلم
یقال وقع فلان فی ام جندب ای فی شدة وداهیة جذب کشیدن ع ف ک ۴
یقال جذبه وجبذه علی القلب واجتذبه ایضا وباز شیر باز کردن اسپ کره وخشک شدن
شیر پستان وآب دهن یقال جذبت الناقة فهی جاذب والجمع جواذب وجذاب ایضا
وجذب الشهر ای مضی عامته ویقال بینی وبین المنزل جذبة ای قطعة وجذبة من غزل

یک پای از ریسمان مجاذبة منازعة تجاذب تنازع انجذاب تیز رفتن جذب بالتحریک شحم النخل
جذبة واحدة منه جرب بفتحتین گر و گرگین شدن مع ک اف ۲ اجرب نعت منه جربا جرب
ممدود مؤنث منه جربی مقصور جماعة قوم جرب اقوام جراب اجراب خداوند شتران
گرگین شدن جرباء آسمان ارض جرباء زمین قحط رسیده جراب بالفتح والکسر انبان اجربة
ج جرب بالضم والسکون کذلک جراب البئر درون چاه جریب من الطعام ومن الارض مقدار
معلوم ج اجربة جربان ج مجرب بفتح الراء آزموده جربة بالکسر کشت زار جربیاء بالکسر
والمد باد نکبا که میان شمال و دبور وزد و جراب بالضم آبی به مکه جبنة بفتحتین وتشدید الباء
زهار خر و مردم قوی جربان بضمتین نیام شمشیر جربان القمیص گریبان وخشتک پیراهن جرابیات
بالضم وفتح الراء دو قبیله معروف جورب م وهو معرب جوارب جماعة والهاء للعجمة ویقال الجواربة
ایضا ویقال منه جوربته فتجورب ای البسته الجورب فلبسه جرجب العظام من الابل
جردبان کرده بان وهو معرب ای الذی یحفظ الرغیف وهو الذی یضع شماله علی شیء جرذب
یکون علی الخوان کیلا یتناوله غیره یقال منه جردب فی الطعام وجردم جرشب الرجل جرشب
وجرشم اذا اندمل بعد المرض والهزال جسرب دراز جشب طعام ومجشوب جسرب
ای غلیظ وخشن ویقال هو الذی لا ادم معه مجشاب بالکسر سطبر جشیب جامه درشت جشب
جعب افگندن ویقال جعبته جعبا فتجعبی بزیادة الیاء جعبة تیردان جعاب بالکسر ج جعب
جعبوب بالضم مرد حقیر جعبة اجلعباب بر در از خفتن و تیز رفتن سیل مجلعب ای کثیر رجل جلعب
جلعبی العین علی وزن قرنبی ای شدید البصر ناقة جلعباة استوار جلعب ایضا ومعنی جلجب
شیخ جلجاب وجلجابة پیر فرتوت جلب کشیدن مع ف ا ض ک ۲ جلبت جلب
الشیء الی نفسی اجتلبته بمعنی جلوبة آنچه بجهت فروختن پیش کشند از گوسپند و جز آن
جلیب آنچه از شهر بشهر برند بفروختن ومنه الجلاب جلبة بالضم پوست جراحت که خشک شده باشد
یقال جلب الجرح واجلب بمعنی و سختی روزگار یقال اصابتنا جلبة الزمان وکلبة الزمان ایضا
ای شدته و پوست خام که بر پالان و زین در کشند جلب بالضم والکسر ابر تنک بی باران چوب
پالان جلب بالتحریک بانگ بر زدن اسپ را وقت دوانیدن تا درگذرد یقال جلب علی فرسه

والاجرب فی الصحاح والقاموس هکذا جلب بمعنی جلب

يُجلِّب بالضم وأجلب عليه مثله وأجلب قتبه اي غشاه بالجلبة وأجلبه اي أعانه واجلبوا عليه اي
تجمعوا وتألبوا وأجلب الرجل اي نتجت ابله ذكورا وبالجار اذا نتجت اناثا جلباب بالكسر چادر جلابيب
ج جَلَبَة مصدر منه ولم تدغم لانها ملحقة بدحرجة جلبة جلبة بفتحتين آواز يقال منه جلبوا بالتشديد والجلب
الذي جاء النهي عنه هو ان لا يأتي المصدق القوم في مياههم لاخذ الصدقات ولكن يأمرهم بجلب
نعمهم اليه ويقال بل هو الجلب في الرهان وهو ان يركب فرسه رجلا فاذا قرب من الغاية تبع فرسه
فجلب عليه وصاح به ليكون هو السابق وهو ضرب من الخديعة جالب واجلاب القبا كسانيكه
ستور از شهر بشهر كشانند بفروختن جلبان بالضم نوعي از حبوب چون ماش ويقال له الخلر
جَنْب پهلو يقال قعدت الى جنب فلان والى جانب فلان بمعنى وقبيله از يمن وكرانه والصاحب
بالجنب صاحبك في السفر واما الجار الجنب فهو جارك من قوم آخرين جانب كرانه جنبة بالتحريك
كذلك يقال فلان لا يطور بجنبتنا جانبه وتجانبه وتجنبه واجتنبه كله بمعنى اجنبي بتشديد الياء بيگانه
وكذلك اجنب وجُنُب وجانب كله بمعنى ويقال ضربه فجنبه اي كسر جنبه وجنبت الدابة اذا
قدتها الى جنبك وكذلك جنبت الاسير جنبا بالتحريك ومنه خيل مجنبة شدد
للكثرة جانبت الشيء وتجنبته بمعنى اي تنحيت عنه قال الله تعالى واجنبني وبني جناب
بالفتح درگاه اجنبة ج يقال اخصب جناب القوم وهو خصيب الجناب وجديب الجناب ويقال
مروا يسيرون جنابيه اي ناحيتيه وفرس طوع الجناب بكسر الجيم اي سلس القياد ويقال لج
فلان في جناب قبيح بالكسر اذا لج في مجانبة اهله وجنب القوم اذا قلت البان ابلهم تجنيب الحنا
انحناء وتوتير في ظهر الفرس ويقال تباعد بين رجلي الفرس كذا قال في مجمل اللغة جنيبة شتر واسپ
كوتل وهي دابة تقاد في جنب الراكب جنائب ج وكل طائع منقاد جنيب اجنب الذي لا ينقاد
جنيبة الصناعي العليقة وهي الناقة تعطيها القوم ليمتاروا لك عليها جنيب اي غريب جنابة ناپاكي
آمدن وجنب شدن ويقال نعم القوم هم لجار الجنابة اي لجار الغربة جنب بضمتين مرد جنابة
يستوي فيه الواحد والجمع والمؤنث وربما قالوا في جمعه اجناب وجنبون ومنه يقال اجنب الرجل
وجُنْب بالضم علته پوست پهلوي شتر يقال عطش جنبة اشتكى منها علته وكرانه يقال نزل فلان
جنبة وهي اسم ايضا لكل نبت يتربل في الصيف يقال مطرنا مطرا كثرت منه الجنبة جنوب

بالفتح باد دست راست جنبت الريح اذا تحولت جنوبا وجنابه مجنوبة اذا اصيبت بها الجنوب مجنوب آنکه بیماری ذات الجنب دارد وقد جنب الرجل لیستعمل مجهولا واجنب القوم اذا دخلوا في ریح الجنوب فهم مجنوبون وکذلک القول فی الصبا والدبور والشمال مجنب بالکسر سپر وکرانه زمین عجم که بزمین عرب پیوند د مجنب بالفتح چیزی بسیار یقال ان عندنا لخیرا مجنبا وشرا مجنبا ای کثیرا جنب بالتحریک الذی نهی عنه وهو ان یجنب الرجل مع فرسه عند الرهان فرسا آخر لکي يتحول عنه ان خاف ان یسبق علی الاول ولنگیدن ستور یقال جنب البعیر بالکسر اذا ظلع من جنبه وهو ان یلتفق رئته بجنبه من شدة العطش او ان یلتوی من العطش **جواب** پاسخ اجابة پاسخ دادن یقال اجابه واجاب عن سؤاله بمعنی والاسم الجابة بمنزلة الطاعة والطاقة یقال اساء سمعا فاساء جابة کذا یتکلم بهذا الحرف اجاب الله دعاءه واستجاب بمعنی مجاوبة تجاوب سخن گفتن باهم یقال انه لحسن الجیبة بالکسر ای الجواب **جیب** گریبان یقال جبت القمیص اجوبه واجیبه اذا قورت جیبه ویقال هو ناصح الجیب بالکسر ای امین مجوب بالکسر دوکارد گریبان کاوجوب دریدن وبریدن **عح ف اصن ۲** ومنه قوله تعالی وثمود الذین جابوا الصخر بالواد ویقال جبت البلاد واجوبها واجیبها واجتبتها اذا قطعتها ویقال هل جاءک جائبة خبر تجوب الارض من بلد الی بلد تجییب گریبان کردن پیراهن را اجتیاب پیراهن پوشیدن ومسافت بریدن ومنه اجتبت المسافة قطعتها واجتبت القمیص لبستها جوبة کشادگی ابر وکوه وایضا موضع ینجاب فی الحرة جوب ج جوب سپر وشاما کچه زنان مجوب قبیله از جهیر تجیب بطنی از کنده **ضمیمه جانب** کوتاه ولپست از مردم واسپ ودر اسپ باد نیز می آید جناوب بالضم وبالمثناة فوق نزدیک مکه **تجحب** العدو هلاک کرد اورا وتجحب فی الشیء یعنی تردد کرد دران وانده وقت جحجب اسم است جحجبی قبیله است از انصار **جحدب** کوتاه **جحرب** وبالضم کوتاه واستدار فرس جحرب وجحارب کلان سرشت جحربان دو رگ اند در بزمه گوش اسپ — **جحنب** بالفتح وبالضم کوتاه یا کوتاه قلیل جحانب مثله وایضا استوار ودیگ کلان — **جخرب** کجخجفرا وقنفذ موضعی است جخر **عحب** ظالم جحیب مثله ودرشت وبلای سخت ووالد جخدب النسابة جبر **عحب** الماء شربه جبدا جبر عوب مرد فربه لبشدت خورنده آب

اخبر عنب انداخته شد جنزب بالکسر بن و بالضم بندگان بنو جنزبه قبیله ایست تجنزب که خیناکی
خصلت های ظاهری جنتب گفتند اسمی است جنتبه هوا و هوس جعدبه بالضم غوزهٔ آب
و تنیدهٔ عنکبوت و غله که مابین دو طرف لب بز غاله قریب وقت ولادت بود و بلا الام رجل
مدنی و بلا ها را اسم جعشب دراز فربه جعنب کوتاه جعنب گکتف اتباع شعب
و لا یفرد و اجلنجب فرو افتاد جلدب کجعفر سخت استوار جلهوب بالضم زن بزرگ
زانو جلهاب بالکسر نام وادی جنجاب بالکسر و بالمهمله مرد کوتاه سخت گوشت جهب
روی زشت کران مجهب کمنبر مرد کم شرم اتاه جاهبا و جاهیا علانیه **فصل الحاء**
حبّه دانه حب حبوب جماعة حبة القلب دانه دل حبة ایضا نصف طسوج و قطعة من شیء
حب الغمام تگرگ حب المزن و حب قر کذلک جابر بن حبة نان و هو اسم له معرفة حبّة بالکسر تخمهای
دشتی که از وی قوت نشود و فی الحدیث فینبتون کما تنبت الحبة فی حمیل السیل حِبَب ج
حبّة بالضم دوستی یقال نعم و حبة و کرامة حب ایضا دوستی و خم معرب حباب حببة ج
محبّة دوستی حِب بالکسر کذلک و ایضا دوست حبیب کذلک یقال احبه فهو محب و حبه یحبه
بالکسر فهو محبوب و هذا شاذ لانه لا یأتی فی المضاعف یفعل بالکسر الا و یشرکه یفعل بالضم
اذا کان متعدیا ما خلا هذا الحرف و یقال حببت بالکسر ای صرت حبیبا و حب بفلان
ای ما احبه الی قال الفراء معناه حبب بفلان بضم الباء الموحدة ثم اسکنت و ادغمت
فی الثانیة و حبذا زید دوست روی است زید یا دوست این زید فحب فعل ماض و اصله
حبب علی ما قال الفراء و ذا فاعله و هو اسم مبهم مجعلا شیئا واحدا فصار بمنزلة اسم یرفع ما بعده
و موضعه رفع بالابتداء و زید خبره تحبب دوستی نمودن و سیراب شدن خر یقال تحبب الیه
ای تودد و تحبب الحمار ای امتلاء من الماء و شربت الابل حتی تحببت ای تملأت ریا
استحباب نیکو شمردن تحابب یکدیگر را دوست گرفتن حباب محابة باهم دوستی گرفتن
حباب بالضم دوستی و مار و دیو و نام مردی حباب الماء بالفتح معظمه و غوزه آب و یقال
حبابک ان تفعل کذا ای غایتک احباب فرو خفتن شتر و هو کالحران فی الخیل یقال منه احب
البعیر و حبب البعیر ... ان تصیبه مرض او کسر و لا یبرح مکانه حتی یبرأ او یموت و ماده شدن شتر

دردانه گرفتن گشت یقال منه احبّ الزرع والبّ حبب بفتحتین غوزه آب وسیرابی وندان —
حباحب بالضم نام مردی بخیل وهو کان لایوقد الّا نارا ضعیفة مخافة الضیفان فضرب بها المثل
حتی قالوا نار الحباحب لما یقدحه الخیل بحوافرها وقالوا نار ابی حباحب وهو ذباب یطیر باللیل
یتوقّد کانه نار وربما جعلوا الحباحب اسما لتلک النار حبان نام مردی حبحاب خرد وریزه حباحب
بالفتح ج حبی بالضم علی فعلی نام زنی حجاب بالکسر پرده حجب بازداشتن تحجیب ف ا حجب
ض ۲ محجوب نابینا حاجب بازدارنده وپرده دار حجّاب بالضم ج ونام مردی وابرو
حواجب جماعة کانه جمع حاجبة حجبة بالکسر حاجی حجابة مصدر منه استحجاب حجابت خواستن حواجب
الشمس کرانهای آفتاب قوس حاجب خم ابرو احتجاب درپرده شدن وهو ملک محتجب —
حجبة بالتحریک سرسرین حدب بالتحریک زمین بلند حداب بالکسر جماعة ومنه قوله تعالی وهم حدب
من کل حدب ینسلون حدبة بفتحتین کوزی پشت وحدب ظهره واحدودب بمعنی فهو حدب
واحدبه الله فهو رجل احدب وناقة حدباء وحدب علیه وتحدّب علیه ای تعطّف علیه
حرب کارزار مونث یقال وقعت بینهم حرب قال الخلیل تصغیرها حریب بلاهاء قال المازنی حرب
لانه فی الاصل مصدر وقال المبرد الحرب قد یذکر ویقال انا حرب لمن حاربنی ای عدو وتحاربوا
واحتربوا بمعنی محرب بکسر المیم وفتح الراء صاحب حروب وهم محربة حربه چوبدستی وتازیانه
حراب بالکسر ج حرب بفتحتین خشمگین شدن حرب نعت منه اسد حرب ایضا تحریب —
برانگیزانیدن وخشم گرفتن وبخشم آوردن وتیز کردن سنان راحریبة الرجل ماله الذی
یعیش به حرب بالتحریک ایضا گرفتن مال کسی وبی چیز ماندن وقد حربه ماله ای سلبه فهو
محروب وحریب واحربه ای دلّه علی ما یغنمه من عدو محاریب پیشگاه های مجالس ومنه
محراب المسجد وهو ایضا غرفة قوله تعالی فخرج علی قومه من المحراب قالوا من المسجد محاریب
بالضم قبیلة از فهر حرباء بالکسر والمد آفتاب پرست بدور مع الشمس کیف دارت
تیلون بیکرها وهو دگر ام حبین حرابی ج حرباءة مونث منه ویقال حرباء تنضب کما یقال
ذئب غضا ارض محربئة زمین حرباناک حرباء ایضا میخهای زره حرابیّ المتن گوشتهای
پشت مازه احرنبی ای ازدیاد والیاء للالحاق بافعنلل حزب بالکسر گروه ویاران حزب

ولوبت آب تحزبوا ای اجتمعوا احزاب گروهها که بر جنگ انبیا گرد آمده بود حزابی بکسر الباء
بلا تشدید درشت کوتاه یقال رجل حزاب و حزابیة ایضا اذا کان غلیظا مائلا الی القصر
والیاء للالحاق کالفهامیة والعلانیة من الفهم والعلن حزباء بالکسر والمد زمین درشت حزابی
اخص منها حزابی ج واصله مشدد کما قلنا فی الصحاری حنزاب بالکسر گزر دشتی وایضا مثل
الحزابی ای الغلیظ القصیر فسط گزر و ریائی حزبه امر ای اصابه حزبون کنده پیر حسب
حسبان بالضم والکسر حسابة شمردن ع ف ا ض ۲ محسوب شمرده حسب بفتحتین مثله و هو
فعل بمعنی المفعول و اندازه یقال هذا بحسب ذاک ای بقدره و عدده و بزرگی مرد از روی
النسب یقال حسبه دینه وماله حسابة مصدر منه صحیح بعضهما حسیب نعت منه قال ابن السکیت
الحسب والکرم یکونان فی رجل وان لم یکن له آباء اشراف والشرف والمجد لا یکونان الا
بالآباء احتساب نهی منکر کردن یقال احتسبت علیه کذا اذا انکرته علیه فهو محتسب البلد و مزد
و ثواب چشم داشتن از خدای عز و جل یقال احتسب بکذا اجرا عند الله تعالی والاسم الحسبة
بالکسر وهی الاجر والجمع حسب بکسر الحاء وهی التدبیر ایضا یقال فلان حسن الحسبة ای التدبیر
وهی من الحساب ایضا کالرکبة والجلسة من الرکوب والجلوس ویقال احتسب فلان ابناله
او بنتا اذا مات وهو کبیر وان مات صغیر یقال افترطه احساب پسند آمدن چیزی یقال
احسبنی الشیء ای کفانی و دادن آنچه بدان خشنود شود یقال احسبته بالتشدید ای
اعطیته ما یرضیه ویقال حسبک درهم ای کفاک وشیء حساب ای کاف ومنه قوله تعالی عطاء
حسابا و یقال اعطی فاحسب ای اکثر و هذا رجل حسبک من رجل و هو مدح للنکرة کانه قال محسب
لک ای کاف لک غیره و یستوی فیه الواحد والجمع والتثنیة لانه مصدر و تقول فی المعرفة
هذا عبد الله حسبک من رجل فتنصب حسبک علی الحال و تقول اذا اردت الفعل مررت
برجل احسبک من رجل و برجلین احسباک و برجال احسبوک حسب بس تقول منه رأیت
زیدا حسب فکانک قلت حسبی او حسبک ولم تنونه لانک اردت الاضافة کما تقول جاءنی
زید لیس غیر ترید لیس غیره عندی حسیبک الله ای انتقم الله تعالی منک حسبان بالضم
عذاب و بلا و شر و تیرهای خرد حسبانة یکی و شمار قوله تعالی الشمس والقمر بحسبان ای بحساب

قال الاخفش الحسبان جمع الحساب مثل شهاب وشهبان حسبانة ايضا بالشين نغز وتقول منه

حسبته اذا وسدته ويقال تحسبت الخبر اي استخبرته احسب هو البعير الذي فيه بياض وحمرة احساب

سرخ موی شدن شتر ومردم احسب لغت منه ايضا محسبة بالكسر والفتح حسبان بالكسر پنداشتن

صح ك ا ف ٢ و ك ٢ ايضا والثانی شاذ لان كل فعل كان ماضيه مكسورا فمستقبله مفتوح العين

نحو علم يعلم الا اربعة احرف جاءت نوادر قالوا حسب يحسب ويبس ييبس ويئس ييئس ونعم ينعم وهذا في الصحيح من السالم

وفي المعتل كلاهما بالكسر مثل ومق يمق ووفق يفق ووثق يثق وورع يرع وورم يرم وورث يرث وورى

حشب يری وولی يلی حوشب پیوند سر دست ستور وستور ستی که بر آمده حصبا سنگ ریزه ارض

حصب حصبة ومحصبة زمین سنگ ریزه ناک تحصیب سنگریزه گستردن بر زمین محصب جای سنگ انداختن

بمنی حصب سنگریزه انداختن صح ف ا ک ٢ یقال حصبته ای رمیته بالحصباء ورفتن در زمین

[illegible] وفرو رفتنی وهیزم انداختن در آتش حاصب حصبة بالکسر باد سخت که سنگریزه بردارد احصاب سنگریزه

انداختن اسب بسم در وقت رفتن حصبة آبله که بر اندام مردم بر آید با تپ حصب بالتحریک

مصدر منه یقال حصب جلده بکسر العین صح ک ا ف ٢ وهیزم آتش از هر چه باشد

قوله تعالی انکم وما تعبدون من دون الله حصب جهنم تحصب حجی از زمین تحصبی بالفتح الصاد ونسب

حضب الیه مثل تغلبی وتغلبی حضب بالکسر بانگ کمان احضاب ج ومار حضب بالتحریک

مثل حصب ومنه قرا ابن عباس حضب جهنم بالضاد المعجمة قال الفراء کل ما هیجت به النار فهو

حطب حضب بالمعجمة محضب بالکسر آتش گاو حطب بالتحریک هیزم حطب بالسکون هیزم جمع کردن

احتطاب مثله یقال حطبنی فلان اذا اتاک بالحطب وحاطب اللیل هو الذی یتکلم بالغث والسمین

لانه لا یبصر ما یجمع حطابة الذین یحتطبون واحطب الکرم اذا حان ان یقطع منه الحطب وناقة

محاطبة التی تاکل الشوک الیابس مکان حطیب جای هیزم ناک حطب بالکسر مرد خشک

حظب لاغر احطاب مثله حاطب نام مردی حظوب بالمعجمة فربه شدن صح ف ا ض ٢ یقال

علل تحظب ای اشرب وکل مرة بعد مرة حتی تسمن حنظب بضم الظاء وفتحها ملخ نر وخنفسه نر

حنظب کذلک حناظب بالفتح ج حظرب قوسه ای شدد توتیرها محظرب سخت تافته ومرد استوار خلقت

حقب بالضم هشتاد سال ویقال اکثر من ذلک حقاب بالکسر جماعت مثل قف وقفاف

حقبة بالکسر سالها حقب ج حقب بضمتین روزگار احقاب ج ومنه قوله تعالی او امضی حقبا وقوله تعالی
لابثین فیها احقابا حقب بفتحتین تنگ پالان شتر یقال احقبت البعیر تنگ بستم شتر را وحقب البعیر
بکسر العین اذا اصاب حقبه ثیله فاحتبس بوله وحقب العام ای احتبس مطره احقب خر کره حقباء
مونثه ویقال للغارة الطویلة فی السماء حقباء حقاب میان بند زنان و کوهی معروف حقیبة بار دان
حقائب ج واحتقبه واستحقبه ای احتمل الحقیبة ویقال احتقب فلان الاثم کانه جمعه واحتقبه من
خلفه محتقب ردیف که پس سوار بر نشیند حلب بالتحریک شیر دوشیده و شهر شام وخراج باج
بالمعین ودوشیدن یحلب ف اض ۲ یقال حلب الناقة واحتلبها فهو حالب وقوم حلبة وفی المثل
شتی تئوب الحلبة ولا یقال الحلمة لانهم اذا اجتمعوا الحلب النوق اشتغل کل منهم بحلب ناقته ثم یئوب
الاول فالاول حلوب بالفتح شیر دوشید فی حلوبة کذلک استحلاب دوشیدن خواستن حلیب شیر
دوشیده وحلبت الرجل ای حلبت له واحلبنی ای اکفنی الحلب واعنی علیه واجعل ما حلبته
لی واحلب الرجل اذا نتجت ابله اناثا واجلب بالجیم اذا نتجت ذکورا احلابة شیر دوشیده که از
چراگاه بخانه فرستند یقال احلبت ابلی محلب یاری گر محالبة یکدیگر را یاری کردن ویقال هم یحلبون
علیک ای یجتمعون ویتألبون من کل اوب محلب بالکسر گاودوشه حب المحلب نوعی از دارو های
افادیه محلبیة موضعه ناقة حلبانة ذات لبن حالبان دو رگ بر دو طرف ناف وتحلب العرق
وانحلب ای سال ویقال عنز تحلبة بکسر التاء واللام مع سکون الحاء وتحلبة بضمها وفتح اللام
ایضا التی تحلب قبل ان تحمل حلبة اسپان که بجهت دوانیدن جمع کنند از هر جای ویقال احلبوا
اذا جاؤا للنصرة من کل اوب حلاب بالتشدید نام اسپی حلبة بالضم شملیت دانه ایست معروف
حلب بالضم والتشدید گیاهی که آهو آنرا خورد و آنرا ریش بز نیز گویند ویقال تیس حلب
بالاضافة وتیس ذو حلب حلبلاب بکسرتین لبلاب سیاه حلبوب بالضم نیک سیاه تحنیب کوژی
وساقهای اسپ وبالجیم فی الانسان محنب اسپ فراخ گام وتحنب فلان ای تقوس واتحنی
حوب بالضم گناه ونیزه حاب مثله حوب مصدر منه یحوب ف اض ۲ یقال حبت بکذا ای
اثمت حوبة حیابة مصدر ان منه یقال هو احق واحوب ویقال لی حوبة اعولها ای ضعفة
وعیال قال ابن السکیت ان لی فی فلان حوبة وحیلة وهی کل حرمة تضیع من ام او اخت او بنت

او غیر ذلک من کل ذات رحم قال وهي في موضع آخر الاثم والحاجة يقال الحق الله تعالی به الحوبة
اي المسكنة والحاجة ويقال فلان حوبة اي ليس عنده خير ولا شر حوبة ايضا مردی ضعیف حوب ج
وهذا في نوادر ابي زيد حوبا تن حوبا وات ج حوب ثلث لغات بانگ برزدن شتر را يقال
حوبت بالابل وتحوب فلان من كذا اي يتأثم والتحوب التأثم التوجع والتحزن ايضا وتحوب
ابن آدمي اي تصوت لان صوته كذلك حوأب نام آبی در راه بصره **ضمیمه حوأب**
كلوكب وادي فراخ ودلو وسيع وسهم مغاک ونام آنجوری یا آبجور وموضعی در بصره ونام دخت
کلب بن وبرة حوأبة سطبرترین دلو یا شیر دوشه **حترب** کوتاه حترب الماء تیره شد حثرب الیه
تیره شد آب آن وبگل آمیخته الحثربة تندی لب زبرین مردم حثرب گیاهی که بزمین نرم روید
یا گیاهی که بروید مگر بزمین سخت وآب غلیظ ز چرک ودسومت که بته دیگ ماند **حثلب** بالکسر دُرد
روغن یا دسمن **حردب** دانه گیاه عشرق ونام مردی حردبة خفت وسبکی واسمی ابو حردبة
یکی از دزدان عرب **حصربة** تنگی وبخل **حصلب** بالکسر خاک **حضرب** حبله وزه استوار
کرد آنرا یا فتل آنرا وكل مملوء محضرب **حطربة** وخطربة تنگی **حظلبة** سرعت در دو بلدی
حقطبة آواز تذرو نر **حلتب** اسم يوصف به البخيل **حنجب** بالضم خشک از هر چیز
حنظب نر حجازي واسمی المطلب بن حنظب وحنظب بن حارث دو صحابی **حنظبة** دلاوری
وجنسی از حشرات ارض **حنزاب** خر هموار سرشت وکوتاه زورآور یا پهنا در وسطبر وجماعت
سنگخوار حنزوب مثله وخروس وگرز دشتی وهمین است موضع ذکر این لغت **فصل الخاء**
خب بالفتح والكسر مرد فریبنده وگربز وفریفتن **ع گ اف ۲** وخبب غلامی فلان
اي خدعه خبة ثلث لغات نوروریگ وابر وسربند خبيبة مثله والضا پشم کره دو ساله وهي اجود
من العقيقة وهي صوف الجذع وگوشت شرحه ثوب خبائب اي منقطع مثل هبائب واختب
من ثوبه خبة اي اخرج خبب لفقتین پویه دویدن خب خبيب كذلك **ع ف اض ۲**
يقال منه خبت الفرس واخبه صاحبه وجاؤا مخبين وخبت البحر اي اضطرب واصابهم خب اذا
خبت بهم البحر خابت خوليش وخسر خوابت ج يقال لي من فلان خاب اي قرابات ومصاقة
فتجنبوا عنكم اي ابرد وا واصله تجنبوا بثلث يا آت ابدلوا من الباء الوسطي خاء للفرق بينهما

وفعل وانما زاد و الیاء لاعتبار الان فی کلمة خائر و هذه علة جمیع ما یشبهه من الکلمات جنجبة رجاوة
الشیء واضطرابه خبیب نام مردی خبیبان عبد الله بن زبیر وابنه ویقال هو واخوه مصعب
خلشعبة بالکسر ناقه بسیار شیر خذب بشمشیر زدن و شگافتن گوشت و پوست بزدن
وگزیدن مار و دروغ گفتن خذب بالتحریک کولی و دلیری بجرب ویقال کان بنعامته خذب وهو
رجل مدرک الثار وکان اهوج ویقال فی لسانه خذب ای طول رجل اخذب ومتخذب
وامراة خذباء وطعنة خذباء اذا هجمت علی الجوف خذباء ایضا درع لینة خیدب راه فراخ
یقال اقبل علی خیدبتک ای علی امرک الاول رجل خذبة بالکسر مشدد الباء وجاریة خذبة
ای ضخمة خرب بالضم منقطع الجمهور من الرمل ومغاکچه سرین خربة خرابة خرابة بالتخفیف والتشدید
کذلک خربة ایضا گوشه توشه دان وکل ثقبة مستدیرة فهی خربة مخروب ای مشقوق رجل اخرب
مرد گوش شگافته و سوراخ کرده خراب ویران شدن صح ک اف ۲ خرب الموضع فهو خرب
ودار خربة اخراب وتخریب ویران کردن خارب دزد قال الاصمعی هو سارق البعران خاصة
خراب ج خرابة بالکسر دزدی شتر صح ف اص ۲ فنسل کتب کتابه خرب بفتحتین ستوات
خربان ج ومصدر اخرب خروب خرنوب بالضم گیاهی ولا تقل بالفتح خرعب خرعبة
خرعبة بکسر العین باریک استخوان نازک اندام غصن خرعوب شاخ خمیده جمل خرعوب ای طویل
فی حسن الخلق خزب بالمعجمة المفتوح الزاء آماسیدن پستان ناقه و تنگ شدن سوراخ
آن وکذلک فی الشاة لحم خزب اذا کان رخصا وکل لحمة خزبة اذا کانت رخصة خشبة
بفتحتین چوب خشب خشبان بالضم ج خشب بالفتح آمیختن چیزی بچیزی و زدودن روی
تیغ و جز آن چندانکه تاه از وی دور شود و روشن گردد خشیب شمشیر زدوده و زنگ گرفته
وهو من الاضداد و تیر تراشیدن بخستین جمل خشب ای غلیظ ویقال خشبت الشعر اذا قلته
کما یجیء ولم تتنوق فیه اخشب کوه درشت اخشبان دو کوه مکه وفی الحدیث لا تزول مکة حتی تزول
اخشباها جبهة خشباء فهی کریهة یابسة اکمة خشباء وظلیم خشب ای خشن و اخشوشب صار
خشنا ای خشنا قال ابو عمرو کل غلیظ خشن فهو خشب واخشب وتخشبت الابل اذا اکلت الیبیس من المرعی
ورجل قشب خشب اتباع ای لاخیر فیه خشاب بالکسر اسم البنی رزام بن مالک خشمه

بالكسر فهذا اى سال وحال نقيض جدب يقال بلد اخصاب كما قالوا رمح اقصاد وبلد سبسب اى بعيد
وبرمة اعشار وثوب اسمال واخلاق فيكون الواحد ويراد به الجمع واخصبت الارض ومكان
مخصب وخصيب واخصب القوم اى صاروا الى الخصب واخصب جناب القوم وهو ما حولهم وهو
خضب خصيب الجناب اى خصيب الناحية خصاب نخل بسيار خصبة يكى خضاب بالكسر والمعجمة
رنگ خضب رنگ كردن ض ف اك ۲ اختضاب كذلك كف خضيب دست رنگين
والكف الخضيب ستاره خضبة مثال همزة زن بسيار خضاب بنان مخضب شدد للمبالغة
والمخضب المركن يعنى لگن وتغاره وخضب النخل اى اخضر خاضب شتر مرغ نر كه ساقهاى
خطب وى زرد يا سرخ شده باشد از رنگ گياه ولا يقال ذلك الا للظليم دون النعامة خطب
كار يقال ما خطبك مخاطبة خطاب سخن در روى گفتن خطبة بالضم هم يقال منه خطب الخطيب
على المنبر خطبة بالكسر زن خواستن يقال خطبت واختطبت ايضا فيهما خطيب خاطب بمعنى
خطيبى بالكسر وتشديد الطاء وفتح الباء زن خواستن خطب بالكسر مرد زن خواهنده يقال هى
خطبه وخطبته وهو خطبها ايضا خطابة خطيبى كردن ض لضمهما ويقال خطب نكح وخطب نكح
وهى كلمة تتزوج العرب بها واختطب القوم فلانا اذا دعوه الى تزويج صاحبتهم اخطب
نوعى از مرغان وخر سبز قال الفراء خطباء هى آتان عليها خطط سود على متنها واخطبك
منها ناقة خطباء بيّنة الخطب واخطبك الصيد اى امكنك ودنا منك واخطب الحنظل اى صار
خلب خطبانا وهو ان يصفر ويصير فيه خطوط خضر خطبانة قومى از رود افص خلابة فريفتن بزبان
ض ف اص ۲ اختلاب مثله وفى المثل اذا لم تغلب فاخلب اى فاخدع خلّبة بكسر اللام
زن نيك فريبنده رجل خلّاب وخلبوت اى خدّاع كذاب برق خلّب بالضم وتشديد اللام
الذى لا غيث معه وخلّب ايضا ابر بى باران ويقال برق خلّب بالاضافة ايضا مخلب
چامه رنگ برنگ خلب بالكسر پرده دل ويقال للرجل الذى تحبه النساء انه لخلب نساء
خلب بضمتين لاى وگل ومنه يقال ماء مخلب واخلب الماء اى صار گل اندر ما فيه
بسكون اللام وضمها كذلك مخلب بالكسر چنگال جارح وداس لى وبذا له خلب در دودن گياه
ض ف اض ۲ استخلاب كذلك وفى الحديث نستخلب الخبير اى نقطع النبات ونأكله

خلبن وزن گول نون زایده للالحاق ولیس من المبالغة خلبت رحله ای وسعت واخلبتها انا خناب بالکسر وتشدید النون مرد درازو هذا مما جاء علی اصله شاذا الا ان کل ما جاء علی فعال من الاسماء ابدل من احد حرفی تضعیفه یاء مثل دینار وقیراط کراهیة ان یلتبس بالمصادر الا ان یکون بالهاء فیخرج علی اصله مثل دنابة وصنارة ودنامة وخنابة لانه امن من التباسه بالمصادر خنابتان دو سوی بینی خوبة زمین خشک مانده میان دو پاره زمین باران زده ویقال هذا لنا خوبة من الارض ای لموضع سوء لا نحب فیها واصابتنا خوبة ای مجاعة وبالحاء حاجة خیلة نومیدی ع ف اک ۲ تخییب نومید گردانیدن فی المثل الهیبة خیبة ویقال وقعوا فی وادی تخیب بضم التاء والخاء غیر مصروف معناه الباطل ضیمه خنخبة ورختی است عن السهیلی وسمیت بقیع الخنجبة بالمدینة لانه کان منبتها یا آن بقیع الجبجبة بجیم است خترب گفنفذ موضعی خترب بریده وگزیده آنرا خارب کجعفر اسمی است خدعبة بریدن آنرا خدعوبة پاره از کدو یا خیار یا بیه خدعرب کسفرجل اسمی است خدلب کزبرج شتر ماده سن رسیده سست اندام خدلبة رفتاری که دران سستی باشد خرخوب کعصفور شتر ماده بسیار شیر که شیرش زود منقطع شود خردب کجعفر اسمی است خرشب عمله استوار نکرد آنرا خرشب کبرقع منالبه جافی دراز و فربه واسمی است خرربة بهم آمیختن وتباه گفتن سخن خزلبة شتاب رفتاری الخشربة فی العمل ان لا یحکمه یعنی عدم استواری در کار خضربة جنبیدن آب ماکه خضارب آبی که موج میزند بعضی آن در بعض وآن چیز در غدیره یا وادی نمی شود خضرب مرد فصیح بلیغ خضعبة سستی وزن فربه وناتوان تخضعب امرهم اختلاط تخضلب امرهم ضعف او اختلط خطربة بالطاء والحاء تنگی در معاش رجل خطرب وخطارب مرد مفتری سخن ساز وقد خطرب وتخطرب خطلبة بسیاری کلام واختلاط آن خنعابة بالکسر مرد ناکس وخنزوانه خلشب کبرقع وخنبدب خجابه دختر کپیش از ختان ومخنث وکوتاه —
خنشبة بکسر الخاء شتر ماده فراوان شیر خنعبة مثلثة الخاء وبالثاء والثلثه در خنعب مذکور است خنرب گفنفذ بدخوی خندبان مرد تندار خنزوب بالضم خزاب بالکسر دلیر بر بدکاری خنزب شیطان خنضاب بالکسر شم القمل آمراة خنضبة بالضم زن فربه خنطبة بالضم دایه است کوچک خنعب موی دراز خنعبة چاه زنخدان یا پاره گوشت فربه میان

لب زيرين بالضم فصل ميان دو بروت پيابريچه بيني **فصل الدال** **دأب دؤوب** داب
سخج رنجيدن درکار مع بفتحهما منه ودئب وآنو آنیثه انا ودائبان رونده وشب ودأب عادت وکار وقد
بجنبک **دبيب** نرم رفتن مع **ف ک ۲** وکل ماشی علی الارض دابة وهي ايضا دبر
ستور برنشست ودابة الارض من اشراط الساعة ويقال هو اكذب من دب ودرج ای
اكذب الاحياء والاموات وادببت الصبي ای حملته علی الدبيب ويقال ما بالدار دبي بالضم والكسر
ای ليس بها من يدب وكذلك ما بها دعوي ودوري ودوري وطوري لا تكلم بها الا في الجحد ودبب الوجه زعب
ودبة بالضم خرس دبة مونثه ارض مدبة ذات دببة مدب السيل بفتح الدال وكسرها موضع جريه
ومدب النمل ايضا فالاسم مكسور والمصدر مفتوح وكذلك المفعل من كل ما كان على افعل يفعل
ف ک ۲ دبة خنور روغن دبة بالضم راه ناقة دبوب لا تكاد تمشي من كثرة لحمها ويقال
فعلت كذا من شب الی دب وبالتنوين ايضا ای من الشباب الی وقت الدبيب بالعصا
ودبدبة ضرب من الصوت **دربة** بالضم عادت وخو ودليری برحرب وبرهر کاری ودرب درب
بالشیء وتدرب ودرب ای اعتاده وضري به ويقال ما زلت اعفو عن فلان حتی
اتخذ بها درية وفي المثل درب تما عضه الثقاف ای خضع وذل والثقاف خشبة تسوى بها
الرماح ورجل مدرب مثل مجرب بالفتح والكسر فيهما ودربته الشدائد حتی قوي ومرن عليها
ودربت البازي علی الصيد ای ضربته **درب** دروازه واصله المضيق في الجبال وادرب
القوم ای دخلوا ارض العدو من بلاد الروم **دعابة** بالضم مزاح کردن وقد دعب فهو دعاب دلب
مداعبة ممازحة **دعبوب** بالضم راه کوفته ومرد ضعيف **دلب** بالضم درخت چنار دلبة يکی دلبة
مدلبة چنارستان **دولاب** م دواليب ج **دنابة** بالكسر ودنبة کوتاه ضيمه **دوب** دنب
کشکول آوند وجوال باجوال خرد که برای طعام وغيره بازنان در سفر باشد **دحجاب** دوب
بالكسر ودجبان بالضم زمين بلند همچو سنگستان **دجنبة** دور کرد آنرا مع بفتحهما **دحب** دجيات
جاربة دحبا ودحابا بالضم جماعها **دحبا** ايدخبها مثله **دحبة** گهوارة ابوه کو سفند **دحيبة** بجنبنه دحب
نام زنی **دحيبة** دورکرد اورا از پشت وی **دخت** دور کردنی **دخدبة** بفتح الدالين وکنتها دجنه
دختر که برگوشت **دبدب** کرحر وقيب وطلايه لشکر **دبدبان** مثله وهو معرب دحدبه
دخدبه
دبدبا

دنیدن بادی بذا موضع ذکره لا النون درب حنت الناقة ولدها شتر ماده مهربانی کرد بر بچه خود بغم
بالکسر والحاء المهملة کوتاه دردبة دویدن همچو دویدن ترسنده کانه یتوقع من ورائه شیئا
میغد و یلتفت دردواب آواز طبل الدردبی الضراب بالکوبة و امراة دردب آنکه بشب
آمد و رفت کند فی المثل دردب لما عضه الثقاب ای خشع و ذل ادرعبت الابل شتابان
بر روی خود رفت **دعتب** بالمثناة کجعفر موضعی **دعربة** عرامة و سختی **دعسبة** نوعی از
دویدن **دعشب** کجعفر نام مردی مدکوبه مجروح از جنگ **دلب** بالضم درخت
چنار و لبة یکی ارض مدلبة چنارستان و نوعی از سیاهان **دالب** اخگریکه خاموش کرده نشود
دلبة بالضم سیاهی **دولاب** بالفتح چرخ چاه که بآن آب کشیده می شود معرب است و بالضم
موضعی **دلعب** کسبحل شتر سطبر **دنب** کقنب دنبه دنابه مرد کوتاه و احمد بن محمد بن علی
بن ثابت الازجی الدنابی بالضم محدث **دنحبة** بالحاء المهملة خیانت **داب** دوب سعی
و کوشش نمود در کار **دوبان** بالضم دیهی بشام قریب صور **دهب** بالفتح شکم
شکست خورده **دهلب** کجعفر مرد گران و نام شاعری

فصل الذال

ذئب بالکسر گرگ بیغم ولا ذئبة مونث اذؤب جمع قلة ذئاب ذؤبان جمع کثرت منه
و ذؤبان العرب صعالیکها الذین یتلصصون ارض مذأبة ذات ذئاب ذئبان بقیة الشعر علی
عنق البعیر و مشفره و بقیة الوبر ایضا ذئبة کشادگی میان رحل و زین و ابو ذؤیب الشاعر
هو ابن خویلد بن خالد الهذلی و ذأبه ای طرده و حقره و ذأبت الابل سقتها و اذأب الرجل
ای فزع ذؤب همچو گرگ شدن در خبث ذئب بالسبع بعضهما و ذئب الرجل مجهولا اذا وقع
الذئب فی غنمه و تذأبته الریح و تذاءبت ای اختلفت و جاءت مرة کذا و مرة کذا
و تذاءبت للناقة ای ظأرتها علی ولدها و ذلک ان تلبس لها لباسا تشبه بالذئب و تهول
لها لتکون ارأم علیه ذؤابة بالضم گیسو ذوائب ج و کان الاصل ذأائب لان الالف
التی فی الذؤابة کالالف التی فی رسالة حقها ان یبدل منها همزة فی الجمع و لکنهم استثقلوا
ان تقع الف الجمع بین الهمزتین فابدلوا من الاولی واوا و الذؤابة ایضا الجلدة التی تعلق
علی آخرة الرحل یقال خبیط مذأب ... ذؤابة ذأب فرخم کردن و بازداشتن

يقال ذبّ جحفه و ذبّب اى اکثر الذبّ يقال طعّان غير مذبّب اذا لوّح فيه و ركبنا ليلتنا اى
اتعبنا فى السير ولا يبالون الماء الّا لقرب يذبّب اى مسرع و راکب مذبّب اى مسرع مجل منفرد
وظمء مذبّب اى طويل بسيار الى الماء من بعد فيعجل بالسير ذباب مگس ذبابة يكى اذبّة ذبّان
بالكسر ج مثل غراب و اغربة وغربان ارض مذبّة زمين مگس ناک بعير مذبوب شتر مگس گزیده
قاله فى باب امراض الابل و يقال ارض مذبوبة كما يقال موحوشة من الوحش مذبّة مگس ران
ذباب الاسنان حدها و كذلك ذباب السيف و ذباب العين انسانها ذبابة بقية دام و آخر النهار
و ذبّب النهار اى لم يبق منه الا البقية تذبذب جنبيدن ذبذبة ناديدن چیزی اَو لکان ذبذ
نيزه و فى الحديث من وُقى شرّ ذبذبة ذباذب آويزها اى موج مذبذب دودله در کاری
قوله تعالى مذبذبين بين ذلك ذُبّ گاو وحشی ويسمى ذبّ الرياد لانه يرود اى يجىء ويذهب
ولا يثبت فى موضع و ذبّت شفته اى ذبلت من العطش و ذبّ جسمه اى هزل و ذبّ النبت
ذوى **ذرب** بكسر الوسط تيز از هر چیزی و فيه ذرابة اى حدة ولسان ذرب وسيف ذرب
اى حديد و امراة ذربة اى صخابة و ذرِبة بالكسر ايضا ذرب بفتحتين تباه شدن معده ع
ک اف ۲ و ذرب الجرح اذا لم يقبل الدواء و منه الذرب بيا يتوالى الصحاب على فعليا
وهى الداهية قال ابو زيد فى لسانه ذرب وهو الفحش وليس من ذرب اللسان تذريب
تيز كردن يقال سنان مذرّب مذروب كذلك **ذعلب** بكسر الذال واللام ذعلبة
ناقة تيز رو تذعلب پنهانی رفتن ذعاليب پارها اى خرقه واحدها ذعلوب اَو ذعباب نوعى
از رفتار شتر **ذنب** بفتحتين ذنب اذناب ج ودنباله چشم ذنابا دم مرغ و سپس ذنگا
و آب که از بینی شتر فرود آيد ذناب بالكسر سپس هر چیزی ذنابة الوادى الذى ينتهى اليه
سيله وكذلك ذنبه ذنابة اکثر من ذنبه مذنب بالكسر کفلیز و آب راه در پستی ذ ابة با لضم
والكسر كذلك ذانب سپس و مستذنب الذى يكون اذناب الابل ذنايب موضعى تذنوب
غوره خرمايى نيم رس كه از دنباله رسيدن آغاز كرده باشد ومنه ذنّبت البسرة فهى مذنّبة و
تذنّب المعتم اى ذنّب عمامته ذنوب اسب دراز دم وبهره وگوشت پشت ماتره و دلو پر آب
اذنبة ذنائب ج مثل قلوص و قلائص بذكر دلو نیشت ذنب گناه و اذنب الرجل فهو مذنب

ذبیان جنبیدن گیاهی **ذوب** ذوبان گداختن اذابة گداختن تذویب گدازانیدن ذائب آنچه
اشتد خمر یا ذوب ایضا عسل اذواب اذوابه مسکه در دیگ کردن بجهت روغن شدن آن
اذابة ایضا غارت کردن یقال اذاب علیها بنو فلان ای اغاروا ویقال ذاب الی
علیه من الحق ای وجب و ثبت ذاب عیب کردن مثل ذام و ذیم و ذان **ذهب**
زر و ربما انث ذهبة قراضه و سکاله زر و یجمع علی اذهاب و ذهوب و بهانه اهل یمن اذهاب
ج اذاهب جمع الجمع و خیره شدن چشم از بسیار دیدن زر در کان یقال منه ذهب الرجل بالکسر
اذا برق بصره مذاهب روشها و رودها ای زر اندوده کرده مذهب زر اندود اذهاب مذهب
زر اندود کردن کمیت مذهب الذی یعلو حمرته صفرة واذا اشتدت احمرته فهو المدمی ذهاب
رفتن و گذشتن ذهوب کذلک مع لغتیها اذهاب بردن ویقال ذهب فلان مذهبا
وقولهم به مذهب بضم المیم لعیون الوسوسة فی الماء و کثرة استعماله فی الوضوء ذهبة بالکسر باران
ذهاب ج **ضیم** **مذکوبة** زن پارسا **ذلعب** روان شدن بکوشش و
بشتابی مذلعب بپهلو خوابنده **اذنب** کاحمر آب فراوان و خوف و نشاط ذیب عجیب

فصل الراء

رأب پیوند کردن کاسه و کفشیر کردن و دوختن و منه
قولهم اللهم ارأب بینهم ای اصلح مع لغتیها رؤبة بالضم کفشیر و چوب پاره که پیوند کنند بر
خنور شکسته رئاب بالکسر ج و نام مردی و رباب ایضا نام مردی و شکافهای خنور
رب پروردگار و خداوند و هو اسم من اسماء الله تعالی و لا یقال فی غیره الا بالاضافة
او بالالف واللام ویقال للصاحب الرب و للاخ الکبیر قوله تعالی یا موسی انا لن ندخلها
ابدا ما داموا فیها فاذهب انت و ربک فقاتلا ای انت و هارون بدلیل قوله تعالی قال
رب انی لا املک الا نفسی و اخی وقد قالوا فی الجاهلیة للملک و پروردن مع ف اخص
قال صفوان لان یربنی رجل من قریش خیر من ان یربنی رجل من هوازن و نیکو کردن
و تمام کردن یقال رب ضیعته ای اصلحها و تربیته و ترببه بمعنی ای رباه و المربوب المربی
ربانی مرد خدائی قوله تعالی کونوا ربانیین یقال ربیت القوم ای سستهم و کنت فوقهم قال
ابو نصر هو من الربوبیة ترببه گرد آمدن ربی بالضم و فتح المشددة علی فعلی میش نوزاد

حجیبها رُباب بالضم ورِباب بالکسر مصدر ربّ هو قریب العهد بالولادة یقال شاة رُبّی واعنز
رُباب قال ابو زید الرُبّی من المعز وقال غیره من المعز والضان جمیعا وربما جاء فی الابل ایضا
رابّت شوی مادر رابّة زن پدر ربیبة وربیب دختر وپسر زن ربیبة درخانه پرورده ربائب ج
ربیبة ایضا حاضنة یعنی دایه وپرورنده ویقال افعل رُبّانه بالضم الرا ای بحدثانه وحدثته
طراوته ومنه قیل شاة رُبّی واخذته برُبّانه ای اخذته کله رُبّ بالضم طلاء آب هر چیزی که آن
آب غاثر باشد مربّیات دارو های پرورده یقال هو مُربّی ومُربّب ورُبّ [illegible] وهو حرف
خافض لا یقع الا علی النکرة یشدّد ویخفّف وتدخل علیه التاء فتقول رُبّت ویدخل علیه ما لیمکن
ان یتکلم بعده بالفعل کقوله تعالی ربما یود الذین کفروا مشدّدا ومخففا وقد تدخل علیه الهاء
فتقول رُبّه رجلا قد ضربت فلما اضفته الی الهاء وهی مجهولة نصبت رجلا علی التمییز وهذه الهاء
علی لفظ واحد فی کل حال وحکی الکوفیون رُبّه رجلا قد رایت وربّهما رجلین وربّهم رجالا و
ربّهن نساء فمن وحّد قال انه کنایة عن مجهول ومن لم یوحّد قال رد کلام کانه قیل له ما لک
جوار فقال ربّهن قد ملکت ورُبّت جواب عند النحویین رِبّة بالکسر نوعی از گیاه رِبَب ج رَبَب
بفتحتین آب بسیار وخوش وفلان مَرَبّ بالفتح ای مجمع ویَرُبّ الناس ای یجمعهم ومکان
مَرَبّ ای مجمع وارَبّت الابل بمکان کذا ای لزمته واقامت به فهی ابل مَرابّ وارَبّت الناقة
ای لزمت الفحل واحبّته وارَبّت الجنوب والسحابة ای دامت ارباب نزدیک آمدن بچیزی
رِبّی واحد ربّیین وهم الوف من الناس قال الله تعالی وکاین من نبی قاتل معه ربیون کثیر
رَبرَب پاره گاو دشتی رِباب بالکسر پنج قبیله از عرب که یکی شده اند وهم ضبّة وثور وعُکل
وتیم وعدی وانما سموا بذلک لانهم غمسوا ایدیهم فی رُبّ وتحالفوا علیه والنسبة الیهم رُبّی
بالضم لان الواحد منهم رُبّة لانک اذا نسبت الشیء الی الجمع رددته الی الواحد کما تقول
فی المساجد مسجدی الا ان تکون سمّیت به رجلا فلا ترده الی الواحد کما یقال فی انمار انماری
وفی کلاب کلابی رِبابة بالکسر جعبه تیرهای قمار عهد وپیمان ومنه قیل للعشور ربابٌ آربة
اهل عهد رَباب بالفتح ابر سپید وقد تکون اسود واحدها ربابة ونام زنی هم مرتبة پایه
مرتبة کذلک وایضا جای دیده بان بر سر کوه وبلندی وقال الخلیل المراتب فی الجبل

والصحاري هي الاعلام التي ترتقب فيها العيون والرقباء ترتيب راست كردن و رجابت بچیم
وجز آن رتوب بر جای استادن و در بوادی بودن ویقال رتب ای ثبت رتب رتوب الكعب
ای انتصب انتصابه امر راتب ای قار ثابت و امر ترتب علی التفعل بضم التاء و فتح العین
ای ثابت رتب بفتحتین بمعنی یقال ما فی هذا الامر رتب و لا عتب ای شدة ومیانه دو انگشت
سبابه و وسطی و قد یسکن و زمین بلند و بر آمده رتبة کذلک کقولک درج و درجة رجب
شهر الله الحرام و یقال له رجب مضر لانهم کانوا اشد تعظیما له ارجاب ج و شکوه داشتن و بزرگ
داشتن یقال رجبته بالکسر ای هبته و عظمته رجبان ماه رجب و شعبان ترجیب تعظیم کردن و منه
ترجیب العتیرة وهی ذبحها ویقال هذه ایام ترجیب و تعتار و ستون نهادن درخت پربار
قال الحباب بن المنذر انا عذیقها المرجب و ربما بنی للشجرة جدار تعتمد علیه لضعفها و کثرة حملها
والاسم الرجبة بالضم والجمع رجب مثال رکبة و رکب رجبیة من النخل منسوبة الیها رجبة
ایضا دام گرگ و پیوند نزدیک سر انگشت راجبة مثله رواجب ج ثم البراجم تحتها ثم
الاشاجع و هی اللاتی تلین الکف ارجاب رودگانی و لم یعرف الاصمعی واحدها رحب
بالضم فراخی صح لضمها رحابة مثله رحب بالفتح نعت منه تقول بلد رحب و ارض رحبة
و قولهم مرحبا و اهلا ای اتیت سعة و اهلا فاستانس و لاتستوحش ترحیب مرحبا گفتن
قدر رحاب بالضم ای واسعة رحبی علی فعلی پهن ترین استخوانهای پهلو رحیب بسیار خوار
و یقال هو رحیب الصدر ای واسع الصدر رحائب التخوم سعة اقطار الارض رحبت الدار
و ارحبت ای اتسعت قال الخلیل قال نصر ابن سیار ارحبکم الدخول فی طاعة الکرمانی
ای اوسعکم قال و هی شاذة و لم یجئ فی الصحیح فعل بضم العین متعدیا غیره و اما المعتل
فقد اختلفوا فیه قال الکسائی اصل قلته قولته و قال سیبویه لایجوز ذلک لانه یتعدی ولا
تجد کذلک طلت الا و هی انک تقول طویل و ارحبته ای وسعته و قال فی زجر البعیر والفرس
ارحب و ارحبی ای توسعی و تباعدی رحبة المسجد بفتحات ساحته رحب رحبات رحاب
ج و یجوز رحب بطن من همدان و ارحب قبیلة من همدان تنسب الیها الارحبیات من الابل
اردب بالکسر مشددة الباء پیمانه بزرگ اهل مصر اردبة خشت پخته بزرگ میزاب

بالکسر لغة فی میزاب ولیست بالفصیحة وکشتی دراز مرازیب ج ازریب بالکسر کوتاه وهو ملحق
بجردحل ورکب ازرنب ای ضخم ازرنة کلوخ کوب مرزبة بتخفیف الباء کذلک
مرازبة جمع مرزبان بضم الزاء وهی معربة فارسیة منهم قولهم الاسد مرزبان الزارة ویقال له
مرزبة کذا کما یقال له دهقنة کذا رسوب تنک نشستن چیزی در آب و فرو رفتن رسب
چشم بمناکی وسیف رسوب بالفتح ای ماض فی الضریبة بنو راسب حی از عرب رضاب رضب
بالضم آب دهن راضب نوعی از سدر وباران یکبار فرو ریخته رطب تر وهو خلاف رطب
یابس رطوبة تری ج بضمها رطب ورطیب نعت منه غصن رطیب وریش رطیب ای ناعم
ترطیب ترگردانیدن ورطب خورانیدن مرطوب صاحب رطوبت رطب ایضا گیاه تر
رطبة سپست تر رطاب ج رطب رطوب سپست تر خورانیدن ستور را یقال منه رطبت الفرس
رطب بالضم وفتح الطاء خرمای تر ارطاب رطاب ج رطبة یکی رطبات رطب ج
ارطاب رسیدن غوره خرما یقال منه ارطب البسر ورطب شدن آنچه بر نخل است یقال
ارطب النخل ارض مرطبة کثرة الکلاء رعب بالضم ترسانیدن یقال منه رعبته فهو مرعوب رعب
ای افزعته ولا تقل ارعبته ترعابة بالکسر ترسنده سنام مرعب ای مقطع ورعیب الذی
یقطر دسما ترعیبة بالکسر پاره از کوهان ورعبت الحوض ای ملاته وسیل راعب یملا الوادی
سنام رعیب ای ممتلی سمین رعبوب بالضم بددل وترسنده رعبوبة مونث وزن سپید
دراز بالا راعبی نوعی از کبوتر راعبیة مونث رغب بالتحریک خواهانی نمودن رغب
کذلک یقال رغبت وارتغبت فیه ع ک الف ۲ ورغبت عنه ای لم اروه وزهدت
فیه وارغبنی ورغبنی فیه بمعنی رجل رغبوت بالتحریک من الرغبة رغیبة عطای بسیار رغائب
ج وفراخ شکم حوض رغیب وسقاء رغیب وفرس رغیب الشحوة ای واسع الخطو رغب
شره و آز نمودن ع بضمها یقال الرغب شوم فهو رغیب ای حریص ونرم شدن هر چیز
رغاب بالفتح زمین نرم رقیب نگهبان وچشم دارنده وموکل رقوب رقبة رقبان رقب
بالکسر فیهما چشم داشتن ع ف اض ۲ ورقیب النجم الذی یغیب بطلوعه مثل
مثل الثریا رقیبة الاکلیل اذا طلعت هی غابت تلک ورقیب ایضا تیر سوم از قمار قمر

ومرقبة جایی دیده بان بر بلندی مراقبة یکدیگر را نگاه بین کردن وراقب الله فی امره ای خافه
ترقب چشم داشتن ارتقاب کذلک وارقبته دارا او ارضا وهو ان تقول ان مت قبلک فهی
لک وان مت قبلی فهی لی والاسم منه الرقبی بالضم وهی من المراقبة لان کل واحد منهما یرقب موت
صاحبه رقبة بفتحتین سپس گردن رقبی رقبات رقاب ج وبنده ارقب سطبر گردن ورقبانی
کذلک علی غیر القیاس والعرب تلقب العجم برقاب المزاد لانهم حمر ذو الرقیبة لقب مردی رقوب
زنی که او را بچه نزید وکذلک الرجل وزنی که چشم بر مرگ شوهر دارد بجهت میراث وشتری که با جوب
وحوض نزدیک نیاید در انبوهی مرتقب پوستی که از جانب گردن باز کنند رقابة بالفتح آنکه نگهبانی رخت
وبار کاروان کنند ورغبت ایشان **رکوب** بالضم برنشستن **ع ک ا ف ۲** رکب بالکسر
منه ای ازبر نشست یقال مر بنا راکب اذا کان علی بعیر خاصة واذا کان علی فرس او حمار یقال
فارس او فارس علی حمار وقیل لا یقال راکب الحمار فارس بل یقال حمار رکب شترسواران
ده عدد وافزون ارکب ج ذبرانوردن **ع ف ن ا ض ۲** رکبة بفتحتین اقل من الرکب ارکوب اکثر من الرکب جمع من الرکب
رکاب بالضم والتشدید جمع راکب مثل کافر وکفار وهم رکاب السفینة مرکب بالفتح جای نشستنی از
ستور وکشتی رکاب السرج هم رکاب الیضا شتران که بدان سفر کرده شود لا واحد لها من لفظها
والجمع رکب بضمتین مثل کتاب وکتب زیت رکابی لانه یحمل من الشام علی الابل رکوب رکوبة بالفتح
آنچه برنشستنی یقال ماله رکوبة ولا حمولة ولا حلوبة وقرأت عائشة رضی الله عنها فمنها رکوبتهم
رکوبة ایضا ثنیة بین المکة والمدینة عند العرج وطریق رکوب ای مرکوب وناقة رکبانة
بالفتح ای تصلح للرکوب وارکب المهر ای حان وقت رکوبه وارکبت الرجل اعطیته رکوبا
راکب آنچه بر تنه نخل بر آید از شاخ راکوب لغة فیه ارتکاب گناه کردن رکبة بالضم زانو
رکبات بسکون الکاف وضمها وفتحها ثلث لغات جمع القلة رکب جمع الکثرة منها وکذلک
کل ما کان علی فعلة الا فی ذوات الیاء فانهم لا یحرکون موضع العین منه بالضم وکذلک فی
المضاعف ارکب بزرگ زانو یقال رکبه برکبه ای ضربه برکبته رکب بفتحتین زهار وهی منبت العانة
للمرأة خاصة عند الخلیل وقال الفراء هو لهما جمیعا ترکیب بر نشاندن یقال رکبت الفص
فی الخاتم والنصل فی السهم فترکب فهو متراکب ومرکب والمرکب ایضا الاصل والمنبت

رنب — یقال فلان کریم المرکب ای کریم اصل منصبه فی قومه ارنب خرگوش ارانب ج کسباره
موش نب الذی خلط نخرله بوبر الارانب ارض مؤرنبة بکسر النون ذات ارانب ارنبة خرگوش
رهب — ماده وطرف بینی رهب بفتحتین رهبة بالسکون رهب بالضم ترسیدن ع ح ک اف ۲ رجل
رهبوت بفتح الهاء مرد ترسنده یقال رهبوت خیر من رحموت ای لان ترهب خیر من ان
ترحم ارهبه استرهبه اخافه راهب پارسائی ترسایان رهبان ج رهبنة رهبانیة مصدره ترهب
پرستش قال السجاوندی فی عین المعانی الرهب بالضم الکم فی قوله تعالی واضمم الیک جناحک
من الرهب ای من الکم وهی لغة بنی حنیفة وحمیر قال الاصمعی رهب بالفتح وسکون الهاء
روب — ناقه لاغر وپیکان تنگ رهاب ج رهابة بالفتح استخوان دامن سینه روبة حاجت یقال
فلان لا یقوم بروبة اصله ای بحاجتهم وعقل یقال انا اذ فذاک غلام لیس لی روبة ای عقل
روبة اللبن مایه شیر وفی المثل شب شوبا لک روبة کما یقال احلب حلبا لک شطره وروبة اللیل
طائفة منه وروبة الفرس ماده فی جماعة یقال اعرنی روبة فرسک روب خفتن شیر وخثرات
شدن رائب خثرات وروبت اللبن مروب خنور خثرات خوابانیدن وراب الرجل اذا
اختلط عقله ورایه وراب فلانا رائبا اعطیة قوم روبی ای خثراء الانفس المختلطون وهم الذین
اثخنهم السیر فاستثقلوا نوما وشربوا من الرائب فسکروا وروبان واحد روبی قال الاصمعی واحد
ریب — رائب مثل هالک وهلکی ریب شک ریبة انچه بشک افگند وتهمت ویقال رابنی فلان
اذا رایت منه ما یریبک وتکرهه وهذیل یقول ارابنی فلان واراب الرجل صار ذا ریبة
فهو مریب وارتاب فیه ای شک فیه واسترابت به اذا رایت منه ما یریبک ریب المنون
رسلقی — حوادث روزگار ریب حاجت ضمیمه رسلقی هو ابو شعیب صالح بن زیاد الرقی
رشبة — المحدث رشبة بالضم نارجیل خالی از مغز که بدان آب بر آورده شود مراشب گل سرهای
رصب رعبلیب — رصب بالتحریک مابین سبابه و وسطی از پنجهای آسیا رعبلیب گرنجبیل زن لطف
زاب — کننده والذی یخرق ما قدر علیه فصل الزاء زاب الرجل وازدأب
زبب — اذا حمل ما یطیق واسرع المشی وشرب الماء شربا شدیدا زب بالضم نره ودر
بلغت یمن زبب بفتحتین درازی موی وبسیاری آن بعیر ازب ورجل ازب وامراة

رهب: کذا فی الکتب الموجودة اما موقوف لیعلم الواو وکما وقع فی القاموس ۱۲

ذبابا نعت منه و نام ملكة جذيمة ولا يكون الا زبّ الا نفورا لانه ينبت على حاجبيه شعيرات فاذا
ضربته الريح نفر عام ازبّ سال فراخي بسيار علف زباة موش كور وفي المثل اسرق من زبابة
زباب بالكسر ج وازببت الشمس اي دنت للغروب زبيب مويز زبيبة يكي يقال زبّب فلان
عليه تزبيبا زبيبة ايضا قرحة تخرج في اليد زبيبتان كفك دو كنج دهن يقال تكلم فلان حتى
زبّبت شدقاه ذو الزبيبتين مار زبزب نوعي از كشتي زخرّب بالضم وتشديد الباء
ومنه صار ولد الناقة زخرّبا اذا غلظ جسمه واكتنز لحمه زرب زريبة كازه صياد
وانزرب الصائد اذا دخل فيه زروب بالفتح والكسر وزريبة آغل گوسپند يقال منه زربت
ازرب زربية المسنح الموضع الذي يكون فيه زرابي بالشيها زرنب نوعي از
فعل زعبة بالضم پاره از مال زعب مصدر منه يقال زعبته زعبة من المال اي دفعت
قطعة منه ودور كردن يقال زغبته عني زعبا اي دفعة وازدعبت الشيء اذا احتملته يقال
مرّ فازدعبه وجاء ناسيل يزعب زعبا اي يتدافع في الوادي زاعبية نيزها ومنه الا
زاعبي از لعاب السيل كثرته وتدافعه سيل مزلعب بزيادة اللام زعبان بكسر الزاي نام
زغب موهاي زرد چوزه ومرغ فراخ زغب چوزها زرد موي ويقال
وازغب الكرم وذلك بعد جري الماء فيه وازلغب الشعر اذا نبت بعد الحلق وازلغب الفرخ
طلع ريشه بزيادة اللام زغرب آب بسيار وتول بسيار زقبت الجرذ في جحره
فانزقب اي ادخلته فدخل طريق زقب بفتحتين وضمتين اي ضيق ازيب على
افعل نشاط ويقال مرّ فلان وله ازيب منكرة يوصف بالتانيث اي مرّ مرّا سريعا من النشاط
وسير خوانده ودشمني وكيا كه ميان صبا وجنوب وزد وترس يقال اخذني من فلان
الازيب اي الفزع وآب بسيار ثمر زايب شبيشها الا واحد لها زجلبة بالضم
كلمة يقال سمعت زجلبة زجب اليه نزديك شد بوي عع لغتها زحاب ماده شتر
سخت بر سير مزحلب مرد استهزا كننده با مردمان يقال رجل مزحلب للفاعل اذا كان
يهزا بالناس زدب بالكسر بهره از دواسپ ج زدابية كتابينه دود مانيست
بيمانه زر زدبية خيه كرد اورا زرغب بالغين المعجمه ميحت زنجرب

بانگ سخت و کف بسیار زغارب بالضم مثلثه و پیه غذیه خشم و الحاجم رسول الله غارب بغیام قسبطر روی و نشستر و بزرگ لبنار جلاب
بن حکمه کسر یال با زل ولید بن عبد الملک زکب انداختن زن بچه را دفعة و نکاح و پری
زکبة بالضم نطفه و فرزند زکیبة طرفی بانخذ جوال لغت مصری مزکوبة زن برداشته شده از اه
یقال هو الأم زکبة ای الأم شئ لفظة شئ انزکب درزمین لپست درآمد یا درمغاک لب
الصبی بأمة بچه بمادر چسپید و جد التشد از وی صح ک اف ۲ زلابیة حلوائی م زلبة بالضم
تیر زولاب بالضم موضعی به خراسان ازدلب ربود تزلحب عنه لغز بدزلجب لغت منه
تزلدب اللقمة او بارید و فرو برد لوا له را ازلعب السحاب کثیف شد ابر
ازلعب السیل یعنی بسیار شد سیلاب و باهم مدافعت نمود یقال سیل مزلعب ازلعب
الشعر روئید موی بعد سترد ن و ازلغب الفرخ یعنی بر آمد پر او همین ست موضع ذکر آن
زلهب جعفر مرد کم ریش و کم گوشت زنجب بالضم زنجبان بفتح زاد و ضم
جیم کمر بند الزنجبة الغطامة یعنی بالشجه که زنان بر سر بندند تا کلان نماید زلقب بالضم
مرقبیله حبس را زاب زوبا ای النسل هر باز آب الماء روان شد آب زاب شهری
باندلس یا ناحیه منها محمد بن الحسن التمیمی و جعفر بن عبد الله الصباح و نهری ست بموصل و
نهری ست باربل و نهری ست میان سور آه و واسط و نهری ست دیگر نزدیک آن و
علی کل واحد منها کوره و هما الزابان او الاصل الزابیان والعامة تقول الزابان منهن
احدهما عبد المحسن بن احمد الیزاز المحدث یجمع بما حوالیهما من الانهار الزوالی وزاب الک
حفر با جمیعها زهبة زهب بالکسر پاره از مال از دهتیه برداشت آنرا زهب
کجعفر اسمی ست رجل زلب کجعفر مرد کم ریش فصل السین
سأب خبه کردن چندانکه بمیرد صح بفتحهما و خیک سؤب ج سئاب بالکسر
مثله و هو سقاء العسل تساءبت السقاء ای شققته سب دشنام دادن صح
ف اخص ۲ و بریدن سبة روزگار یقال مار أیته منذ سبة ای زمن من الدهر کقولک
منذ سنبة و مضت سبة من الدهر و کون یقال سبه ای طعنه فی السبة ای فی استه و سبة
تساب یکدیگر را دشنام دادن و بریدن از هم رجل مسب بالکسر بسیار دشنام سبته

بالضم عار و آنکه مردم او را دشنام دهند سُبَبَة آنکه مردم را دشنام بسیار دهد سِبّ بالکسر دستار
و معجر و جامه کتان تنک سَبِیبَة مثله سُبُوب سَبائب ج رسن بلغت هذیل سُبُوب ج
و مرد بسیار دشنام و هم دشنام مرد ابل مُسَبَّبَة شتران گزیده لانه یقال لها عند الاعجاب قاتلها
الله اُسبوبة بالضم دشنام معتاد یقال بینهم اُسبوبة یتسابّون بها سَبَب رسن و هرچه بدان بچیزی
پیوسته شود و پیوند خویشی اسباب ج اَسباب السموات نواحیها ای آسمان تسبیب سبب
ساختن مُسَبِّب الاسباب هو الله تعالی سَبیب موی پیشانی و دم و فش سَبْسَب بیابان
یقال بلد سَبْسَب و بلد سَباسِب یوم السباسب روز عید جاهلیت سَبّابة انگشت شهادت
و آنرا مسبحه نیز گویند سحابة ابر سَحاب سُحُب بضمتین سحائب ج سَحْب کشیدن یقال سَحَبْت
ذیلی فانسحب ای جررته فانجر و سحب خوردن و سخت آشامیدن رجل اُسحوب بالضم
اکول و شروب تَسَحُّب ناز کردن تسحّب علیه ای ادلّ سَحْبان نام مردی م بفصاحت
سِخاب بالکسر گردن بند که بی جواهر باشد سُخُب بضمتین ج سارِب بر یک جهت
رونده سُرُوب مصدره و سَرَب الفحل ای توجّه للرعی صح ف اض ۲ ومنه قوله تعالی
وسارب بالنهار ای ظاهر سَرْب بالفتح شتران و چرندگان یقال اذهب فلا اَنْدَه سَرْبک
ای لا اَرُدّ ابلک تذهب حیث شاءت ای لا حاجة لی فیک وکانوا یقولون فی الجاهلیة
بالطلاق هکذا اذهبی فلا اَنْدَه سربک و راه یقال خلّ له سَرْبه ای طریقه سِرْب بالکسر نفس
یقال هو آمن فی سربه ای نفسه و دل و هو واسع السرب ای رخیّ البال و گروه آهو و
سنگ خوار و زنان یقال مرّ بی سِرْب من ظباء و قطاة و نساء و خیل و حمر ای قطیع منها
و گروه سُرْبة من قطا بالضم کذلک و یقال فلان بعید السُّرْبة ای بعید المذهب سَرَب
بفتحتین و کسر را ایضا آب که از مشک روان شود و هو المصدر ایضا سَرِبت المزادة تسرب
سَرَبا ای سَرِبة اذا سالت و گیاهی و یقال انسرب الوحشی فی سربه والثعلب
فی جحره و تسرّب ای دخل و سَرَّب علی الابل ای ارسلها قطعة قطعة و سَرَّبت القربة
ای صببت فیها الماء لتبتلّ عیون الخرز فتنسدّ مَسْرُبَة بضم الراء و فتحها موی رسته میان سینه
تا ناف و بفتح الراء چراگاه مَسارِب ج سَراب نمایش آب فرس سُرحوب

سعابیب اسپ دراز خانه و یوصف بها الاناث دون الذکور سعب و یقال نوه یجری سعابیب

سغب ای یسیل مائه از جا سغب گرسنگی ع ک ف ۲ فهو ساغب و سغبان و هی سغبی و یتیم ذو مسغبة

سقب ای ذو مجاعة سقب بفتحتین نزدیکی و منه الحدیث الجار احق بسقبه و سقبت داره و اسقبت

ای قربت و تقربت و اسقبتها انا سقب بالسکون شتر کره نر و دراز از هر چیزی با فربهی و ستون

خیمه صقب مثله سقبة مثله و لا یقال للانثی سقبة و لکن یقال حائل سقبة الضیا خرکره ماده ناقة

سکب مسقاب بالکسر نر زاینده سکب نوعی از جامها و ریختن آب ماء مسکوب یجری علی وجه الارض

من غیر حفر سکوب ریخته شدن آب انسکاب انسکاب کذلک آه اسکوب بالضم ریزان و ماء سکب

ای مسکوب وصف بالمصدر کقولهم ماء صب و ماء غور فرس سکب ای ذریع سکب بفتحتین نوعی

سلب از درخت خوشبوی سکبة یکی سکاب بمثل قطام نام اسپی سلب ربودن ع ف اض ۲

استلاب کذلک سلاب بالکسر جامه ماتم سلب بفتحتین ج یقال سلبت المرأة اذا احدت و هی مسلب

لبست الحداد و یقال الاحداد علی الزوج و التسلیب قد یکون علی الزوج و غیره و اسلبت

الناقة ای اسرعت فی سیرها سلب ک ۲ دراز شجر سلب بفتحتین ای لا ورق علیه و هو جمع سلیب

علی المعنی مقتول اسلوب بالضم گونه و روش و راه یقال هو فی اسالیب من القول ای

فنون منه سلب بفتحتین ربوده و پوست درختی به یمن که از وی رسن تابند سلیب مثله و منه

قولهم اسلب الثمام سلوب بالفتح ناقه که بچه نا تمام افگند سلب بفتحتین ج و منه اسلبت الناقة

فرس سلب القوائم بکسر اللام ای خفیف و رجل سلب الیدین بالطعن مرد سبکدست و ثور

سلحب سلب الطعن بالقرن مسلحب بتشدید الباء راست طریق مسلحب ای ممتد و قد اسلحب

سلهب اسلحبابا سلهب اسپ دراز خانه و بالصاد کذلک و صفت اعرابی فرسه فقال اذا اسلهب

سنب اسلهبت و اذا عید اقلعبت و اذا انتصب اتلاب سنبة من الدهر پاره از

روزگار سنبتة بزیادة التاء کذلک و هذه التاء تثبت فی التصغیر یقال سنیبتة و فی الجمع

سهب سنابت و فرس سنب بکسر النون کثیر الجری سنوب ج سهب دشت و اسپ فراخ

رو بئر سهبة بعیدة القعر مکان مسهب ایضا و حفروا البئر فاسهبوا اذا اسهب الفرس فی الجری ای اتسع

و اسهب الرجل اذا اکثر من الکلام ...

واسْتَسَبَّ الرجل مجهولاً اذا ذهب عقله من لدغ الحیة سَیْسَب درختی سُیُوب ج وفین آن
عرق اک ۲ سِیب بالکسر روش آب والسَّاب ای ریح والسابت الحیة ای
سُیِّبت سَیِّبت الدابة ای ترکتها تسیب حیث شاءت سائبة وهی ناقة کانت تُسَیَّب
فی الجاهلیة لنذر ونحوه وقیل هی ام البحیرة وکانت الناقة اذا ولدت عشرة ابطن کلهن
اناث سُیِّبت فلم ترکب ولم یشرب لبنها الا ولدها او الضیف حتی تموت فاذا ماتت اکلها الرجال
والنساء جمیعا وبُحِرت اذن بنتها الاخیرة فتسمی البحیرة وهی بمنزلة امها فی انها سائبة والجمع
سُیَّب مثل نائمة ونُوَّم سائبة ایضا العبد الذی یقول مولاه انت سائبة فقد عتق ولا یکون
ولاؤه لمعتقه ویضع ماله حیث یشاء وقد ورد النهی عنه سَیْلَب غوزه خرما سیابة یکی وبها
سُمّی الرجل فان شددته ضممته وقلت سُیَّاب وسُیَّابة شُوبان نام وادی **فصل الصاد المهملة** صُمَیْسَب
سحتب جعفر دلیر اقدام کننده واسمی هست **جمل سداب** کجعفر وخل شتر سخت قوی
سداب گیاهی است ام عمر السدابی محدث سنده طرفی ست **سرداب** بالکسر
ته خانه معرب سرد آب **سرعوب** بالضم راسو **سرندیب** شهری هست معروف به هند
امراة سرهبة زن فربه دراز بالا **سرهب** مرد گول بسیار خوار و بسیار نوش **سَیْسَب** درختی ست
سیسبان درختی یشبه مثله وجعله رؤبة فی الشعر سَیْسَبا سَاسَب و سَیْسَب درختی ست
که ازان تیر سازند **مساطب** سندانهای آهنگران و آهنهای جهنده ودوکانها که بران
نشینند مسطبة یکی وبکسر اسکلة بالضم مشاقة الکتان یعنی انچه از کتان بشانه افتد سقلبة
اذا اختن بر زمین سقلبه صرعه **سقلب** اسمی ست وجیل من الناس یعنی گروهی از مردم سقلبی
منسوب بدان سقالبة ج **مسلهب** باران بسیار **سحلب** کجعفر گول فرزدک او
بالمعجمة **اسلغب** الطائر مانند خار برآمد پر او پیش از سیاه شدن **سلغبة** جامه دران
استوار و کلفند بر حلق **سلطبة** درازی پریشان **سنطاب** بالکسر تنک آهنگر **سنعبة** بالضم
راسو و گوشت پاره برآمده در وسط لب بالا **سنهب** کجعفر اسمی است **سوبة** بالضم ورسیایة
مثل **سوبان** وادی یا کوهی یا زمینی **فصل الشین** **شؤبوب** یک دفعه
باران **شاهیب** ج **شاب** مرد جوان **شباب** **شبان** ج

شباب ايضا جوانی شبيبة كذلك وهو خلاف شيب ومنه شبّ يشبّ ف اك ۲ واشبّه
الله واشبّ الله قرنه بمعنی والقرن زيادة فی الكلام وامرأة شبّة وشابّة بمعنی جمعه شبابات
قوم ای ظرايف واشبّ الرجل بنين اذا شبّ اولاده واشبّ لی كذا اشبابا ای اتيح لی
وشبّ ايضا كذلك ويقال اعييتنی من شبّ الی دبّ ای من لدن شببت الی ان دببت
علی العصا كما قيل نهی رسول الله صلی الله عليه وآله وسلم عن قيل وقال ويقال من شبّ
الی دبّ وقد مرّ فی باب الدال يجعل بمنزلة الاسم بادخال من عليه وان كان فی الاصل فعلا
تشبيب غزل گفتن وهو النسيب ايضا شباب بالكسر نشاط الفرس وهو رفع يديه جميعا س ع
ف اض ۲ ك ۲ شبيب كذلك اشببته انا ای هيجته للنشاط وكذلك اذا اهرّ
يقال برئت من شبابه وشبيبه وعضاضه وعضيضه شبب بفتحتين پير گاو دشتی وهو الذی
انتهی اسنانه شبوب بالفتح كذلك يقال منه اشبّ الثور فهو مشبّ بكسر الميم وفتح الشين ايضا
وقال ابو عبيدة شبب الذی انتهی شبابا ابو عمرو يقول مررت برجال شببة ای شبان
شبّ نوعی از زاك وبر افروختن آتش حرب شبوب كذلك ع ف اض ۲
شبوب بالفتح انچه بوی آتش افروزند ويقال هذا شبوب لكذا ای يزيد فيه ويقويه
شجب ويقال شعرها يشبّ لونها ای يظهره ويحسنه ويقال للجميل انه لمشبوب شجب بفتحتين
اندوهگين شدن ع ك ا ف ۲ هلاك شدن فهو شجب شجوب هلاك شدن
ع ف اض ۲ وهلاك كردن لازم ومتعدی واندوهگين كردن ومشغول كردن اشجاب
شاجب سخت بانگ وشجبه بشجاب ای سده بسداد شجب بالكسر دارچوب كه جامه بر وی
اندازند شجوب ستونهای خانه شجيب نام مردی وهو شجيب بن يعرب بن قحطان
شحب شحب لاغر شدن ع ف اض ۲ ودیگرگون شدن وبضمها لغة فيه حكاها الفراء
شخب شخب بالضم انچه بيك كشيدن پستان فرود آيد از شير وقت دوشيدن فی المثل
شخب فی الاناء وشخب فی الارض ای تصيب مرة وتخطی مرة اخری شخب بالفتح مصدر
منه ع بفتحها ض ۲ شخوب بالضم بانگ شير دوشيدن ويقال انها لا شخوب
الا حالبيل وقولهم عروقه تشخب دما ای تفجر شخوب شخوبة بضم اول كوه شناخت ج

شذّب چیدن شاخهای پراگنده درخت که آنرا بربند شذب ج یقال شذّبت الشجرة گشاده گردم
عیب ع مشذّب نعت منه وفرس مشذّب اسپ دراز خانه شذوب مثله شذب راندن
یقال شذب عنه ای ذبّ شاذب دور شونده از جای خود ویقال الشذب المسافة یعنی
شد آب شذب العروق ظاهر العروق اشذاب الکلاء وغیره بقایاه شرب ثلث
لغات آشامیدن وخوردن آب ومانند آن ع ک اف ۲ وقرئ فشاربون شرب الهیم
بثلث لغات قال ابو عبیدة بالفتح للمصدر وبالضم والکسر للاسم شراب خوردن شربة
یک خوردنی از آب وجز آن ویکبار خوردن شرب بالکسر ایضا بهرهٔ آب وفی المثل آخرها
اقلّها شربا واصله فی سقی الابل شَرب بالفتح ایضا جمع شارب مثل صاحب وصحب ثم
یجمع شرب علی شروب مشربة بالکسر خنور آب وبالفتح یک مشت آب وبضم الراء
وآبخور وفی الحدیث ملعون من احاط علی مشربة مشارب آبخورها شرّیب مثال فسّیق
بسیار شراب خوار مشرب جای آب خوردن ویکون ایضا مصدرا تا گوی مشروب وشریب
آب نه شور ونه خوش شراب آشامیدنی وخوردنی از مایعات شریبة گوسپندان که آب
خورده بازگردانند ودرپی دیگری درآید شریب هم آبخور لو که ستوران هر دو بیک نوبت
آب خورند وهو فعیل بمعنی مفاعل مثل ندیم واکیل ویقال شرب مالی واکله ای اطعمه الناس
واطلق مالی لیوکل ویشرب ای یرعی کیف یشاء وشرّبت القربة ای جعلت فیها ما
وطینا لیطیب طعمها وهی جدیدة شربة بفتحات حوضهای گرداگرد نخلستان شرب
شربات ج شارب آب خورنده وسبلت شوارب راههای آب در حلق وحمار
صحب الشوارب ای شدید النهیق وهو ایضا جمع شارب الغلام ویقال طرّ شارب الغلام
وهما شاربان ویقال اشربت الابل حتی شربت واشربتنی مالم اشرب ای ادّعیت
علیّ مالم افعل اشراب درخوردن رنگ ودرخورانیدن لازم ومتعدّ یقال اشرب الابیض
حمرة ای علاه ذلک وفیه شربة من حمرة بالضم ای اشراب وعنده شربة من ماء ای
مقدار الری ومثله الحسوة والغرفة واللقمة واشرب فی قلبه حبّه ای خالطه ومنه قوله تعالی
واشربوا فی قلوبهم العجل بکفرهم اراد حبّ العجل فحذف المضاف واقام المضاف الیه مقامه

شاربة قومی که بر جوی منسوب باشند که آب از وی خورند رجل اکلة شربة مثال همزة
بسیار خوار تشرب در خوردن خوی بجامه اشرباب کردن اشتیاج کردن در رنگ بسیین
مشل طمانینة اسم من اشرأب شربة بتشدید الباء موضعی و یقال ما زال علی شربة
واحدة ای علی امر واحد شرب بالضم موضعی و بالهاء ایضا شرجب شرعب — شرجب شرعب
دراز شرعبت الادیم ای قطعته طولا شرعبی نوعی از جامه های برد شزوب باریک — شزب
شدن اسپ فرس شازب خیل شزب ای ضوامر مکان شازب ای خشن قال ابن السکیت — شاسب
شاسب باریک خشک شاسف کذلک شسیب کمان شصب بالکسر شصائب — شصب
ج وشصب الامر بالکسر اشتد عیش شاصب ای شدید شصوب سخت شدن عیش — شطب
عج ف اص ۲ و یقال اشصب الله عیشه شصبان دو قبیله از پریان شطبة شاخهای
سبز تر شطب ج وشطبت المرأة الجرید اذا شققته لتعمل منه الحصر قال ابو عبیدة ثم تلقیه الشاطبة
الی المنقیة جاریة شطبة ای طویلة شطیبة پارهٔ از کوهان بدرازا بریده و کذلک هی من الادیم
و چوب بدرازا بریده بجهت کمان انشطاب رفتن آب طریق شاطب ای مائل شطب
السیف طرائقه التی فی متنه الواحدة شطبة مثل صبرة وصبر و کذلک شطب السیف بضمتین سیف — شعب
مشطب وثوب مشطب ای فیه طرائق شطیب کوهی شعب قبیلهٔ بزرگ و هو ما تشعب
من قبائل العرب والعجم شعوب ج و هو ابو القبائل الذین ینسبون الیه ای یجمعهم و یضمهم و حکی
ابو عبیدة عن ابن الکلبی الشعب اکبر من القبیلة ثم الفصیلة ثم العمارة ثم البطن ثم الفخذ
و شکاف و درز و فراهم آوردن درز و شکاف شعاب کاسه دوز مشعب بالکسر آلهٔ
آن کار شعوبیة گروهی که عرب را بر عجم تفضیل نکنند شعب الرأس شانه الذی یضم
قبائله و فی الرأس اربع قبائل و یقال هما شعبان ای مثلان شعب ایضا جدا کردن ای جمع
و بهم پیوستن و هو من الاضداد قال الشاعر شعبهم اذا اجتمعوا بعد التفرق و تفرق شعبهم
اذا تفرقوا بعد الاجتماع و کوهی بیمن و آنرا ذو شعبین خوانند شعبی نام مردی منسوب
بایشان و هو حسان بن عمرو الحمیری فمن کان منهم فی الکوفة یقال لهم شعبیون و من کان
منهم بالشام یقال لهم شعبانیون و من کان منهم بالیمن یقال لهم آل ذی شعبین و من کان منهم

بصر والضرب يقال لهم شعوب تشعّب انشعاب پراگنده شدن و اشعب الرجل اي مات و فارق

فراقا لا يرجع شعيب نام پیغامبري م شعيب توشه دان راويه سطيحه مزادة كذلك تيس اذا

اذا كان ما بين قرنيه بعيد آجدا اشعب ج شعب بالكسر راه در كوه شعاب ج وفي المثل شغلت

شعابي جدواي اي شغلت كثرة المؤنة عطاي و نشاني دو روش بي منتصر مشعب بالفتح

راه الشعاب شاخ شاخ شدن راه و درخت شعبة بالضم شاخ و پيوند كاسه و خنور يقال

قصعة مشعبة اي شعوب في مواضع منها شدد للكثرة و گروهي از هر چيز شعب ج و شعب الفرس

سوتا اشرف منه كالعنق والشيح و آب راه خرد و يقال شعبة حال اي ممتلئة مسيلا و جدائي يقال

شعبتهم المنون اي فرقتهم شعوب بالفتح مرگ و هي معرفة لا تدخلها الالف واللام شعبان

نام ماه شعبانات ج اشعب نام مردي طماع يقال هو اطمع من اشعب شعبي بالضم و بفتحتين

موضعي شعبعب الفضا موضعي و شغب الامير رسولا اي ارسله شغب بالمعجمة بر انگيختن شغب

فتنه و تباهي ع لفتحها و هو شغب الجند و لا يقال بالتحريك و شغبت عليهم و شغبت بهم و شغبتهم

كله بمعني و شغبت عليهم بالكسر اشغب شغبا بالتحريك لغة فيه ضعيفة و مشاغبة فهو شغاب مشغب

بالكسر كلها نعت شغب بالتحريك نام زني لا تنصرف في المعرفة شغزبة پاي در پيچيدن شغزب

در كشتي يقال شغزبته شغزبة و اخذته بالشغزبية فصرعته شقب بالكسر شيخ و شگاف كوه شقب

شقبة شقاب بالكسر فيهما شقوب بالضم ج شقب بالفتح والكسر مكان مطمئن شقرقب راني

شقطب كيش شقشلب اي ذو قرنين منكرين شنب تيزي و خوشابي دندان شنب

يقال امرأة شنباء قال الاصمعي الشنب الابرد الفم والاسنان شوب آميختن

ع ف اض ۲ شابه فهو مشوب و يقال ما عنده شوب و لا روب اي لا مرق و لا لبن شوب

وفي المثل هو يشوب و يروب يضرب لمن يخلط في القول او العمل شياب نام آبي

كه چيزي آميخته شود شابة نام كوهي به نجد شائبة آميزش و آلودگي شوائب ج

شهب بالضم سپيدي بر سياهي غالب آمده شهب بمصدر منه ع ك اف ۲ شهب

و اشهب الرأس اي شاب فرس اشهب سمرنگ اشهيباب بمصدر ان

منه يقال منها اشهب الفرس و اشهاب عزة شهباء و سوان يكون في عزة الفرس شعر

یخالف البیاض واشهاب الزرع اذا هاج وبقی فی خلاله شیء اخضر ویوم اشهب روز
با باد سرد ولیلة شهباء کذلک کتیبة شهباء لبیاض الحدید نصل اشهب الذی برد
فذهب سواده یعنی زدوده شهاب بالکسر درخش آتش ویقال هو شهاب حرب
اذا کان ماضیا فیها شهب ج شهبان کذلک شهاب بالفتح اللبن الممتزج یعنی شیر
تنگ آمیخته شهوب خار پشت شهربة مثل شهبرة کنده پیر مشیب مشیب پیری —
ع ف ب اک ۲ قال الاصمعی شیب هو بیاض الشعر تشبیب دخول الرجل فی حد الشیب
اشیب سپید سر شاب رأسه شیبا وشیبة فهو اشیب علی غیر قیاس ویقال فی جاریة
بکر باتت فلانة بلیلة شیباء بالاضافة اذا افتضت وباتت بلیلة حرة اذا لم تفتض —
واشتعل الرأس شیبا نصب علی التمییز وقال الاخفش علی المصدر لانه حین قال اشتعل
الرأس فکانه قال شاب شیب جمع اشیب وایضا کوه های بابرف وآواز بپوز
شتر بوقت آب خوردن وقولهم شیب شائب کقولهم لیل لائل وموت مائت
قال الکسائی شیب الحزن رأسه وبرأسه وشیبه الحزن واشاب الحزن رأسه وبرأسه
کلها بمعنی واشاب الرجل ای شاب اولاده شیبان حی از بکر وهما شیبانان شیبان
بن ثعلبة وشیبان بن ذهل شیبة نام مردی ومفتاح الکعبة فی ولده شیبان وملحان
دو ماه سرمای سخت زمستان وبکسر الشین والمیم ایضا ضمیمه شخدب کقنفذ دابة
خرد از حشرات ارض شخرب کجعفر ذفرک وسخت شخارب مثله مشخلبة کلمة
عراقیة مهرهای سفید مانند مروارید یا زیورها که از لیف خرما ومهره سازند وقد تسمی الجاریة
مشخلبة لما علیها من الخرز ولیس علی بنائها شیء شرحب دراز واسمی است
شرخوب کعصفور استخوان فقرات شنوشب کژدم ومور والتقدم فی سبق
ب ب شصلب کجعفر سخت قوی شعصب کجعفر تشنج فالی یقال شعصب
الشیخ ای عسا شعلبة راست شدن شاخ میش سپس پیچیدن آن بسر او از جا
گوش وانه لمشعنب القرن وبکسر نونه شغربیة پیچیدن کشتی گیر پای خود بپای
حریف خود و انداختنش او را شغنوب بالضم شاخ نازک وتر الشغنب مثله

وابن شقحب بالفتح شاعری م وتلیس شقحب وکسر لونه بمعنی اشقحب شقحب کجعفر موضعی
نزدیک دمشق شکب بالضم بخشش و پاداش شکبان بالضم جراره وآن دامی که کاه
آوران دران کاه جمع کنند احدبن اشکاب ممنوعا یعنی عن الصرف محدث شکرب
شهری بجانب شرق اندلس شلب بالکسر شهری بجانب غرب اندلس رجل شلخب
کجعفر مرد کول شنخوب بالضم قله کوه شنخوبة شنخاب بالکسر مثله و موقع الکاهل و مهرة
پشت شنخب دراز شنزب کجعفر سخت قوی شنزوب بالضم موضعی شنظب بالضم
السنام موضعی در دشت و مرد دراز بالا خوب صورت وکل حرف فیه ما شنغب آمی ا
شنغاب بالکسر مرد دراز شنغاب مثل شنعاب و نیز رسن یا شاخهای دراز باریک شنغب و شنغوب
مثله او الشنغب الطویل من الحیوان الشنغوب عرق طویل من الارض دقیق شنقب کقنفذ و شنقاب بالکسر
نوعی از پرنده شهجبة اختلاط امر تشهجب الامر دخل بعضه فی بعض

فصل الصاد

صوبة بقیه
تکشش صواب ج صئبان بالکسر کذلک یقال صئبت رأسه واصاب رأسه تکشاک
شد وصئب الرجل اذا اکثر من شرب الماء فهو رجل مصئاب بالکسر علی مفعل
صب ریختن آب عح ف ا ض ٢ انصباب ریخته شدن وتصبب الماء من الجبل
ای انحدر ماء صب ریزان وهو کقولک ماء غور وسکب صب عاشق صبب بالتحریک
منه صبابة گرمی و سوزش عشق و تنگدلی از عشق صبابة بالضم باقی آب در خنور تصاببت
الماء اذا شربت صبابته صبة بالضم قطعة من خیل و صرمة من ابل و ایضا من المعز ما بین العشرة
الی الاربعین و باقی آب در خنور و پاره هر چیز یقال مضت صبة من اللیل ای طائفة
منه وفی الحدیث لتعودن فیها اساود صبا یضرب بعضکم رقاب بعض صبیب آب
ریگ کنند و یقال عصارة ورق الحناء و خون و آب عصفر صبب بفتحتین نشیب زمین
اصباب ج تصبصب الشئ ای امحق و ذهب خمس صبصاب مثل بصباص
صحبة بالضم صحابة یاران و یاری نمودن عح ک ا ف ٢ وهما فی الاصل
مصدر صاحب یار و جمعه صحب بالفتح مثل راکب و رکب و صحبة مثل فاره و فرهة
و صحاب مثل جائع و جیاع و صحبان مثل شاب و شبان اصحاب جمع صحب مثل فرخ

و جمع الاصحاب اصاحيب ويقال في النداء يا صاح مرخما معناه يا صاحبي ولا يجوز ترخيم المضاف
الا في هذا وحده سمع منهم هذا مرخما واصحبته اي جعلت له صاحبا واستصحبته الكتاب وغيره وكل
شيء لازم شيئا فقد استصحبه واصطحب القوم صحب بعضهم بعضا واصله اصتحب وتاء الافتعال
تتغير عند الصاد مثل هذا وعند الضاد مثل اضطرب والطاء مثل اطلب والظاء مثل اظلم والدال
مثل ادعى والذال مثل اذخر والزاء مثل ازدجر لان التاء لان مخرجها فلم توافق هذه الحروف
لشدة مخارجها فابدل منها ما يوافقها ليخف على اللسان ويعذب اللفظ واصحب البعير والدابة
اذا انقاد بعد صعوبة واصحب الرجل اذا بلغ ابنه واصحبت الزق اذا تركت صوفه
وشعره عليه مدبوغ زق مصحب والصحب ما يلبس عليه الشعر واصحب الماء اي علاه الطحلب
وحمار اصحب اي اصحر يضرب لونه الى الحمرة **صخب** بفتحتين بانگ وفرياد ع ك ١ صخب
ف ٢ صخاب بعت منه صخبان مثله واصطخب افتعل منه وماء صخب الآذي اذا كان
له صوت **صرب** شير ترش بالسكون والحركة يقال جاءنا بصربة تزوي الوجه صرب
وهو ايضا صمغ احمر من الطلح واحده صربة وهي ايضا شيء مثل رأس السنور فيها شيء
كالغراء والدبس يمص ويؤكل مصرب بالكسر خنور كه شير درو مي نهند يقال صربت اللبن
في الوطب واصطربته اذا جمعته فيه شيئا فشيئا فتركته ليحمض وصرب بوله اي حقنه
منه قولهم للبحيرة صربى على فعلى لانهم كانوا لا يحلبونها الا للضيف فيجتمع اللبن في ضرعها
وصرب الصبي وهو اذا احتبس بطنه فيمكث يوما لا يحدث وذلك اذا اراد ان يسمن
صعب تند نقيض ذلول امراة صعبة نساء صعبات بالتسكين مصعب گشن ونام صعب
مردي هم وهما مصعبان مصعب بن الزبير وابنه عيسى بن مصعب ومصعب بن عمير صاحب
لواء رسول الله عليه السلام صعوبة دشواري ع ج بضمهما واصعبت الامر وجدته صعبا
واصعبت الجمل اذا تركته حتى صار صعبا واستصعب عليه الامر اي صعب **صعنب** خرد صعنب
سر يقال صعنب الثريدة اذا رفع وسطها وكور رأسها **صقبت** داره بالكسر اي صقب
قربت وفي الحديث الجار احق بصقبه واصقبه فصقب اي قربه فقرب صقب بالسكون صقعب
ستون ميان خانه صقوب ج و زدن چيزي خشك صقعب ع ف ك ٢ و در آمدن چيزي صقعب نام كوهي

صلب درست وسخت استخوان پشت و زمین سخت درشت صلبة بالکسر وفتح الثانی وبفتحتین
ج مثال قلب وقلبة وموضعی ويقال حسب صلب بفتحتين صليب سخت وچليپ استخوان
وچليپا ای ترسایان وستاره چهارگانه سپس نسر واقع صلابة سخت شدن مجع لصنهما وصلبته
انا وصلب الرطب اذا بلغ اليبس فهو مصلب وصلبی ای مسنون اصطلاب روغن بیرون کردن
از استخوان صلب بر دار کردن تصلیب منه شدد للمبالغة مع ف اض ۲ قوله تعالی
ولاصلبنکم فی جذوع النخل ثوب مصلب جامه بانقش چلیپا صالب تب گرم خلاف
نافض وصلبت علیه حماه تصلب بالکسر ای دامت واشتدت فهو مصلوب علیه صلهبی
سخت استوار والیاء للالحاق صلهباة مونث صناب بالکسر نوعی از رنگ صنابی
هو الفرس الذی خالط شقرته شعرة بیضاء یعنی اسپ گلگون که با موهای سپید آمیخته
باشد صوب فرو آمدن باران صیب ابر باران صاب ای نزل تصوب کذلک
وصوبت الفرس اذا ارسلته فی الجری ويقال صابة المطر ای مطره وصاب السهم یصیب
صیبوبة ای قصد ولم یجز وصاب السهم القرطاس فصیبه صیبا لغة فی اصابه وفی المثل
مع الخواطی سهم صائب ويقال رعنی وعلی خطائی وصوبی ای صوابی صواب راست
نقیض خطاء اصابه ای وجده واصابته مصیبة فهو مصاب واصاب فی قوله واصاب
القرطاس اصابة ومصابا ويقال فی عقله صابة ای طرف من الجنون تصویب راست
گوئی داشتن واستصوب فعله واستصاب بمعنی وصوب رأسه ای خفضه صوبة خرباوا
ويقال وقعت عليه فاذا الدنانير صوبة بين يديه ای مجتمعة مصیبة تعزیت وسختی واندوه
رسنده بکسی مصائب ج مصوبة کذلک واجمعت العرب علی همز المصائب
واصله الواو کانهم شبهوا الاصلی بالزائد ويجمع ايضا علی مصاوب وهو الاصل قوم صباب
ای خیار وهم فی صیابة قومهم وصیوابة قومهم ای فی صمیمهم وصیابة ايضا گزیدگان وگزیده
از هر چیز صاب عصارة شجر مر ويقال للشدة اذا نزلت صابت بقر ای صارت الشدة
فی قرارها صهبة ای شقرة فی شعر الرأس صهوبة کذلک اصهب نعت منه ويقال الابل
[illegible] اذا لم يخالط بياضها حمرة وهو ان يحمر اعلى الوبر وتبيض اجوافه جمل صهابی ای اصهب اللون

وهو منسوب الى صهاب اسم فحل او موضع صهبا ومي قال الاصمعي يقال للاعداء صهب السبال و
سود الاكباد وان لم يكونوا كذلك ويقال صدا الرّوم صهيبي بالضم نام اسپي صهيب الرومي
من الصحابة رضي الله تعالى عنهم صيمه صرخبه خفت وسبكي اضطبة بالضم وتشديد الباء
انچه از كتان بنهند مصطبة بكسر الميم چيزي كه مثل دوكان براي نشستن سازند صعر وصعاب
كفنفور كوتاه سر از مردم وجز آن صغاب بالضم رشك صعبه گرسنگي صقلب
مجعفر شهري بصقلية صقلاب بالكسر بسيار خوار وسپيد و سرخ و سرسخت وشتر بسيار خوار
صقالبه گروهي از مردم نتاخم بالادهم بلاد الخزر بين بلغر و قسطنطينيه صلقاب بالكسر
كسيكه بعضي دندانهاي خود را به بعضي ديگر تيز كند صنخاب بالكسر شتر فربه صنشعبة
شتر ماده سخت صياب صيّابه بضمهما وتخففان خالص ومحض واصل وبرگزيده از
چيزي صيابه سردار صيب رسيدن صحاح ف ك ٢ و هم صيوب اي صيب صيب

فصل الضاد

ج كتب ضب سوسمار و نيز بزمين چسپيدن و هذا المعنى الا
فيه واحد با ضبه ضباب اضب ج وفي المثل اعق من ضب ويقال اخدع من ضب
وضبه ايضا نام مردي و آهن مسمار وضبيب روان شدن آب و خون اضباب
منه وفلان تضب ناقته اي يحلبها بخمس اصابع ويقال لا افعله حتى يحن الضب في اثر الابل
الصادرة ولا افعله حتى يرد الضب لانه لا يشرب ماء وضبب البلد واضب اي كثرت
ضبابه وارض ضبيبة نعت منه وهذا احد ما جاء على اصله ويقال وضعا في مضاب
منكرة وهي قطع من الارض كثيرة الضباب واحدها مضبة مضبب آنكه در سوراخ
سوسمار آب ريزد تا بيرون آرد ضبب ايضا كينه يقال اضب فلان على غل في
قلبه اي اضمره واضب على ما في نفسه اذا سكت مثل اضبا واضب اي تكلم
و آماس سپل شتر ويقال منه ضب البعير يضب بالفتح بعير اضب وناقة ضباء
و بيماري در لب كه خون رود از وي ومنه يقال ضبت لثته دما اذا سالت وضببتها
ازنا و اضبوا عليه اذا اكثروا عليه وجاء فلان تضب لثاته بالكسر اذا اشتد حرصه على الشي
قال ابو عبيدة هو قلب تضبض اي تسيل ونقول ضببت الخشب تضبيبا اذا شددته بالضباب ج

صرخبة
اضطبة
صغاب
صقلب
صلقاب
صنخاب
صنشعبة
صياب
صيب

واکنده و پر گوشت شدن بغل و تقبّب الصبي اي سمن و التقبقت آباطه و قصر عنقه
و رجل ضنبا ضنب بالضم مرد کوتاه بالا و ضبيبة مسکه و انچه از وی سازند بجهت خوردنی
کودک خرد و يقال ضبّبوا لصبيكم و رجل ضنب ضنبّ مرد کز به کار ضنباة جمع ضنبات ج
يقال منه اضنبت بونسا ضرب زدن ع ف اک ۴ و مثل آوردن قوله تعالى
وضرب الله مثلا اي وصف و بيّن و باران سبک و مرد سبک گوشت و گونه و تنک
از هر چيز و تيز رفتن و يقال ضرب في الماء اي سبح فيه و ضرب على اذنه اي انامه
قال الله تعالى فضربنا على آذانهم اي انمناهم و يقال درهم ضرب وصف بالمصدر
اي مضروب كقوله ماء غور و رفتن در زمين بطلب روزی قوله تعالى و اذا ضربتم في الارض
مضرب بفتح الراء كذلك ضراب بر جستن گشن بر ماده ضربان جستن رگ و جراحت
پر شدن از ريم و يقال ضرب على يده اذا حجر عليه طير ضوارب التي تطلب الرزق
و يقال ضرب البعير في جهازه اي نفر و ضربت فيه فلانة لعرق ذي اشب اي التباس
ضرب بفتحتين عسل سطبر سپيد مذکر و يؤنث و استضرب العسل صار ضربا و هذا كقولهم
استنوق الجمل و استتيس العنز بمعنى التحول من حال الى حال و يقال اتت الناقة على
مضربها بكسر الراء اي الوقت الذي ضربها الفحل فيه ضرابا جعلوا الزمان كالمكان فيه
و يقال ما لفلان مضرب عسلة و ما اعرف له مضرب عسلة اي من النسب و المال العرق
مضربة السيف زخم گاه شمشير و كذلك مضربة السيف مضرب ايضا استخوان با مغز
مضراب زخمه رباب و مرد سخت زننده ضارب زننده و رونده و جائی در درخت تا
و تافته لکه زننده او قت دوشيدن و شب که تاريکی او همه اطراف رو شود و زننده
تير قداح ضريب قداح زننده ضرباء ج و الضريب ايضا الثلج و الصقيع تقول منه
ضربت الارض كما تقول طلّت من الطل و ضريب الشي مثله و شكله ضرباء اي امثال
ضريب الشول لبن يحلب بعضه على بعض ضريبة طبيعت و خو يقال فلان كريم الضريبة
و لئيم الضريبة و كذلك تقول في النحيتة و السليقة و النحيزة و السوس و الغريزة و النحاس
و الخيم معروف غلام و دخل سرای ... خراج و مانند آن و زده شده به شمشير و انما دخلته الهاء

وإن كان بمعنى مفعول لانه صار في اعداد الاسماء كالنطيحة والاكيلة ضريبة ايضا بلبنة دوشيده كره
از ميش و با محنده كه بر ريسند ضرائب ج اضراب مقيم بودن بيك جاي و سر فرو افگندن حية
مضرب اي مطرق ساكنة لاتتحرك و برگشتن از كسى يقال اضرب عنه اي اعرض عنه و بر افگندن
كشتن را بر باده تضريب برانگيختن وضرب النجاد المضربة اذا خاطها وضاربة اي جالده
وتضاربا واضطربا بمعنى والموج يضرب اي يضرب بعضه بعضا اضطراب جنبيدن و اضطرب
امره اي اختل بر هم احاديث مضطرب السند مضاربة انباز كردن دو كس بمال و تن

ضغب

ضغاب بالضم ضغب آواز خرگوش نحو صبها امراة ضغبة اي مولعة تحبب
الضغابيس وهي صغار القثاء ضوبان بالضم شتر قوي ضخم واحده وجمعه سواء ضهب

ضوب ضهب

بريان نيم پخته تضهيب بر آتش داشتن كمان و تير وقت راست كردن ضيهب

ضبب

ضنب بالكسر وانه از دواب دريائي يا دانه مرواريد ضوبان شتر فربه ضنيب
ضباب انكه در كارها در آيد يا آن تصحيف ضيان است ضنب بالارض زد

ضنب

عبع ف ا ك ٣ وضنب بالشيء تقبض عليه ضيب بالفتح لغة في الضب بالكسر مهموزه

طبب

فصل الطاء طبيب پزشك اطبة اطباء ج يقال لقد طببت بالكسر ما كنت
طبيبا تطبب علم طب خوانده و بكار دارنده طب ثلث لغات پزشكي وكل حاذق عند العرب
طبيب ويقال فلان يستطب لوجعه اي يستوصف الدواء ايها يصلح الداء طب بالكسر
ايضا جادوئي كردن يقال منه طبب الرجل فهو مطبوب اي مسحور ويقال ما ذاك بطبي
اي بدهري وعادتي طب بالفتح وانا متمنى طب اي ماهر بالضراب طبابة دوال كه در زها
مشك بوي گيرند و دوزند طباب ج يقال منه طببت السقاء الطبة بالضم وطبية سنه
وكلشو و نور و ابر در يك طبيبة كذلك و ايضا جامه پيش كشاده در از دامن طب بالكسر
وكذلك الطبب وهي شعاع الشمس اي الطرائق التي ترى فيها اذا طلعت
تطبيب آوختن مشك از خانه و دو ع زدن طبطبة آواز آب يقال منه تطابطب الماء

طحرب طحلب

طبطاب تخته گرمي بازي طحربة ثلث لغات لخته پاره وابر پاره يقال ما عليه طحربة
وما في السماء طحربة اي شيء من غيم طحلب بالضم وضم اللام وفتحها چغز اوه و سبزه

ومنه یقال للطحلب الماء وعین مطحلبة طرب بفتحتین سبکی از نشاط و شادی ع ک ب ا
ف ۲ اطربه غیره و تطرب به ایضا ابل طراب تنزع الی اوطانها و مطاریب طرق متفرقة
واحدها مطربة و مطرب تطریب سبک شدن و نیکو کردن آواز طرب الطائر بالصفیری آواز
داد شیر دوشنده ماده نیران را طرب بالضم وتشدید الباء پستان دراز طرطبة زن دراز پستان
قال ابوزید یقال للرجل بهزاء منه ذهب تریبا و طرطبین طلب بفتحتین جستن
ع ف اض ۲ اطلاب کذلک علی افتعال ومنه عبد المطلب طلبة جویندگان ومنه
طلبة العلم مطالبة باز جست کردن تطلب بپای جستن طلبة بکسر اللام خواسته اطلاب
محتاج طلب گردانیدن و دادن جسته جوینده را وهو من الاضداد اطلب الماء
اذا بعد ولم ینل الا بالطلب یقال منه ماء مطلب وکلاء مطلب وغیره مطلوب جسته شدا
ونام موضعی طنب بضمتین طناب خیمه وجز آن اطناب ج قبا مطنب ورواق
مطنب بطناب استوار کرده طنب ایضا بیخ درخت و پی مطنب کردن و کشف طنب
بفتحتین کژی نیزه و طنب بالمکان اقام به و طنب الفرس ای طال متنه و اطنب فی الکلام
ای بالغ فیه المطنابة سایبان و رواق که بر قبضه های کمان بندند ابن الاطنابة نام شاعر
واطنبت الابل ای اتبع بعضها بعضا فی السیر واطنبت الریح اذا اشتدت فی غبار
طیب پاک و حلال خلاف خبیث طیبة بالکسر تطیاب مصدر منه ع ف ا
ک ۲ اطابه و طیبه غیره و استطابه ای وجده طیبا استطابة پاکی جستن و پاک یافتن
ویقال ما اطیبه و ما ایطبه مقلوب و فعلت ذاک بطیب نفسی و بطیبة نفسی اذا لم یکره
احد علیه و تقول ما به من الطیب ای العطر ولا تقل من الطیبة و اطعمنا فلان من اطایبه
ولا تقل من مطایبه طیب ایضا بوی خوش اطیبان الاکل والجماع مطایبة خوش منشی
کردن باهم طاب پاک و بوی خوش طابة خمر و مدینه یقال له رطب ابن طاب عذق
ابن طاب تمر طیبا سبب بالضم والتشدید ای طیب جدا استقرات مطیبة للنفس ای النفس
تطیب اذا استمرئته طوبی فعلی من الطیب قلبوا الیاء واوا للضمة ما قبلها یقال طوبی لک
و طوباک بالاضافة قال یعقوب ولا تقل طوبیک بالیاء و طوبی نام درختی در بهشت

طلبته بکسر الطاء وفتح الباء وتصحیح التیاء لم یکن بحمن غدر ولا نقض عهد علیه علی وزن شبه نام پدر
رسول علیه السلام طوب خشت پخته بلغت اهل مصر ویقال طبت به نفسا ای طابت به نفسی
ضمیمه طحاب بالکسر موضعی وله یوم معروف وما علیه طحربة ای شی کما القدم فی الحلل
آنها وزاد و ایضا طحربة بالضم طرعب دراز بدرازی زشت مطاسب ایها
جسته و مابه من الطلعب شی ای مابه من اللذة والطیب طرزبة منبوس ولا سخ
تعسبة عند فی تعسف طعشب بجعفر نام مردی طوغاب بالضم سهری دراز
نف روم مطلحب بر وزن ومعنی مشلحب طلب بفتحتین من اسماء درختهای کوچک
طحلبة الذباب فی الارض آنچه طلبنی اشتر سخت **فصل الظاء** ظأب
بالهمز سلف مرد یقال هو ظأبه مظاءبة ومظاءمة دو خواهر را دو کس خواستن یقال
منه ظأب بنی فلان ای تزوج اخت زوجتی ظأب ایضا بانگ و فریاد ویقال ما به
ظبظاب کما یقال ما به قلبة ای شی من وجع وظبظاب الغنم لبالبها وهی اصواتها
وجلبتها ظرب بتشدید الراء والظراب ج ونام مردی ظراب پهنائی دندان ظربان
مثال قطران جانوری چون گربه که بوی گنده دارد وفی المثل فسا بینهم الظربان اذا
تقاطع القوم وجمعها ظرابی بالکسر وربما جمع علی ظرابی کانه جمع ظربا رجل ظرب مثال
حنبل مرد کوتاه پر گوشت ظنبوب استخوان خشک ساق ضمیمه ظاب
سخن وآمیزش آواز ها وآواز های بزکوهی بوقت کشتی **فصل العین**
عب به دهان خوردن آب وفی الحدیث الکبار من العب والحمام یشرب الماء
عبا کما تعب الدواب وقولهم لا عباب مثل قطام ای لا تعب فی الماء ولا ...
عباب بالضم پری آب وبسیاری آن ودر آمدن آن عبب بضمتین آبهای مند ...
جیحان عبعب جامه صوف ورنگ یعنی مکه کوهی وتازگی جوانی وعبعب ...
لال عبعاب بالضم مرد دراز وفیه عبیة بالضم والکسر ای کبر وتجبر ومنه عبیة الجاهلیة
ای نخوتها عبیته سنبر عرفط وعصاره نیز یعبوب اسب بسیار رو وجوی که آب در وی
تیز رود عتب معتب خشم گرفتن یقال عتب علیه ای وجد علیه ... فاض ۲

طحاب
طحربة
طرعب
مطاسب
الطلعب
طرزبة
تعسبة
طعشب
طوغاب
مطلحب
طلب
طحلبة الذباب
ظأب
ظبظاب
ظرب
ظنبوب
ظاب
عب
یعبوب
عتب

و ک ۳ مَعتَبة بفتح التاء وکسرها خشم عِتاب بالکسر باز کردن و خشمگینی پیدا کردن یقال بینهم اُعتوبة یتعاتبون بها و اعتبنی فلان ای عاد الی مسرتی راجعا عن الاساءة والاسم العتبی وفی المثل لک العتبی بان لا رضیت هذا اذا لم ترد الاعتاب تقول اعتبتک بخلاف ما تهوی و اعتتب و استعتب بمعنی و یقال ایضا استعتبته فاعتبنی ای سترضیته فارضانی عتیب بدرجی از مین اعتتاب برگشتن از چیزی اعتتبت الطریق اذا ترکت سبیله و اخذت فی غیره و اعتتب ای قصد عتب بالتحریک پایه نردبان و کل مرقاة منه عتبة و الجمع عتب و عتبات عتبة ایضا پاشنه در و الجمع عتب و حمل فلان الی عتبة ای امر کریه من البلاء و یقال ما فی هذا الامر رتب و لا عتب ای شدة عتب الصا میان انگشت وسطی و بنصر عتبان رفتن سه بر سه پایی و بر یک پای جستن مردم رجع ف ا

ض ۲ و ک ۲ عتبان بکسر العین مع السکون نام مردی توسی معثلب

ای مهدوم و امر معثلب اذا لم یحکم و عثلب الرجل زنده اذا لم یورها یورِی هذا العود لا یعنی اخذه من شجر مجهول عجیب کار شگفت عجلب کذلک عجاب بالتشدید ابلغ منه اعجوبة کذلک و قولهم عجب عاجب کقولهم لیل لائل تو کید تعاجیب شگفتها واحد لها من لفظها و لا یجمع عجب و عجیب و یقال جمع عجیب عجائب مثل افیل و افائل و تبیع و تبائع و قولهم اعاجیب کانه جمع اعجوبة مثل احدوثة و احادیث یقال عجبت من کذا و تعجبت و استعجبت منه بمعنی و عجبت غیری و اعجبنی هذا الشیء لحسنه و اعجب فلان بنفسه فهو معجب برایه و بنفسه و الاسم العجب بالضم یعنی خویشتن بینی و قولهم ما اعجبه برایه شاذ لا یقاس علیه عجب بالفتح و السکون بن دم و پایان ریگ عجوب ج

عداب بالفتح ریگ تنگ عدابة با سجه عدابة بالضم نام معروفی از آدمیان

عذب آب پاکیزه عذوبة مصدر منه جمع بعضها اعذاب آب دهان و خشم و استعذب القوم ماءهم اذا استقوا عذبا و یستعذب لفلان من بئر کذا ای یستقی له و استعذبه ای عده عذبا عذبة اللسان تیزی زبان عذبة السوط چابک تازیانه عذبة المیزان الخیط الذی یرفع به عذبة الشجر غصنه عذبة ایضا خاشاک ماء و عذب کثیر القذی

ویقال اعذب حوضک ای انزع مافیه من القذی واعذبته عن الامر اذا منعته عنه واعذب
نفسک عن کذا ای اظلفها عنه عذوب ستور الیستاده که آب وعلف نخورد عاذب کذلک
عذاب شکنجه تعذیب شکنجه کردن عذیب نام آبی مربنی تمیم را عاذب حالی عذبی مرد کریم خلق
عرب مردم تازی شهرباش عربی منسوب الیهم بیّن العروبیة اعراب تازیان بیابان باش ۹ ب
وهم سکان البادیة خاصة اعاریب کذلک والنسبة الیهم اعرابی ولا واحد له ولیس الاعراب جمعا
لعرب کما کان الانباط جمعا لنبط وانما العرب اسم جنس العرب العاربة هم الخلّص منهم واخذ من لفظه
فاکّد به کلیل لائل وربما قالوا العرب العربا تعرّب خویشتن بعرب مانند کردن وتعرّب بعد
هجرته ای صار اعرابیه والعرب المستعربة هم الذین لیسوا بخلّص وکذلک المتعربة عربیة لغت
تازی یعرب بن قحطان مردی که زبان تازی او بیرون آورد وهو ابو الیمن کلهم عُرُب
بالضم وسکون ۲ وبفتحتین بمعنی مثل عُجم وعَجَم عُرَیب تصغیر عرب عروبة تازی زبان شدن —
عج بضمها واعرب کلامه اذا لم یلحن فی الاعراب واعرب بحجته ای افصح بها ولم یتق احدا
وفی الحدیث الثیب تعرب عن نفسها ای تفصح معرب خداوند اسپان تازی واسپی که بد اصل
نباشد معربة مونثه ما اعرب الرجل ای ولد له ولد عربیّ اللون ابل عراب خیل عراب شتران
واسپان تازی خلاف البخاتی والبراذین واعرب ای تکلم بالفحش والاسم اعرابة بالکسر
واعرب سقی القوم اذا کان مرة غبا ومرة خمسا ثم قام علی وجه واحد وعرّبت علیه فعله ای
قبحت وفی الحدیث عرّبوا علیه ای ردّوا علیه بالانکار وعرّب منطقه ای هذّبه من اللحن وعرّبت
عن القوم ای تکلمت عنهم تعریب بریدن شاخهای خرما وهو التشذیب وسخن عجمی را عربی کردن
یقال عربته العرب واعربته ایضا عربة بفتحتین جوئی که دروی آب تیز رود وفتن عرب ایضا
تباه شدن معده عج ک اف ۲ یقال عربت معدته فهی عربة وتازه شدن
جراحت وریش ویقال ما بالدار عریب ای احد عروب زن شوهر دوست عرب
بضمتین ج قوله تعالی عربا اترابا یوم العروبة روز آدینه وابن ابی العروبة بالالف
واللام عرابة نام مردی از انصار عرب بالکسر والسکون گیاه خشک عرتبة تیزی بینی مثل عرتمة عرطبة طنبوری انا عرتبة
ر ود حامها ویقال هو الطبل عرقوب بالضم پی پاشنه عرقوب الدابة پی پای ستور ۶ قیس

قال الاصمعي كل ذي اربع عرقوباه في رجليه وركبتاه في يديه وعرقبت الدابة اي قطعت عرقوبها
والعرقوب ايضا من الوادي موضع فيه انحناء والتواء شديد قال الفراء يقال ما اكثر عراقيب هذا الجبل
وهي الطرق الضيقة في متنه وتعرقبت اذا اخذت في تلك الطرق وعرقوب القطا ساقها —
وعراقيب الامور وعراقيلها عظامها وصعابها وعرقوب ايضا نام مردي از عمالقه ضرب به
المثل في الخلف ويقال مواعيد عرقوب وذلك انه اتاه اخ له يسأله شيئا فقال عرقوب اذا
اطلع نخلي فلما اطلع قال اذا ابلح فلما ابلح قال اذا ازهى فلما ازهى قال اذا ارطب فلما ارطب قال اذا صار تمرا فلما صار تمرا جده من الليل
ولم يعطه شيئا عزب بفتحتين مردي بي زن عزبة زن بي شوي عزاب بالضم جمعهما عزوبة وعزابة
بالضم فيهما بي زني وبي شويي يقال تعزب فلان ثم تأهل و دور شدن ع ف اض ٢
وك ٢ يقال عزب عني فلان اي بعد وغاب ودور رفتن ستور در چراگاه يقال عزبت
الابل اي بعدت في المرعى لا تروح اعزاب دور گردانيدن يقال اعزبه الله واعزب
القوم اي عزبت ابلهم في المرعى فهم معزبون معزابة بالكسر ودور برنده ستوران خود را از مردم
وبسيار عزب باشنده عازب آب وگياه دور دست واعزبناه اي اصبناه ابل عزيب
جمع عازب وهو الذي لا يروح على الحي مثال غاز وغزي تعزيب تعزاب معزب بالتشديد اذا
عزب به عن الدار وفي الحديث من قرأ القرآن في اربعين ليلة فقد عزب اي بعد عهده
بما ابتدأه منه وعزبت لهم المرأة اذا غاب عنها زوجها وعزبت الارض اي لم يكن بها احد مخصبة
كانت او مجدبة عسيب شاخ خرما كه برگ بر نياورده باشد وهو فويق الكرب ونابت
عليه الخوص فهو سعفة عسيب الذنب بن دم وعسيب ايضا نام مردي عسب كرايه دادن
فحل جهت گشني ع ف اك ٢ يقال عسب فحله اي اكراه وبرجستن فحل بر ماده عسب
ايضا آب گشن نر استعسب الفرس اي استودق يعسوب امير زنبوران ومنه قيل للسيد
يعسوب قوم وعسلوب نوعي از ملخ بزرگ تر از ملخ الياء فيه زائدة لانه ليس في كلامهم فعلول
غير صعفوق عشب گياه تر بلد عاشب گياه ناک وبعير عاشب يرعى العشب
اعشاب گياه ناک شدن يقال اعشبت الارض اي انبتت العشب وگياه تر يافتن
يقال اعشب القوم اي اصابوا عشبا ارض معشبة عشيبة ومكان عشيب بين العشابة —

واعشوشبت الارض ای کثر عشبها و هو للمبالغة کقولک خشن واخشوشن و ارض فیها تعاشیب
ای فیها عشب لا واحد لها عشبة بالتحریک شتر کلان سال عشمة کذلک یقال سائلة فاعشبنی
ای اعطانی ناقة مسنة یقال شیخ عشبة و عجوز عشبة ای هم و همة و عیال عشب ای یبس فیهم صغیر
عصب عصبة بفتحتین پی عصب اعصاب ج و پسران و خویشان نرینه از جانب پدر عصبات
ج و پی ناک شدن گوشت صح ک اف ۲ و العصب ای اشتد معصوب سخت گوشت
عصب بالسکون عصابه بر سر بستن یقال عصب رأسه بالعصابة تعصیبا و نوعی از برد یا ی
یمنی و نوعی از ابر و گزیده یقال هو من عصب القوم و عصب القوم بالتحریک ای مشی خیارهم
و نور و سخت پیچیده رجل معصب الخلق و جاریة معصوبة حسنة العصب ای مجدولة الخلق عصابة
بالکسر بند و گروهی از مردم و اسپ و مرغ معصوب ایضا گرسنه بلغت هذیل تعصیب عصابه
بستن بر سر متعصب آنکه میان بسته باشد و از گرسنگی قال ابو عبید هو الذی عصبته السنون
ای اکلت ماله عصبة بالضم از ده تا چهل عدد از مردان عصائب رئیسان پرورسیده تعصب وعصب
القوم ای اجتمعوا و صار و اعصائب واعصوصب الیوم ای اشتد و منه لیوم عصیب
عصیبصب ایضا شدید عصیب ایضا شکم با روده‌ها در پیچیده و بریان کرده و یقال
عصبت فخذ الناقة لتدر ای شددت و ناقة عصوب لا تدر حتی تعصب و اسم الحبل عصاب
و عصبت الشجرة اذ ضممت اغصانها ثم ضربتها لیسقط ورقها قال الحجاج لاعصبنکم عصب
السلم و عصب القوم بفلان ای استکفوا حوله و عصبت الابل بالماء اذا دارت قال الفراء
عصبت الابل بالفتح والکسر اذا اجتمعت و عصب الریق بفیه ای یبس علیه و عصب الریق
فاه ایضا و عصب الافق اذا احمر و عصبت الکبش اذا شددت خصیتیه حتی تسقطا من غیر ان
تنزعهما عصب ایضا نوعی از تصرفات عروض و هو تسکین اللام من مفاعلتن فنقل الی مفاعیلن
عضب عضلتی مرو سخت لام زایده عضب بریدن ضعیف کردن و شمشیر بران و دشنام
دادن رجل عضاب بعت منه عضوبة بالضم تیز زبان شدن صح بضمها عضبا گوسفند شاخ
شکسته عضب بفتحتین مصدر منه صح ک اف ۲ اعضاب شاخ شکستن کبش اعضب
بین العضب اعضب ایضا مردی بی یار منه معضوب ضعیف ناقة عضباء گوش شکافته

و نام ناقه رسول علیه السلام ولم تکن مشقوقة الاذن اعضب ایضا نوعی از تصرفات عروض در
مفاعلتن که از اخرم کشند تا فاعلتن شود و نقل کنند به مفتعلن عطب بفتحتین هلاکی عج ک
ف ۲ اعطبه اهلکه معاطب مهالک واحدها معطب عطب بضمتین و بالسکون پشم پنبه عطبة پاره
از وی یقال اجد ریح عطبة ای قطنة محترقة عنظب بالضم والظاء المعجمة ملخ نر و فتح الظاء
لغة فیه وقال الکسائی هو بضم الظاء لا غیر عنظاب عنظوب کذلک عنظوبة مونث عناظب
ج و عنظباء مثله عنظبة موضعی عاقبة پایان کار و فرزند یقال لیس له عاقبة ای ولد و تاتی
فی آخر الامر عاقب آنکه نیابت سید دارد و بعد از وی و قول النبی صلی الله علیه و سلم انا العاقب
یعنی آخر الانبیاء و کل شیء خلف بعد شیء فهو عاقبة عقب بکسر الوسط پاشنه و هی مونثة عقب
الرجل ایضا ولده و ولد ولده و فیها لغتان کسر القاف و تسکینها و تعقب فلان مکانا ابیه
عاقبة ای خلفه فهو اسم جار بمعنی المصدر کقوله تعالی لیس لوقعتها کاذبة و عقبت الرجل فی اهله
اذا بغیته بشر و خلفته و عقبته ایضا اذا ضربت عقبه عقب بالسکون روش ستور که بعد از
رفتار نخستین آرد یقال لهذا الفرس عقب حسن و مصدر لما تقدم من الافعال عقب بضمتین
و بالسکون پایان کار و منه قوله تعالی هو خیر ثوابا و خیر عقبا و یقال جئت فی عقب الشهر و عقبانه
ای بعد ما یمضی کاره و جئت فی عقبه بکسر القاف ای اذا بقی منه شیء حکاه ابن السکیت عقبة
بالضم نوبت یقال تمت عقبتک و هما یتعاقبان کاللیل والنهار و بدل و عوض اسیر یقال اخذت
عقبة ای بدلا و نوعی از خوردنی که در بن دیگ عاریتی بخداوند دیگ فرستند و عاقبت الرجل
فی الراحلة اذا رکبت انت مرة و رکب هو مرة والمعاقبة نوع تصرف فی العروض —
عقبة الطائر مسافة ما بین ارتفاعه و انحطاطه معقاب زنی که بعد از هر دختری پسری
زاید عقبة بالکسر اثر و هیأت یقال علیه عقبة الجمال و یقال ما یفعل ذلک الا عقبة القمر
اذا کان یفعله فی کل شهر مرة عقب بفتحتین پی که از وی زه و ریسمان تابند عقبة یکی —
و ایضا پی عقبات ج عقب بالسکون زه تافتن از پی و پی پیچیدن بر چیزی یقال منه
عقبت القوس والقدح والسهم اذا لویت شیئا منه علیه یعقوب نام پیغمبری علیه السلام و هو
اسرائیل الله و هو غیر منصرف للعجمة والتعریف و کبک نر و هو منصرف لانه لیس بعلم والیعاقیب

زائدة ابل معاقبة التي ترعى مرة في حمض ومرة في خلة والتي تشرب الماء مرة ثم تعود الى
المعطن ثم تعود الى الماء فهي العواقب واعتقبت الرجل به نوبت بر نشستم باوى والعـ
تعقيب وتعاقب بين الفاء والثاء مثل جدف وجدث عقاب بالكسر شكنجه كردن يقال عاقبه
بذنبه وقوله تعالى فعاقبتم اي فغنمتم و دربي كردن فهو معاقبة وعقبه ايضا تعقيب مثله
معقبات فرشتگان شب وروز وانما انث لكثرة ذلك منهم اي التعاقب نحو نسابة و
علامة وشتران سپس يكديگر ايستاده بر حوض تا بنوبت آب خورند وهي الناظرات تعقب
وعقب العرفج اذا اصفرت ثمرته وحان يبسه وعقب في الامر اذا تردد في طلبه مجدا
وقوله تعالى ولى مدبرا ولم يعقب اي لم يعطف ولم ينتظر تعقيب الصلوة الجلوس بعدها لان
تعقيبها الدعاء او مسئلة وفي الحديث من عقب في صلوة فهو في الصلوة ويقال تصدق
فلان بصدقة ليس فيها تعقيب اي استثناء واعقبه بطاعته اي جازاه وعقبى الامر جزاؤه
واعقب الرجل اذا مات وخلف عقبا اي ولدا واعقبه الطائف اذا كان الجنون يعاوده في اوقات
معقب ستاره كه پس ستاره بر آيد ويقال اكل اكلة اعقبته سقما اي اورثته وذهب فلان فاعقبه
ابنه اذا خلفه وهو مثل عقبه واعقب مستعير القدر اي ردها وفيها العقبة بالضم وتعقبت الرجل
اذا اخذته بذنب كان منه وتعقبت عن الخبر اذا شككت فيه وعدت للسؤال عنه وتعقب فلان
رأيه اي وجد عاقبته الى خير واعتقب البائع السلعة اي حبسها حتى يقبض الثمن وفي الحديث
المعتقب ضامن يعني اذا تلف عنده واعتقبت الرجل حبسته ويقال فعلت كذا فاعتقبت منه
ندامة اي وجدت في عاقبته ندامة عقاب بالضم م جمع قلتها اعقب لانها مؤنثة وافعل بناء
يختص به جمع الاناث مثل عناق واعنق في القلة وجمع الكثرة عقبان بالضم والكسر عقاب
عقنباة وعبنقاة وبعنقاة اي ذات مخالب حداد وعقاب الراية علم و سنگ در ميان چاه كه
عقرب درانه و سنگ بيرون جسته از كوه عقرب كژدم عقارب جمع تونث عقربة وعقرباء
ايضا عقربان كذلك وهي غير مصروفة عقربان بالضم وتشديد الباء وتخفيفها كژدم نر
مكان معقرب بكسر الراء جاي كژدم ناك ارض معقربة ومعقرة كانه رد العقرب الى الثلثة
عكب احرف ثم بني عليه صدغ معقرب اي معطوف ونام برجي عكابة بالضم پدر حي از بكر عكابة

دود و یقال للابل عکوب علی الحوض ای ازدحام عاکب جمع ابوه عکوب بالفتح گرد عنکبوت
تنند و هو یونث عناکب ج عنکباة مثله رجل علکب مثال جحفل قصیر ضخم و نام مردی زندان بان
نعمان بن المنذر علب نشان علوب ج و جایی درشت و نشان کردن یع ف ا
ض ۲ علبة لاد و سمته اوخدشته و اثرت فیه و کذلک التعلیب طریق معلوب ای لاحب
علباء بالفتح و الکسر پی گردن و هما علبا و آن بینهما منبت العرف و علباآن مثلهما همزة
ملحقة علابی ج و ایضا نوعی از ارزیز و یقال تشنج علباء الرجل اذا اسن علب بالتحریک نوعی
از بیماری شتر بجانب گردن یع لفتحها و ک ۲ و علبت السیف علبا اذا حزمت قائمه
بعلباء البعیر سیف معلوب نعت منه و علب اللحم ای اشتد فهو علب و تیس علب بکسر
اللام ای مسن علباء بالکسر نام مردی علبة بالضم و الکسر شیر دوشه از چرم علب علاب ج
تسکب انک علیه بیساز و اعلنباء ان تشرف الرجل و تشخص نفسه کما یفعل عند الخصومة
و الشتم یقال اعلنبی الدیک و الکلب و غیرهما اذا نفش شعره و اصله من علباء العنق و یاء
ملحق بافعنلل بیاء علیب مثال فعیل بضم الفاء و تسکین العین نام وادی و لم یجیء علی هذا
مثله عنبة بالکسر یک دانه انگور مثال توله و خیرة و طیبة و طیرة و خیرة و هو بناء نادر لان
الاغلب علی هذا البناء الجمع نحو قرد و قردة و فیل و فیلة و ثور و ثورة الا انه قد جاء للواحد
و هو قلیل جمعه فی قلة عنبات بالتاء و فی الکثرة عنب و اعناب عنباء لغة فی عنب عنبة
ایضا بثرة تخرج فی الانسان عتاب بالفتح نام مردی از طی عناب بالضم سنجد جیلان
عنابة یکی عناب بالتخفیف کلان بینی و وادی و ایستگی فرج عنبان بالتحریک یکه کوهی
عندلیب هزاردستان عنادل ج لانک ترده الی الرباعی ثم تبنی منه الجمع و التصغیر
و البلبل یعندل اذا صوت قال سیبویه اذا کانت النون ثانیة فلا تجعل زائدة عنقبب
مردگران سنگ کسا ئه عیشب بسیار شیم عبی الشباب بکسرتین و فتح الباء و عیباوة بالقصر
و المد ای شرخه عیب عیبه عاب آهو صد فرهنگ یقال عاب المتاع ای صار ذا عیب
و عیبته انا لازم و متعدد فهو معیب و معیوب علی النقص و التمام و یقال ما فیه معابة و معاب ای عیب
و هو مثل مبیع ایضا لان المفعل من المعتل العین یجیء کالمکیل ان ارید به الاسم مکسورا و المصدر

مفتوح ج واو فتحها او كسرها فيهما جميعا المجاز لان العرب تقول مسار ومسير ومعاش ومعيش
ومعاب ومعيب معائب وعيوب بمعنى وعيّبه اي نسبه الى العيب وجعله ذا عيب ايضا
وتعيّبه مثله عيبة جامه دان وفي الحديث الانصار كرشي وعيبتي عيب ج مثال بدرة
وبدر عياب عيابات كذلك ضميمه عبرب عربرب سماق وآن ثمر درختي است
ترش طعم وقدر عبربية وعربربية اي سماقية عترب بالضم وبالتاء والراء المهملة سماق
وقدر عترب مثله عذنفر بزم عثرب بالضم درختي سعود درخت انار مرا ورا شاخها است
نرم وسرخ مانند ريباس قشر كرده ميخورند عثوبة يكي عجرقب كسفرجل شكلي خبيث
عرزب كجعفر وبكسر الاول وتشديد الباء سخت سطبر وشديد وضحاك بن عبد الرحمن
بن عرزب تابعي عزلبة نكاح عسرب كجعفر شير عسقبة بستگي چشم وقت گرسنگي
وبالكسر خوشه خرد انگور بيدا خشيده به بن خوشه بزرگ عسقب عساقيب ج عسلبة بروزن
ومعنى عسقبة بالكسر ويكون فيه عشر حبات عشجب كجعفر مرد نغز و(?) اندام(?)
عشرب كجعفر وبفتحات وتشديد راء تيز گذرنده وشير عشارب مثله وسخت جاري شوخ روي
عشنزب بفتحتين وتشديد الزاء المفتوحة شير قوي عصلب بالضم وبالفتح وعصلبي
عظيم قوي شديد الخلقة وعصلبي منسوب بعصلب وكلفند دراز مضطرب عصلبة سخت
خشمناكي عظوب بالكسر افعي خرد علهب بزكوهي نر دراز شاخها وگاو وحشي
ومرد دراز قد وعلهبة مونث آن مغضنب بكسر الدال خشمگين عنزب بالضم
سماق وليس تصحيف عبرب ولا عترب فصل الغين غبّ روز ميان
به آب آمدن شتر وآمدن تب چنانكه يقال غبّت الابل غبّا وابل
غابّة وغوابّ اغباب يكروز درميان رفتن بجائي قال الكسائي اغببت القوم وغببت
عنهم اي جئت يوما وتركت يوما وغبّبت عنهم بالتشديد اي دفعت عنهم شاة مغبّبة التي
تحلب يوما وتترك يوما ويقال غبّب فلان في الحاجة اذا لم يبالغ فيها وفي الحديث زر غبّا
قال الحسن اي في كل اسبوع ويقال زر غبّا تزدد حبّا وغبّ كل شئ عاقبته وغبّت
الامور صارت الى اواخرها وغبّ اللحم اي انتن وغبّب فلان عندنا اي بات ومنه اللحم الغابّ

والطير الباغب غائب واغببنا فلان اي اتانا غبا وفي الحديث اغبوا في عيادة المريض واربعوا
يقول عد يوما ودع يوما او دع يومين وعد اليوم الثالث واغببت الابل من غب الورد
واغبت الحمى وغبت بمعنى وفلان لا يغبنا عطاؤه اي لا ياتينا يوما دون يوم بل ياتينا كل
يوم غبة بالضم جوزه عقاب غبيبة شير دوباره بهم يكديگر دوشيده وهي من البان الغنم تحلب
غدوة ثم تحلب عليه من الليل ثم تمخض من الغد غبب بفتحتين طوق زير گلوى خروس وگاو
غبغب كذلك ومن الانسان ايضا وتغبغب ايضا المنحر بمنى وهو جبيل غربة بالضم دوري
از جاي خود تصحيح لضمها اغتراب كذلك تغرب واغترب وتغرب بمعنى فهو غريب غربا
ج وايضا الا باعد واغترب فلان اذا تزوج الى غير اقاربه تغرب سوى مغرب شوند ه
ويقال هل جاءكم مغربة خبر يعني الخبر الذي طرأ عليهم من بلد سوى بلدهم شأو مغرب بالكسر
والفتح اي بعيد تغريب از شهر بيرون كردن ودور كردن غرب بالضم وتشديد الراء
فتحا نام كوهي غربة چشمه آبي نزديك آن كوه اغراب چيز نو وغريب آوردن وپر كردن
مشك را وغريب شدن مغرب بفتح الراء سپيد وسپيد لبها وكرانها از هر چيز ومنه
اغرب الفرس محجولا اي ابيضت اشفار عينيه واغرب الرجل اذا اشتد وجعه غراب
زاغ غربان بالكسر ج اغربة جمع القلة غراب الفاس تيزي تبر وتندي سرين شتر واسپ
وهما غرابان غربان ج رجل الغراب وهو ضرب من الصرار شديد اسود غربيب سخت
سياه واذا قلت غرابيب سود تجعل السود بدلا من غرابيب لان توكيد الالوان
لا تتقدم غرب مغرب جاي فرو شدن آفتاب وقولهم لقيته مغيربان الشمس صغروه
على غير مكبره كانهم صغروا مغربانا والجمع مغيربانات وغرب اي بعد واغرب عني اي تباعد
غروب فرو شدن آفتاب وماه وجز آن ومجاز مي اشك چشم وتيزي هاي دندان وآبداري
آن غرب ايضا دلو بزرگ وتيزي تيغ وزبان وتيزي هر چيزي وتيزي رفتار اسپ واول
رفتار واسپ تيز رو ورگ آب چشم كه هميشه روان باشد چون ناسور وهي غربة دوري
ودو غربة النوى بعدها غارب ميان كوهان وگردن شتر ومنه قولهم حبلك على غاربك
اي اذهبي حيث شئت غوارب الماء اعالي موجه شبهت بغوارب الابل غرب بفتحتين

ونقره وجام از نقره وخمر ونوعی از بیاری گوسپید یقال منه غربت الشاة بالکسر وآب کہ از دلو چکد ومتغیر شود بوی آن و درخت بید ویقال اصابه سهم غرب بالاضافة ولا اضافة وتسکین الراء وتحرک وتیر که اندازنده وی معلوم نباشد

غضب غصب بستم ستدن ع ف اک ۲ غصبه منه وغصبه علیه بمعنیً اغتصاب مثله وغصب ومغصوب بمعنیً

غضب غضب بالمعجمة وبفتحتین خشم گرفتن ع ک اف ۲ غضب علیه وغضبت له انا متغضب وهو غضبان وهی غضبی وغضبانة فی لغة بنی اسد وکذا ملآنة واشباهها وهم غضبی وغضابی مثل سکری وسکاری رجل غضبة بتشدید الباء ای یغضب سریعا وغضبی ایضا مائة من الابل وهی معرفة لا تنون ولا یدخلها الالف واللام قال الاصمعی غضب لفلان اذا کان حیا وغضب بفلان اذا کان میتا وقول الاحمر مثله وغاضبه ای راغمه قوله تعالی وذا النون اذ ذهب مغاضبا یعنی مراغما لقومه امرأة غضوب ای عبوس قال ابن السکیت غضب بالتسکین ایضا احمر شدیدة الحمرة یقال احمر غضب

غلب غلبة چیره شدن ع ف اک ۲ قوله تعالی وهم من بعد غلبهم سیغلبون وهو من المصادر المفتوحة العین مثل طلب قال الفراء وهذا یحتمل ان یکون غلبة فحذفت الهاء عند الاضافة وغالبه مغالبة وغلابا بالکسر غلاب مثال قطام نام زنی تغلب علیه ای استولی علیه قهرا التغلیب چیره گردانیدن مغلب ای مغلوب مرارا مغلب بکسر اللام نام شاعری غلاب بسیار غلبه تغلب ابو قبیلة وهو تغلب بن وائل وقولهم تغلب بنت وائل انما یذهبون بالتأنیث الی القبیلة کما قالوا تمیم بنت مر تغلبی بفتح اللام منسوب الیها استیحاشا لتوالی الکسرتین مع یاء النسبة وربما قالوه بالکسر ورجل اغلب مرد چیره وسطبر گردن وهضبة غلباء وعزة غلباء واغلب نام مردی وحدیقة غلباء ای ملتفة وحدائق غلب واغلولب العشب بلغ والتف غلبة بضمتین مشددة الباء چیرگی ورجل غلبة ایضا الذی یغلب سریعا

غهب غیهب تاریکی غیاهب ج فرس ادهم غیهب اذا اسود واشتد سواده غهب بفتحتین بی آگاهی ع ک اف ۲ وفی الحدیث سئل عطاء عن رجل اصاب صیدا غهبا قال علیه الجزاء یعنی غفلة من غیر تعمد

غیب غیب ناپدید شدن ع ف اک ۲ تقال غاب عنه غیبا وغیبة وغیابا وغیوبا وغیبوبة ومغیبا ...

غيب و غياب بغيب و تحرك الياء فيه لانه شبه بتصيد وهو مصدر كصيد لانه يجوز ان يتوهم بالمصدر
وان كان جمعا غيبة انا غيابة الجب ته چاه غيابة الوادى كذلك و يقال وقعنا فى غيبة و غيابة
اى فى هبطة من الارض و قولهم غيبه غيابة اى دفن فى قبره و يقال بنو فلان يشهدون احيانا
و يتغايبون احيانا و غابت الشمس اى غربت و المغايبة خلاف المخاطبة و اغابت المرأة
اذا غاب عنها زوجها فهى مغيبة بالهاء و مشهد بلا هاء غيب ايضا زمين پست و هو ما اطمأن
من الارض اغتياب در بد گفتن كسى سپس وى غيبة بالكسر اسم فيه ان كان صدقا و ان كان كذبا
فهى بهتانا غابة بيشه يقال ليث غابة غاب ج و غابة ايضا نام جائى بحجاز و تغيب عنى
فلان و تغيبنى ايضا فى ضرورة الشعر ضميمه غذبة بالضم گوشت پاره سطبر در لهازم مردم
غذبت سطبر كوتاه كثير العضل غذ بار موضعى الغنذة فى ع ن ر ب عسلبة ربودن
كسى چيزى را از ديگرى كالمغتصب له غشب الماء بر انگيخت آب را الغشب
لغة فى الشنم موضعى و سموا اغشبيا كانه منسوب اليه غشرب كعملس شير غشارب مرد دلير
كاركذار عصلب بالضم دراز مضطرب غضرب غضارب جائى بسيار آب و گياه
غطرب افتى بهذا اماقاله الكراع و عند صاحب القاموس انه تصحيف انما هو بالعين المهملة
والظاء المعجمة و قد تقدم غنب كقنبر خطهاى گرد در ميان گنجهاى دهن پسران خورد
غلبة بالضم يكى غنب بالفتح غنيمت فرا ان غندوب غندبة بضمهما گوشت پاره سخت
گرد گرد در كام غندبتان دو گره در بن زبان يا دو گوشت پاره كه ملازه را فرا گرفته يا بچه
دو مهره در بن نرمه گوش غناذب ج ضميمه فصل الفاء فنب بالضم موضعى
بكوفه عن ياقوت يا قبيلة از همدان منه سعدان الصنبى او سعيد او هو بالقاف فرب
تقربيا فنقت فرها بالادوية فراب كسحاب ديهى ست قريب سمرقند فراب كزنار
ديهى ست باصفهان فرياب شهرى ست به بلخ او هو فيرياب او فارياب و فيرياب
كلكيميا شهرى ست بخراسان و فاراب ناحية وراء نهر سيحون او هى بلد اترار
فرقب درختى كه از ان پالانها سازند فرقب گفتند موضعى ست و منه الثياب
الفرقبية و هى ثياب بيض من كتان و زهير بن ميمون الفرقبى الهمدانى قارى نحوى او هو بالقاف

فرنب بالكسر موش يا بچهٔ آن از موش دشتی **فصل القاف** **قأبت**
الطعام وقأبت الماء اي اكلت وشربت كلها وقئب الرجل بالكسر اذا اكثر من شرب الماء
مثل صئب فهو مقأب على مفعل **قبوب** بالضم آسوده شدن گوشت و پوست و خرما
وخشک شدن ریش و جراحت عج ف اک ٣ **قبب** بالفتحتين باريكى ميان اقب
نعت منه قباء مونث خيل ج قب اي ضوامر قبيب آواز كردن دندان شير كه بر هم زند
عج ف اک ٢ قبقبة آواز شكم اسب و شير و بانگ كردن شير قبقاب شتر غرنده
قيقب شكم قابة آواز شد يقال ما اصبنا العام قابة اي قطرة و تابة اي صوت الرعد قب چوبی
كه در ميان بكرهٔ دلو باشد و يقال عليك بالقب الاكبر اي بالرأس الاكبر و بريدن عج
ف اض ٢ اقتبات كذلك و پارهٔ جيب پيراهن قب بالكسر استخوان بيرون آمده
ميان اليتين يقال المرق قيبك بالارض ويقال للشيخ هو قيب القوم وقبة الشاة بالفتح
والكسر شبات الاطباق وهو الحفث يعني هزار خانه شكنبه وربما خففت قبة بالضم بناى گرد برآورده
قبب قباب ج بيت مقبب الذي فوقه قبة قباقب العام الذي بعد العام المقبل ويقال
لا آتيك العام ولا المقبل ولا القباقب حمار قبان نوعي از ملخ كياهي و اقحوه لا تصرفه وهي
معرفة بتحديهم لانه من فعلان ولو كان فعالا لانصرف **قتب** بالتحريك پالان خرد قتب
بالكسر ساز و ساخت آبکش قدر و ده اقتاب ج وهي مؤنثة عند الكسائي قال الاصمعي
واحدها قتبة بالهاء وتصغيرها قتيبة وبها سمي رجل قتبي منسوب اليه وقال ابو عبيدة القتب
ما تحوى من البطن يعني استدار وهي الحوايا واما الامعاء فهي الاقصاب واقتبت البعير
اي شددت عليه قتبا قتوبة من الابل التي تقتبها بالقتب وجاء بالهاء لانها الشيء تركب
كالحلوبة والركوبة **قحاب** بالضم سرفه اسب و شتر و مردم عج ف اض ٢
قحبة كلمة مولدة **قحطبة** نام مردى و افكندن و شمشير زدن از بالا **قرب** بالضم نزديكى
عج لضمها قريب نعت منه قوله تعالى ان رحمة الله قريب ولم يقل قريبة لانه اراد
بالرحمة الاحسان ولان ما لا يكون تانيثه حقيقيا جاز تذكيره قال الفراء اذا كان القرب
في المسافة تذكره و اذا كان في النسب تؤنثه بلا اختلاف تقول هذه المرأة قريبتي اي ذات قرابتي قال

بالكسر نزديك شدن ويعبر عن الجماع ايضا مع ك ا ف ۲ قرابة خويشى ونزديكى
ونزديك شدن مع ف ا ض ۲ القربى نزديكى وخويشى يقال بينى وبينه قرابة
وقربى وقربة ومقربة ومقربة وقربة بضمتين وهو قريبى وذو قرابتى وهم اقربائى واقاربى
والعامة تقول هو قرابتى وهم قراباتى بالتاء ويقال قربت قرابة مثل كتبت كتابة اذا سرت
الى الماء وبينك وبينه ليلة والاسم القرب بفتحتين وهو سير الليل لورد الغد قال الاصمعى
قلت لاعرابى ما القرب قال سير الليل لورد الغد قلت ما الطلق قال سير الليل لورد الغب
ويقال قرب بصباص وذلك ان القوم يسيمون الابل وهم فى ذلك يسيرون نحو الماء
فاذا بقيت بينهم وبين الماء عشية عجلوا نحوه فتلك الليلة ليلة القرب واقرب القوم اذا
كانت ابلهم قوارب وهم قاربون ولا يقال مقربون قال ابو عبيدة هذا الحرف شاذ
قارب كشتى خردكه در پهلوى كشتى بزرگ دارند بجهت الاغ وقال الخليل القارب
طالب الماء ليلا ولا يقال ذلك لطالبه نهارا وقربت السيف اذا جعلته فى القراب وهو
جفنه يعنى دعاء يكون السيف فيه بغمده وحمائله والاقتراب بمعنى المقاربة ايضا قربان بالضم
وهو ما يتقرب به الى الله تعالى يقال قربت لله قربانا وهمنشين وخاصه ملك يقال فلان من
قربان الملك ومن بعدائه وقرابين ج وتقرب الى الله تعالى بشئ اى طلب به القربة
عنده وقربه تقريبا اى ادنيته قرب بالحركة والسكون ضد البعد ومن الشاكلة ايضا الى
مراق البطن اقراب ج تقريب نزديك گردانيدن ونوعى از دويدن وهو دون الحضر
وهو ان يرفع الفرس يديه معا ويضعهما معا فى العدو واقترب وتقارب بمعنى وقاربه
فى البيع مقاربة وشئ مقارب بالكسر اى وسط بين الجيد والردى وكذلك اذا كان رخيصا
وتقارب ضد تباعد واقربت المرأة اى قرب ولادها فهى مقرب بلا هاء وكذلك الفرس
والشاة ولا يقال الناقة وجمعها مقاريب واقربت السيف جعلت له قرابا واقربت
القدح من قولهم قدح قربان بالفتح اذا قارب ان يمتلى وجمجمة قربى وقدحان قربانا
قراب ج مقرب بفتح الراء اسپى كه پيوسته نزديك خود دارند از عزت مقربة مؤنث قربة
بالكسر مشك قرب ج وقربات بكسرتين وفتح ۲ وسكونها جمع القلة منها وكذلك جمع كل

ما كان على فُعْلُلة لك ان تفتح العين فيه وتكسر وتسكن ويقال ما بها قُرابة من ذلك بالضم اي
لا القريب منه قَرَنْبى بالفتحتين مع النون جانوري دراز پاى مانند جُعَل خردوك قِرْشَبّ قرنب
بالكسر مشددة الباء مرد سال خورده قَرْضَبَة بالضاد المعجمة اي قطعه قرضوب قُرضاب قرضب
بالضم والكسر شمشير بران كه استخوان برد ودزد وقراضبة ج وربما سمّوا الفقير قرضوبا
وقرضب الرجل اذا اكل شيئا يابسا فهو قُرضاب حكاه ثعلب قُرْطُبَة اي صرعه على قرطب
قفاه قِرْطِبّي بكسرتين وتشديد الباء فتحها نوعي از بازي طعب يقال ما عنده قُرْطُعْبَة ولا قرطعب
قرطعبة ولا سعنة ولا معنة اي شيء قَرْهَب گاو كلان سال قَسْب چيزي قرهب قسب
سخت وخرماي خشك كه در دهان ريزه شود قَسِيب بالكسر وفتح الياء وتشديد الباء
درانجيختن قسيب رفتار آب ع ف ك ٢ قَشْب آميختن نصر قَشَبتُ له اذا قشب
خلطته في الطعم فاذا اكله قتله فهو خدريشته قَشْب نوسيف قَشَبْتَنا اي حديث الصيد بالجذاع
رجل قِشب خشب بالكسر الذي لا خير فيه قَشْب ايضا زهر اقشاب ج قَشْب بالفتح زهر ان
يقال قشبته اي سقاه وسما وقشب لعامه اي سمه وبه بدي ياد كردن يقال قشبه بقبيح اي
لطخه به ودرزيدن نيك نامي وبد نامي خود را يقال قشب الرجل واقتشب اي التسب
شهرا او فا حكي ابو عبيدة عن الفراء قشبني ريحه بالتشديد اي اذاني كانه قال سممني ريحه
رجل مُقَشَّب الحسب اي مختلط الحسب قَصَب بالتحريك كلك قَصَباء مثله الواحدة قصبة يكي قصب
قال سيبويه القصباء واحد وجمع وكذلك الحلفاء والطرفاء قصب ايضا ماشوره وهر چيز
كه ماننده باشد ميانه كاواك چون استخوان وآنچه از نقره وبرنج باشد وغير آن
وآب راهاي اشك وآب در چشم وچشمه ها وركهاي شش وكتان وتنك وپنجهاي
گره گره وهي انابيب من جوهر وفي الحديث بشر خديجة ببيت في الجنة من قصب
قال الاصمعي قصب البطحاء مياه تجري الى عيون الركايا يقول اقامت بين قصب
اي ركايا وماء عذب قصبة الانف عظمه قصبة القرية وسطها قصبة السواد مدينتها
قُصْب بالضم والسكون رودگاني يقال هو يجر قصبه اقصاب ج شعر مقصّب اي
مجعد وقصب الزرع وذلك بعد التفريخ قصائب وهي ذوائب مقصبة تلوى ليا ولا

قَصّاب بالفتح نای زن قَصّاب ج قُصّابة بالضم والتشدید نای و بیخ نی قصبة واحدها
قاصب کنده تاک و برنده گوشت در ده و مانند آن قِصابة بالکسر نای زدن قَصب
بریدن عح ف اک ۲ قصبت الشاة اقصابًا قطعها عضوا عضوا وقصبت البعیر
اذا قطعت علیه شربه قبل أن یروی وقصب البعیر شربه اذا امتنع منه قبل الری
بعیر قاصب وناقة قاصب ایضا نعت منه عن ابن السکیت واقصب الرجل اذا فعلت
ابله ذلک وفی المثل رعی فاقصب یضرب للراعی اذا اساء فی الرعی وقصبه ای عابه
اقتضاب بالمعجمة بریدن یقال اقتضبته ای قطعته من الشیء واقتضاب الکلام
ارتجاله وقضبه ای قطعه وانقضب انقطع ویقال انقضب الکوکب من مکانه قضب
قضبة سپست مقضبة سپست زار سیف قاضب وقضیب تیغ بران قواضب ج
قُضب بالضم کذلک رجل قضّابة قطّاع للامور مقتدر علیها قضیب شاخ درخت
قضبان ج و تره خر و غیر آن و ناقه که رام ناشده و تازیانه قضب ایضا زدن بتازیانه
عح ف اک ۲ تقضیب شاخ بریدن از درخت در بهار قضابة بالضم شاخ
ریزهای بریده افتاده وقضبت الناقة واقتضبتها اذا رکبتها قبل أن تراض
قال ابن درید کل من کلفته عملا قبل ان یحسنه فهو مقتضب فیه و مقتضب ایضا نام
بحری در عروض **قطب** ثلث لغات ستونه آسیا و چرخ و کوکبی ساکن
نزدیک فرقدان و مهتر که مدار کار بروی باشد و سپه‌سالار و یقال له قطب رحی العرب و شیخ یگانه
قطبة ستونه که نشانه بروی نهند و نام مردی قاطبة همه یقال جاء القوم قاطبة ای جمیعا وهو
یدل علی العموم قطیبة شیر گوسپند و شیر بهم آمیخته قطب الشراب واقطبه ای مزجه والاسم القطاب
والقطب بالضم ایضا بریدن ومنه قطاب الجیب قطب بالفتح گوشه جوال درهم
افگندن و آژنگ در افگندن میان دو ابرو عح ف اک ۲ قطوب بلغت
منه تقطیب روی ترش و آژنگ ناک کردن **قطرب** بالضم نام مردی و ...
قعب قدح چوبین ... بالکسر ...
... [illegible]

ایی استاصله قعضب نام مردی که بنیان ساخت قعقب تیقهان چوب که زین از وی
سازند قال ابن درید بو آنرا درخت قلب دل وخرد و قوله تعالی ان فی
ذلک لذکری لمن کان له قلب ای عقل وخالص هر چیزی یقال هو عربی قلب ای خالص
و بیانه بشکل یستوی فیه المذکر والمؤنث والجمع وان شئت قلت امرأة عربیة قلبة
وثنیت وجمعت ایضا و برگردانیدن منقلب کذلک وایضا جای گردانیدن وجامه
وجز آن بانگونه کردن صح ف اک ۲ وقلبت القوم کما تقول صرفت الصبیان
وسر دل زدن یقال قلبته ای اصبت قلبه وقلب نخله بیرون کشیدن وقلب النخلة فیها
علی ثلث لغات بالضم والکسر والفتح والجمع قلبة بالکسر وفتح اللام وسرخ شدن غوره خرما
یقال قلبت البسرة اذا احمرت قلب بفتحتین برگشتگی لب اقلب نعت منه وشفة قلباء
قلاب بالضم بیماری کشنده شتر بعیر مقلوب وناقة مقلوبة نعت منه وقلب البعیر
قلابا بالکسر اللام واقلب الرجل اذا اصاب ابله ذلک ومابه قلبة ای لیست به علة
واقلبت الخبزة اذا حان لها ان تقلب قلب العقرب منزلی از منازل قمر قلب بالضم
دستیانه ومار منقلب بالکسر آهن آماج یقال هو حول قلب ای محتال بصیر بتقلیب الامور
قلیب مثال فسیق گرگ قلوب مثال برذون مثله قالب بفتح اللام کالبد وبکسر لام
غوره خرما رنگ زده قلیب مثال فعیل چاه سرکرده ناگرفته یذکر ویؤنث قال ابو عبید
هی البئر العادیة القدیمة اقلبة ج قلب بضمتین جمع کثرة ابو قلابة بالکسر مردی از محدثان
انقلاب برگشتن در روی تقلیب برگردانیدن وتقلب الشیء ظهرا لبطن کالحیة تتقلب
علی الرمضاء قنب بالضم والسکون غلاف قضیب اسب وغیر آن از ستور
قنیب جماعات مردم مقنب بالکسر گله اسپ از سی تا چهل عدد و توشه دان صیاد
و توبره او که صید در وی انداز قنب بالکسر والتشدید کنب وقنب الزرع تقنیبا
اذا اعصف قنابة بالضم برگ کشت قوب مغاکی کندن صح ف اض ۲
قبت الارض فانقابت تقویب مثله وتقوب ای انقلع من اصله وقاب الطائر
بیضه ای فلقها فانقابت البیضة وتقوبت معنی وتقوب من رأسه مواضع ای تقشر

اسود قشقوب مار از پوست بیرون آمده قائبة بیضه قوب چوزه وهی القتل تربت قائبة
من قوب قال اعرابی لتاجر استخضرها فوا بلغت بمکان کاقربت قائبة من قوب ای بانت
هی من فحارتک قوبا بسکون الواو وفتحها ادرفن وهی واو کعالج بالریق مونثة ا
وجمعها قوب بالتشدید واذا سکنت الواو منها ذکرت وصرفت والیاء فیه للالحاق
بقرطاس والهمزة منقلبة منها قال ابن السکیت لیس فی الکلام فعلاء مضمومة الفاء ساکنة العین
ممدودة الا حرفان خشّاء وهو العظم الناتی وراء الاذن وقوباء قال الاصل فیهما تحریک العین
قال الجوهری رحمة الله والذی عندی مثلهما وتصغیر قوباء بالتحریک قویباء وبالتسکین قوبیی
ویقال بینهما قاب قوس وقیب قوس وقاد قوس وقید قوس ای قدر قوس والقاب مابین المقبض
والسیة ولکل قوس قابان وقوله تعالی فکان قاب قوسین یقال اراد قابی قوس فقلبه والمنزل
ویقال فلان ملی قوبة مثال همزة ای ثابت الدار مقیم هذا یقال الذی لا یبرح من
قهب سپید تیره رنگ قهباء قهبة مونث منه وکوه بزرگ قهبة بالضم لون الاقهب
قال الاصمعی غبرة الی سواد اقهبان پیل وگاومیش صهیم متقاشب بخشش
قرتب بالضم وهی یزید مقرنب مرد بد غذا قرصبة پید آمیزه القرعب
از سردی یا غیر ان منقبض مثل المقرعب اللقی براسه الی الارض غضبا قرقب کنفذ
وجعفر وزخرت شکم قرقوب شهری از مضافات کسکر وبضم القافین پرنده خر
قرقیة گوشت صید باز که اورا خورانند قرنب کقنفذ تهیگاه کجعفر موش دشتی یا
موش یا بچه آن از موش دشتی القزب النکاح الکثیر وبالکسر اللقب یعنی باز
وبالتحریک الصلابة والشدة سعکاف ۲ قارب تاجر حریص گاهی بخشکی وگاهی
بدریا قسحب بضم القاف والحاء سطبر قسقب بر وزن ومعنی قسحب قشلب
بضمتین وکسرتین بینهما ساکن گیاهی قصلب بالضم توانا وبسیار سخت قعضب
کجعفر بسیار قعیان مثله قعثبان بالضم دابه بست خرد ومیچو سرگین کرد انگ قسبة ستا
دوبیدن ... ... بالضم ... قرطبه پیدا آمیزه قرب قطلبی یعنی سخت سیر
قطقبیه ... قعاشب بسیار سخت وشیر قعنب الپینار وباد بزرو حاجت مسلمه

وبالضم يعني كج يقال فيه تعقبة يعني دران كجى هست تعقبة زن كوتاه عقاب تعنباة بروزن
ومعنى عقنباة است قلطبان بروزن ومعنى قرطبان قلهب مرد دبيرينه وفرك
قلبتة اي سپيد قلهبان دراز بالا قنعب كسبطر حريص وآرزومند قهزب كجعفر كوتاه
قهقب كجعفر وتشديد الباء وفرك سالخورده كجعفر حريص دراز ويا وتركان
قهنب مرد دراز كج يا دراز قد قهنبان مثله مقهنب هميشه بودند بر آب

فصل الكاف كآبة شكستگي وبدحالي از غم صح ك اض ٢
كآبة مثال رأفة كذلك هو كئيب وهي كئيبة وكآباء ايضا واكتأب الرجل اي كئب
زماده تكتئب الالوان اي تضرب الى السواد كما يكون وجه الكئيب كب بر روي در افكندن
يقال كبه لوجهه فاكب هو على وجهه وهذا هو من النوادر ان يقال افعلت انا وفعلت غيري
قوله تعالى افمن يمشي مكبا على وجهه اهدى وكبب الله عدوه وكبكبه بمعنى ومنه قوله تعالى
فكبكبوا فيها واكب على الامر وانكب بمعنى بروي درافتاده وجاء متكبكبا في ثيابه اي متزملا
تكبكبت الابل اذا صرعت من داء او هزال كبة بالضم جماعة من الخيل كبكبة مثله وگروهه
ريسمان كبب بالضم والفتح بعده ج يقال كببت الغزل اي جعلته كببا كبة بالفتح دفعة
في القتال والجري وكبة الشتاء شدته ودفعته كبة الصفا ايضا وهي كباب طباهه كبابة
نوعي از دارو وكباب بالضم ما تكبب من الرمل اي تجعد كبكب نام كوهي كتاب
نبشته ونامه كتب بضمتين وسكون ٢ ج وفريضه وحكم واندازه كاتب دانا ومنه
قوله تعالى ام عندهم الغيب فهم يكتبون كتب بالفتح فراهم آوردن وگرد كردن يقال
كتبت البغلة اي جمعت بين شفريها بحلقة او سير صح ف اض ٢ وك ٢
ونبشتن كتاب كتابة كذلك يقال كتبت بالقلم ودرز مشك دوختن يقال كتبت القربة
اي خرزتها فهي كتيب كتبة بالضم درز كتاب بالتشديد نويسندگان ودبستان
كتاتيب ج وتير خرد كه نوآموزان اندازند كتيبه ولشكر يقال منه كتب فلان الكتائب
تكتيبا اي عباها كتيبة كتيبة وتكتبت الخيل اي تجمعت قال ابو زيد كتبت الناقة تكتيبا اذا
صررتها واكتتبني هذه القصيدة اي املها علي واكتبت القربة اي شددتها بالوكاء وكذلك

قلطبان
قلهب
قنعب
قهزب
قهقب
قهنب
كأب
كبب
كتب

کتبتها فهی مکتبة و کتیب و اکتتبت الکتاب ای کتبته ومنه قوله تعالی اکتتبها فهی تملی علیه
واکتتب الرجل اذا اکتتب نفسه فی دیوان السلطان مکتب نوآموزنده استکتاب نبشتن
فرمودن مکاتبة و کتاب بسوی یکدیگر نوشته کردن و بهای بنده بروی بریده کردن
مکاتب بنده که بها بر خود بریده **کثب** گرد کردن ع ف ا ک ۲ - کثبة واکتثب
الرمل ای اجتمع وکل ما انصب فی شیء فقد اکتثب فیه ومنه سمی الکثیب من الرمل کثبان
بالضم جمعه وای تلال الرمل کثبة بالضم یک دوشیدن از شیر کثب ج وکل شیء جمعته
من طعام او غیره بعد ان یکون قلیلا فهو کثبة کثب بالتحریک نزدیکی یقال رماه من
کثب واکثبک الصید ای امکنک کاثب نام کوهی کاثبة پیش کتف اسپ
کذب کذب مثال کتف و کذب دروغ گفتن ع ف ا ک ۲ فهو کاذب
وکذاب وکذبذبان بضم الذال ومکذبان ومکذبانة بفتح المیم والذال وکذبة مثال
همزة وکذبذب بالضمات الثلث مشدد الذال ومخففها کذب جمع کاذب لکاذب
ضد لصادق کذب بضمتین جمع کذوب مثال صبور وصبر ومنه قرأ بعضهم ولا تقولوا
لما تصف السنتکم الکذب فجعله نعتا للالسنة اکذوبة مثال اعجوبة دروغ اکذبت الرجل
الفیته کاذبا وکذبته ای قلت له کذبت وکذب لبن الناقة ای ذهب قال الکسائی
اکذبته اذا اخبرت انه جاء بالکذب ورواه وکذبته اذا اخبرت انه کاذب وقال
ثعلب اکذبته وکذبته بمعنی وقد یکون اکذبه بمعنی بین کذبه ویکون بمعنی حمله علی الکذب
وبمعنی وجده کاذبا وقوله تعالی وکذبوا بآیاتنا کذابا هو احد مصادر المشدد لان مصدره
قد یجیء علی تفعیل مثل تکلیم وعلی فعال مثل کذاب وعلی تفعلة مثل توصیة وعلی مفعل
مثل قوله تعالی ومزقناهم کل ممزق وقوله تعالی لیس لوقعتها کاذبة هو اسم یوضع
موضع المصدر کالعاقبة والعافیة والباقیة وقال الله تعالی فهل تری لهم من
باقیة ای من بقاء وقال لیس لفلان مکذوبة ای کذب وکذب قد یکون بمعنی وجب
وفی حدیث عمر رضی الله تعالی عنه کذب علیکم الحج ای وجب قال الاخفش فالحج مرفوع
بکذب ومعناه نصب لانه یرید ان یأمر بالحج کما یقال امکنک الصید یرید ارمه

وعن عمر ايضا رضي الله تعالى عنه ان رجلا شكا اليه النقرس فقال له كذبتك الظهائر جمع ظهيرة
وهي الهاجرة اي عليك بها وهذه كلمة تقولها العرب في معنى الاغراء عن ابن عمر رضي الله تعالى
عنهما ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال الحجامة على الريق فيها شفاء وبركة وتزيد في العقل
والحفظ فيوم الخميس والاحد كذباك او يوم الاثنين والثلثاء وقوله عليه السلام كذباك اي عليك
بهما ويقال كذبك العسل اي عليك به ويقال حمل فلان وكذب اي لم يصدق الحملة و
كرب يقال ما كذب فلان اي ما لبث وتكذب اي تكلف الكذب كربة بالضم اندوه كه دم باز گيرد
از وي كرب كذلك يقال منه كربه الغم اذا اشتد عليه كربة سختي كرائب ج وكربت القيد
اي ضيقته على المقيد وكرب ان يفعل كذا اي كاد يفعل كربت الارض اي قلبتها للحرث
وفي المثل الكراب على البقر ويقال الكلاب على البقر برفع الباء ونصبها يضرب في تخلية المرء
وصناعته ومعناه خل امرأ وصناعته وكرب الشيء اي دنا وانا كربان اذا كرب ان
يفعل وكربت الشمس اي دنت للغروب كربت حيوة النار اي دنت انطفاؤها وكرب
او قصرتها كرب النخل بفتحتين اصول السعف وكرب ايضا رسن دلو يقال منه اكربت الدلو فهي
مكربة كربة جاي رفتن آب كراب بالكسر ج ابو كرب بكسر الراء نام مردي ومعدي كرب
نام مردي وهما اسمان جعلا اسما واحدا وفيه ثلث لغات فتح الباء غير مصروف ورفعها ايضا
غير منصرف وكسرها مصروف فانه منونا والياء من معدي ساكنة على كل حال والنسبة اليه معدي كذلك ان
في كل اسمين جعلا واحدا مثل بعلبك وخمسة عشر تنسب الى الاسم الاول يقال بعلي خمسي
وتابطي وتصغير الاول ايضا مكرب بضم الميم وفتح الراء المشددة الاسير من الدواب يقال
ما بالدار كراب اي احد واكرب اي اسرع ويقال خذ رجليك باكراب اذا امرته
كسب ان يسرع الشيء كرابة بالضم ما يلتقط من التمر في اصول السعف بعد الصرم **كسب**
ورزيدن وگرد آوردن **فصل الكاف** يقال كسبت الشيء واكتسبته بمعنى وصلت
وفلان طيب الكسب والمكسبة بكسر السين مثال المغفرة والكسبة بالكسر مثال الجلسة وانه
على فعلة تفعل يقال كسبت اهلي خيرا وكسبته مالا فكسبه والكواسب الجوارح وتكسب اي
كعب تكلف الكسب كسب بالضم كنجاره روغن كساب مثال قطام نام سگي كعب شتالنگ و پايه

روغن مکعوب از حج شده پهای گرباهای مزه کعاب بالفتح نارپستان کاعب کذلک کعوب بالضم مصدر منه
کعب ض ۲ یقال کعبت الجاریة وکعّبت مثلی وبرد مکعّب ای فیه وشی مربع
و ثوب مکعب ای مطوی بتشدید الادراج کعبان کعب بن کلاب وکعب بن ربیعة کعبة م
یقال سمی بذلک لتربیعه وذو الکعبات بیت کان لربیعة وکانوا یطوفون به رکعب
کعثب ای ضخم یعنی زهار گوشت ناک کعثب ایضا فرج زن قال الشاعر شعر
اولجت فی کعثبها ادافا مثل ذراع یستری النطافا فالاداف الذکر واصله الوذاف بالواو
کلب سگ وربما وصف به یقال امرأة کلبة اکلب کلاب کلیب مثال عبد
وعبید ج وهذا الثالث جمع عزیز وفی المثل الکلاب علی البقر بضم الباء وفتحها ای ارسلها
وخلها وقد مر فی الکراب ویک دانه جو وبند شمشیر وچنگل آهنین که مسافر توشه دان از وی
درآویزد بر پالان وستاره ودوال طرف توشه دان وحی از قضاعه کلاب سگبان
مکلب صید آموزنده سگ ویقال اسیر مکلب ای مکبل وهو مقلوب منه کلب الفرس خط
ارده پشت اسپ رجل کالب ای ذو کلاب مثل لابن وتامر کلبة بالضم سختی سرما کلب
بفتحتین کذلک یقال منه کلب الشتاء بالکسر وخفت عنک کلبة فلان ای شره واذاها
وکلب ایضا نوعی از جنون در ستور یقال منه اکلب الرجل اذا کلبت
ابله کلِب کلِب سگ گزنده ودیوانه والفعل منه کلب بکسر اللام ورجل کلب ورجال
کلبی وارض مکلبة اذا الهم یجد بناتها یا قبیبس کلبتان انبور آهنگر کلوب کلاب بالفتح والضم
اره کلالیب ج کلاب بالضم ایضا آهن که بر پاشنه موزه رائض باشد که بر تهیگاه ستور
می زند بوقت راندن ویسمی المهماز ایضا کلاب بالتخفیف نام آبی مکالبة جنگ وبدی
کردن باهم تکالب کذلک یقال هم یتکالبون علی کذا ای یتواثبون کلاب بالکسر نام
مردی وقبیله از قریش وهو کلاب بن مرة ومن هوازن وهو کلاب بن ربیعة کلیب
تصغیر کلب ونام مردی وهو کلیب بن وائل **کناب** بالکسر خوشه خرما کنب بفتحتین
شوخگین شدن دست یقال اکنبت یداه ولا یقال کنبت وگیاهی هم کنیب موضعی
کوب کوزه بی دسته اکواب ج کوبة طبل باریک کوکب ستاره بزرگ کوکبة کذلک

کما یقال بیاض و بیاضة و عجوز و عجوزة و بزرگ هر چیزی و کل مرتفع از و درخشیدن آهن یقال کوکب
ای برق قال ابو عبیدة ذهب القوم تحت کل کوکب ای تفرقوا کوکب بالضم کوهی فقد
کهبة بالضم لون من الالوان مثل قهبة یقال بعیر اکهب کهب بالتحریک مصدر منه
صح ک اف ۲ قال ابو عمرو هو لون لیس بخالص و هو فی الحمرة خاصة ضمیمه
کشعب مثل فربه زیار و ر کب کثعب ای ضخم کثعب کجعفر لیمبا بنخت و کنثب
بتقدیم نون نیز آمده کحب عوره انگور کحبة یکی و دیر کحب الکرم تکحیبا ظهر کحبه او کثر حبه
زو ندید براوح صح لغتهما کاحبة بسیار و اثشکیه بلند گرد و زبانه آن کرحب موسی
کحلب کجعفر موشی کحلبة نام شخصی کدب کذب گدب بسید تیا
در ناخنهای نوخاستگان والذال لغة فیهن والواحدة بهای کدبة بالضم گلة کدریة
زن سپید فام و خالص و قرء ابن عباس بدم کدب ای مغایر بیدا ای البیاض کانه
قد اثر فی قمیصه فلحقته اعراضه کالنقش علیه کرتب علینا ای اثقل
بروزن و معنی قرشب کرکب کلم گیاهی خوشبو کرتب بالضم کنیه چیزیست
بافشمی است از ان شیرین شد و الاسم تر ازکرم والبری منه گرد و ریها بالتحریک عرق
الجمقة فی شراب تریاق کنبرت من نهشة الافعی کرنب و کرنبة ما ای شیر آغشته
کرنبة خرما ای شیر آغشته بهان خورانیدن و خوردن خرما با شیر کرب بالضم
کنجاره روغن و درختی است سخت و بالتحریک خردی استخوانهای آن پای و ما به
گسیدگی آن و آن عیب است الکرو و الخلاسیة من الالوان و هی ما کان
بین الاسود والابیض کوترب البخیل ضیق الخلق کسیبة رفتار تر سند و پنهان کننده
خود را کشب بسیار خوردن گوشت و امثال آن کشب مثله و شبعی یا کرد
کشبی کجمزی کوهی است بادیه کشب بضبتین کوهی است و یکه کشیب کامیر کوهی است
شهور کلب کلتو با مثلا سمنا کعب و کعدتبه مرد لی مروت و ذلیل
بالضم شکوفه آن کعب ... گسخت باشند و ...
بالتحریک ... رفتار ... رفت کعب اسمی است ...

كعانب الرأس بالفتح گره ها که در سر باشد و رجل كُعنب ذو كعانب ثلبين تلعنب القرن
ملتوية كانه حلقة يعني سرو نرکه شاخش پیچیده مانند حلقه باشد کلتب كجعفر و قنفذ چرب
زبانی در کار با کلتبان ملتبان كلشب كجعفر و علابط بخیل کشیده روی كلحبة آواز
آتش و زبانهٔ آن و اسمی هست و نام شاعری عربی و هبیرة بن الكلحبة فارس العرادة
كلحبة بالسیف ضربه كنتب كقنفذ و علابط مرد کوتاه كنشب كجعفر و قنفذ و علابط
بسیار سخت كنشاب بالکسر الرمل المنهال كنخب گیاهی كنجبة بهم آمیختگی كلام
از خطا كهدب ثقیل ناگوار كهكب كجعفر باذنگان فصل اللام
اللب بالمکان ای اقام به و لزمه و معنی لبیک انا مقیم علی طاعتک و نصب علی
کقولک حمدا الله و شکرا و کان حقه ان یقال لبا لک و ثنی علی معنی التاکید ای الباب بک
بعد الباب و اقامة بعد اقامة و قال الخلیل هو من قولهم دار فلان تلب داری ای تحاذیها
ای انا مواجهک ما احببت اجابة لک و الیاء للتثنیة و فیها دلیل علی النصب للمصدر و نحن
نذکر حجته علی یونس فی باب المعتل لب بالضم خرد الباب ج و الب ایضا مثل بؤس
و ابؤس و نعم و انعم و میانه هر چیز و دل دهی و مغز بادام و جوز و مانند آن لبوب ج لبیب
خردمند الباء ج و لب النخل قلبها و بنات اللب عروق فی القلب تکون منها الرقة
و جمع اللبیب الالباء و تصغیره لبیب لبابة بالضم خردمند شدن مجع ک اف ا
و حکی یونس لببت بالضم و هو نادر لا نظیر له فی المضاعف و یقال الب الزرع اذا دخل
فیه الاکل و لبب الحب ای صار له لب تلبیت شا ما کجه تلبیب گریبان گرفتن و کشیدن
در خصومت حسب لباب ای خالص و لباب کل شیء خالصه لبابة نام زنی لبة سنر
لبب کذلک الباب ج لبب ایضا پیش بند رحل یقال منه البت الدابة فهو
ملبب هکذا رواه ابن السکیت و غیره باظهار التضعیف قال ابن کیسان هو غلط و قیاسه
ملب کما یقال محب من احببته و منه قولهم فلان فی لبب رخی ای فی حال واسعة
لبب ایضا ریگ تنگ و معظم الرمل عقنقل فاذا انتقص قیل کثیب فاذا انتقص قیل عوکل
فاذا انتقص قیل سقط فاذا انتقص قیل عداب فاذا انتقص قیل لبب لبلاب گیاه پیچک

تلبلبة تنگدلی و مهربانی کردن بر فرزند یقال تلبلبت الشاة الی ولدها اذا لحسته واشبلت
علیه حین تضعه لبالب الغنم آواز و فریاد گوسپند رجل لبّ ای لازم لامر وامرأة لبّة ای
قریبة من الناس لطیفة ولبیب ایضا مثل لبّ لبّ ایضا بر سر سینه زدن وتلبّب ای
تحزّم وتشمّر لاتب استوار و پای برجای لتب لتوب مصدر آن منه ع ف ا لتب
ض ۲ و بر چفسنده مثل لازق ولتبت فی منحر الناقة ای طعنت مثل لتمت لجب لجب
بانگ و فریاد ع ک ا ف ۲ جیش لجب عرمرم ای ذو جلبة وکثرة ونیز فرود لجب
اذا سمع اضطراب امواجه لجبة ثلث لغات گوسفندیکه چهار ماه بر نتاج وی گذشته
باشد و پستان خشک کرده لجاب ج لجبات ایضا و هو شاذ لان حقه التسکین
قال ابن السکیت لجبة میش کم شیر شده و لا یقال للعنز و یقال منه لجبت الشاة
بضم الجیم و کذلک لجّبت بالتشدید لحب راه فراخ لاحب مثله و هو فاعل بمعنی لحب
مفعول ای ملحوب یقال منه لحبه یلحبه لحبا اذا وطئه ومرّ فیه ولحب ای مرّ مستقیما
ولحبت اللحم والعود ای قشرته ملحب هو ما یقشر به ویقطع و مرد دشنام دهنده سلیط
زبان ملحّب پاره پاره لحیب ناقه کم گوشت پشت وهی ع ولحب الرجل اذا انحله
الکبر ملحوب موضعی لازب چفسیده لزوب مصدر منه ع ف ا ض ۲ لازم لزب
ایضا ثابت یقال صار الشیء ضربة لازب وهو افصح من لازم واصابتهم لزبة
ای شدة و قحط لزبات ج لزاب بالکسر مرد سخت بخیل لسب بالسکون لسب
لیسیدن عسل ع ک ا ف ۲ وچفسیدن بر چیزی صلته بالباء و گزیدن
کژدم و زدن بتازیانه ع ف ا ک ۲ یقال لسبه اسواطا ای ضربه
ولسبته العقرب لسبا لصب استوار شدن شمشیر در نیام چنانکه نتوان لصب
بر کشیدن ع ک ا ف ۲ و بر چفسیدن پوست از لاغری با استخوان
لصب بالکسر تنگی جای کوه لصاب لصوب کذلک و یقال فلان لحز لصب
لا یکاد یعطی شیئا و لصب الخاتم فی الاصبع و هو ضد قلق لواصب چاه های
سفاک تنگ لعب ولعب مثال کبد و کبد بازی ع ک ا ف ۲ لعب

يقال لعبة شطرنج لعبة اخرى رجل تلعابة بالكسر كثير اللعب تلعاب بالفتح مصدر منه وجارية
لعوب والملعبة نيز مثال المجوبة زن بازيگر ملعب بازي جاي لعبة بالضم بازيچه يقال اقعد
حتى افرغ من هذه اللعبة بضم اللام وفتحها قال ثعلب بفتح اللام اجود لانه اراد المرة الواحدة
من اللعب لعبة بالكسر نوعي از بازي مثال ركبة وجلسة ملاعبة بازي كردن باهم و يقال
لابي براء عامر بن مالك ملاعب الاسنة ملاعب ظله نام مرغي وربما قيل خاطف ظله
لعاب بالضم آب دهان كه روان باشد لعاب النحل عسل لعب بفتحتين آب رفتن از دهان
كودك ع بفتحها يقال لعب الصبي يلعب لعبا والعب الصبي اي صار له لعاب يسيل
من فيه ملعوب اي ذو لعاب ولعاب الشمس ما تراه في شدة الحر مثل نسج العنكبوت
ويسمى السراب لعابا نام جائى لغوب مانده شدن ع ف اص ٣ وك ا
ف ٢ لغة ضعيفة فيه واللغبة اي الضعيف رجل لغب بالتسكين اي ضعيف قال ابو عمرو وسالت
اعرابيا عن اللغوب بالفتح قال الاحمق لغب پيكان تير دريده مرغ لغاب بالضم مثله وهو
خلاف اللؤام ريش لغيب لغب منه وتباهي افگندن ميان قوم يقال لغبت على القوم والغبت
اي افسدت عليهم تلغب دور و دراز رفتن لقب بفتحتين بانام مد القاب ج
يقال لقبته بكذا فتلقب به لوبة كانه سنگستان لوب لاب لابات ج وفي الحديث انه
حرم ما بين لابتي المدينة وهما حرتان تكتنفانها قال ابو عبيدة لوبة ونوبة بالضم فيهما الحرة
وهي الارض التي البستها حجارة سود سنگ سياه قيل الاسود لوبي ونوبي لوب لواب لوبان
بالضم فيهما تشنه شدن لاب لعت منه لوب ج مثل شاهد وشهود ويقال تركتها
لوائب على الحوض ملاب نوعي از طيب شئ ملوب اي ملطخ به تلوب سيل سر مى على زنة
تفعل لهب زبانه آتش وكذلك اللهيب بحاله والتهاب ويقال التهبت النار
وتلهبت اي اتقدت واللهاة وقد ستاه لهبة بالتسكين تشنگي لهب اليها مصدر منه رجل لهبان
وامراة لهبى اي عطشان وعطشى لهبان بالتحريك افروختن آتش وكذلك اللهيب
واللهاب بالضم والهب الفرس اذا اضطرم جريه الهوب بالضم نوعي از رفتار اسب
لهب بكسر الها ركشادگي ميان دو كوه لهوب لهاب الهاب ج بولهب قومي از زد

ضميمه لحب المرأة نكحها ع لفتحهما ف او ض ۲ لحب فلانا طلبا بچه رو
او زد الحب محركة درخت مقل يعني دوم لجبه وهي سنت ليطا هر عدان ابقين ملحب كستظم ملحب
خورده در خصومات ملاحبة با هم طپانچه خوردن لذب بالمكان لذوبا اقام لا ذب
مثله لوشب گرگ لكبة بالفتح ماده شتر فراهم گوشت الزهمة لهذا با واحد
اي لزازا ولزاما لياب كسحاب طعام كم از پری دهن او قدر لقمة منه ملاك
ضميمه فصل الميم مازب كمنزل شهريست از و ملاب كسحاب
عطري ست با زعفران تذكير في ل و ب ميبة معرب مي بهي يعني شراب
سفرجل فصل النون نبيب بانگ كردن نگه دويدن و
ع ف اك ۲ انبوبة ميان دو پيوند ني وهي افعولة انبوب انابيب ج
نتوب برآمدن پستان دختر نجب بالتحريك پوست درخت نجب
بالتسكين پوست باز كردن از درخت ع ف اض ۲ منجوب پوست پيراسته
پوست درخت سقاء منجوب ونجبي كذلك وقدح فراخ يوم ذي نجب روزي
از روزهاي عرب كه مشهورست نجابة گرامي شدن ع لضمهما نجيب نسبت منه
بين النجابة والنجبة مثال الهمزة نجباء ج ويقال هو نجبة القوم اي هو النجيب منهم
وانجب الرجل اي ولد نجيبا وامرأة منجبة ومنجاب زنيكه فرزندان گرامي وگزيده
بسيار زايد ونسوة مناجيب منجاب الصائد تير بي پر و پيكان ومرد ضعيف انتجاب
برگزيدن نجيب الصا شتر گزيده نجب نجائب ج نحب نذر كردن و شتاب
رفتن ع ف اض ۲ يقال سار فلان على نحب اذا سار فاجهد السير و مدت
هنگام ويقال قضى فلان نحبه اي مات نحيب آواز بر داشتن در گريه
ع ف اك ۲ انتحاب مثله نحاب بالضم سرفيدن شتر ع ف
ك ۲ تنحيب كوشيدن در كار و سخت راندن شتر تناحبت نوبت آب و حاجت
الى فلان مثل حاكمته قال طلحة لابن عباس هل لك في ان اناحبك
نخب بيرون كشيدن ع لفتحهما وجماع كردن و استنخبت المرأة اذا ارادت

انتخاب بیرون کشیدن و برگزیدن نخبة بالضم گزیده نُخَب ج یقال جاء فی نُخَب اصحابه
ای فی خیارهم رجل نخب بکسر الخاء ای جبان لا فؤاد له وکذلک نخب و منخوب و مِنخَب
کانّه منتزع الفؤاد نخروب بالضم شگاف سنگ نخاریب ج و خانهٔ زنبور کذا فی
السامی ندب بر مرده گریستن و برشمردن محاسن او ع ف اض ۲
ندبة بالضم اسم فیه و خواندن بکاری یقال ندبه لامر فانتدب له ای دعاه فاجابه له مندوب
نام اسپ ابی طلحه رجل ندب مرد سبک در حاجت فرس ندب اسپ روان ندبة
نام زنی ندب بالتحریک کرد قمار و نشان جراحت نخرب بدی و سخن چینی
نعیب آواز که بوقت کشتی یقال نزب الظبی ینزب نزیبا نسب
نژاد انساب ج نسبة بالضم والکسر کذلک وانتسب الی ابیه ای اعتزی و تنسّب
ای ادّعی انه نسیبک و فی المثل القریب من تقرّب لا من تنسّب نسّابة مرد نیک دانا
بانساب الهاء للمبالغة فی المدح کعلّامة تقول عندی ثلثة نسّابات و علّامات ای ثلثة
رجال ثم تصفهم بنسّابات ونعتهم و فلان یناسب فلانا فهو نسیبه ای قریبه و یقال
لیس بینهما مناسبة ای مشاکلة نسبة بالکسر و نسب بفتحتین نژاد کسی را یاد کردن ع
ف اض ۲ نسیب غزل گفتن یقال نسب بالمرأة نسیبا ینسب قطار مورچه
و هو فیعل نشب مال و آب زمین نشوب ج و در آویختن از چیزی یقال نشب الشیء
فی الشیء بالکسر نشوبا ای علق فیه و انشبت الصائد ای اعلق یقال نشبت الحرب بینهم ناشبة الحرب
ای تالده نشّاب بالضم مشدّدا تیر نشّابة یکی ناشب مرد با تیر و نام مردی و هم ناشبة
نشبة بالضم نام مردی نصب بر پای کردن و دشمن داشتن انتصاب بر پای
خاستن یقال نصبت لفلان ای عادیته و هم روز با هستگی رفتن ع ف ا
ک ۲ نصب بالتحریک رنج و رنج دیدن ع ک ا ف ۲ انصاب رنج
رسانیدن همّ ناصب غم با رنج هو فاعل بمعنی مفعول لانه ینصب فیه کقولک لیل
نائم ای ینام فیه و یوم عاصف ای تعصف فیه الریح تنیس النصب و تحنیر نصباء
زینة الشقصب اذا انتصب قرنا ها و ناقة نصباء مرتفعة الصدر و تنصّبت الاتن حول الحمار

وغناء النصب ضرب من الالحان وفي الحديث لو نصبت لنا نصب العرب اي لو تغنيت
غناء العرب وهو غناء لهم يشبه الحداء الا انه ارق منه نصب اعراب زبر وهو في الاعراب
كالفتح في البناء وبت وانچه بر پاي كنند چون بت پرستش وكذلك نصب بضمتين وسكون الثاني
انصاب ج نصب بالضم والسكون الضا بدي وبلا ومنه قوله تعالى اني مسني الشيطان
بنصب وعذاب نصيبة سنگ گرداگرد ديوار خانه نصيب بهره وحوض ودام بر پاي
كرده نصيب بالتصغير نام شاعري نصيبين نام شهري وفيه المعرب مذهبان منهم من
يجعله اسما واحدا ويلزمه الاعراب كما يلزم الاسماء المفردة التي لا تنصرف فيقول هذه
نصيبين ومررت بنصيبين ورأيت نصيبين والنسبة اليه نصيبيني ومنهم من يجريه مجرى الجمع
فيقول هذه نصيبون ومررت بنصيبين ورأيت نصيبين وكذلك القول في يبرين وفلسطين
وسيلحين وياسمين وقنسرين والنسبة اليه على هذا القول نصيبي ويبري وكذلك اخواتها
نضوب فرو شدن آب بزمين صح ف اض ٣ ونضوب القوم بعدهم نضب
ناضب اي بعيد والتنضب تنضبة العرس مثل انفعلة وهو مقلوب منه تنضب بضم الضاد اي
درختي والتاء زائدة فيه لانه ليس في الكلام فعلل ترجمته يكي قال ابن سلمة النبع شجر
وتنضب شجر يتخذ منه السهام نعب نعيب غربان نعاب بانگ كردن زاغ صح نعب
بفتحها وك ٣ ايضا يقال نعب الغراب وربما قالوا نعب الديك على الاستعارة
نعب ايضا رفتار سبك فرس منعب بالكسر اي جواد وناقة نعابة ونعوب اي سريعة
والجمع نعب بضمتين نغبة بالفتح والضم يك خورده قال ابن السكيت نغبت من الاناء نغب
نغبا اي جرعت منه جرعا وقولهم ما حسيت عليه نغبة قط اي نغلة قبيحة نقب نقب
راه دركوه منقب منقبة كذلك بالفتح فيهما وسوراخ كردن ديوار وجز آن وسوراخ
ونقب البيطار سرة الدابة ليخرج منها ماء اصفر منقب بالكسر نشتر بيطار منقب بالفتح
جاي سوراخ ناقبة ريشي كه بر پهلو بر آيد نقبة بالضم آغاز گر نقب ج وردي بزرگ
ومئزري بنيفة يقال منه نقبت الثوب نقبا اي جعلته نقبة نقب بالتحريك تنگ شدن
سيل وسم ستور صح ك اف ٣ ودريدن موزه ونقب الرجل اذا نقب بعيره

منقبة بمهتر وسترو کی مردم شدن شایسته نقیب مهتر و دانندهٔ قوم نقباء ج نقابة نقیبی کردن
ع ف ا ض ۲ یقال نقب علی قومه قال الفراء اذا اردت انه لم یکن نقیبا ففعل
قلت نقب نقابة بضم العین فیهما قال سیبویه نقابة بالکسر الاسم و بالفتح المصدر مثل الولایة
و الولایة قال ابو عبیدة النقیبة النفس ومنه یقال فلان میمون النقیبة اذا کان مبارک النفس
قال ابن السکیت اذا کان میمون الامر ینجح فیما حاول ویظفر وقال ثعلب اذا کان میمون
المشورة وکلب نقیب نقبت غلصمته لیضعف صوته یفعله اللئیم لئلا یسمع صوت الاضیاف
نقاب بالکسر روی بند و مرد نیک دانا و ناگاه و بدانه کردن با کسی یقال نا قبت فلانا ای
لقیته فجاءة ونقیته لقاء و وردت الماء نقابا اذا هجمت علیه من غیر طلب تنقیب در شهرها
گشتن گریزان قوله تع فنقبوا فی البلاد نکوب بضم برگشتن از راه ع ف ا
ض ۲ لکابة بالکسر تکیه جای شدن و معتمد قوم گشتن ع ف ا ض ۳
و یقال نکب علی قومه ای صار منکبا لهم یعتمدون علیه ونکبة الحجارة نکبا ای لثمة
و نکب کنانته ای کبها نکیب وائره بسیل و ستم تنکیب برگشتن و بکیسو شدن یقال
نکبه ای عدل عنه و اعتزله تنکبه ای تجنبه و تنکب القوس ای القاها علی منکبه نکبة
بالفتح رنج و رنج رسانیدن نکبات بفتحتین ج قال انها تنکبة الدهر و نکب فلان
فهو منکوب منکب بکسر العین منه بن بازو و کتف و زمین بلند مناکب ج والصفا
چهار پر مرغ بعد از قوادم نکباء هی الریح الناکبة التی تنکب القوم عن مهاب الریاح
نکب ج و هی اربع فنکباء الصبا و الجنوب تسمی الازیب و نکباء الصبا و الدبور
تسمی الصابیة و تسمی النکیباء الصبا و نکباء الشمال و الدبور تسمی الجربیاء و هی
نیحة الازیب و نکباء الجنوب و الدبور حارة تسمی الهیف و هی نیحة النکباء لان العرب
تناوح من هذه النکب ای تقابل کما تناوح البین القوم من الریاح نکب بفتحتین
کژی در هر چیزی و نوعی از بیماری ستور که در منکب پدید آید و بلنگد آنرا به ترکی
قولاغو گویند یقال نکب البعیر بالکسر ینکب نکبا فهو انکب ولایکون النکب الا فی الکتف
و انکب ایضا صفة المتطاول الجائر والذی لا قوس معه اوب مناب بجای کسی ایستادن

يقال تاب عنه انتياب پياپي آمدن يقال فلان انتاب القوم اي اتاهم مرة بعد اخرى وهو
افتعال من النوبة انابة بخداى تعالى بازگشتن يقال اناب الى الله اي اقبل وتاب نوبة پاس
نوب ج يقال جارت نوبتك ونيابتك وهم يتناوبون النوبة فيما بينهم في الماء وغيره والنوبة
الاسم من قولهم نابه امر وانتابه اي اصابه نائبة مصيبت نوائب الدهر جمعها نوب نوبة بالضم فيهما گروهي
از سياهان مردم نوبي يكي از ايشان نوب ايضا زنبور جمع نائب مثال عائط وعوط وغاره وغور
نوب بالفتح نزديكي خلاف البعد ويقال نوب ما كان لك مسيرة يوم وليلة قرب ما كان مسيرة
مسيرة ليلة واصلها في الورد والحمى النائبة تب روزمره نهب غنيمت نهاب بالكسر ج
وغارت كردن انتهاب كذلك ويقال انهب الرجل ماله فانتهبوه ونهبوه وناهبوه نهب
كله بمعنى نهبى غارتي مناهبة برابرى دويدن در اسپ وجز آن ونهب الناس فلانا
اذا تناولوه بكلامهم وكذلك الكلب اذا اخذ بعرقوب الانسان ويقال لا تنهب كلابك
نهبهت ناب دندان نشتر انياب نيوب ج والثاني على غير قياس وناب ونيبه
اي اصاب نابه ونيب سهما اي عجم عوده واثر فيه بنابه ناب ايضا شتر ماده پير نيب
كلان سال نيب ج وفي المثل لا افعل ذاك ما حنت النيب وتصغير نييب
ويقال نييب بغير هاء لانها صفة للذكر لم تلحقه الهاء لان الهاء لا تلحق تصغير
الصفات نيبت الناقة اي صارت هرمة ولا يقال للجمل ناب قال سيبويه تصغيره
نويب ايضا بالواو لان هذه الالف يكثر انقلابها من الواوات قال ابن السراج
هذا غلط منه سيبويه نخشب شهري والنسبة نخشبي وينسب على التغيير نطاب
بالكسر درگ كردن منطب منطبة بكسرها چيزي كه بدان چيز پاصاف كنند ناطب مشك
منطبه بالفتح مردگول نطبة ضرب اذنه باصبعه النواطب خروق تجعل فيها الشيء الذي
يتصفى منه يقال ناطبتهم بارشتم يعني بر غلا بندم آنها را فصل الواو نخشب نطاب
وأب شرمنده شدن وسر دركشيدن از شرم ابة كذلك مثال وصل وصلة
والهاء عوض من الواو صحاح فاک ۳ ويقال نكح فلان في ابة وهو العار و
ما يستحيا منه وكذلك توءبة بالضم وفتح الهمزة قال ابو عمرو قال لي اعرابي ما طعامك وأب

يا اباعمرو للطعام لؤتة اي بطعام تستحيا منه واصل التاء واو وأتأب الرجل اي استحيا
واوأتبته اذا فعلت به فعلا يستحيا منه موأبات لشاكل موعبات اي مخزيات واوأبته
ايضا رددته عن حاجته وحافر وأب اي مقعر ويقال الوأب البعير العظيم وأبه مثاكي
بر صخره كه آب درو جمع شود وثب وثوب وثبان جستن صح ف ا
ك ۲ واوثبته انا وواثبه اي ساوره وتوثب فلان في ضيعة لي اي استولي عليها
ظلما وثاب بالكسر اي مقاعد يقال ثب في لغة حمير اي اقعد ويقال للملك منهم اذا جعل
ولم يغز موثبان توثيب بر نهالين نشاندن ونهالين پيش كسي افگندن تا نشيند
وجوب لازم شدن صح ف اك ۲ ايجاب متعد منه وسزاوار شدن
وافتادن ومردن وفرو شدن آفتاب ومقرر شدن بيع يقال اوجبت البيع فوجب
وجبة مقرر بيع يقال استوفيت وجبتك استيجاب سزاوار شدن وجيب طپيدن
دل ويقال اوجب الرجل اذا عمل عملا يوجب له الجنة او النار وجب بالسكون مرد
بد دل وجوبة بد دل شدن صح لفتحهما وجبة بيكبار افتادن قوله تعالى فاذا وجبت
جنوبها ويقال خرج القوم الى مواجبهم اي مصارعهم ويقال القتيل واجب توجيب
بيم كردن وماندة شدن ستور وعادت دادن نفس را بيكبار خوردن در شبانروزي
يقال وجبت نفسه اي عودتها الوجبة وذب بالتحريك تباه شدن اصل صح ك ا
ف ۲ يقال بوعرق وذب ميزاب بالمعجمة ناودان فارسي معرب ميزر ولا
تا نزيب ج ومآزيب ترك الهمزة ايضا وسبت الارض واوسبت اذا كثر
عشبها وسب بالكسر نبات انبوه اوشاب بالمعجمة قلب اوباش مردم
الضرب المتفرقون وصب بفتحتين بيماري صح ك ا ف ۲ واوصبه
الله فهو موصب موصب بسيار رنجوري وورود وصوب همشه بودن ✤ ✤ ✤
صح ف اك ۲ وصب على الامر اي واظب عليه قوله تعالى ولهم عذاب
واصب وقوله تعالى وله الدين واصبا اي دائما مفازة واصبة
اي بعيدة لا غاية لها واوصب عليه اي ثابر عليه وطب بالسكون مشك

سقیر خاصة وهو جلد الجذع ع فما فوقه اوطب ووطاب بالکسر ج ویقال للجلد الرضیع شکوة
وللجلد الفطیم بدرة ویقال للشکوة التی فیها السمن عکة وللبدرة مسأد وطب الصاع سخت
دل بد عهد وطباء زن بزرگ پستان وظوب پیوسته بودن برکاری مواظبة کذ
ارض موظوبة اذا تعهدت ووليت بالرعي فلم یبق فیها کلاء ورجل موظوب اذا ابد او ولت ماله
النوائب موظب بالفتح نام جائی اوعب القوم ای حشدوا یعنی جمله شدند وجاؤا
موعبین یعنی بجملگی فراز آمدند واوعب بنوفلان جلاء ای لم یبق ببلدهم احد وجاء الفرس
برکض وعیب ای باقصی ما عنده ویقال جدعه فاوعب انفه ای استاصله وفی الشتم
جدعه الله جدعا موعبا وفی الحدیث فی الانف اذا استوعب جدعه الدیة ای اذا
لم یترک منه شیء استیعاب استیصال وفراگرفتن وغب بالسکون مرده کول
ومتاع سقط وشتر ضخم وغوبة مصدر منه ع بضمهما اوغاب البیت خوربهای خانه
وقب بالسکون مغاکی بر سنگ که آب گرد آید درو وسی وگول ودرآمدن فرو
شدن آفتاب وجز آن یقال وقبت الشمس اذا غابت ودخلت موضعها
ووقب الظلام ای دخل علی الناس ومنه قوله تعالی ومن شر غاسق اذا وقب
واوقبه ای ادخله فی الوقبة واوقب القوم ای جاعوا وقیب آواز غلاف شرم اسب
وقبی بالسکون والحرکة نام آبی وکب بکسر الکاف نوعی از رفتار وجمع شتران
واوکب البعیر اذا لزم الموکب وواکبت القوم اذا رکبت معهم وکذلک اذا سابقتهم
وکب علیه وواکب ای واظب علیه وکب الغراب پای خاستن واکبه ای قایمه وکبان
مشیة فی درجان یعنی رفتار غراب ظبیة وکوب بالفتح وناقة مواکبة فراخ گام وهی التی
تعنق فی سیرها واوکب الطائر ای تهیأ للطیران والبة گشت دوباره بر آمده
والبة الابل نسلها الوالب الذاهب فی الشیء الداخل فیه ولوب بالضم پیوستن
ورسیدن ع ف اک ۲ ذکر فی نوادر الفعل ووالبة نام مردی وهب
بالسکون هبة بالکسر بخشیدن ع بفتحهما موهب موهبة بخشش بکسر الهاء فیهما اتهاب
بخشش گرفتن استیهاب بخشیده خواستن وتواهب القوم ای وهب بعضهم لبعض

هب لک بمعنی احسب یتعدی الی مفعولین تقول هب زیدا منطلقا ولا یستعمل منه ماض ولا مستقبل
بهذا المعنی موهبة بفتح الهاء مغاکی در کوه که آب گرد آید ودر وی مواهب ج موهب نام مردی
وهّاب وهّابة بسیار بخشنده والهاء للمبالغة واوهب له الشیء ای دام له موهب بضم المیم وفتح الهاء
آماده یقال طعام موهب وفلان اصبح موهبا بکسر الهاء ای معدا قادرا وهب بالسکون
نام مردی وهبین موضعی وَیْب وای مثل ویل یقال ویبک وویبک وویب زید
معناه الزمک الله ویلا فان جئت باللام قلت ویب لزید فالرفع مع اللام علی الابتداء
وهو والنصب مع الاضافة اجود ضمیمه وَتْب در جنگ برای حمله آماده شدن
وتوبة مثله وثب جای گرفتن وهمیشه بودن در آن ع ف ک ۲
وجاب بالضم بیماری است که شتر را رسد وذب بدحالی وذاب
بالکسر شکنبه ورودها که در آن شر کرده شود پس پاره گردانیده شود لا واحد لها وحلقه های
توشه دان وانبه شهری باندلس وثبه توثیبا سرزنش کرد اورا وثابت بن طریف
ابو یحیی محدث تابعی فصل الهاء هَبَّ بیدار شد ع ف ا
ض ۲ هبوب بالضم هبیب وزیدن باد هبوبا بالفتح تهبیجه هبیبة بادگردانگیز ویقال من این هببت
هانک قلت من این جئت وهبّ فلان یفعل کذا کما یقال طفق یفعل کذا اهباب بالکسر
نشاط من شتر یقال هبّ البعیر فی السیر اذا نشط هبّة الرمح والسیف هزّتهما ومضاؤهما
سیف ذو هبّة ای مضاء فی الضریبة ویقال عشنا هبّة من الدهر ای حقبة کما یقال سنبة
هبّة الصبا ساعتی که از سحر باقی ماند هِبّة بالکسر تیز شدن کشن ع ف ک ۲
هبیب هباب کذلک یقال هبّ التیس واهتبّ بمعنی وهو مهباب بالکسر وهبهبه ای
دعته للنزو وتهبهب ای ترعرع هبهبی شبان ثوب هبائب وخبائب اذا کان
متقطعا تهبّب الثوب اذا بلی هبب بفتح وکسر پاره های جامه دریده هُدْبَة
بالضم وسکون الدال وضمه ایضا ریشه وپرزه جامه هُداب الثوب وهُدْبه کذلک
مهدّب ای ذو هُداب وشُفْره چشم اهدب مرد دراز مژه وبسیار مژه هدب
بالتحریک برگی که پهنا ندارد چون برگ سرو وطاق ومانند آن هداب کذلک

وهذاب النخل سعفه هدب بالتخفیف دوشیدن ومیوه چیدن ع ف اک ب ۲ یقال
هدب الناقة وهدب الثمرة اذا احتلبها واجتناها هیذب گران زبان وابر دامن فروهشته
هذب هیذب بالکسر وفتح الدال شهد با وبهند باره کمند نا قال ابو زید هو بکسر الدال یمد ویقصر
هدب تهذیب پاکیزه کردن رجل مهذب ای مطهر الاخلاق وشتافتن در پریدن ودویدن
هرب وسخن اهذاب کذلک هیذبی نوعی از رفتار اسپ هرب بفتحتین گریختن ع
ف اص ۲ تهریب گریزانیدن اهرب الرجل اذا اخذ فی الذهاب مذعورا و یقال
هرجب ماله هارب ولا قارب ای صادر ولا وارد هرجاب بالکسر شتر دراز ضخم ونام موضعی
هرذب هردبة بتشدید الباء کنده پیر ومرد کلان شکم بددل هوزب شتر قوی روان
هزب هضبة باران بزرگ قطره وهضبتهم السماء ای مطرتهم هضب ج مثال بدرة وبدر و
هضب بفتحتین ایضا وهو جمع هاضب مثال تابع وتبع وخادم وخدم وباعد وبعد هضاب
جمع هضب وهی حلبات القطر بعد القطر وجمعها اهاضیب وهضب القوم فی الحدیث ای
افاضوا فیه وارتفعت اصواتهم واهتضبوا یا قوم ای تکلموا اهضب مثال احب اسپ بسیار
هلب خوی کننده هلبة کاسموی وموییا ی سطبر دم اسپ هلب ج اهلب اسپ انبوه دم
هلبته ای نتفت هلبه فهو مهلوب مهلب نام مردی عام اهلب سال فراخی مثال ازب
وهو علی التشبیه هلبة الزمان سختی روزگار مثال کلبة وحلبة هلابة باد سرد با باران یوم
هنب هلاب روز باد و باران ناک هنب بالتحریک گولی امراة هنباء ای بلهاء هنب
هوب بالکسر نام مردی هوب دوری یقال ترکته فی هوب دابر وهوب دابر یعنی بحیث
هیب لا یدری این هو ومرد احمق بسیار گوی وفروغ آتش هیبة مهابة بزرگی وترس
وترسیدن ع ک اف ۲ یقال هابه یهابه والامر هب بفتح الهاء سقطت الالف
لاجتماع الساکنین وحکایة النفس منه هبت واصله هیبت فسکنت الیاء وسقطت
لاجتماع الساکنین ونقلت کسرتها الی ما قبلها وهذا الشیء مهیبة لک وتهیبنی الشیء ای خوفنی
وهیبت الیه الشیء ای جعلته مهیبا عنده ورجل مهیب الذی یهابه الناس وهیوب
کذلک وکذا مکان مهوب ومهاب هیوب مرد بددل ترسنده وفی الحدیث الایمان

مهوب ای آن صاحبه یهاب المعاصی و رجل مهیوبة و هیابة و هیاب بالتشدید و هیان

بکسر الیاء ای جبان متهیب و اهاب بغنمه ای صاح الراعی بها لتقف او لترجع و اهاب

بالبعیر کذلک و هاب زجر للخیل و هبی ای اقبلی **ضمیمه هجب** بالفتح راندن

و شتابی کردن و زدن بعصا هدربة بسیار گوئی بازوهی و هذه هذربانة ای عادته

هذربان کعنفوان مرد سبک در کلام و خدمت هذلبة سبکی و شتابی هرشبة بالکسر و تشدید

الباء زن کنده پیر هزربة سبکی و شتابی **هسب** بروزن و معنی حسب یعنی پشنگی

هصب گربه **هقب** فراخی و هقب فراخ حلق و فربه و دراز از شترمرغ و جز آن

هقنقب بسیار سخت هقب کلمه زجر است برای اسپ **هلب** بالفتح و بالتحریک لاغ

هلجاب بالکسر دیگ بزرگ تهلقب فی امره سستی و درنگ کرد در کار خود

هنقب کوتاه **فصل الیاء** ارض **یباب** ای خراب لیس ع باتباع

للخراب **یلب** بالتحریک جوشن چرمین یلبة یکی و هو کل ما کان من جنن الجلود

و لم یکن من الحدید و الیلب فی الاصل اسم ذلک الجلد **ضمیمه یشب** سنگ یشم معرب

یاطب کیاسر میاه فی احا و ما الیطیه بمعنی ما الخلبة و اقبلت الشاة فی الیطبتها ای

فی شدة استمراحها و تشدد البار **یوب** بیابین گمهد و جندب و الد شعیب النبی عم **یوب**

بالضم جد محمد بن عبد الله بن عیاض المحدث

باب التاء فصل الالف

ابت یومنا بالکسر سخت گرم شد یابت فهو یوم آبت و ابت بالمد و القصر و ابت

بالسکون کله بمعنی **اتت** علیه کردن بحجت ع ف اض ۲ مائة مفعلة منه

قال ابو زید ما زال علی است الدهر مجنونا ای لم یزل یعرف بالجنون و هو مثل است الدهر

فابدلوا من احد حلی السینین تاء کما قالوا للطس طست **الت** کم کردن حق کسی

ع ف ک ۲ یقال الته حقه ای نقصه و باز داشتن از انچه روی آورده

باشد و باز گردانیدن مثل لاته یقال التة و لاته یلیته بمعنی و هما لغتان حکاهما الزبیدی

عن ابي عمرو بن العلاء وقوله تعالى لا يلتكم من اعمالكم من الليت ولا يألتكم من الالت
ويقال آلته يمينا اي احلفه **امت** فراز قوله تعالى لا ترى فيها عوجا ولا امتا
اي لا انخفاض فيها ولا ارتفاع يقال امتلاء السقاء فما به امت امت السقاء امتا
اي ملاءه وامت الشي اي قدرته ويقال هو الى اجل مأموت اي موقوت —
انبت ناميدن ع **ف ك** ۲ يقال انت الرجل مثل نأت وحسد كردن
فهو مأنوت اي محسود **ضميمه آرتة** بالضم موئي كه بر سر آفتاب پرست باشد
ارتان بضم الهمزة وفتح الراء موضعي اشتة **تقيب** جماعتي ست از صمدشان اهل
اصفهان يقال **اصفتت** الارض تأصيت اذا لم يكن فيها بقل ولا كلاء — ع
ف ك ۲ **افت** بالفتح ماده شتري كه از ديگران زياده تر صبر وبقا داشته باشد
وتيز رو كه در سير غالب آيد بر شتر وشتر نجيب وبكسر ولام شگفت وقبيله ايست از اهل
وبالكسر بهتان وآفته عنه صرفه **افت** معين كردن اوقات تأقيت مثله

فصل الباء بت طيلسان خز وصوف ومانند آن بتات مثله وجمع بتان
ع ف اض ك ۲ وكسر المستقبل شاذ لان باب المضاعف اذا كان مكسور العين
من المستقبل لا يجي متعديا الا احرف معدودة وهي بته يبته ويشده وعله ونمه وحبه وهذه
وحدها على لغة واحدة وانما تستعمل لتعدي هذه الاحرف الى المفعول اشتراك الضم والكسر
فيهن وبتته تبتيتا للمبالغة انبتات انقطاع رجل منبت اي منقطع به ويقال لا افعله
بتة ولا افعله البتة لكل امر لا رجعة فيه ونصبه على المصدر ويقال سكران لا يبت قال
الاصمعي لا يقطع امرا ولا يقال يبت من الافعال وقال الفراء هما لغتان يقال ابتت
عليه القضاء وبتته اي قطعته ويقال تصدق صدقة بتاتا وبتة وبتلة اي انقطعت
من صاحبها وبانت وطلقها ثلاثا بتة وفي الحديث لا صيام لمن لم يبيت الصيام
من الليل قال وذلك من العزم والقطع بالنية بات كول ولاغر بتات توشة
درخت خانه ابتج وفي الحديث لا يحظر عليكم النبات ولا يؤخذ منكم عشر البتات
ويقال فلان على بتات امر اذا اشرف عليه طعنت بالرجل بتا اذا ابتدأت الاداة

عن ابن السکیت بحت ساده وخالص از هر چیزی شراب بحت ای صرف خبز بحت ای
لیس معه غیره عربی بحت ای محض ویستوی المذکر والمؤنث والتثنیة والجمع فیه وان شئت
قلت عربیة بحتة فتثنیت وجمعت وبحت الشیء بالضم ای صار بحتا وباحته الود ای خالصه
بخت م وهو معرب بختیار بخت بالضم شتران بختی واحد بختی مؤنثه بختیة جمعها
بخاتی غیر منصرف لانه بزنة جمع الجمع ولک ان تخفف الیاء کالاثافی والمهاری واما مساجدی
ومدائنی فمصروفان لان الیاء فیهما غیر ثابتة فی الواحد کما تصرف المهالبة والمسامعة اذا
ادخلت علیهما یاء النسب برت بالضم مرد خوار ومبرت بفتح المیم وتشدید الراء
شکر طبرزد بیروت نام موضعی قال ابو زید انه یتبتت للامر تبتتا اذا استعد وتبتت له الحق
بالفضل بیاء بغت بغتة ناگاه یقال بغتة ای فجاءة مباغتة مفاجاة ویقال لست
آمن بغتات العدو تبکیت درشتی وسرزنش کردن وغلبه کردن بکت —
بلت بالسکون بریدن صح ف اک ۲ بلت بالتحریک بریده شدن —
صح ک اف ۲ یقال بلت ای انقطع بهت بالسکون ناگاه گرفتن قال
الله تعالی بل تأتیهم بغتة فتبهتهم ودروغ بستن بر کسی بهت بالتحریک وبهتان بالضم
مثله فهو بهات وذاک مبهوت ببهیتة بهتان بمعنی ویقال للبهتة بکسر اللام وهو استغاثة
وبهت الرجل بالکسر اذا دهش وتحیر وبهت بالضم مثله وافصح منهما بهت کما قال الله تعالی
فبهت الذی کفر لانه یقال رجل مبهوت ولا یقال باهت ولا بهیت قاله الکسائی —
بیت خانه بیوت ابیات ابابیت ج عن سیبویه مثال قول واقوال واقاویل
بییت بضم الباء وکسرها التصغیر والعامة تقول بویت بالواو وکذا القول فی شیخ وشییخ
وشیء واشباهها وعیال وخانگیان مرد ودو مصراع از شعر ابیات ج ویقال
فلان جاری بیت بیت ای ملاصقا بنیا علی الفتح لانهما اسمان جعلا اسما واحدا —
بائت غاب یعنی شب مانده یقال خبز بائت بیوت غاب وکاری که شب در اندیشه
آن گذاشته شود وبیتوتة شب گذاشتن صح ف اک ۲ یقال اباتک الله
بخیر وبات فلان یفعل کذا اذا فعله لیلا کما یقال ظل یفعل کذا اذا فعله بالنهار وبیت العدو

اي اوقع بهم ليلا تبايت تشاجرون وبيّت امرا اي دبّره ليلا ومنه قوله تعالى اذ يبيّتون
ما لا يرضى من القول وبيّت الشيء مجهولا اي قدّر وماله بيت ليلة بالكسر اي قوت ليلة
بحريت برهوت بست — **ضميمه** بحريت بالكسر خالص مجرد كه چيزي آنرا نپوشد برهوت بحركات و
وادي يا چاهي بحضرموت بست وادي نبرين ازبل وبالضم شهري به سجستان منه
ابو حاتم محمد بن حبان واسحق بن ابراهيم القاضي وحمد بن محمد الخطابي وابو الفتح علي بن
محمد ويحيى بن الحسن والمذيلان ابنا احمد القاضي والفقيه البستيون بست سير يا نوعي از سير
كه فوق از عنق باشد وعنق نوعي از رفتار ستور است يا پيشي گرفتن در دويدن بستان
بشت — مانع بشت بالضم شهري است بخراسان منه اسحق بن ابراهيم الحافظ صاحب المسند
والحسن بن علي بن العلاء ومحمد بن مؤمّل واحمد بن محمد اللغوي الخازرنجي البشتيون محدثون
مبعوت — بشميت كامير ديهي بفلسطين بشتان ديهي بنسف مبعوت بروزن ومعني مبهوت
بعقت — بعقت الاقط آميخت بنورا مبقّت كول ولقب عبد الله بن معاوية بن ابي سفيان
بلخيته — ولقب بكار بن عبد الملك بن مروان بلخيته بكسر الباء واللام وسكون الخاء نباتي است
بنت — كه بر زمين منبسط شود و بر ساق بلند نگردد وعزعره بدان زنورا بندند بنت بالضم
ديهي به بلنسيه بنّت عنه تبنيتا استخبر واكثر السؤال عنه بنّته بكذا ابكته يعني ساكت كرد
بوت — اورا بثّته الحديث هرچه در دل داشت با او بگفت بوت بالضم درختي است
كه نباتش همچو زعرور باشد بوته ويهي بهرد والنسبة بوتي منها اسلم بن احمد البوتي
بونت — المحدث بونت بضم اول وفتح ثاني وسكون نون شهري است بمغرب منه
توتيا — اسمعيل بن محمد البونتي **فصل التاء** توت توذ ولا تقل توث بالثاء
توتيا سنگ سرمه وهو معرب **ضميمه** تبت كسكر شهري است بمشرق
تحت — ينسب اليها المسك الاذفر تبوت تابوت تحت ضد فوق يكون ظرفا ويكون
اسما ويبنى في حال اسميته على الضم فيقال من تحتُ والتحوت الارذال السفلة
تخت ترته — تخت جامه دان ترته بالضم عيبي است بد كه از ان گرفتگي زبان بهمرسد
تمثت — تمثت نبتي است غير ماكول الثمر تلفتي اي حجر وهي سنگ يعني بهترسازنده

ثلبیت بالفتح کوهی قریب بدینه **فصل الثاء** ثبوت ثبات
برجای بودن صح ف اض ۲ اثبات متعدی فیه اثبته وثبته بمعنی واثبته
السقم اذا لم یفارقه وقوله تعالی لیثبتوک او یقتلوک ای یجرحوک جراحة لا تقوم معها
وتثبت واستثبت الرجل فی الامر بمعنی ورجل ثبت بالسکون ای ثابت القلب
وفلان ثبت الغدر اذا کان لا یزل لسانه عند الخصومات ویقال له ثبت بالتحریک
عند الحملة ای ثبات ولا احکم بهذا الا بثبت ای بحجة تثبیت مرد عقل برجای ثبیت
مرد بدل و ترسنده ثبت بالضم ای صار ثبیتا ثتنت اللحم وثتنت علی القلب
ای انتن **ضمیمه** ثت عذیوط یعنی کسیکه وقت جماع رید یا انزال کند
پیش از دخول وشگاف در سنگ بدان مثترت فراغ عیش اثترتنی کثر
لحم صدره ثوت کقبول عذیوط ثات قصبه است دریمن ومنه ذو ثات الحمیری
قیل من اقیالها وابو خزیمة ابراهیم بن یزید الثاتی نسبة الی ثات بن رعین من اجداده
ثهت ثهات خواندن مح آن را ازکردن صح ف اف ۲ الثاهت حلقوم یا بلدم
یا پوستیکه دران قلب متحرک است وآن غلاف قلب باشد وآنرا خلب گویند
فصل الجیم جبت بالکسر بت وفال گوی وجادو وفی الحدیث الطیرة
والعیافة والطرق من الجبت وهذا لیس من محض العربیة لاجتماع الجیم والتاء فی
کلمة واحدة من غیر حرف ذولقی ویقال جوت جوت للابل اذا دعوتها الی الماء
ضمیمه جبت بسودن گوسفند تا فربهی ولاغری آن دریافته شود
جبرت بالضم دیهی به صنعاء منها یزید بن مسلم واسمعیل بن ابراهیم بن الحرث
بالکسر محدث جیرفت بالکسر وضم الراء شهریست بکرمان که بعد خلافت حضرت
عمر رض مفتوح گشت اجتحفت المال همگی مال را هلاک کرد وربود جلبته زد او را
صح ف اک ۲ اجتلته مثله الجلبوت الآلیة الخفیفة اجتلته همگی او را خود دانو
جلیت بروزن وبمعنی جلیبه است جالوت نام کسی است جملتا وبضم اللام و...
... شتران حوث حوث مثلثة الآخر مبنیة کلمه است که بدان شتران را بسوی آب

وقد جاء وتهاد علیها یعنی خوانند شتر را بسوی آب یا زجراست مر ابل را
والاسم الجوات کغراب واسحق بن ابراهیم بن جوتی کعلوی محدث جحیت بالکسر
موضعی از مضافات نابلس **فصل الحاء** حتّ تراشیدن منی
خشک از جامه و برگ از درخت وحتّه مائة سوط ای عجّلها له و فرس حتّ ای
سریع احتات ج وتحات الشئ ای تناثر حتات بالضم تراشه از هر چیز و نام
مردی حتّی تا و هی حرف تکون جارة بمنزلة الی فی الانتهاء و الغایة وتکون عاطفة
بمنزلة الواو وتکون حرف ابتداء یستأنف بها الکلام بعدها فان ادخلتها علی الفعل
المستقبل نصبته باضمار ان تقول سرت الی الکوفة حتی ادخلها ای الی ان ادخلها
فان کنت فی حال دخول رفعت کقوله تعالی وزلزلوا حتی یقول الرسول فمن رفع یقول جعلها حالاً
بمعنی حتی الرسول هذه حالة ومن نصبه جعله غایة حتّام تاکی وتا چند حذفت الف ما الاستفهام
وکذا کل حرف جارة تضاف فی الاستفهام الی ما فان الف ما تحذف فیه کما فی قوله تعالی فبم
تبشرون وقوله تعالی وفیم کنتم وقوله تعالی لم تؤذوننی وعم یتساءلون **حرت** ما الیاء
سخت ع ف اض ۲ حرتة مثال همزة مرد بسیار خوار محروت بیخ انگذان
حفتیاً مصدر غیر مهموز مرد کوتاه مزیه حفت بالسکون کوفتن **حلتیت** بالکسر انگزه و هو
صمغ الانجذان وحلیت بتشدید اللام کذلک ویقال حلت راسی ای حلقته وحلت
وبتی قضیته وحلت الصوف مرقته ای املطه شعره وحلت فلاناً اعطیته وحلقه
مائة سوط جلدته **حمت** یومنا بالضم اذا اشتد حره فهو یوم حمت بالسکون
وتغضب حمیت ای شدید حمیت ایضا خیک بی موی بجهت روغن وحمت الجوز
ونحوه ای فسد وتغیر **حوت** ماهی و نام برجی حیتان ج حات الشئ یحوت
ای حام حوله وحاوتنی فلان اذا راوغک **فصل الخاء** حتیتة بنت الحباب
فی نسب الانصار وبنت مالک صحابیة من نسلها ابو یوسف القاضی حلتون بالکسر
کودی یبو صیل **حبریت** بر وزن ومعنی بحریت یعنی خالص بی آمیخ یقال کبرت
حبریت حذر قوت یقال ما یملک حذر قوتاً ای شیأ **حمرت** خالص

کلاب حبتریت و با حبتریت وضاو حبتریت ضعیف جدا حانوت دوکان میفروش و یذکر ومیفروش وهذا موضع ذکره والنسبة حانی وحانوتی **فصل الخاء**

خبت زمین پست ریگ ناک و آب بینی کلب اخبات فروتنی کردن یقال اخبت الله و فیه خبتة ای تواضع **واخت** الله خطه ای اخسه فهو خلیت ای خسیس واخت فلان ای استحیا **خرت** بالضم سوفار سوزن و تیر و مانند آن خروت اخرات ج مخروت لب کفته اخرات چیزهای تنگ خریت بالکسر و تشدید فلا وزد خرارت ج یقال منه خرتنا الارض **خفوت** آرمیدن آواز **عع ف اک** یقال خفت المیت اذا انقطع کلامه وسکت فهو خافت **خفات** بالضم سفاجات مردن مخافتة مخافت پنهانی گفتن خفت مثله **خات** البازی واختات ای انقض على الصید لیاخذه خاتته عقاب فرود آینده خوات بالفتح آواز پر عقاب بوقت فرود آمدن از هوا **عع ف اض** ۲ یقال خاتت العقاب تخوت خوتا خوات بالتشدید مرد دلیر و نام مردی تخوت ماله ای تخوته وتنقصه والذئب یختات الشاة بعد الشاة ای یختلها فیسرقها وفلان یختات حدیث القوم وتخوت اذا اخذمنه وتحفظه وانهم یختاتون اللیل ای یسیرون ویقطعون الطریق وخات الرجل ای اخلف وعده واسن ایضا **ضمیمه** **خجسته** بضم الخاء وفتح الجیم وسکون السین نام زنان اصفهان از راویان حدیث لفظ اعجمی ومعنی آن مبارک **خشت** شهریست بفارس **خلیت** سکیت الابلق الفرد الذی بتیماو **خمیت** بروزن ومعنی سمین یعنی فربه **خنوت** کشنور مرد چابک تیز رو که بر بستر نرم نخسپد وبماجز کول و دابه ست بحری ولقب توبه بن مضرس الشاعر **خیت** آواز کردن خیوت مثله وبالکسر دهی به بلخ خانه ماله بخیته کنخوته **فصل الدال** **دشت** وهو فارسی او اتفاق و قع بهما اللغتین **ضمیمه** **درست** بفتحتین ابن رباط فقیمی شاعر ولپسر او زیاد ولپسر زیاد یحیی و نبیره او زکریا و پسر حمزه و پسر حکیم و پسر سهل و پسر نصر الزاهد و ابراهیم پسر جعفر بن درست و جعفر بن درستویه محدثون **دست** صحرا و صنعاء

والدستفمن الثياب والدستان الورق معرف ومعرب ست دستوا بالقصر ديهي باهواز والنسبة
دستوائي ودستوالى دوست بالضم لقب القاسم بن نصر العابد وجد عبد الكريم بن عثمان
بن محمد بن يوسف العلاف ودوبته والوزرعة محمد بن محمد بن دستويه محدث دكحبته دفع كردن
ودادفع كردني سخت ع بالفتحها دغته خبكرد اورا بجديكه كشت اوراع بالفتحها

فصل الذال

ذأت خفه كردن ع بالفتحها يقال ذأته اي خنقته اشد الخنق
ذعته وذعطه وذأنه كذلك ويقال ماكان من الامر ذيت وذيت معناه كيت وكيت
ضميمه ذمت متغير شد ولاغر گرديد ع ف اک ۲

فصل الراء

تربيت پروردن ربت الصبي تربيتا اي رباه ربت مهتر وحرکت يقال
بوء لا ورتوت البلد اي رو سا ورتة بالضم درماندن در سخن ارت گنگلاج
وفي لسانه رتة وارته الله فرتت رفات بالضم ريزه ريزه قوله تعالى أإذا كنا
عظاما ورفاتا قال الاخفش يقال منه رفت الشيء يرفت بالضم والكسر رفتا فهو مرفوت
ضميمه رستة بضم الراء لقب عبد الرحمن بن عمر وبن ابي الحسن الزهري الاصبهاني
رات كاه لغت يمنيه حبه روات ناو

فصل الزاي

زت آراستن عروس ع ف اض ۲ يقال زتت العروس فتزتت اي زينت
زفت بالكسر قير كه در خنبه وكشتي مالند تا آب نرهد ازو حبره مزفتة اي
مطلية بالزفت قربة مز کوته اي مملوة تزكيت پر كردن مشک وازكتت
المرأة بغلام اي ولدته زمت آهسته زميت مثال فسيق سنگ آهسته وفلان
ازمت الناس اي اوقرهم ويقال ما اشد تزمته عن الفراء زيتون درختي هم
زيتونه يکي زيت روغن آن درخت وزيت كردن ور طعام ع ف اک ۲
وطعام مزيت على النقص ومزيوت على التمام وزيت القوم اي جعلت ادمهم الزيت
وازيت القوم اي زودتهم الزيت وهم يستزيتون اي يستوهبون الزيت ضميمه انته غيظا ملاه
ع بالفتحها زنته بيکرد اوراع بالفتحها زناتة بالكسر قبيلة است بمغرب منها الزناتي المنجم * * *

فصل السين

سأت خفه كردن ع بالفتحها قال ابو عمرو سأته

ای خفقة حتی یموت مثل سباته والجوهری مثله الا انه لم یقل حتی یموت سبت آسایش
در روزگار و روز شنبه اسبت سبوت ج و سر ستردن و موی گشاده باز کردن و نوعی از
رفتار شتر و شنبهی کردن جهودان ومنه قوله تعالی ویوم لا یسبتون ع ف اک ۲ ن
و گردن زدن یقال سبت علاوته ای ضرب عنقه اسبات بشنبه در آمدن جهودان
و آرامیدن مسبت آنکه نجنبد سبات بالضم خواب و اصله الراحة ومنه قوله تعالی وجعلنا
نومکم سباتا و یقال منه سبت یسبت بهذه وحدها بالضم و روزگار مسبوت مرده و بیهوش
و بیمارستان خفته و چشم فراز کرده سبت بالکسر پوست گاو بقرظ پیراسته ج سبت
نعل ومنه النعال السبتیة وفی الحدیث یا صاحب السبتیتین اخلع نعلیک رطب
منسبت خرما که بیشتر از وی پخته باشد سنبتی و سنبدی مرد دلیر پیش درآینده در حرب
والیاء للالحاق لا للتانیث الا ترى ان الهاء تلحقه یقال سبنتاة سبنداة و پلنگ و یجوز
ان یسمی بذلک لجرأته سبروت بالضم زمین خشک بی نبات سباریت ج
و چیزی اندک و مرد درویش یقال رجل سبروت و سبریت بالضم والکسر و امرأة
سبروتة سبریتة وجمعها سباریت وهم المساکین والمحتاجون ستة شش یقال ستة
رجال و ست نسوة و اصله سدس فابدل من السین الاخیرة تاء و ادغمت الدال فیها
لانک تقول فی تصغیره سدیسة وفی الجمع اسداس قال ابن السکیت یقال عندی ستة
رجال و نسوة بالکسر و کذلک کل عدد یحتمل ان یفرد منه جمعان مثل الست و السبع
فلک فیه الوجهان فاما اذا کان عددا لا یحتمل ان یفرد منه جمعان مثل الخمس و الاربع
والثلاث فالرفع لا غیر تقول عندی خمسة رجال و نسوة و یقال جاء فلان سادسا
و سادیا و ساتا فمن قال سادسا بناه علی السدس ومن قال ساتا بناه علی لفظ ستة
و ست ومن قال سادیا ابدل السین یاء وقد یبدلون بعض الحروف یاء
کقولهم فی امّا ایما و فی تسنّن تسنّی و فی تقضّض تقضّی و فی تلعّع تلعّی و فی تسرّر تسرّی
و اها است خصوصا [illegible] سحت بالضم [illegible] حرام و اسحت
الرجل فی تجارته اذا اکتسب السحت [illegible] ومنه قوله تعالی فیسحتکم

يعذب على القرآتين ومال مسحوت ومسحت اي مذهب سحت بالفتح گوشت از استخوان
رنديدن ورجل مسحوت الجوف اذا كان لا يشبع سخت م وهو الشديد يقال هذا خبر سخت
يستعمل في كلام العرب والعجم بمعنى سختيت بالكسر مثله وبسيار وسپت ناآميخته وگرد بلند
رفته اسختيات فرونشستن آماس سفت بسيار شراب خوردن كه تشنگی نشكند
صح ك ف ا ٢ سكت وسكوت وسكات خاموش شدن صح ف ا
ص ٢ يقال ساكتني فسكته وسكته وسكته بمعنى وسكت الغضب اي سكن ومنه
قوله تعالى ولما سكت عن موسى الغضب ويقال تكلم الرجل ثم سكت بغير الف فاذا
انقطع كلامه فلم يتكلم قلت اسكت سكتة بالضم انچه بوی باز دارند بچه را دخاموش كنانش
سكيت بالكسر هميشه خاموش ساكوت كذلك حيّة سكات بالضم اذا لم تشعر به حتى يلدغ
ويقال كنت على سكات هذه الحاجة اي على شرف من ادراكها درميته بسكاته اي بما
اسكته اسكتان بكسر الهمزه دوكرانه فرج زن الواحد اسكت سكيت بالضم وتخفيف الكاف
وتشديدها اسپ بازپسين رهان وآنرا فاشور وفسكل نيز خوانند سلت بالضم جو برهنه
يعني بی پوست سلاتة ما يؤخذ من جوانب القصعة لتنظف سلت بالفتح آب كاسه باانگشت
پاک كردن وبينی از بن بريدن اسلت نعت منه ونام مردی ودست بند حنا از دست
دور كردن وسر ستردن تاپذر... امرأة سلتاء زنی كه حنا نبسته باشد رأس مسلوت ومحلوق
ومسبوت ومحلوق سر سترده سمت راه وروش نيكو ومجلس حكمان رفتن وبراه
وميانه راه رفتن صح ف ا ض ٢ يقال ما احسن سمته اي هديه وسمته اي قصده
تسميت نام خدا گفتن بر چيزی ونيز رحمك الله گفتن عطسه دهنده را وبالشين المعجمة
ايضا قال ثعلب الاختيار بالسين المهملة لانه ماخوذ من السمت وهو القصد والمحجة
وقال ابو عبيدة الشين المعجمة اعلى في كلامهم واكثر اسنات به قحط افتادن يقال
اسنت القوم وهم مسنتون واصله من السنة قلبوا الواو تاء ليفرقوا بينه وبين قولهم
اسنى القوم اذا قاموا في موضع سنة قال الفراء توهموا ان الهاء اصلية اذا وجدوها ثالثة
فقلبوها تاء تقول منه اصابتهم السنتة ورجل سنت بكسر النون قليل الخير سنتوت

والتشدید نبیذ یقال منه سَتَتُّ القِدرَ ای طرحت فیه الکمّون و عسل و یقال هو السَّنُّوت ایضا
مثل السَّنُّور تَسَنُّت خواستن مرد لئیم زن کریمه را بقوت توانگری خود و درویشی زن
ضمیمه سُبَّخت بضم السین والباء المشددة لقب ابی عبیدة سجستان —
وقد یفتح اوله شهریست بشرق سَحلوت کژ بوزان حیله سُمرت بالضم شهریست بمغرب
سرتة شهری است در اندلس منها قاسم بن ابی شجاع السرتی المحدث سَقت
بالفتح و بفتحتین بی برکت شدن ع ک اف ۲ سِقت نعت منه
سَلحوت مرد زن و معنی سحلوت سَلکوت کژ بور پرنده است سَمنت
کسمند دهیی به صعید سَمروت کژ بور مرد دراز **فصل الشین** شَبیت
اسپ شکوخنده و لیس له فعل متصرف شَتّ شَتات پراگندن شتّ الامر
واستشتَّ و تشتّت یعنی ا در شتت کار پراگنده تشتیت کذلک تشتیت پراگنده کردن
ثغر شتیت دندان کشاده قوم شتّی و اشیاء شتّی و جاؤا اشتاتا ای متفرقین قولهم
الحمد لله الذی جمعنا من شتّ و یقال شتّان ما هما و شتّان ما عمرو و اخوه ای بعد ما بینهما
قال الاصمعی لا یقال شتّان ما بینهما قال و قول الشاعر شعر لشتّان ما بین الیزیدین
فی الندی ✤ یزید سلیم والاغر بن حاتم ✤ لیس بحجة انما هو مولد والحجة قول الاعشی
شعر شتّان ما یومی علی کورها ✤ و یوم حیّان اخی جابر ✤ و شتّان مصروف
عن شتت فالفتحة التی فی النون هی الفتحة التی کانت فی التاء لتدل علی انه مصروف
عن الماضی و کذلک سرعان و وشکان مصروفان من وشک و سرع تقول وشکان
ذا خروجا و سرعان ذا خروجا و یقال فی المجلس شتوت من الناس ای لیسوا من
قبیلة واحدة شَخت باریک شخات ج و قد شخت الرجل بالضم فهو شخت و شخیت
شماتة شاد شدن بغم دشمن ع ک اف ۲ یقال شمتت به و بات
فلان بلیلة الشوامت ای بلیلة تشمت الشوامت تشمیت دعای عاطسه گفتن و یقال
لکل داع لاحد بخیر مسمت و مشمت بالسین والشین المهملة و المعجمة و یقال رجع القوم
شماتا ای خائبین شوامت قوائم الدواب وهی اسم لها قال ابو عمرو لا ترک الله له شامتة

اى قائمة ضميمه شكت شره است معروف هندى سوا اشتبرت تك
كنفذ قلعه ايست باندلس شرنتى پرنده است شكات بالكسر لقلد اسم بلدة واحمد
بن عبد الخالق بن الشكاتى وكامل بن عبد الجليل بن الشكاتى محدثان شيثان جماعت
قليل از بلح وجز آن **فصل الصاد** صت كوفتن صنيت بانگ وفرياد
گروهى از مردم وفى الحديث فاتوا صتيتين اى جماعتين صتات متخاصمت كردن
يقال مازلت اصات فلانا اى اخاصمه صنتيت بالكسر مهتر گرامى اى مهتريد ✦ ✦
صفتيت صفات مرد توانا تن آور صلت پيشانى كشاده صلوته مصدر منه
ع ع بضمهما ونام مردى صلت بالضم كارد بزرگ اصلات ج سيف اصليت
بالكسر شمشير زدوده ويجوز ان يكون فى معنى مصلت صلت بالفتح والضم ايضا
بشمشير زدن يقال صلته بالسيف اى ضربه به وسو مصلت وتمين انچه در
جام باشد وتاختن اسپ اصلات شمشير آهيختن سيف مصلت آهيخته رجل
منصلت بالكسر اى ماض فى الامور وكذلك اصلتى ومنصلت ومصلات بالكسر
ويقال جاء فلان بلبن يصلت ومرق يصلت اى قليل الدسم كثير الماء وانصلت
فى سيره اى مضى وسبق صلتان خر سخت واستوار واسپ با نشاط هشيار
صمت صموت صمات بالضم فيهما خاموش بودن ع ع ف اض ۲
اصمات كذلك تصميت خاموش گردانيدن وخاموش شدن رجل صميت بالكسر اى
سكيت صمتة بالضم اى سكتة ويقال رمية بصماته وسكاته اى بما صمت به وسكت
وفلان على صمات الامر بالكسر اى اشرف على قضائه وبات من القوم على صمات
اى بمرأى ومسمع فى القرب ويقال ماله صامت ولا ناطق اى الجماد والحيوان
او الذهب والفضة والابل والغنم صامت شير خفته صموت بالفتح زده ونام
اسپى مصمت بالضم بست اصمات بست كردن چيزى را باب مصمت
اى مبهم اغلاقه مصمت اسپ وجامه يكرنگ يقال القيته بوجشن اصمت اسم البرية
وبلدة اصمت اى بمكان قفر لا انس به وهو غير مصروف صوت آواز وآواز صوت

یحج ف اض ۲ صائت نعت منه تصویت کذلک صیت صخت آواز کند کنک
صات یج یقال رجل صائت وحمار صات کما یقال رجل مال ونال ای کثیر المال
والنوال وکبش صاف یج ویوم طان وبر ماہتہ ورجل باع لاع ورجل خاف واصل
ہذہ الاوصاف کلها فعل یج بکسر العین صیت بالکسر آوازه واصله من الواو فانقلبت
یاء لکسرة ما قبلها کما قالوا ریح من روح کانهم بنوه علی فعل بکسر الفاء للفرق
بین الصوت المسموع وبین الذکر المعلوم وربما قالوا انتشر صوته فی الناس
بمعنی الصیت ویقال دعی فانصات ای اجاب واقبل وہو انفعل من الصوت
منصات راست قامت وانصات الرجل استوت قامته ضمیمه تصحیح صخت
شرمنده شدن اصخات یج الجرح سکن ورمه اصخات المریض برء صعت
میانه قد رجل صعت الربة مرد پاک باطن صعیبوت کعنکبوت تیر صنوت
کشفو دزنبیل خرد یا غلاف قاروره وسرپوش آن صناتیت ج اصنات
استوار ومحکم کردن صنتیت صندید ولشکر صنتوت یکتائی تنها فصل الضاد
ضغت خائیدن بدندانهای پیشین وسپسین ضوت موضعی ضهمته
ازلبکه کوفت اورا و پایمال کرد یحج بفتحهما فصل الطاء طست
بالسین العلیته م وهو طس بلغة طی ابدل من احدی السینین تاء للاستثقال فاذا
جمعت او صغرت رددت السین لانک فصلت بینهما بالف او یاء فقلت
طساس او طسیس ضمیمه طالوت پادشاہی است از عجم
فصل الظاء ظأته خبه کرد اورا یحج بفتحهما فصل العین
عت سخن را دو باره باز گردانیدن یحج ف اض ۲ یقال عتته
بالمسألة اذا الح علیه وما زلت اعات فلانا عتاتا وعاتته عتاتا عتعته خواندن
ہذا یعنی عت عت گفتن وتعتعت فی کلامه اذا لم یستر فیه عترت جنبیدن
نیزه وبرق یحج ف اک ۳ بریق عرات ورمح عرات ای شدید الاضطراب
شبها عفت دست بتافتن کسی را یحج ف اک ۲ وشکستن

سخن را عفت آنکه سخن بدشوار تواند گفت و مرد چنین را بلغت تمیم وگول عمت حلقه کردن عمت
پشم و صوف بهر رشتن عمیته من و برا و صوف یک حلقه از وی کما یقال سبیخة من قطن
وسلیلة من شعر عمیت مثال قبیت هو الرقیب الظریف ویقال الجاهل الضعیف
عنت بزه مند شدن ع ک اف ۲ ومنه قوله تعالی عزیز علیه ما عنتم عنت
وقوله تعالی ذلک لمن خشی العنت منکم یعنی الفجور والزنا و در کاری دشوار افتادن
اعنات رنجانیدن و در کاری دشوار افگندن و پیوند گرفته را شکستن یقال اعنت
المجبور فصار عنتا و معنتا وجاءنی فلان متعنتا اذا جاء یطلب زلتک ضمیمه
علفوت گجرد تحمل و گرسنه و علفتانی مرد احمق که سخن بی باکانه گوید صواب علفوت
باشد یا خطا رجل متعمت مرد مبالغه کننده و نیک سازنده خور و پوشش خود را تعمت
فصل العین غتت غوطه دادن در آب یقال غتة فی الماء ای غطه غتت
و رنجانیدن و خنده پنهان داشتن یقال غتة بالامر ای کده و غت الضحک ای
اخفاه غلت و غلط بمعنی واحد قال ابو عمرو غلت فی الحساب و غلط فی القول غلت
اغلفتا بد دشنام و قهر زدن و فرو گرفتن مثل اغرنداء غمت گران آمدن غمت
طعام بر دل یقال غمت الطعام ای ثقل علی قلبی فصل الفاء
افتئات بامل گفتن بر کسی یقال افتأت علیه وافتات برأیه ای عمل برأیه فأت
وهذا الحرف سمع مهموزا فت ریزه ریزه کردن ع ف اض ۲ یقال فت
فتة فهو مفتوت وفتیت ویقال فت عضدی وهدّ رکنی تفتت انفتات ریزه شدن
فتات بالضم ریزه هر چیزی فتة سوخته ریزه که زیر چقماق نهند تا آتش بوی درگیرد
فلیت نان ریزه فخت ماهتاب فاخته هم فواخت ج فرات بالضم فخت
آب خوش یقال ماء فرات ومیاه فرات وجوی کوفه فراتان فرات و دجله فرات
فلتة کار ناگاه بی اندیشه یقال کان الامر فلتة ای بلا تدبیر و تفکر و آخرین شبی فلت
از هر ماه و آخرین روزی که بعد از وی ماه حرام باشد و افلت الشیء و تفلت
وانفلت بمعنی و افلته غیره ایضا وافتلت الکلام ای ارتجله وافتلت سبوا لا ای [illegible]

مات فجاءة وافتات بنفسه كذلك وفرس فلتان اي نشيط حديد الفؤاد مثل فلتان
بتحريك اللام كسا وفلوت لا ينضم طرفاه على لابسه من صغره فوت درگذشتن
فوات كذلك يقال فات الشيء وافاته غيره ويقال مات فلان موت الفوات
اذا فوجئ ويقال في الشتم جعل الله رزقه فوت فمه اي حيث يراه ولا يصل اليه
ويقال هو مني فوت الرمح اي حيث لا يبلغه فوت الصابع فرجه ميان دو انگشت
افوات ج افتيات هو السبق الى الشيء دون ائتمار من تؤمر يقال افتات عليه
بامر كذا اي فاته به وفلان لا يفتات عليه اي لا يعمل شيء دون امره وفي الحديث
امثلي يفتات عليه في امر بناته وتفوت عليه في ماله اي فاته به وتفاوت الشيئان
اي تباعد ما بينهما تفاوتا مثلثة لغات على غير قياس لان المصدر من تفاعل مضموم العين
الا ما روي وهي هذا الحرف ضميمه فستات بروزن ومعنی فسطاط يعني خيمه
وبكسرها وهما مفهوت بروزن ومعنی مبهوت **فصل القاف**
قت سخن چيني كردن صح ف اض ۲ وفي الحديث لا يدخل الجنة
قتات اي نمام قتيتي مثال هجيرى سخن چيني قت اسپست روغن در گل پروردن
تقتيت كذلك وفي الحديث انه ادهن بزيت غير مقتت وهو محرم واسپست تر قتة يكي
وتام زني **قروت** خشك شدن خون بر يكديگر وفرو مردن خون در جراحت
صح ف اض ۲ وك ۲ **قلت** مغاكي در كوه كه آب درو گرد آيد قلات
ج وقلت العين نقرتها وقلت الابهام النقرة التي في اسفلها وقلت الصدغ
وقلت المشربة الوقبة قلت بالتحريك هلاك شدن صح ف اف ۲ يقال
ما اقتتلوا ولكن قلتوا ويقال ان المسافر ومتاعه لعلى قلت الا ما وقى الله تعالى المقلتة
مهلكة مقلات بالكسر ناقه كه يكبار زايد ودگر بار نگيرد و زنيكه فرزندانش نزيد **قنوت**
فرمان برداري كردن هذا هو الاصل ومنه قوله تعالى والقانتين والقانتات وقيام
نماز وفي الحديث افضل الصلوة طول القنوت ومنه قنوت الوتر **قوت** قيانه
خويش دادن صح ف اض ۲ يقال قات اهله والاسم قوت بالضم وهو ما يقوم به

بدن الانسان من الطعام يقال عنده قوت ليلة وقيت ليلة وقيتة ليلة يقال قتّه فاقتات
كما يقال رزقته فارتزق وهو في قائت من العيش اي في كفاية واستقاته اي ساله
القوت وفلان يتقوت بكذا واقتت لنارك قيتة اي اطعمها الحطب واقات عليه اي
اقتدر مقيت توانا بقوت دادن ومنه قوله تعالى وكان الله على كل شئ مقيتا ونگاه دارنده
وگواه وحاضر ضميمه **قرلوت** السرج قرلوسه يعني كوهه زين **قلعت**
الشعر اقلعتاتا اقلعدّ اي سخت شد مرغولي موي **قلعت** و**قلمات** نام موضع
رجل **قنعات** بالكسر مرديكه موي روي او بسيار باشد **فصل الكاف**
كبت بازگردانيدن وخوار كردن وبر روي در افگندن يقال كبت الله العدو اي
صرفه واذله وصرعه لوجهه **ع ف اک ۲ كتيت** آواز اشتر جوان وهو
فوق الكشيش يقال كت البعير اي صاح صياحا لينا وكت الرجل من الغضب
وكتت القدر اي غلت وكذلك الجرة الجديدة اذا صب فيها الماء ويقال اتانا بجيش
ما يكت عدده اي ما يحصى **ع ف اک ۲ كتكتة** خنديدن وهو دون القهقهة
سنة **كريت** اي تامة **كعيت** مثال التصغير هزار دستان كعتان بالكسر ج
امراة كعتة اي قصيرة **كفت** بخود فراز گرفتن چيزي را **ع ف اک ۲**
وفي الحديث اكفتوا صبيانكم بالليل فان للشيطان خطفة وكفته عن وجهه صرفه وتيز راندن
ويقال رجل كفت وكفيت اي سريع وكفت اي اسرع كفت بالكسر ديگ خرد كفات
هو الموضع الذي يكفت فيه شئ اي يضم ومنه قوله تعالى الم نجعل الارض كفاتا
كمتة بالضم رنگ سرخي كه بسياهي زند در اسب كميت اسب سرخ فش ودم
سياه يستوي فيه المذكر والمونث قال سيبويه سالت الخليل عن كميت فقال انما
صغر لانه بين السواد والحمرة والفرق بين الكميت والاشقر بالعرف والذنب انهما
اذا كانا احمرين فهو اشقر واذا كانا اسودين فهو كميت وكميت الشاعر وهو زيد من الاخنس
اكمتات اكمتات مصدران منه يقال اكمات الفرس واكمت ويقال بعير كميت
كما يقال فرس كميت والكميت ايضا من اسماء الخمر **كيت** وكيت بفتح التاء

والکسر فیهما چنین و چنین والتاء فیه بدل من الیاء فی الاصل فصارت تاء فی الوصل کوتی کوتاه بالا
ضخیم **کبریت** گوگرد و یاقوت سرخ و زر یا جوهری است که کان آن پس
ثبت ست بوادی نمل وکبرت البعیره طلاه به **الکحت** کوتاه **کست** بالضم قسط
کلته یکلته جمع کرد او را اکلکت فی الاناء ریخت آنرا در آوند وکلت الفرس دوانید
آن را وکلت الشیء انداخت آنرا فرس فلت کالت کسکر اسب شتاب رو
و نیمفان وفلته کلته گفته اسپی که بجهد جهگی الکلاب آشامیدن کلیت کامیر وسکین
سنگی دراز که بدان سوراخ کفتار بند کرده شود کلته بالضم بخششی از طعام و قدری
الکلت ریخته شد و منقبض گردید **گمت** فی خلقه توانا خلقت شد کنتی تکر سنتی سخت
و بزرگ کنتی مثله اکتاب فروتنی و خوشنودی سقاء کنیت بسیار آب گیرنده
و قد کنت درشتی کرد ع **ک اف ۲ کنعت** کجعفر قسمی از ماهی
کوتی کرومی کوتاه قد و کوتی بن الرعلاء معروف **فصل اللام**
لت در آشوردن بست و استوار کردن و چسبانیدن یقال لت السویق
ای عجنه ولته ای اوثقه ولت فلان بفلان جهولاً ای لزبه وقرن معه **لصت**
دزد بلغت طی کما یقولون للطس طست لصوت ج **لفت** در نوشتن و پیچیدن
ع **ن اک ۲** وفی حدیث حذیفة ان من اقرأ الناس للقرآن منافقا
لا یدع منه واوا ولا الفا الا یلفته بلسانه کما یلفت البقرة الخلی بلسانها و روی گردانیدن
از کسی و ازراهی به گردانیدن کسی را یقال لفت عنه تمس الفت پیچدار شاخ
بهم در پیچیده و کلکلاج بلغت تمیم و کول بلغت قیس لفات بالفتح کول بدخو لفوت
زنی که از شوی دیگر بچه دارد و لفیتة عصیده سطبر التفات برگشته نگرستن تلفت
اکثر منه لفت بالکسر شلغم و نیمه چیزی و یار یقال لفته معه ای شقه معه ولفتاه ای
شقاه ویقال لا تلتفت لفت ای لا تنظر الیه **لیت** کاشکی وهی کلمة تمنی
تنصب الاسم وترفع الخبر تقول لیت زیداً ذاهب وبعض العرب یستعملها بمعنی
وجدت فیتعدیها الی مفعولین وتجریها مجری الافعال فیقول لیت زیدا شاخصا

ویقال لیتی ولیتنی کما یقال لعلّی ولعلّنی لیت بالکسر یکسوی روی وهما لیتان لیت
باز داشتن و باز گردانیدن عخ ف اض ۲ وک ۲ یقال لاته عن وجهه ای
صرفه وحبسه عن وجهه والاته کذلک ومنه قوله تعالی لا یلتکم من اعمالکم شیا ویقال وما الاته
من عمله شیا ای ما نقصه مثل التّه وقوله تعالی ولات حین مناص قال الاخفش
شبهوا لات بلیس واضمروا فیها اسم الفاعل قال ولا یکون لات الا مع حین وحذف
فی شعر وقال بعضهم ولات حینُ مناص فرفع حین واضمر الخبر وقال ابو عبیدة هی لا والتاء
انما زیدت فی حین وکذلک فی تلان وان کتبت مفردة کقول الشاعر شعر
العاطفون تحین ما من عاطف ۞ والمطعمون زمان ما من مطعم ۞ وقال المؤرخ
زیدت التاء فی لات کما زیدت فی ثمت وربت ضمیمه لبت پیچیده لبت
پیچید دست را ولبت فلانا زد سینه وشکم وتهیگاه او را بعصا لحته بالعصا زد
او را بعصا عخ لفتحهما لحت العصا پوست عصا دور کرد بر دبجت لحت یعنی
کمال سردی لخت مرد تنا ور و نیکه سبلین او یک شده باشد وحر سخت لحت
لخت شدید لرت بالضم موضعی یا قبیله باندلس لات الرجل خبر داد لرت
از چیزیکه پرسیده نشد از و لات الخبر پوشید آنرا لواته کسحابه موضعی باندلس
وقبیله به بربر فصل المیم مت کشیدن وپیوند خویشی جستن مت
عخ ف اض ۲ ماته پیوند و وسیلت یقال فلان یمت الیک بقرابة ای
یتوسل مواتّ مبتنی وسائل محت سخت وصلب از هر چیزی یقال یوم محت
ای شدید الحر مثل حمت وحت یومنا بالضم مرت بیابان بی علف وبیات مرت
ومکان مرت بیّن المروتة وهو مرت الحاجب اذا لم یکن علی حاجبه شعر وموت
شد دار نام وادی ومنه یوم المروت بین بنی قشیر وتمیم مقت دشمن
گرفتن عخ ف اض ۲ یقال مقته فهو مقیت وممقوت ونکاح المقت فی الجاهلیة مقت
ان یتزوج الرجل امرأة ابیه موت مرگ ومردن مات یموت ویمات ایضا موت
فهو میّت ومیْت وهم موتی واموات ومیّتون واصل میت میوت علی فیعل فادغم

ثم خفف فیقال میت ویستوی فیه المذکر والمونث قوله تعالی لنحیی به بلدة میتا قال الفراء
یقال لمن لم یمت هو مائت عن قلیل ومیّت میتة مردار میتة بالکسر نوعی از مردن کالرکبة
والجلسة یقال مات میتة حسنة وقولهم ما اموته انما یراد به ما اموت قلبه لان کل فعل لا
لا یتعجب منه موات بالضم مرگ وبالفتح زمین بی خصم ونا منتفع وهرچه جان ندارد رجل
موتان الفؤاد وامرأة موتانة الفؤاد موتان بالتحریک خلاف حیوان ویقال
اشتر الموتان ولا تشتر الحیوان یعنی اشتر الارضین والدور ولا تشتر الرقیق والدواب
وفی الحدیث موتان الارض لله ولرسوله فمن احیا منها شیئا فهو له یعنی الموات من
الارض موتان بالضم مرگامرگی ستور یقال وقع فی المال موتان واماته الله وموته
شدد للمبالغة اماتة میرانیدن و فرزند مرده شدن زن وناقه یقال اماتت فلانة
واماتت الناقة اذا مات ولدها واماتت فلان ایضا اذا مات له ابن او بنون ومستمیت
مستمیتا ومیتة مماوتة با کسی تماوت مرده وار ساختن خود را وموت مائت کقولهم لیل لائل
یؤخذ من لفظه ما یؤکد به مستمیت للامر مسترسل له ومستقتل فی الحرب لا یبالی
من الموت موتة بالضم صرع وجنسی از جنون موتة بالضم نام زمینی که مقتل جعفر
طیار است رضی الله عنه ضمیمه موتة بالضم موضعی به مشارق شام
قتل فیه جعفر بن ابی طالب رض وفیه کان تعمل السیوف مصت الجاریة
جماع کرد او را ومصت الناقة گرفت زهدان ماده شتر پس داخل کرد دست را
وبیرون آورد آب منی از آن مغتته بالید او را ع بفتحها مکت بالمکان اقام
معده استمکت البشرة یعنی پر شد قرحه از ریم مامته حرکت داد و جنبانید او را
ع ف ک ۲ الملیت شتران تیزرو ملیت کسکیت برگ درخت مرخ
فصل النون نئیت بکسر الثانی نالیدن ع ف ک ۲
یقال نأت فهو نئات مثل نهات نبت گیاه رستن گیاه ع ف ا
ض ۲ انبات لازم ومتعدی منه نبت وانبت بمعنی وانبته الله فهو منبوت علی
غیر قیاس وانبت الغلام اذا نبتت عانته تنبیت درخت نشاندن یقال

نبّت الشجر ای غرسه و پروردن کودک را و یقال نبّت اجلک بین عینیک
نبت حابی رستن گیاه و یقال ما احسن نابتة فلان ای ما ینبت علیه امواله و
اولادهم و نبتت لهم نابتة ای نشأ لهم نشئ صغار و ان بنی فلان لنابتة شر و نوابت
نحت — وهو من الاحداث الاغمار تنبیت حی از یمن تنبوت درختی نحت تراشیدن
ع ف ک ۲ نحاتة بالضم تراشه منحت بالکسر تیشه نحیتة سرشت
نصت — و طبیعت و نحیت هو دخیل فی القوم حافر نحیت سم کرانها سوده انصات
نعت — خاموش بودن و گوش داشتن یقال انصتوه و انصتوا له نعت صفت
نفت — یقال نعته و انتعته ای وصفه ناعتون نام جائی نفیت تیرک زدن دیگ
جوشان ع ف ک ۲ یقال القدر تنافت و تنافط و رجل نفّوت
نقت — و فلان ینفت غضبا و ینفط ای یغلی نفیتة آش آرد پاله جز آن نقت
مغز بیرون کردن ع ف ض ۲ یقال نقت المخ و نقوته ای استخرجته
نکت — کانهم ابدلوا الواو تاء نکت بسر درافگندن یقال طعنه فنکته ای القاه علی
راسه فانتکت هو و نکت الفرس تنکیت و هو ان ینبحث الارض نکتة سحاب هی
کالنقطة رطبة منکتة اذا بدا فیها الارطاب ناکت و هو من نکت البعیر بانحرف
نوت — مرفقه حتی یقع علی الجنب فیحرقه نوتی بتشدید الیاء کشتی بان نواتی ج + +
نهیت — نهیت بانگ کردن شیر ع ف ک ۲ و هو دون الزئیر یقال
نهت الاسد و اسد نهات و کذا حمار نهات ای نهاق و رجل نهات ای زحار
ضمیمه نلتیت برورن و معنی کتیت و نفیت نفت تنفت غضبا انتفخ
نثت — و نثت یعنی پلید شد بعد پاکی و نثت الخبر فسره نتة بالضم گوهر میان سنگ هوا
نشت اللحم تغیر ثتت یعنی بد بو شد ع ک ا ف ۲ نخت
نخت — سوراخ کردن و بر کندن و از آوند یکدو خرما گرفتن و به نهایت رسانیدن گفتار
نغت — برای شخصی نغت کشیدن موی ع لفتحها نمت نباتی است
نمت — که میوه خوردنی دارد نهیت نادیدن از ناتوانی زیست شد و علی بن عبد العزیز

النابتي البصري المؤدب حدث **فصل الواو** وكتة نكتة كالنقطة يقال
في عينه وكتة ووكتت البسرة توكيتا اذا بدا فيها من الارطاب **وقت** هنگام ميقات — وقت
هنگام کار وجای آن وموضع احرام بستن بحج وعمره ويقال وقته فهو موقوت اذا بين
للفعل وقتا ومنه قوله تعالى ان الصلوة كانت على المؤمنين كتابا موقوتا اي
مفروضا في الاوقات توقيت وقت پیدا کردن يقال وقته بيوم كذا مثل اجلته وقرى
واذا الرسل وقتت مشددة ومخففة واقتت لغة في وقتت كما في وجوه اجوه ميقت
بكسر القاف مفعل من الوقت **اهمات** بوی گرفتن گوشت يقال وهت اللحم كواهيت
وبت بالسكان اقامت نمودن صح ف اک ۲ **وت** وتضيم بانگ — وبت
خمری مروتة بالضم مثله وتارت اندیشهای **بدولت** زبانی ولته حقه نقصه — ولت
صح ف اک ۲ - ولته مثله شی **موموت** معروف مقدر **فصل الهاء**
هبيت مرد بد دل بی عقل ثبيت ضد هبت الرجل اي نحبت ورجل مهبوت الفؤاد — هبت
وفي عقله هبتة اي ضعف وهبته اي ضربه رجل هبت بالكسر وهبات اي خفيف
كثير الكلام قال الاصمعي يقال الرجل اذا كان جيد السياق للحديث هو يهرته سردا
ويهيته هتا **هرت** گوشت پختن ومهرا کردن وجامه درانیدن وطعن کردن در — هرت
عرض کسی يقال هرت عرضه اي طعن فيه هريت فراخ کنج دهن وزن هردو
مخرج یکی شده هرت بالتحريك مصدر منه صح ک اف ۲ - اسد اهرت
وهو مهروت الفم وكلاب مهرتة الاشداق **هفت** هفات بالضم از سبکی — هفت
پریدن وکل شيء انخفض واتضع فقد هفت والهفت تهافت پاره پاره افتادن
وتهافت الفراش في النار اي تساقط ويقال وردت هفيتة من الناس الذين
اقحمتهم السنة هفات گول مثل لقات گیاهی على وزن فعلى **هيت** — هيت
اي صاح به ودعاه وقولهم هيت لك اي هلم ويستوي فيه الواحد والجمع والمونث
والمذكر الا ان العدد فيما بعده تقول هيت لكما وهيت لكن هوتة زمین پست وگند
هوتة بالضم هيت بالكسر نام شهری بر فرات قال الاصمعي اصلها من الهوة بات

بباروبده یقال هات یا رجل بکسر التاء ای اعطنی هاتیا هاتوا للتثنیه والجمع هاتی للمؤنث هاتین لجمعها ویقال هات لا هاتیت وهات ان کانت بک مهاتاة وما اهاتیک کالقول ما اعاطیک ولا یقال منه هاتیت ولا ینهی بها قال الخلیل اصل هات من اتی یوتی فقلبت الالف هاء فصل الهاء المیم هامیت چاه باجوع هلقیت کجیده شد بد همت الشربه تواری فی الدسم یعنی نان شکسته در روغن پنهان شد اهمت الکلام والضحک اخفاه هلتبه فرو هشتگی و سستی هوته و تفتح زمین نشیب ج هوت و هوت به تهوتیا صاح فصل الیاء یاقوت م فارسی معرب وهو فاعول یاقوته یکی یواقیت ج فصل الیاء یرت بالراء حبد عوف بن عیسی الفرغانی الفقیه الشافعی ایهمت اللحم بد بوگشت گوشت

باب الثاء فصل الالف

ابث ابث بکسر الباء فیرنده بانث طا ابث بفتحتین شیر شتر خوردن تا آنگاه که شکم بر آرد اثاثة انبوه شدن موی و گیاه ع ف ک ۲ نبات اثیث وشعر اثیث نساء اثائث کثیرات اللحم اثاث بالفتح رخت خانه قال الفراء لا واحد لها قال ابو زید هو المال اجمع مثل الابل والغنم والعبید والمتاع واحدها اثاثة وتاثث

ارث فلان اذا اصاب ریاشا اثاثة بالضم نام مردی ارث بالکسر میراث م ونیز واو فی الاصل ویقال هو فی ارث صدق ای فی اصل صدق وهو علی ارث من کذا ای علی امر قدیم توارثه الآخر عن الاول تاریث برافلانیدن و آتش برافروختن ارثة بالضم سرگین آماده بجهت آتش افروختن یقال تارثت النار اذا القت

انث فی الارثة آنثی ماده اناث انث ج اناثی ماده زادن یقال انثت فهی مونث واذا کان ذلک عادتها فهی مئناث ورجل مئناث ایضا لانهما یستویان فی مفعال تانیث الاسم خلاف تذکیره وانثته فتانث انیث نرم آهن انثیان دو

ان نبي البصري الودب حدث فصل الواو وكتة نحك كالنقطة يقال
في عينه وكتة ووكتت البسرة توكيتا اذا بدا فيها من الارطاب وقت هنگام ميقات وقت
هنگام كار وجاي آن وموضع احرام بستن بحج وعمره ويقال وقته فهو موقوت اذا بين
للفعل وقتا ومنه قوله تعالى ان الصلوة كانت على المؤمنين كتابا موقوتا اي
مفروضا في الاوقات توقيت وقت پيدا كردن يقال وقته ليوم كذا مثل اجلته وقرى
واذا الرسل وقتت مشددة ومخففة واقتت لغة في وقتت كما في وجوه اجوه ميقت
بكسر القاف مفعل من الوقت ابهات بوي گرفتن گوشت يقال ادهت اللحم لكوانيت
وبت بالسكان اقامت نمودن صح ف اك ٢ وت وت بالضم بانگ
مهري مرتة بالضم مثله تنابوت انديشهاي بدولت زبانى وكتة حته لقصه
صح ف اك ٢ اولته مثله شئ موموت معروف مقدر فصل الهاء
هبيت مرد بد دل بي عقل ثبيت ضد هبت الرجل اي نجبت ورجل مهبوت الفؤاد
في عقله هبتة اي ضعف وهبته اي ضربه رجل هت بالكسر وهات اي خفيف
كثير الكلام قال الاصمعي يقال الرجل اذا كان جيد السياق للحديث هو يهته سردا
ويهته هتا هرت گوشت پختن ومهرا كردن وجامه دراپيدن وطعن كردن در
عرض كسي يقال هرت عرضه اي طعن فيه هريت فراخ كنج دهن وزن هردو
مخرج يكي شده هرت بالتحريك مصدر منه صح ك اف ٢ اسد اهرت
وهو مهرورت الفم وكلاب مهرتة الاشداق هفت هفات بالضم از سبكي
پريدن وكل شئ انخفض واتضع فقد هفت والهفت تهافت پاره پاره افتادن
وتهافت الفراش في النار اي تساقط ويقال وردت هفيتة من الناس الذين
اقحمتهم السنة هفات گول مثل لفات بلتي گيا هي على وزن فعلى هيت ودهوت
اي صاح به ودعاه وقولهم هيت لك اي هلم ويستوي فيه الواحد والجمع والمونث
والمذكر الا ان العدد فيما بعده تقول هيت لكما وهيت لكن هوتة زمين پست وگود
هوة بالضم هيت بالكسر نام شهري بر فرات قال الاصمعي اصلها من الهوة بات

بیاروید و یقال بات یا رجل بکسر التاء ای اعطنی بابتیا بالتوا للتثنیة والجمع ہاتی للمؤنث
ہاتین لجمعہا ویقال ہات لا ہاتیت وہات ان کانت بک مہاتاة وما اہاتیک کالقول
ما اعاطیک ولا یقال منہ ہاتیت ولا ینہی بہا قال الخلیل اصل ہات من آتی یؤتی
فقلبت الالف ہاء ضمیمہ ہرامیت چاہ ہا ج ہرع تلقت کہجد
شد ید ہمت الثرید تواری فی الدسم یعنی نان شکستہ در روغن پنہان شد
اہتمت الکلام والتہمت اخفاہ ہنتیة فروہشتگی وسستی ہوتة وتفتح زمین نشیب
ہوت ج وہوت بہ تہوتیا صاح فصل الیاء یاقوت م فارسی
معرب وہو فاعول یاقوتة یکی یواقیت ج ضمیمہ بیرت بالراء حبّاب
عرف بن عیسی الضرغانی الفقیہ الشافعی ایہت اللحم بد بو گشت گوشت

باب الثاء فصل الالف

ابث بکسر الباء فیرندہ بانشاط ابث بفتحتین شیر شتر خوردن تا آنکہ شکم
برآرد اثاثة انبوہ شدن موی وگیاہ ع ف اک ۳ نبات اثیث
وشعر اثیث نساء اثائث کثیرات اللحم اثاث بالفتح رخت خانہ قال الفراء لا واحد لہا
قال ابو زید ہو المال اجمع مثل الابل والغنم والعبید والمتاع واحدہا اثاثة وتاثث
فلان اذا اصاب ریاشا اثاثة بالضم نام مردی ارث بالکسر میراث م وہمزة
واو فی الاصل ویقال ہو فی ارث صدق ای فی اصل صدق وہو علی ارث من کذا
ای علی امر قدیم توارثہ الآخر عن الاول تاریث برافالانیدن والتش برافروختن
ارثة بالضم سرگین آمادہ بجہت آتش افروختن یقال تارثت النار اذا القدت
فی الارثة انثی مادہ اناث انث ج اناث مادہ زادن یقال انثت فہی
مؤنث واذا کان ذلک عادتہا فہی مئناث ورجل مئناث ایضا لانہما یستویان
فی مفعال تانیث الاسم خلاف تذکیرہ والانثیة فتانث انیث نرم آہن انثیان دو خصیة

ودر کوشش فصل الباء بث پراگنده وفاش کردن خبر یقال
بث الخبر وابثه ای نشره وبثث الغبار ای هیجه واثبتك سری ای اظهرته لك
وبثث شدد للمبالغة وانبث ای انتشر وحال واندوه یقال اثبتك ای اظهرت لك
بثی قوله تعالی انما اشکو بثی وحزنی الی الله وتمر بث اذا لم یجد کنزه یعنی نیکو نه در روده
باشند خرما او جای مانده بود وهو کقولهم ماء غور وصف بالمصدر قال الاصمعی تمر بث
ای منثور متفرق بعضه عن بعض بحث کاویدن مع الفتحتین یقال بحثت عن
الشیء وابتحثت عنه ای فتشت عنه وفی المثل کالباحث عن الشفرة ویقال ترکته
بملاحس البقر ای بالمکان القفر برث زمین نرم براث ج ابراث
بردث کذلك برغوث بالضم کیك براغیث ج بعث برانگیختن وفرستادن
مع الفتحتین بعثه وابتعثه بمعنی ای ارسله فانبعث ویقال کنت فی بعث فلان ای فی
جیشه الذی بعث معه والبعوث الجیوش بیدار کردن یقال بعثه ای انبهه وانبعث
فی السیر ای اسرع وتبعث منی الشعر ای انبعث کانه سال ومنه تبعیث نام شاعری
از تمیم یوم بعاث بالضم یوم للاوس والخزرج بغاث مثلثة بغاث نوعی از
مرغان مردارخوار وفی المثل ان البغاث بارضنا تستنسر ای من جاورنا عز بنا
وقال یونس من جعل البغاث واحدا فجمعه بغثان مثال غزال وغزلان ومن قال للذکر
والانثی بغاثة فالجمع بغاث مثل نعامة ونعام وقال الفراء بغاث الطیر شرارها وما لا یصید منها
البغثة تیره رنگ قریب من الاغبر وجای ریگناک بغثاء ... مثل رقطاء یعنی
گوسفند ... مردم آمیخته یقال دخلنا فی البغثاء ای فی عامة الناس وجماعتهم
بلوث کاویدن مثل بحث استنباثة بیرون آوردن بهثة بالضم بدرجی از سلیم
وفلان بهثة ای لزنیة ضمیمه برعث کجعفر موضعی برعث لقنفذ جلاجل
... براعث ج بقث امره ... وحدیثه خلطه بلبیث کاه دوساله سیاه
مثل ... بلبیث اتباع بلث ... سماک بن مخرمة بلغسة ... در ...
تن وغیره وزن ... اندام بلغث نعت منه بلکوث کرز بنو ...

مردیست بلاکت موضعی بلکثة موشی کلان بلثیث علی فیصل ماہی است دریائی
بہکلثة سنتابی در کارہا کہم حیث بلثیث ای فرقہم وبددہم یعنی پراگندہ ساخت
آنہارا **فصل الثاء** ثفث بفتحتین از شر الکطرح کالقص والحلق
والنحر والرمی وما اشبہہا **ضمیمہ** تلیث نخلستان زمین شور توث
توث لغة فی التثاة حکاہا ابن فارس توثة یکی ولوث ایضا وہی بمرو ومنہا بحر بن عبداللہ
بن بحر التوثی الادیب ودہی باسفرائین دیگری بہ بوشنج توثة ایضا محلة بسغد ومنہا محمد بن احمد بن عبید بن
مسعود بن علی محمد بن الحسن بن علی الزاہد التوثیون محدثون وکفر توثا موضعی **فصل الثاء**
ثلثة سہ مرد ثلاث سہ زن ثلثاء روز سہ شنبہ ثلاثاوات ج ثلث بالضم سہ یک
فاذا فتحت الثاء زدت یاء فقلت ثلیث مثل ثمین وسبیع وسدیس وخمیس ونصیف
وانکر ابو زید منہا خمیسا وثلیثا ثلث بالکسر سہ بہرہ سہ روز یکبار نوبت آب مر درخت را
ولا یستعمل الثلث فی ورد الابل لان اقصر الورد الرفة وہو ان تشرب کل یوم
ثم الغب وہو ان ترد یوما وتدع یوما فاذا ارتفع من الغب فالظمء الربع ثم الخمس
وکذلک الی العشر قالہ الاصمعی وثلث بالضم ومثلث غیر مصروفین لانہما عدلا من ثلثة
الی ثلاث ومثلث وہما صفتان لانک تقول مررت بقوم مثنی وثلاث قال اللہ تعالی
اولی اجنحة مثنی وثلاث ورباع فوصف بہ وہذا قول سیبویہ وقال غیرہ انما لم ینصرف
لتکرر العدل فیہ فی اللفظ والمعنی لانہ عدل عن لفظ اثنین الی لفظ مثنی وثناء وعن
معنی اثنین الی معنی اثنین اثنین یقال جاءت الخیل مثنی ای اثنین اثنین ای جاؤا
مزدوجین وکذلک جمیع معدول العدد فان صغرتہ صرفتہ وقلت احید وثنی وثلیث
وربیع لانہ مثال حمیر فخرج الی مثال ما ینصرف ولیس کذلک احمد واحسن لانہ
لا یخرج بالتصغیر عن وزن الفعل لانہم قالوا فی التعجب ما امیلح زیدا وما احیسنہ ثلثت
سہ یک مال ستدن **ع ف ا ض ۲** سیوم قوم شدن **ع ف ا**
ک ۲ وسہ تمام کردن چیزی را یقال منہ ثلثت القوم اثلثہم وکذلک الی العشرة
الا انک تفتح ربعت القوم اربعہم اسبعہم واتسعہم لمکان العین وتقول کانوا تسعة فعشرتہم

فثلثتهم اي صرت بهم تمام ثلثين وكذلك كانوا تسعة وعشرين فعشرتهم الى المائة قاله ابو عبيدة وثالثة
الاثافي چيدن آن كوه كه دو سنگ ديگر بدو جانب وي نهند تا سه پايه گردد وديگ بر وي
نهند ويقال هذا اثيمن تتقد منه نار الفتنة والداهية وثلثت القوم اي صرت ثالثهم وكذلك
اربعت القوم الى العشرة ويقال هو ثالث ثلثة بالاضافة الى العشرة ولا ينون فان اختلفا
ان شئت اضفت كما مر وان شئت نونت وقلت هو رابع ثلثة اي ربع ثلثة كضارب
عمرو وضارب عمرا اذا افعا فالاضافة لا غير وتقول هذا ثالث اثنين وثالث اثنين اي صيرهما ثلثة
بنفسه وكذلك هو ثالث عشر بالرفع والنصب الى تسعة عشر فمن رفع قال اردت ثالث
ثلثة عشر فحذف الثلثة وترك ثالثا على اعرابه ومن نصب اعطى اعراب الثلثة المحذوفة
الاول ليعلم ان ههنا شيئا محذوفا وتقول هذا الحادي عشر والثاني عشر الى العشرين
مفتوح كله لما ذكرنا وفي المؤنث هذه الحادية عشرة وكذلك الى العشرين تدخل الهاء
فيهما جميعا واهل الحجاز ينصبونها على كل حال يقولون اتوني ثلثتهم واربعتهم الى العشرة وكذلك
اتينني ثلثتهن واربعتهن وغيرهم يعربه بالحركات الثلث يجعله مثل كلهم فاذا جاوزت العشرة
لم يكن الا النصب تقول اتوني احد عشرهم وتسعة عشرهم وكذلك اتينني احدى عشرتهن
وثمانية عشرتهن ثلوث ناقه كه سه خنور شير بود وناقه سه پستان خشك شده ويكي مانده ثلوث
توشه دان كه از سه پوست ساخته باشند حبل مثلوث رسن سه تاه مثلث سه گوشه
وازينكه يكي مانده ويقال ثلث بناقته اذا صر منها ثلثة اخلاف فان صر خلفين قيل شطر
بناقته وان صر واحدا قيل خلفت بناقته وان صر اخلافها جمع قيل اجمع بناقته واكمش —

فصل الجيم

جاث پر بار رفتن ستور صح لغتهما جئث الرجل اذا فزع
فهو مجؤث اي مذعور جثة بالضم شخص مردم ايستاده وخفته وجثه اي قطعه
واجتثه اي اقتلعه اجتثت نهال خرما جثيثة اي فسيلة ولا تزال جثيثة حتى تطعم ثم هي نخلة
مجثة مجثاث تيشه درخت كار وشعر جثاجث بالضم ونبت جثاجث اي ملتف —
كثير جثاجث اي كثير جثجث موم ومومی وبيه زنبور در عسل جثجاث گياهی تلخ جريث
بالكسر والتشديد نوعي از ماهي جدث بفتحتين گور آجدث اجداث ج —

جنث
اجتذاث کو ساختن **جنث** بالکسر اصل هر چیزی یقال هو من جنثک وجنسک ای من اصلک
لغة او لثغة منثنی زره گر **جواثی** نام حصنی به بحرین **تمیمه** **حبنث** بالضم
موضعی **حبنثة** بضم الجیم وفتح الباء نعت سوء للمرأة یا زن سیاه فام **جوث**
محرکة کلانی اعلای شکم یا فروهشتگی اسفل شکم اجوث نعت منه وجوثاء مونثه **حوث**
حوثاء هزار خانه شکنبه جویث کزبیر موضعی به بغداد جویث بکسر الواو المشددة وفتح الجیم نهری
جهث
به بصره منه نهر بن لبشر جوثة بالضم موضعی یا قبیله **جهث** سبک گردانید اورا ترس
یا خشم یا خوشی ع بفتحها

فصل الحاء

حث بر انگیختن یقال
حثه علیه واستحثه بمعنی ای حضه علیه فاحتث وحثثه وحثحثه بمعنی وولی حثیثا ای مسرعا
حریصا ولا تحاثون علی طعام المسکین ای لا تحاضون حثیثی مثال خصیصی بر انگیختن
حثحوث کذلک قرب حثحاث ای سریع لیس فیه فتور وفرس جواد المحثة ای اذا حث
جاءه جری بعد جری ویقال ما اکتحلت حثاثا بالفتح والکسر ای ما نمت قال الاصمعی بالکسر
وقال ابو عبیدة هو بالفتح اصح **حت** بالضم کاه ریزه وریگ درشت ونان خشک وسپست
حدث
ناستوراینده **حدیث** نونقیض قدیم یقال اخذنی ما قدم وما حدث ولا یضم حدث الا فی
هذا الموضع وذلک لمکان قدم علی الازدواج وخبر رسول الله علیه السلام وجمع آن
احادیث ج قال الفراء نری ان واحد الاحادیث احدوثة ثم جعلوه جمعا للحدیث
حدوث پیدا شدن چیزی که نبوده باشد یقال حدث امر اذا وقع واحدثه الله فحدث
حدث بفتحتین حدثی بالضم حادثة حدثان بفتحتین کله بمعنی واحدث الرجل اذا انتقض
وضوءه ویقال استحدثت خبرا ای وجدت جدیدا ورجل حدث ای شاب فان
ذکرت السن قلت حدیث السن بالاضافة وهولاء غلمان حدثان بالضم ای احداث
تحادثة تحادث تحدث تحدیث سخن گفتن ومحادثة السیف روشن کردن وی
رجل حدث بضم الدال وکسرها ای حسن الحدیث ورجل حدیث مثال فسیق کثیر الحدیث
وسمعت حدیثی حسنة مثال خلیفی احدوثة افسانه وهو حدث ملوک بالکسر مضافا ای
صاحب حدیثهم وسمرهم وکذا هو حدث نساء ویقال افعل بحدثان ذلک وبحداثته ای فی اوله

وطراقة مُحدَث بفتح الدال مرد درست کمان حَرث ورزیدن وکشاورزی کردن
وفی الحدیث احرث لدنیاک کانک تعیش ابدا ابوالحارث کنیت شیر حارث
سرکوه شام که اورا جولان خوانند ونام مردی حَرّاث کشاورز حَرث واحترث
مثل زرع وازدرع ویقال بلحارث لبنی الحارث بن کعب وهذا من شواذ التخفیف
لان النون واللام قریبا المخرج فلما لم یمکنهم الادغام لسکون اللام حذفوا النون کما قالوا
مَست وظَلت وکذلک یفعلون بکل قبیلة تظهر فیها لام المعرفة مثل بلعنبر وبلهجیم
فاذا لم تظهر اللام فلا یکون ذلک حُرثبث بالضم گیاهی حفث بکسر الفاء
سرگین شکنبه وهو القبة حُفّاث بالضم والتشدید مار دمنده بی آزار حِنث
بالکسر بزه وگناه وخلاف کردن سوگند صح کـ افـ ۲ یقال حنث فی یمینه
واحنثه وبلغ الغلام الحنث ای المعصیة والطاعة وتحنث ای تعبد واعتزل الاصنام
مثل تحنف وفی الحدیث کان یاتی غار حراء فیتحنث فیه وفلان یتحنث من کذا ای
یتأثم منه حَوث لغة فی حیث وحوثاء الکبد وما یلیها ویقال ترکهم حوثا بوثا
وحوثا لوثا وحیث بیث بالفتح کلها وحاث باث بالکسر اذا فرقهم وبددهم استحاثة
بیرون آوردن چیزی مثل استباثة یقال استحث الشیء اذا ضاع فی التراب
فطلبه حیث کجا وهی کلمة تدل علی المکان مثل حین علی الزمان وهو اسم مبنی
علی الضم بُنی علیه تشبیها بالغایات لانها لم تجئ الا مضافة الی جملة کقولک اقوم حیث
یقوم زید ولم یقل حیث زید ومن العرب من یبنیها علی الفتح مثل کیف استثقالا للضم
مع الیاء وتدخل ما علیه فتصیر للشرط تقول حیثما تجلس اجلس فی معنی اینما وقوله تعالی و
لا یفلح الساحر حیث اتی وفی حرف ابن مسعود این اتی ویقال حیث من این لا تعلم
ای من حیث لا تعلم ضمیمه حبث گلتف ماریست بریده وهم تحلتیت
بکسر وسستی حر گشته جنبانیدن حلتیث بروزن ومعنی حلتیت است یعنی انگوزه
خنبث کجعفر اسمی است حنکث کجعفر گیاهی

فصل الخاء

خبیث پلید وهو ضد طیب خباثة مصدر منه صح بضمها یقال خبث الشیء

والرجل خباثة وخبثا بالضم فهو خبيث اي ردي واخبثه اي علمه الخبث وافسده
اي اتخذ اصحابا خبثاء فهو خبيث مخبث ومخبثان بالفتح يقال يا مخبثان ويقال فلان
لخبثة كما يقال لزنية وفي النداء يا خبث كما يقال يا لكع وللمرأة يا خباث بني على الكسر
وكذا يا لكاع خبث الحديد ريم آهن اخبثان بول وغائط خرثي رخت خانه انخناث
دوتاه وشكسته شدن والخنث الاسم وهو ايضا اسم نبي لا ينصرف وخنثت الشي فتخنث
اي عطفته فتعطف ومنه سمي المخنث وتخنث في كلامه خنث بكسر النون سست ودوتاه
وفي المثل اخنث من دلال خنثي آنكه او را آلت نري و مادگي باشد خناثي مثل حبالي
ج وخنثت السقاء واختنثته اذا ثنيته الي خارج فشربت منه وان كسرته الي داخل فقد قبعته
رجل اخوث اي مسترخي البطن خوثاء مونثه الخوث ضيم اخبعث في مشيته
مشي مشية الاسد يعني رفت همچو رفتار شير الخبعثنة اسم للاسد خث بالضم غثاء
السيل اذا خلفه ونضب عنه يعني آب آورد كه آنرا فرو گذاشته باشد سيلاب وفرو
شده باشد از وخير لاوه خشك ودهر ينه خشه پشك نرم و گلي كه خمير كرده شده باشد
با پشك يا سر گين سپس طلا كرده شود بآن پشانيهاي ماده شتر تاكه ده و ناك نكنند او را جايها بلند
وفروزينه يعني مشتي از ريزهاي چوب كه به آن آتش گيرند وبفتح تخثيث جمع كردن اصلاح
نمودن اختثاث شرم داشتن خلبث بالضم خبيث خبايث مذموم خان خنطث
با تبختر رفتار آمد خنفثة بالضم دايه است خرد تخييث كلاني وفروهشتگي شكم

فصل الدال قال الاصمعي دثث الطعام اي اكلته واثاث كنيز كه سياه
وقد يحرك لحرف الحلق وسوناد ولان فعلاء بفتح العين لم يجيء في الصفات وجاء حرفان في الا
فقط وهما قرماء وجنفاء وهما موضعان دث دثاث باران ريزه دعث
اول بيماري دعث الرجل اذا اصابه اقشعرار وفتور ناقة دلاث بالكسر اي سريعة
نوق دلث بضمتين واندلث علينا فلان يشتم اي انخرق وانصب والمندلث الذي
يمضي ويركب رأسه لا يثنيه شي مدالث الوادي مدافع سيله دلهاث بالكسر شير
رجل دلهاث ودلاهث بالضم اي جري متقدم دميث بكسر دوم جائي نرم ريگناك

و دماث ج دمث بالفتح ۲ مصدر منه عف ک اف ۲ دماثة بالفتح نرم خوی یقال
بالمکان اذ دمث فلانا والیه ادموث بالضم جای کوماج نهادن در آن شدن تدمیث
نرم کردن یقال دمثت مضجعه تدمیثا رام و نرم کردن طریق مدیث ای مذلل
دلیث بی غیرت و بی حمیت و هو القنذع ع ضمیمه دبیثی بالضم اوله مقصور آدمی
بهاسد الدحنث الرجل الجید السیاق للحدیث درعث بکعفر شتر کلان سال
تنداره جحیث بالضم مابون یعنی مرض آبنه دارنده دلبوث کقربوس گیاهی
دلعث دلعاث کجردق و سطبر و قسبار شتر قوی فربه رام دلعوث دلعظی کجرد حل
و مستقی سطبر دلمث و دلامث تیز رو دهکث کوتاه دوثة نهیت
دهشة و در کرد آنزاع ع بفتحها دهشة مردی است دهلاث بر وزن و معنی
دلهاث الدهموث بالضم الکریم فصل الراء ربث باز داشتن
از حاجت ع ف اض ۲ ربیثة کار باز دارنده ربیثی مثال خصیصی کذلک
و فی الحدیث اذا کان یوم الجمعة بعث ابلیس جنوده الی الناس فاخذوا علیهم بالربائث
ای ذکروهم الحوائج التی تربثهم و تربث فی مسیره اذا تلبث و اربث امرهم ای ضعفت
وابطا حتی تفرقوا رث کهنه رثاث بالکسر ج رثاثة بالفتح کهنه و سوده شدن
ع ف اک ۲ یقال فلان رث الهیئة و فی هیئته رثاثة ای بذاذة و ارث الثوب
ای اخلق رثة بالکسر کهنه رخت خانه رثث ج مثال قربة و قرب و رثاث کذلک
و ارتثها رثة القوم ای جمعها از زن گول و مردم بی مایه ضعیف ارتثات کسی را خسته
و مجروح بر داشتن که هنوز زنده باشد یقال فلان ارتث ای حمل من المعرکة جریحا
رمق ایستعمل مجهولا رعاث بالکسر گوشواره رعثة بسکون ۲ و حرکته یکی و ترعثت المراة
ای تقرطت مترعثة نام شاعری رعثة الدیک تاج و غبغب خروس شاة رعثاء
اذا کانت لها تحت الاذنین زنمتان یعنی گوسپند از هر دو کرانه گوش گشاینده و معلق
مانده رعث بفتحتین پشم ای رنگین که از هودج علاقه سازند رغوث بالفتح زن
ولیش باشیر و حیوان آن و ارغثت المراة او النعجة ولدها ای ارضعته و رغثت الجدی امه

اي رضعها رغثا و مثال عشرا رگهاي شير در پستان قال ابن السكيت پي زير پستان قوم هم
اصل من ثديه و نه رغوث مهي فعول بمعني مفعول لانها مرغوثة و رغث الرجل مهدلا اي كثر عليه
السوال حتي نيفد ماله **رفث** بفتحتين جماع و فحش گفتن و سخن زنان در جماع ؛
ع ف اض ۲ و يرفث بالكسر ايضا رفثا و رفاثا يقال رفث الرجل و ارفث بمعني
رمث بالكسر چراگاه شتران شور گياه رمث بفتحتين چوب كه برهم بندند و بحار زنند
و خوردن شتر شور گياه را و رنجور شدن از وي **ع ك ا ف** ۲ مهي ابل رمثة
و رماثي قال الاصمعي رمث باقي شير در پستان يقال رمثت و ارمثت في الضرع اي
ابقيت بها شيأ و رمثت الشيء اصلحته و مسحته بيدي و حبل ارماث اي ارمام
روثة سرقين روث ج و قد راث الفرس و في المثل احشك و تروثني اي اعطيك
الحشيش و طرف بيني يقال فلان يضرب بلسانه روثة انفه **ريث** درنگ كردن
يقال راث علي خبرك اي ابطأ و في المثل رب عجلة و هبت ريثا و ما اراثك علينا اي
ما ابطأك عنا ريث ايضا پرهيز از قيس استراثه درنگ خواستن رجل ريث اي بطئ
رجل مريث العينين اذا كان بطئ النظر **فصل الزاء** زغيثي كه بيثي عوف
بن عثمان الجهني الحبشي الزغيثي المحدث روي عن عطية بن بقية و ضبطه ابو الفرج البغدادي
بالراء و غلط **فصل الشين** **شبث** چنگ در زدن و در آويختن از
چيزي رجل شبث بكسر ۲ نعت منه شبث بالفتح جانوري كه پايها بسيار دارد شبثان
بالكسر ج مثال خرب و خربان شنبثة بزياده النون علاقة يقال تشبث الهوى
قلبه اي علق به **شث** گياهي خوشبوي تلخ مزه كه دباغت كنند بوي **شرنبث**
سطبر و درشت كف دست و پاي و ربما وصف به الاسد و كذلك شرابث بضم الشين
شعث بفتحتين پراگندگي كار يقال لم الله شعثك اي جمع امرك المنتشر و ژوليده
موي شدن اشعث نعت منه و هو المغبر الرأس ايضا نام مردي و منه الاشاعثة و الهاء
للنسب و خيل شعث اي مغبر منتشر جنة يعني اسپان پشت تا خاريده و يقال شعثته تشعيثا
اي فرقته فتفرق **شغث** قلب سستن يقال شغثت مشافر الابل اي غلظت

اي من اكل الشوك ضميمه شحيثا كلمة سريانية تفتح بها الاغاليق بلا مفاتيح والشحاث
الشحاذ ومن لحن العوام شريث نعل كهنه شرثة مثله وبالتحريك سطبري ظاهر كف
وكفيدگی آن وقد شرثت يده بالكسر ك اف ٢ واشرثت ايضا وشرث السهم
تشريثا لم تسو وسيف شرث كلفت تبر شرفث درختي خرد كه ميوه دارد —
شفاثاني كسبالي ديهي بعراق منها موفق الدين حسين بن نصر الضرير النحوي له تصانيف
غريبة شكوثي وهذا لغتان في الكشوثا شلثا اي كسبالي ديهي به بصره شلثان مرد درشت
سلطان شلقبث شيرشابث بالضم شذ وهو الغليظ شنبث الهوى قلبه علق به يعني
دراو نشست عشق بدل او شنكابث موضعي يا ديهي است منه احمد بن الربيع بن نافع
الشنكباثي واحمد بن محمد الشنكباثي السجستاني شوبيثي كرمي نوعي از خرما
فصل الصاد صبث پاره دوختن پيرهن ورفو كردن آن را —
فصل الضاد ضبث بگرفتن يقال ضبثت به واضطبثت به
اذا قبضت عليه بكفك ناقة ضبوث يشك في سمنها فتضبث اي تجس باليد
ضبائث الاسد مخالبه وفي الحديث الخطا باين اضباثهم اي في قبضاتهم —
ضغث دسته گياه ودر آميخته خشك وتر اضغاث احلام خوابهاي شوريده
ضغث الحديث در آميختن سخن ضاغث آنكه پنهان شود در پشتي وكودكان را
بيم دارند ترساند ضغث السنام بالمد كوهان ناقه ضغوث مثل ضبوث فصل الطاء
طبث نوعي از بازيچه كودكان بيلنة آلت آن بازي طرثوث بالضم گياهي
يقال خرجوا يتطرثون اي يجتنونه طمث دختري بردن بالفتح ف اض ٢
وك ٣ وحائض شدن زن بالفتح ف اض ٢ وبكسر از فتح ٢ لغة فيه فهي
طامث قال ابو عمرو الطمث المس وذلك في كل شيء يمس ويقال ما طمث ذا المرتع
قبلنا احد وما طمث هذه الناقة حبل قط اي ما مسها عقال ضميمه طحث
دفع كرد آن را بدست بالفتح طهمورث بزرگ پادشاهي از پادشاهان
پارس كه هفتصد سال پادشاهي كرد طرخشه سخت وسبكي طرموث بالضم ضعيف

وناکی که بر خزیر پخته شود طلث الماء طلوثا روان شد آب وطلثت علی کذا تطلیثا از کی
طلثة بالضم نادان سست خرد وضعیف تن طلخة آلوده در آبگیر که بد بوید اند آن را
طلثة بر وزن ومعنی طلحنة والطلخنة التلطیخ بالشیء مثلها طهثة بالضم سست رای
اگر چه تنومند باشد

فصل العین

عبث بفتحتین بازی ع ک ا ف ۲ عبثة للمرة منه عبث بالتسکین آمیختن ع ف ا ک ۲ و پنیر ساختن یقال
عبثت المرأة ویقال الکلی واعبثی ای اجعلی بکیلة عبیثة و آن طعامی باشد که در وی
ملخ کنند و آمیخته نسب یقال فلان عبیثة ای مؤتشب یعنی فی نسبه خلط ومعقر عبیثة
الناس اخلاطهم ویحاو فلان لعبیثة فی وعاء ای بر وشعیر قد خلطا وتلک الغنم عبیثة وبلیة
واحدة وهو ان الغنم اذا لقیت غنما اخری فدخلت فیها واختلطا وهذا مثل واصله من
الاقط والسویق یبل بالسمن فیوکل عثة بالضم متنه الشیم عثث ج عث شد درافتادن
در صوف ع ف اض ۲ یقال عثت الصوف وفی المثل عثیثة تقرم جلدا
املسا یضرب للذی یجتهد ان یؤثر فی الشیء فلا یقدر علیه وربما قیل للعجوز عثة
وفلان عثث مال ای متفقد کما یقال ازار مال یقیم المال عثعث بالا ای ریگ تود
که بر وی نبات باشد عثعثة زمین نرم اعفث هو الرجل الکثیر التکشف وفی الحدیث
کان الزبیر اعفث عثکث گیاهی علث آمیختن ع ف ا ک ۲
یقال علثت البر بالشعیر وفلان یاکل العلیث بالعین والغین ای خبزا من حنطة وشعیر علاثة
بالضم پنیر ومسکه بهم آمیخته وکل شیئین خلطتهما فهی علاثة وایضا نام مردی وعلث الزند اذا لم
و ا عتلث زندا من الشجر اخذه ولم یدر أیوری ام یصلد وفلان یعتلث الزنا واذا لم یتخیر
نسب علاث قطع الشجر المختلطة مما یقدح به من المرخ والیبیس علث بفتحتین سختی
جنگ وهمیشه بودن بر حرب وهو بالعین والغین عیث زیان وتباهی رسانیدن
گرگ در رمه یقال عاث الذئب فی الغنم تعییث چیزی جستن بدست در تاریکی عضیمه
عثلیث بالکسر قلعه بسواحل شام معروف حصن احمر عدث نرمی خوی داران
بالضم اسمی است عرث بر کندن ومالیدن عرطنیثا گیاهی است که بیخ درخت بخور مریم

عثوثة بفتح العين وضمها خشك وكنه نوعي از گياه كه بعربي آنرا حلي گويند عثلثة مثلثة مثل
عثاثي ج يا عثاثي ديهي به بغداد وعوّثه تعويثا بدرنگي انداخت آنرا وعوّثه عن الامر بر گردا
نيد از آن كار بحديكه متحير گشت علثه مثله معاث مذهب ومسلك وزمين فراخ وتعويث نيز

فصل الغين

غبيثة مسكه وپنير بهم آميخته غبث مصدر منه اغبث
لون الى الغبرة وهو قلب الغثبة اغثبات مصدر منه غثاثة غثوثة لاغر شدن
ع بفتحهما ك ٢ والنعت غث وغثة وغث اللحم فهو غث وغثيث وغث واغث
حديثهم اي فسد ورده ويقال اغث الرجل في منطقه واغثت الشاة اي هزلت
واغث الرجل اللحم اي اشتراه غثا غثيثة الجرح ريم وخون جراحت وگوشت مرده
جراحت غث غثيث رفتن ريم وخون از جراحت ع ف ا ك ٢ واستغثه
صاحبه اذا اخرج غثه وداواه واغث الجرح اي امده وسال وفيه غثيثة اي فساد وفي عقله
فساد عقل ايضا وفلان لا يغث عليه شيء اي لا يقول في شيء انه ردي فيتركه
غرث بفتحتين گرسنگي ع ك ا ف ٢ فهو غرثان وهم غرثى وغراثى
وغراث وامراة غرثى ونساء غراث ويقال امراة غرثى الوشاح اي دقيقة الخصر
تغريث گرسنه گردانيدن يقال غرث كلابه اي جوعها غلث آميختن ع ف ا
ك ٢ غلثت البر بالشعير فهو مغلوث وغليث وهو ياكل الغليث مغلوث طعام
فيه المدر والزوان يعني خاك وهر چيزي آميخته سقاء مغلوث اي مدبوغ بالتمر او بالبسر
غلث بفتحتين سختي جنگ وكذلك بالعين ع ك ا ف ٢ يقال فلان غلث
بفلان اي لزمه ويقاتل ايضا وهو غلث ومغالث اي شديد القتال وغلث الذئب
بغنم فلان اذا لزمها يفرسها غوث غواث بالفتح والضم فرياد وفريادرس قال الفراء
اجاب الله غواثه قال ولم يات في الاصوات شيء بالفتح غيره وانما يأتي بالضم مثل البكاء
والدعاء او بالكسر مثل النداء والصياح تغويث واغوثاه گفتن اغاثة فرياد رسيدن استغاثة
فرياد خواستن غياث بالكسر اسم فيه صارت الواو ياء لكسرة ما قبلها غوث قبيلة از يمن
غيث باران وباريدن يقال غاث الغيث الارض اي اصابها وباريدن يقال

غاثت الغیث البلاد و غیثت الارض تغاث فهی مغیثة و مغیوثة علی النقص و التمام ضمیمه
غنث آشامیدن پس دم بر آوردن مع ک ا ف ۲ غنثت نفسه خبیث گشت
و نزاع کرد تغنث لزوم و ثقل غناث نیکو ادبان در همنشینی و غنث بن اعیان بن اقصم
بن بنی مالک فصل الفاء فث گیاهی که آنرا در سال تنگی بپزند و بخورند
فحث بکسر الحاء لغة فی حفث و هی قبة الکرش فرث سرگین در شکنبه فروث
ج قال ابن السکیت فرثت للقوم جلة افرثها بالضم الراء و کسرها ای شققتها ثم نثرتها
و فرثت کبده و فرثتها اذا ضربته و هو حی فانفرثت کبده ای انتثرت و افرثت الکرش
ای شققتها و القیت ما فیها و افرثت اصحابی اذا عرضتهم للائمة الناس فصل القاف
قثث کشیدن یقال فلان یقث مالا ای یجتر مثل قرثاء و کسر قرثاء ممدود و دیلا
نوعی از خرماء شیرین خوش مزه قاله الکسائی و قال ابو الجراح تمر قریثی بلا مد
قرنبیث مثال فیعیل لغة فی جرنبیث و هو ضرب من السمک اقعث الرجل فی ماله
ای اسرف و اقعث له العطیة ای اجزلها قعیث باران بسیار و سیل بسیار و عطای
بسیار و قعثت له قعثة ای حفنت له حفنة اذا اعطیته قلیلا فجعله من الاضداد و یقال قعثه
فانقعث ای سقط و انقعث الحائط ای سقط من اصله مثل انقعف ضمیمه قبث
تبحیص کردن ابزار مع ف ا ک ۲ قباث کسحاب ابن رزین اللخمی محدث و ابن
اشیم صحابی قبعثی مرد کلان قدم و ستبر سطبر قبعثاة مونث قبعثاة ایضا فنج یعنی گوشت
پاره که بفرج زن بر آید قحث الشی همگی آنرا گرفتن مع بفتحهما قرعث اسم
من التقرعث و هو التجمع تقلعث فی مشیه کانه یتقلع من وحل قمعوث گذبور
قلتبان قنطشة دویدن بخوف قنعاش بالکسر مرد یکه بسیار موئی بر روئی و تن
دارد و التقنیث الجمع و المنع فصل الکاف کباث بالفتح یک
سپسته از میوه اراک و مالم یونع منه فهو برر کبث اللحم اذا تغیر و از درج کثاثة انبوه
شدن مع ف اض ۲ اللحیة کثة و کثاثا و رجل کث اللحیة و قوم کث بالضم ای
کثیر کثکث بفتحتین و کسرتین سنگ ریزه و خاک یقال بفیه الکثکث کراث نوعی

اخبره وكلمه ما وكرثه الغم كرثه بالضم اي اشتد عليه وكذا اكرثه قال الاصمعي لا يقال كرثه بل
اكرثه ويقال ما اكترث له اي ما ابالي به **كشوث** بالفتح گياهي كه بر درخت رود بي بيخ
ضميمه **كبعثاة** يعني قبعثاة **كحث** له من المال غرف له بيديه منه **عح** بالفتح كهما
الكلث پيشي گرفت مكلث كسي گذرنده لكار ها **كلبث** كجعفر وقنفذ وعلبط وعلابط
بخيل زمخت **كنفثة** بالضم تورجه يعني درخت مورد وشاخهاي بيد را گرفته بر ان رياحين
تو بر تو مي بندند و مي پيچند **كنبث** كقنفذ وعلابط وزنبور سخت وبخيل زمخت وكنبث
وتكنبث تقبض كند **كندث** كقنفذ وعلابط بسيار سخت **كنفث** كقنفذ وعلابط كوتاه قد
كوث كفش يعني پاپوش وتكويث الزرع ان يصير اربع ورقات او خمسا وكوثي
كطوبي ده بعراق ومحله بمكه مر بني عبد الدار **اكوثه** ارزاني وفراخ سالي وكوثث
لها ابطه تكويثا اخرجه كروس الارانب والكاس مخففة بمعني المشددة **فصل اللام**
لبث - **لباث** درنگ كردن **عح** **ك** **اف** ۲ على غير قياس لان المصدر
من فعل بالكسر قياسه التحريك اذا لم يتعد مثل تعب تعبا فهو لابث ولبث وقرئ قوله تعالى
لابثين فيها احقابا **تلبيث** الباث درنگ فرمودن **التاث** ستيهيدن يقال الث
الح عليه وستيهم بودن بجائي وفي الحديث ولا تلثوا بدار معجزة وتلثلث شله وتلثلث وتلثلث
في الامر اي تردد وتلثلثه عن حاجته اي حبسه وتلثلث في الدفاء اي تمرغ والث المطر اي
دام **لوثة** بالضم سستي وآهستگي ونوعي از جنون وبرانگيختن وناقة ذات لوثة اي كثيرة
اللحم والشحم ويقال ذات هوج **لوث** بالفتح نيرو وقوت ودستار پيچيدن **عح** **ف** **ا**
ض ۲ لاث العمامة على رأسه اي عصبها وپناه گرفتن يقال هو يلوث بي اي يلوذ بي وگرد
گشتن لاث الرجل اي دار **التياث** در آميختن والتفات كردن يقال التاث الخطو
والتاث برأس القلم شعرة والتاث في عمله اي ابطأ وما لاث فلان ما احتبس **تلويث** آلوده
كردن وتيره كردن آب را **لوثية** على فعيلة جماعتي از مردم قبيلة **ملتيث** مرد آهسته رو از
فربهي **لوثا** بفتحتين سستي ذيمة لوثا نعت منه يعني باران آهسته **ليث** بالكسر گياه انبوه
ويقال للاشراف انهم لملاويث اي يطاف بهم **وتيلاث** تلاث واحده ملاويث ايضا جمع

فلاوثة لذلک لهثان بالتحریک تشنگی و بالتسکین تشنه لهث لهاث مصدر منه لهث
ع ک اف ۲ امرأة لهثی لهاث بالضم حرارت تشنگی و زبان بیرون آوردن
سگ و جز آن از تشنگی و ماندگی ع بفتحهما لهث کذلک قوله تعالی ان تحمل علیه یلهث
لیث شیر و نوعی از عنکبوت که بجستن گیرد مگس را ملایثة خویشتن را بشیر مانند کردن لیث
و مفاخرت کردن بدلیری یقال هو اشجع من لیث عفرین قال ابو عمرو هو الاسد وقال الاصمعی
هو دابة مثل الحرباء یتعرض للراکب نسب الی عفرین بالکسر و فتح الفاء و تشدید الراء و هو بلد
ضمیمه لطثه زد او را به پهنائی دست یا بچوب پهنا و زد و کوب نمود آنرا و غیرهم لطث
آورد او را لطث بحجر انداخت سنگ را لطث الامر فلانا دشوار شد کار بروی ملاطثة
جای بانگ سوده و کوفته شود از بار و از ضرب و بالضم جمع کننده تلاطث الموج تلاطم
تلاطث القوم تضاربوا بایدیهم اللطث الفساد و لطث کعنب اسمی است العث العث
سست گران و قد بعث تحقیق درنگ کرد ع ک اف ۲ اللغیث اللغیث
الغلیث فی معنیه الغث گول استلغث ما عنده استنبط و استقصی استلغث الخبر الغث
پوشید آنرا استلغث حاجته روا کرد حاجت او را استلغث الرعی نگهداشت بچیر آگاه
چیزی از گاه لقث آمیختن و گرفتن چیزی بسرعت و استیعاب ع ک ا لقث
ف ۲ تلقیث مثله لکث زدن لکثه جهدته و حملت علیه لکث بالتحریک نوعی
از بیماری شتر که مانند بثر در لبهای آن پیدا میشود لکاث بالضم مثله لکاث ایضا سنگی
درخشنده در گچ لکانی سخت سپید لکاث گرمان گچ سازان الکث الذی بچسپید
چرک بوی ع ک اف ۲ و ناقة لکثة مادهٔ شتر فربه

فصل المیم

مث مالیدن دست بمندیل یا گیاه و مث لغة فی مش یقال مث شاربه یعنی مثث
سبلت بالید و مثت النحی ای نتح و رشح ولا یقال فیه نضح مثمثة آمیختن و شورانیدن
مثمث امرهم ای خلطه مثمثة ای مرمرة عن الاصمعی یقال اخذه فمثمثه و مرمره اذا حرکه
و اقبل به و ادبر مثمات بکسر المیم المصدر و بالفتح الاسم مرث مالیدن و سودن مرث
چیزی در آب تا گداز در رجل ممرث ای صبور علی الخصام ممارث ح و مرث الصبی

اصبه ای لا لکما مغثت الدواة ای مرثته ومغثوا فلانا ای ضربوه ضربا لیس بالشدید
ورجل مغث بالکسر ای مریض مصابع شدید العلاج ومغثوا عرض فلان ای شانوه ومغثوه
کلأ مغیث ومغوث اذا اصابه المطر فصرعه مکث درنگ کردن وانتظار کردن
مع ف اض ۲ وبضمها ماکث بکسر المیم وضمها درنگ وتمکث ای تلبث رجل
مکیث ای رزین مکیثی مثال خصیصی درنگ کردن صار متمکثا ای متلوما ملث
بچرب سخنی کسی را از کاری باز داشتن ووعده زبان دادن که وفا نکند ویقال اتیته ملث
الظلام ای حین اختلط الظلام عند المغرب موث سودن چیزی درآب موثان بالتحریک
کذلک مع ف اض ۲ یقال مثت الشیء فی الماء امرثته فانماث ببوفیه انمیاثا
ومهثة ای لینة لغة فیه میثا زمین نرم میث ج مثل هیفاء وهیف ونام دختری وتمیثت الارض
اذا استطرت فلانت وبردت متوث کسفوقلعه است میان واسط واهواز —

فصل النون

نبث کاویدن زمین است مع ف اض ۲
مثل نبث نبیثة خاک جوی وچاه وخبیث نبیث اتباع نث فاش کردن خبر
مع ف اض ۲ نثیث ترابیدن خیک مع ف اک ۲ وفی الحدیث
وانت تنث نثیث الحمیت نجیثة مثل نبیثة ونجیثة الخبر ما ظهر من قبیحه ویقال بدا نجیث
القوم ای ظهر سرهم وفلان نحیث فلانا ای یستغیث به ویستعو به ویستغیثه بالغین ایضا قاله
ابو عبیدة نجیث نشانه خاکین نحیث بالضم غلاف دل انجاث ج مثل قلب واقلاب
استنجاث پیش آمدن به چیزی نفث دردمیدن وهو اقل من التفل مع ف ا
ض ۲ وک ۲ وقوله تعالی النفاثات فی العقد وهن السواحر والحیة تنفث السم اذا
نکزت وفی المثل لابد للمصدور ان ینفث نفاثة بالضم النفثة من خیک یقال لو سالتنی
نفاثة سواک ما اعطیتکها وهو البقی فی خیک نفثة نفوثه نفاثة قومی از عرب ودم نفیث اذا
نفثه الجرح نقث شتافتن تنقیث انتقاث کذلک نکث بالکسر عاشکردن
پشم کنانه را تا دوباره رشته شود و در تاب بازگردانیدن از رسن وشکستن عهد
ونام مردی نکیثة کار وشوار ... [illegible] ... قصی

مجهودة في السير ويقال لا انكيثه في قوله اي لا اخلف وطلب فلان حاجته ثم انكث لاخرى اي
انصرف اليها ضميمه نأث عنه نأثا ونأثا دور شد و كوشش نمود —
ع بفتحهما النُّنَاث بالضم المبعد نعثه گرفت آنرا ع بفتحهما انتعث مثله انعث
في ماله اسرف واخذ في الجهاز للسير وهم في انعاث اي في ابواقي امرهم نغث بدي شديد
مستمر **فصل الواو** **ميراث** مالی که از مرده رسد بکسی واصله موراث
انقلبت الواو ياء لكسرة ما قبلها تراث مثله واصل التاء فيه واو ورث وراثة بالالف
المنقلبة من الواو ورثة بالهاء المبدلة من الواو ميراث گرفتن ع بكسرهما تقول ورثت
ابي وورثت الشيء من ابي وانما سقطت الواو من المستقبل لوقوعها بين ياء وكسرة
وهما متجانسان والواو مضادتهما فحذفت لاكتنافهما اياها ولم تسقط الواو من يوجل لوقوعها
بين ياء وفتحة ولم تسقط الياء من ييعر وييسر لتقوي احدى اليائين بالاخرى واما سقوطها
من يطأ ويسع فلعلة اخرى ذكرناها في باب الهمز وذلك لا يوجب فساد ما قلناه لانه
يجوز تماثل الحكمين مع اختلاف العلتين ويقال اورثه الشيء ابوه وهم ورثة فلان —
وورّثه اي ادخله شريكا على ورثته وتوارثوه كابرا عن كابر **وعث** جايى نرم كه پاى
فرو رود وبه آسانى نتوان رفتن بروى واستخوان شكسته گران سنگ واوعث القوم
اي وقعوا في الوعث وامرأة وعثة كثيرة اللحم ووعثاء السفر مشقته رجل موعوث ناقص او
واوعث في ماله اي اسرف **وطث** پاى بر زمين سخت زدن لغة في وطس او لثغة
ولث باران اندك وعهد بي اختيار وقصد ونا استوار يقال ولث له عقدا او عقدا
قول عرض لجاثليق لولا ولث عقد لضربت عنقك وولثه بالعصا ولثا اي ضربه
وكاث كتاب وغراب خورش چاشتگاهی که جلد خورده شود استوكثنا —
خورديم وكاث را **وهث** فرو شدن بكارى وسخت كوفته شدن ع ك ا
ف ۲ توهث في الامر اسعن **فصل الهاء** **هثهثة** شوريدگى كار و سخن
هثهثة بشتاب باريدن باران يقال هثهثت السحابة بقطرها اي ارسلته بسرعة
وهثهث الوالي اي ظلم **هيوث** مثال فردوس احمق ويقال قدم **هيث**

هيشة مثل هيشة گروهی از مردم مثل هنبش جنبیدن و دادن اندک چیزی هیان
هلثا هلثی بواسطه دیهی و بالضم کهنه پارچه بالکسر هرث بهستان دیهی بالفتح هرات هیبر
هبر مردم باندام که استرخاء کعزاب هلاث ایشان آواز بلند شود که گروهی بالضم هلثة ویکسر هثاره
فصل الیاء یافث عطشه هوشنه بصره به موضعی ای کسکر هلثی ویکسر مثله هلثاره
یمین به موضعی کاثار ب آیافث ماجوج و یاجوج و الترک ابو نوح ابن صاحب که —

باب الجيم فصل الالف

قال ابوعمرو بن العلاء العرب تبدل الجيم من الياء المشددة كما في تميمي وعربي وعلي وعشيي وبرني
قالوا تميمج وعربج وعلج وعشج وبرنج ومن الياء المخففة في مثل حجتي وبي وامسيت وامسى في
انشادهم حجتج وبج وامسجت وامسجا فقد اكلة قبيح قال ابوعمرو والجرمي لورده الانسان لكان سبيلا
اجيج زبانه زدن آتش صح ف اض ۲ يقال اججت النار فتاججت وائتجت
ايضا على افتعلت اجوج روشن اجج دويدن شترمرغ چنانكه آوازی آيد از وی —
صح ف اض ۲ يقال منه اج الظليم ويقال القوم في اجة اي في اختلاط اجة سختی گرما
و سوزش آن اجاج بالكسر مثل جفنة وجفان يقال ائتج النهار ائتجاجا اجاج بالضم
آب شور اجوج بالضم مصدر منه ياجوج وماجوج نوعی از خلق قال الاخفش هو يفعول
ومفعول من اجيج النار عند من همزها وجعل الالف اصلية فيهما ومن لم يهمز وجعل الفين زائدتين
يقول ياجوج من يججت وماجوج من مججت وهما غير مصروفين ارج اريج دميدن بوی خوش
صح ك ف ۲ تاريج بر انغالانيدن خوترج نام مردی كه ميان بكر و تغلب حرب
انگيخت ارجان شهری بفارس وهو معرب ارّان وجاء في الشعر مخففة الراء ايضا آزج
نوعی از بناها اذج آزاج اج اجج بفتحتين گرما وتشنگی يقال صيف اجج سخت گرم
الوج آواز تاسه كه از ضربی و گرانی آيد وهو صوت يسمع مع التنفس وهو يعتري السمين
من الناس صح ف ك ۲ والنعت الوج بالفتح ضميمه سراج ممركة
هيشگی اذج بالمعجمة شراب بسيار خوردن صح بفتحهما ايذج كاحمد شهری است
بكردستان اسج بضمتين مختصر بادبانی تيز رفتار واصله اوسج آسج كذ مج داره

همچو کنند اوج ضد هبوط ایج بالکسر شهری بفارس فصل الباء باجة نوعی اوج
از طعامها باجات ج وهو معرب باجه بج کفانیدن ریش وبه نیزه درخستن ع ف ا
ض ۲ ویقال انبجت ماشیتک من السمن وقد بجها الکلا بجل ابج مرد فراخ چشم علین بجاء
بجة نام هی بجبجة بانگی که بوقت خوابانیدن کودک کنند بجباج وبجباجة مرد فربه ولرزان
گوشت بحزج گوساله بذج بره وهو من اولاد الضان بمنزلة العتود من اولاد المعز
وجمعه بذجان بالکسر برج بفتحتین سپیدی سخت سپید وسیاهی سخت سیاه شدن چشم
امرأة برجاء نعت منه برج بالضم کوشک ویکی از دوازده بخش فلک ثوب مبرج
نوعی از جامهها که صورت برج باشد بروی تبرج خود را آراستن زن در نظر مرد اسپیج
بالکسر شیرزنه برذج برده وهو معرب بعج شکم کفانیدن بکارد ع بفتحهما فهو بعج
وبعیج ورجل بعج بکسر العین سست رفتار کانه مبعوج البطن انبعاج لازم منه وتبعج السحاب
ای انفرج عن الودق ویقال تبعج المطر الارض باجة فراخی وادی بلوج روشن شدن
صبح ع ف اض ۲ یقال بلج الصبح وانبلج وتبلج بمعنی وتبلج ایضا ضحک وهشّ
وصبح ابلج بین البلج ای مشرق مضیئ وکذلک الحق اذا اتضح ویقال الحق ابلج والباطل
لجلج ابلیجاج گشاده وروشن شدن بلجة بالفتح والضم روشنی آخر شب وگشادگی
میان ابروان بلج بفتحتین مصدر منه ابلج نعت منه وفی حدیث ام معبد فی صفة النبی عم ابلج
الوجه ای مشرقه بهجة خوبی یقال هو ذو بهجة بهاجة مصدر منه ع بضمهما بهیج نعت منه
قوله تعالی من کل زوج بهیج وشادمانه شدن ع ک اف ۲ بهج نعت منه
وبهیج ایضا ویقال بهجنی وابهجنی ای سرّنی وابهجت الارض ای بهج نباتها ابتهاج
شادمانه شدن بهرج ناسره معرب یقال درهم بهرج بائجة سختی یقال باجتهم
بائجة ای اصابتهم داهیة ویقال انباجت علیهم بوائج منکرة ای انفتقت علیهم دوا
وتبوج البرق ای لمع وانکشف ضمیمه یاباج کهاماان حد محمد بن الحسن المحدث
ابثاحجت سست وگران شدم البخدجة فی المشی تقحّم وقرحجة یعنی گشادگی در
رفتار وپیشانی پای نزدیک نهادن وپاشنها دور داشتن دران وگیر تخلج سهمین

تفنج تفنج اسمی است آبدوج السرج بالضم تدرزین معرب ابدو و باذرنجبویه
دوائی است معروف معرب بادرنگبویه باذروج بفتح الذال سپرغم است بانیج
تار حبیل بهنج کبر مثل دوائی است معروف بارنامج فرد مجمل جامع برائی حساب معرب
برنامه تبهرج مفاخرت کرد بازج مثله تبزج علی فلانا برانگیخت او را بر من تبازجا تفاخرا
تبزیج تحسین و تزیین بزیج جزای احسان دهنده والمبارک بن زید بن بزج محرکة
محدث بوازیج شهری نزدیک تکریت فتحها جریر البجلی منه منصور بن الحسن البجلی
الجریری و محمد بن عبد الکریم البواز یجیان بذرج بضم اوله و ثانیه و بفتح اوله علم معرب
بزرگ بستنجی هو علی بن محمد الفقیه بسفانج عروق فی داخلها شیء کالفستق عفوصة و حلاوة
بوسنج معرب بوشنگ شهری از هرات منه محمد بن ابراهیم الامام و اسفندیار
بن الموفق و ابو الحسن الداودی و دیهی بترمذ منها ابو حامد احمد بن محمد بن الحسین بطیخ
کجعفر جد احمد بن محمد المحدث المتکلم الاشعری بطماج هو مغرة المعاش باهی جدا
بطماج بالکسر و الطاء المعجمة جامه که یکی از دو کناره آن خواب داشته باشد
یا میانه آن خواب و هر دو کناره آن طراز داشته باشد تبغنج اشد من التغنج
بنج بالکسر اصل و بالفتح و هی بسمر قند و گیاهی خواب آور معروف غیر حشیش الحرفیش
مخبط للعقل مختن تبنجه تبنیجا نیک خورانید او را انبجت القبجة صاحت من حجرها یعنی
آواز کرد کبک از سوراخ خود آنج خود را نسبت کرد با اصل بزرگ و نج رجوع
کرد بسوی اصل خود ع ف اض ۲ بابونج شگوفه است مشهور
معرب بابونه بنفسج گلی است معروف معرب بنفشه بهرامج گیاهی است خوشبو
و هو ضربان احمر و اخضر کلاهما طیب الرائحة

فصل التاء

اترجة بضم اول و تشدید جیم ترنج و حکی ابو زید ترنجة و ترنج ترج بالفتح نام موضعی فی المثل
هو اجرأ من الماشی بترج و هی ماسدة تاج افسر یقال توجه فتتوج ای البسه التاج
فلبسه و یقال العمائم تیجان العرب ضمیمه تلج گنجشک چوزه عقاب و اتلجه
فیه ادخله تلجی بالضم نوعی از پرنده

فصل الثاء

ثواج بالضم بانگ و فریاد گوسپند

ثبج میان کتف و پشت و میانهٔ هر چیزی و بلندی ریگ و ثبّج الراعی بالعصا اذا جعلها علی
ظهره و جعل یدیه من ورائها و ثبّج الکتاب والکلام تثبیجاً لم یبیّنه اثبج پهن پشت و ایضا بیرون
آمده پشت و ثبّج الرجل ای اقعی علی اطراف قدمیه ثجّ روان کردن آب و خون
قربانی ع ف اض ۲ و فی الحدیث افضل الحج العجّ والثجّ ثجیج الوادی سیله
مطر ثجّاج باران ریزان قوله تعالی وانزلنا من المعصرات ماءً ثجّاجاً ثلج برف و باریدن
وی ع ف اض ۲ - ارض مثلوجة التی اصابها ثلج و اثلجنا یومنا و ثلجتنا السماء
کما یقال مطرتنا ثلجت نفسی ای اطمأنت ثلوج مصدر منه ثلج بفتحتین خنک شدن دل
و آرسیدن از کسی ع ک اف ۲ رجل مثلوج الفؤاد اذا کان بلیدا و حفر حتی
اثلج ای بلغ الطین ضمیمه ثجّه کشید آنرا کشید فی نعت ع بفتحهما
المثنّج علی بناء المفعول ابهل اللحم اثر نباج از نباج یعنی پرشسته شدن پوست
ثعج حرکة الجماعة فی السفر ثفج گول گشت ثفاجة مفاجة کسجاجة گول نادان ثمج باهم
آمیختن تثمیج کمحسن گوناگون نقش کننده جامها مثمّجة زنی که نقاشی کند ثوج مانند
جوال ساخته شده از برگ خرما برای داشتن خاک و ثیج فصل الجیم
جرج بفتحتین زمین درشت سنگ ناک و جنبان شدن انگشتری در انگشت
ع ک اف ۲ و وشاح جرج ای جائل قلق جرجة بفتحتین جاده و میانهٔ راه
جرجة بالضم خرجینه جرجرج جرجیج مصغر نام مردی جلجة بفتحتین سر و کاسه سر یقال
علی کل جلجة کذا و کذا اجلج ج جاجة مهره ضمیمه جاج البستان از روی
بد دلی ع بفتحهما ججّج تنومند شد بعد لاغری ججّ کلج لقب منصور بن نافع البخاری
المحدث جنز مارج هو ثمرة الاثل جشمیرج داروئی است نافع برای درد چشم
هندی چاکسو جوز ابخج دوائیست هندی ججیج نام است هر ججی ججی گفتن خواننده شتر را بآبخور
فصل الحاء حجج درد شکم گرفتن شتر را از خوردن حب ع ک ا
ف ۲ بعیر حجّج و ابل حججی و حجاجی مثال حمقی و حماقی حجّج تیر دادن بدان بغبل
حجج الرجل ای حبق و حججه بالعصا حجابت ای ضربه بها ضربات حجّج آهنگ کردن حاج

ای القصود و حج بنو فلان فلانا اذا اطالوا الاختلاف الیه وهذا هو الاصل ثم تعورف استعماله
فی القصد الی مکة للنسک و حج کردن حج ف ا ض ۲ یقال حججت البیت فانا حاج
و یجمع علی حج مثال بازل و بزل و حجاج و حجیج کذلک کما یقال للغزاة غزی وللعادین عدی
انه اسم بمعنی حج بالکسر اسم فیه حجة بالکسر یکبار حج کردن وهو من الشواذ لان القیاس
بالفتح وسال و نرمه گوش حجیج حج ذو الحجة ماه حج ذوات الحجة ج و ذوات القعدة کذلک
وامراة حاجة ونسوة حاج بیت الله بالاضافة اذا کن حججن وان لم یحججن فهن حواج بیت الله
فتنصب البیت لانک ترید التنوین فی حواج الا انه لا ینصرف کما تقول هذا ضارب زید امس
وضارب زیدا غدا فیدل بحذف التنوین علی انه قد ضرب و باثباته علی انه لم یضربه
واحججت فلانا اذا بعثته لیحج حجة التی یهن للعرب حجة بالضم ج حجج غلبه کردن بحجت
تقول حاججته فحججته ای غلبته بالحجة فی المثل لج فحج فهو رجل محجاج ای جدل و میل فرو بردن
بجراحت بجهت علاج فهو حجیج محجاج بالکسر میل جراحت و مرد حجت گوی تحاج ای تخاصم
حجاج بالفتح والکسر استخوان ابرو محجة میانه راه حجحجة سپسایگی باز ماندن یقال حملوا علیهم
ثم حجحجوا و قصد سخن کردن و باز ایستادن حدج بفتحتین حنظل که صلب و سخت شده باشد
حدجة یکی و منه احدجت شجرة الحنظل حدج بالکسر کژاوه و محفه زنان و بار حدوج بالضم واحداج
ج و حدجت البعیر ای شددت علیه الحدج حداجة لغة فی حدج حدایج ج حدج چشم
انداختن بر چیزی یقال حدجه ببصره ای رماه به و حدجه بسهم و حدجه بذنب غیره ای الزمه
تحدیج نگرستن حندج بالضم نام مردی محدرج تابان و روشن و یقال حدرجه ای فتله
واحکمه رجل حدرجان بکسر الراء قصیر مکان حرج بفتح الراء وکسرها ای ضیق کثیر
الشجر قری تحرج صدره تحرج صدره ضیقا حرجا بالفتح والکسر وهو بمنزلة وحد و وحد و دنف
حرج بفتحتین تنگی و تنگ شدن حرج ک ا ف ۲ ونیزه و ناقه ودراز باریک
وچهار چوب بسته که مرده بروی نهند وسیاه شدن چشم و سرگشتن و حرام شدن
یقال حرج علی ای حرم حرجة گروهی از شتران و درختان حرج حرجات ج
حراج بالکسر کذلک و یقال احرجه ای آثمه تحریج تنگ کردن و تحرج ای تاثم

واحرجه الیه ای الجاه حرج بالکسر مهره وگوشت ماهی ومهره سگ از شکار وکلب محرج
خشرج ای مقلد بالحرج حرج بالضم حرج حرجوج ناقه دراز مانند حراجیج ج حشرجة
خرخره گلو وقت مردن وتردد آواز دران حال وترددآواز خرد رحلق قال ابن السکیت
حضج حشرج هو حسی یعنی آشام حضج بالکسر باقیمانده آب در حوض حضاج ج وحضجت الارض ای ضربت وحضجت النار
ا ی اوقدتها واحتضج الرجل ای التهب غضبا وفی الحدیث من شاء ان یحتضج فلیحتضج ای
حفلج فلیتقد من الغیظ ولینشق حفلج بتشدید اللام لنگ زن وآنکه پاشنهاش با هم بساید
حلج حلیج پنبه بیرون کردن از تخم ع ف اض ۲ و ک ۲ قطن حلیج ومحلوج نعت منه
حلاج پنبه بیرون کننده محلج محلجة بالکسر تخت حلاجی محالج آهن وی ویقال حلج القوم
لیلتهم ای ساروها ویقال بیننا وبینهم حلجة بعیدة حلیجة باقیمانده وفشاره خشک وشیر
حملج حنج حنج که دروی خرما ترکرده باشند تحمیج تیزنگریستن ودرچیزی خیره نگریستن حملج الحبل
ای فتله فتلا شدیدا احملاج بالکسر نای دم زرگر حنجه واحنجه ای اماله واحنج کلامه
ای لواه کما یلوی المخنث حنج بالکسر اصل یقال عاد الی حنجه وحنجه دل ومیانه هر چیز
حوج حنج اللیل دل شب وحنج الظلام کذلک حاجة نیاز حاج حاجات ج حوائج کذلک
علی غیر قیاس کانهم جمعوا حائجة وآلاصمعی ینکره بخروجه عن القیاس والا فهو کثیر الاستعمال
حوجاء حاجت یقال ما فی صدری به حوجاء ولا لوجاء ولا شک ولا مریة بمعنی واحد
ویقال لیس فی امرک حویجاء ولا لویجاء ولا رویغة ویقال کلمته فما رد علی حوجاء ولا لوجاء
ای فما رد علی سوداء ولا بیضاء ای لا قبیحا ولا حسنة حوج نیازمند شدن ع
ف اض ۲ احتیاج کذلک واحوجه الیه غیره واحوج الیه ای احتاج متعد
جرنج حیاج لازم حاج نوعی از خار ضمیمه حبرج بالضم پرنده است آلی حباج حبابج
خراج ج حباج ح خشوات حزنج وحرباج دفنرک حرازج ایهاست مر قبیله جدام را
خفنجی الخفنج حفتجی کلمه ای رخو لا غناء عنده حفضج گزبه ج ودرباس وعلابط مرد سنداز فرو
خفاج خنج شکم حفضاج مثله وهو معروف ما خفنج بالضم ناسپن حفنج کوتاه عفنج گزبه ج بیش
خنفج حنفج حفاج حنفاج ایضا ودفنرک پیر گوشت حنابج مهر ریا نی خود حشیبج آلی است مر قبیله نحنی را

خناج كقنفذ اسمی است در ریگستانی است نیکو گیاهای رنگارنگ میرویاند خناديج
ریگ توده های دراز یا ریگ توده های خرد خندج خندوجة یکی خنادج شتران کلان
خنفج گنده بچه مرد سست بی خبر حاج خجخج یعنی حاج حوج یقال احجحت الارض احاجت
اي انبتت الحاج وان نوعي از خار است والصغيرة حليج منو بائی فصل الخاء خجخجه بالعصا اي بهاخبج بها اي
حبق خبج نجة گوارندگی غذا جسم خبرنج اي ناعم ريح خجوج باد سخت در پیچان
خجخجة سخت گذشتن باد و سرکش شدن و گرفته حال گشتن واختج الجمل في سيره اي
اسرع مع التواء خداج زادن پیش از مدت شع عع ف اک ۲
خدجت الناقة اذا جاءت بولدها قبل الوقت فهي خادج والولد خديج وان كان تام الخلق
وفي الحديث كل صلوة لا يقرء فيها بام الكتاب فهي خداج اي نقصان واخدجت الناقة
اذا جاءت بولدها ناقص الخلق وان كانت ايامه تامة والناقة مخدج بكسر الدال
والولد مخدج بفتحها ومنه في حديث علي رض مخدج اليد اي ناقص اليد واخدجت الصيفة
اذا قل مطرها خدلجة بفتحتين وتشديد اللام زن سطبر بازو وساق خروج و
مخرج بيرون شدن تخع ف اض ۲ مخرج ايضا جائی بيرون شدن
يقال خرج مخرجا حسنا وهذا مخرجه اخراج مخرج متعد فيه والمخرج المفعول والموضع والوقت
ايضا يقال اخرجني مخرج صدق وهذا مخرجه وهو مخرج استخراج از خود بيرون آوردن
و بيرون آوردن خواستن خرج خراج بفتحتين باج اخراج اخاريج اخرجة ج خرج
بالسكون بيرون شدن خلاف دخل و نام جائی که بجامه و ابرکه برآید یقال خرج له
خراج حسن تخريج بيرون آوردن و برساختن يقال خرجه في الادب فتخرج وهو خريج
فلان مثال فسيق بمعنى مفعول ناقة مخترجة وهي التي خرجت على خلقة الجمل خرج بالضم
باردان ومنه بالفارسية خرجينه خرجة بالكسر وفتحتين ج مثال جحر وجحرة خراج بالضم
ریشه و دمیدگی برروئی و پوست و رجل خرجة وزن لمجة مثال همزة اي كثير الخروج
والولوج خارجي آنکه به نفس خود مهتر شود بی اصالت و یکی از گروهی که ایشان را
الخوارج گويند و قولهم اسرع من نكاح ام خارجة وهي امرأة ولدت كثيرا من قبائل العرب

کانوا یقولون لها خِطب فتقول نِکح وخارجة ابنها ولا یُعلم ابوه خَرَج بفتحتین الیضا سیاه
سپید شدن یقال کبش اخرج وظلیم اخرج بیّن الخرج اخرجاج مثل خرج وخرجاء من الشاء
التی ابیضّت رجلاها مع الخاصرتین وتخریج الراعیة المرتع ان تاکل بعضه وتترک بعضا
ارض مخرّجة التی نبتها فی مکان دون مکان عام فیه تخریج ای خصب وجدب خریج بازیچه
وهی لعبة للعرب یقال لها خراج ایضا علی الکسر مثال قطام مخارجة انگشتان در روی کسی
زدن بوقت جنگ تخارج دو گروه رو یارویی جنگ کردن عیش مُخرنفج بکسر الفاء
عیش فراخ وفی الحدیث انه کره السراویل المخرفجة قالوا هی التی تقع علی ظهر القدم
خزرج باد جنوب وقبیلهٔ انصار وهی الاوس والخزرج ابنا قیلة وهی امهما فنسبا الیها
خَفَج نوعی از بیماری شتر عج ک اف ۲ البعیر اخفج نعت منه خفاجة نام حیی
از بنی عامر غلام خَفَنفَج وخفانج بعضها کودک بگوشت خلج کشیدن و بیرون کردن
عج ف اک ۲ خلجه واختلجه بمعنی خلوج خلجان چشم پریدن عج ف ا
ض ۲ و ک ۲ یقال خلجت عینه واختلجت ای طارت واشارت کردن
بچشم وابرو ومنه یقال خلجه بعینه ومشغول کردن یقال منه خلجته امور الدنیا ای
شغلته وخلجت الناقة ای فطمت ولدها فهی خلوج وهی التی اختلج عنها ولدها فقل
کذلک لبنها وخلجته ای طعنته والمخلوجة الطعنة ذات الیمین وذات الشمال
والرای المصیب خَلَج بفتحتین درد استخوانها از ماندگی وکوفتگی عج ک اف ۲
و پریدن چشم فهی عین خلجة بکسر اللام تخلّج المفلوج فی مشیته ای تفکک وتمایل تخالج فی
صدری منه شیء اذا شککت خَلَج بفتحتین گروهی از عرب وکشتی های خرد خلیج شاخی از
دریا وجوی وکرانه جوی ورسن وکاسه بزرگ خُلُج بضمتین ج خَلَنج بالنون درختی وهی [illegible]
خدنگ خلانج ج خَمَج بفتحتین سستی واصبح فلان خمجا ای فاترا
خبعجة رفتار نزدیک گام مانند رفتار مترود خارزنج شهری ست منه
احمد بن محمد البشتی الخارزنجی مصنف تکملة العین الخزرج بن عامر فی نسب دحیة بن خلیفة
سمی بالظلم خشعة واسمه بدیع خزراج ای شتر که یک گام برای آن جلیش متقدم نماند تخزلج فی مشیته شتاب کرد در رفتار

خَشِیج کامیر خیمه پالسائی یا قیه از پشم خَلَیفُوج پنبه دانه و چوب کهنه عمود یا چوب
درخت عشر خصوصاً خلیفوجة سکان کشتی تَخَضْخَبَ الشاة لاغر شد و گفتار شد
و انخضج تخفه سپیج شد سونه و انفضجوا الامر نقضوه شکستند کار را خُضْرِیج بالکسر فالیز
یعنی خربزه زار خضرجة یکی غذا خضرنج نارک خُنَاج قبیله‌ایست خُنْج شهریست بفارس
خوفنجة و هی ست خفرجة تکبر خُمْرُج موضعی و یقال خمرج بالیا خُوجان بالضم قصبة استوا منها
ابو عمر الفراتی شیخ الحنفیة و صاعد بن محمد الاستوائی الخوجانیان **فصل الدال**
دیباج بالکسر دیباه فارسی معرب و یجمع علی دبابیج او دیابیج علی ان تجعل اصله مشدد کما فی دنانیر
دیباجتان دو رخسار دیباجة روکاه قال ابن السکیت ما بالدار دبیج بالکسر مشدد ای
احد و شک ابو عبید فی الجیم والحاء قال الجوهری سألت عنه فی البادیة جماعة من الاعراب
فقالوا ما بالدار دبّی و ما زادوا علی ذلک **دُجّة** بالضم تیرگی و تاریکی لیلة دیجوج و لیل
دُجُجی و ناقة دجوجیة و بعیر دجوجی ای شدید السواد و ناقة دجوجاة ای منبسطة علی الارض
و رجل مدجج بفتح الجیم و کسرها ای شاک فی السلاح و تدجج فی شکته ای دخل فی سلاحه
و دججت السماء ای تغیمت مدجج دججان نرم رفتن عج ف اک ۲ یقال
مر القوم یدجون علی الارض ای یدبون فی السیر قال ابن السکیت و لا یقال هذا للواحد
و هم الداجة و قولهم هم الحاج والداج قالوا الداج الاعوان والمکارون و یقال ما ترکت
من حاجة و لا داجة الا اتیت اتباع للحاجة و یقال هو للدار الداج و لیسوا بالحاج دجاج
بالفتح والکسر والاول افصح ماکیان دجاجة یکی للذکر والانثی بالسواء علی انه واحد من جنس
مثل حمامة و بطة دجاجة ایضا یک زغونه ریسمان دجدجة تاریک شدن شب و بانگ
کردن مرغانرا دحرجة گرد گردانیدن چیزی را دحراج بالکسر کذلک یقال دحرجته
فتدحرج تدحرج چیزی گرد دحروجة بالضم انگله که جعل گرد کند دروج و درجان
رفتن عج ف اص ۲ درج الرجل والضب ای مشی و درج ای مضی لسبیله
و درج القوم و اندرجوا ای انقرضوا و فی المثل اکذب من دب و درج ای الاحیاء
والاموات قال ... درج الرجل ای لم یخلف نسلا و درجت الناقة و ادرجت

اذا جاوزت السنة ولم تنتج فهي مدراج بالكسر اذا كانت تلك عادتها وادرجت الكتاب
طويته ودرجه الى كذا واستدرجه اي ادناه منه على التدريج فتدرج هو ودروج بالفتح باد تند
يقال ريح دروج وقوح دروج مدرجة جائي رفتن وگذشتن وقولهم خل درج الضب اي طريقه ورجعت
الى درجي اي الى الطريق الذي جئت منه ادراج اي طرق درجة پايه درج ج وپايگاه
درجات ج درجة بالضم لغة في درجة وهي المرقاة ونوعي از سنگ خوار درج بالسكون
والحركة كاغذ نبشته ولوح نامه يقال انفذته في درج الكتاب اي في طيه ويقال ذهب
منه ادراج الرياح اي هدرا ادرج بالضم دوك دان وطبلهٔ زنان که پيرايه وجواهر در و
نهند درجة هي خرقة او شي يدخل في حياء الناقة ثم تشم فتظنه ولدها فترامه قال ابو عبيد
اذا ارادوا ان ترأم الناقة ولد غيرها شدوا انفها وعينيها وحشوا حياءها مشاقا وخرقا فاعيلهما
اياما فيأخذها لذلك غم مثل المخاض ثم يحلون الرباط عنها فتخرج ذلك المشاق وهي ترى
انه ولدها فاذا القته حلوا عينيها وقد هيئوا لها حوارا فيدنونه اليها فتحسبه ولدها فترامه ويقال
للذي يشد به عيناها الغمامة والذي يشد به انفها الصقاع والذي يحشى به الدرجة
والجمع درج دراج دراجة نوعي از مرغان رنگين چون تدرو وماننده آن للذكر والانثى
سواء وتخيص حيقطان للذكر منها ارض مدرجة زمين دراج ناک دراجة بالفتح حالت
رفتن آمدن کودک خرد دراج ايضا نام جائي دعج بالتحريک فراخ وسياه نيک شدن سياهي چشم علت دعجاء دعج
نعت منه ورجل ادعج اي اسود والعرب تسمي اول المحاق الدعجاء وهي ليلة ثمانية وعشرين والثانية السرار
والثالثة الفلتة وهي ليلة الثلثين دعلجة رفتن وآمدن دعلج نام سپي ادلاج باول شب رفتن ادلاج بآخر دلج
شب رفتن وهو افتعال والاسم من الاول دلج بالتحريک ومن الثاني دلجة بالفتح والضم دالج
دلوتهي كننده دلوح مصدر منه صح ف اضن ٢ مدلج مدلجة موضع دلوتهي كردن
چون حوض وجز آن مدلج بالضم قبيلة از کنانه دولج خانه وحش وسبع مثل تولج رجع دمج
دموج درآمدن واستوار شدن بجائي يقال دمج الشيء واندمج وادمج وادرج
قال ابو عبيد كل هذا اذا دخل في الشيء واستتر فيه تفعل مندمج اي مدور وتدامجوا عليه
اي تعاونوا وليل دامج اي مظلم مدامجة مداراکردن باکسي ومنه الصلح الدملج بالضم وهو الذي

كانه في حقاء ويقال هو التام المحكم وادمجت الشيء اذا لففته في ثوب والمدمج المدرج مع ملاسته وايضا القدح ونلوج بالضم بادو بند وبلج كذلك المدد بلج المدمج الاملس وبمجمة گام نزدیک وبشتاب نهادن ونهانج شتر دوکوهانه فارسی معرب وتنج بالضم وفتح الهاء وکسر النون نوعی از جواهر که آنرا دهنج خوانند دحجه کشید او را بروی زمین ع بفتحهما دج الجارية جماع کرد او را ادرتج نرم شد بعد سختی درجیت الناقة ای مهر کرد شتر مادہ بر بچه خود ونرم رفتار رفت ودراج ناونادان وتجبر کننده در رفتار در دجه مهر آوردن شتر ماده بر بچه خود واتفاق دوکس در دوستی درواسنج بالفتح چیزی که پیش قربوس باشد از نمد ودفه زین معرب دروازه گاه درمجیت الناقة ای درجیت دراج دراج ادرنج دمر بغیر اذن ودخل فی الشیء مستترا فید دراج دراج الدینج من الخیل معرب دیزه بالکسر ولتاء بوه مفتوحه ودسیج کمحسن ومحدث جامه است خز که مانند عنکبوت می تنند انرنج بر روی قباد التدبیج کالتنسیج دستجه سه بیرم وکاغذ و جز آن معرب دسته وساتج ودستیج آوند ی است که بدست گردانیده میشود معرب دستی دستینج ابر باذرخش دعسج شتاب کرد دغنج المال ادر دیکل بهم وهم یدغیجون النشم ای هم فی النعیم والاكل وهنج کمر عفر آماسیده ونفنج کجعفر موضعی نزدیک قرآن دغنجه کلانی وگرانی زن ورفتار نزدیکام در جوع آوردن شتر بر آب وپیش آمدن وپس رفتن دناج بالکسر استواری امر دنج بفتحتین عقلا ودانا ج عالم معرب دانا ولقب عبد الله بن فیروز البصری وتراب دانج داج ادیج کاحمرا سیاه وخش وتدعی للحلب فیقال اده اده ادیج ودهبرج مشدده الراء معرب ده بهره ای عشر پیشات دهرجه سر شتاب درج خدمت کردن داجه پس سالان لشکر وحاجت صغیر یا اتباع است برای حاجت تو داج کرمان و حزاب لحاف پشمینه ولی داج پیچ ودیجا و دیجانا مشی قليلا ودیجان محرکة الحواشی الصغار و پارہ کلان از انبوه ملخ

فصل الذال

ذاج بدم در کشیدن آب را ع بفتحها وپاره کردن مشک را ودمیدن در روی اند اجبت القربة ای تخرقت

ضميمه ذبح نوشيد واز سفر باز آمد وفلان ذبح نعت منه ذعجه خراشيد اورا
ذعج بفتحهما ذعجت المريح فلانا اورا از جائي بجائي كشيد مذحج پشته ايست كه مادر
مالك وطي هردو قريب آن زائيد بنابرآن قبيله مالك وطي مذحج ناميده شدند
اذعجت اقمت ذعجه دفع شديد كرد اورا ذعج بفتحهما ذعج جاريته جماع كرد اورا
ذمج الماء هفت هفت نوشيد آب را ذوج نوشيدن ذيج نوشيدن
ذياج باهم سنادمست كردن فصل الراء رباجة بالفتح گولي وهي دقة
رتاج بالكسر بند در مرتاج كليدان ارتجت الباب اغلقته وارتجت الناقة
اذا اغلقت رحمها على الماء وارتجت الدجاجة اذا امتلأ بطنها بيضا وارتج على القاري
مجهولا اذا لم يقدر على القراءة وكذلك ارتج عليه ولا تقل ارتج عليه بالتشديد ورتج الرجل
في منطقه بالكسر اذا استغلق عليه الكلام رتج بفتحتين در بزرگ وكذلك الرتاج ومنه
رتاج الكعبة مراتج راه هاي تنگ رج جنبانيدن عج ف اض ٢ رجاء
ناقه بزرگ كوهان رجرجة جنبيدن ولرزيدن وارتج البحر اي اضطرب وفي الحديث
من ركب البحر حين يرتج فلا ذمة له يعني اذا اضطربت امواجه ترجرج الشئ اذا جاء
وذهب رجرج ورجراج ومترجرج جنبان ولرزان يقال كتيبة رجراجة وامرأة رجراجة
التي يترجرج عليها لحمها رجرجة بكسر الرائين باقي آب به روي لاسي وهي الثريدة الملبقة
رجيج گياهي رجاج بالفتح شتران وگوسپندان لاغر ومردم ضعيف حال نعجة رجاجة
اي مهزولة ردج بفتحتين ما يخرج من بطن السخلة او المهر قبل ان ياكل وهو
بمنزلة العقي من الصبي تردج وارندج پوست سياه قال ابو عبيدة اصله بالفارسية
رنده ارتعاج لرزيدن وبوالا رتعاد ورعج البرق وارتعج اذا تتابع لمعانه
ويقال ارتعج ماله وعدد وده اذا كثر وارتعج الوادي اذا امتلأ راج گوسپندي
رواج روائي عج ف اض ٢ ترويج روائي دادن متاع ودرم را
رهج بفتحتين گرد وارهج الغبار اي اثاره رهوجة بالفتح رهوار سي فارسي معرب
ضميمه ريجان شتران بار بردار سجارت روج كعسبور شاخها ودخت ما

لیصید انرا تسمیج بچال کردن پرنده راتیج مرغی که بدام نهند جهت شکار کردن پرندهای
شکاری ترتیج گشته نمودن شوریده نوشتن ان رتاج گرهای نیزه وانبوبهای آن
رتیج فراخ رهناج کتابی که بدان کشتی بانان وملاحان راه دریا میروند وچاهای
لنگر انداختن وغیره بدان می شناسند معرب راه نامه **فصل الزای**
زبرج بالکسر آرایش وزر وابر تنک سرخ یقال زبرج مزبرج ای مزین
زج بالضم تیزی آرنج وآهن بن نیزه زجیة زجاج ج وازججت الرمح فهو مزجج اذا
عملت له زجا وزججت الرجل ازججه ای طعنته بالزج مزج بالکسر نیزهٔ کوتاه زجج باریکی
ودرازی ابرو ازج نعت منه وزججت المرأة حاجبها ای دققته وطولته ظلیم ازج
بعید الخطو ونعامة زجاء زجاجة آبگینه زجاج ثلث لغات ج ازعاج از جای برکندن
یقال ازعجه من مکانه فانزعج مزعاج بالکسر زنی که بریکجای قرار نگیرد زلج بالحرکة
والسکون جای لغزان تزلیج لغزیدن زلیج سبک رفتن زلیج کذلک عج ف ا
ک ۲ سهم زالج ینزلج عن القوس عطاء مزلج ای قلیل ودعج مزلج ایضا آنکه
خویشتن را بقومی چسپانیده باشد که نه از ایشان باشد مزلاج بالکسر کلیدان که بی کلید
گشاده شود وزنان لاغر سرین وازلجت الباب اغلقته زمجت القربة ای ملأتها
زمیج بفتحتین خشم گرفتن عج ک اف ۲ ویقال مالی ارک مزمجا ای مغضبا بان
زمجی زمکی بالکاف ایضا بکسر اولهما وفتح ثانیهما مع تشدید ثالثهما ومفتوحه مرغ زمج مثال
خرد بالضم مشدد نوعی از مرغان وجاء فی القوم بزا جیجهم بالهمز ای باجمعهم واخذت الشیء
بزاجیجه ای کله ولم ازج منه شیئا ف نج زنگ زنجی زنگی وهم الزنوج قال ابو جعفر
زنج بفتح الزاء وکسرها زنفیلجة بکسر الزاء زنبیله فارسی معرب زنفلیجة بتقدیم اللام
علی الیاء وفتح الزاء ایضا کذلک زوج جفت خلاف فرد یقال زوج او فرد یعنی
جفت یا طاق کما یقال خسا او زکا ویقال هما زوج وهما زوجان کما یقال هما سواء
وهما سیان واشتریت زوجی حمام یعنی ذکرا وانثی وعندی زوجا نعل وقال الله تعالی
من کل زوجین اثنین وشوی وزن یقال هو زوجها وهی زوجه وزوجته قال الله تعالی

استکن انت وزوجک الجنة ویقال زوجته امرأة وزوجتها بعلا وتزوج امرأة وتزوجت
وجلا وبرجل قال الله تعالی وزوجناهم بحور عین ای قرناهم بهن وقوله تعالی احشروا الذین
ظلموا وازواجهم ای وقرناؤهم امرأة مزواج کثیرة التزوج تزاوج مزاوجة ازدواج جفت
وقرین شدن باهم زوج ایضا یکی شی که بهیوج انگکند زاج زاک فارسی معرب
زهج رشته بنا وهو المطمر واصل حساب نجوم ضمیمه زاج بینهم برانگیخت
درمیان قوم عع بفتحهما اخذه بزراه بحجه وزامجه اخذه کله زبردج زبرجد
ابن زبنج راویه بن هرمة زرجه بالرمح خست ازرابه نیزه الزرج فی بعض قلبته بالجنبد
واصوانها زرجون درخت انگور یا شاخهائی ان ومی وآب باران مصفی مجتمع
درکوسنک زرنج نام قصبه سجستان وزنوج یا زرنوق شهریست ورای اوزجند
زعبج وزعبج ابر سپید یا ابر تنک وسبک ونیکو از هر چیز و زیتون زعلجته بدخلق
زعبج شرزیتون وهو کالنبق الصغار اخضر ثم یبیض ثم یسود فیحلو فی مرارة ولدرب یو
تدهم به زعلجة بروزن بمعنی زعلجة الاول الصواب کلاً مزمج کاه خوش
آینده تر تازه بسیار زلیجة بلا زنج نقیب جنبان دغوغا دادن بلا زج
زنلج الرمح ای طعن به راست شد نیزه زلجه بدارات

فصل السین

سبجة بالضم گلیم سیاه وتسبج الرجل ای لبس سبجة سبج سبه فارسی معرب
سبیج سبیجه شا باکچه وهو نوع من اللبس سبابجة قومی از سند که در بصره زندانبانی
کردندی والهاء للعجمة والنسب سبج لطبه تسبیج ای رق ما یجئ منه من الفائط وسبج
الحائط ای طینه مسبجة بالکسر اندازه سبجة سبجة نام درویت سماج بالفتح ستبر بسیار
آب ارض سجسج زمین هموار نه درشت ونه نرم ویوم سجسج روزنه گرم ونه سرد
وفی الحدیث الجنة سجسج سجج خراشیدن ولپوست بازبردن ایقال سحجت جلده
فانسحج ای قشرته فانقشر ویقال اصابه شی فسحج وجهه وبه سحج وهو نوع من الاسهال
فی الامعاء وسحجه فتسحج شد ولکثرة حمار مسحج ای مقضض مکدح بعیر سحاج تسحج الارض
بخفه سداج ای کذاب وتسدج ای تکذب وتخلق سرج زین واسرجت الدابة

زین نهادم منثور را سرج نام آهنگری سرجیات شمشیرهایی منسوب بوی سراج
زین فروش سراج بالکسر چراغ و آفتاب سرجة چراغدان سرجوجة بالضم سرشت
و روش یقال هم علی سرجوجة واحدة ای اخلاق واحدة سفنج شترمرغ نرسبک رو
و هو ملحق بالخماسی بتشدید الحرف الثالث منه سلج ـ سلجان فرو بردن لقمه بگلو و قوله
الاکل سلجان والقضاء لیان یعنی اذا اخذ الرجل الدین اکله فاذا طولب لواه به ای
ماطله سلج بالضم مشدد اللام گیاهی و سلجت الابل تسلیج بالضم اذا استطلقت بطونها
عن اکل السلج سماجة زشتی و زشت شدن سمج بضمهما فهو سمج و سمج و سمج
مثال ضخم و قبیح و خشن و هم سماج بالکسر و استسمجه ای عده سمجا سمج سمیج ایضا شیر
بی مزه برگشته سمهج و سمهلج بزیادة الهاء واللام کذلک سمحج ماده خر و مادیان
دراز پشت ولا یقال للذکر سمحج و سمرجة بالتشدید سه باره خراج گرفتن
فارسی معرب سملج سبک و هو ملحق بالخماسی بتشدید الحرف الثالث منه
سماهیج جزیرة در بحر که اهل آن ماسس ماهی خوانند ساج نوعی از درخت
و طیلسان سیجان ج سواج بالضم جالی ـ ریح سیهج و سیهوج باد سخت سهج گذر
باد و سهجت الریح الارض ای قشرتها و سهج القوم لیلتهم ای ساروا و سهجت الطیب
ای سحقته ضمیمه سبرج علی الامر لعمیه کرد امر را سابروج موضعی است
به بغداد سمنجونه پوستین از روباه معرب آسمان گون استاج ـ استیج بکسرهما
چیزیکه پیچیده شود بر آن ریسمان را بانگشتان تا بافته شود سخاویج زمینی که اعلام
و آب نداشته باشد سافنج برگها و شاخهای که بی علاقه بیخ سبز آید باشد پیشاده
معرب ساده سنرنج قبیله از اکراد منهم ابو منصور محمد بن احمد بن مهدی سرنجی المحدث
هو و والده سفروجه فرو گذاشت آن را سمرنج تمسند شئ من الصنعة کالقسیفساء
و هو وا ای معروف و قد یسمی بالسیلقون سمرحجة سرکشی و امتناع و تافتن سخت جبل
سمرج رسن تافته سفتجة ان تعطی مالا لاحد و للآخذ مال فی بلد المعطی فیوفیه ایاه
ثم فیستفید امن الطریق و فعله السفتجة بالفتح ـ سمهج ... الریح ای سخت ...

وزبدین آن اسفیداج بالکسر ماد الرصاص والآنک والآنکی اذا شدد علیه الحریق صار
اسرنجا سفلیج کعملس دراز اسفنج عروق شجر فی الطب غیر ما سکباج بالکسر معرب
سکبینج دوائی ست تم سلغوج کقربوس شهری ست سلیج پیکان دراز با یک
سلامج سلیج دراز سمنجان بالکسر شهری ست از طخارستان
سمیج شیر چرب شیرین سنج بضمتین عناب سناج اثر دود چراغ بر دیوار
وکل ما لطخته بلون غیر لونه فقد سنجته ومردی ست از ابن سیدة بمعنی چراغ وسنج مثله وسلیمان
بن معبد والحافظان ابو علی الحسین بن محمد بن ابی بن بکر و محمد بن عمر والسنجیون بالکسر محدثون
سنج بالضم دیهی ست به بامیان سنج بالکسر دیهی ست بمرو سنجان کعمران قصبه ایست
بخراسان سنجة المیزان مفتوحة سنگ ترازو وبالسین افصح من الصاد سنجة شهریست
بدیار مصر ولقب حفص بن عمر والرقی وبالضم سیاهی با سپیدی آمیخته سنج کجعفر برد
مخطط سنباذج بالضم سنگی ست که بدان زدایند شمشیرها را جلا می دهد و دندان را
بدان جلا می دهند سیج ککتف شهریست به سمرقند کتاب الحائط وما احیط به علی الشیء
مثل النخل والکرم وقد سیج حائط تسییجا یعنی احاطه کرد باغ خود را سیحان بن قدد کسر بالکسر
ووهب بن منبه بن کامل بن سیج بالفتح او بالکسر او بالتحریک اخو همام سنجیا الیمن

فصل الشين

شجة بالفتح سرشکستگی شجاج بالکسر شج سر شکستن
شج ف اض ۲ وک ۲ شجیج مشجوج نعت منه وقد شجیج وشجج وشجج
شد وللمبالغة رجل اشج آنکه بر پیشانی اثر شکستگی دارد ویقال شجت السفینة البحر
ای شقته وشجت المفازة ای قطعتها شجیج شحاج بالضم بانگ کردن زاغ وشتر
غ واستر شحج بفتحها ویقال للبغال بنات شحاج وللحمار الوحشی مشحج وشحاج
شرج العیبة بفتحتین گوشه جامه دان واشرجت العیبة اذا ادخلت بینا اشراجها
شرج بفتحتین ایضا پاه کهکشان وهو المجرة شرج الوادی منفسحه اشراج وات
شرج ستور که یک خصیه وی کلان باشد شرج ایضا مصدر منه شرج ک ا
ت ۳ رفتگی کمان وانشرجت القوس ای انشقت تشریج نوعی از چوب شرجة

کمان که از وی سازند کمک وآن نابردان است که از گیاه باشد جهت بار خربزه وجز آن
شرج بالسکون آب راه از سنگستان بزمین نرم شدائج شروج ج و نام جائی ونام
آبی وطره نهادن خشت ومانند وگویند یقال هذا شرج هذا ای مثله وهما شرجان واحد ای ضد
واحد شکر عابن فترقنان ولونان مختلفان من کل لون تشریج بخیه دور دور زدن
جامه را یعنی تنکنده کردن وآمیختن گوشت پخته با خام شفارج مثال علابط پیشاره
فارسی معرب یقال ناولت شماجا بالفتح ای شیأ واصله ما یرمی من العنب بالبول
شمیج تنکنده کردن جامه ناقة شمجی الفتحا ای سریعة بنو شمیج دو قبیله مردم از قضاعه وفزاره
شمرجة دورادور وبتاه دوختن جامه را شمرج بضمتین وسکون الوسط جل تنک بافته
شنج درکشیدگی وترنجیدگی ع ک ا ف یقال شنج جلده والشنج وتشنج یعنی
شنجة انا فرس شنج النسا وهو مدح له لانه اذا شنج نساه لم تسترخ رجلاه ویوصف الغراب
بذلک ایضا ضمیمه شاجة الامر اندوهگین کرد او را امر ع بفتحها شیخ
سخرة دروازه بلند بنا یا دروازه یا شبجة یکی آشبجة را دکرد او را شطرنج بالکسر بازی
معروف ولا یفتح اوله والسین لغة فیه من المشارة او التسطیر شیطرج بکسر الشین دوائی
معروف معرب چیتک بالهندیة شافانج گیاهی است معرب شابانک وهو البرزون
شالنج دیهی ست ببلاد ترک منه یوسف بن یحیی الشالجی المحدث شهدانج ویقال
شاهدانج وهو حب القنب شاهترج گیاهی ست معروف شاذنج معروف
شیبج کبیل محدث روی عن طاوس

فصل الصاد

صاروج آهک
آمیخته با خاکستر وغیر آن فارسی معرب وکذا کل کلمة فیها صاد وجیم لانهما لا تجتمعان
فی کلمة واحدة من کلام العرب صلیج بالضم والتشدید چیله الواحد صلیجة معرب ایضا صولجان
چوگان معرب والجمع صوالجة والهاء للعجمة صنج بفتحتین قندیلها صنجة یکی رومی معرب
صنج چنگ وسنج معرب صنجة المیزان سنگ ترازو ولا تقل بالسین صهریج
بالکسر حوضچه آب صهاریج جمع برکه صهرجة حوضچه بصاروج بر آوردن
صیصج و... چیزی که بدان نان ساخته میشود معرب ... ضرب حدید اعلی حدید جعفته با

صنج الصنجين وذلك الصوت صرمنجان ناحيه از نواح ترمذ معرب چرمنگان المصعنج
المنصوب الممد ناک صلنج سنگ بزرگ وشتر ماده قوى صملج کسلس شبيه صنهاج
صنهاجه بکسرها عرقي في العبودية وصنهاجه ايضا قومى بمغرب از اولاد صنهاجه حميرى
صوجان هر خشک پشت از ستور ومردم ونخلة صوجانة يابسة کرة السعف ويقال
اي صوجان هواي اي الناس هو صيهج صلج الصيهوج الاملس بيت صيهوج مملس
وبيرة صهانج صهابجي يعني اشتر که سخت سپيد باشد ليلة صيهاجة شب روشن

فصل الضاد

ضج ضجيج بانگ وفرياد کردن ضجة بانگ وغوغا
کرده واضج القوم اضجاجا اذا اجلبوا وصاحوا فاذا اجزعوا من شي وغلبوا قيل ضجوا
ضجيجا ضجوج ناقة فرياد ناک بوقت دوشيدن وبار کردن مضاجة ضجاج بانگ وفرياد
کردن باهم والاسم ضجاج بالفتح ضرج شکافتن ضرجه اي شققه عين مضروجة اي
واسعة الشق انضراج اي انشقاق والاتساع والضرج ما بين القوم اي تباعد ما بينهم
وتضرج بالدم تلطخ به وتضرجت لفائف البقل اذا انفتحت وتضرج البرق اي تشقق
تضريج رنگ سرخ کردن جامه را وهو دون المشبع وفوق المورد وخون آلود کردن
يقال ضرج انفه اي ادماه اضريج بالکسر نوعي از جامهاي زرد رنگ واسپ تيز دونده
عدو ضريج اي شديد مضارج بالفتح جامهاي خلقان عاريتي مضرج بالکسر والفتح
ضارج موضعي ضمعج زن تمام اندام با گوشت وکذلک ناقة ضمعج ضوج خم وادي
اضواج ج وضاج السهم عن الهدف اي مال عنه ضبج خودرا
بر زمين انداختن از سستي يا ضرب الضمحي (?) من الدراهم يعني ناسره الضلج
سيم والصواب بالصاد المهملة ضمج آلودن بدن بخوشبوئي تا بحدي که چکيدن نزديک
شود ودابة کوچک بدبوي که مي گزد ضمج بالتحريک هيجان الابوين وقد ضمج کفرح وافتقى
که ميرسد به آدمي از چفيدن بر زمين اضجاج مثله اضجعت الناقة شتر ماده بچه
انداخت ضاج بفتح ضيوجا وضيجانا يعني ميل کرد

فصل الطاء

طسروج بالضم سوبرج (?) طسوج بالفتح مشدد الراء دانگ وحبه معرب طسا سپيج ج

ضمیمه طلیج گول شد ع ک اف ۲ التلبیج استحکام الحماقة والعجز
علی الشیء الاجوف کالراس والتطبیج فی الکلام تفنن و تنویع الطبیجة کسکینة الاست
الطباهجة اللحم المشرح معرب تباهه طازج الطری معرب تازه والطازج
الصحیح الجید النقی طفسونج شهریست بکنار دجله طنوج صفها وجزیای صحیفه لا واحد لها
طنجة شهری است بکنار دریای مغرب طیهوج تیهوی نر معرب فصل الظاء
ظنج فریاد کردن در جنگ مانند فریاد داد خواه وبالضاد فی غیر الحرب فصل العین
عنشنج بالفتح شتر ضخم عج عجیج آواز برداشتن ع ف اض ۲ وفی الحدیث
افضل الحج العج والثج وهو آگرفتن گرد عجج ای صوت هرارا عجة بالضم خاکینه عجاج بالفتح
گرد ودود عجاجة اخص منه وایضا شتران بسیار وعجت الریح وعججت ای اشتدت
واثارت الغبار یوم معج روز گرد ناک ریاح معاجیج ضد مهاوین وعججت البیت دخانا
فتعجج ای املأت البیت فامتلا العجاج بن رؤبة نام شاعری قم نحو عجاج وفحل عجاج
ای ذو صوت وصیاح وکذلک کل ذی صوت من فرس وسیح عجعجة بانگ و فریاد کردن
و یا را جیم کردن بلغت قضاعة کما یقولون هذا راعج خرج معج ای راعی خرج معی رجل عجعاج
ای صیاح طریق علاج ای ممتلی وعلاج بکسر الجیم زجر للناقة وقد عجعجت بها وفلان یلعب
عجاجته علی بنی فلان ای یغیر علیهم عذلج فلان ولده ای احسن غذاءه معذلج ای ممتلی
عرج به آمان ع ف اض ۲ وعرج ای اصابه شیء فی رجله فتعرج ومشی مشیة
العرجان ولیس بخلقة فاذا کان خلقة قلت عرج بالکسر فهو اعرج وهم عرج وعرجان و
عرج بالتحریک وهو ایضا ذوک الشمس والعرجا نحو المغرب ای میلا منها یقال
معرج ای یغیب ویقال اعرجا الله تعالی وما اشد عرجه ولا تقل ما اعرجه فی التعجب لان ما کان
لونا او خلقة فی الجسد لا یقال منه ما افعله الا مع اشد عرجان بفتحتین لنکان فلان امر عرج
کار نا استوار وعرج البناء ای میله فتعرج وعرج علیه ای اقام وعرج علی المنزل ای
حبس مطیته علیه واقام وکذلک التعریج ویقال منه مالی علیه عرجة بالضم ولا تعریج
ولا تعرج ای توقف انعراج میل کردن منعرج الوادی منعطفه یمنة ویسرة معراج

بالكسر نردبان ومنه ليلة المعراج معارج معاريج ج تعاريج ايضا بر آمدن جايها قال الاخفش ان شئت جعلت واحد المعارج معراجا بالفتح والكسر مثل مرقاة ومرقاة كذا قال الاصمعي

العرج بالضم والفتح بعده في الورود آن زد الابل بو بانصف النهار ويوما غدوة عرج بالسكون منزلي بر راه مكه عرجي نام شاعري منسوب بدان منزل وگله از شتر وذلك نحو من الثمانين

وقال ابو عبيدة مائة وخمسون وفويق ذلك وقال الاصمعي خمسمائة الى الالف عرج بالكسر مثله اعراج ج واعرجتك اي وهبتك عرجا من الابل عرنجج نام حمير بن سبا عرفج درختي

عرفجة يك بن ازوي ونام مردي عسج مد العنق في المشي ومنه بعير مسجاج عوسج نوعي از خار عوسجة يكي ونام مردي عسلج بالضم ما لان واخضر من قضبان الشجر والكرم اول

ما ينبت وعسلجت الشجرة اخرجت عساليجها اعفاج روده اي مردم واسپ وسباع وهو مثل المصارين لذوات الخف والظلف عفج بفتحتين عفج بالكسر عفيج بكسر الوسط يكي عفج زدن عفجه بالعصا اي ضربه بها ويكني به ايضا عن الجماع مفعاج آلت زدن تعفج البعير في مشيه اي تعوج عفنجج احمق ضخم عفضاج بالكسر ضخم سست گوشت عفاضج بالضم

كذلك علج بالكسر گور خر وگبر كه هيچ دين ندارد علوج اعلاج معلوجاء بالكسر وفتح اللام ممدود واعلجة بالكسر وفتحتين ج ويقال فلان علج مال كما يقال ازاء مال معالجة علاج

هر دو بيمار ورزان ونبرد كردن بعلاج يقال عالجته فعلجته اي غلبته بالعلاج واستعلج جلد فلان اي غلظ فهو مستعلج الخلق ورجل علج بكسر اللام اي شديد عالج موضعي بادية

وشتر كه علجان خورد وآن گياهي است علج بفتحتين خرما بنان خرد واعلنجت الارض اي طال نباتها واعلنجت الامواج اي التطمت علجن بزيادة النون ناقة آگنده گوشت

علهج بفتح الهاء بي اصل عمج شتاب رفتن وهو مقلوب معج عمج ف اك ٢

تعمج پيچان رفتن سهم عموج اي متلو في ذهابه وتعمجت الحية اي تلوت في سيرها عمج عمج بالضم والتشديد كذلك قال قطرب هو العمج بفتحتين مخففا عمنج نوعي از رياضت شتر ومنه عمنجت البعير اعمنجه بالضم والاسم العمج بالتحريك وهو آن يجذب الراكب خطامه فيرده على رجليه عناج بالكسر يكي از رسنها دلو وهو حبل او بطان يشد في اسفلها الى العراقي

يقال منه عجت الدواة عج عجّا عنجوج بالضم اسب نيك عنا هج عنج بزرگ عجوج تيغ
كژ شدن عكك ف ا ه وكژی در بالای چيزی ايستاده چون ديوار و درخت
و مانند آن عوج بالكسر كژی در دين و درست و رای قال ابن السكيت يقال في دينه عوج
بالكسر وفي عوده وحائطه عوج بالفتح اعوج نام اسبی ثم اعوجيات منسوب بوی وليس في العرب
فحل اشهر ولا اكثر نسلا منه عوجاء شتر لاغر باريك وكمان رجل اعوج مرد بدخو عوّج معقيم
بودن بجائی و مقيم كردن كسی عج ف ا ض ۲ لازم متعد يقال عجت بالمكان
وعجته بالمكان وكشيدن مهار شتر سپاسكی وخم دادن گردن شتر را كشيدن مهار
والعاج عليه اى انعطف عليه عاج ايستاده وفلان ما يعوج عنه اى ما يرجع عنه انعواج
كژ شدن عصا متوجه دعوجت الشيء فتعوج عاج استخوان پيل عاجة يكی عواج عاج
فروش عاج بكسر الجيم زجر للناقة عوهج دراز گردن از آهو و شتر مرغ و شتر
وما عج من كلامه بشيء اى ما اعبأ به وما اعوج به كذلك بلغة بنی اسد ويقال ما عجت به
اى لم ارض به ويقال شربت ما فما عجت به اى لم اروه وتداويت فما عجت به اى
لم انتفع به فصل العين عبجه محركة مرد كينه ور ناكس زبون بی فيض كه پاس سخن ندارد
العدرج كعملس السريع الخفيف واسمی است دما سهان عدرج احد العذج بالتحريك
عذج عاذج شبالغة منذج كمنبر مرد صاحب غيرت بدخلق وبسيار ملامت كننده عذيج
سنگ فربه عرطوج كه نبود باد شاهی است عرج ورد كرد عرج الجارية تكاح كرد داد را
عرج الارض بالسماة بر گرد ايند زمين را به قلبه عشنج كقنفس شتر مرغ عشنج
كعملس ترش روی بدخلق اعصنج كل عصلج كعملس صرد كج ساق عصامج كعلابط
دراز شلغة بسيار قوی سطبر فربه عضامج بمعنی عصامج عضمجة روباه ماده
عفنج دراز و سطبر علبجة نرم كردن پوست به آتش تا خائيده وا و باريده شود
علج درختی است متلعج كمر عضر گول ناكس وبی اصل عمشنج عمانج كعجنبر وعلابط بسيار قوی
از اسب و شتر عمهج عماهج كعجنبر وعلابط سطبر و سطبر و تنجنتر و تليفند و دراز و شتاب
مر گوشت چربدار عمهوج مثله وبربات سطبر ورسم چسپيده عمانج عنج بالضم گول و

گریان باشد کالمشدوج فیہما عناہج جامی علنج کجعفر و علابط کشن فربہ و سطبر از کشتی باشد یا ناقہ
عنفصیح ستبر یاوہ کہ مابین فروج آن متباعد باشد یا ناقہ تیز رو و زشت یا ناقہ کلان سال سطبر
عناہج دراز بالا **فصل الغین** - فرس متغلج بالکسر اسپ ہموار و یکسان رود
تغلیج مصدر منہ عج ف اک ۲ تغلیج ستم کردن غمج فرو خوردن آب - عج
ف اک ۲ و علی العکس ایضا لغۃ غمجۃ بالفتح والضم پس خوردہ ای جرعہ
غنج بضمتین و سکون ۲ کرشمہ غنجت الجاریۃ و تغنجت فی غنجۃ غنج بالتحریک مصدر منہ
وتشنج فی لغۃ ہذیل یقال فلان غنج القوم ای شیخہم - فرس غنوج اللبان ای واسع جلد الصدر
وغاج یغنج ای یتثنی و تعطف **ضمیمہ** غمج الماء جرعہ آب خورد عج ک ا
ف ۲ غمجۃ بالضم جرعہ غنثلیج بنک سیاہ والامر بین امرین و خوردنی و نوعی فیدلی کہ مرد
آن خیالی غسلیج کعلس مثلہ التفصلیجۃ فی اللحم اذا لم تملجہ و لم تنضجہ و لم تعلیبہ غلنج کجعفر و تحاس و تندیل
ونیو روسر داب و علابطا آنکہ بر حالتی نپاید گاہی تازی و گاہی شاطر و گاہی سخی و گاہی بخیل
و زمانی دلیر و زمانی بد دل و ہی غملج و غلیج و تملیجۃ و تملوجۃ تماہج سطبر فربہ غندجان بالفتح
شہریست بفارس در دشت تشنگی آور **فصل الفاء** فاج
فاج ستبر جواند آبستن و یقال عدا حتی افنج ای اعیا و انبہر و قولہم ہو غیر لا افیح ای
لا تیسر ع فیج راہ کشادہ میان دو کوہ فجاج بالکسر ج و فجت ما بین رجلی افجہا بالضم
فجا اذا فتحت و یقال یمشی مفاجا و قد تفاج و قوس فجاء و فجواء بینۃ الفجج اذا بان و ترہا
عن کبدہا و فجت القوس اذا رفعت و ترہا عن کبدہا و کذا افجوتہا و رجل افج نعت منہ
وانفجت النعامۃ ای القت صومہا یعنی سرگین افگند وافج الرجل اسرع و جاء فرجج
ای متقبب و ہو مجوفج بالکسر خربزہ شامی یعنی ہند وانہ و کل شی من البطیخ فی القثاء لم
ینضج فہو فج رجل فجفاج کثیر الکلام افحج آنکہ سینہای پائی نزدیک شود و پاشنہا دور
فجج رفتار وی عج بفتحہما تفحج فی مشیتہ مثلہ و ہو ایضا مثل التفشج و ہو ان یفرج بین
رجلیہ اذا جلس تفحیج کذلک و افحج الرجل حلوبتہ اذا فرج ما بین رجلیہا لیحلبہا فرج
بفتحتین گشایش عج ف اک ۲ یقال فرج اللہ عنک غمک فرج اللہ

فرج بالسکون عورت وجای ترسناک قال ابو عبیدة فرجان الثغرات سند وخراسان
وقال الاصمعی سجستان وخراسان فرجة بالفتح از تنگی ودشواری بیرون آمدن فرجة
بالضم شکاف یقال بینهما فرجة ای انفراج فرج بالکسر آنکه راز پنهان ندارد وفرج بفتحتین
مثله وهو ایضا القوس البائنة عن الوتر فارج فریج کذلک رجل افرج الذی لا یلتقی الیاه
لعظمها وهی فرجاء فرج بالتحریک مصدر منه وهمیشه کشاده عورت بودن ع ک ا
ف ۲ فهو فرج نعت منه وفی الحدیث لا یترک فی الاسلام مفرج فهو القتیل یوجد
فی ارض لا تکون عند قریة فانه یودی من بیت المال قال ابو عبیدة هو الذی یسلم ولا یوالی
احدا فاذا جنی جنایة کان ذلک علی بیت المال ولا عاقلة له ویروی بالجیم والحاء دجاجة
مفرج ماکیان باجوزه وفروجة بالفتح والتشدید جوزه فراریج ج افرنج جلد الجمل اذا شوی
یبیس اعالیه فرناج بالکسر یکی از نشانهای شتر فشج پاها از هم وا نهادن دیر ریختن
ع ف ک ۲ یقال فشج فبال وکذلک فشّج وتفشّج مثل تفجّج وقد مرّ تفضّج
خوی کردن فلج نام موضعی وجوی خرد وپیروزی ورستگاری یافتن ع ف ض ۲
یقال فلج علی خصمه وفی المثل من یاتی الحکم وحده یفلج وافلجه الله علیه والاسم الفلج بالضم
وافلج الله حجته ای قومها واظهرها وقسمت کردن میان کسی ودو نیم کردن یقال فلجه
فلجین وهی الفلوج الواحد فلج بالفتح والکسر وگزند وخراج بریده کردن وزمین شکافتن
بجهت زراعت وکل ما شققته فقد فلجته فلّوجة بالتشدید زمین صالح مر زراعت را فلالیج
ج ومنه سمی موضع فی الفرات فلوجة فلج بالکسر نیمه ثم فلج بفتحتین جوی خرد افلاج ج وکشادگی
دندانهای پیش رجل افلج الاسنان وامرأة فلجاء الاسنان نعت منه قال ابن درید
لا بد فیه من ذکر الاسنان سهم فالج ای فائز قفیز فالج مثل فلج وهو المکیال وعلت برجای
ماندگی ومنه فلج الرجل مجهولا فهو مفلوج ومنه قیل لشقة البیت فلیجة فالج شتر ضخیم دوکوهانه
ونام مردی وهو فالج بن خلاوة الاشجعی ومنه قولهم انا من هذا الامر فالج بن خلاوة ای بری
فلیجة یک تخته از دامنهای خیمه وتفلّجت قدمه ای تشققت فنزج نوعی از رقص عجم که آنرا
پنجه گویند دستها یکدیگر گرفته رقص کنند فوج گروه مردم فووج افواج ج افاویج جمع الجمع

فاتجه فراخی میان و رو بلندی انا جة دویدن و شتاب رفتن فیج ننگ فارسی معرب فیوج ج
فنجنج پیمانه شراب معرب و خمر ضمیمه فوتنج معرب پوتنگ یعنی پودینه فحج نر
تکبر کردن جع لفتجهما الفحج اسوأ من الفجج نبا تیا فودنج بوده و مرکب عروس والفودج من الناقة
الا ان فاغ یعنی بن رانهای شتر ماده فودجات موضعی است فوذنج بالضم نباتی است معرب
پودینه فرحج فی مشیته در رفتار بهر دو پای خود تباعد کرد و الفرحجی فی المشی شبه الفرشحة افرنجة
گروهی ست معرب افرنگ والقیاس کسر الراء اخراجاله مخرج الاسفنط علی ان فتح فانهما لغة
والکسر اعلی الفاسج الفاتح و ماده شتری که شتاب کرده باشد نر او جهیده باشد بروی پیش
از وقت جهیدن بران و شتر ماده تیز رو و جوان التفسیج التفشیج و افسج بسخن گذاشت مرا و در شلوار
از من فودنج نباتی است سنه جبلی و نهری بطول نحو ذراعین و اهل لوار آسما بحونی یتخذه الفصاری
بالقدس اکالیل علی رؤسهم یوم عیدهم و یجلونه الیضا فی الماء الذی یصبونه علی رؤسهم فنج
بضمتین کشادگی پای زن گرانبار و فنج کبقم تابعی روی عنه وهب بن منبه و حدیث
فنج کجبل معرب فنک فهرج شهری است بمدینة اصطخر بر کناره دشت معرب فهره الفیج

فصل القاف

الوهد المطمئن من الارض قبج کبک فارسی معرب
لان القاف والجیم لا تجتمعان فی کلمة من کلام العرب قبجة یکی تقع علی الذکر و الانثی کالحمامة
و یعقوب یختص بالذکر منه کالظلیم من النعامة و یعسوب من النحلة و خیقطان من الدراجة و صبی
او قیباد من البومة و حربب من الحباری و مثله کثیر ضمیمه القلیقج قحقعبة یقال لهام
و فضاح قرنج دکان مقرنج دراز قطاج کسحاب و کتاب رسن سطبر کشتی قطج
استوار نمودن بافت آن رسن و آب کشیدن از چاه به آن رسن قولنج و قد
یکسر لامه او هو مکسور اللام و تفتح القاف و تضم مرض معوی مؤلم یعسر معه خروج الثقل و الریح
قنوج کسنور شهری است بهند فتحه محمود بن سبکتگین قنفنج بالکسر ماده خر پیدا و فربه
احمد بن قاج محدث

فصل الکاف

کرج بالضم والتشدید
کره فارسی معرب کرج الخبز و تکرج کره بر آورد نان کوسج گوشه فارسی معرب
و نوعی از ماهی کیلجه پیمانه کیالج کیالجة و الهاء للعجمة ضمیمه کاج زیاده شد

حمق او ع بفتحهما الكناج بالكسر الحماقة والفدامة كنج من الطعام خورد از طعام بقدر كفايت
وبر و بسيار ازان بشهري ع **ف ك ٢** - اللكجة بالضم لعبة يأخذ الصبي
خرقة فيدورها كأنها كرة كنج بازي كردن طفل بآن كمكجه لعبة تسمى است الكلبة وقتيبة بن كنج
بالضم بخاري محدث ويوسف بن احمد بن كنج القاضي بالفتح كلج الرجل خورد شراب را
بقدر كفايت خورد كلج محركة الماري معرب كده كرنج دوكان با متاع دوكان بقال
كنبج معرب كنبه بمعنى كنجاره كستيج بالضم رشته كنده كه ذمي بندد او را ذمي بالاي
جانهما سواي زنار معرب كستي الكستيج محمد بركا الخيط من الليف معرب كستيج وكستيط
هردو في الاصل نيست كيج معرب كناره سپوزدان ازسريا كندوج مانند مخزن معرب
كندو جبة السباني في الجدران والطيقان مولدة كالنج صمغ شجرة تنبتها بجبال هراة من
العصموغ حلو فيه برودة كافورية عندي نوع من عنب الثعلب كنابج بالضم بسيار از
هر چيز و فربه تر و خوشمايه از دانها **فصل اللام** لبجت به الارض
مثل لبطت اي جلدت به الارض ولبج به اذا صرع وسقط وبركت لبج رجل ابل الحي كلهم اذا
اقامت حول البيوت باركة كالمضروب بالارض لجاجة ستيهيدن **ف ك ١**
بكسرهما لجاج كذلك لجوج لعت منه وكذا لجوجة والهاء للمبالغة ملاجة دراز كشيدن
خصومت رجل لجبة مثل همزة اي لجوج تلجلجة گردانيدن سخن در دهان تلجلج في الكلام تردد
ويقال الحق ابلج والباطل لجلج سمعت لجتهم ولجلجتهم اي اصواتهم والتجت الاصوات اي
اختلطت لجة الماء بالضم معظمه ولج كذلك ومنه بحر لجي لج الفتى شمشير والتجت السفينة
اي غاضت اللجة والتج البحر التجاجا اي اختلطت امواجه يلنجوج يلنجج النجج عود خوشبوي
لحج استوار شدن شمشير درنيام **ع ف ك ٢** مكان لحج اي ضيق
ملاحج مضايق لحج پناه مثل ملتحد والتحجه اليه اي الجاه اليه والتحصه اليه ولحجت عليه الخبر اذا
خلطته واظهرت غير ما في نفسك ولحوجت عليه الخبر كذلك لزج الشيء اي تمطط وتمدد
فهو لزج ولزج به اي غري به لزوجة لغزاني وچسپاني چيزي چون سريشم وجز آن خطمي
وتلزج رأسه اذا غسله فلم ينق وسخه وتلزج النبات اي تلجن وتلجن لزجم الضرب سوخت اورا

لفج زدن ای آلمه واحرق جلده ومنه هوی لاعج ولعج فی صدره شئ مثل خلج الفلج الرجل ای
افلس فهو ملفج بفتح الفاء مثل احصن فهو محصن واسهب فهو مسهب فهذه الثلثة جاءت
لمج بالفتح نوادر لمج بکنج بازی دهان خوردن ع ف اض ۲ ملامج گرداگرد اندرون
دهان تلمج لب لیسیدن مثل تلمظ وقولهم ما ذقت شماجا ولا لماجا ای شیأ وما تلمجت
عنده بلماج وهو ادنی ما یؤکل وما لمجوا ضیفهم بشئ ای ما اتحفوا ضیفهم بشئ یعنی ناشتا شکسته
لهج مهمان را بچیزی شئ سمج لمج بالکسر والسکون سمیج لمیج اتباع لهج بفتحتین شیفتگی کردن وحریص
شدن ع ک ف ۲ یقال لهج به ای اغری به فثابر علیه والهج الرجل اذا لهجت
فصاله برضاع امهاتها فیعمل عند ذلک اخلة فی الاخلاف لئلا یرضع الفصیل
لهجة بالتحریک والتسکین زبان یقال فلان فصیح اللهجة تلهیج ناشتا دادن یعنی ناشتا
شکستن الهیجاج نیم خفته شدن شیر وکذلک کل مختلط ورأیت امر فلان ملهوجا ای
مختلطا والتاجت علیه ای اختلط بها النعاس لهوجة ناتمام وخام کاری یقال شواء
ملهوج اذا لم ینضج وقد لهوجت اللحم ولهوجته اذا لم تنعم طبخه ویقال لهوج امره ناتمام کرد
کار خود را
لخج مجمج ضمیمه
لخج محرکة بدترین چرگ گوشه چشم عین لخجة اوالصواب
لنج بالجیمین لنج الماء نوشید آب را الج فلانا الح علیه فی المسئلة لمهج چیزی شیرین
لوج لوج بنا الطریق تلویجا کج گردانید راه را اللوجاء واللویجاء فی ح و ج وهما من الحاجة الوح
لوجا اذا ادرته فی فیک

فصل المیم

ماج آب شور وملح مؤجة مصدر منه
ع بضمتین مجج باش وانداختن شراب وخدو از دهن ع ف ا
ض ۲ والمجة نقطة من القلم ای ترشحت شیخ ماج الذی یسیل ریقه ولا یستطیع
حبسه من کبره احمق ماج کذلک وناقة ماج ایضا مجاج مجاجة خدوی انداخته ویقال مجاج
المزن مجاج النحل مجاج العنب للمطر والعسل والشراب ومجاج الشئ عصارته مجمجة
سخن ناپیدا گفتن وحروف را بی نقطه واعراب نبشتن وامج الفرس اذا بدا بالجری
مجح قبل ان یضطرم وامج الرجل اذا ذهب فی البلاد مجمج جنبانیدن دلو در چاه تا پر شود
وحجاج کردن یقال منه مجمجها اذا حرکها مذحج بکسر الحاء پدر قبیله از یمن مرج

[illegible]

وبچه الکنده شتن ستور را ع ف اض ۲ وقوله تعالی مرج البحرین یلتقیان ای خلاهما
لا یلتبس احدهما بالآخر و امرج و مرج بمعنی مرج الخطباء موضعی بخراسان مرج راهط موضعی
بشام یوم المرج روز حرب مروان بن حکم مرج القلعة بفتح اللام منزلی در بادیه مرج بالتحریک
جنبیدن خاتم در انگشت ع ک اف ۲ یقال مرج الخاتم ای قلق و مرج الدین
والامر ای اختلط واضطرب و مرجت امانات الناس ای فسدت ومنه الهرج والمرج
وهما الاضطراب وانما یسکن المرج لازدواج الهرج امر مریج ای مختلط وامرجت الناقة
ای القت ولدها بعدما یصیر غرسا ودما مارج من نار ای نار بلا دخان مرجان مروارید خرد
مزج عسل و آمیختن شراب و جز آن مزاج الشراب آنچه بوی آمیزند شراب را
مزاج البدن ما رکب علیه من طبائع موزج موزه فارسی معرب موازجة ج و ان شئت
تحذف الهاء مشج آمیختن ع ف ک ۲ مشج بالکسر و مشیج آمیخته امشاج
ج مثال یتیم وایتام نطفة امشاج آب مرد و زن بهم آمیخته معج بشتاب رفتن
یقال معج الحمار والریح وفرس ممعج علی فعول وقدم معج بالفتح ای مر مرا سهلا
ومعج الفصیل ضرع امه اذا لهزه یعنی بسر زد پستان مادر را ملج بلبها گرفتن کودک
پستان را املج الصبی امه ای رضعها وامتلج الفصیل ای امتص املاج شیر دادن
کودک را و فی الحدیث لا تحرم الاملاجة ولا الاملاجتان ومنه قیل ملجان ومصان
للرجل اللئیم الذی یرضع الابل مالج بفتح اللام ماله فارسی معرب موج گره کردن آب
ع ف اض ۲ والناس یموجون ای یضطربون مهجة بالضم خون و خون دل
و جان شحم امهج بالضم پیه تنک لبن ماهج امهجان شیر تنک ضمیمه
سیر با عقبه سنوجا بعیده ثلیجه کسکینه شهریست بافریقیه مشج درهم آمیخت
وخورانید متج البئر تمام آب از چاه بیرون کشید و متج بالعطیة جوان مردی به بخشش نمود
متج اللحم خراشید گوشت را ع بفتحهما متج الحبل بالید رسن را تا نرم شود و جماع
کرد و در فرع گفت مخج اللبن دوغ زنی کرد تا مسکه بر آید و چیزی را از چیزی بیرون کشید مسح نمود
والریح تمجج الارض تذهب بالتراب حتی تتناول الارض متنها ترابها ماحجة ممانحجة و محاجاة

وعقبة عوج بعیدة صحاح گلکاب اسپ مالک بن عوف النضری واسپ ابی جهل
ملج نوعی از ماهی دریاست وتسمی المشق مدلوج بالضم دملوج یعنی باز وبند تمذج
البطیخ پخت گردید خربزه تمذج الاناء پر شد آوند تمذج الشیء منتفخ شد وفراخ گشت
مدجه تمذیجا فراخ گردانید آنرا مرج مردار سنگ ولیس تصحیف مرج والوجه ضم میمه لانه معرب
مرده مردار سنج ودار معروف وقد تسقط الراء الثانیة معرب مردار سنگ معج دوید و
مفج گول شد رجل مفاجة کثفاجة زنة ومعنی المشج الذی یجتمع منه اثنان وثلث
یلزق بعضها ببعض ومعرب فنک لحث مسکت المشج بالضم الماش الاخضر مشوجان شهر
مشجان مثله والضاد وهی است باصفهان مهج در آمیختگی میجی الکیلی جد للنعمان بن مقرن الصحابی

فصل النون

نوج جنبیدن ورفتن باد یقال ناج فی الارض ای ذهب
ونائجت الریح ولها نئیج ای مر سریع مع صوت وناج الی الله تعالی فی الدعاء ای تضرع
نامجات الهوام صواتهما نباج سگ سخت آواز وهو الاسد ایضا یقال کذب نباجا
اذا حمق وضرط نباج بالضم الضراط ونباج الکلب وکذلک نبیج الکلب یعنی نباج الکلب
ونبحه کلب نباجی سگ سخت آواز نباج بالکسر وهی در بادیه انبجات بکسر الباء دارو ماهی
پرورده منبج بکسر الباء موضع والمنسوب منبجانی بفتح الباء عجین انبجان خمیر خاسته ولم یات
علی هذه البناء الا حرفان یوم ارونان وعجین انبجان وفی بعض الکتب بالخاء المعجمة
نتاج بالکسر یقال نتجت الناقة نتاجا یستعمل مجهولا ونتجها اهلها نتجا وانتجت الفرس
اذا حان نتاجها ای استبان حملها وکذلک الناقة فهی نتوج ولا یقال منتج واتیت الناقة
علی منتجها ای الوقت الذی تنتج فیه ویقال للشاتین اذا کانا سنا واحدة فهما نتیجة ویقال
غنم فلان نتائج ای فی سن واحدة نجج نجیج زه کردن ریش وجراحت نجع ف ا
ک ۲ ونجعت الرجل حرکته تنجیج لجه ای کثرة واسترخی تنجنج اذا ترددها علی الحوض نجنجة
تردد کردن در رای وعزیمت ونجنج امره اذا لم یدبره ولم یعزم علیه وگردیدن گشتن لوقت ترس
نخج جنبانیدن یقال نخجت الدلو ونخجتها ای خضخضتها ونخج الرجل امرأته ای باضعها نخیجة
مسکه دوباره وبتقدیم الجیم علی الخاء ایضا نسج بافتن جامه نسج ف ا ض ۲ و ک ۲

نساج جامه باف منسج بفتح السین وکسرها سرکار نسج بکسر المیم کارچوب کهردی بافند منسج الفرس
فرود سر کتف اسب ونسجت الریح الربع ای تعاورته ریحان طولا وعرضا وفلان نسیج وحده
ای لانظیر له ولم ینسج علی منواله غیره نشج بالتحریک راهگذر آب انشاج ج نشیج خبه گریستن
ع ف ک ۲ یقال نشج الباکی ونشج الحمار بصوته ای ردده وکذلک نشج الزق
والحب والقدر اذا غلا ما فیه حتی یسمع له صوت نضج رسیدن میوه وپختن هر چیزی چون
گوشت وپیش ماده فهو نضیج وناضج والنضجة ایضا ورجل نضیج الرای محکمه ونضجت الناقة
بولدها بالثت ایدا اذا جاوزت السنة ولم تنتج فهی منضج ونوق منضجات نعج سپیدی خالص
وسپید شدن ع ع ف اض ۲ مثل طلب یطلب طلبا ناعجة ناقه سپید وزبون هم
نوع شتران تیزرو ونعجت فی سیرها ای سمحت نعجة میش نعاج نعجات ج نعاج الرمل
گاو دشتی ولا یقال لغیر البقر من الوحش نعاج نعج ایضا فربه شدن شتر ع ع
ک اف ۲ ودل گرفتن از گوشت میش وانعج القوم ای سمنت ابلهم
منفج بالفتح موضعی نفج الارنب برجست خرگوش در آن خاست وانفجته انا ونفجت الفروجة
من بیضها ای خرجت نفج پیدا شدن پستان نو برآمده پیراهن را رجل نفاج متکبر نازنده
ونافجة نافه مشک معرب ونافجة باد بقوت درادل وزیدن نوافج ج وایضا استخوانهای حقه
والواحدة نافجة وکانت العرب تقول فی الجاهلیة اذا ولد لاحدهم بنت هنیئا لک النافجة
ای المعظمة لمالک لانک تاخذ مهرها فتضمه الی مالک فتنفجه نفیجة کمان وانتفج جنباه ای
ارتفعا نهج راه پیدا وگشاده نهج منهاج بالکسر کذلک وانهج الطریق اذا ابنته واوضحته
وسلکته ونهج وینهج سبیل فلان ای یسلک مسلکه نهج بالتحریک دمه وتاسه ع ک ا
ف ۲ فلان ینهج فی النفس وما ادری ما انهجه وانهجت الدابة ای سرت علیها
حتی انبهرت وانهج الثوب ای بلی ضمیمه نیرنج بالکسر گوسفندیکه خصی کرده
پس پشم او را گاهی نبرند معرب نیریه نتهرج نابسره زبون المنتهجة الاست لانها تنهج ای
تخرج ما فی البطن خرج فلان نشیجا ای خرج وهو یسیح سلجا یعنی برآید در حالتیکه مید
ریدن نشج بطنه بالسکین نشجه پاره کرد شکم او را بکارد نیج بالکسر بد دل بی قیض ونشتمین

آمات شتو بید و یقال لا احد الفذ لیت اذا استرخی قدا ستنفج نورج آهنی است که کشاورزان
نیرج مثله والتراب وما یداس به الاکداس من خشب کان او من حدید والنورجة والنیرجة
الاختلاف اقبالا وادبارا وکذا فی الکلام وهی النمیمة یعنی سخن چینی یا غوغی سخن چینی نیرج
سخن چین و شتر باده تیز رو و عدا عدوا نیرجا یعنی بسرعت و تردد و دوید نیرجیا جا نها النیرنج
بالکسر اخذ کالسحر ولیس به نارنج ثمری است معروف نارنگ شنفرج رقص کردن فرنج
فرج زن که چین دراز جمله باشد التفرج التفراج التفرجة التفراجة نفرجاء مثله
بکسر الکل مرد بد دل تفریج بسیار گو تفرج سخن بسیار گفت نیلنج بکسر اوله دود چه که آنرا
بر دست و بدن بعد آژدن بسوزن و نقش کردن استعمال کنند تا سبز گردد
نموذج بفتح النون معرب نمونه انموذج غلط است ناج نوجا الکاف هد ساد الجمل
النوجة الذوبعة من الریاح یعنی گردباد ناج بن شکر بن عدوان قبیلة ینسب الیها
علماء ورواة نوبندجان بفتح النون والباء والدال المهملة قصبة بشهر سابور
طریق نهرج راه فراخ نهرجها جا نهجا فصل الواو وثج درشت
و فربه شدن از هر چیزی وثاجة مصدر منه یجیء بضمها فرس وثیج ای مکتنز قال الوزید
وثاجة بسیاری گوشت وثارة بسیاری پیه و هی الضخامة فی الحرفین استوثج النبت
ای التف بعضها ببعض و تم توثجة زمین علفناک و استوثج المال ای کثر و استوثج الرجل من المال
اذا استکثر منه وج فریه وهو نوع من الادویة و نام شهر طائف ودج بالتحریک
بالکسر رگ گردن و هما ودجان یقال ودج دابتک ای اقطع ودجها وهو لها کالفصد للانسان
ودجان دو برادر وودج بالتسکین صلح افگندن میان مردم وسج نوعی از رفتار شتر
[illegible] وا وسجة ای حملته علی الوسیج وشیجة بالمعجمة بیخها ای درخت
وشجت العروق والاغصان ای اشتبکت و اشجة رحم بهم در پیوسته و شجت
بک قرابة فلان و وشجها الله والاسم الوشیج وهو ایضا شجر الرماح ولیف یفتل ثم یشد بین
خشبتین ینقل بها البر المحصود وغیره ولج ولجة بالتحریک در آمدن [illegible]
[illegible] واولجه ادخله وقوله تع تولج اللیل فی النهار وتولج النهار فی اللیل ای یزید

من هذا فی ذاک ومن ذاک فی هذا والتلج متولج ای مدخل مداخل ولجه بفتحتین یاران کرید
تولج بالسکون ج اولاج کذلک خرجه ولجه بمثال همزة کثیر الخروج والولوج ولیجة الرجل
خاصه وبطانه مرد ولیجه دردهی که باندرون حادث شود تولج بسکون الواو وفتح جانبیها غار
وحش قال سیبویه التاء مبدلة من الواو وهو فوعل فی الاصل لا تفعل **وهج** بفتحتین سوزانی
آتش وهج وهجان افروخته شدن آتش **صح ف اک ۲** وتوهجت النار
توقدت واوهجتها انا ولها وهیج ای توقد وتوهجت رائحة الطیب ای توقدت وتوهج الجوهر
تلالا **ضمیمه وأج** سخت گرسنگی **موتج** بالتاء کمعظم موضعی است نزدیک
رومی **وحج** محرکة پناه گاه وحج پناه گرفت **صح ک الف ۲** ودجبة الحاجة محرکة
وتحیة حاجی تشیب اوحاج ج **اوارجه** دفتر حساب خزانه ومانند آن **وماج** فرج وبالحاء
اصح **ونج** محرکة نوعی از ساز با یا عود یا آلت لهو وهی بلغت معرب ونه **ونج**
چوب ادماج کشا ورز **فصل الهاء هج** بالتحریک آماس پستان شتر یقال هجه
فتهیج ای ورمه فتورم رجل مهیج ثقیل النفس وهجه بالعصا مثل حجه ای ضربه **هجت**
عینه ای غارت عین باچشم سیاکی فرو رفته هجج وادی مناک وهجج النار اجیجها ابدا
مثل اراق وهراق ویقال رکب فلان هجاج بفتح الجیم وکثرها غیر منصرفین اذا رکب رأسه
ویقال هجاجیک اذا اردت ان تکفت المخاطب عن شیء وکذا هجا ذیک علی تقدیر الاثنین
رجل هجاجة ای احمق هجهج زجر الغنم مبنی علی الفتح وهجهجت بالسبع ای صحت به وزجرته
هجهج الفحل فی هدیره والهجاج النفور هج بالسکون والکسر منونا زجر للکلب کما یقال هخ وبخ
هدجان رفتار پیران **صح ف اک ۲** وهدج الظلیم اذا مشی فی ارتعاش
فهو هداج وهدجادج وهداج ایضا نام اسپی هدجه بالتحریک نالیدن شتر ناقة مهداج بالکسر
وکذلک الریح التی لها صوت وحنین وتهدجت الناقة ای تعطفت علی ولدها وتهدج الصوت
تقطعه فی ارتعاش هودج بار گیر **هرج** آشوب وفتنه **صح ف اک ۲**
وفی حدیث اشراط الساعة قیل وما الهرج یا رسول الله قال القتل واصل الهرج الکثرة
فی الشیء ومنه قولهم فی الجماع بات یهرجها لیلته جمعاء فرس مهرج بالکسر هراج کثیر الجری

وهُزيهزج هرج بالتحريك سر گشتگی شتر از گرما و قطران که مالیده باشند درد وسے
نحو ک اف ۲ و هزجت البعير اذا حملته على السير في الهاجرة حتى تسدر و هرج الشيخ
فلانا اذا بلغ سنه فانهرج واتهكت و هرجت بالسيح اذا صحت به و زجرته هرجة ناهموار رفتن
وخر را شوریده کردن يقال هرجت عليه الخمر اي خلطته هزج بالتحريك آواز تندر نوعی
از سرود و ترانه و نام بحری از عروض وقد هزج و تهزج اي ترنم و تهزجت القوس اي
صوتت عند انباض الرامي عنها هزامج بالضم آواز بپایی بزیادة المیم هزلاج بالکسر
گرگ سبک اهليج اهليجة بالكسر هليله معرب قال ابن الاعرابي هو بفتح اللام الاخيرة لانه ليس
في الكلام افعيلل بالكسر ولكن بالفتح نحو اهليلجة واطريفل هلباجة بالكسر گول گران جان
همجة مگسک ریزه همج ج و گوسپند لاغر و مردم فرومایه گول و همج هامج توکید له من مثل
لائل همج بالسكون بیک دفعه آب خوردن شتر چندانکه تشنگی بشکند همليجة الفرس
تنگ رفتن اسپ همّلاج نیک هملیج ج هوج بالتحریک دراز و گول و شتاب
زدگی اهوج نعت منه هوجاء ناقه تیز رو و باد سخت که خانه را از بن برگیرد هوج ج
هيج هيجان هياج اهتياج تهيج برانگیخته شدن و برانگیختن هاج بنفسه
وهاجه غیره متعد لازم تهييج تهايجة برانگیختن هائج فحل تیز شده بگشنی هياج بالکسر خشک شدن
گیاه ارض هائجة التي يبس بقلها او اصفر واهاجت الريح النبت ايبسته واهيجنا الارض
وجدناها هائجة النبات وهاج هائجة اي ثار غضبه وهدأ هائجه اي سكن غضبه وفورته
هيجاء کارزار يمد ويقصر يوم الهياج روز کشش وتهايج الفريقان اي تواثبا للقتال
ناقة مهياج اي تنزع الى وطنها **فصل الميم** هبرج رفتار جلد سبک و تکبر
و نازکننده و درهم کننده رفتار خود و جامه منقش و مرد سطبر فربه و یکسر گاو و آهو
سالخورد هبرجة تقاصّي و درهمی رفتار المهبرج من الاوتار الفاسد المختلف المتن
الهزنجة کار درست وچست نکردن هردجة شتابی رفتار هسنجان
بکسر الهاء والسين دهی است بعجم هفنج الرجل ماله تهفنيجا لم يجيد رعيها و صبيان مهفنجون صغار
تهفنج الفصيل تحرك واخذت الحيوة فيه **فصل الياء** يانج يميشع و نضير

موضعی است و ذکر فی اج و قال سیبویه ملحق بجعفر ایلج کاجد شهریست از شهرهای عجم
و دیهی است به سمرقند الیارج القلب والسواد والهذیل بن النضر بن یارج محدث
والایارجة بالکسر و فتح الراء معجون مسهل معروف ایارج معرب ایاره و تفسیره الدواء الالهی

یاج قلعة است بصقلیة وقد تکسر الجیم

باب الحاء فصل الالف

اح سرفه ان عع ف اص ۲ احاح بالضم تشنگی و خشم و تندی اندوه احیحة مثله احیحة بالتصغیر نام مردی آزوح درکشیده و ترنجیده شدن عع ف اک ۲ قال ابو عمرو ازح ای تخلف ازوح علی فعول ای متخلف عن المکارم الوح مثله اسح و انح و انوح رخیدن عع ف اک ۲ فهو آنح و هم انح مثل راکع و رکع قال ابو عمرو رجل انوح آنح علی فاعل و فعول الذی اذا سئل الشیء تنحنح و ذلک من البخل و کذلک اُنَّح بالتشدید ضمیمه اجاح مثلثة الاول الستر اشح خشم گرفت عع ک اف ۲ اشحان نعت منه و مونثه اشحی الاشاح بالکسر والضم الوشاح یعنی حمیل افیح اکامیر و میرا موضعی است نزدیک بلاد نجد اح الجرح یاح احاحا محرکة ضرب بوجع آح سپیدی بیضه که خورده شود آح حکایت آواز سرفه کننده احی و اُحی کلمتا التعجب یقال للمتقطس ویقال لمن یکره الشیء اِحِ و اَحِ

فصل الباء البجح بالتحریک شادمانه شدن عع ک اف ۲ و بفتحها لغة ضعیفة فیه و بجحته فتبجح ای فرحته ففرح بحح گشتن تنگی عع ک اف ۲ فهو ابح و فی صوته بحة بالضم و هی البحاحة و بفتحها لغة فیه وامرأة بحة نعت منه و بُح بالضم جمع ابح و بحاء و رجاء و صفوا به القداح تبحبح جای گرفتن بحبوحة الدار بالضم وسطها بدح زدن بعصا و ناگاه پیش آوردن کاری را یقال بدحه بالعصا و بدحه بامر ای بدهه و تبدح به ای باج به و تبدحت المرأة تبدحت ای مشت مشیة حسنة بداح بالفتح زمین فراخ بدح بضمتین ج بدحة الدار ساحتها بالکسر گشادگی فراخ براح بالکسر آج و فرو ماندن ستور از گرانی بار عع بفتحهما

يقال بدح البعير عن الحمل يبدح بدحا اى عجز وبدحني الامر مثل فدحني بَدْح شگافتن
وبدحت لسان الفصيل ليلا يرضع اى شققته ويقال فى حلمه بذح اى تشقق ـــ
برح سختى وگزند برح بارح تاكيد يقال لقيت منه بنات برح وبنى برح ـــ
والبرحين بضم الباء وكسرها الدواهي والشدائد ويقال هذه برحة من البرح بضم الباء
للناقة اذا كانت من خيار الابل بارح باد گرم لوارح بادهاى شمالى گرم بارحة شب
گذشته البارحة الاولى دى شب برحاء بالضم والمد سختى وهى برحاء الحمى اى سختى
تب وبرح به الامر اى جهده وضربه ضربا مبرحا اى مؤلما تباريح الشوق سوزشهاى
آرزو وهذا ابرح منه اى اشد منه وابرحه اى اعجبه يقال فى التعجب ما ابرح هذا الامر
وابرحه اكرمه وعظمه براح بالفتح زمين كشاده بى كشت و درخت وجاء بالامر براحا
اى بينا ودور شدن يقال برح مكانه بالكسر اى زال عنه وقولهم لا براح منصوب
كقولهم لا ريب ويجوز رفعه فيكون لا بمنزلة ليس روشن شدن كار يقال برح الخفاء
اى وضح الامر ولا ابرح افعله اى لا ازال وبراح بالكسر مثال قطام كى از نامها
آفتاب برح از سوى راست بسوى چپ صيد رفتن آهو والعرب تتطير بالبارح
وتتفاءل بالسانح لانه لا يمكنك ان ترميه حتى تنحرف وفى المثل انما هو كبارح الاروى
لانها لا ترى سانحة ولا بارحة الا فى الدهر مرة ام بريح مصغر نام زاغ برحى كلمة تقال
عند الخطأ فى الرمى ومرحى عند الاصابة على زنة فعلى بطح بروى در افگندن يقال
بطحه فانبطح الابطح آب رو در سنگلاخ اباطح بطاح ج والثانى على غير قياس يقال
بطاح بطح كما يقال اعوام عوم بطيحة بطحاء مثله ومنه بطحاء مكة والبطائح النبط بين ا
وتبطح السيل اى اتسع فى البطحاء بلح بالتحريك غوره خرما فاول التمر طلع ثم خلال
ثم بلح ثم بسر ثم رطب ثم تمر الواحد بلحة وابلح النخل اذا صار ذا بلح وبلح الرجل
بلوحا اى اعيا وبلح الثرى اى يبس بلدح الرجل اذا ضرب بنفسه الارض وربما
قالوا ابلطح وبلدح اسم موضع وابلندح المكان اذا اتسع والمبلنطح الحوض اذا انهدم بلنح ضرب كرده با
الداسيا حنها اباحة مباح گردانيدن خلاف محظور واستباحوهم اى استأصلوهم وباح بسره اظهره يتعدى

بالباء بوح جماع و ذکر و نفس یقال منه اباک ابن بوحاک لیشرب من صبوحاک
و یقال و تعوا فی دوکة و بوح ای فی اختلاط من امرهم بیاح بالکسر الباء مخففا نوعی از ماهی
و ربما فتح و شدد **فصل التاء** تبح موضع به قبر عمرو بن مامة عم النعمان برجحنة
رستی روی بلطح بلدح و بلاطح بلاطح اتباع تبح اللحم بریدو قسمت کرد آنرا علی لغتیهما
بیح بتعبین بحث بهما کان اصله ثبج بجان نام پدر قبیله و منه الابل البجانیة والذی
یبوح ببرة و تبیح اللحم تقطیعه و تقسیمه و تبیح به اشعره سر ابتاحة مشددة و ام ماهی
فصل التاء ترح بالتحریک اندوه ضد فرح ترحه الحزنه مترح ناقه
کم بود و شیر کم تفاح بالضم والتشدید سیب تفاحة یکی تاح له الشئ و اتیح له ای
قدر له رجل تیح بالکسر آنکه پیش آید کاری که نباید تیحان بشدد الیاء مکسورة مثله
و تاح فی مشیه ای تمایل فرس تیح تیحان تیاح اذا اعترض فی مشیته نشاطا
تحتحة حرکت و آواز رفتار و ماتتحتح من مکانه ما تحرک تشحة بالضم کوشش
والاصل وشحة و بددلی و ترس و بیماری در پای شتر و بدی نفس و آن تشح محرکة
فی الکل مثله رجل التشح نعت منه تاح له الشئ یتوح تیحا **فصل الجیم**
اجحاح آبستن شدن یقال اجحت المرأة واکثر استعماله للسباع و کل
سبعة حملت فاقربت و عظم بطنها فقد اجحت والنعت مجح مجاح مثل مجاح ج جحاجحة جحاجیح
جمیع الجمع والهاء عوض عن الیاء المحذوفة ولا بد منها او من الیاء ولا تجتمعان جدح بست
شوراییدن و جدحته و اجتدحته ای لتته شراب مجدح ای مخوض یعنی آمیخته مجدح کفچه
بست شوره و نام ستاره و یقال هو الدبران و هو بضم المیم ایضا مجادیح السماء انواؤها
جدیح خون فصد کرده جرح خسته کردن و دریدن علی لغتیهما جرح بالضم خستگی
جروح ج جراحة بالکسر مثله جراح ج و هو هی جریح و هم و هن جرحی و جرحه شدد للمبالغة
و تجرح و اجترح ای اکتسب جوارح شکاریان از مرغ و دد و اندامهائی مردم که بدان
کار کنند استجراح عیب و فساد بیرون آوردن یقال استجرحت هذه الاحادیث و عظکم
فلم تزدادوا الا استجراحا جرح و هش جرحت له من المال جرحة ای قطعت له منه قطعة

جلیح سرهای درخت خوردن ستور و پوست بازکردن از درخت جوالیح آنچه از سرهای نی
وبیخ بهوا گیرد چون قزه و مانند آن مجالحة با هم سختی و تیزی کردن مجالیح ناقه که در زمستان
شیر دهد مجالیح ج وهی ایضا سال مرگامرگی ستور ناقه مجلاح بالکسر ناقه که در قحط سال
شیر دهد و شیر بماند جلح بالتحریک کم موی شدن پیش سر جلح **ک اف ۲**
فاوله القزع ثم الجلح ثم الصلع اجلح نعت منه وهو جلح بسپت جلحة جای موی رفتگی از سر
جلحی بالضم گاو که شاخ ندارد مجلح بکسر اللام مرد بسیار خوار و بالفتح خوردنی و درخت خورده شده
تجالیح پیش آمدن و بقوت گذشتن از کاری جلاح بالضم سیل و نام مردی مجالحة آشکارا
کردن کار را با کسی و جنگ رویاروی کردن و دشمنی نمودن مجالیح خصم رویاروی جلحاء
ممدود موضعی نزدیک بصره جلیح راسه ای حلقه میم زائده **جموح** جماح سرکشی و توسنی
کردن اسپ و زن با شوهر دست افتن قال ابو عبیدة قوله تعالی لولوا الیه وهم یجمحون
ای یسرعون جموح بالفتح علی فعول آنکه از هوای خود نتواند باز گشت جماح بالضم والتشدید
تیر بی پیکان **جنوح** میل کردن و میل دادن کسی را لازم متعدی ع بفتحهما و **ض ۲**
جنح واجتنح بمعنی واجنحه ای اماله جنوح اللیل اقباله جوانح کشها و پهلوهای نزدیک
سینه وهی مایلی الصدر کالضلوع هی مایلی الظهر جانحة یکی وجنح البعیر جنوحا ای انکسرت جوانحه
من الحمل الثقیل جناح بالفتح بال اجنحة ج وجنحته ای اصبت جناحه جناح بالضم بزه جنح اللیل
بالضم والکسر سیره از شب جنح الطریق بالکسر جانبه جنح القوم ناحیتهم وکنفهم **جوح** از بیخ
برکندن ع **ف اض ۲** ومنه الجائحة وهی الشدة التی تجتاح المال من سنة
او فتنة ویقال جاحتهم الجائحة واجتاحتهم وجاح الله ماله واجاحه ای اهلکه بالجائحة
ضمیمه تحنحنة آوازی که ... و ملازه گرانی دارد قریب تحتاح جحجاث یعنی
انجح المطر آب باران ابتدا اوانی روان شد و هیم باریکه بعضی از آن به بعضی پیوند ضمیمه
فصل الجیم جیح القوم بکعابهم رموا بها لینظروا ایها یخرج فائز الجیح تثلیث
خلیة العسل یعنی لانه که کبت و در آن شهد نهد اجیح واجیاح ج جحدح ... گویا
دراز کردن خود را جبح واح وجبح واحة من الارض بکسرها وهی آکام الارض ...

الغلام مجبر جح الرأس یعنی سر او بلند باشد لشکست زمین جحجح بکسرتین مبنیة علی السکون ای
تحری یعنی ثابت باش یقال للعنز اذا استعصت علی حالبها فتقرا و یقال للسخلة ولا یقال
للعنز جلیح بالکسر بلا وزن پیر زشت رجباح ح بالضم دراز قد والجمع بالفتح کجوالق جلح
گرانبار و ناگوار و ناقة جلنداة بضم الجیم صلبة شدیدة خاص بالاناث جنادح بن میمون
صحابی شهد فتح مصر **فصل الحاء** حر مخفف واصله حرح فرج زن وجمع
احراح وحرون ایضا کما قالوا فی المنقوص لدون وسنون والنسبة الیه حری وان شئت
حرحی تتفتح عین الفعل کما فتحوا فی النسبة الی ید وغد یدوی وغدوی وان شئت قلت
حرحی کما قلت رجل دمی **صمح** امرأة صماحمة کشتلة کوتاه قد حمح بالکسر
اللغة حاحیت حیحاء مثل هی فی کتب التصریف ولم یفسر وقال الاخفش لا نظیر له
سوی عاعیت وهاهیت **فصل الدال** دبح سرپست فرود آوردن
در رکوع وجزآن وفی الحدیث انه نهی ان یدبح الرجل فی الرکوع کما یدبح الحمار دح
پنهان کردن چیزی در زمین دحاح دحیدحة پست واندح بطنه اندحاحا ای اتسع قال
اعرابی مطرنا اللیلتین تدبیحا فاندحت الارض کلا رجل دحداحة بالکسر قصیر سمین ضخم البطن
دحدح وهو فعلاة ملحق بسفرجل دحدح دردح بالکسر ای کبیر دلوح راه رفتن با بار گران
سحابة دلوح بالفتح کثیرة الماء سحائب دلح ج وسحاب دالح وسحائب
دوالح وهو الحامل الشیء فیما بینهما اذا احتملا علی عود وفی الحدیث ان سلمان وابا الدرداء
اشتریا لحما فتدالحاه بینهما ای حملاه درح نام زنی داح نقش که بوح به للصبیان یعللون
به یقال انما الدنیا داحة دوحة درخت بزرگ وتنه درخت ضخیم الدوح جح
السمن درنح یعنی دو بیمار ترس خم وپست کرد پشت خود را وخوار گردید دلبح خم
کرد پشت خود را دبح تدبیحا فرود آورد سر خود را دبح کرد بحتع دلحة دحرصة دلحة
بالضم زن فربه پیر دلحة اعضا دلح دلحار ام شد بفتحهما دنح مثله دنح بالکسر
عیدترسایان دنح کشتیل بد خلق دیحان کرسجان ملح **فصل الذال**
ذبح شکافتن یقال ذبحت الدن ای بزلته یعنی شکافتم سرگلو بریدن بفتحهما ذبح

بالکسر ما یذبح قوله تعالی وفدیناه بذبح عظیم وذبیح مذبوح نعت ذبیحة مؤنث وانما جارت بالها
لغلبة الاسم علیها فذبح ایضا قربانی واذبحت ای اتخذت ذبیحا وتذابح القوم ای ذبح بعضهم
بعضا ویقال التمادح التذابح مذبح بالفتح شکاف در زمین وجای قربانی کردن مذابح ج
وایضا محاریب سمیت بذلک للقرابین ویقال عاذر السیل فی الارض اخادید وهذا ذبح
ذباح بالضم والتشدید کفکیهای درون انگشتان پای ومنه قولهم ما دونه شوکة ولا ذباح
وبالتخفیف کذلک ونبت السموم ایضا سعد الذابح منزلی از منازل قمر وسماکوکبان بیزان
بینهما مقدار ذراع وفی نحر واحد منهما نجم صغیر کانه یذبحه ذبح مثال صبح گیاهی که خورش نعامه باشد
ذبحة درد گلو وعند العامة بتسکین الباء ذراح ذرنوح بالضم فیهما والتشدید جانور
زهردار وپرنده با خالهای سیاه وسرخ ذراریح ج وقال سیبویه واحد الذراریح ذرحرح
فعلعل بضم الفاء وتسکین اللام مفتوح العینین ولیس فی الکلام فعول بواحدة وکان یقول
سبوح قدوس بالفتح وحذفت اللام الاولی فی التصغیر فقلت ذریرح لانه لیس فی کلام
فعلع الا حدرد تذریح زعفران در آب تر کردن وذرح طعامه اذا جعل فیه الذراریح
وقولهم احمر ذریحی ای شدید الحمرة ذریح نام فحلی که ذریحیات شتران منسوب بوی ذریحیة
پشته وتل ذرایح ج ذوح رفتار درشت فصل الضاد ضح بکف دست زدن
وجماع وشکافتن وکوفتن وحدث نزدیک گذاشتن گاه با شتابی ذوذح کسی
که پیش از دخال انزال کند یا نام مرد ذحذح بالضم ذحذاح کوتاه قد کلان شکم وحد
الریح التراب سفته یعنی باد خاک را برد وتذحذح له منهم سه گناهی کرد که او مرتکب آن نشده
وفاعل این باکوفا حة بالضم واللشد کوبید متذحج للشیر یعنی بتکلف خود را شریر نماید ذلاح شیر
با آب آمیخته فصل الراء ربح بفتحتین وبالکسر مع السکون سود ومثل شبه
وشبه رباح بالفتح شعله ونام ساقی وجانوری چون گربه که کافور از وی گیرند ویقال
ربح فی تجارته ای استشف تجارته رابحة خرید فروخت باسود ویقال اربحته علی سلعته ای
اعطیته ربحا وبعت الشئ مرابحة رباح بالضم والتشدید کند نر تربیح شتر بچه
کانه لغة فی ربع ربحان بر بدین ترازو وجز آن علی لغتهما وضی ۲ ربح المیزان ای

مال وارجحت لفلان ورجحت اذا اعطيته راجحا رجاح بالفتح زن بزرگ سرين رجح بضمتين
ج ارجوحة بالضم بازيچه وترجحت الارجوحة بالغلام اي مالت ورجاحة فرجحته اي كنت
ارزن منه وقوم مراجيح في الحلم رحح بفتحتين فراخي سم وهو محمود لانه خلاف الصطر رجل
ارح الذي لا اخمص لقدميه كارجل الزنج وهي قدم رحاء ارتح ايضا آهوي پهن سم وشرحر
الفرس فراخ نهاد پاي را تا بول كند شئ رحراح فيه سعة ورقة عيش رحراح واسع رحي
رحرحان نام كوهي ومنه يوم رحرحان لبني عامر ردحة بالضم پاره كه در دامن خيمه وسپس
خرگاه در آرند ردح بالفتح زن گران سرين كتيبة رداح ثقيلة السير لكثرتها وكاسه بزرگ
ج ردح رزح سست افتاده از لاغري رزوح بالضم مصدر منه رزاح بالفتح كذلك
ج بفتحهما ارزاح متعد منه ويقال ابل رزحي ورزاحي ومرازيح ورزح مرزح اي مقتل
بعيد مرزيح سخت آواز مرزاح بالكسر چوب دوشاخه كه تاك رز را بوي برگيرند از زمين
ارسح لاغر سرين رسحاء مؤنث منه وذئب ارسح كذلك رشح خوي كردن وترابيدن
ج بفتحهما يقال لم يترشح له بشئ اي لم يعطه شيأ مرشح بالكسر مرشحة جامه كه در زير لبس پوشند
بجهت خوي يعني ترليك رشيح خوي ترشيح اندك اندك شير دادن مادر فرزند را باد
تا آنگاه كه بمكيدن قوت يابد وپرورده كردن يقال هو يرشح للوزارة ويؤهل لها اي يربي وترشح
اذا قوي على المشي قال الاصمعي اذا قوي ومشي مع امه فهو راشح وامه مرشح رضح ريزه
كردن سفال خرما رضح بالضم اسم فيه وهو النوي المرضوح ويقال رضحت الحصي فترضح
مرضاح بالكسر سنگي كه بروي كوبند ونوي الرضيح مانند منه يعني آنچه پراگنده شود وجدا از و
رقاحة بالفتح كسب كردن وبازرگاني ويقال جنباك للرقاحة ولم تات للرقاحة و
ترقيح للعيال اي تكسب ترقيح المال تيمار داشتن يقال فلان رقاحي مال تيمار دار مال است
ركح بالضم بني كوه وكرانه وهي ركوح اركاح ج وميان سراي مركحة مثله وايضا پاره ثريده
كه در بن كاسه مانده باشد جفنة مركحة اي مكتنزة بالثريد وارتكحت اليه اي استندت اليه
ركوح آرام گرفتن بچيزي الاركح اليه اي ركن اليه متركح مركاح زيني كه سپس رود وكذلك
الرحل اذا تاخر عن ظهر البعير رمح بالضم نيزه رماح ارماح ج ورمحه طعنه بالرمح عن فرسه

ایضاً ولا افعل ذلک لابن دامر وثور رامح له قرنان سماک رامح ستاره ورمحه الفرس والبغل
والحمار اذا ضربه برجله ورمح الجندب اذا ضرب الحصی برجله رماح نیزه گر و نام مردے
رماحة بالکسر نیزه گری ویقال للبهمی اذا امتنعت من الراعیة اخذت رماحها وکذا یقال فی الابل
اذا سمنت او درّت لان صاحبها یمتنع من نحرها ترمّح نا ویدن از مستی و جز آن ویقال
رمّح علیه مجهولاً اذا غشی علیه او اعتراه وهن فی عظامه فتمایل فهو مرمّح روح بالضم جان
ارواح ج یذکر و یؤنث و قرآن قوله تعالی وکذلک اوحینا الیک روحاً من امرنا
و جبرئیل قوله تعالی نزل به الروح الامین و عیسی قوله تعالی وکلمته القاها الی مریم وروح منه
روحانی بالضم فرشته و پری و یقال لکل شیء ذی روح ایضاً روحانیون ج ملک
روحانی بالفتح ای طیب ریح بوی یقال وجدت ریحه و رائحته و باد ریاح ارياح ارواح
ج ریاح ایضاً جیئی از بربوع واصلها الواو وانما جاءت بالیاء لانکسار ما قبلها فاذا رجعوا
الی الفتح عادت الی الواو کقولک اروح الماء ویقال ریح وریحة کما قالوا دار ودارة
وریح ایضاً قوت و غلبه قوله تعالی وتذهب ریحکم ویقال الریح له ای الغلبة له مروحة
بالکسر بادبیزن مراوح بالفتح ج مروحة بالفتح بیابان مراوح ج هی المواضع التی تخترق
فیها الریاح راح خمر ریاح بالفتح مثله و شاد شدن بمعنی الارتیاح یقال فقدت
راحی وحالی ای ارتیاحی واحتیالی و جمع الراحة وهی الکف روح آسایش و نسیم خوش
یقال یوم روح ای طیب قوله تعالی فروح وریحان ای رحمة و رزق رواح بالفتح شبانگاه
و هو نقیض صباح و هو اسم للوقت من زوال الشمس الی اللیل و شبانگاه شدن و رفتن
نقیض غدو و جمع ف اض ۲ کما یقال غدا یغدو و یقال خرجوا برواح من العشی
وریاح بمعنی و سرحت الماشیة بالغداة وراحت بالعشی ای رجعت ویقال افعل
ذلک فی سراح ورواح ای فی سهولة مراح بالضم شب جای ستور و بالفتح جای شب
آمد و شد کردن نقیض مغدی ویقال ماترک فلان من ابیه مغدی ولا مراحاً اذا اشبهه فی
احواله کلها ویقال راح الیوم یراح اذا اشتدت ریحه و یوم راح ای شدید الریح
ومکان مرتح وشیء ریّح ای طیب الریح وراح الشجر ای تفطر بورق وراح فلان

بالمعروف يراح راحة اذا اخذته له خفة واريحية وهو الارتياح بالندى وراحت يده بكذا
اي خفت له وراح الفرس يراح راحة اذا تحصن اي صار فحلا وراح الشيء يراحه
ويريحه اي وجد ريحه ومنه الحديث من قتل نفسا معاهدة لم يرح رائحة الجنة بالفتح والكسر
من كلا البابين ولم يرح ايضا من الاراحة والمعنى واحد وقوله ماله سارحة ولا رائحة اي
ماله شيء وريح الغدير يجوز لا اذا ضربته الريح فهو مروح مثل مشوب ومشيب بني على شيب
يقال هذا روض مريح اي ممطور ترويح خوشبوي گرد ايندن ودهن مروح في الحديث
انه امر بالاثمد المروح عند النوم وتخبوا انگاه باز آوردن ستور را شبانگاه اراحة شبانگاه
باز آوردن ستور انجانه ولوي گرفتن گوشت وجيز آن ومردن يقال منه اراح الابل
اي ردها الى المراح واراح اللحم اي انتن واراح الرجل اي مات واراح عليه حقه اي
رده اليه واراحه الله اي اعطاه الله راحة يعني آسايش واراح الرجل اي رجعت
اليه نفسه بعد الاعياء واراح اي تنفس واراحوا اي دخلوا في الريح واراح الشيء
اي وجد ريحه واراحني الصيد اي وجد ريحي وكذلك اروحني الصيد على الاصل في ذلك
كلها استراحة آسايش يافتن وآسايش جستن ولوي برداشتن استرواح على الاصل
كذلك واستروح اليه استنام والمستراح المخرج مراوحة گاه اين وگاه آن كار كردن
ويقال راوح بين رجليه اذا قام على احدهما مرة وعلى الاخرى مرة وكذا يداه تتراوحان
بالمعروف روح بالتحريك فراخي وفراخ نهادن پشتهاي پاي از يكديگر گام زدن
چنانكه پاشنها نزديك باشند باهم بخلاف الفحج وكل نعامة روحاء والنعت اروح وقصعة
روحاء قريبة القعر وطير روائح اي متفرقة تروح دوباره برگ بيرون آوردن درخت
وتروح النبت اي طال وتروح الماء اي اخذ ريح غيره وتروح بالمروحة وتروح
اي راح من الرواح والارتياح النشاط وارتاح الله لفلان اي رحمه اريحي فراخ
خود فراخ خوي ريحان شاه سپرغم وروزي يقال خرجت ابتغي ريحان الله اي رزق
الله تعالى وفي الحديث الولد من ريحان الله وقولهم سبحان الله وريحان الله نصبوهما
على المصدر يريدون تنزيها له واسترزاقا منه وقوله تعالى والحب ذو العصف والريحان

بالصفت ساق الزرع و الریحان ورقه عن الفراء رَوحاء ممدودة شهری به نسب الیه رَوحانی
ضمیمه رصح محرکه نزدیکی میان دوران از صمح و رصحاء نعت منه الفتح وارکح کوت
شاخ آن بجانب هر دو گوش باز آمده باشد یا دوری میان هر دو شاخ رمحه ترمیحاً قال
بالرفاء والبنین تحلیو الهمزة حای تشیح گردانیدن سخن فصل الزای زحّ
دور کردن زحه عن موضعه ای نحّاه تزحیح ف ا ض ۲ زحزحه عنه ای باعده عنه فتزحزح
ای تنحّی زرّوح مثال تغلّل پشته خرد زراوح ج فقعة زلحلیحه بالفتح ای منبسطة قصیرة
القطر زُمَّح بالضم والتشدید مرد پایه و پست بالا درشت روی زمیح دور شدن زوح
ف ا ک ۲ زاح ای لبعد وذهب وازاحه غیره وازحت علته فزاحت ضمیمه
زنج محرکه دهی ست بجرجان منها ابو الحسن علی بن ابی بکر بن محمد المحدث زنحته خدا شید
آن را عع بفتحهما زقح آواز یوزینه زنقح مرد بدخلق زنخ ستود د دفع نمود در معامله تنگی
کرد عع بفتحهما زنخ بفتحتین جزا دهندگان بر کار نیک و بد تزنیخ آغاز کردن سخن و خوردن
آب مکرر تزنیج مثله و بلند کردن نفس خود را فوق رتبه خود زوح شتر ماده تیز رو مزاحمه با هم
ستودن زوح پراگنده کردن شتران یا فراهم آوردن آنها من الاضداد و رفتن بی دوی
ازاح الامر بانجام رسانید کار را ازاح الشئ چیزی را از جایی دور گردانید و یکسو کرد زیح لغة فی زیغ
و موضعی ست رنیسم فصل السین سباحه بالفتح والکسر شناوری کردن
عع بفتحهما سبح تصرف کردن در معاش قوله تعالی ان لک فی النهار سبحا طویلا ای
فراغا قال ابو عبیدة متقلبا طویلا و قیل سبحا الفراغ والخفة والذهاب در رفتار اسب فرس سابح
سبحه بالضم مهرها که عدد تسبیح بوی گیرند و شمار و ذکر یقال قضیت سبحتی ای تطوعی و روی
ان عمر رضی الله تعالی عنه جلد رجلین سبّحا بعد العصر ای صلّیا تسبیح پاکی و پاکی یاد کردن
و صفت کردن خدا را سبحان الله معناه التنزیه لله نصب علی المصدر کانه قال ابرئ الله
من السوء براءة والعرب تقول سبحان من کذا اذا تعجب منه وانما لم ینون لانه معرفة عندهم
و فیه شبه التانیث و قولهم سبحات وجه ربنا بضم السین والباء ای جلالته سبّوح بالضم
والتشدید من صفات الله تعالی قال ثعلب کل اسم علی فعّول فهو مفتوح الاول الا السبوح

والقد ومن قال الضم فيها اكثر وكذلك الذرقح وقد عز الكلام فيه وقال سيبويه ليس من الكلام
فعول على الضم لواحدة سبوحة بالفتح والتخفيف البلد الحرام ويقال وادي بعرفات اسجاح آسان
داشتن و در گذاشتن يقال اذا سلكت فاسجح اي سهل سجيحة سرشت وجه اسجح اي حسن
معتدل سجاح نام زنی و يقال خل له عن سجح الطريق بالضم اي عن وسطه و بنى القوم بيوتهم على
سجح واحد و على سجيحة واحدة اي على قدر واحد و مشية سجح بضمتين اي سهلة سح ريختن آب
سح ف اض ٢ و روان شدن از بالا متعديا لازم يقال سح الماء اي سال من فوق
وسحه اي صبه وكذا سح المطر والدمع وسحه مائة سوطا اي جلده سحابة سحوح ابر ريزان تسحسح الماء
اي سال مطر سحساح اي يسح شديدا وطعنة مسحسحة اي شديدة مسيلة للدم سحوح سحوحة فربه
شدن گوسپند ع ف اض ٢ غنم سحاح بالضم والتشديد اي سمان ولحم ساح
سمين فرس مسح بالكسر كانه يصب الجري سحسح سحسحة ساحت سراي سدح افگندن بر
روي يا بقفا يقال سدحه فانسدح فهو مسدوح وسديح وفلان سادح اي مخصب
سرح ستور چرانيده و بچرا گذاشتن يقال سرحت المال سرحا وسرحت هي بنفسها سروحا
ويقال سرحت بالغداة وراحت بالعشي وسرحت فلانا ارسلته تسريح المرأة تطليقها والاسم
السراح من التجاح وتسريح الشعر ارساله وحله قبل المشط والتسريح التسهيل فرس سريح اي
سلس وخيل سرح وناقة سرح بضمتين ونسرحة اي سريعة ومشية سرح مثل سجح بضمتين اي
سهلة منسرح برهنه و نام بحري از عروض والمنسرح الرجل اذا استلقى او فرج بين رجليه سرح
درختان بزرگ باشد سرحة يكي و نام موضعي سرياح دراز از هر چيز ويلخ اتم سرياح نام زني سريحة
دوال که نعل در وبند بوی سريح سرايح ج سرحان بالكسر گرگ و شير بلغت هذيل وفي المثل
سقط العشاء به على سرحان قال سيبويه النون زائدة وهو فعلان والجمع سراحين والانثى سرحانة
سرداح جاي نرم که گياه رويد بود و ناقه با گوشت و بزرگ سطح بام و بالاي هر چيز
گستردن ع ف فتحهما سطح الله الارض اي بسطها تسطيح پهن کردن وتسطيح القبر خلاف
تسنيمه الف مسطح اي منبسط جدا سطيحة سطيح توشه دان سطيح الفضا ستان خفته و نام کاهن بني
ذئب يقال كان لا عظم فيه انسطح الرجل اي امتد على قفاه ولم يتحرك سطاح بالضم والتشديد

گیاهی سطاحة واحدتها مسطح بالکسر والفتح سنگی گرد اگرد و بر آورده در حوض صفاة یحاط علیها بالحجارة
یجتمع فیه الماء و ستون خرگاه و جائی خرما خشک کردن انسطاح بر قفا پهن شدن
سفح الجبل روی کوه سفح نام جائی و ریختن آب و خون ع ع بالفتحهما رجل سفاح ای قادر
علی الکلام و نام اول خلیفه از بنی العباس و اسمه عبد الله بن محمد سفاح بالکسر ناجستا کحه کذلک
سفیحان دو جوال که هر دو را بهم دوزند و خرجینه سازند سفیح تیر قمار که بی نصیب باشد سلاح
بالکسر ساز حرب مذکر لانه یجمع علی اسلحة و هو جمع المذکر و یجوز تانیثه و تسلح الرجل ای لبس سلاحه
و رجل سالح ای معه سلاح مسلحة جائی که در وی خوف باشد که سلاح باید پوشید و جای دیدبان
و قومی سلاح در و فی الحدیث کان ادنی مسالح فارس الی العرب العذیب سلاح بالضم پلیدی
ستور سلح بالفتح مصدر منه ع بالفتحهما اسلاح مثله فیه و ناقة سالح التی سلحت من البقل و غیره
اسلیح بالکسر گیاهی که ستور بخوردن آن شیرناک شود قالت امراة من العرب الاسلیح رغوة
و صریح و سنام اطریح سلیح نام قبیله از یمن سیلحون نام دیهی و العامة تقول سالحون
و ذکر اعرابه فی فصل نصب من باب الباء سلح بالضم و التحریک ولد الحجل یعنی کبک بچه
مثل السلک و السلکة و الجمع سلحان بالکسر سماح سماحة جوانمردی یقال سمح به ای جاد و سمح
لی ای اعطانی و سمح بالفتح و السکون و جوانمرد شدن ع ع بالضمتین و سموح و سمح و قوم
سمحاء و هی سمحة و من سماح لاغیر مسامحة آسانی کردن با کسی و تسامحوا ای تساهلوا و قولهم
اسمحت قرونته ای ذلت نفسه و تابعت تسمیح راست کردن نیزه و نرم رفتن سنیح سانح
صید که از سوی چپ تیرانداز در آید سنوح از سوی چپ در آمدن صید ع ع بالفتحهما و العرب
تتیمن بالسانح و تتشاءم بالبارح و فی المثل من لی بالسانح بعد البارح و سنح و سانح یعنی
قال ابو عبیدة سال یونس عن رؤبة عن السانح و البارح انا شاهد فقال السانح ما ولاک میامنه و البارح ما ولاک میاسره
و سنح لی رای ای عرض و سنحت فکذا ای عرضت و لحنت ساحة الدار کشادگی
سرای ساحات ج ساح کذلک مثال ساعة و ساعات و ساع سوح کذلک مثال
بدنة و بدن سیح رفتن آب ع ع ف ک ۲ آب روان و نوعی از برد و گلیم مخطط به و مسیح و مسیر عباء مسیحة
ای مخططة خیطان مسیح ای ملون ساحة سیوح سیح سیحان رفتن در زمین و فی الحدیث

لا سیاحة فی الاسلام وساح الظل ای فاء وسیاح بالکسر سیح جلبی وتنده رونده وفی الحدیث
لیسوا بالمسایح ولا بالمذاییع البذر والنساح بالمد ای التسع سیح نام آبی سیحان جوئی در شام
ساحین جوئی بالبصره سیحون جوئی بهند در میان ما وراء النهر وخراسان **فصل الصاد**
سبادح تستعمل فی قلة الطعام یقال اصبحنا سبادح واصبحنا صباحا عجاج من الغرث یعنی
صبح کردیم بی طعام ودیدی طفلان آزار رسیده است از گرسنگی **سرتاح** بالکسر النعت
للناقة الکریمة والارض المنبات السهلة هم علی سرح واحدة بالضم ای استوت اخلاقهم
سرنج نام شیطان **سقحة** محرکة کمی موی در مقدم سر اسقح کل **سلاطح** بالضم کوهی است
هموار سلاطح کعلابط چیزی پهنا در رود باری است در دیار مراد سلنطح منسلنطح فضای فراخ
سلنطح موضعی است وجاریة سلطحة دختر پهنا در اسلنطح بر روی خود افتاد واسلنطح الوادی
فراخ گشت **سنطاح** بالکسر باده شرشاده فرج **فصل الشین**
شبح بالتحریک والتسکین کالبد شبحان دراز رجل مشبوح الذراعین ای عریضهما
شبح الذراعین مثله شبح بالضم ای صار شبح الذراعین والحرباء یشبح علی العود ای یمتد
تشبیح پهنا وگردانیدن **شحح** رفتی وحریصی **شح** کف ۲ ویکسر وهی ۲
الفصاحة رجل شحیح وقوم شحاح واشحة وتشاح الرجلان علی الامر لا یریدان ان یفوت
وهو یتشاح علی فلان ای یضن به شحاح بالفتح بخیل وزفت وحریص ارض شحاح
لا تسیل الا من مطر کثیر زند شحاح الذی لا یوری شحشح ای غیور والذی یواظب علی الشیء
ویقال الماضی فیه حتی یقال للماضی فی خطبته شحشح لشتاب پریدن قطاة
شحشح ای سریعة وشحشح البعیر فی هدیره اذا لم یکن خالصا **شرح** گشاده وپیدا
کردن وشرحت الغامض ای فسرته تشریح اللحم کفانیدن وپیدا کردن فربهی گو
شت سینه یا پاره گوشت فربه پیدا از ابریده شریح شلة وشرح الله صدره فانشرح
شراحیل نام ویقال شراحین بالنون بدلا عن اللام شرح دراز شقاح لقبتین لا یشیر
فراخ بینی وبزرگ لیها وزن شراخ سلطحها ای فرج اشقاح تشقیح غوره کردن شقح
ونهی عن بیعه قبل ان یشقح وقولهم قبحا له وشقحا اتباع وقیل معناهما واحد یقال قبح الرجل

وشقح قباحة وشقاحة ضد مليح وشقيح شقاح بالضم والتشديد گياهي شقاحي دراز رجل شناحي
اي طويل وكذلك شناح جوانه بكرة شناحية بالتخفيف شيح بالكسر گياهي ومرد جد در كار رجل
شياح ج اشاح الرجل وشايح اي جد في الامر وقيل هما بمعنى حذر شيحان اي غيور
ناقة شيحانة سريعة واشاح بوجهه اعرض واشاح الفرس بذنبه اي ارخاه مشيوحاء زمين
كه شيح رويانده والمشيوحاء ان يكون القوم في امر يتبادرونه يقال هم في مشيوحاء من امرهم

ضميمه شدح فرس شدع بفتحهما ولك عنه شدحة بالضم مشدوح
اي سعة وسندوحة انشدح فراخ از هر چيز انشدح ستان خوابيد وكشاده گردانيد هر دو
پاي خود را وناقة شدح طويلة على الارض كالاستلقاء واسع منشدح فريح زن
الشودح من النوق الطويلة على وجه الارض رجل شرداح القدم بالكسر عظيمها
وهو الرجل اللحيم الرخو او الطويل العظيم من الابل والنساء المشرطح رونده در زمين
شرمساح وهي است بمصر الشرمح الخفيف القدمين شرطح بالكسر وتشديد الطاء
زجر للعنز يعني من اولاد المعز المشمخ كمعظم مخروم كه هيچ چيزي نرسد الشوكحة شبه زاج الباب
يعني مانند ديگ كلان بسته شده كه دران دروازه خرد باشد شوكح ج شلح بالكسر
وديهي است نزديك عكبرا ومنها آدم بن محمد الشلحي المحدث شلحاء شمشير تيز وبقصر شلح
ج التشليح التعرية سوادية يعني اين لغت سوادية است مشلح كمعظم مسلخ التمام شموح
نشو جا الكار كرد

فصل الصاد

صبح سپيده دم صباح بالفتح بامداد
شدن نقيض مساء صبيحة بامداد اصباح بامداد كردن يقال اصبح الرجل وصبحه التحية
وصبحه اي قلت له عم صباحا والتحية صباحا والاتيان والتشديد ههنا للتكثير واصبح اي صار
اصبح خامسة كما يقال امسى خامسة وكسر الصاد لغة فيه واتيته اصبوحة كل يوم
بالضم واتيته لصبح صباح وذا صباح وهو ظرف غير متمكن ويقال فلان ينام الصبحة
بالفتح والضم اي ينام حين يصبح تقول منه تصبح الرجل مصبح بالفتح جائي ووقت بامداد
صبوح بالفتح شراب بامدادي خلاف غبوق صبح اصطباح صبوحي كردن صبحان
مصطبح وهي صبحى مثال سكران وسكرى وفي المثل انه لاكذب من الاخيذ الصبحان

مصباح بالکسر چراغ واستصبحت به ای استرجت والشمع مما یستصبح به ای یسرج
وبا شبگاه تا آفتاب بلند شدن شتر بچرد وچریدن قال الاصمعی وهذا انما یستحب من الابل
مصابیح تیز چاکه صبوح کنند بالان یوم الصباح روز غارت صباحة خوبی شدن صبح بضمهما
صبیح صباح بالضم نعت اصبح نر موی وهو قریب من اصهب یقال رجل اصبح واسد
اصبح بین الصبح اصبحی تازیانه وذو اصبح ملکی از ملوک یمن والیه ینسب السیاط الاصبحیة
صحة بالکسر تندرستی خلاف سقم وصح واستصح من علته مثله تصحیح درست کردن
یقال صححه الله فهو صحیح وصحاح بالفتح وکذلک صحیح الادیم وصحاح الادیم ای غیر مقطوع
ویقال اصح القوم فهم مصحون اذا ارتفعت العاهة عن اموالهم ومواشیهم وفی الحدیث
لا یوردن ذو عاهة علی مصح ویقال السفر مصحة بالفتح صحصح صحصاح صحصحان جای
هموار ترهات صحاصح هی الباطل وکذا ترهات بسابس وهما بالاضافة اجود
صدح بانگ کردن زاغ وخروس صیدح اسپ سخت آواز ونام ناقه صیدح
بفتحتین مهره که افسون بان کنند زنان وآنرا صرح کوشک بنای بلند صروح ج صرحة زمین
استوار صرحة الدار عرصتها صراح بالکسر حصنی بمین صرح بفتحتین گزیده از هر چیز
صریح شیر روغن برگرفته یقال جاء بنو تمیم صریحة اذا لم یخالطهم غیرهم ومرد پاکیزه وبی آمیغ
نسب صرحاء ج ونام فحلی نره ناک وکل خالص صریح صراحة بالفتح صروحة بالضم
خالص وبی آمیغ شدن تع بضمهما وانصرح الحق ای بان وشتمته مصارحة وصراحا
ای کفاحا یعنی رو یا روی والاسم الصراح بالضم وهو الخالص من کل شیء کاس صراح
ای لم تشب بمزاج تصریح گشاده وروشن گفتن خلاف تعریض ویوم مصرح ای
لیس فیه سحاب وصرح بما فی نفسه ای اظهره وفی المثل صرح الحق عن محضه ای انکشف
ویقال صرحت کحل ای اجدبت وصارت صریحة ای خالصة فی الشدة صمادح بالضم
خالص از هر چیز میم زائده ویروی عن ابی عمرو بالدال صردح صرداح بالکسر جای هموار
صفح صفحة کرانه هر چیز صفح الانسان جنبه صفح الجبل مضطجعه صفاح بالکسر ج ونظر الیه
بصفح وجهه بالفتح والضم ای بعرض وجهه وضربه بصفح السیف بالضم والعامة تقول بالفتح

صفیحة الوجه بشرة جلده صفائح الباب الواحها و صفیحة عریض پهنا و سنگ پهن و روی
هر چه پهن باشد صفح نام مردی و در گذاشتن گناه و روی گردانیدن یقال صفحت عنه
و ضربت عنه صفحا ای اعرضت عنه و ترکته و صفحت الابل علی الحوض اذا امررتها علیه و صفحت
فلانا و اصفحته اذا سألک فرددته و صفحته ای ضربته بالسیف مصفحا ای بعرضه و صفحت فی الشیء
ای نظرت فی صفحاته مصافحة تصافح دست بدست گرفتن اصفاح پهن گردانیدن و منه
مصفح و قلب مصفح ای ممال فی الحدیث قلب المومن مصفح علی الحق تصفح ایضا ... و یقال له السبل ایضا مصفح
پهن گردانیده منه مصفح الراس ای عریض الراس و دست بهم زدن مثل تصفیق و فی الحدیث
التسبیح للرجال والتصفیح للنساء و یروی بالقاف ایضا صفاح بالضم والتشدید سنگ پهنا و
صلاح بالفتح نیکی ضد فساد و صلوح بالضم مصدر منه ع ف اض ۲ و بضمها
و بفتحها ایضا و هذا الشیء یصلح لک ای ... صلاح بالکسر المصالحة و الاسم الصلح یذکر و یؤنث
را و اصطلحا و تصالحا و اصالحا بمعنی صلاح بالکسر مثال قطام نام مکه و قد یصرف اصلاح
نیکو کردن خلاف افساد مصالحة واحد مصالح استصلاح نیکو کردن خواستن نقیض استفساد
صمح سخت و درشت و کوتاه راس صمحمح ای اصلع غلیظ شدید و هو فعلعل کرر فیه العین
و اللام ... بالکسر ... زمین درشت صماحة اخص منه صوح کفیدگی موی و
تصوح البقل اذا یبس اعلاه و فیه ندوة و تصیح لغة فیه و صوحته الریح و صیحته ای یبسته
صوح بالضم دیوار وادی و الصوحان ... و فی الحدیث القوه بین الصوحین ای
بین الجبلین و بنو صوحان قبیله صواح بالضم کج و خوی اسب صاحة نام کوهی
صیحت الشیء فانصاح ای شققته فانشق و انصاح القمر ای استنار صیاح بالکسر
آواز صیحة صیح صیاح بالضم و الکسر صیحان آواز کردن ع ف ک ۲
مصایحة تصایح یکدیگر را آواز دادن صیحة عذاب و یقال لقیته قبل کل صیح و نفر
الصباح و النفر التفرق و ذلک اذا لقیته قبل طلوع الفجر قال ابن السکیت غضب
من غیر صیح و لا نفر ای من غیر قلیل و لا کثیر صیحانی نوعی از خرما بمدینه

فصل الضاد

ضرح نفح فخان کندن الضریح الشدید الشکیمة الذی لا ینقدع و لا یطمع فیما عنده یعنی

سرکشی را باکشنده که زیب داده نشود و صلح کرده نشود و در چیزیکه نزدیک باشد و مرد ظریف
المصطلح دشتی که دران چراگاه نباشد و مکانی که هموار سازند برای خرمن کوفتن و دران
صقح بالتحریک بی موی شدن پیش سر الاصقح صقحاء نعت منه والاسم الصقحة محرکة
صلنباح ماهی است باریک ودراز صلدح کجعفر سنگ پهنا جاریة صلدحة عریضة و
ناقة صلندحة وتضم الصاد صلبة خاصة بالاناث والصلودح الصلب الشدید صلطح
سطح صلطحة زن پهنا اصلنطحت البلاد فراخ شد زمین سنگریزه ناک والمصلطح
والصلاطح گسترده صلا الطح چیزی پهنا صلاطح بلاطح اتباع صلوطح موضعی است صلفح
الدراهم قلبها والصلافح الدراهم بلا واحد المصلفح العریض من الرؤس والصلنفح الصیاح
الصلنقح سخت سرکش یا مرد ظریف صلمح راسه سرتراشید وجاریة مصلمحة الراس
زعراء یعنی دختریکه موی های سرش کم و متفرق باشد صمدح پهنا سخت گرم شد
روز ما والصمیدح روز گرم وسخت شدید صمادحی وصمادح بضمها شلاو نیز خالص
از هر چیز صمادح اسد والصمادح من الطریق واضحه صندح سنگ پهنا
صنابح پدر قبیله منهم صفوان بن عسال الصحابی وصنابح بن الاعسر صحابی آخر
فصل الضاد ضبح رفتار اسپ عند ابی عبیدة وقال غیره صوت انفاس الخیل فی العدو وخاکستر یقال ضبحته النار
ای غیرته ولم تبالغ فیه والضبح لونه ای تغیر الی السواد قلیلا ضباح بالضم آواز روباه مضبوحة سنگ آتش زنه
مضبوح نام مردی ضحضاح پایاب وتضحضح السراب وضحضح ایضا اذا ترقرق ضح بالکسر آفتاب فی الحدیث
لا یقعدن احدکم بین الضح والظل فانه مقعد الشیطان وقولهم جاء فلان بالضح والریح ای بما طلعت علیه الشمس
وجرت علیه الریح یعنی من الکثرة والعامة تقول بالضیح والریح ولیس بشئی
ضرح دور کردن و دفع ضرحت عنی شهادة القوم اذا جرحتها والقیتها
سنگ شئی منضرح ای متباعد ومضطرح ای مرمی فی ناحیة واضرحه ای ابعده
ضریح دور و هو الشق ایضا فی وسط القبر واللحد شق فی جانبه وقد ضرحت ضرحا اذا
حفرت ضریحا ضروح بالفتح اسپ دست پای زننده یقال منه ضرحت الدابة برجلها وفیه ضراح
بالکسر ضراح بالضم نام بیت المعمور عن ابن عباس رض قوس ضروح کمان سخت بجهاننده

سفرجی چرخ ملازبان و مهتر ضیاح بالفتح شیر تنک آمیخته و ضیحت اللبن ای مزجته حتی
صار ضیحا و ضیحت الرجل ای سقیته ضیحا **فصل الطاء** طلح بپاشنه پای
مالیدن و کوفتن چیزی را ع ف اض ۲ المطلحه شکستن طلحاح کذالک و پشان
کردن و یقال طلح بهم ای فرقهم طرح انداختن طرحته و طرحت به و طرحته للمبالغة و اطرحه
ای ابعده طرح بالتحریک جائی دور طروح بالفتح مثله قوس طروح شدیدة الدفع والحفز
للسهم مثل ضروح نخلة طروح ای طویلة العراجین سیر طراحی بالضم ای بعید مطارحة الکلام
باهم سخن در افگندن سنام اطریح بالکسر ای طویل و طرّح بنا کرده لطرحها اذا اطوله جدا کذالک
طرمح بناء میم زائده طرماح بکسرتین و تشدید المیم نام مردی طفوح لبالب شدن خم و
ع ع لفتحها اطفاح طلفح متعد فیه طفاحة بالضم سرآمد هر چیزی چون کفک و مانند آن و اطفحت
القدر علی افتعلت ای اتخذت طفاحتها و طفح السکران فهو طافح اذا ملأه الشراب
و طفحت الریح القطنة اذا سطعت بها و یقال الطفح عنی ای اذهب طلنفح بالفتح تهی شکم
و مانده و کوفته طلح طلاح بالکسر درختان بزرگ در ریگستان طلحة یکی و نام مردی ابل طلاحی
شتران طلح خوار و الطلح لغة فی الطلع و طلح البعیر ای اعیا فهو طلیح و الطلحة و الطلحة انا
ای حسرته ناقة طلیح اشفار و ابل طلح و طلائح طلح بالکسر ستور مانده شده یستوی فیه
الذکر و الانثی اطلاح ج طلیح کذالک و کذا طلح بالتحریک درد شکم ستور از خوردن طلح
ناقة طلحة نعت منه و ابل طلاحی و نازکی عن ابی عمرو نام موضعی طلحة الطلحات
و هو طلحة بن عبد الله بن خلف الخزاعی ذو طلوح بالضم موضعی طلاح بالفتح تباهی ضد صلاح
طالح خلاف صالح و فی الحدیث ولا الصالحون لها الطالحون طلیحة بالتصغیر نام مردی طلیحتان دو
برادر هم طلیحة بن خویلد الاسدی و اخوه طموح بلند نگریستن یقال طمح بصره و کل مرتفع
فهو طامح رجل طماح ای شره و نام مردی طماح بالکسر سرکشی کردن مثال جماح یقال
فرس فیه طماح و طمحت المرأة فهی طامح ای تطمح الی الرجال و اطمح بصره ای رفعه و طمّح
ای ابعد فی الطلب طمحات الدهر شدائده و طمّح ببوله اذا رماه فی الهواء ابو الطمحان نام
شاعری طلوح هلاک شدن ع ف اض ۲ و کسرها ایضا طلاح ای هلاک

وماء فی الارض منتجیر وطوحه ای حیرة و ذهبت به هنا وهناک تطوح فی البلاد اذا رمی
بنفسه هنا وهناک وتطاوحت بهم النوی ای ترامت بهم ... و رح انداختن جایها وطوحته الطوایح
ای قذفته القواذف ولا یقال المطوحات وهو من النوادر کقوله تعالی وارسلنا الریاح لواقح
علی احد التاویلین ضمیمه الطلیح فربه طرشتیه فروهشتگی وضربه حتی طرشیده
شد و را تا الیه سست و نرم گردانید او را الطحطحت الابل تا گوار شد خوردنی شتر وضربه
گشت ع ک اف ۲ الملاح بالفتح وهی است مصر الطلیح چوبکه بدان آماج کنند
باشد واصابتهم طلیحة ای امر فرقت بینهم الطلیح بشوره رمی به فی مضیعة یعنی انداخت
جایی را در جاییکه ضایع شود طیح فلانا حیران گردانید فلان را طیح الشی ضایع کرد آنرا الطلاح
بالتلف کردن مال خود و برادوا دیه بادیه مسطیح تباه فصل الفاء الفتح
ولفظ آب روان از چشمه و جز آن گشادن ع ع لغتهما فتحت الباب فانفتح
وفتحت الابواب بالکسرة فتفتحت هی قد باب فتح بضمتین ای واسع مفتوح وقاروره فتح ای
الراس ولیس لها صمام ولا غلاف وهو فعل بمعنی المفعول واستفتح وافتتح بمعنی استفتاح الضایاری واستفتر
ونصرت جستن مفتاح بالکسر کلید مفاتیح مفاتیح رج قال الاخفش هو مثل امانی وامانی یخفف
ویشدد فاتحة الشی اول چیزی فتاح داوری فتاحة بالضم والتفنیه حکم قال افتح بیننا
ای احکم فتوح الفتح ناقه فراخ سوراخ پستان یقال منه فتحت الناقة وافتحت
فحیح آواز افعی که از دهان وی آید کشیش آواز که از پوست وی آید چون بجای بساود
فحیح ف ت اضم ع او ک ۲ کل ما کان من المضاعف لازما فالمستقبل منه یجیء
علی یفعل بالکسر الا ستة احرف جاءت بالضم والکسر معا وهی ... وفحیح ... ای
یفسح ... الحمام ... الفرس ... الافعی وما کان متعدیا فالمستقبل منه یجیء بالضم
الا ستة احرف جاءت بالضم والکسر معا وهی ... الحدیث
الشی ... فتاح نام جوبی بهشت فدح گران بار کردن وامر کسی را فی حدیث
ابن جریج ان رسول الله صلعم قال علی المسلمین ان لا یترکوا مفدوحا فی فداء او عقل افدح الحرمه
اذا اثقله وبلطه فرح بالتحریک شادمانی و خیرکی فرح بالکسر نعت منه ومنه قوله تعالی

ان الله لا يحب الفرحين اى البطرين يقال فرح به اى سُرّ وافرحه اى سرّه ويقال ما يسرني بهذا
الامر مُفرِح ويقال هو مفروح به ولا يقال بغير الباء تفريح شادمانه كردن وافرحه الدين
اى اثقله وفي الحديث لا يترك في الاسلام مُفرَح قال الزهري المفرح المفدوح يعقل
عنه ويعطى من بيت المال ولا يترك مدينا فرحة بالفتح والضم مژدگانی يقال لك عندي فرحة
ان بشّرتني مفراح بالكسر الذي يفرح كلما سرّه الدهر مِفرَح بالكسر داروی مقوی دل فرشاح
بالكسر سهم مغاك وفرشحت الناقة اذا تفحّجت للحلب يعنى پايهاى فراخ نهاد والفرشحة والفرشطة
الجلسة المفتوحة ما بين الرجلين قال الكسائي فرشح الرجل في صلوته وهو ان يفحج بين رجليه جدا
وهو قائم وكان ابن عمر لا يفرشح بين رجليه في الصلوة ولا يلصقهما ولكن بين ذلك راس
مفرطح بفتح الطاء اى عريض فُسحة بالضم فراخى مكان فسيح وفسح على افعل بفتحتين اى اوسع
وفسح له في المجالس اى وسّع له وانفسح صدره اى انشرح تفسّحوا وتفاسحوا في المجالس اى توسّعوا
فسحم بفتحتين ميمها ساكن فراخ سينه ميم زائده فشحت الناقة اى تفاجّت لتبول وانفشحت
اذا بقيت كذلك نوع رجل فصيح اى بليغ ولسان فصيح اى طلق ويقال كل ناطق فصيح و
ما لا ينطق فهو اعجم فصاحة كشاده سخن و درست مخارج شدن فصح بالضم هما يقال فصح الاعجمى
وتفصّح في كلامه وتفاصح اى تكلف الفصاحة وفصح اللبن اى اخذت عنه الرغوة لبن فصيح
وافصح العجمى اذا تكلم بالعربية وافصحت الشاة اذا انقطع لباها وخلص لبنها وافصح اللبن اذا ذهب
اللبا عنه وافصح الصبح اذا بدا ضوءه وكل واضح مفصح وافصح الرجل عن كذا اذا اخرج منه
فِصح بالكسر عيد ترسايان وافصح النصارى اى جاء فصحهم فضيحة فضوح رسوائى يقال فضحه فافتضح
اذا انكشف مساويه وفضح الصبح وافضح اذا بدا وافضح البسر اذا بدت فيه حمرة افضح سپيد تيره
وشير شتر كه بدان لون باشد وقيل الفضح بالتحريك غبرة فيه طحلة فطح پهن كردن فطحه و
بمعنى رجل افطح وراس مفطح اى عريض تفقحت الوردة اى تفتحت وعليه حلة فقاحية
اى على لون الورد فقاح بالضم والتشديد كل اذخر فقحة حلقه سوراخ ونيز فقاح بالكسر ج
وهم يتفاقحون اذا جعلوا ظهورهم الى ظهورهم كما تقول يتقابلون ويتدابرون تفقيح چشم باز كردن
سگ بچه وفي الحديث فقّحنا وصأصأتم فلاح رستگاری وفيروزی وبقاء وطعام سحری

يقال خشينا ان يفوتنا الفلاح يعني السحور وحي على الفلاح اي اقبل على النجاة وليس في الدنيا فلاح اي
بقاء ويقول الرجل لامرأته استفلحي بامرك اي فوزي به فلح بالتحريك لغة في فلاح وفلحت الارض
شققتها للحرث فلاحة بالكسر كشاورزي فلاح كشاورز وقولهم الحديد بالحديد يفلح اي يشق
ويقال في رجل فلان فلوح اي مشقوق وبالجيم ايضا كذلك افلح كفته لب فروسو فلحة بالتحريك
كفتگي لب بالافلح لقب مردي بفلحة كانت له وانما ذهبوا به الى تانيث الشفة فقح الغرس
من الماء اي شرب دون الري فوح فيح دميدن بوي خوش ع ف ا ضرب
وك م فوح فيحان كذلك يقال فاح الطيب وفاحت ريح المسك ولا يقال فاح
ريح خبيثة وفاحت القدر اي غلت وافحتها انا وكذلك فاحت الشجة اي نفحت بالدم
ودمه اي هراقه بحر افيح وفياح اي واسع وكذلك انه جواد فياح اي فياض وفاحت الغارة
تفيح اي اتسعت فيح بكسر الحاء اسم للغارة وكان اهل الجاهلية يقولون فيحي فياح اي اتسعي
فيح بالتحريك فراخ شدن فيحاء فراخ والفيحا ايضا اسم بالتوابل ضميمه س قتح
بروشن ومعني فحت انشاح ج القفح بالضم قبيلة الوهم اسمه فحوح كصبور تقفحت
الناقة وانفحت تفاحجت متبول يعني كشاده كرد پارا تا بول كند فرساح بالكسر زمين پهنا
وفراخ فرسح زمين هموار فرسحة دوري مابين سر دو سرين والفركاح والمتقرح كفرصاد
ومتسرهاد من ارتفع مذرواه الشته وخرج دبره يعني كسيكه دو كناره سرين او بلند ودبرش
برآمده باشد فلندح درشت والدحقر مثي الشبيبي الشاعر فلطح القرص فراخ
وپهن كرد گرده نان را ورأس فلطاح ومفلطح عريض فلطاح موضعي است فلقح مافي الاناء
ليسا ميد يافو رد حراسته در آوند بود رجل فلقحي يضحك في وجوه الناس وتفلقح اي لبسا بشر لهم
فطح اسمي است الفيح والفيوح فراواني بيع ور فراخي بلاد ناقة فياحة شترماده سطبر
پستان بسيار شير فيحان موضعي است بدياري سعد فيحة موضعي است بديار مزينة
فيحرنة نام زني ارفح عنك من الطيرة اي يعني سردكن از خود شدت گرمار ا ———
فصل القاف قبح بالضم رشتي نقيض حسن قباحة زشت شدن
ع ع لبضما قبيح نعت منه وكرانه آر نج وقبحه الله اي نحاه عن الخير فهو من المقبوحين

اي المبعدين يقال قبحا له بالضم والفتح وقبح فلان اي اتى بقبيح استقباح ضد استحسان يعني
زشت شمردن وقبح عليه فعله قبح بالضم ساده ولی آمیغ از هر چیز یقال رجل قح وعربی قح اي قح
محض خالص عربية قحة اعراب اقحاح وعبد قح اي خالص قحاحة قحوحة مصدر منه قحقح بالضم
استخوان گرداگرد دبر وهو فوق القب شيأ قدح بالكسر تير تمام ناتراشيده وپيکان قدح
نانهاده وتير قمار قداح بالكسر اقداح اقاديح ج قدح بالتحريك قم اقداح ج مقدح بالكسر
کفلیز مقدحة آهن چقماق قداح قداحة سنگ يا چوب آتش زنه وقدحت المرق اي غرفته
يعني به کفلیز برداشتم شوربا را اقدحة بالضم يك کفلیز از هر چيز يقال اعطاني قدحة من مرقته
قدح آتش زدن وطعن زدن در نسب کسی وخوردن کرم دندان وچوب را
وآب تباه شده از چشم بیرون کردن وفرو خوردن آب چشمه وچشم به کفلیز
برگرفتن خوردنی ومانند آن قادحة کرم دندان وچوب خوار قادح شگاف در چوب
وکبودگی وخوردگی دندان قديح آنچه در بن دیگ ماند از خوردنی ترکی قدوح چاه که بدست
آب از وی برگرفته شود تقديح باریک کردن اسپ را اقتداح چقماق زدن به کفلیز برگرفتن
قرح قروح ریش قرحة بالفتح والضم یکی ذو القروح لقب امرء القيس قرح بالفتح والضم قرح
ریش کردن وخسته کردن ع لفتحهما يقال قرحه فهو قريح اي جريح وهم قرحى قرح بالتحريك
ریش برآمدن ع ک اف ۲ يقال قرح جلده فهو قرح واقرحه الله تعالى
مستقد فيه قرح بالضم وادي قرحانة واحد قرحان يعني نوعي از سماروغ وبعير قرحان اذا
لم يصبه الجرب قط وصبي قرحان کودک که او را جدری بر نیامده باشد ويستوي فيه الواحد
والاثنان والجمع والاسم القرح بالتحريك وفي الحديث ان اصحاب النبي عليه السلام قدموا
المدينة وهم قرحان اي لم يكن اصابهم قبل ذلك داء واقترح القوم اذا اصابت ماشيتهم
القرح بالفتح ايضا سبق پیش آمدن يقال قرحه بالحق اذا استقبله به وتلقيته مقارحة اي
مواجهة قروح پیدا شدن حمل ناقه را ع لفتحهما وف اض ۲ يقال قرحت الناقة
فهي قارح وتمام دندان شدن ستور چون اسپ وشتر ومانند آن يقال قرح الحافر
اي انتهت اسنانه وانما تنتهي اسنانه في خمس سنين لانه في السنة الاولى حولي ثم جذع ثم ثني ثم

رباع ثم قارح والجمع قُرّح ويقال اجذع المهر واثنى واربع وقرح فهذه وحدها بلا الف
وفي الاسنان بعد الثنايا والرباعيات اربعة قوارح وكل ذي حافر يقرح وكل ذي
خف يبزل وكل ذي ظلف يصلغ قراح بالفتح خالص از هر چيز قريحة اول آبي كه برآيد از چاه
ومنه يقال لفلان قريحة جيدة يراد استنباط العلم بجودة الطبع واقترحت عليه شيئا اذا سألته
اياه من غير روية واقتراح الكلام ارتجاله واقترحت الجمل اذا ركبته قبل ان يركب قرواح
بالكسر زمين كشاده آفتابي وبه ناقة قرواح دراز قوائم قال الاصمعي قلت لاعرابي ما القرواح
قال التي كانها تمشي على ارماح ونخلة قرواح ايضا قراويح ج قرزح بالضم درختي
قزح بالكسر ديگ افزار يقال قزحة افزار دادن تقازيح افزارها ومنه قزحت القدر اي طرحت
فيها الابزار قزح بالفتح بول انداختن سگ قزح بالضم والتحريك نام كوهي بمزدلفة قوس قزح
غير منصرفة آورده يعني آنچه پيدا شود بر هوا سرخ وسبز بشكل كمان وآنرا كمان رستم نيز خوانند
قلح بالتحريك زردي دندان وزرد شدن آن ع ك اف ٢ اقلح نعت منه
وفي المثل عود يقلح استاكه تقليح پاك كردن زردي از دندان و مانند آن وهذا المثل ضربت
للرجل وقرحت البعير يعني بيماره داري كردم مر او را وكنه شتر پاك كردم قلحم كلان سال از هر چيز
وهو ملحق بجردحل بزيادة الميم قمح گندم وپست خشك خوردن اقتماح كذلك قميحة
گوارش وپست و جز آن قمحة بالضم يك دهان پست و جز آن قمحان بالضم
والتشديد ورس يعني رنگ زرد وسپيده كه در شراب افتد قموح سر بر آوردن
شتر بعد از آب خوردن بعير قامح نعت منه قمّح ج ويقال شرب فتقمّح وانقمح اي
رفع رأسه وترك الشرب وناقة قامحة اذا وردت ولم تشرب وترفع رأسها
من داء يكون بها او برد وهي ابل مقامحة وبعير مقامح وناقة مقامح ايضا والجمع قماح على غير
قياس اقماح سر برداشتن وچشم فرو خوابانيدن يقال اقمحه الغل اذا ترك رأسه
مرفوعا من ضيقه وشهرا قماح اشد ما يكون في البرد سميا بذلك لان الابل اذا
وردت آذاها برد الماء فقامحت قنح ستم دادن چيزي را چون چوگان و مانند آن
قناحة بالضم والتشديد يعني از كليد قنحت الباب كليد راست كردم بر در قنح زرفين

ومنه قاح الجرح يقيح قيحا وتقيّح يعني قاحة الدار ساحتها صميمه قادحة
بتمه تقدح له الشر اي او شر انگيخت قدح بالضم ويفتح نوعي از جادر ... ميمون
سلال قدوح مثله تقدّح اقرار كرد بچيزي كه از وطلب كرده شد ومنقاد گشت القردحة
والقردحة بضمّهما كره خستاي المقردح الذي يجيء بعد العاشر من خيل الحلبة اقرندح
لي نحتني علي يعني اتهام خيانت كرد برمن والمقرندح آماده براي بدي يقال قرشح اذا
وثب وثبا استقرار باقسح قساحة وقسوحة سخت گرديد مع بفتحهما قسح الرجل بسيار شد
انعوظا واقسح مثله قسح الحبل تافتن رسن را قسح بالتحريك خشكي يا بقية نعوظ وانه لقساح
مقسوح وقاسحه خشك گردانيد آنرا ثوب قاسح جامه درشت قشاح الطعام كفعال
ثوب قاشح يعني درشت القشاح كغراب خشك قفحه بكروه داشت آنرا مع بفتحهما
قفح عن الطعام باز ماند از طعام قفح الشيء استفه كما يستف الدواء القفيحة الزبدة تحلب
عليها الشاة وعجاجة قفحاء وهي ان ترى شعوبا تتشعب منها تقفحه تمام خورد آن را
قاح الجرح يقوح صارت فيه المدة تقوّح مثله قاح البيت روفت خانه را اقوح مثله
اقاح صمّم على المنع بعد السؤال القاحة الساحة يعني صحن سراي قوح ج وموضعي است
نزديك مدينه

فصل الكاف

كبح كام باز كشيدن ستور را تا باز
ايستد از رفتن يقال اكبحتها واكفحتها وكبحتها هذه وحدها بلا الف كمح عن كبح وعربية
كحة بالضم لغة في قح وقحة ام كحة نام زني كحكح كنده پير وناقه فرتود كدح ورزيدن كار
كردن وكوشش نمودن وروي خراشيدن يقال به كدح وكدوح اي خدوش
وقيل الكدح اكثر من الخدش وفي الحديث في وجهه كدوح وهو يكدح لعياله ويكتدح
اي يكسب لهم تكدح خراشيدن حمار مكدح خر گزيده وهو الذي كدحته الحمر اي عضضته
وتكدح الجلد اي تخدش كروحة دويدن كوتاه بالا كرشحة كرمحة كذلك وقد يسقط من سح
تكروح اي تدحرج كسح خانه روفتن بكسحة الكساحي ... كسح ايضا رفتن پاوين را
الكساح ... كساحة خاك روفته الكسح بجاي مانده ولنگ وفي الحديث الصدقة مال
الكسحان والعوران كشح تهيگاه وطوي عنه كشحه اي قطعه ... على الامر ...

وكشح بالتحريك درد پهلو ومنه كشح الرجل مجهولا فهو مكشوح نعت منه ونام مردي
كشاح بالكسر داغ پهلو كاشح دشمني پنهان دارنده كشح بالعداوة وكاشحه ممضي وكشح القوم
عن الماء وانكشحوا اي تفرقوا عنه كفح رويا روي شمشير زدن وبوسه زدن وفي الحديث
اني لاكفحها وانا صائم اي اواجهها بالقبلة وفلان يكافح الامور اذا باشرها بنفسه واكفحت الدابة
اذا ضربت باللجام فانا كفحها كلوح روي ترش كردن كلاح بالضم كذلك
عج بفتحهما ومنه قوله تعالى تلفح وجوههم النار وهم فيها كالحون يقال ما اقبح كلحته يراد به الفم وما
حواليه كلاح ايضا قحط سال ودهر كالح اي شديد مكالحة سختي كردن باهم وتكلح البرق اي
تتابع الماح لگام كشيده داشتن ستور را تا سر راست دارد ونزديك شدن زر
به برگ بيرون آوردن كومح مرد بزرگ سرين كاح كج پهناي كوه تكوسح غلبه كردن
مكاوحة آشكارا دشنام دادن وجنگ كردن باهم وتكاوحا اي تمارسا وتعالجا الشر بينهما
فصل كشح الطعام خورد طعام را تا كه سير شد عج بفتحهما انتحت الريح فلانا
پاشيد باد بر وخاك را يا كشيد پارچه او را كتح الذي الارض يلح بجور وچيزيكه بر زمين
بوده كتح خراش از سنگ ريزه كم از خراش كدح وكتح الشي چيزي بجلد رسيد
واثر كرد وران الكتحة من الناس گروه قليل از مردم تكاتحوا بالسيوف رو يا روي
شمشير ها زدند كتح عن استه ظاهر كرد سرين خودرا عج بفتحهما كتح مثله كتحت الريح عليه التراب
يعني پاشيد باد بر وخاك را كتح من المال ماشاء كسح يعني بتاراج برد مال را انچه كه خواست
كنح الشي فراهم كرد يا پراگنده گردانيد من الاضداد وكنح بالعصا تضرب به كدراح
بالكسر موضعي ست كدحته الريح انداخت باد سنگريزه وخاك را بروي عج بفتحهما
الكرح بالكسر خانه راهب اكراح ج كاريح وكارحة حلق مردم اكيراح مواضع يخرج اليها
النصارى في اعيادهم كرسحه انداخت اورا كرسحة نيد گران ودويدن كم از دويدن كرحه
كرسحه انداخت اورا تكرسح في مشيته قرمط اسرعيا الكلرح المتشوه يعني بدشكل كرمحه
بر وزن ومعنى كرستحة كلتحة نوعي از رفتار وكلتح اسمي است كلدحة بر وزن ومعنى كلتحة
وكلمسح سخت وكنده پيچ كلمح بالكسر خاك كنح بجعفر گول الكنثح الكنتح الكنسح بالكسر الاصل

كنبيح مثله كلح بالتحريك خشونت وسطبري واسنان كلح بالكسر وكلح اكلح دست وسطبر گرديدم
وماكاح فيه السيف وما اكاح كما حاك وما احاك يعني شمشير در آن اثر نكرد والكاحه هلاك كرد
اورا

فصل اللام

لتح بالتحريك گرسنگي ع ك ا ف ح

فهو لتحان وهي لتحي لجح بالضم تنگ وكبستي چاه ووادي الحاح ستيهيدن يقال الح عليه بالمسألة
والح الحساب اي دام مطره واقام ملحاح بالكسر پالان كه پشت ستور را بگزد رحي ملحاح
اي التي دامت على ما تطحنه والح الجمل اذا حرن كما تقول في الناقة خلات وتحلح القوم وتحلحلوا
اذا لم يبرحوا مكانهم ولحجت عينه اذا لصقت بالرمص وهذا احد ما جاء على الاصل مثل ضبب
البلد باظهار التضعيف ومنه قولهم هو ابن عمي لحا اي لاصق النسب ونصب على الحال لان
ما قبله معرفة وتقول في النكرة هو ابن عم لح بالكسر لانه نعت للعم وكذلك المؤنث والاثنين
فان لم يكن لحا وكان من العشيرة قلت هو ابن عم الكلالة وابن عم كلالة ومكان لاح اي ضيق
لطح بكف دست بر پشت كسي زدن نرم نرم ومنه يقال لطح به الارض اي ضرب به الارض
لفح سوختن گرما و آتش وسموم قال الاصمعي ما كان من الريح لفح فهو حر وما كان نفح فهو برد
وبه شمشير زدن يقال لفحه بالسيف لفحة اي ضربه به ضربة خفيفة لفاح بالضم والتشديد نوعي
از لوبيدني چون بادنجان كه زرد شود لقح لقاح بالتحريك آبستن شدن ع ك ا
ف ٢ لاقح نعت منه وانچه نحل را بوي گشن دهند حي لقاح الذين لا يدينون للملوك
اولم يصبهم في الجاهلية سباء لقاح بالكسر اشتران واحد ها لقوح وهي الحلوب مثل قلوص
وقلاص قال ابو عمرو اذا نتجت فهي لقوح شهرين او ثلاثة ثم هي لبون بعد ذلك
وقولهم لقاحان اسودان كما قالوا قطيعان لانهم يقولون لقاح واحد كما يقولون قطيع واحد
لقحة بالكسر هي لقوح لقح ج مثال قربة وقرب القاح آبستن گردانيدن يقال القح الفحل
الناقة والريح السحاب ورياح لواقح ولا يقال ملاقح وهي من النوادر وقيل الاصل فيه
ريح ملقحة ولكنها لا تلقح الا وهي في نفسها لاقح كان الرياح لقحت بخير فاذا انشأت السحاب
وفيها خير وصل ذلك اليه تلقيح گشن دادن خرما يقال منه لقح النخل والقح ولقحت
النخيل ولقحت مخففه في واحدة وتلقحت الناقة اذا ارت انها لاقح ولا تكون ملاقح

وهو الفضل ملاقح ایضا شتران آبستن والواحد ملقحة بالفتح والملاقیح الاناث التی فی بطونها اولادها
من بعیت کالمحموم من حمی والمجنون من جنّ ملقوحة بکی لمح نگریستن و دیدن لمحه ولمحه اذا
ابصره بنظر خفیف والاسم اللمحة و درخشیدن ستاره و برق یقال رأیته لمحة البرق ویقال
ایضا فیه لمحة من ابیه ثم یقال فیه ملامح من ابیه ای مشابه فجمعوا علی غیر لفظه وهو من النوادر
ویقال لارینک لمحا باصرا ای امرا واضحا لوح کتف و هر چه پهن باشد از استخوان و چوب و
تخته و دیدن ع ف اض ۲ و گونه گردانیدن سفر مردم را یقال لاحه السفر و تشنه
شدن لواح بالضم مثله التلویح تشنه شدن و درخشیدن برق و پیدا شدن ستاره
لاح النجم والاح والتاح بمعنی قال ابن السکیت لاح سهیل اذا بدا والاح ای تلألأ
والاح بحقی ای ذهب به والاح منه ای اشفق و حاذر والاح بسیفه ای لمع به والالواح
الحلة ملواح بالکسر ستور زرد و تشنه شونده ابل لوحی ای عطشی تلویح سوختن آفتاب
رنگ روی را و رنگ دادن جامه را و گرم گردانیدن بآتش الواح السلاح ما یلوح
کالسیف والسنان لوح بالضم هوای میان زمین و آسمان یقال لا افعل ذلک ولو نزوت
فی اللوح ای ولو نزوت فی السکاک شیء لیاح بالکسر سپید و گاو دشتی یسمی لبیاضه
ضمیمه اللبح بالتحریک مردانگی و رجل له ذکر فی الحدیث و پیر سالخورده لبح
کمنع والبح ولبح بمعنی لباح کغراب موضعی است لدحه زد او را بدست و آلود او را
ع بفتحهما تلمّح سیلانی دهن از خوردن انار یا آلو لکحه مشت زد او را یا زد مانند
مشت زدن ع بفتحهما فصل المیم متح آب کشیدن از چاه و جز آن
ع ف اض ۲ ماتح متوح نعت منه بئر متوح چاه که از روی دست آب توان
کشید بی دلو و یقال سیر متحه متوحا ای بعیده و متح النهار لغة فی متع ای ارتفع
لیل متاح ای طویل و متح بها ای حبق و متح بسلحه ای رمی به مح جامه کهنه مح الثوب
وامح ای بلی مح بالضم زرده بیضه مکاح آنکه سخن دل خوش کند کسی را و هو الکذاب
مدح ستودن ع بفتحهما تمدح کذلک مدحه بالکسر آمده و مدحه بالضم ستایش مدایح
وامتدحه بمعنی تمدح تکلف کردن در ستایش خود وامتدح بطنه لغة فی اندح ای اتسع

وتمذحت خواصر الماشية مثل تندحت اي اتسعت مَذَح بالتحريك بهم سودن دو ران
رفتن عح ک ا ف ۲ - اَمذح نعت منه مَرَح بالتحريك نيك شاد شدن
عح ک ا ف ۲ فهو مَرِح بالكسر ومِرّيح بالكسر والتشديد مثله وامرحه غيره مِراح بالكسر
شادي ومرحت عينه مَرَحانا فسالت ونابت فرس مِمراح بالكسر ومَروح بالفتح اي نشيط
وامرحه الكلأ قوس مَروح وعقار مروح اي كان لهما مَرَحا عين مِمراح غزيرة الدمع ومرّحت
القربة اي شربتها وسوان تملأ بالماء فتسدّ عيون الخرز ويقال للرامي اذا اصاب مَرحى واذا
اخطأ برحى مَزَح لاغ كردن عح بفتحهما والاسم المزاح بالضم وبالكسر المصدر يقال منه
مازحه وهما يتمازحان مَسَح ماليدن ومسح كردن عح بفتحهما يقال مسح برأسه وجماع كردن
ومسح المرأة اي جامعها ومسح بالسيف اي قطعه وتمسّح بالارض مساحة بالكسر زمين پيمودن
الماسح البعير الذي اصابه مرفقه طرف كركرته ولم يدمه فاذا ادماه قيل له حاز مسحاء زمين
هموار سنگريزه ناک وزن لانوسرين مكان امسح كذلك يقال مررت بخريق من الارض
بين مسحاوين ويقال عليه مسحة من جمال ومسحت الابل يومها اي سارت مسيحة يک گيسو
مسائح ج وكمان مسيح پارهٔ از زر ونقرهٔ سوده ونام عيسى عليه السلام ونام دجال كذاب
وخوي والماسح الماشطة مِسح بالكسر پلاس امساح مسوح ج امسح آنكه ران او بهم بساود ويقال منه
مسح الرجل مسحا تمساح نهنگ مَصَح رفتن ومنقطع شدن وكهنه شدن جامه
وسپري شدن شير ورنگ گردانيدن شكوفهٔ نبات وكوتاه شدن سايه مصحت به
اي ذهبت به مَضَح عيب كردن يقال مضح فلان عرضه وامضحه اي شانه مِلح بالكسر
نمک وشيرخوارگي مَلح بالفتح شير خورانيدن يقال ملحنا لفلان اي ارضعناه ونمک كردن
ديگ را باندازه وشوره خورانيدن ستور را عح بفتحهما املاح تمليح شور كردن طعام را
وامْلحت الابل اي وردت ملوح ملوحة بالضم شور شدن عح ف ا ض ۲
وبضمها ايضا ماءٌ مِلح نعت منه ولا يقال مالح الا في لغة رديّة مملحة بالكسر نمكدان نبت مليح
ومالح شوره گياه ملوحة ملاحة نمكين شدن عح بضمها مَليح نعت منه ملاح بالضم كذلك
والجمع ملاح وامْلاح قليب مليح چاه شور وكذا سمک مليح ومملوح ولا يقال مالح وتملحت الجزور

ای نبتت قلیلا و ملّح الشاعر اذا اتی بشیء ملیح تقول ما املح زیدا و لم یصغروا من الفعل غیر
و قبیح قولهم ما امیلحه قال الشاعر یا ما امیلح غزلانا عطون لنا مالحه همشیرگی و هم سفرگی کرد
ملح بالتحریک آماس پاشنهٔ اسپ و هو دون الجرذ فان اشتد فهو الجرذ ملحة بالضم سخن
خوش و نمکین مُلح بالضم و التحریک ج و سبز رنگی املاح مصدر منه کبش املح قیحان
کبود رنگ ملحان بالفتح بعضی ماه‌های زمستان ببیاض ثلجه و الزرقة اذا اشتدت
حتی تضرب الی البیاض قیل هو الملح العین و منه کتیبة ملحاء ملاحی بالضم نوعی از انگور سفید
و بیت سه بالام ایضا ملحاء میان پشت و نام لشکری ملّاح کشتی بان ملاحة شورستان
و نمکستان ملاح بالضم و التشدید شور گیاه مُلیح بالتصغیر حی از خزاعه ملحی منسوب بوی
املاح موضعی منح دادن ع ف اض ۲ و ک ۲ منحة بالکسر بخشش منیحة ستور
که بهت شیر انعام کنند کسی را قال ابو عبیدة و للعرب اربعة اسماء تضعها مواضع العاریة
منحة و عریّة و افقار و اخبال استمناح عطا طلب کردن منیح تیر قمار که نصیب ندارد و ممنوح
ممانح ناقه که زمستان شیر دهد مثل مجالح امنحت الناقة اذا دنا نتاجها فهی ممنح
متح ... چاه فرو شدن بکشیدن آب ع ف ک ۲ ماتح لغة منه
ماحة میح فی الحدیث ترکنا سنّة ماحّة و خرامان رفتن و مسواک کردن و دادن اقال
الماح نماه ای استاک تمحته ای اعطیته استماحه عطا جستن و یقال تمیح عند السلطان ای
شفعت له و استمحته ای سألته ان یشفع لی امتیاح مثل المیح و تمایح ای تمایل ضمیمه
مجح تکبر ع ع بفتحهما تمجّح مثله مجّاح نعت منه مجاح کتاب فرس مالک بن عوف
البصری و الی جبل بن هشام محت بذکره بالکسر تمحجت یعنی بشادی شدم بذکر او
شنج بالتحریک با هم برزدن سر دو ران یا احتراق باطن زانو بسبب درشتی جامه
امشحت السنة قحط ناک و سخت شد سال امشحت السماء ابر پراگنده و پاره پاره گشت
مضرح و مضرحی چرغ مصطلی زد او را بدست خود ع ع بفتحهما امتطح المرأة جماع
کرد او را امتطح الوادی بلند شد رود بار و فراوان شد آب آن فصل النون
نبح نباح بالکسر و الضم بانگ کردن سگ و آهو ع ع بفتحهما و ک ۲ انبحت الکلب

واستنتجته اي طلبت النتاج نتج بالضم فريا وآواز قبيله وسكان ايشان ثم توضع موضع الكثرة
والعزة نتج تراپيدن نتوح كذلك ع ف ا ك ٣ وبيرون زدن خوى
مناتح العرق مخارجه نتوح شلم درختان انتباخ مثل نتج نجح بالضم نجاح بالفتح پيروزى و
برآمدن حاجت وانجح الرجل اي صار ذا نجح فهو منجح وهم مناجح ومناجيح ويقال ما افلح فلان
وما انجح انجحت حاجته اي قضيتها ونجحت الحاجة واستنجحتها اي تنجزتها ونجحت هي ونجح امر
فلان اي تيسر وسهل فهو ناجح وسار فلان سيرا نجيحا اي وشيكا ورأي نجيح اي صواب
وتناجحت احلامه اي تتابعت بصدق نحيح بانگ وآواز شكم ع ف ا ك ٢
شحيح نحيح اتباع لهنج تنحنح گلو روشن كردن نحنحة مثله ندح بالضم زمين فراخ انداح ج
مناديح بيابان مندح جاى فراخ ويقال لي عنها مندوحة ومتندحة اي سعة يقال ان في
المعاريض لمندوحة عن الكذب وتندحت الغنم من مرابضها اي تبددت واندح بطن
فلان اندحاحا واندح بطنه اندياحا اذا اتسع وانتفخ وتدلى من البطنة او من سمن كان اوعلة
وفي حديث ام سلمة انها قالت لعائشة رضي الله تع عنهما قد جمع القرآن ذيلك فلا تندحيه
اي لا توسعيه بالخروج الى البصرة ويروى لا تبدحيه بالباء اي لا تفتحيه البدح وهو العلانية
نزح همه آب چاه كشيدن نزح نزوح چاه كم آب ركايا نزح ج نزح بالتحريك چاه
كه بيشتر آب او كشيده باشند نزحت الدار اي بعدت وبلد نازح وقوم منازيح
اي بعداء ويقال نزح بفلان مجهولا اذا بعد عن دياره غيبة بعيدة وانت بمنتزح منا اي بعيد
نشح نشوح كم از سيرى خوردن آب را نشوح بالفتح آب اندك نصح بالضم ونصاحة
بالفتح نصيحت كردن يقال نصحته ونصحت له وهو باللام افصح قال الله تع وانصح لكم
الاسم النصيحة نصيح ناصح نصيحت كننده قوم نصحاء ورجل ناصح الجيب اي نقي القلب
قال الاصمعي ناصح عسل خالص وغير آن مثل ناصح وكل شيء خلص فقد نصح انتصاح
پذيرفتن وتنصح فلان اي تشبه بالنصحاء واستنصحه اي عده نصيحا ونصحت الابل الشرب
تنصح نصوحا اي صدقته وانصحتها اي ارويتها ومنه التوبة النصوح بالفتح والنصح وهي الصادقة
نصح جامه دوختن وقد يقال منه التوبة النصوح اعتبارا لقوله عليه السلام من اغتاب خرق

ومن استقصى رقابه نافح در بى ثوب نتّصح اي محيط بالوكيد نصاح بالكسر رشته ونام مردى
از قبيله ... شيبة بن نصاح النصاحات پوستها نضح آب پاشيدن ع ف ا
ك ٣ وكم از سيرابي خوردن يقال نضح عطشه نضيح جوي وحوض نضح نضيحتان ج نضح
حوض انضاح ج ناضح شتر آب كش ناضحة مونثه وهي سانية نضاح آب كشنده يا
نه بنحل تنتضح اي تستقي بالنضح ونضحهم بالنبال اي رماهم ونضح عن نفسه اي دفع عنها بحجة وهو
ينضح عنه اي يذب عنه ويدفع وهو ينتضح بما قرف اي ينتفي وينتصل منه نضوح بالفتح نوعي از
طيب وانتضح عليه الماء اي ترشش نضح الشجر اي تفطر ليخرج ورقه نضح تنضاح تراويدن
خيك وخنور ع ع لغتهما نطح سرون زدن ع ع لغتهما و ك ٣ نطيحة منطوحة التي
ماتت بالنطح وانما جاءت بالهاء لغلبة الاسمية عليها وكذلك الفريسة والاكيلة والرمية لانه ليس
هو على نطحتها فهي منطوحة وانما هو الشيء في نفسه مما ينطح وما يفترس ومما يؤكل نطيح ناطح هرچه از
پيش آيد از مرغ ووحش وهو خلاف قعيد وقولهم ماله ناطح ولا خابط اي ماله شيء منها الكبش والبعير
نطيح الفنا اسب كه بر پيشاني او دو دائره باشد ويكره ذلك فان كانت دائرة واحدة فهي اللطاة
اللطاة وليست نكره يقال للشرطين نطح وناطح وهما قرنا الحمل واصابه ناطح اي امر شديد
نواطح الدهر شدائده انتطاح تناطح سرون زدن بكل گبش نطاح نعت منه نفح دميدن
بوي خوش وپاي زدن ناقه وبشمشير زدن ووزيدن باد ودادن نفح لنبتي اعطاه
جستن خون از رگ ع ع لغتهما ويقال له نفحة طيبة ولفلان نفحات من المعروف
قال الاصمعي ما كان من الرياح نفح فهو برد وما كان لفح فهو حر ونفحة من العذاب اي قطعة منه
نفوح بالفتح ناقه كه بي دوشيدن شير ازو روان شود قوس نفوح كمان دور اندازنده تير
ونافحت عن فلان خاصمت عنه ونافحوهم مثل كافحوهم انفحة بالكسر وفتح الفا شكنبه بره
وبزغاله كه هنوز علف نخورده باشد عن ابي زيد وكذلك منفحة بالكسر انافح ج تنقيح پاكيزه كردن
درخت وبريدن شاخ ريزه وشعر از كلام ركيك ومغز بيرون كردن از استخوان وتنقحت العظم
وانتقحته بمعنى وتنقح شحم الناقة اي قل نكاح ج مجامعت كردن وعقد زناشوئي يقال نكحها ونكحت
هي اي تزوجت وهي ناكح اي ذات زوج نكحها واستنكحها بمعنى وانكحها اي زوجها رجل نكحة

مثال همزة كثير النكاح نكح بالضم والكسر لغتان وهي كلمة كانت العرب تتزوج بها وكان
يقال لام خارجة سعد الخلية خطب فقالت نكح حتى قالوا اسرع من نكاح ام خارجة تناوح
اي تقابل يقال الجبلان تيناوحان اي تيقابلان ومنه سميت النوائح لان بعضهن يقابل بعضا
وكل ريح استطالت اثرا اهيثت عليه ريح طولا فهي نيحته فان اعترضته فهي نسيجته نوح نياح
نوحه كردن در ماتم نحو ف ا ض ٢ نياحة اسم فيه نوح نام پيغمبري وهو شيخ المرسلين
عم ويقال هو نوح وهن نوح وانواح ونوح ونوائح ونائحات وكنا في مناحة فلان وتنوح
اي تحرك وهو متدل بضمه النشح والنشاح كغراب ما تجاف عن التمر من قشره
وفتات اقماعه ونحوها مما يبقى اسفل الوعاء ونشح التراب اذراه نحو بفتحهما ونسيح طمح
نحو ك ا ف ٢ والمنساح سكوكه آله خاك پراكندن باشد نساح بالفتح والكسر
واد باليمامة وله يوم معروف ونيح كمعظم نبيح واد آخر بها اطلح السنبل برمنر شد خوشه
يعني قريب به پختگي رسيد الفتح بالضاد مثله نيح سخت شدن استخوان بعد نرمي آن
از خرد وبزرگ وبا ديدن شاخ نيجان شله وعظم نيح استخوان سخت نيح الله عظمه
سخت گرداند خدا استخوان او را و ريزه ريزه سازد من الاضداد وما نيحته بخير ندادم
او را چيزي **فصل الواو** وشي وحح بالسكون والكسر اي قليل ما فيه
وباحه مصدر منه نحو بضمهما وشي وحح وعوا اتباع له اي نزر ورجل وحح بالكسر خسيس
واوتح فلان عطيته اي اقلها ووتح كذلك وتوتحت من الشراب اي شربت شيا قليلا
وجاح ثلث لغات پرده وپوشش احاح بالهمز على ثلث لغات مثله وجاج الفا
آب اندك كه تك حوض را پوشاند وبقيته اوني وجاح لاول شي برهي واوحجه البول فتيق
عليه وثوب موحح سخت تخته بافته ووجيح مثله باب موجوح اي مردود اليه واوجحت النار
اي اوضحت وبدت واوجح لنا الطريق ويقال حفر حتى اوجح اي بلغ الصفا وحوحة
آواز گلو گرفته ويقال وحوح الرجل اذا نفخ في يده من شدة البرد رجل وحواح اي خفيف
وحوح مثله او وحيت الابل سمنت وحسنت حالها اودح الرجل اذعن وخضع
اودح الكبش اذا توقف ولم ينز وذح بالتحريك سرگين وبول گوسپند بر دنب اطراف وي

چسپیدن و خشک شدن آن و وذحة یکی و وُذُح ج یقال منه وذحت الشاة توذح وذحا
ووشّح ایضا و وشاح بالضم والکسر حمیل و بالهمز مثله و وُشُح و اوشحة ج توشیح حمائل درافگندن
و توشحت هی ای لبسته و توشح الرجل بثوبه و بسیفه و شحا و باوده تیز گردیدن و سبیه سفید
واشح قبیلة از یمن وضوح و ضاح پیدا شدن ایضاح پیدا کردن و فرزندان سپید
شدن مردرا منه اوضح الرجل و یقال من این اوضحت ای طلعت و من این بدا
وضحک و استوضحته الامر او الکلام اذا سألته ان یوضحه لک و استوضحت الشیء اذا
وضعت یدک علی عینیک لتنظر هل تراه و منه یقال استوضح عنه یا فلان و توضح ای استبان
متوضح الذی یظهر فی الطریق ولا یدخل الخمر وضح الطریق کشادگی و میانه راه و وضح ایضا بالتحریک
درم سره و پیرایه ها از درم درست و روشنی و سفیدی یقال بالفرس وضح و کنی به الصباح عن البرص
و منه قیل لجذیمة الابرش الوضاح و هو الرجل الابیض اللون الحسن و موضحة شکستگی سر
که باستخوان رسد و واضحة دندان که بخنده پیدا آید وطح بالتحریک پلیدی و گل که بر سم و بال
ستور و مرغ چفسیده باشد تواطح القوم ای تداولوا الشر فیما بینهم و قح بضمتین و سکون القاف
و قحة بالفتح و الکسر و قوحة بالضم و قحة بالفتح توقیح سخت گرفتن دست و پای و صلب شدن و بی شرم شدن
فهو وقح و وقاح ای قلیل الحیاء و امرأة وقاح الوجه و حافر وقاح ای صلب و وقح بضمتین
ج و اوقح الحافر و استوقح و وقح کلها بمعنی توقیح الحافر تصلیبه بالشحم المذاب رجل موقح مثل
موقع و هو الذی اصابه البلایا فصار مجربا استوکحت الفراخ ای غلظت ویح
غزاره ویح و لا یح ج ویح و هی کلمة الترحم ویل و هی کلمة العذاب قال الیزیدی هما بمعنی
یقال ویح لزید و ویل لزید ترفعهما علی الابتداء و تنصبهما ایضا باضمار فعل تقول ویحا و ویلا لزید
کانک قلت الزمه الله ویحا و ویلا و یقال ایضا ویحک و ویح زید و ویلک و ویل زید علی الاضافة
فتنصبها باضمار فعل و اما قولهم فتعسا لهم و بعدا لثمود و ما اشبه ذلک فهو منصوب ابدا لانه
لا تصح اضافته بغیر لام فلا یصح اذا قلت فتعسهم و بعدهم فلذلک افترقا ضمیمه الوباح
صدح فرج المرأة و جحه اثر آفتاب و اسحه موالحه و افقه ضمیمه فصل الیاء
یوح و یوحی بضمهما من اسماء الشمس

باب الخاء فصل الالف

ائتلاخ اختلاط یقال ائتلخ علیهم امرهم ای اختلط ویقال وتعوا فی ائتلاخ تاریخ توریخ وقت پیدا کردن وهو تعریف الوقت یقال ارخت الکتاب وورخته بمعنی اراخ بالکسر گاو دشتی اضاخ بالضم موضع یذکر ویونث یافوخ بزمه سر کودک وهو یفعول یافیخ ج وافخته ای ضربت یافوخه ویافوخ اللیل معظمه ضمیمه اتخه تابیخا وتبخه وبذله یعنی سرزنش وملامت کرد اورا اخیخة آرد که بروغن یا بزیت آمیخته آشامیده شود اخ کلمة تکره وتاوه اخ پلیدی وبکسر ولغة فی الاخ داخ بالکسر صوت اناخة الجمل وبمعنی رخ ای اطرح وقد یفتح فیهما اخایا بالضم موضعی به بصره که دران شهرها وده هاست الارخ لغة فی الارخ التاریخ القصد اخ مبنیة علی الکسر یقال عند اناخة البعیر فصل الباء بخ کلمة یقال عند المدح والرضا بالشیء وهو بالفارسیة بمنزلة ونکرر للمبالغة فیقال بخ بخ بالسکون فان وصلت خفضت ونونت فقلت بخ بخ در بها شددت کالاسم وبخبخت الرجل ای قلت له ذلک وتبخبخ الحر ای سکن فورته ویقال بخبخوا عنکم من الظهیرة ای ابردوا وخبخبوا کذلک وهو مقلوبه بخبخ البعیر اذا هدر ولهات شقشقته فمه فهو جمل بخباخ الهدیر بذخ گردنکشی بذخ کف ۲ وتبذخ ای تکبر وعلا وشرف باذخ عال جبال بواذخ شوامخ امرأة بذاخ زن بسیار خوش برزخ هی حرف الکتف توصل من السطح الی الارض برزخ بازداشت میان دو چیز ویقال ما بین الدنیا والآخرة من وقت الموت الی البعث فمن مات فقد دخل البرزخ بزخ بیرون آمدگی سینه رجل ابزخ وامرأة بزخاء وکذلک الفرس اذا اطمأنت قطاته وصلبه وتبازخت المرأة اذا اخرجت عجیزتها وتبازخ فلان عن الامر ای تقاعس بزاخة بالضم موضعی بطیخ بالکسر وتشدید الطاء خربزه بطیخة یکی ابطخ الرجل ای کثر له البطیخ مبطخة بالفتح خیار زار وضم الثاء لغة فیه بلخ بالتحریک بزرگ منشی کردن بلخ وتبلخ ای تکبر فهو ابلخ باخ الحر والنار والغضب والحمی ای سکن وفتر وعداحتی باخ ای اعیا وتهم فی بوخ ای اختلاط من امرهم ضمیمه بیخ مرد عظیم الشان بذخا دج وقد بذخ مثلثة الدال وتبیذخ تعظم وتکبر وامرأة بیذخة تازه یعنی پرگوشت وبیذخ نام زنی بلخ بذلخة وبذلاخا فهو بذلخ

وبذلاخ وهو الذی یقول ولا یفعل بمدح بالیدگی وافسردلی وازرانی ترج وتهروباریکی کردن
ولشت وضرب بشمشیر که بعضی گوشت را قطع کند بریخ سنگ لپشت تبریخ فرونی کردن
تبنخ تکبر **فصل التاء** تنخ خمیر ترش تخوخة مصدر منه واتخه صاحبه وتخخنه
حکایة صوت **ضمیمه** ترخ نشتر زدن حجام بیزمی وآن نشانهای خرد بود
یقال شرخ الحجام شرطه ای لم یبالغ فی التشریط ع لفتحهما تنخ بالمکان تنوخا اقام تبخ
ومنه تنوخ قبیلة لانهم اجتمعوا فاقاموا فی مواضعهم ووهم الجوهری فذکره فی ن وتخ تبخ ناگوار
دلطعام شد ع ک اف ۲ واتخه الاسم ناگوار کرد اورا جرب تاخه فی الحرب
تابته یعنی ثابت داشت اورا درجنگ **تاخت** الاصبع فی الشیٔ الوارم او الرخو
خاضت یعنی فرورفت انگشت در چیزی آماسیده یا چیزی نرم تاخه بالتیخه وتخه
بالتیخه ضرب بالعصا والتیخة التیخة اسماء لجرید النخل او العرجون **فصل الثاء**
ثوخ فرو شدن قدم در وحل وجزآن ع ف اک ۲ وض ۲ **ضمیمه**
ثلخ البقر سرگین کردگاو در بهار ع لفتحهما ثلخ آلوده گردید ع ک اف ۲
وثلخه تثلیخا لطخه **فصل الجیم** جخ ببوله ای رماه جخجخت الرجل صرعته وجخ وجخجخ
ای اضطجع واسترخی جفخ مثل جخف ای تکبر وفخر جمخ کذلک فهو جفاخ وجماخ وذو جفخ وذو جمخ
وجانحه وجامخه جلخ تیز کردن سیل وادی را ع لفتحهما سیل جلاخ وجلاخ بالخاء والحاء
فهو الجراف یعنی سیل که همه چیز را ببرد جلواخ بالکسر وادی فراخ تر جاخ السیل الوادی
ای اقتلع اجرافه وتجوخت البئر انهارت جوخان هو الجرین بلغة اهل البصرة جای خرما
خشک کردن **ضمیمه** الجبخ اجالتک الکعاب فی القمار یعنی جولان دادن تو برد
در قمار اجباخ مکانها است که دران درختهای خرما است وفی قول طرفة الحارة
جیخ کبر وفخر جامخ نعت منه جمخ بیج وجامخه فاخره جلنبخ سطبر و دراز وبلند وشیشه بالی
کنده جنبخته یکی جنبذ خ ملخ سطبر الجیخ الجوخ **فصل الخاء** خوخ شفتالو
خوخه یکی والیضا روزن بر دیوار خوخیه ضمنی **ضمیمه** خنوخ ا داخنوخ نام
ادریس علیه السلام **فصل الدال** تدبیخ پشت خم دادن وسرپایان آوردن

دبالمجار كذلك عن ابي عمرو وابن الاعرابي دخدخة مانده شدن ودخدختهم اي
ذللتهم دخ بالضم لغة في دخان دربخت الحمامة لذكرها اي خضعت له ولا وعته
ودربخ الرجل اذا طأطأ رأسه وبسط ظهره دمخ نام كوهي داخ البلاد اي قهرها واستولى
عليها وكذلك دوخ البلاد وداخ الرجل اي ذل ودوخته انا دبخ قال الاصمعي دبخه
ودبخه اي ذلله قال العدبس الدبخ القفو والجمع دبخة مثال ديك وديكة ضميمه
دلخ بالتحريك فربهي دلخ فربه شدن ع ك ا ف ۲ دلخ ودلوخ نعت منه
ابل دلخ ودو الدخ رجل دالخ مخصب يعني در فراخي سال شونده وهم دالخون امرأة دلخة
كهمزة وغراب زن كلان سرين دلاخ ج والدلوخ كصبور درخت خرماي پربار دنخ
تدنيخا فروتني نمود ورام گشت وسر فرود آورد ودر خانه خود سكونت ورزيد تدنيخ الشيب
وفراز يد يرفتن خربزه يقال دنخت البطيخة اذا انهدم بعضها وخرج بعضها ودنخت ذفراه
اشرفت محددته عليها ودخلت هي خلاف الخشنا وبين يعني بلند شد استخوان پس سراو
هم ذفري يعني استخوان پس گوش دن فرو شد وذفري استخوان پس گوش الدنخ كمحدث بسيار خسپ گو كسيكه در
سرا وفراز ونشيب باشد ودنخان بالتحريك گران رفتن از گرانباري فنخ سطبر ونام
مردي فصل الذال ذبخ گفتار نر بسيار موي ذبخة مونثها ذيوخ اذياخ
ذيخة بفتح الياء ج ضميمه ذو ذخ گلوگب يعني كسي كه گوز كند وقت
جماع يا انزال كند پيش از ادخال ونام مردي والذخذاخ المنقبض عن كل شيء والذخذخان
مردگو يا با فصاحت ذاذيخ ديهي از مضافات حلب الذمخ بالتحريك وكعب بارد
فصل الراء رنخ مرد شگرف سست ربوخ من النساء التي يغشى عليها
عند الجماع وقد ربخت وغشي حتى اربخ اي استرخى شرنخ رملة بالبادية رسخ تنگ
شدن خميرين راتخ وطين رنخ اي رقيق آرض رخاخ بالفتح اي رخوة عيش رخاخ
اي واسع رخخت الشراب اي مزجته رخ بالضم نبات تازه رسوخ استوار وپاي
برجاي شدن وكل ثابت فهو راسخ ومنه الراسخون في العلم رضخ مثل رضح الصاد
ورضخت النوى والحصى اي كسرته ورضخت رأس الحية بالحجارة ورضخت له رضخا اي اعطيته

قليلا وفي الحديث امرت له برضخ ورضخته ورضخته اذا رميته بالحجارة وتراضخنا اي ترامينا
ضميمه ردخ سر شكستن وبالتحريك الردغ يعني گل ارتخت رزخ
رضخ في الامر رفخ رفوخ بالضم بلا وعيش رافخ رافغ يعني زندگاني فراخ رمخ
بالكسر درختان فراهم آمده الرمخ الشاة الكلفة باكلها وكفيته وتبسرة غوره خرما ارمخ
ج ارمخت النخلة غوره آورد درخت خرما ارمخ الرجل نرم ورام شد ارمخت الدابة دندان
بر آورد يا فربه گرديد رسخ سست شد رتخه ترنجا خوار كرد اورا ترنخ به تشبث يعني دران
چنگال زد ترفخ في الطين درگل افتاد راخ فربه گرديد يا ازهم دور شد مابين هر دو
ران تا بحديكه عاجز شد از پيوستن آن هر دو مع ف اک ۲ - الترسيخ التوهين
مريخ كمعظم مردار سنگ واستخوان نرم در آميده دركا واک شاخ المريخ مثله امرخ ج
مرنج بالكسر موضعي است بخراسان يا ناحيه است به نيشابور منها محمد بن القاسم بن حبيب
و ذريته المحدثون المرنجيون فصل الزاء زخ سپوختن مجامعت كردن وفي حديث ابي موسى
من يتبع القرآن يهبط به على رياض الجنة ومن يتبعه القرآن يزخ في قفاه حتى يقذف به في نار
جهنم زخة زن زنخة خشم وكينه يقال زنخ الرجل اذا اغتاظ زخيخ درخشيدن آتش
مع ف اک ۲ زخ الجمر درخشيد زلخ جاي لغزيدن يا پي مقام زلخ اي
دعلوة سهم الصفا زلخة مثال قبرة زحلوفة يتزلج منها الصبيان زامخ اي شامخ زمخ
اي تكبر وتاه الانف زمخ اي شمخ زنخ متغير شدن ومزه گردانيدن روغن وپيه زنخ
ضميمه زنخ القراد زكوخا او نخت كنه سجيري كه علاقه گرفت بان زرنيخ
بالكسر حجر معروف منه ابيض واحمر واصفر و ديهي است بصعيد زواخ بالضم موضعي است
وليرمت زنخ ورنجان ستم كردن وگسترده شدن مع ف اک ۲ - ازاحه يكسو
كرد اورا انزنخ متفرق منتشر گرديد فصل السين سبخة شوريده سباخ ج
ارض سبخة زمين شوره ناک وحفروا فاسبخوا السباخ سبيخ بر افتاده از مرغ و پاغنده
پيچيده سبيخة يک توالمازوي وكذلك من الصوف والوبر وخواب سخت سبخ خواب وفراغ
وقوله تعالى ان لك في النهار سبخا طويلا بالخاء اي فراغا ويقال سبخ الله عنك الحمى اي خففها

وفی الحدیث انه قال لعائشة رضی حین دعت علی سارق سرقها لا تسبخی عنه بدعائک
علیه ای لا تخففی علیه اثمه وسبخ الحر ای فتر وخفت سخاخ بالفتح زمین نمکین سخت الجرادة
ملخ دم بزمین فرو برده تا تخم نهد سخ زمین فراخ سلخ پوست باز کردن ع ن ف بفتحهما
وض ۲ سلخت المرأة درعها ای نزعته مسلاخ بالکسر پوست بز و نخله که غوره وی نارسیده
بریزد مسلوخ گوسفند پوست باز کرده مسلاخ الحیة پوست مار سلخ الشهر آخر ماه وسلخت الشهر
اذا امضیته وصرت فی آخره وانسلخ الشهر من سنته والرجل من ثیابه والحیة من جلدها
والنهار من اللیل سالخ اسود نوعی از مار اسود سالخ غیر مضاف لانه یسلخ جلده کل عام والانثی
اسودة ولا توصف بسالخة سلیخة الرمث والعرفج الذی لیس فی مرعی انما هو خشب یابس
سنخ بالکسر بیخ اسناخ الاسنان بیخها ای دندان سنوخ پای برجای شدن در علم یقال
سنخ فی العلم ای رسخ فیه سنخ الدهن بالکسر لغة فی زنخ ای فسد وتغیر ساخت قوائمه
تسوخ وتسیخ فی الارض ای دخلت فیها وغابت مثل ثاخت ومطرنا حتی صارت الارض
سواخی علی فعالی بفتح اللام وذلک اذا کثرت رزاغ المطر ای الاوحال ضمیمه
انسدخ انبسط سردوخ بالضم خرما که بر ان آب ریزند اسفاناخ تره است
معروف اسپاناخ هندی باک نامند سماخ بالکسر سوراخ گوش سخنه رسانیدن اصماخ
پس گران کرد گوشش اورا ع ن ف بفتحهما سمخ الزرع شکوفه بر آورد کشت یقال انه
لحسن السمخة بالکسر کانه ماخوذ من السماخ النفاص سملوخ بالضم العملوخ السملاخ مثله
وما ینتزع من قضبان النصی والسمالخی من اللبن والطعام ما لا طعم له ولبن حقن فی السقاء
وحفر له حفرة ووضع فیها الیروب المسلبخ کمسرهد الممرخ وهو الذی یمشی فی الظهیرة سیخ
وسیخان استوار شدن وبچیزی نرم در آمدن ع ف ک ۲ سیاخ بالکسر
سار کل کنندگان فصل الشین شدخ سر شکستن وهر چه میانه کاوک
باشد یقال شدخت راسه فانشدخ وشدخته للمبالغة منشدخ وهو بسر یغمز حتی
ینشدخ شادخة سپیدی فراخ روی وشدخت الغرة اذا اتسعت فی الوجه شرخ
جوانان جمع شارخ مثل صاحب وصحب وفی الحدیث اقتلوا شیوخ المشرکین واستحیوا شرخهم

سخ — سلخ — سنخ — سوخ — السمخ — اسفاناخ — السلخ — سیخ — شرخ

له سواخی فی الاوحال

و اول جوانی و اول کار و شارخ سر سالد شتر و دندان کنانیدن شتر و شرخ که هنوز بند و دسته
نکرده باشند و آب نداده شمروخ ج و ایضا جوان شدن کودک شرخان ای
شملان شرخ امثال و هم الاتراب شرخا الفوق حرفاه بینهما موضع الوتر و شرخا الرحل
آخرته و واسطته شردخ القدم کلان و پهن پای شموخ بلند شدن و تکبر کردن یقال
شمخ الجبل و شمخ بانفه ای تکبر جبال شامخات و شوامخ ای شواهق الانوف شمخ شماخ نام مرد
شاعر شمراخ بالکسر شمروخ بالضم شاخ خرما و خوشه انگور شمراخ ایضا سر کوه و سفیدی پیشانی اسپ
که تا بینی نرسد فرس شمراخ نعت منه شمراخیه گروهی از خوارج از اصحاب عبد الله بن شمراخ
شیخ پیر و خواجه شیوخ اشیاخ شیخة بالکسر و فتح الیاء شیخان شیخة مشایخ مشیوخاء ج شیخة
مؤنث شیخ بالتحریک شیخوخة مصدر منه و اصل الیاء متحرکة فسکنت لانه لیست فی الکلام
فعلول و ما جاء علی هذا من الواو مثل کینونة و قیدودة و دیمومة و هیعوعة فاصله کینونة بالتشدید
فخفف و لولا ذلک لقالوا کونونة و قودودة و لا یجب ذلک فی ذوات الیاء مثل حیدودة
و طیرورة و شیخوخة تشییخ خواجه و پیر شدن و خواجه و پیر خواندن کسی را شییخ تصغیر شیخ بالضم الشین
و کسرها و لا تقل شویخ **ضمیمه** شخیخ بالفتح آواز دوشیدن از شیر شخب
کنیمر و آواز شیر برآمدن از پستان شخیخ فی نومه غطّ یعنی آواز خرخر از گلو در خواب برآورد
و شخیخ ببوله شخیخا و شخشخ امتد کالقضیب یقال انه لشخشاخ بالبول شخشخه آواز سلاح و آواز
کاغذ و برداشتن شتر ماده سینه خود را و هی بارکة شاذیاخ نام نیشاپور و دهی است
بمرو شرباخ بالکسر سمارغ تباه و پژمرده شلخ اصل و ولد مرد یا نطفه او و فرج زن و شلخه
بالسیف به شمشیر آن زاییدن شالخ جد ابراهیم علیه السلام شناخ بالکسر بینی کوه و المشنخ کمقطم من النخل
ما نقح عنه سلاءه یعنی درخت خرما که دور کرده شود از آن خار یقال قد شنخ علیه نخله تشنیخا
الشنذخ بالضم الشدید الطویل المکتنز و الاسد و اسب تیز رو و طعام پیای نو یا طعام
قدوم مسافر یا طعام پیاپی یا نقل کم شده شنداخ بالکسر و الشنداخ و الشنداخة و الشنذخ
و الشنذاخی الضخم مثله شنذخ ای حمله **فصل الصاد** صاخة آواز سخت
که گوش را کر کند و قیامت صخیخ کر کردن آواز گوش را صخ ف اض ۲

صرخت الغفرة تسمعت لها صخة اى صوتا صراخ بالضم آواز و فریاد صرخ و صرخة مصدر منه و صرخ و اصطرخ بمعنی تصرخ تکلف کردن در فریاد یقال التصرخ بالسلطان حمق تصریخ با فریاد رسیدن استصرخ فریاد خواه یقال استصرخنی فاصرخته صریخ آواز فریاد خواه و فریاد کننده و فریادرس و هو من الاضداد اصلخ کر که هیچ نشنود صلخ بالتحریک مصدر منه صماخ بالکسر گوش و سوراخ گوش و بالسین لغة فیه و صمخته ای اصبت صماخه صماخ صملوخ ریم گوش صمالخ شیر خفته اصاخة گوش داشتن و اصاخ له ای استمع ضمیمه صنبخة زمین سور و زمین ناک صبیخة القطن یک پاغنده پنبه صربخة سبکی و جستی صیخ بالکسر پیخ و چرم صنخ گلکت زینت اصناخة رجل صناخیة مرد سطبر سنخة لغتیتن حرکت

فصل الضاد

تضمخ آلوده شدن ببوی خوش تضمیخ متعد فیه ضمیمه ضیخ اشک و امتداد بول و تراوش آب و الضیخة بالکسر قصبة فی جوفها خشبة یرمی بها الماء ضمرد خ بالکسر کلان از هر چیز ضخلة ضرداخ برگزیده و پسندیده ضاخ موضعی ست به بادیه ضاخة

فصل الطاء

طبخ پختن یقال طبخته فالطبیخ مطبخ بالفتح موضع پختن المطباخ پختنی ساختن و بیان کردن و دیگ برنهادن یقال هذه خبزة جیدة الطبخ وکذا الآجرة و الجص لنا قرصا و هذا اطبخ القوم و شتواهم طباخة بالضم سرجوش دیگ طابخة لقب مردی طبیخ شراب نیم جوشیده مطبخ بکسر البا و الثاء شدید بچه سوسمار و الحنظل ثم عنیداق ثم طبیخ ثم خضرم بالضم و تشدید الضاد ثم قشب طبیخ العسل ای کبر طباشیخ کرباسی نیم روزی و طباخ الحر سمائم طابخ تب گرم سخت و لیس به طباخ ای قوة و من ما امرأة طباخیة مثل ملاحة ای مکتنزة اللحم طخ و لگزدن از پیش طعام طخخ ک اف ۲ و ناگوارشتن طلاح ای طلخ بالفتح و طلاخة لطیمة متعد فیه وکذا الطلیخة فتطلخ ای تلطخ و طلاخ ای الکبر الفینا ضمیمه طمراخ بالکسر لقب والد علی بن ابی هاشم المحدث او هو بالمیم طخ انداختن چیزی و دور کردن و جماع مطخة بالکسر چوبیکه طفلان بدان بازی میکنند طخوخ بخولی بد و بدی معاشرت طمطاخ بدخلق و الطخطاخ من الکلی آواز زلیده و ابری که پاره ازان با پاره دیگر پیوسته باشد و نام مردی طناطخ بالضم تاریکی طخطخ سیاه و ضعیف البصر تطخطخ هموار کردن چیزی و پیوستن پاره ابر

با باره و دیگر طبیخ طبیخ حکایة قول الضاحک طرخنة شبه حوض کبیر عند مخرج القناة دخیل طرخان
بالفتح ولا یضم ولا یکسر وان جعله المحدثون اسم للرئیس الشریف خراسانیة طراخنة ج طرخون نبا
معرب اصل عروقه العاقر قرحا طریخ کسکین ماهی است خرد که نمک سود می کنند طرخا یا خر
دیمی است بحیرجان طرشخنة سبکی وچستی طلخ لائی سیل آورد که دران کرمک سیاه
مانده باشند پس قابل نوشیدن نباشد و آلودن بدان وسیاه کردن و تباه کردن
نوشته و به پلیدی آلودن طلخا ذرن گول وموضعی است بمصر بر نیل که بد و میاط میسانند
الطلخاخ پراگنده شدن والطلخ دمه روان شد اشک از طمخ بالفتح تکبر نمود الطراخ لقب
والد علی بن ابی هاشم او هو بالباء الموحدة و تقدم تقدم الطماخیخ ابر سپید تنگ پراگنده
طوخ بالضم چپارده موضع است بمصر ولما خه طوخا رماه تطیخ من قول او فعل ضمیمه
فصل الظاء
ظبیخ لغت درختی است مانند چنار و درخت انجیر بلغت
بنی طی طمخة یکی او بسکون المیم ککتفه و کسر و قد یسکن المیم فی الجمع کتبنة ونبن ضمیمه
فصل العین
عخیخ بالضم درختی است که بدان و برگ آن راو اسے کند
و انکره الصغانی و قال انما هو العخیخ و وقعه فی کتب النباتیین العقخ بتقدیم الخاء و هو غلط
فصل الفاء
فتخ سست کردن انگشتان پای بوقت نشستن رجل
افتخ اذا کان عریض الکف والقدم مع اللین قال الاصمعی اصل الفتخ اللین عقاب فتخاء
وهی اذا انحطت کسرت جناحیها و غمزتهما و هذا لا یکون الا من اللین فتخة بالفتحات انگشتری
بی نگین فاذا کان فیه فقته فهو خاتم فتخ فتخات ج فتخ هم فتاخ بالکسر فتوخ ج فنخ
خرخر کردن کلوسیع فسک تبال فتخ النائم فتخة اسم هذه النومة فرخ
چوزه فرخة مونث افرخ افراخ فراخ ج الفراخ چوزه بیرون آوردن مرغ یقال
افرخ الطائر و فرخ وچه آکردن نهالی دراز و پیدا شدن ستغد لانهم یقال افرخ بیضه
ای ابدی سره وافرخ الامر ای استبان و بیرون شدن ترس و بیم از دل یقال قلت هذا
لیفرخ روعک عن روعک ای لیخرج فزعک عن قلبک وافرخ روعک ای سکن
ما بشاس استفراخ بجهت چوزه بیرون آوردن داشتن فرخ ایضا بخوشه نزدیک شدن

سکت یقال فرخ وفرّخ الزرع ای تهیأ للانشقاق فرّیخ نام مردی وتصغیر فرخ فرسخ
فرسنگ فارسی معرب فراسخ ج فرضخ حرقه ویقال لها الفرقین ایضا فسخ سرانداختن بیع
وماننداَن وویران کردن عع بفتحهما فسخت البیع والعزم والنکاح فانفسخ ای انتقض تفسخت
الفارة فی الماء ای تقطعت وتفتتت وتفسخ الریح سحت الحمل الثقیل ای لم تطقه وفسخت یده
وفسخت ثوبی عنی ای طرحته فسیخ مردیکه بحاجت خود بیرون نشود وافسخ القرآن ای انسیه
فضخ سرشکستن ومنه فضخت البسر وافتضخته فضیخ شراب غوره خام والمفضخ شناهم طعیمه
ای الشدخ فضخه الامیر ای قهره وذلله وکذا افتضخه مفضخ بالکسر من یذل اعداءه وتفضخ رأسه
کثیرا فوخ فیخ باد بیرون شدن از مردم دستور بیابانگ ودمیدن بوی مثل فوح با الحاء
المهملة وقیل فاخ ریح اذا کان لها صوت وفاح بلا صوت وفی الحدیث کل بالة تفوخ
ضیمه فلخ رأسه بالحجر شکست سراورا بسنگ عع بفتحهما ولا یکون الا للشیء
الرطب المفرخ کسره سطبر نرم فرشخته فراخی قال ابو زیاد اذا احتبس المطر اشتد البرد
فاذا مطر الناس کان للبرد فرشخ ای سکون فرضخ بالکسر کرد مرد رجل فرضاخ مرد سطبر وپهناور یا
را از فرضاخه مونث امرأة فرضاخه وفرضاخیه بکسرهما بزرگ پستان منفرضخ کمسره
فرضخه نرمی بعد سختی وقرار بعد قرار فشخه بدست خود سراورا از دع بفتحهما با طبانچه زد اورا
وظلم کرد بر وفشخ فی اللعب دروغ گفت در بازی تفشخ سست ونرم کردن بندهای اعضا
فصخ عنه تغافل نمود از وی عع بفتحهما وفصخ یده دور کرد بند دست اورا از جای آن
فصخ مغبون شد در بیع رجل فصیخ وفصیخه وفا صخه مردیکه رای صائب نداشته باشد
فواصخ ج فقخا وفقاخا بالکسر ضربه ولا یکون الا علی الراس او شیء اجوف عع بفتحهما
فلخه شکست سراورا ونمایان کرد شجه را عع بفتحهما فلیخ آسیا یا یکی از دو آسیاب
وآسیا سنگ زیرین از هر دو فلخه تفلیخا زد اورا افلنشخه مانده شدن وپس ماندن
از کار وفراخ کردن هر دو پا وقت بول وبزرگ شدن مرد وبشیخوخت رسیدن
والمفنشخ الساقط النائم وتفنشخت للمرأة فی الجماع باعدت بین رجلیها فنشخ نام مردی
فیخه اسکوره والفیخه من البول فراخی مخرج بول والفیخه من الحرشه

النفافة مكثر شد و فاحت الريح تفيح كتفوح بلند شد باد يا آواز بر داشت وافاخ الرجل تغوط
في بيته و افاخ من فلان رو گردانيد از و فاخته تيز دادن او الحدث مع خروج الريح
افيخ انشار **فصل القاف** **قفخ** تقافخ بر سر و بر هر چه كاواك باشد
زدن ولا يكون هو الا على الرأس او على شيء اجوف **قلخ** قليخ بانگ كردن گشن تا اظهار
اكثر الاصوات يبنى على فعيل مثل هدر هدير اصهيل صهيلا و زار زئير او قلخ تيبيعا و قلخ قليخا
قلاخ بالضم نام شاعري **ضميمه** **امخ** بالفه متكبر شد و خود را بلند مرتبه الكلام
و متكبر انشست **قنفخ** گياهي و بلاي سخت و يكسر **قاخ** جوف فقوخ تباه شد او بيماري
و ليلة قاخ سود از **فصل الكاف** **كلمخ** بفتح الميم الكامه و هو الذي
يؤتدم به فارسي معرب **كمخ** پوست بيرون كردن و تكبر كردن يقال كمخ بانفه اي تكبر
اكماخ متكبرانه نشستن **كوخ** بالضم كازه از ني و كلاك اكواخ ج **ضميمه**
كخ في نومه كخيخا در خواب خرخره كردن **كخ** و تشديد الخاء فيهما و تنوين و تفتح الكاف
و تكسر يقال عند زجر الصبي عن تناول شيء و عند التقذر من شيء يعني وقت تنفر از چيزي
كرخ محله ايست به بغداد و كرخ باجدا السامرمن رائي و كرخ عبدان قرب خانقين و كرخ
الدرقه بالجزيرة و كرخ ميسان بسواد العراق و كرخ خوزستان معروف و يقال كرخة و كرخ
جرجرايا بالنهروان و كرخيني قلعة على تل عال قرب اربل والكراخة الشقة من البواري اوثيم
الكاريخ الذي يسوق الماء **كروخ** بالفتح ديهي است بهرات **الكيراخ** موضعي است او هو
بالجيم او كرخايا شرب يفيض الماء من عمود نهر عيسى **كشخان** و يكسر قلتبان **كشخه** تكشيخا و
قال له يا كشخان **كشموخ** ...ست پاكيزه و نازك و هي **التلاح** **كشملخ** بضم الكاف و فتح الميم
واللام ... بالعصا ... **شمخ** بفتحهما كفخه مسكه سپيد فراهم آيد و رجل كفخ ممدود
الفخ بالكسر قوي **فصل اللام** **لباخية** بالضم زن تمام اندام **لخت**
سمينه اي كثر لحمها و **اللخ** العشب والامر اي التف واختلط **سكران ملتخ** اي مختلط عقله والعامة
تقول **ملطخ** **لطخ** آلودن **لطخ** بفتحهما **لطخه** فتلطخ به اي لوثه فتلوث و لطخ الشيء مجهولا اي
... في السماء **لطخ** من سحاب اي قليل **ضميمه** **لتخه** آلود و اورا **لطخ** بفتحهما و **تلكا** ...

ولفخ فلانا بالسوط نعله وقشر جلده وقشره ولفخ تلطخ وتعلل لتفخه كفرحة واينه لتفخان كرسنه لفخ
لفخه على راسه بالفاء ضربه بالعصا ع بفتحتها ولطمه تلطخ بكلام تبيح حرف بزد ودلا مخه
بلا مخته ولما خالا طمها لاخته فالتاخ آميخت اورا لبس آميخته شد ع ف اخص لمخ
ولواخته لياخته بكسرها سسكه گداخته باشير فالتاخ العجين آرد سرشته خمير گرفت —
فصـــل الميم مخ بالضم مغز استخوان مخه اخص منه وفي المثل شر ما يجيئك الى مخ
مخته عرقوب ودماغ وخالص ومــيانه هر چيز وامخ العنـ
اي جرى فيه المخ وامخت الابل اي سمنت واستمخت المخ ونخخته اخرجت مخه مرخ
درخت وچوب آتش زنه وفي المثل في كل شجرنار واستمجد المرخ والعفار فالعفار الزند
وهو الاعلى والمرخ الزندة وهي الاسفل وهو دهن ماليدن بر خود ومرخت الدهن وتمرخت
بهتي وامرخت العجين اي اكثرت ماءه حتى رق فهو امشر وفخ موضعي مسخ بالكسر ستاره
ام وتيرچهار بره مسخ صورت بر گردانيدن وبي تر كردن مسخ زشت بي نمك وگوشت مسخ
بي مزه ومسخ لحمه اي اذهبه وفي المثل هو امسخ من لحم الحوار اي لاطعم له ويكره في الفرس
التساخ حاتمه اي ضموره ماسخي كمان گر ماسخه كمان گري م ماسخيات كما نهاي منسوب لي
امصوخه برگ مشاخ نيز و نيئي امصوخ اما صيح ج ومصختها وامتصختها اي انتزعتها مصخ
ملخ رفتار سخت وملخ القوم ملخة صالحة اذا ابعدوا في الارض وهو يملخ في الباطل اي يتردد فيه ملخ
ويكثر منه وامتلخت السيف انتضيته وامتلخ فلان ضرسه اي نزعه وامتلخ العقاب عينه اي
انتزعها وهو متملخ العقل اي منتزعه مليخ گوشت بي مزه وهو كالمسيخ وقد ملخ ملاخة
منخه انتزعه عن موضعه ع بفتحتها وض ۲- امتاخه مثله متخ بر بريدن ودو ور كرد وبكشيد منخ
ومتخ المرأة جامعها ومتخت الجرادة في الارض ملخ دم بزمين فرو برد تا بيضه نهد ومتخ بسلحه
انداخت سرگين وامتخ في الشي استوار گشت دران والمتيخة كسكينة العصا والطرف
الدقيق عود متيخ كسكين چوب نرم دراز مدخ بزرگي وسد تام مدخه اعانت كردن مدخ
ع بفتحتها والمادخ والمدخ والمديخ كسكين والمتمادخ مرد بزرگ غالب وتمادح
وتمادخ يميل الشي بعجلة تمادخ تا فرمانی امتداخ مثله وگرانی دواز الصيادين ازين

تمدخت الناقة تفلکت فی سیرها وتمدخ الرجل تکبر تمدخت الابل امتلأت سمنا مدخ تحقیق
رطوبتی است شیرین در کلنار بری که می مکند آنرا مردم وتمدخت الناقة والرجل تمدخا تمایلا
فی السیر مقنخ تن خوشبوئی آلود مطخ لفقیهما مطخ بسیار خوردن مطخ لفقیهما ومطخ العسل
لیسیده آنرا ومطخ الماء آب را بدلو از چاه کشید ومطخ بیده زد او را امطخ عرضه معیوب گردانا
ناموس او را ماطخ اسپ سست رفتار مطاخ گول ومتکبر ومطخ لالی که بته حوض مانده باشد
وقابل خوردن نباشد یقال للکذاب مطخ مطخ بکسرتین ای قولک باطل ماخ الغضب خشم
فرو نشست مع ف اص ۲ وماخ محلة ببخارا وهو جد لاحمد بن حنبل البخاری ویقال فیه
ماخک ماخان نام مردی ودیهی بمرو وماخان دیهی است دیگر دران ماخ میخ تبختر فی المشی
تبیخ مثله

فصل النون نبخ آبله وجدری ویقال للرجل المتجبر انه نابخة من النوابخ
بجمای پشت نتخ برکشیدن واز بیخ برکندن نتخ البازی اللحم بمنسره ونتخ ضرسه والشوک
من رجله نتفها بالکلاب آهن موی کن نخ زفتار درشت وشترانی که پیش مصدق خوابانند تا
بیرون آرد نخه تنده ویقال البقر العوامل قال ثعلب هذا هو الصواب لانه من النخ وهو السوق
الشدید وفی الحدیث لیس فی النخة صدقة وتنخخت الناقة ابرکتها فتنخخت ای برکت
نسخ زائل کردن یقال نسخت الشمس الظل وانتسخته ای ازالته ونسخت الریح آثار الدیار
ای غیرتها ونسخت الکتاب انتسخته واستنسخته کله بمعنی نسخة بالضم اسم منتسخ منه ونسخ الآیة بالآیة
ازالة مثل حکمها فالثانیة ناسخة والاولی منسوخة تناسخ مناسخة مردن بعضی وارث پیش
از قسمت میراث نضخ نیم سیر شدن آب ولا یقال منه فعل ولا یفعل ویقال اصابه نضخ عن الاصمعی قال
ابو عمرو والتوزی النضخ اثر یبقی فی الثوب من خیرة وبالحاء الغیر المعجمة الفعل قال ابو زید نضخ رش مثل
نضح بالحاء وهما سواء یقال نضخت انضخ نضخا مناضخة آب شاشیدن باهم ویقال نضخنا
بالنبل ای فرقناها فیهم وانتضخ الماء ای ترشش غیث نضاخ ای غزیر عین نضاخة ای
کثیرة الماء قوله تعالی فیهما عینان نضاختان قال ابو عبیدة ای فوارتان نفخة یکبار دمیدن
نفخ دمیدن نفخ فیه ونفخه لغة ونفخ بها ای حبق منفاخ دمه آهنگر وقولهم ما بالدار نافخ ضرمة
ای احد علی انتفخ الشیء ای تورم یعنی بر آماسید وانتفخ النهار ای ارتفع وهو نفخ بالحاء والجیم

ای ذو کبر و فخر و یقال آجد نفخة بالفتح والضم اذا انتفخ بطنه انتفخ آماسیده خضیه نفخا من الارض مثل
نبخاء نقاخ بالضم آب خوش خنک نقخ بشکستن سر انا ختة فرو خوابانیدن شتر یقال
انخت الجمل فاستناخ و تنوخ الجمل الناقة ای اناخها لیسفدها و قولهم نوخ الله الارض طروقة
للماء ای جعلها مما تطیقه تنوخ حیی از یمن ضمیمه نجخ فخر کردن نجخ البئر چاه کندید
ع بفتحهما نجخ الفور بخاست فتنه نجخ السیل دفع فی سند الوادی فخذفه فی وسط الماء
نجاخ بالضم آواز سر فه کننده ناجخ و منجخ کمحدث نعت منه ناجخ دریای پر شور نجوخ مثله و آواز
اضطراب آب بر کناره امرأة نجاخة زنیکه از فرحش وقت جماع آواز بر آید یا زن شاخه
که بار بار تری را پاک کند و زنیکه آواز کند دهن رود ه آن هیچ آواز کردن دهن رود ه وا ه
وقتیکه آواز کند نجیخ مسکه که بچسبد باطراف شیر زنه تناجخ با هم فخر کردن و اضطراب الموج حتی
یوثر فی الاجراف منجخ کمحسن کوهی از ریگ اندخ گول کم گو مندخ کمنبر کسیکه بر و انداشته باشد
از بن که بر ای وی فحش گفته شد یا گفت تندخ در خود نمود چیزی را که ندارد و ندخ کوفت
ع بفتحهما یقول راکب البحر ندخنا ساحل کذا یعنی کوفتیم فلان کنار دریا را اندخنا المرکب الساحل
کوفتیم کشتی را بکنار ندخ العیر سخت سیر کرد ع بفتحهما انذخ مثله نوذخ بزدل مؤخر نطخ شیر
بالکسر و بالطاء المهملة ای صاحب شر نکخه فی حلقه مشت زد در حلق او ع بفتحهما **فصل الواو**
توبیخ بیم و تهدید کردن و سرزنش کردن **وخواخ** سست **وریخته** سست
ورخ بالتحریک مصدر یقال ورخ العجین ای استرخی و ادرخته انا و ورخت الکتاب
بیوم کذا مثل ارخته **وسخ** ریم و ریمناک شدن دست اندام و جز آن ع **کـ ا**
ف ۲ وسخ الثوب و توسخ و اتسخ کله بمعنی و اوسخته انا **مواضخة** برابری رفتن و برابر
آب دادن و همتا ری المستقیین ثم فی کل متبارین یستعمل هذا اللفظ و او ضخت له ای اسقیت
قلیلا و ضوخ بالفتح نیم دلو آب ضمیمه **وشخه** بالعصا بعصا زد او را وشخه بفتحتین
خر سیاک یعنی گل ولای و ما اغنی وشخة شیا یعنی نفع نداد چیزی و التیتخة العصا و اتخت
منی بلغت منی **وشخه** بفتحتین تری آب و شیخة اقسام گیاه های تازه با هم مخلوط شده
و استخوان رقیق مختلط بهم پیش و زمین خرسیاک تاک و شیر بسیار تنک موفوخ الحلق

در فسیبت خلقت وفیخ ناکار سست و دوغلة التمر یعنی زنبیل خرما وشیخة بالتحریک چیزی که از برگ
خرما ساخته شود الوصیخ محرکة الوسخ یعنی چرک تواطخ القوم الشیء تداولوه بینهم وطیخ جامه
از کتان آرس ونبة دولیخة ومولخة زمین گیاه ناک ولیخة سیر سطبر دکل واستولخت الارض
زمین تر شد ومخة ملامت وا سوز وسرزنش ومیخ مدیخ ودیس و دیه و ذیل و وشیب اخوات
وما بعدن سابع فصل الهاء هنیخة بالفتح دختر آگنده گوشت غلام هیّخ بفتحتین
وتشدید الثالث فصل الیاء یخ بالکسر حکایة صوت المتنعم یعنی حکایت آواز بینی انسان
ایخ بالکسر یقال عند اناخة البعیر تیخ الهریسة تتییخا اکثر ودکها یعنی هریسه را بسیار روغن کرد
ییخ التیس برانگیخت نکه را بر گشنی والهیخ شتر که هرگاه گفته شود برای او هیخ آواز کند
ضمیمه فصل الیاء یتاخ موضعی یا قبیله است ومنها احمد بن محمد بن یزید الیتاخی
المحدث یفخه اصاب یافوخه متیفوخ نعت منه وذکر فی ا ف خ ایتخ الناقة خواند
شتر ماده را برای جهانیدن زبر وی فقال لها ایخ ایخ تویخ ذکره اللیث ولم یفسره قال

لم یجی علی بنائها غیر یوم فقط

باب الدال فصل الالف

ابد محرکة روزگار آباد وآبود ج یقال ابد ابید کما یقال دهر داهر ولا افعله ابد الابید وابد الابدین
کما یقال دهر الداهرین وعوض العائضین ابود مقیم بودن بجائی ع ف ا ک ۲
مدمیدن ونا آمیختن ستور با مردم ع ف ا ض ۲ و ک ۲ - آ وابد رمندگان
وحشی وقافیه های غریب در اشعار تابید جاودانه کردن تأبد ای توحش وتأبد المنزل ای
اقفر والفته الوحوش ویقال جاء فلان بآبدة ای بداهیة یبقی ذکرها علی الابد وابد الرجل آ
غضب وتوحش فهو آبد آبد بکسرتین کنیزک وماده خر بسیار زاینده ناقة اجد بضمتین ای
قویة موثقة الخلق ولا یقال للبعیر ویقال اجد بالله وهی موجدة الفقرا ای موثقة الظهر وبناء موجد
ای موثق ویقال الحمد لله الذی اجدنی بعد ضعف ای قوانی واحد بالکسر جمع للابل احد یکی
وکسی ونکم وهو اول العدد احد عشر للذکر واحدی عشرة للمؤنث وقوله تعالی قل هو الله احد فهو
بدل من الله لان النکرة تبدل من المعرفة کقوله تعالی لنسفعا بالناصیة ناصیة وتقول لا احد فی الدار

ولا تقول لا احد بالرفع والتنوين ويجمع على آحاد وهو اسم لمن يصلح ان يخاطب يستوي فيه الواحد
والجمع والمؤنث قال الله تعالى لستنّ كاحدٍ من النساء وقوله تع فما منكم من احدٍ عنه حاجزين واستأحد
الرجل اي انفرد وجاؤا أحادَ أحادَ غير منصرفين لانهما معدولان في اللفظ والمعنى جميعا احد بفتحتين
نام كوهي بمدينه وحكى الفراء عن بعض الاعراب معي عشرة فاحّدهنّ اي صيّرهن احد عشر وفي الحديث
انه قال لرجل اشار بسبابتيه في التشهد أحّد أحّد اي هل نحو احد ا ءد ناليدن شتر وكردن
آواز أدّ يئدّ فهو آدّ شديد ادّ يدّ اتباع له آدّ إدّة بالكسر فيهما سختي وكار درشت ومنه قوله تعالى لقد
جئتم شيئا إدّا وكذلك آدّ مثال فاعل وإدَد جمع إدّة آدّ بالفتح رسيدن بمعنى صح ف ا
ض ٢ يقال أدّت فلانا داهية وغيرها أدّ بالضم پدر قبيلهٔ از يمن وكذلك أدد وابو قبيله
ازد پدر حيي از يمن ويقال ازد شنوءة وازد عمان وازد السراة أسد شير أُسُد وأُسْد بضمتين
وسكون الثاني ج آساد كذلك أسد كذلك مثل أجبال وأجبل قال ابو زيد الانثى أسدة
و پدر قبيلهٔ از مضر وقبيلهٔ از ربيعه و ترسيدن از شير و مدهوش شدن و شيري نمودن صح
ك ا ف ٢ وفي الحديث اذا دخل فهد وان خرج أسد واستأسد عليه اي اجترأ
واستأسد النبت اي قوي والتفّ ارض مأسدة زمين شيرناك وآسدت الكلب واوسدته
اي اغريته بالصيد والواو منقلبة عن الهمزة وآسدت بين القوم اي افسدت بينهم وآسد
لغة في أزد يقال هم الأسد أسد شنوءة أسدي نوعي از جامها اسادة بالكسر بالش لغة في وسادة
اصد بالضم سشا ماكچه ويقال أصدة تأصيدة أصيد دركاه لغة في وصيد أصيدة خطيرة لغة
في وصيدة وآصدت الباب واوصدته اي اغلقت وقرأ ابو عمرو انها عليهم مؤصدة بالهمزة
ذات الاصاد هي موضع كانت تجري داحس والغبراء اي من ذات الاصاد وكانت الثانية
ماءة غلوة ذات الاصاد هي سوقة بين اجبل افد شتافتن صح ك ا ف ٢ - افد
نعت منه نزديك شدن يقال أفد اي دنا وازف تأكيد توكيد استوار كردن يقال
أكّدت الشيء ووكّدته أمد غايت كالمدى يقال ما أمدك اي منتهى عمرك خشم يقال أمد
عليه اي غضب وأبد عليه كذلك بالميم والباء آمد شهري أود بالتحريك كژي
صح ك ا ف ٢ تأوّد اي تعوّج آود بالسكون نام مردي دكرانبار كردن

ع ف اض ۲ يقال آدني الشيء فانا مؤود مثال مقول وكژ وخميده گردانيدن آود
اي عطفه وحناه واصلها واحد آد المشيء والظلال اي مالا آود بالضم موضعي در باديه آيد توانائی
وتوانا شدن ع ف ك ۲ - آد قوت و نيرو آيدته علي فاعلته فهو مؤايد وايدته
علي افعلته فهو مؤيد وأيدته تأييدا اي قويته والفاعل منه مؤيد و مصغره ايضا مؤيد من الافعال
والتفعيل وتأيد اي تقوي ورجل أيد اي قوي آياد خاك گرداگرد حوض و ديوارچه گرد خرگاه
و هي از سند و ميمنه و ميسره لشكر مؤيد مثال مومن كار بزرگ و دشوار ضميمه
آباد ريسمانيكه در كشيدن بدان پاي گاو بندند أثيدة موضعي است أثيد اي موضعي است
بعكاظ المستأخذ المشتكين لمرضه يعني بد حال بسبب مرض او الصواب بالذال و سر فرو كننده
از درد چشم يا درد ارد دهي است بيوشنج و بالضم شهريست بفارس اردستان شهريست
نزديك اصفهان اردشير پادشاهي از پادشاهان مجوس أطد بالفتحتين چوبهائي عوسج كه گرد
از درخت خار دار است اطد الله ملكه تاطيد أثبته بالكسر الولدة يعني فرزندان تالد متحير گشت
الد ولد أتدة بالضم شهريست باندلس منه يوسف بن عبد العزيز الأندي الفقيه المحافظ
عليه اندرورد واندروردية لنوع من السراويل مشمر فوق التبان او هي التبان اعجمية
استعملوها فصل الباء بجود مقيم بودن ويقال هو عالم بجدة امرك بالفتح والضم
وبجدة امرك بضمتين اي بدخلة امرك و باطنه وعنده بجدة ذلك بالفتح اي علم ذلك ومنه
قيل للعالم المتقن للشيء هو ابن بجدته بجاد بالكسر گليم مخطط ذو البجادين نام مردي بخنداة
سنداة زن تمام ساق و كذلك بخندي و خبندي والياء للالحاق بسفرجل بدد پريشان كرد
ع ف اض ۲ تبديد كذلك يقال شمل مبدد و تبدد الشيء تفرق بدة بالكسر توان و بهره
وفي الحديث أبدهم تمرة تمرة ويقال أبد بينهم العطاء اي اعطي كل واحد منهم بدته اي نصيبه
ويقال في المتخلفين ابديها نعجتين اي اجعل لكل واحد منهما نعجة ترضعه اذا كثر لبنهما نعجة وابد
يده الي الارض مدها واستبد فلان بكذا اي تفرد به واستقل بداد بالفتح يك يك بيرون
آمدن جهت ويقال لو كان البداد لما اطاقونا وقولهم في الحرب يا قوم بداد بداد اي ليأخذ
كل رجل قرنه وبني هذا علي الكسر لانه اسم لفعل الامر ويقال انما كسر لاجتماع الساكنين لانه وقع

موضع الامر ويقال تبادّ القوم يتبادّون اذا اخذوا اقرانهم ويقال لقوا ابدادهم اي اعدادهم لكل
رجل رجل وجاءت الخيل بداد اي متبددة وبني ايضا على الكسر لانه معدول عن المصدر وهو البدد
وتفرق القوم بداد وبني لهما للعدل والتانيث والصفة فلما منع بعلتين من الصرف بني بثلاث لانه
ليس بعد المنع من الصرف الا منع الاعراب وتسعان يتبدّان الرجل ابتدادا اذا اتياه من جانبيه
وكذلك الرضيعان يتبدّان امهما ولا تقل يتبدّ ابنها ولكن يتبدّها ابناها ولقي الرجلان زيدا
فابتداه بالضرب اي اخذاه من ناحيتيه والبعته بدد اي معارضة مبادّة بداد معارضة قولهم
مالك به بدد وبدة بالفتح والكسر اي طاقة بدد الضاد وري ميان دوران از گوشت ناكي وفي
ذوات الاربع تباعد ما بين اليدين ويقال منه بددت يا رجل فانت ابدّ والبقرة بدّاء ابدّ
ايضا مرد نيكو بزرگ اندام وامرأة بدّاء بادّان درون رانها وكل من فرّج بين رجليه فقد
بدّهما ومنه اشتقاق بداد السرج والقتب بالكسر وهما بدادان وبديدان والجمع بدد وابدّة
يقال ابدّ سرجه بدّه يعني قوم ساخت زين را بديدان جفت خرج بديد بيابان فراخ وقولهم
لا بدّ منه بالضم كانه قال لا فراق منه بدّ بالضم چاره وعوض ديت فارسي معرب بدّه بالكسر
طرا باديه وتبادّوا اي متفرقة برد سرما بالفتح ضد گرم وسرد كردن مع ف اض ٢
فهو مبرود وخواب ومنه قوله تعالى لا يذوقون فيها بردا ولا شرابا برودة خنكي وسردي نقيض
حرارت مع بضمهما وبردته انا ويقال ابردته وهي لغة ردية وسقيته شربة بردت فواده
وقولهم لا تبرد عن فلان اي لا تشتمه ان ظلمك فتنقص من اثمه وابتردت اي اغتسلت بالماء البارد
وكذا اذا شربته للتبريد وهذا مبترد بالفتح ومبردة للبدن قال الاصمعي قلت لاعرابي ما يحملكم على
نومة الضحى قال انها مبردة في الصيف مسخنة في الشتاء ومبرد بالكسر سوهان يقال منه بردت
الحديد بالمبرد اي حددته براده بالضم سوهش آهن برود بالفتح خنك وهرچه خنك كند چيزي را
وداروي چشم يقال برد عينيه بالبرود اي كحلها به ويقال ما برد ذلك على فلان وما ذاب لك
عليه اي ما ثبت ووجب ويقال لي عليه الف بارد اي ثابت وسموم بارد اي ثابت لا يزول
وبرد اي مات البوارد السيوف تجود ان عسران ابردان الغداة والمساء وظلهما بردة بفتحتين
ناگوار وفي الحديث اصل كل داء البردة ابردة بالكسر نوعي از بيماري كه از سردي وتري نمايد برده

بالفتحتین تحریک یقال منه بردت الارض بالضم فهی مبرودة وفلان سحاب برد وابرد ای ذو برد و
سحابة بردة ای ذات برد والبرد بالتحریک لقب شاعری وقول هو لبردة یعنی اذا کان ذلک منک فیما بینی وبینک
بُردة نقیضها ای غالبا بُرد بالضم جامه هم بُرود وابراد ج بُردة الجُندب در یال ملخ بُرْدة گلیم
سیاه چهار سو که عرب آن را در خود پیچند بُرَد بفتح ۲ ج ثوب اَبْرد ای فیه لمع بیاض وسواد بَرْدی
نوعی از خرمای نیکو بَرْدیّ بالفتح البابرشاخ و برگ ملخ برید روده هر چیز بترتیب یقال حمل فلان
علی البرید دوازده میل و رسول صاحب البرید فرستنده رسول فقال منه ابرد صاحب البرید
ای الی الامیر فهو مبرد و یقال للفرانق برید یعنی پروانه و هو الذی ینذر قدام الاسد و یقال
سقیته فابردت له ایرادا ای سقیته باردا و یقال جئناک مبردین اذا جاءوا و قد باخ الحر
بردان بالتحریک موضعی برجد بضمتین والسکون بینهما گلیم سطبر بُعد بالضم دوری بحیح بضمها
بعید نیست منه بعدان بالضم ج یقال فلان من قربان الامیر و من بعدانه ابعد دورتر اباعد
ج و هی خلاف اقارب اباعد و بَعَد بفتحتین ج مثال خادم و خدم و یقال تنح عنا غیر بعید
و غیر بعید ای غیر صاغر و تنح غیر بعید ای کن قریبا و ما انت منا ببعید و ما انتم منا ببعید یستوی
الواحد والجمع وکذلک ما انت منا بعید و ما انتم منا بعید و بیننا بُعدة من الارض والقرابة تباعد
دور شدن ابعاد مباعدة تبعید دور کردن استبعاد دور شدن و دور شمردن ابعد جنبا
یقال کتب الله الا ابعده ای القاه لوجهه و لا یقال للانثی منه شیء بعد سپس نقیض قبل و هما
اسمان یکونان ظرفین اذا اضیفا و اصلهما الاضافة فمتی حذفت المضاف الیه لعلم المخاطب
بنیتهما علی الضم ویسمی رفعا علی الغایة و یقال رایته بعیدات بین ای بعید فراق و ذلک
اذا کان الرجل یمسک عن اتیان صاحبه الزمان ثم یمسک عنه ثم یاتیه و قولهم اما بعد فهو
فصل الخطاب بلادة سستی و کندی خاطر شدن کار بحیح بضمها فهو بلید و بلد بالمکان
ای اقام به فهو بالد بلدة بالفتح شهر بلاد بالکسر ج و زمین یقال هذه بلدتنا کما یقال بحرتنا
و یکی از منازل ماه و هی ستة انجم من القوس و سینه یقال فلان واسع البلدة ای واسع الصدر
و کشادگی میان دو ابرو بُلدة بالضم کذلک رجل ابلد نعت منه ای ابلج و ابلد ایضا
خلقت بلد شهر بلدان ج و نشان ابلاد ج و شتر مرغ یقال هو اذل من بیضة البلد

اي النعام وتبلّد اي تردد متحيرا او تكلف البلادة وبلّدا اي ضرب بنفسه الارض والبلد بالارض
اي لصق وابلد الرجل اذا كانت دابته بليدة ومبالدة به شمشير زدن بيكديگر واشل تبالدة
بلند هي بهين بلندي شتر استوار تخت بيد علم بزرگ فارسي معرب بيذوج بيدا د بيابان
بيديج بيد نبود هلاك شدن عح ف اك ۲ واباد هم الله اي اهلكهم بيد انه باده خريد
بمعني غير يقال هو كثير المال بيد انه بخيل ضميمه برخداة بضم الباء وفتح الراء وسكون الخاء
زن نازك پر گوشت برقعيد شهريست نزديك موصل سيف پرند شمشير كه بران علامت
قديم باشد او البرند وتفتح راؤه الفرند يعني جوهر شمشير والبرندة زن بسيار گوشت وعمرة
بن البرند وهاشم بن البرند محدثان بزدة ديهي است از اعمال نسف والنسبة بزدي وبزدوي
منها فخر يقال لها المعين منصور بن محمد بن قرنية او قرنية وهو الصحيح آخر من حدث بالجامع عن البخاري
بغداد وبغداذ بمهملتين ومعجمتين وتقديم كل منها وبغدان وبغدين ومغدان مدينة السلام و
تبغدد انتسب اليها او تشبه باهلها باغند ديهي است معروف باقد بسكون الفاء شهريست
بكرمان المنتقي فيها ساكنان معرب بافت بلند پنج حنا بود بالفتح چاه بهدي ابن سعيد
بن الحارث بن ثعلبة معروف وام بهد بنت ربيعة لها به بلالا بهدي او ذو بهدي قوم صحابيست

فصل التاء تقدة بالكسر گشنيز تالد مال كهنه ودستور كه پيش تو زاده باشد
وهو نقيض الطارف وكذلك تلاد بالكسر والاتلاد [illegible] من عبد القيس واصل التاء فيه الواو
تلود كهنه شدن وقديمي شدن مال عح ف اض ۲ وكسرها واتلد الرجل اذا اتخذ
مالا قديما وفي الحديث هن من تلادي يعني السور التي اخذتها من القرآن قديما تليد آنكه در
عجم زاده باشد وبعرب پرورده شده ومنه حديث شريح في رجل اشترى جارية على انها
مولدة فوجدها تليدة فردها والمولدة بمنزلة التلاد وهو الذي ولد عندك وتلد فلان اي اقام
ضميمه تبرد موضعي است الترمذي محمد بن محمد شاعر ماتريد بالضم ديهي است
به بخارا منها ابو منصور المفسر المجتهد قدوة الائمة الحنفية قدس الله سرهم تقرد شاه زيره يا تخم
ديگ افزار التود بالضم درختي ذو التود موضع سمي بهذا الشجر تنديد ملامت يقال تنديد
بها اي آنبه يعني نرمي وملامت كن وتنديد زيدا اي اقتله اما مصدر دالكاف مجرورة

او اسم فعل والکاف للخطاب قال ابن مالک لا یکون الا اسم فعل و یقال تَیدک تیدک تشدید
مونث مسندست

فصل الثاء

ثأد ثئد نم وسرما مکان ثئد ای ندٍ و رجل ثئد علی فعل
ای مقرور ثأداء کنیزک وهی مثل دأثاء علی القلب وکان الفراء یقول ثأداء وسحناء بالتحریک
لمکان حرف الحلق وقال ابو عبیدة ولم اسمع احدا یحرکها غیره وقال ابن السکیت لیس فی الکلام
فَعَلاء الا حرف واحد فی الصفات وهو الثأداء وقد یسکن فاما الاسماء ففیه حرفان قرماء وجنفاء
وهما موضعان ثرد نان شکستن در کاسه فهو ثرید و مثرود والاسم ثردة بالضم وثردت الخبز
واثّردته بمعنی علی افتعلت فلما اجتمع حرفان متقاربا المخرج فی کلمة وجب الادغام الا
ان الثاء لما کانت مهموسة والتاء مجهورة لم یصح ذلک فابدلوا من الثاء تاء فادغموه فی مثله
وبعضهم من العرب یقلبون التاء ثاء فیقولون اثّرد فیکون الحرف الاصلی هو الظاهر تثرید الذبح
هو کسر العنق قبل ان یبرد وهو منهی عنه ثرد بفتحتین کفتگی لب ثعد غوره خرما نرم شده
وآب گرفته ویقال هذا البقل ثعد معد اذا کان رخصا غضا فالمعد اتباع لا یفرد وبعضهم یفسره
وثری ثعد جعد اذا کان لینا ثمد بالتحریک والتسکین آب اندک واثمد الرجل واثّمد
بالاظهار والادغام ای ورد الثمد ثمد وثمد اذا کثر علیه الناس حتی ینفد ما عنده الا اقله ورجل مثمود
اذا اکثر علیه السؤال حتی نفد ما عنده وثمدته النساء اذا اکثر الجماع حتی انقطع ماؤه ثماد من البهم
حین فطم ای اکل ثمود قبیله از عرب وهم قوم صالح علیه السلام ینصرف ولا ینصرف وقصة الثمد
موضعی اثمد بالکسر سنگ سرمه ثهد فوهد کودک فربه تمام خلق مراهق شده ثوهدة مونث
ثهمد موضعی ضمیمه ثرمد اللحم اساء عمله ولم ینضجه او لطخه بالرماد ثریدة نوعی از شور
گیاه ثرمداء موضعی است یا آبی به ارض بنی سعد ثرید دره کوچک است در اجا انها فیه ابریه
سفید تو برتو ابتر هائی جامه منها فیه مثل او هی ضرب من الثیاب او اشیاء خفیفة توضع
تحت الشیء او هی الغشا فیه و ثقد در ته تسفید الطنا یعنی استردار کرد فرزند را ثکد بالضم
آبی است مر بنی تمیم را و بفتحتین آبی دیگر ثلط الفیل سرگین رقیق کرد ع ف اک ۲
الثمرجد من الوجوه الظاهر البشرة الحسن الشحمة یعنی چهره بی موئی نیک اندام غلام ثمرجد
الثمنتد من الحدید ... الثندوة ... گوشت پستان یا بن آن

التهود التهويد يعني كودك فربه تمام اندام **فصل الجيم** جحود منكر شدن با علم يقال
جحده حقه وبحقه جحدا كذلك وايضا كم خيري جحد بالضم وبفتحتين مثله يقال نكدا له وجحدا وجحد الرجل
فهو جحد اذا كان ضيقا قليل الخير واجحد مثله عام جحد خشك سال وجحد النبت اذا قل ولم يطل
جحادة بالضم نام مردي جد پدر كلان جدود واجداد ج وبهره وبخت جد ودج يقال
جددت يا فلان اي صرت ذا جد وحظ فانت جديد ومجدود وفي نيازي توانگري
وفي الدعاء ولا ينفع ذا الجد منك الجد اي لا ينفع ذا الغني عندك غناه وانما ينفعه العمل بطاعتك وتوانگري
معناه عندك وبزرگي قوله تعالى جد ربنا اي عظمة ربنا ويقال غناه وبزرگ شدن در چشم كسي
ع ف اك ۲ وفي حديث انس كان الرجل منا اذا قرأ البقرة وآل عمران جد فينا اي عظم في
اعيننا وبريدن جامه وجز آن ع ف اض ۲ ثوب جديد يعني مجدود ديبا وجامه جلدة
الحائك اي قطعه ومنه ملحفة جديد بلا هاء لانه بمعني مفعولة وثياب جدد مثل سرير وسرر جدد بفتحتين
زمين درست وفي المثل من سلك الجدد امن العثار واجد القوم اي ساروا الى الجدد و
واجد الطريق اي صار جددا جادة شاه راه جواد ج جد بالكسر درستي نقيض هزل ع ف ا ل
ك ۲ يقال جد في الامر جدا وكوشيدن كار ع ف ا ض ۲ وكسر اهنه جد في الامر واجد فيه ويقال ان فلانا لجاد مجد
باللغتين جميعا وقولهم اجد بها امرا اي اجد امره بها نصبا الامر على التمييز كقولك قررت به عينا اي
قررت عيني به وجادة في الامر اي حاقة وهو محسن جدا وهو على جد امر اي عجلة امر وفي هذا خطر
جد عظيم اي عظيم جدا وقولهم اجدك بالفتح والكسر قال الاصمعي لا يتكلم به الا مضافا ومعناه اجدا
منك هذا ونصبها على حذف الباء وقال ابو عمرو ونصبها على المصدر يعني مالك اجدا منك
وقال ثعلب ما اتاك في الشعر اجدك فهو بكسر الجيم وما اتاك بالواو وجدك فهو مفتوح جد بالضم
چاه در ميان علف زار جدة نام شهري وخط پشت خر كه مخالف لون او باشد وراه جدد
ج ومنه قوله تعالى ومن الجبال جدد بيض وحمر اي طرائق تخالف لون الجبل وركب فلان جدة
من الامر اذا رأى فيه رأيا وكساء مجدد فيه خطوط مختلفة جداد بالتشديد جامهاي كهنه معرب
كراد وكل شيء تعقد بعضه في بعض من الخيوط واغصان الشجر فهو جداد ويقال انه صغار الشجر
جداد جد بالضم كركك سياه كه شب بانگ كند مانند ملخ جد اجد ج جدد جد بالفتح زمين درست هموار

جِدَّة بالکسر والتشدید نوی و نو شدن و هو نقیض خلق ع ف ک ۲ جدید بیت
و تجدّد ای صار جدیدا و اجدّه و جدّده و استجدّه ای صیّره جدیدا و یقال لمن لبس الجدید ابلِ
و اَجِدّ و احمد الکاسی جدید ایضا روی زمین جدیدان شب و روز جدیدة السرج توم تنگ زین
و هما جدیدتان هذه مولّدة والعرب تقول جدیّة السرج بسکون الدال و جدیّة جداد بالفتح والکسر بریدن
خرما از نخل مثال صرام قطاف فکان الفعال والفِعال مطّردان فی کل ما کان فیه معنی وقت الفعل
مشتبهان فی معاقبتهما بالاوان والاوان والمصدر من ذلک کله علی الفعل مثل الجدّ بالفتح والقطع
والقطف یقال جدّ النخل ای صرمه و اجدّ النخل ای حان له الصرام و جُدّت اخلاف الناقة اذا
اضرّ بها الصرار و قطعها فهی ناقة مجدّدة الاخلاف و امرأة جدّاء صغیرة الثدی و فلاة جدّاء لا ماء بها
و تجدّد الضرع ذهب لبنه جدود بالفتح میش کم شیر لا علی جدائد ج و یقال للعنز مقصور علی معناه
و جدّاء ایضا التی ذهب لبنها من علة جدود ایضا موضعی که در وی آبی هست که آنرا گلاب خوانند
جَرَد بفتحتین صحرای بی نبات و موضعی در بلاد تمیم ارض جَرِدة بکسر الراء و فضاء اجرد ای لا نبات
فیه اجارد ج اجارد بضم الهمزة موضعی رجل اجرد بی موی فرس اجرد اسپ کوتاه و تنگ موی
و هو مدح للفرس جرید درخت شاخ و پوست و برگ دور کرده جرد ای مقشور جُرادة بالضم
پوست و برگ دور کرده رجل جارود مرد شوم بد فال سنة جارود شدیدة المحل جارود ایضا نام
مردی از صحابه رض جارود دیگر گروهی از سپاه جریدة گروهی از اسپان جدا کرده و نبشته روشن
کرده عام جرید ای تام قال الکسائی ما رأیته مذ اجردان و جریدان یعنی یومین او شهرین جُردة بالضم
زمین هموار بی گیاه و یقال فلان حسن الجُردة والمجرّد والمتجرّد کقولک حسن العُریة والمعرّی و هما بمعنی
جَرد بالفتح جامه کهنه سوده متجرّدة نام زن نعمان بن منذر تجرید برهنه کردن زمین از نبات
و جز آن برکشیدن شمشیر و پیراستن درخت تجرّد برهنه شدن و تجرّد للامر ای جدّ فیه و انجرد بنا السیر
ای امتدّ و طال و انجرد الثوب ای انسحق و لان جُردان بالضم قضیب اسپ و جز آن جراد
بالفتح ملخ جرادة یکی یقع علی الذکر والانثی ولیس الجراد بذکر للجرادة و انما هو اسم
جنس کالبقر والبقرة والتمر والتمرة والحمام والحمامة و ما اشبه ذلک فحق مذکره ان لا یکون
مؤنثه من لفظه لئلا یلتبس الواحد المذکر بالجمع یقال ما ادری ای جراد عاره ای ای الناس ذهب به

جردت الارض فهی مجرودة اذا اکلهتا الجراد وجرد الرجل مجهولا اذا اکل الجراد فاشتکی بطنه فهو مجرود وجرد بالکسر اذا شری جلده من اکل الجراد جرادتان نام دو مطربه که در مکه بودند بجاهلیت —
مجرد بالضم وفتح الراء وتشدید الدال شتاب رفتار جسد بالتحریک تن وخون وزعفران وانچه بدان رنگ باشد وبرجسیدن خون برجائی ع ح ک ب ا ف ۲ فهو جاسد وجسد بالکسر تجسد تن او رشدن مجسد سرخ ویقال هو ما اشبع صبغه من الثیاب مجاسد ج جساد بالکسر زعفران مجسد بالکسر پیراهن وجز آن که از جامها بر تن لباد وقال الفراء اصله الضم لانه من اجسد ای الصق بالجسد وقال بعضهم فی قوله تع عجلا جسدا له خوار ای احمر من ذهب جلسد بزیادة اللام نام بتی —
جعد موی مرغول ورجل جعد مرد گردانذام وامراة جعدة یقال للکریم ایضا جعد فاما اذا قیل جعد الیدین او جعد الانامل فهو البخیل ابو جعدة وابو جعادة کنیت گرگ جعدة گیاهی دشتی ونیز حیی از عرب جعد اللغام کفک دهان اشتر شتری جعد ای لین مثل ثمد بعیر جعد ای جعد الوبر کثیره —
جلد بالکسر پوست جلدة اخص منه جلود ج قال ابن الاعرابی جلد جلد لغتان مثل شبه وشبه ومثل ومثل قال ابن السکیت وهذا لا یعرف تجلید پوست دور کردن یقال جلد جزوره کما قال سلخ وقلما یقال سلخ جزوره فرس مجلد اذا کان لا یجزع من الضرب جلد بالفتح تازیانه زدن بر پوست یقال جلده ای ضربه واصاب جلده کقولک رأسه وبطنه وجاپک از هر چیزی مجلد بالکسر پوست پاره که زن نواحه بر روی زند بدان جلد بالتحریک پوست شتر کرده که در کشیده باشند بچیزی و ماده شتران که بچه ندارند جلدة یکی وزمین رست اجلد زمین رست اجلاد اجالد ج جلدة ایضا رستی وچابکی مردم وغیروی جلادة جلودة مجلود کذلک وهو مصدر مثل محلوف ومعقول — بضمها یقال جلد فهو جلد وجلید وقوم جلد وجلداء واجلاد تجلد جلدی نمودن مجالدة تجالد اجتلاد بشمشیر زدن یکدیگر را مثل مبالطه اجلاد الرجل جسمه وبدنه تجالید مثله جلدة بالتسکین قشر چوب شیر جلاد ج والجمع ایضا شتران بزرگ شاة جلدة میش بی بچه وبی شیر جلود بالفتح نام دهی از افریقیه جلودی منسوب بوی جلید لشیک جلدت الارض فهی مجلودة زمین لشیک زده —
جلندی بضم الجیم نام ملک عمان مجلخد بالخاء المکسورة وتشدید الدال مرد ستان ودراز خفته جلعد بالفتح مرد درشت استوار ونام موضعی جلاعد شتران استوار واحد جلاعد بالضم

جلمد بالضم و خرسنگ جلمد ایضا شتران بسیار ذات الجلامید نام موضعی جمد تخ و فسردن آب جمد
جمود کذلک عح ف اض ۲ جمد الدم ای یبس جمد بفتحتین جمع جامد مثل خادم و خدم
وجمادی الاولی والآخرة بالضم و فتح الدال نام دو ماه وهو فعالی بفتح اللام جمد بضمتین و سکون ثانی
جای بلند صلب اجماد جماد ج مثل رمح و ارمح در صراح جماد بالفتح زمین که باران بوی نرسیده باشد
و هر چه جان ندارد و ناقة جماد التی لا لبن لها و سنة جماد التی لا مطر فیها ویقال للبخیل جماد له ای
لا زال جامد الحال وانما بنی علی الکسر لانه معدول عن الجمود کقولهم فجار ای الفجرة وهو نقیض قولهم
حماد بالحاء فی المدح عین جمد و بالفتح بی آب جند بالضم حشم و یاری گران و فلان جند الجنود
وفی الحدیث الارواح جنود مجندة والشام خمسة اجناد دمشق و حمص و قنسرین و اردن جند
و فلسطین یقال لکل مدینة منها جند جند بالتحریک شهری به یمن جهد بالفتح والضم توانائی جهد
و کوشش و بهما قری والذین لا یجدون الا جهدهم قال الفراء بالضم الطاقة و بالفتح من اجهد
جهدک فی هذا الامر ای ابلغ غایتک و در صراح یقال جهد دابته واجهدها اذا حمل علیها فی السیر فوق
طاقتها و جهد فیه اذا جد و بالغ و جهد اللبن اذا اخرج زبده کله و جهدت الطعام اشتهیته جاهد
شهوان و جهد الطعام اشتهی و جهدت الطعام اکثرت من اکله مرعی جهید ای جهده المال
و رجل مجهود ای متعب و قد جهد و جهد عیشه بالکسر ای نکد و اشتد جهاد بالفتح زمین سخت جهاد
بالکسر مجاهدة بمعنی اجتهاد و تجاهد توانائی و قوت را کار بستن جید علی فیعل نیکو جیاد ج جیائد جود
بالهمزة علی غیر قیاس کذلک جود باران نیکو و بسیار آمدن باران عح ف اض ۲
و جمع جائد مثل صاحب و صحب و یقال جاد المطر فهو جائد و جیدت الارض فهی مجودة جود بالضم
جوانمردی کردن والجواد اسم منه و جمع جواد ایضا مثل قذال و قذل وانما سکنت الواو فیه لانها
حرف علة و اجواد و اجاود و کذلک و جوداء ایضا و یقال رجل جواد و امرأة جواد ایضا یستوی
فیه المذکر والمؤنث و نساء جود مثل نوار و نور و یقال سرنا عقبة جوادا ای بعیدة و عقبتین جوادین
و عقبا جیادا جودة بالضم نیکو شدن اسپ عح ف اض ۲ فرس جواد للذکر
والانثی سواء من خیل جیاد و اجیاد و اجاوید و اجیاد ایضا کوهی بمکه سمی بذلک لموضع خیل
تبع و سمی قعیقعان لموضع سلاحه و جاد الشئ جودة بالضم والفتح ای صار جیدا و جاد بنفسه یجود جودا

جَوِدَ ای مات جواداً بالضم تشنگی یقال منه جِیدَ الرجل یُجاد فهو مجود وجودة ای عطشه جُودِیّ کوهی در زمین جزیره وهی التی استوت علیه سفینة نوح علیه السلام جودی باسکان الیاء ایضا قرأه الاعمش فیه وذلک جایز للتخفیف او یکون سمی بفعل الانثی مثل حبلی ثم یدخل علیه الالف واللام عن الفراء اجدت الشئ مجاد وجودة وقالوا اجودت کما یقال اطال واطول علی الاصل والابدال واجیدت النقد ای اعطیته جیادا واجاد ای صار صاحب فرس جواد واستجدت الشئ ای عدته جیدا وجاود الرجل من الجود کما یقال ماجدته من المجد جِید بالکسر گردن اجیاد ج جَیَد بالتحریک درازی ونکوئی گردن وهو اجید وهی جیداء وهم وهن جُود جادیّ زعفران **ضمیمه** جُجادِی بالضم وتشدید الیاء شیر دوشه وشتر فربه یا هر چه سطبر باشد ابو جُجاد ملخ رجل جُحْشَد مرد شدید وچابک بیدلون اللام ضادا جَلَبْدة الخیل صوتها جَلْحَد غلیظ جَلْسَد والجَلْسَد نام بتی الجَلْهَدة بالفاء الجلبة التی تعنا لها یعنی آواز بی طرب الجَمْعَد الحجارة المجموعة وهو تصحیف من ابن عباد **فصل الحاء** حَتَدَ بالمکان یحتِد بالکسر اقام به وثبت مَحْتِد اصل یقال فلان من محتد صدق ومحفد صدق عین حتد بفتحتین ای لا ینقطع ماؤها حَدّ باز دارنده وباز داشتن ونهایت هر چیزی واندازه کرده خدای تعالی وحد زدن واندازه کردن **عع ف اض ۲** وخرام کردن وتیز کردن یقال حددت الدار وحددتها وهو حدید فلان اذا کان ارضه الی جنب ارضه حددت الرجل ای اقمت علیه الحد وحدّ الله ذلک عنا ای منعه عنا حداد آهنگر ودربان وزندان بان محدود وحد پیدا کرده وباز داشته شده از بخت ونیکی وجز آن وهذا امر حدد بفتحتین ای منع حرام ودعوة حدد ای باطلة ودونه حدد ای منع مالی عنه حدد ای بد واحدت المرأة ای امتنعت من الزینة والخضاب بعد وفات زوجها حداد بالکسر جامهای سوگ سیاه وکبود وجامه سوگ پوشیدن فهی حاد ومحد **عع ف اض ۲** ولم یعرف الاصمعی الا احدت فهی محد محادة مخالفت کردن وباز داشتن حق تحاد وکذلک قوله تعالی ان الذین یحادون الله ورسوله ای یخالفون حدیدا آهن حدیدة اخص منه حدائد ج وقد جاء فی الشعر حدائدات حِدّة بالکسر تیزی آهن وسبکی مردم اذا یقال منه حددت علیه وتیز شدن تیغ وجز آن **عع ف اک ۲** حدّ الرجل بأسه وحد السراب صلابته وحد کل شئ شباته وحد السیف کذلک سیف حاد وحدید محدود وتحدید نیز جاد ادوا لنهد

حداد و حکی ابو عمرو سیف حداد بالضم والتشدید مثل امر کبار و احدودبت الشفرة و حددتها و استحددتها و اتحدت بمعنی استحداد ایضا موی زهار ستردن و یقال احددت النظر الیه تیز نگریستم بوی و احتد فلان من فهو محتد و یقال ما احد منه محتدة و لا تلتة ای بد احدان بالضم حی از عرب حدرد نام مردی و لم یجی علی فعلل بتکریر العین غیره و لو کان فعللا لکان من المضاعف لان العین و اللام متغایران فیه حرد آهنگ کردن صح ف ک ۲ یقال حردت حردک ای قصدت قصدک و قوله تع و غدوا علی حرد قادرین ای علی قصد و قیل علی منع حرد و دور شدن و تنها منزل کردن صح ف ا ض ۲ و ک ۲ فهو حرید و هم حرداء و کوکب حرید ای منفرد معتزل عن الکواکب و رجل حرید ای فرید و حید منحرد ای منفرد فی لغة هذیل حرد بحرک و بسکن خشم کردن صح ک ا ف ۲ فهو حارد و حردان و منه قیل اسد حارد و لیوث حوارد و حرد البعیر حردا بالتحریک الاعیر اذا استرخی عصب احدی یدیه من عقال او یکون خلقة فهو احرد و ناقة حرداء تحرید طاق خمانیدن بیت محرد ای مسنم و حبل محرد اذا ضفر و صارت له حروف لاعوجاجه حردی نوعی از قصب غرفة محردة ای فیها حرادی القصب قال الاصمعی البیت المحرد هو المسنم الذی یقال له کاخ و المحرد من کل شی المعوج حرد بالکسر معبر الابل حرود ج و حاردت الابل اذا قلت البانها حرود بالفتح ناقه کم شیر و حاردت السنة ای قل مطرها حرقدة بالفتح گره خشکنای حرمد گل سیاه حسد بد خواستن حسود بالضم مثله صح ف ا ض ۲ و هو ان تتمنی زوال نعمة المحسود الیک حاسد حسود بالفتح تحسدت منه قال الاخفش بعضهم یقول یحسده بالکسر و المصدر منه الحسد بالتحریک و حسده علی الشی و حسده الشی بمعنی و تحاسد القوم و هم حسدة مثل حامل و حملة حشد ای جماعة و هو فی الاصل مصدر صح ف ک ۲ و ض ۲ و حشدوا ای اجتمعوا و احتشد و احتشدوا و اکذ لک و حاید فلان حاشد ای حافلا و محتشد له ای محتفلا ای مستعد اشتباه رجل محسود ای مطاع فی الناس ارض حشاد بالفتح لا تسیل الا من مطر کثیر حصد حصاد بالفتح درودن صح ف ا ض ۲ و کسر یا زرع محصود و حصید و حصیدة و حصد بالتحریک کلها بمعنی و فی الحدیث حصائد السنتهم هو ما قیل فی الانسان باللسان و قطع به علیهم حصد بالکسر داس احصاد بدرو رسیدن کشت و احصد الزرع

واستحصد اي حان له ان يحصد وهذا زمن الحصاد وسخت تافتن رسن راحبل محصد وحصد اي
محكم مفتول ودرجل محصد الرأي سديده استحصاد بدر رسيدن كشت واستوار شدن وتافته شدن
رسن ودر تافته شدن باهم وجمع آمدن قوم حفد حفدان شتاب كردن بخدمت وشتاب
رفتن شتر مرع ع ف اک ۲ ومنه في الدعاء واليك نسعى ونحفد وبعير حفا داي مسرع
واحفدته اي حملته على الحفد والاسراع حفد واحتفد بمعنى حفدة ياري گران وخدمتگاران ونبيرگان
حافد يكي رجل محفود اي مخدوم وسيف محتفد سريع القطع محفد بالكسر سماپيه محفد بالفتح وكسر الفاء اصل
دين كوهان شتر محفد الثوب نقش ونگار جامه محافد ج حقد بالكسر كينه احقاد ج وكينه گرفتن
ع ف اک ۲ يقال حقد عليه وكذلك حقد عليه بالكسر ومصدره حقد بالتحريك رجل
حقود كينه ور احقده بكينه آورد واورا احقد القوم اذا طلبوا من المعدن شيئا فلم يجدوا احتماد تفتنيقين
وتشديد اللام بخيل تنگ خوي حمد ستايش وستودن ع ک ا ف ۲ محمدة
بفتح العين كذلك حميد محمود نعت منه والتحميد ابلغ من الحمد والحمد اعم من الشكر محمد هو الذي
كثرت خصاله المحمودة محمدة بكسر العين خلاف مذمت احماد لبستايش رسيدن واحمد الرجل
اي صار امره الى الحمد واحمدته اي وجدته محمودا وفي المثل العود احمد اي اكثر حمدا وحماد له اي حمدا
له وشكرا بني على الكسر لانه معدول عن المصدر وفلان يتحمد علي اي يمتن يقال من انفق ماله
على نفسه فلا يتحمد به على الناس حمدة مثل همزة بسيار ستاينده وغلو كننده در ستايش حمدة النار
آواز آتش وا حتمد الحر اي احتدم وهو قلبه يعني افروخت آتش وحماداک بالضم ان تفعل
كذا اي قصاراک وغايتک تحمد يعني ازنبي از محمود اسم الفيل المذكور في القرآن حيود حيد
حيدودة ميل كردن ع ع ف اک ۲ واصله تحريک الياء فسكنت لانه ليس في الكلام
فعلول بالتحريک غير صعفوق يقال حاد عنه اي مال وعدل عنه وقولهم حيدي حيا دكقولهم فيحي فياح
محايدة حيا وبكسو شدن يقال حايده اي جانبه حمار حيدي بفتحتين اي يحيد عن ظله لنشاطه يقال
كثير الحيود عن الشيء ولم يجي في نعوت المذكر شيء على فعلى غيره حيد بالتسكين بيرون جستگي كوه حيدة
گره شاخ گوزن وشاخ رنگ حيود حيد ج مثل بدرة وبدر وكل نتوء في الجبل والقرن وغيرهما
فهو حيد حيدان سنگ كه از سم ستور بيكسو جهد در رفتن ضمه يعني حمد بكسر شير سطبر

وجد نیدی شگفت حرافد کرام الابل ای شتران نجیب حرد دروید ن حصد نقبتین کهبر دالحصد
وآن عصارهٔ نیله بهج است حفرد دانه گوهر و گیاهی حقند و صاحب شتران نیک تیمارکن آنها
حکد الی اصله بحکد رجع واستکدا الیه یعنی تا جنیز نمود و اعتماد کرد حاکد شد محکد اصل و پناه گاه السحلید من الابل
کز بیج شتر کوتاه حلبدهٔ مونث و خمان حلبدهٔ میش و نرک حلقد بد خلق دگران جان ابل
محالید وقلت البانها یعنی شتر ماده که شیر آنها رو کمی نهاده باشد حمرده شیرینک الحمند کفنق الاحساء
دالوا حل کقبول حنجود گزنبور نامی گلو و شیشهٔ دراز که دران سفوف و مانند آن نهند و ظرفی هیچ چانه
کو حاپ الحید کقنفذ الجبل من الرمل الطویل حادیحو کیمید یعنی میل نمود ع ف اص ۲
وحاقد ابو قبیله من حدان و قحاوده الحمی اتقنده حود بالضم موضعی **فصل الخاء** خد
رخساره بها خدان و شگافتن زمین را ع ف اص ۲ یقال خد الارض محذدة بالکسر نارنیارسان
و آهن که زمین را بدان شگافند اخدود بالضم شکاف زمین بدر را اخضر تا اخدود ای خدت فی الحکید
خدة بالضم کنده فدادداغ بیر رخسار بعیر مخد و نعت منه شخهد دلاغر و خد دلحمه و تخدد ای تشنج خریدة
زن شرمگین خرائبتج خر د محرد کذلک جاریهٔ خرود ای خفرة لولؤة خریدة ای غیر مثقوبة و کل عذرار
خریدة قال ابن الاعرابی اخرد الرجل اذا اقل کلامه یقال بالک مخرد کذا فی مجمل اللغة خضد بالفتح خماندن
چوب یقال خضدت العود فانخضد ای ثنیته فانثنی من غیر کسر و سخت خوردن و خائیدن چیزیرا
شتری چون خیار و بادرنگ و جز آن و پرپیدن تخضید کذلک و خار درخت خشودن فهو خضید و مخضود
خضد بالتحریک آنچه از درخت تر خشوده باشند خضاد بالفتح درخت نرم بی خار اخضاد استیتی
نمودن ناقه بی حمل خفود بالفتح ناقه که بچه افگند پیش از انکه صورت پیدا شود خفید دشترمرغ سنک
خلد بالضم والسکون همیشگی و نوعی از کلاکموش نابینا خلود همیشه بودن ع ف ا
ص ۲ اخلده الله و خلده و قیل لا ثاقی القصور شحو اللّه و اخلد بالمکان ای اقام به و اخلدت الی فلان
ای رکنت الیه و اخلد بصاحبه ای لزمه رجل مخلد مرد سیاه پیر خلد بالتحریک دل یقال وقع ذلک
فی خلدی ای فی روعی و قلبی خالدان نام دو کس از بنی اسد خالد بن نضله و خالد بن قیس
خمود فرو مردن آتش ع ف اص ۲ خمدت النار ای سکن لهبها ولم یطفأ جمرها
و همدت اذا طفئ جمرها و اخمدتها النار اطفاتها خمدت الحمی ای سکن فورها و خمد المریض ای اغمی

علیه او بات خمود بالفتح والتشدید جائی که آتش در وی خوابانند خُود زن نازک خُود ج مثل
سُج کُذن و رماح لُدن تخوید شتاب رفتن اخبندی البعیر کلان و سخت شد و جاریة خبنداة
تامة القصب او تارة ممتلئة او ثقیلة الورکین وساق خبنداة مستدیرة ممتلئة ورجل خبندی مرد
پُرگوشت خبانده وخبندیات ج واخبندی تم قصبه خُرید کعلبط شیر سطبر ترش منخر ید بکسر میم ثانی
مقیم وخاموش سرفکنده خویزمند اد بضم الخاء وکسر الزاء وفتح المیم وسکون النون والدال امام
ابی بکر المالکی الاصولی الخیشند کسبل الرطبة گیاه تر نو بو با وغیر دبا واصلها خوید

فصل الدال

دد بازی بالتخفیف وفی الحدیث ما انا من دد ولا الدد منی وفیه ثلاث لغات تقول هذا دد و
ددا مثل قفا ودَدَن ج دَرد بالتحریک بی دندان شدن رجل اَدرد وامرأة درداء وفی الحدیث
امرت بالسواک حتی خفت لا دردن ای اراد بالخوف الظن دردم بکسرتین بهیا ساکن ناقه کلان سال
وهی الدرداء والمیم زائدة کما قالوا للدلقاء دلقم وللدقعاء دقعم علی مثل فعلم دُردی بالضم آنچه ته
نشیند از مائع چون روغن وغیر آن خلاف صافی دُرَید نام مردی تصغیر درد مرثما دَعد نام
زنی یصرف ولا یصرف دعد ودعدات ج دُودة کرم دُود ج دیدان جمع الجمع دوید تصغیر دود
دُویدة ومنه یقال داد الطعام یداد اذا وقع فیه السوس وأداد ودوّد مثله دودان بدر قبیله از
اسد ابو دؤاد بالضم نام شاعر داود نام پیغمبری علیه السلام وهو اسم اعجمی لا ینصرف دَوْدَة لعب
کردن الددد فی قول طرماح واستطربت ظعنهم لما احتال بهم آل الضحی ناشطا من داعبات دَدَد
کسره بدال ثالثة لان النعت لا یتمکن حتی یتم بثلاثة احرف اراد بالناشط الشوق النازع یعنی
بالحاق دال سوم لفظ را کامل کرد چه نعت متمکن نمی شود تا وقتیکه سه حرف کامل نشود دیناوند
کوهی است بکرمان والعامة تقول دباوند وکوهی است بلند بنواحی ری که عثمان رض ابا الحکم
در آنجا برای مشاهده نیرنجات فرستاده بود

فصل الذال

ذرود بالکسر
نام کوهی ذَود من الابل وهو ما بین الثلاث الی العشرة وهی مؤنثة لا واحد لها من لفظها اذواد
کثیرا وفی المثل الذود الی الذود ابل والی ههنا بمعنی مع ای اذا جمعت القلیل مع القلیل صار
کثیرا ذیاد بالکسر راندن یقال ذُدته عن کذا وذدت الابل ای سقتها وطردتها تذاد وید راندن و
اَذدته ای اعنته علی ذیاد ابله رجل ذائد وذوّاد ای حامی الحقیقة وذوائع مذود بالکسر زبان ذائد نام اسپی هم

از بیخ جدا کردن **فصل الراء** رأد رؤد بالضم زن جوان نیکو تن ج آرآد
رأدة رؤدة بالهاء کذلک رأد الضحی غایت چاشت ترأد شادمانی نمودن از نعمت ترآد وارتاد
یعنی رئبة بالکسر نیزاد در بجالم نیز ربد اقامت کردن بجائی وباز داشتن مربد بالکسر جائی
باز داشتن شتران وغیر آن ومنه سمی مربد البصرة واهل المدینة یسمون الموضع الذی یجفف فیه التمر مربدا وهو المسطح والجرین
فی لغة اهل نجد تمر ربید وهو الذی ینضد فی الجرار وینضح علیه الماء ربدة بالضم خاکستر گونی ومنه ظلیم اربد اربداد خاکستر گون
شدن نعامة ربداء ونعائم ربد وقد اربدت ربداء ای منکرة وعنز ربداء ای سوداء منقطة بحمرة وهی من شیات المعز
خاصة اربد بن ربیعة برادر لبید بن ربیعة الشاعر وتربدت السماء ای تغیمت وتربد وجه فلان
ای تغیر من الغضب وتعبس ربد بالضم وفتح ۲ پرنگ چیزی سیف ذو ربد شمشیر باپرنک وتربدت الشاة
منه ای ربدت وذلک اذا ضرعت فتری فی ضرعها لمع سواد وبیاض رثد سهم نهادن رخت
متاع رثید ومرثود ای نضید ومنضود رثد بالتحریک کذلک وایضا ضعفة الناس یقال ترکنا علی الماء
رثدا اما یطیقون تحملا واما الذین لیس عندهم ما یتحملون علیه فهم مرتثدون ولیسوا برثد یقال ترکت
بنی فلان مرتثدین ما تحملوا بعد ای ناضدین متاعهم قال ابن السکیت ومنه اشتق مرثد اسم رجل
وهو ایضا اسم من اسماء الاسد رثدة بالکسر جماعة مردم که مقیم باشند بجائی قال الکسائی ارثد القوم
ای اقاموا واحتفر القوم حتی ارثدوا ای بلغوا الثری ارجاد لرزانیدن ارجاد ارعد بمعنی رخود بالکسر
بتشدید الدال نرم استخوان بسیار گوشت رجل رخود الشباب وامرأة رخودة الشباب
ای ناعمة رد ردة بالکسر مرد باز گردانیدن رده عن وجهه ای صرفه قوله تعالی فلا مرد له ورد علیه الشئ
ای لم یقبله وکذلک اذا خطأه ورده الی منزله ورد الیه جوابا ای رجع مردودة زن طلاق کرده
واسترد شدی وهی مردودة لانها ترد فی نصابها مرد باز گردانیدن مثل المحلوف والمعقول
ششی رد ای ردی وفی لسانه ردة ای حبسة وفی وجهه ردة ای قبح مع شیء من الجمال تردید
شواد دو دل گردانیدن یقال رددته فتردد ورجل مردد ای جائر بائر ارتداد برگشتن از دین وغیره
ومنه المرتد استرداد طلب الرد یقال استرده الشیء ردید ای مثل خصیصی وهی الرد وفی الحدیث
لا ردیدی فی الصدقة وراده الشیء ای رده علیه وهما یترادان البیع من الترد والفسخ هذا الامر ارد
علیه ای انفع له وهذا الامر لا رادة له ای لا فائدة له ولا رجوع ردة بالکسر اسم من الارتداد وپر شدن بستان

ارضاع شیر دادن یقال ارضعت الشاة جدیها ای ... اقصر عمت یعنی لبستان گو
و جاء فلان مربد الوجه ای غضبان و رجل مربد ای ... و مرد ای کثیر الوجع رشاد بسیار
بودن خلاف غی رشد بره شدن صح ف ا ض ۲ رشد بفتحتین لغة فیه صح ک ا
ف ۲ ارشده الله فهو رشید مرشد نمودن راه یا الطریق الارشد نحو الاقصد یقال هو لرشدة
خلاف زنیة و این رشده حلال زاده ام راشد کنیت موش بنو رشدان بطنی از عرب
رصد نگریستن و لیکن چشم داشتن صح ف ا ض ۲ الراصد للشئ الراقب له ترصده
ای ترقبه رصیف سنگ ... که خواهد ... سوی شکاری رصود بالفتح شتر که منتظر نوبت آب باشد
رصد بفتحتین گیاه و باران اندک یقال بها رصد من حیا ارصاد جمع و گروهی چشم دارندگان
یستوی فیه الواحد والجمع والمونث والمذکر وربما قالوا ارصاد بلفظ الجمع مرصد بالفتح جای نگاهداشت
ارصدت له اعددت له مرصاد بالکسر راه رصدة بالضم کاره صیاد و بالفتح یکدفعه باران رصاد بالکسر
ج و یقال رصدت الارض فهی مرصودة رعد تندر و غریدن صح ف ا ض ۲ یقال رعدت السماء
و برقت و رعدت المرأة و برقت ای تزینت و رعد الرجل و برق ای تهدد و اوعد و یقال السحاب
تحت الراعدة للرجل کثیر الکلام ولا خیر عنده بنو راعدة بطنی از عرب قال ابو عبیدة و ابو عمرو ارعد
وابرقت و رعد القوم و ابرقوا ای اصابهم رعد و برق و ارعد الرجل و ابرق ای تهدد و اوعد و [illegible]
ارتعاد لرزیدن یقال ارعد فارتعد رعدة بالکسر لرزه ... ای اخذته الرعدة و ارعدت فرائصه
عند الفزع رعدید بالکسر ترسنده و زن لرزان گوشت ... و یقال هو یترعد ای یلجف فی السؤال
رعاد نوعی از ماهی که بسودن او دست و پا لرزان شود چنانکه آن ماهی زنده باشد رجل رعاد
بسیارگوی و قولهم جاء بذات الرعد والصلیل یعنون بها الحرب ذات الرواعد یعنی عیشة
رغد بالتحریک ای واسعة طیبة و رغد عیشهم بضم الغین والکسر ای طاب و اتسع و ارغد القوم
اخصبوا و ارغدوا مواشیهم ای ترکوها و شأنها رغیدة نوعی از طعام با شیر و آرد ارغید ...
شیر و تمام ناخفتن آن و بشکستن و سکاریدن و در آمیختگی رامی مرخبری مرغاد ای شاک
متخلط فی رأیه رفد بالکسر دهش بالفتح مصدر و یاری دادن صح ف ک ۲ رفده
ای اعانه و اعطیته رفد بالفتح والکسر ... قدح بزرگ ... و ایضا ... زبان که ...

با کلان نماید مرافقه گوسفندان که شیر خشک کنند در تابستان و زمستان ارفاد ای عطا
و اعانت مرافدة معاونت ترافد تعاون استرفاد استعانت ارفاد و ترفید مهتر و بزرگ
گردانیدن یقال رفّد فلان ای سوّد و عظم رفود بالفتح ناقه که بیک دوشیدن یک قدح شیر
پر کند رفادة رگ بند و جراحت بند و مالی که قریش بجهت حاجیان بیرون آوردندی و کانت الرفادة
والسقایة لبنی هاشم والسدانة واللواء لبنی عبد الدار قال ابو زید رفدت علی البعیر ارفد رفدا اذا عملت له
رفادة و هی مثل حاشیة السرج رافدان دجله و فرات روافد رهای سقف نوار فده گردی از پشم
رفیدة بالضم حیی از عرب یقال لهم الرفیدات **رقاد** بالضم خواب و خواب شدن رقد رقود کند
قوم رقود و رقد رقدة فعلة منه مرقد بالفتح خوابگاه ارقده ای انامه و ارقد بالمکان ای اقام به مرقد
بالکسر داروی که خواب آرد رقدان برجستن بره و بزغاله از نشاط ارقداد شتافتن رجل مرقدی ای ایستین
بلینهما ساکن مشددة الدال مفتوحة مثال مرعزی الذی یرقد فی اموره ای یقود و علی نیه و خم فارانده
کرده و بیهو معرب رواقید ج رقد نام کوهی که سنگ آسیا از وی گیرند **رکود** ایستادن آب
و باد و کشتی و آفتاب بنصف نهار و راست ایستادن روزه تر انه و آرام گرفتن ه دهم و کل
ثابت فی مکان فهو راکد مراکد ایستادن جایهای مردم و غیره جفنة رکود بالفتح کاسه پر **رماد**
خاکستر رمدداء بکسرتین بالمد و الارمداد کالارثیاء و مثله یقال رماد رمدد بکسرتین ای هالک ارمد
خاکستر گون نعامة رمداء و یقال للبعوض رمد بالضم و السکون ارماد درویش شدن و پستان کردن
ناقه و گاو و گوسپند ترسید در خاکستر کردن و فی المثل شوی اخوک حتی اذا انضج رمد ترمید بریان کردن
در خاکستر سخته ترسید پستان کردن میش یقال رمّدت الضأن فربّق ربّق ای هیّئ الارباق
رمد بالسکون رمادة هلاک شدن **ع ف ک** ۲ یقال رمدت الغنم ای هلکت من
برد او صقیع قال ابن السکیت قد رمدنا القوم نرمدهم ای اتینا علیهم عام الرمادة سال هلاکی ستور
و مردم و هی اعوام جدبة تتابعت علی الناس فی ایام عمر بن الخطاب رض رمد بالتحریک درد چشم
و ورد آمدن فهو رمد و ارمد وارمد الله عینه فهی رمدة ما ارمد آب شور رند نوعی از درخت خوشبو
و هو العود یقال للعود رند **رود** آب جلفت جستن **ع ف اض** ۲ فهو رائد یقال لا یکذب الرائد
اهله در رفتن و آمدن رائد الشیء ای جاد و ذهب رائد ایضا دست ستاس ارادة خواستن و اصله الرود

لقولک راوده الا ان الواو سکنت فنقلت حرکتها الی ما قبلها فانقلبت فی الماضی الفا و فی المستقبل
یاء و سقطت فی المصدر لمجاورتها الالف الساکنة و عوض منها الهاء فی آخره و راودته مراودة
و رواد ای اروته از تیاد جستن و فی الحدیث اذا بال احدکم فلیرتد لبوله ای لیطلب مکانا لینا
او منحدرا رایدٌ الابل بالکسر گشتن شتر پیش و پس بچراگاه مراد بالفتح موضع منه و مراد الریح
المکان الذی یذهب فیه و یجاء رادة بلا همز زن طواف کننده بهمسایگان رودان مصدر منه
تقول راودت المرأة ترود فهی رادة و رجل راد بمعنی رائد و هو فعل بالتحریک بمعنی فاعل کالفرط بمعنی
الفارط زائد العین عوار یا الذی یرود فیها و رائد وسادة ای لم یستقر مرود بالکسر میل سرمه و آهن
حلقه لگام و چرخ دلو از آهن و یقال یمشی فلان علی رود بالضم ای علی مهل و تصغیره روید از رواد
مرود بالفتح و الضم نرم رفتن و راندن یقال ارود فی السیر ای رفق و قولهم الدهر ارود ذو غیر ای
یعمل عمله فی سکون لا یشعر به و یقال رویدک عمرا فالکاف للخطاب لا موضع لها من الاعراب
و روید غیر مضاف الیها و هو متعد الی عمرو لانه اسم سمی به الفعل و یعمل عمل الافعال و تفسیر روید مهلا و تفسیر
رویدک امهل لان الکاف انما تدخله اذا کان بمعنی افعل دون غیره و حرکت الدال لالتقاء الساکنین
و نصبت نصب المصادر و هو مصغر مامور به لانه تصغیر الترخیم من ارواد و هو مصدر ارود یرود و له
اربعة اوجه اسم للفعل کقولک روید عمرا ای ارود عمرا بمعنی امهله و صفة کقولک ساروا سیرا
رویدا و حال کقولک ساروا سیرا رویدا و حال کقولک سار القوم رویدا لما اتصل بالمعرفة صار حالا
و مصدر نحو قولک روید عمرو علی الاضافة کقوله تعالی فضرب الرقاب زید کرانه بیرون جستة
از کوه زلوح ج ریح زیدة رادة زیدانه ای لیتة البوب ضمیمه رصد التلاع کالارا
ترتیب مهاد از غلدا فعلل من الرغد رهده سخت ساییدا مداعج بالفتحها رهادة نازکی و آکنده
الشابة الرخصة الناعمة یعنی زن جوان نازک اندام تازه رود و نوعی از خوردنی که از گندم کوفته
و شیر سازند رهودیة نرمی و رهه ترهید آتی بالطاقة اللطیفة و امر مرهود لم یحکم و ترکتهم مرهودین ای غیر
عازمین علی امر یعنی گذاشت ایشان را در حالتیکه عزم بر کاری نداشتند

فصل الزای

زأد ترسانیدن مع بالفتحها مزؤد ای مذعور زبد بالتحریک کفک آب و شیر و سیم و جز آن
زبدة بالضم اخص منه ازبد الشراب و بحر مزبد ای مائج یقذف بالزبد و ازبد السدر ای نور ...

بالضم کفک و بمعنی شیر زبده مسکه زبد بالفتح اندک دادن صح ف ا ل ب ۳ و فی الحدیث انا
لا نقبل زبد المشرکین ای رفدهم و زبدت المراة سقاءها ای مخضته حتی یخرج زبده و زبدة از زبده
بالضم ای المسکة الزبد تر و بیدیه پدید زدن و کفک بر آوردن دهان زبد بشدقه فلان و تزبد یمینی و تزبد الیمین اذا اسرع [illegible]
زباد اللبن بالضم والتشدید ما لا خیر فیه و فی المثل اختلط الخاثر بالزباد والزباد ایضا مشت زباد و هی کهنکک مزید نام
مردی زبید بطنی از مذحج زبید بفتح الزاء مدینة بالیمن زبیده بالضم نام همسر هرون [illegible] زرد بالسکون زبید
والحرکة فرو بردن بگلو صح ک اف ۲ و خبه کردن صح ف اض ۲ یقال زرده [illegible] زاد
فرو برد و زرده خبه کرد و زرده بافتن و درهم افگندن حلقها مزرد و خبه کرده اندر راه فرو خوردن مزرد
گلو و حلق زراد بالکسر ریسمان که بوی گلوی شتر بندند زرد بالتحریک ایضا زره بافته زراد
زره گر مزرد بالکسر نام مردی زرود بالفتح موضعی زغد سخت بانگ کردن شتر صح بفتحهما فشردن زغد
گلو راو مشک را تا مسکه از وی بیرون آید زغید مسکه بیرون گرفته از مشک زند معروف دست زند
و بمعنی زندان و چوب یا آهن آتش زنه زنده سنگ یا چوب زیرین چقماق و قیل هما زندان
اذا اجتمعا ولا یقال زندتان زناد ج ازند ازناد و کذلک و قیل لمن اعان و انجد وریت بک
زنادی مزند بخیل تنگ خوی و ثوب مزند تنگ پهنا تزنید تنگ کردن و هو ایضا ان تخلل
اشفار الناقة بأخلة [illegible] ثم تشد [illegible] و ذلک اذا اندحقت رحمها بعد الولادة عن ابن درید
و تزند فلان اذا ضاق بالجواب و غضب زهد بالضم ناخواهانی خلاف رغبت زهادة ناخواهان زهد
بودن صح ک اف ۳ یقال زهد فیه و عنه بفتحهما [illegible] فیه و فلان [illegible] ای [illegible]
خلاف رغبت و زهد فیه و عنه مزهد اندک مال و فی الحدیث افضل الناس مؤمن مزهد [illegible]
اندکی یقال [illegible] آدمی [illegible] زهید ای قلیل الاکل [illegible] یقال [illegible]
بالفتح ای قدر [illegible] و فلان [illegible] فلان ای لئیم زهیدا و ارض زهاد بالفتح ای
[illegible] مطر کثیر [illegible] بالسکون [illegible] درخت خرما صح بفتحهما زهدت النخل [illegible]
زاد توشه تزود توشه داشتن یقال زوده تزویدا و مزود بالکسر توشه دان و العرب [illegible] زاد
[illegible] المزاد و زیادة بالکسر و مزید بالفتح افزونی و کذلک زوادة بالضم حکاها یعقوب عن [illegible] زید
[illegible] زید نام مردی و افزون شدن و کردن لازم متعدی و کذا بالکسر صح ف ا ک ۲

وزاد وازداد ای کسبی یقال زاده الله خیرا وزاد فیما عنده ویقال افعل ذلک زیادة والعامة تقول
زائدة واستزاده ای استقصره وتزید السعر ای غلا وتزید نوعی از رفتن ودروغ گفتن زائدة الکبد
پاره از جگر جدا از وی لقب سعید بن عثمان یقال کان له ثلث بنیات تزوج زائدة یکی از نامهای
شیر یعنی بید اندیشه وانیابه وزئیره وصولته تزید بطن قبیله والیه نسب البرد والمزیدیة مزاده
توشه دان وآبست دان مزاد مزاید ج ضیمه زغید بسکه زغودة آواز شتر
که در حوصلت خود بگرداند زغد الاناء پر کرد آوند را زغد فلان فرسه شیر البسیار جو داد اسب خود را
زمرد زمرد الزماورد فی ورد

فصل السین

الاساد به شب رفتن قال ابو عمرو
وهو ان تسیر الابل اللیل مع النهار وقال المبرد هو سیر اللیل لا تعریس فیه والتاویب سیر النهار
لا تعریج فیه سؤدد بالضم باقی جوانی وقوت زن ویقال ان فیها لسؤددا ای بقیة سأد وسأد بالسکون
والحرکة خیه کردن مسأد ومساد علی المفعل وفعال خیک روغن وعسل یهمز ولا یهمز فاذا همز فهو مفعل
واذا لم یهمز فهو فعال سبد اندک یقال ماله سبد ولا لبد ای قلیل ولا کثیر ویقال السبد من الشعر واللبد
من الصوف تسبید از بیخ برکندن موی وچرب ناکردن سر وفی الحدیث قدم ابن عباس مکة
مسبدا رأسه وسبد الشعر بعد الحلق ای نبت واسود وسبد الفرخ ای بر کشید وسبوک سبد
بالضم مرغی نرم پر یا والعرب تشبه الفرس به اذا عرق سبدان بالکسر ج سبد بالکسر سختی یقال
سبد مسبد اذا کان داهیا فی اللصوصیة قال ابو عمرو سبندی وسبنتی بالدال والتاء الجری من
کل شیء وقال الاصمعی هما النمر سجود سر بر زمین نهادن وفروتنی کردن والاسم السجدة بالکسر
وسورة السجدة بالفتح اسجد ای طأطأ رأسه والخمرة سجادة جای نماز گستردن سجده وپیشانی سجاد
چشم بر یک جای داشتن وسست کردن چشم را دراهم الاسجاد هی دراهم کانت
علیها صور یسجدون لها مسجد بکسر الجیم مزگت وبفتحها الجبهة مساجد ج قال الفراء کل ما کان
علی فعل یفعل فالمفعل فیه بالفتح اسما کان او مصدرا ولا یقع فیه الفرق مثل دخل یدخل
وهذا مدخلنا الا احرفا من الاسماء الزموها کسر العین من ذلک المسجد والمطلع والمغرب والمشرق
والمسقط والمفرق والمجزر والمسکن والمرفق من رفق یرفق والمنبت والمنسک من نسک ینسک
فجعلوا الکسر علامة للاسم وربما فتحه بعض العرب فی الاسم فقد روی مسکن وقد سمعنا المسجد والمطلع

قال والفتح في كله جائز وان لم نسمعه وما كان من باب يفعل ف اك ٢ فالموضع بالكسر
والمصدر بالفتح للفرق بينهما تقول نزل منزلا بالفتح اي نزولا وهذا منزله بالكسر وهو مذهب تفرد به
هذا الباب من بين اخواته والمواضع والمصادر في غيره من الباب بفتح العين ولا يقع فيه الفرق
ولم يكسر شيء فيما سوى المكسور الا الاحرف التي ذكرناها والمسجدان مسجد مكة ومسجد المدينة
بفتح الجيم پيشانی مساجد پیوند هفتگانه كما في الحديث امرت ان اسجد على سبعة آراب سخد
بالضم زرد آب كه با بچه از رحم بيرون آيد واصبح فلان مسخدا اي مصفرا ثقيلا مخثورا وفي الحديث
في صحيح السخد على وجهه سند عيب چون كری وگنگی ومانند آن اسدة ج وهو جمع على غير قياس
والقياس سدد ومنه قولهم لا تجعلن بجنبك الاسدة اي لا تضيقن صدرك فتسكت عن الجواب
كمن به صمم او بكم وباز داشت وكوه ميان دو موضع وبالضم كذلك وبرآوردن واستوار كردن رخنه
يع ف اض ٢ وسد ايضا شيء يتخذ من قضبان له اطباق سد بالضم وادی سنگناك
كه آب در وی ايستد سدد ج مثل حجر وحجرة وميغ بسيار كه روی هوا البته باشد
يقال جاءنا جراد سد اي سد الافق من كثرته وابر سياه سدد ج سدة بالضم بجاری كه بينی
استوار شود ونقش نتوان زد سداد بالضم كذلك مثل عطاس صداع ودرد درگاه يقال
رأيته قاعدا بسدة بابه وفي الحديث الشعث الرؤس الذين لا تفتح لهم السدد اي الابواب
ومنه سمي اسماعيل السدي لانه كان يبيع المقانع والخمر في سدة مسجد الكوفة سداد بالفتح بمعنى راستی
در كردار وگفتار وكذلك سدد مقصور منه يع ف اك ٢ تسديد توفيق سداد يافتن
رجل مسدد اي كان يعمل بالسداد والقصد والمسدد المقوم وسدد رمحه وهو خلاف قولك حرفه
وسد يسد بالكسر اي صار سديدا وهو يسد في القول فهو مسد اي يصيب السداد والقصد وامر سديد
واسد اي قاصد واستد اي استقام واستدت عيون الخرز وانسدت يعني اما سداد القارورة
وسداد الثغر فبالكسر لا غير واما قولهم فيه سداد من عوز اي اصبت به سدادا من عيش اي
ما تسد به الخلة بفتح السين وكسرها والكسر افصح مسد بالفتح بستان بين مصر وذلك البستان
باسنده سرد درز دوختن اديم تسريد مثله وزره بافتن وسوراخ كردن والخرز مسرد ومسراد
پرنده كه الدرع والسرد ايضا الدرع المثقوبة والسرد اسم جامع للدروع وسائر الحلق

وهو يسرد الحديث سردا اذا كان جيد السياق له وسرد الصوم تابعه وقيل في الاشهر
ثلثة سرد وهو ذو القعدة وذو الحجة والمحرم وواحد فرد وهو رجب سرندي سخت سرد اقو مونث
مستريهي الذي يقلوك وتليك وامسرنداه اي امتلاء والاسرنداء والاغرنداء واحد المياء
للالحاق بافعنلل سريه هيشه سرياده نيكو پرورش دادن كودك را سرهيه كوبان شتر
سريه اي سهين سعد نام مردي وبتي ونيك بختي سعود مصدر منه وجمع بفتحها سعود
خلاف نحوست واستسعد بيمن به واستسعده اي عده سعيدا اسعاد نيك بخت شدن خلاف
شقاوت كافه فهو سعيد وسعد فهو مسعود وقرأ الكسائي واما الذين سعدوا
بضم السين واسعده الله فهو مسعود ولا تقول مسعد كانهم استغنوا عنه بهو واسعاد ايضا ياري كردن
مساعدة يا يندي نمودن بمعني يار و نست وقولهم لبيك وسعديك اي اسعادا لك بعد اسعاد
وسعود النجوم عشرة اربعة منها في برج الجدي والدلو ينزلها القمر وهي سعد الذابح وسعد بلع وسعد
السعود وسعد الاخبية واما الستة التي ليست من المنازل فسعد ناشرة وسعد الملك وسعد البهام وسعد الهمام
وسعد البارع وسعد مطر وفي العرب سعود قبائل شتى منها سعد تميم وسعد هذيل وسعد قيس وسعد بكر
بنو اسعد بطني از عرب وهو تكبير سعدي وهي اسم امرأة وقولهم في المثل اسعد ام سعيد اذا سئل
عن الشيء اهو مما يحب او يكره ويقال اصله انهما ابنا ضبة بن اد خرجا فرجع سعد وفقد سعيد فصار
مما يتشاءم به سعيدية نوعي از برد يماني سعدان گياهي وهو من افضل مراعي الابل وفي المثل
مرعى ولا كالسعدان والنون زائدة لانه ليس في الكلام فعلال غير خزعال وقهقار الا من المضاعف
ولهذا النبت شوك يقال له حسك السعدان وتشبه به حلمة الثدي يقال سعدانة الثندوة
سعدانة سينة شتر وگره بند نعل وگره رشته ترازو سعدانات ناخنان زير خرده گاه شتر يا
پاي وي مردم وبال مرغ ساعدة يكي از نامهاي شير ونام مردي سواعد آب راهها سوي جوي
يا دريا وجايهاي رستن مغز در استخوان سعد بالضم مشك زمين سعادي بالضم مثله قوم ساعدة
قومي از خزرج سقيفه بني ساعدة جاي وسراي ايشان سفاد بالكسر جستن نر بر ماده
كافه وذلك يقال في التيس والبعير والثور والسباع والطير
كافه قال ابو عبيدة اسفاد بر جهانيدن وسفدتها نزت السباع ايضا

ستود نشنیدن الفاریح مر نخ بهان کن و از آباب زن خوانند سلغد بالکسر لغتیست فی الدال
و رگ سنمو و سر دردو اداشتن از تکبر ع ف اض ۲ وکل رافع راسه فهو سامد و سرشیدن
یقال سمدت ای علوت و کوشیدن ستور در رفتن سمدت الابل فی سیرها ای جدت
و بازی کردن سامد ای لاه و یقال للقینة اسمدینا ای الهینا بالغناء و تسمید بار دادن زمین را
و موی از بن بر کندن اسمداد بر آماسیدن از خشم مشمعد آماسیده و یقال اسمعدت
انامله و اسمعد ای امتلأ غضبا سند بالتحریک آنچه پشت بدو باز نهند از بلندی کوه و تکیه گاه
سنود پشت باز نهادن ع ف اض ۲ سندت الیه و استندت بمعنی اسناد باز خواندن
بکسی و تکیه دادن چیزی را به چیزی و بر داشتن سخن بگوینده وی و خشب مسندة شدد للکثرة
و تساندت و استندت بمعنی خرج القوم متساندین ای علی رایات شتی و لم یکونوا تحت رایة
امیر واحد مسند بالضم روزگار و پسر خوانده و دعی تمیز را مخالف خط سناد بالکسر شتر قوی
پیکر و اختلاف ردفین در شعر یقال منه ساند الشاعر و ساندت الرجل ای عاضدته و کانفته
سنداد بالکسر نام جوی سند بالکسر نام شهری و مردم آن شهر واحده سندی مثل زنجی
و زنج سیادة سودد و سید وده مهتر شدن یقال ساد قومه فهو سید و هم سادة و تقدیره فعلة
بالتحریک لان تقدیره سید فیعل و هو مثل سری و سراة لا نظیر لهما یدل علی ذلک انه یجمع علی
سیائد بالهمز مثل افیل و افائل و تبیع و تبائع و قال البصریون تقدیره سید فیعل و جمع علی سادة
وزن فعلة بالتحریک کانهم جمعوا سائدا مثل قائد و قادة و ذائد و ذادة و قالوا انما جمعت العرب
السید و الجید علی فیائل بالهمز علی غیر قیاس جمع فیعل فیاعل بلا همز و الدال فی سودد زائدة
للالحاق ببناء فعلل مثل جندب و برقع تسوید مهتر گردانیدن و سیاه کردن تقول سوده
قومه و هو اسود من فلان ای اجل منه قال الفراء تقول هذا اسید قومه الیوم فاذا اخبرت انه
عن قلیل یکون سیدهم قلت هو سائد قومه عن قلیل و اساد الرجل و اسود ای ولد غلاما
سیدا او کذلک اذا ولد غلاما اسود اللون و استاد القوم بنی فلان ای قتلوا سیدهم او اسروه
او خطبوا الیه سواد بالفتح سیاهی اللون اسود اذا اسود یاد مصدر ان فیه یجوز فی الشعر اسوادّ
بتحریک الالف لالتقاء الساکنین و الامر منه اسواد و ان شئت اظهرت اسود سیاه

تصغيره أُسَيِّد وأُسَيْوِد أُسَيْدِيّ بحذف الياء المتحركة منسوب اليه وتصغير الترخيم سُوَيْد ويقال سَوِّد الرجل
كما تقول عَوِّرت عينه ويقال كلّمت فلانا فما ردّ عليّ سوداء ولا بيضاء يعني كلمة لا قبيحة ولا حسنة
أسودان خرما وآب وَطْأة سوداء اي دارسة ووطأة حمراء اي جديدة أسود مار بزرگ سياه أساود ج
على انه اسم ولو كان صفة لجمع على فُعْل يقال أسود سالخ غير مضاف لانه يسلخ جلده كل سنة والانثى
أسودة ولا يوصف بسالخة مُساودة برابري كردن بزرگي وبسياهي يقال ساودني فلان فسُدته
من سواد اللون والسودد جميعا سَوَّدت الابل اذا داويت من الشعر البالي ادبارها قال الكسائي
سَيِّد بزرگان سال وفي الحديث ثَنِيّ الضأن خير من السَّيِّد من المعز وقولهم جاء فلان بغنمه سود
البطون وجاء بها حُمر الكلى معناهما مهازيل سَواد بالفتح سياهي اشخاص واعيان أسودة ج أساود
جمع الجمع سواد الامير ثقله ويقال بفلان سواد اي بال كثير سواد الكوفة والبصرة قراهما سواد القلب حبّته
وكذلك اسودة وسوداؤه وسُوَيداؤه سواد الناس عوامهم وكل عدد كثير سُود بفتح السين جبال قيس
سِواد بالكسر نهاني گفتن وسِرّ السِّرار وساودته اي ساررته واصله ادناء سوادك من سواده اي شخصك
من شخصه وقيل لابنة الخُسّ لم زنيت وانت سيدة نساء قومك قالت قرب الوساد وطول السواد
سِيد بالكسر گرگ سِيدان ج سِيدة مؤنث وربما سمي به الاسد سيد السّينة قبيلة از بني ضبة سيدان نام
پشته سُهاد بالضم بيداري سَهَد بفتحتين بيدار شدن ع ك ا ف ٢ سُهُد بضمتين
كم خواب تسهيد بيدار كردن ويقال ما رأيت من فلان سُهدة اي امرا اعتمد عليه من كلام او خبر
ضميمه سَبَرْد شعره ستردن آزاد سبردت الناقة شعر ولدها فكانها لم تزل اذا جثت سبرد
نعت منه ساتيدا في قول يزيد بن مفرغ فدير سوى فساتيدا فبصرى فحلوان المخافة فالجبال
اسم جبل اصله ساتيدما فحذف الشاعر ميمه فينبغي ان يذكر سياتيد ههنا على اصله ساجر بكسر الجيم
ديهي است نزد قاشان وديهي ديگر نزد سنجرد وسخت سرخس سمرقندي اي نام ده
وهذا موضعه اِسعِرْد بالكسر شهريست منه المسندة زينب بنت المحدث سليمان بن ابي
بن خطيب بيت لهيا السُّغد بالضم بساتين نزهة واماكن مثمرة بسمرقند منه كامل بن مكرم وعلي
بن الحسين واحمد بن حاجب المحدثون وسغد موضع آمد وفسال ساعدة ومسعدة بفتح الغين سوار
من اللبن سان يعني شتر بچگان چند اكبر شده باشند مادران پس بسير خوردن شير سعدان

بالضم و نیز هست جنبار استفادی بالضم والقصر گیاهی و اعطاه الله سُسُغده ای مطلوبه یعنی خدا
بتو داد او را آنچه خواسته بود داد او را بیابان نرم سَقَد و اسب ضمر رسانیده و اسقده و سقّده تسقیداً ضمر رسانید
آنرا و لاغر گردانید والسُّقدة بالضم والسقیدة کجُهینة الحمرة سُقد و سُقیدات ج سَکَنْدة شهری
بکنار دریای افریقیه و سکندان دیهی است بمرو و سکلکند قصبه به طخارستان منها علی بن الحسین
السکلکندی الفقیه السَّلْجَد والسلجداة شتر ماده قوی سلاخد ج السَّلْقَد اهلوة کزبرج اسب
در ریاضت انداخته سَلْقَدَه ضمّره کرد و بالضم دراز اسمعلاد خشم گرفتن و اسمعدّت انامله ورم است
سمند اسپ فارسیة سَمَنْد و قلعه ایست بروم سَمَنْد و کسقنقور شهری است نزدیک ملتان سَمهَد
کجعفر چیز خشک سخت سَمهَد و شتر بنا و راسمهدّ سنامه کلان شد کوهان آن سَیْبَد بفتحتین دیهی است
به ابیورد

فصل الشین

ع ف اض ۲ شِدّة بالکسر سختی شدید سخت شَدّة بالفتح یکبار حمله کردن
و شدّ علیه ای حمل علیه شَدّ دویدن و بلند برآمدن روز و استوار کردن
و شدّ عضده ای قواه و اشتدّ استوار شد و دوید مشادّة سختی نمودن در چیزی تشدّد و کذلک
تشدّد مرد بخیل و شدّه یشدّه بالضم والکسر ای اوثقه و هو من النوادر قال الفراء ما کان علی فعلت
من ذوات التضعیف غیر واقع فمستقبله مکسور العین مثل عففت وما کان واقعا مثل مددت ورددت
مضموم العین الا ثلثة احرف جاءت نادرة و هو شدّه یشدّه وعلّه یعلّه ونمّه ینمّه واصله الضم قال
فان جاء مثل هذا ایضا مما لم نسمعه فهو قلیل وقد جاء حرف واحد بالکسر من غیر ان یشرکه الضم شاذا
و هو حبّه یحبّه و تقول شدّ الله ملکه و شدّده ای قواه شدّه بدیگران کردن خلاف تخفیف و قوله تعالی
حتی یبلغ اشُدّه ای قوته و هو ما بین ثمانی عشرة الی ثلثین و هو واحد جاء علی بناء الجمع مثل آنُک
و هو الاسرب و لا نظیر لهما و یقال هو جمع لا واحد له من لفظه مثل اسال و ابابیل و عبادید و مذاکیر
قال سیبویه واحده شدّة و هو حسن فی المعنی لانه یقال بلغ الغلام شدّته ولکن لا یجمع فعلة علی افعل
واما انعم فانما هو جمع نُعم من قولهم یوم بؤس و یوم نُعم و یقال هو جمع الجمع یقول نعمة و نعم و انعم واما قول من
قال واحده شَدّ مثل کلب و اکلب او شِدّ بالکسر مثل ذئب و اذؤب فهو قیاس کما یقال فی واحد الابابیل ابّیل
ابّول قیاسا علی عجّول و لیس هو شیئا سمع من العرب قال ابو زید یقولون اصابتنی شَدّی علی فَعْلی ای
شدّة و اشدّ الرجل اذا کانت دوابه شدادا شدیدة شدّو و دشترا ورسیدن ...

عحـ ف ان ک ۲ فهو شارد شُرُود والجمع شُرَّد بضمتين لشرود وشُرُد بفتحتين لشارد مثل زَبُور وزُبُر ومثل خادم
وخَدَم وغائب وغَيَب قافية شرود اي شائرة في البلاد تشريد راندن ومنه قوله تعالى فَشَرِّد بهم من خلفهم
اي فرّق وبدّد وجمعهم شهر بدر طريد بمعنى بنو الشريد بلطني از تسليم شَكَد بالضم عطا وبالفتح المصدر مسنه

شکل

عحـ ف ا ض ۲ شهادة خبر درست وآگاهي قاطع يقال شهد الرجل على كذا وربما سكّنوا
الهاء وقالوا شَهْد الرجل عن الاخفش ومعنى اُشهِد بكذا اي احلف مشاهدة معاينه ديدن شُهود
بالضم گواهان وحاضر شدن فهو شاهد وهم شُهود اي حضور وهو في الاصل مصدر وشُهَّد ايضا مثل
راکع ورُکّع وشهد له بكذا شهادة اي أدّى ما عنده من الشهادة فهو شاهد والجمع شَهْد
مثل صاحب وصَحْب وبعضهم ينكره وجمع الشَهْد شهود واشهاد شهيد حاضر وگواه وكشته شده
بي قصاص وديت والشهادة الاسم فيه ايضا وقد استُشهِد وهم شُهَداء اِشهاد گواه گردانيدن
واستشهدته فشَهِد عليه اي صار شاهدا عليه وامرأة مُشْهِد بلا هاء التي حضر زوجها ومُغيبة بالهاء التي
غاب زوجها استشهاد گواهي خواستن واستشهد لي اي احضر لي وجعلني شاهدا ايضا مَشْهَد
ومحضر بمعنى تَشَهُّد اشهد ان لا اله الا الله گفتن در نماز و نشستن تا آنجا شاهد آب سطبر که با بچه
بيرون آيد از رحم وزبان وفرشته شهود الناقة آثار موضع منتجها من دم او سلا شَهْد بالفتح
والضم انگبين با موم شُهْدة اخص منه والجمع شِهاد واشهد الرجل اي أمذى والمذي
غسيلة شِيد بالكسر هر چه ديوار را بوي اندايند چون آهک وگچ وجز آن وبالفتح مصدره

شید

عحـ ف ا ک ۲ مَشيد اي معمول بالشيد تشييد برافراشتن اشادة مثله وايضا آواز
برداشتن واشاد بذكره اي رفع من قدره قال ابو عمرو اشدت بالشيء اي عرّفته مُشَيَّد
بالضم والتشديد برافراشته قال الكسائي المَشيد بالفتح وكسر الشين للواحد من قوله تعالى
وقصر مَشيد والمُشَيَّد بالضم للجمع من قوله تعالى في بروج مُشَيَّدة ضميمه شَغْدود
بالضم مرد بدخلق شَخْد و جعفر نام مردي الشِّنْدة بالكسر حشيشة كثيرة الاهالة واللبن شَمَرْدي
بالقصر نباتي است يا درختي شمرداة شتر ماده تيزرو شمرذاة بروزن ومعنى شمرداة تشويد
برآمدن آفتاب وبلند شدن آن تشوذ مثله والصواب بالذال

فصل الصاد

صخد سوختن آفتاب عحـ لفتح باد وبانگ دركاك صخد بالتحريك بانگ گرم شدن روز

ع ک اف ۲ یوم صخدان بالتحریک وصیخود روز نیک گرم صخرة صیخود ای شدیدة
واصخد الحرباء ای تصلّی بحر الشمس صدّ و ردی برگردانیدن ع ف اض ۲
صدّ باز داشتن وصدّه واصدّه بمعنی ای منعه عنه صدید زرد آب وبانگ کردن
ع ف اض ۲ وکسرها صدد بفتحتین نزدیکی یقال داری صدد داره ای قبالتها القصب
علی الطرف صداد بالضم والتشدید نوعی از کلاک موش قال ابو زید هو فی کلام قیس سام
ابرص والجمع صدائد علی غیر قیاس راه سوی آب صدّاء بالمد نام چاهی خوش آب
وفی المثل ماء ولا کصدّاء وبعضهم یقول هو صدّاء مثال صدعاء واصدّ الجرح ای صار فیه المدة
والصدید صد بالضم کوه قال ابو عمرو یقال لکل جبل صد وسد صرد سرد یقال اجتنا حبّا صردا او
صرد وکذب صرد ای خالص وقوم صرد وهو معرب سرد صرد ومن البلاد خلاف حرومهم
یعنی سرد وسیر وگرم سیر صرد بالتحریک سرما یافتن ع ک اف ۲ فهو صرد ومصراد
وتصرد قلبی عنه ای انتهی عنه وصرد السهم عن الرمیة ای نفذ واصرده الفذة وسهم مصراد وصارد
ای نافذ بنو الصارد قومی از عرب صردان بالضم والتحریک دو رگ زیر زبان صرد طائر یعنی
درکاک وسپیدی پشت اسپ بعد از ریش شدن ومی صرّاد ابر تنک بی باران تصرید کم از
سیرابی آب دادن وکم کردن عطا شراب مصرّد ای مقلّل وکذلک الذی یسقی قلیلا او
یعطی قلیلا صمرد ای بکسرتین وساکن الوسط ناقه کم شیر میم زائده صرخد موضعی صعود
برآمدن تصعید کذلک یقال صعد فی السلّم وصعّد فی الجبل وعلی الجبل واصعد فی الارض ای مضی
وسار واصعد فی الوادی وصعّد فیه ای انحدر وتصعّد فی الشیء ای شق علیّ عذاب صعد بالتحریک
ای شدید قوله تعالی یسلکه عذابا صعدا صعود بالفتح بلندی خلاف هبوط وحدور والجمع صعائد
وصعد مثل عجوز وعجائز وعجز وعقبه دشوار وناقه که بچه ناقص خلقت زاید یقال اصعدت الناقة
واصعدتها انا کانّما هجا بالالف عن الفراء صعید خاک قال ثعلب وجه الارض صعدة وصعدات
مثل طریق وطرق وطرقات ویقال هذا النبات ینمی صعدا بفتحتین ای ینمی طولا صعید
مصر موضعی صعدة نیزه کوتاه راست رسته نبات صعدة فعران گور صعائدی علی الیتها
علی غیر قیاس صعداء بالضم والمد دم سرد دراز صعقد بند کردن ع ف اک ۲

و بالتحریک بند و عطا صَفَد ه و صَفَدَه ای اوثقه و بسته و اصفاد مال و بند ه بخشیدن صِفاد بالکسر
دوال بند و غل اَصْفاد ج صَفْرَد بکسرتین بینهما ساکن چکاوک و هو طائر تسمی العامة ابا الملیح و
فی المثل اجبن من صفرد صَلْد درست تابان حجر صَلْد و ارض صلد و جبین صلد ای صلب املس
صُلود بالضم آواز آوردن چقماق بی جستن آتش ع ف اک ۲ واصلد الرجل ای صَلَد
زنده اصلد بخیل صلود دیگ دیر بجوش آینده و اسپ خوی ناکننده ناقة صَلُود و مِصْلاد کم شیر
صَلَخْدی ای قوی سخت صَلَخْدَم کذلک بزیاده الیاء و المیم فیها و یقال جمل صَلَخْدی و صَلَخْدم ای
قوی طویل و ناقة صلخدا ة و جمل صلاخد بالضم والجمع صلاخد بالفتح و اصلخدّ ای انتصب قائما صَمَد جائی
بلند درشت مُصْمَد سست از هر چیز لغة فی مُصْمَت و هو الذی لاجوف فیه صِماد بالکسر سر بند شیشه صَمْد
ایضا آهنگ کردن ع ف اض ۲ صَمَد بفتحتین مهتر و آنکه آهنگ او بی کنند در مهمات بی نیاز
بیت مُصَمَّد ای مقصود اِصْمِعِدّ او بشتاب رفتن صِنْدید بالکسر مهتر پردل غیث صندید باران
بزرگ قطره صَنادید مهتران و بختیها و منه قول الحسن نعوذ بالله من صنادید القدر صَیْهَد بفتحتین بینهما
ساکن نمایش آب و دراز و صَیْهَدَة الشمس لغة فی صَخَدَة صَید شکار و شکار کردن ع
ف اک ۲ و بفتحهما یقال منه صاده یصیده و یصاده ایضا و اصطاده کذلک و فلان یتصیّد
مَصِید و مصیدة بالکسر فیهما آنچه بوی صید کنند کلب صَیُود و کلاب صِید بضمتین و صَید فی لغة من
یخفّف الرسل و یکسر الصاد لتسلم الیاء صَیَد بفتحتین سر بلند داشتن از کبر فهو اصید ع ک ا
ف ۲ و صَیِد و اصْیَدّ بمعنی مثل عَوِر و اعْوَرّ و الاصل فی هذا الباب افعلّ بالتشدید و انما
صحّت الیاء فیه بصحتها فی اصله لتدل علیه و حذفت منه الزوائد للتخفیف و لولا ذلک لقلبت صاد
و عار و قلبت الیاء و الواو الفا کما قلبتها فی خاف و باع و الدلیل علی انه افعلّ مجیئ اخواته علی هذا
فی الالوان و العیوب نحو اسودّ و احمرّ و انما قالوا عور و عوج للتخفیف و کذلک قیاس عمی و ان لم
یسمع و لهذا لا یقال من هذا الباب ما افعله فی التعجب لان اصله یبنی علی الثلاثی و لا یمکن بناؤه ای
من الرباعی و انما یبنی الوزن الاکثر من الاقل صادی منسوب الیه و حرفی آخر رف
بها صیدان بالفتح دیگهای سنگین صیهاء بالفتح والمد سنگ که از وی دیگ سازند و زمین درشت
و نام شهری بنو صَیدا بطنی از بنی اسد صیدانة غول و زن بدخوی بسیار گوی

صرخد شهریست بکناره دریای شام صعد بالضم موضعی است بیمن قند موضعی است بحجاز
صندبیل شهریست ... که اورا نوشیروان بنا کرده اصفعند بکسر الهمزة وفتح الفاء وکسر العین المهملة
می صلغد ... مثل المقشر الانف الهمزة یعنی کسیکه پوست بینی او از سرخی بازرفته باشد صمخد
بالخاء المعجمة کسفرجل ... فانت فی صمخدد قومک ای فی صمیمهم ... اصمخداد ... غضبا صمرد
کزبرج ماده شتر بسیار شیر من الاضداد صمارید زمین های سخت وگوسفندان فربه ولاغر من الاضداد
صمعد کسفرجل بسیار سخت والمصمئد المنتفخ من شحم ... صلود الصماد ... الکبها

فصل الضاد

ضؤد ضؤودة بالضم فیهما زکام ضؤاد مصدر منه یقال ضئد الرجل فهو
مضئود واضأده الله ای ازکمه الله ضاد خصومت کردن ضد بالکسر باهمتا اضداد ... ضدید مثله
وقد یکون الضد جماعة قال الله تعالی ویکونون علیهم ضدا وقد ضاده وهما متضادان یقال لا ضد له
ولا ند له ولا ضدید له ضد بالفتح پر کردن ع ف اض ۲ ضد القربة ای ملأها واضد الرجل ای غضب
ضرغد کوهی ویقال هو مقبرة تیصرف من الاول ولا یصرف من الثانی ضفند وذوک احمق ...
ملحق بالخماسی ... آخره ضمد تر وخشک یقال شبعت الابل من ضمد الارض ای من رطبه ویابسه
وفربه ولاغر ... کردن در چیزی و دو دوست گرفتن زن قال ابو ذویب ...
تضمنی ... ضماده ... بالکسر ... براحت بندند ...
ضمد ایضا ... ع ف ال ۲ ضماده عصابه ... ویقال ضمد ... بالعصابة ...
بها علی الرأس یقال انا علی ضماده من الامر ای اشرفت علیه ضمد بالتحریک کینه گرفتن ع ک ۱
ف ۳ ضمد علیه ای احنق علیه وحقد ... ویقال لنا ضمد عند فلان ای ...
... آوردن ... وضماد راسه ای شده بعصابة ...
... علی جرحه ضماد ... کردن ... مضمود ...
وفلان ... ای من شاءران ... ضهد ... خشم آشکارا و پنهان و بالفتح ...
خرمای رسیده ... تضهید ... آذکره ... صعده ... گلوی او
... ع بفتحهما ضفده ... زد اورا والضفادی الضفادع کالثعالی فی الثعالب
... الضاد حرف هجاء للعرب خاصة ... الکلام

فصل الطاء الطرد راندن و دور کردن ع ف من باب نصر والطرد بفتحتین کذلک
وایضا مصدر اول الصید ولا یقال منه انفعل ولا افتعل الا فی لغة ردیة مطرود و طرید رمیده ومر فلان یطردهم
ای یشلّهم وطردت الابل طردا ای ضممتها من نواحیها واطردتها ای امرت بطردها واطرده السلطان
ای امر باخراجه عن بلده قال ابن السکیت اطردته اذا صیرته طریدا وطردته اذا نفیته عنک وقلت له
اذهب عنا ویقال هو طرید للذی ولد بعده فالثانی طرید الاول وطردت القوم ای اتیت علیهم
وجزتهم طریدة شکاری و کاروان شتر و چوب که بر دوک نهند و نیز قمار نهند و نیز راست شد مانند رنده
طرید ایضا تنه درخت کز شاره ولی شاخ و برگ مانده وهو العنصر چون سطاره حمله آوردن بر یکدیگر
یقال هم فرسان الطراد واستطرد له وذلک ضرب من المکیدة اطراد پی یکدیگر شدن واطرد الامر
ای استقام والانهار تطرد ای تجری مطرد بالکسر نیزه کوتاه که بدان صید کنند طود کوه بزرگ
وطوّف فی الجبال ای طوّف وطوّح مطاود ای مطاوح فصل العین عبد بنده
خلاف حر عبید واعبد وعباد مثل کلب وکلیب واکلب وکلاب ج وعبدان مثل تمر وتمران بالضم
وعبدّان بکسرتین وبالتشدید وبالکسر وتسکین الباء وعبدّا بکسرتین وبالمد وبالقصر والتشدید
ومعبوداء بالمد وعبد بضمتین عند الاخفش مثل سقف وسقف قال ومنه قرأ بعضهم وعبد الطاغوت
وبعضهم قرأ وعبد بالفتح وکلاهما بالاضافة والمعنی فیما یقال خدم الطاغوت قال لیس هذا بجمع لان
فعلا لا یجمع علی فعل وهو اسم بنی علی فعل مثل حذر وندس ویقال عبد بین العبودة والعبودیة واصلها
الخضوع والذل والتعبید التذلیل یقال منه طریق معبد ای مذلل وکذلک البعیر المعبد المهنوء
بالقطران المذلل والمعبدة السفینة المقیرة والتعبید ایضا بندگی گرفتن والاستعباد والاعتباد
کذلک وفی الحدیث ورجل اعتبد محررا وکذلک الاعباد والتعبد یقال تعبده ای اتخذه عبدا او
ای تنسک وهو لازم ویقال ما عبدک فلان ان فعل ذلک ای ما لبث وحکی ابن السکیت
اعبد فلان بمعنی ابدع به اذا کلت راحلته او عطبت عبد بفتحتین خشم و عار والاسم العبدة
مثل الانفة وعبد ای انف قال ابو عمرو قوله تعالی فانا اول العابدین من الانف والغضب
وناقة ذات عبدة ای ذات قوة وسمن والثوب عبدة ای قوة عبدة بن الطبیب بالتسکین
وعلقمة بن عبدة بالتحریک اسماء رجلین عباد ید گرد شدن از مردم و رونده بهرسو وکذلک عبابید یقال

صار القوم عبادید وعبابید والنسبة الیهم عبادیدی قال سیبویه لانه لا واحد له وواحده فی القیاس علی فعلول او فعلیل او فعلال عباد بالفتح قبیله‌ها ی پراگنده والنسبة الیهم عبادی عبیدان بالضم نام وادی عبید تصغیر عبید ونام اسپی ام ونام مردی وقوله تعالی فادخلی فی عبادی ای فی حزبی والعبدی منسوب الی عبد القیس ربما قیل عبقسی وعبدری وعبشمی منسوب الی عبد الدار وعبد الشمس ایضا والعبیدی منسوب الی البطن یقال لهم بنو العبید کما قالوا فی النسبة الی بنی الهذیل هذلی والعبدان فی بنی قشیر عبد الله بن قشیر هو الاعور وعبد الله بن سلمة بن قشیر والعبیدتان عبیدة بن معاویة بن قشیر وعبیدة بن عمرو بن معاویة والعبادلة عبد الله بن عباس وعبد الله بن عمر وعبد الله بن عمرو بن العاص ولا یقال عبد الله بن مسعود وعتید آماده قوله تعالی هذا ما لدی عتید تعتید اماده کردن اعتاد کذلک ومنه قوله تعالی واعتدت لهن متکأ وفرس عتد بفتح التاء وکسرها آماده بجهت راندن قال ابن السکیت هو الشدید التام الخلق عتاد بالفتح ساخت وآمادگی یقال اخذ عدته وعتاده ای اهبته وآلته وربما سموا القدح الضخم عتادا عتود بز غاله یکساله اعتدة عدان ج واصله عتدان فادغم عتود بالکسر وفتح الواو نام وادی ولیس فی الکلام فعول بغیره وغیر خروع عجرد بالضم نوعی از بوی عجرد بالفتح سبک قال الفراء المتجرد العریان قال وکان اسم عجرد مأخوذ عجارده گروهی از خوارج عجرد زن سلیطه عجالد عجلد شیر خیرات شده عد بالفتح شمردن ع ف ا ض ۲ عدد وعدید شمار یقال هم عدید الحصی وفلان عدید بنی فلان ای یعد فیهم وعده فاعتد ای صار معدودا واعتد به الایام المعدودات ایام التشریق واعده لامر کذا ای هیأه له استعداد آمادگی کردن ویقال هم یتعادون ویتعددون علی عشرة آلاف ای یزیدون علی ذلک فی العدد عدة المرأة ایام حیض زن وقد اعتدت وانقضت عدتها ویقال انفذ عدة کتب ای جماعة کتب عدة بالضم ساز وساخت ویقال کونوا علی عدة بر آمادگی باشید قال الاخفش ومنه قوله تعالی جمع مالا وعدده ویقال جبله ذا عدد معدان بفتحتین موضع ذفتهٔ ر معد پدر عرب وهو معد بن عدنان وعند سیبویه المیم من نفس الکلمة لقولهم تمعدد لقلة تمفعل فی الکلام وتمعدد الرجل ای تزیا بزیهم او انتسب الیهم او تصبر علی عیش معد وقال عمر بن الخطاب رضی الله تعالی عنه اخشوشنوا وتمعددوا قال ابو عبیدة فیه قولان یقال هو بمعنی الغلظ ومنه قیل للغلام اذا

غلاظا قد تمعدد ويقال تمعددوا اي تشبهوا العيش معد وكانوا اهل قشف وغلظ في المعاش اي كونوا مثلهم ودعوا التنعم وزي العجم وكذا هو في حديث آخر عليكم باللبسة المعدية قال الكسائي في قولهم
ان تسمع بالمعيدي خير من ان تراه وهو تصغير معدي وانما خففت الدال استثقالا للجمع بين التشديدين
مع ياء التصغير يضرب للذي له صيت وذكر في الناس فاذا رايته ازدريت مراته عد بالكسر آبيكه
سپري نشود چون چشمه ومانند آن اعداد ج وبسياري از هر چيز يقال انه لذو عدّ وقبص
يعني عدادند جمع بسيار عداد بالكسر درد مارگزيدگي بعد از تمام مدت والعداد مقصود منه يقال
عادته اللسعة اذا اتته لعداد وفي الحديث مازالت اكلة خيبر تعادني فهذا اوان قطعت ابهري
وذلك ان كل من لدغ اذا تمت له سنة اهتاج به الالم ولقيته عداد الثريا اي مرة في الشهر
وليوم العداد يوم العطاء ويقال به عداد اي مس من جنون ويقال هو في عدادهم اي يعد معهم
عداد القوس رنينها وهو صوت الوتر وفلان عداده في بني فلان اي ديوانه معهم وليد منهم في الديوان
وقولهم كان ذلك في عدان فلان بالفتح والكسر اي على عهده وزمانه عُرُود برآمدن وبلند شدن
نبات ودندان صح ف ا ض ۲ وشي عرد بالفتح اي صلب عراد بالفتح گياهي عرادة
يكي ماده وهو في عرادة خير اي في حال خير عرادة اليمامة اسپي عرّادة بالتشديد آلت جنگ
خرد تر از منجنيق تعريد گريختن عرند درست وهو ملحق بسفرجل وحكى سيبويه وترعرند بالضم اي
غليظ ونظيره من الكلام ترنج عربدة بدخوئي وجنگ جوئي فهو معربد لغت عربدة مثال سلشاري
كه در دهاره نگرد عشجد زر وهو احد ما جاء من الرباعي بغير حرف ذولقي عشجدية نام موضعي ودهي
ملوك مشتران كه نسبت نعمان بن منذر بيار استندي عصد پيچيدن صح ف ا ک ۳
عاصد شتر كه بوقت مردن گردن پيچد عصود مردن عصيدة تبابه وهو نوع من الطعام وقولهم
وقعوا في عصواد بالكسر اي في امر عظيم وجارت الابل عصاويدا اذا ركب بعضها بعضا عضد
بازو وفيه اربع لغات بالفتح مع ضم الضاد وكسرها مثال حذر وبسكون الضاد مع الفتح والضم
مثال ضعف عضد ياري دادن صح ف ا ض ۲ وبر بازو زدن وعضدت الشجر اعضده
بالكسر اي قطعته بالمعضد فهو معضود وعاضد معاضدة اي معاونت واعتضدت به اي استعنت به
واعتضدت الشئ اي جعلته في عضدي معضد بالكسر داس درخت بر وباد هره بازو بند

استداں و درسته خرمایان بر دو درست چوبی مانند شتر که بازوی با آن بکمرد و خوابانند عضد
و دست بکمرد حباره انکه دست کوته بعضد که بازو عضادتی بالضم سطبر بازو و تیکه عضیدة دستکه بازو
کوتاه دارد اعضاد الحوض سنگها که گرداگرد حوض عضادتا الباب دو بازوی در و القفاد کل
شئی ما یشد حوالیه من البنا و غیره عضد بالتحریک درد بازوی مستور و منه عضد البعیر بالکسر عضد
جانیکه علم بهار و حی دارد ابل معضدة شتران بازو داغ کرده عضاد بالکسر داغ بازو و معضدة
بکسر الضاد عوره خرما که به رسیدن نزدیک باشد تعضید بالیاء تقلیه که آنرا طرخشقوق خوانند
عطر و عجین مشدده الراء دمانه یقال یوم عطرد و شاء عطرد و عطارد بالضم کوکبی هم ولطبی از هم
عطود بالفتح و تشدید الواو رفتن لبشتاب و هو یلحق بالخماسی عقد بستن یقال عقدت البیع
والعهد والنکاح والحبل فانعقد و سطبر شدن مانع یقال عقد الرب ای غلظ فهو عقید و عقدته تعقیدا
قال الکسائی یقال للقطران والرب و نحوه اعقدته حتی تعقد عقدة بالضم گره عقدج لیاک
بعث بیده علی عقدة ای علی عقم و آب و زمین و جای درخت تاک و نخلستان و فی المثل ا
من غراب عقدة لانه لا یطیر و یقال تحلل عقدة اذا سکن غضبه عقد بالکسر حمیل و رشته مروارید
عقد بالتحریک گره گرفتن زبان عقع ک اف ب اعتقد نعت منه عقد بالکسر الوسط که
... دریابند ... نشسته وار حاملی عقدة و عندنا عمر و عقد و عقدة کلاهما بالفتح و تعقد الرجل والشیء
... ما بسوط معقدة ... شد و لکثرة کلام معقد ای منمض و اعتقد مالا و ضیعة ای اقتناهما و اعتقد
... وصلب و اعتقد کذا ای تیقن بقلبه یقال لیس له معقود ای عقد رای معاقدة
... القوم فیما بینهم و تعاقدت الکلاب ای تعاظلت معاقد جا تها ای مهیل و یقال فلان منی
عقید الازار ... قرب المنزل عقید ای معاقد و فلان عقید الکرم و عقید اللؤم عقدا گوسپند کوته
... سیست الاعقد الکلب جای ... المعروف الانعقاد ذنبه منعقود خوشه انگور عناقید
... بالکسر ... خود را گره کند و آن علامت السبتی باشد ازوی وگرد واگرد ... چاه
... الشرا ... استوار ... جمل عقد لذلک عکدة بیخ زبان و عکد الضب ای
... عکدة ای ... بالضم عکلد ای خاثر بزیادة اللام ... علد ای صلب
... سطبر ... بالضم اللام کذلک قال الواستمید اغلندی آل

و الکاشح او [illegible] بالسبع [illegible] تشدید الدال [illegible] یقال [illegible] علهت [illegible] الصبی ای
احسنت غذاءه [illegible] قوله تعالی فی عمد
ممدّدة [illegible] یقال [illegible] وهو عماد [illegible] ای [illegible] عماده واحدها عمود
او [illegible] آنچه [illegible] کردن [illegible] ف [illegible] بفتحتین [illegible] یقال [illegible]
وتعهدت له وفعلت ذلک [illegible] علی عین و [illegible] ای [illegible] و [illegible] ساول [illegible] وعهدت الشی
فانعهد ای اقمته [illegible] علیه [illegible] و [illegible] گران کردن بیماری کسی را یقال [illegible]
المرض ای فدحه رجل [illegible] ای [illegible] العشق ویقال انا [illegible] ای اعجب به قول ای
[illegible] و [illegible] و [illegible] حمله علی [illegible]
[illegible] ای علی ظهره [illegible] بالعمد [illegible] علیه ای [illegible]
واعتمدت علیه [illegible] ک [illegible] ا ف ۲
و [illegible] اذا [illegible] الشیء [illegible] الوسط [illegible]
[illegible] بفتحتین مشددة الدال
[illegible] یقال [illegible] در [illegible] راه گشتن [illegible] ف [illegible] ۲ یقال عند عن الطریق
ای [illegible] العرق ای سال
[illegible] ای [illegible] بفتحتین کرانه یقال [illegible]
[illegible] کاری کردن و رد کردن حق و ستیهیدن بباطل [illegible] ف
ک ۲ [illegible] مثل راکع و رکع و غیف و [illegible] معانده عناد
ستیهیدن و عانده ای عارضه و [illegible] بالکسر نیزه زدن از چپ و راست قال ابو عمرو [illegible]
الطعن [illegible] والعاند [illegible] بالکسر والفتح والضم ثلث لغات نزد و هی ظرف فی المکان و الزمان
یقال عند الحائط و عند اللیل الا انها ظرف غیر متمکن و لا یقال عندک واسع بالرفع و دخل علیه
من حروف الجر من وحدها کما دخلت علی لدن قال الله تعالی الا رحمة من عندنا و قال تعالی من لدنا
و لا یقال مضیت الی لدنک و الی عندک و قد یغری بها تقول عندک زیدا ای خذه و یقال
[illegible] بالضم [illegible] ای [illegible] الی کذا [illegible]

بازگشتن مخ ف اض ۲ و فی المثل العود احمد یقال عاد له بعد ما کان اعرض عنه معادا بالفتح
بازگشت گنجان عیادة بالکسر بیمار پرسی کردن مخ ف اض ۲ عادة م عاد عادات ج مثال
ساعة وساع وساعات یقال عاده واعتاده وتعوده یعنی عادت کرد او را وعوده کلیه الصبی عادت
شنا نید فتعوده واستعد تمه الشئی فاعاده ای سالته ان یفعله ثانیا وهو معید لهذا الامر ای مطیق له
وایضا هو الفحل الذی قد ضرب مرات معاودة بازگشتن باول کار ویقال الشجاع معاود لانه لا یمل المراس
وعاودته الحمی وعاودته بالمسألة ای سالته مرة بعد اخری وتعاود القوم فی الحرب وغیرها اذ عاد کل
فریق الی صاحبه عواده بالضم طعام یکبار خورده و باز آورده عواد بکسر الدال بمعنی عد مثل نزال و تراک
یقال عد فان لک عندنا عوادا حسنا ای ما تحب عائدة بازگردنده و عود یقال هذا اعود علیک
ای انفع وفلان ذو صفح وعائدة ای ذو عفو وتعطف عود ایضا راه دیرینه ومهتر قدیم یقال سؤدد عود
ای قدیم وشتر کلان سال آنچه از بازل ومخلف درگذشته باشد عودة بالکسر وفتح ۲ ج وقد عود البعیر
وفی المثل ان جرجر العود فزده ثقلا عودة مؤنث عود بالضم چوب عیدان بالکسر ج درباب
وبوی خوش عاد قبیله قوم هود علیه السلام عادی ای قدیم ویقال ما ادری ای عاد هو ای الناس
وهو غیر منصرف عید بالکسر هرچه باز آید از اندیشه وجز آن وجشن اهل اسلام اعیاد ج جمع بالیاء
واصله الواو وللزوم هافی الواحد ویقال للفرق بینه وبین اعواد الخشب وقد عیدوا ای شهدوا
عاد یا یعلی فاعلاء معاد وانام مردی وهو من باب المعتل نذکر هناک ایضا عیدان بالفتح خرمابنان
دراز عیدانة یکی هذا اذا کان فعلان واذا کان فیعالا فهو من باب النون عهد زمان یقال کان فی
عهد فلان ای فی زمانه وزینهار وسوگند یقال علی عهد الله تعالی لا فعلن کذا وپیمان و امان ونگاهداشت
واندر زومنزلی که همیشه بوی باز گردند از هر کجا که رفته باشند معهد کذلک وباران سپس باران
دیگر عهاد وعهود ج وقد عهدت الارض فهی معهودة ای مطرت فهی ممطورة وعهدت الیه ای اوصیته
ومنه اشتق العهد الذی یکتب للولاة عهدة بالضم نبشته بیع وشرا ویقال العهدة علیه اسـ
ما ادرک فیه من درک فاصلاحه علیه وتاوان یقال فی الامر عهدة وسستی یقال فی عقله عهدة
ای ضعف ویقال لا عهدة ای لا رجعة وابیعک الملسی لا عهدة ای تملس وتنفلت فلا ترجع الی
معهود دیده وشناخته وعهدته بمکان کذا ای لقیته وعهدی به قریبا ای علمی ومعرفتی به وفی الحدیث

ان کرم العهد من الایمان ای رعایة المودة تعهد نگاه داشتن و تازه کردن یقال تعهدت فلانا
و تعهدت ضیعتی و هو افصح من قولک تعاهدته لان التعاهد انما یکون بین اثنین و فلان یتعهده صرع
ای یتجدده و التعهاد بالکسر العهد معاهده گزیدن گرفتن ذمی عهید هم پیمان و هم زمان قریة عهیدة ای
قدیمة اتی علیها عهد طویل رجل عهد بکسر الوسط آنکه تعاهد ولایت و کارها کند ضمیمه عبرد
کقنفذ و علبط و علبطة و علابط زن سپید فام نازک اندام که از نازکی خود میلرزد و شب عبرد
دقیق روی و غصن عبرد و عبارد شاخ نرم نازک و شحم عبرد پیه جنبان عجد بالضم مویز و دانه
انگور و بفتحتین یا میوه ایست مانند مویز و بالفتح دانه مویز یا روی ترین آن و بالتحریک زاغ عجدة یکی
منعجد خشم ناک و تند عرجد کبرقع و طرطب و زنبور شاخ کج درخت خرما و کزنبور اول بالخرج من
کالثالیل عرجدة اسمی است عرقدة بالقاف سخت تافتن عرد جاریة جامعها عسد بفتحتین سد
سیر کردن ع ف ک ۲ عسد الحبل سخت تافتن رسن را عسد الجاریة جامعها عسود
کالیشه نر و مار سخت توانا و بهار دوپیة بیضاء یشبه بها بنان العذاری ج عساود و عسود ذات
و تکنی بنت النقا عسقد بالضم دراز گول و جوان بدخلقت عشده فراهم آوردن ع ف ا
ک ۳ عصلد کجعفر زنبور بسیار سخت عضد بالفتح و عضدان بفتحتین هردو بازوی خود را ابر
کرده جنبیدن لی دویدن ع ف ک ۲ عضد کبوتر یا پرنده ایست مانند کبوتر و الاعتفاد
ان تغلق بابه علی نفسه و لا یسأل احدا حتی یموت جوعا و کانوا یفعلون ذلک فی الجدب و لقی رجل
جاریة تبکی فقال مالک قالت نرید ان نعتفد و اعتفد کذا اعتقده عکرد فربه و توانا شد عکردت
ناقتی رجعت لی قبل آلافها و انا کاره و غلام عکرد کجعفر و برقع و علبط و عجه فور متقارب الحلم ای سمین
یعنی کودک قریب ببلوغ یا فربه علکد بالکسر زال دانا و کوتاه پرگوشت حقیر کم خیر علکد کقنفذ
پیه و کعلابط شتر سطبر و کجعفر و زبرج و قنفذ و علبط و علابط درشت مانند بسیار سخت العلادة
و العلماد کجعفر هما البیت علیه الغزل علادة و علاسید ج علهدت الصبی نیک کردن خوردنش را و
عنجد کجعفر و قنفذ و جندب مویز یا قسمی از ان یا قسم سیاه آن یا نوعی روی آن و عنجد العنب
صار عنجدا استخند خشم و تند و وهم الجوهری فلم یذکره لا فی الثلاثی و لا فی الرباعی و عنجد و عنجد اسمان
عنقود بالضم علم ثوبه عنقود العنب فی (ع ق د) عنکد سخت و گول عهد الابهر و اندر پشت [illegible]

بازگشتن ع ف اض ۲ وفی المثل العود احمد یقال عاد له بعد ما کان اعرض عنه عاد بالفتح
بازپرسیدن بیماران عیادة بالکسر بیمار پرسی کردن ع ف اض ۲ عادة م عاد وعادات ج مثال
ساعة وساع وساعات یقال عاوده واعتاده وتعوده یعنی عادت کرد او را وعوّد کلبه الصید عادت
کنانید فتعوّده واستعدته الشیء فاعاده ای سألته ان یفعله ثانیا وهو معید لهذا الامر ای مطیق له
وایضا هو الفحل الذی قد ضرب مرات معاودة بازگشتن باول کار ویقال الشجاع معاود لانه لا یمل المراس
وعاودته الحمی وعاوده بالمسألة ای سأله مرة بعد اخری وتعاود القوم فی الحرب وغیرها اذا عاد کل
فریق الی صاحبه عُوادة بالضم طعام یکبار خورده وباز آورده عوادِ بکسر الدال بمعنی عُدْ مثل نزالِ وتراکِ
یقال عد فان لک عندنا عُوادا حسنا ای ما تحب عائدة بازگردنده وسود یقال هذا اعود علیک
ای انفع وفلان ذو صفح وعائدة ای ذو عفو وتعطف عَوْد ایضا راه دیرینه ومهتر قدیم یقال سُؤدد عَود
ای قدیم وشتر کلان سال آنچه از بازل ومخلف درگذشته باشد عِوَدة بالکسر وفتح ۲ ج وقد عوّد البعیر
وفی المثل ان جرجر العَوْد فزده ثقلا عودة مؤنث عُود بالضم چوب عیدان بالکسر ج در باب
وبوی خوش عاد قبیلة قوم هود علیه السلام عادیّ ای قدیم ویقال ما ادری ای عاد هو ای ای الناس
وهو غیر منصرف عید بالکسر هرچه باز آید از اندیشه وحزن وجشن اهل اسلام اعیاد ج جمع بالیاء
واصله الواو للزومها فی الواحد ویقال للفرق بینه وبین اعواد الخشب وقد عیّدوا ای شهدوا العید
عادیا علی فاعلاء ممدود نام مردی وهو من باب المعتل نذکره هناک ایضا عیدان بالفتح خرمابنان
دراز عیدانة یکی هذا اذا کان فعلان واذا کان فیعالا فهو من باب النون عَهْد زمان یقال کان فی
عهد فلان ای فی زمانه وزنهار وسوگند یقال علیّ عهد الله تعالی لافعلنّ کذا وپیمان وامان ونگاهداشت
واندرز ومنزلی که همیشه بوی بازگردند از هرجا که رفته باشند مَعهد کذلک وباران پس باران
دیگر عهاد عُهود ج وقد عُهدت الارض فهی معهودة ای مطرت فهی ممطورة وعهدت الیه ای اوصیته
ومنه اشتق العهد الذی یکتب للولاة عُهدة بالضم نبشته بیع وشرا ویقال العهدة علیک ای
ما ادرک فیه من درک فاصلاحه علیه وتاوان یقال فی الامر عُهدة وسستی یقال فی عقله عُهدة
ای ضعف ویقال لا عُهدة ای لا رجعة وابیعک الملسی لا عهدة ای تتملص وتنفلت فلا ترجع الیّ
معهود دیده وشناخته ومَعهدة مکان کذا ای لقیته وعهدی به قریب ای علمی ومعرفتی به وفی الحدیث

ان کرم العهد من الایمان ای رعایة المودة تعهد بیاد داشتن و تازه کردن یقال تعهدت فلانا
و تعهدت ضیعتی و هو افصح من قولک تعاهدته لان التعاهد انما یکون بین اثنین و فلان یتعهد کذا
ای یتجدده والتعهدان بالکسر العهد متعاهد گزیدگی یعنی ذمی عهید هم پیمان و هم زمان قرینة عهیدة ای
قدیمة اتی علیها عهد طویل رجل عهد بکسر الوسط آنکه تعاهد ولایت دکارها کند ضمیمه عبرد
کقنفذ و علبط و علبطة و علابط زن سپید فام نازک اندام که از نازکی خود میلرزد عشب عبرد
دقیق رویی و غصن عبرد و عبارد شاخ ترم نازک و شحم عبرد پیه جنبان عجد بالضم مویز و آن
انگور و بالفتح یا میوه ایست مانند مویز و بالفتح دانه مویز یا رویی ترین آن و بالتحریک زاغها عجردة یکی
منسجد بخشم ناک و تند عرجد کبرقع و طرطب و زنبور شاخ کج درخت خرما کز نبور اول بالخیرج من ا
کالثالیل عرجدة همی است عرقدة بالقاف سخت تافتن عزد جاریة جامعها عع بالفتح عسد
سیر کردن عع ف اک ۲ عسد الحبل سخت تافت رسن را عسد الجاریة جامعها عسود
کر بشنه تر و بار و سخت توانا و بهار و ببیة بیضاء یشبه بها بنان العذاری ج عساود و عسودات
دکنی بنت النقا عسقد بالضم دراز گول و جوان بد خلقت عشده فراهم آوردن آن عع ف ا
ک ۲ عصلد کجعفر و زنبور بسیار سخت عضد بالفتح و عضدان بالفتحتین هر دو پای خود را ابر
کرده جهیدن بی دویدن عع ف اک ۲ عضد کبوتر یا پرنده ایست مانند کبوتر والاعتقاد
ان یغلق بابه علی نفسه ولا یسأل احدا حتی یموت جوعا وکانوا یفعلون ذلک فی الجدب ولقی رجل
جاریة تبکی فقال مالک قالت نرید ان نعتفد واعتفد کذا اعتقده عکرد فربه و توانا شد عکردت
ناقتی رجعت بی قبل آلافها وانا کاره و غلام عکرد کجعفر و برقع و علبط و عکوز متقارب الحلم ای حین
یعنی کودک قریب ببلوغ یا فربه علکد بالکسر زال دانا و کوتاه پر گوشت جسیم ضخیم علکد کقنفذ
پیه و کعلابط شتر سطبر و کجعفر و زبرج و قنفذ و علبط و علابط درشت علند لیسها تحت العلیادة
والعلماد دکیم بها یابسة علیه الغزل علامدة و علامید ج علهد سخت الصبی نیک کرد و خور نیک
غنجد کجعفر و قنفذ و جندب مویز یا قسمی از آن یا قسم سیاه آن یا نوعی رویی آن و غنجد العنب
صار غنجدا ای مسجد خشم و تند و هم الجوهری فلم یذکره لا فی الثلاثی ولا فی الرباعی و غنجد و غنجدة اسمان
عنقود بالضم علم ثور عنقود العنب فی ع ق د عنکد سخت وگول عید اه دراز و سخت خرما

نامیه والجمع غیدان ح وکان للنبی صلعم قدح من عیدان یبول فیه باللیل والله اعلم فصل الغین

غدة غدد بضمها گره گوشت والجمع غدد غدة البعیر طاعون شتر واغد البعیر فهو مغد ای صار ذا غدة واغد ای غضب مغد ای غضبان واغد القوم ای اصابت ابلهم الغدة [illegible] الغضب غرد بفتحتین گردانیدن آواز در حلق وطرب انگیز کردن آواز را ک ا ف ۲ غرد الطائر وغرد تغرید بمعنی غرد بالکسر نوعی از سماروغ غردة بفتح الثانی ج مثل قرد وقردة وقال الکسائی والحد الغرادة غرد قال الفراء هو بالفتح غردة وغرد مثل تمر وتمر وبالکسر مثال ثلثة [illegible] منها غراد بالکسر مثل کلاب وذیاب [illegible] وهو مثل غرد [illegible] مغرندی بکسر الدال الذی [illegible] اغرنداد بر دن وقهر ودشنام فرا گرفتن یقال اغرندوا علیه وکذا اغلنتوا غرقد درختی [illegible] الغرقد غرقدة بقیة

غمد بالکسر نیام شمشیر وکارد غمد بالفتح مصدر [illegible] ف ا ض ۲ وکسر له غمدت السیف واغمدته ای جعلته فی غمده فهو مغمود ومغمد قال ابو عبیدة هما لغتان فصیحتان وتغمده الله برحمته ای غمره بها وتغمدت فلانا ای سترت ما کان منه وغملیة مغاک [illegible] زمین واغتمد فلان اللیل ای دخل فیه کانه صار کالغمد له کما یقال ادرع اللیل غمدان بالضم کوشکی [illegible] غید بفتحتین نازکی ای نعومت یقال منه امرأة غیداء وغادة ای ناعمة اغید خواب آلوده کردن [illegible] گرده ضمیمه غرید [illegible] سخت آواز و [illegible] غرید وملایم [illegible] وهو بالراء ایضا [illegible] غلد [illegible] بلال [illegible] فی الغیث العمار [illegible] النهار غیجد ه [illegible] اسم آم رافع بن حارث الصحابی ویقال فیها [illegible] وغیجرة

فصل الفاء

فؤاد بالضم دل [illegible] فأدته فهو مفؤود ای اصبت فؤاده وکذلک اذا اصابه داء فی فؤاده قال الکسائی [illegible] فأدت الخبزة کوماج کردم وفأدت الخبزة جای کردم کوماج را در خاکستر افئود بالضم علی افعول جای کوماج در خاکستر گرم مفاد علی مفعل بالکسر آتش کاو وسیخ بریان کن که آنرا [illegible] خوانند مفاد [illegible] کذلک وفأدت اللحم وافتأدته ای شویته لحم فئید گوشت بریان فدید آواز کردن ف ا ک ۲ [illegible] آواز [illegible] وفی الحدیث ان الجفاء والقسوة فی الفدادین وهم الذین تعلوا اصواتهم فی حروثهم ومواشیهم فاما الفدادین بالتخفیف فهی البقرة التی تحرث واحدها فدان بالتشدید عن ابی عمرو فدفد زمین هموار [illegible] وطاق [illegible] فرادی [illegible]

علی غیر قیاس کانه جمع فرد وان کون فرد بسکون الوسط وفتحه وکسره فارد وفرید منفرد وکلها بمعنی تنها
فانها التی انقطعت عن القطیع وکذلک ینفرد فاردة فرید یگانه ووحید وفرادی الذی کبار تا افراد
ستارگان روشن ویقال جاؤا فرادا وفرادی بالتنوین وبلا تنوین ای واحدا واحدا
وافردته ای عزلته وافردت الیه رسولا وافردت الانثی ای وضعت واحدا فهی مفرد ومفرد
ومنفرد ولا یقال ذلک فی الناقة لانها لا تلد الا واحدا وتفرد وانفرد بمعنی ویقال لقیت زیدا فردا
ای لم یکن معنا احد وتفردت بکذا واستفردته اذا انفردت به فرند افرند بکسرتین پرنگ شمشیر
فرندا اسم موضع ویقال اسم رملة فرصاد بالکسر توت سرخ فرقد گوساله فرقدان دو ستاره
نزدیک قطب فرهد بالضم درشت شتاب زده فرهود حیی از یحمد وهو بطن من الازد یقال
لهم الفراهید منهم الخلیل بن احمد العروضی ویقال رجل فراهیدی ویونس یقول فرهودی
فساد تباهی وتباه شدن ع ف ض ۲ خلاف صلاح وهو فاسد وهم فسدی
کما یقال ساقط وسقطی وفسد الشیء بالضم کذلک فهو فسید ولا یقال انفسد وافسدته انا
والافساد والاستفساد خلاف الاصلاح والاستصلاح ومفسدة خلاف مصلحت فصد
رگ زدن ع ف ک ۲ فصدت وافتصدت بمعنی والفصید الشیء وتفصد ای سال
فصید خون در روده پر کرده وانرا از برای مهمان داشتندی در جاهلیت وفی المثل لم یحرم
من فصد له البعیر بسکون الصاد ومعنی مکسور بالتخفیف وربما سکنت الصاد منه فتقلب زای فیقال
فزد وکذا کل صاد وقعت قبل الدال فانه یجوز ان تشمها رائحة الزاء اذا تحرکت وان تقلبها زاء محضا
اذا سکنت وبعضهم یقول من قصد له بالقاف ای اعطی لقصد ای قلیلا وکلام العرب بالفاء
فقد فقدان بالضم والکسر گم کردن ع ف ک ۲ افتقاد وکذلک تفقد گم شده جستن
فاقد زنیکه شوهر یا پسر گم کرده باشد جمعه فاقد وتفاقد القوم ای فقد بعضهم بعضا فند بفتحتین دروغ
وسستی رای از پیری افناد دروغ گفتن وخرف شدن ولا یقال عجوز مفندة لانها لم تکن ذات رای
تفنید نکوهیدن وضعیف رای نسبت کردن فند بالکسر پاره از کوه وبه را از نام شاعری است
فند اوه تیشه تیز فود الراس دو کرانه سر یقال بدا الشیب بفودیه ومنه فودان اذا کان نظیرتان
رقیقتان بین الفودین ای بین العدلین فود مردن ع ف ا ض ۲ وف ک ۲ فوید لوزنه فود

وفیه فهد ای اشبه بالفهد فی کثرة نومه وتمدده وفی الحدیث ان دخل فهد وان خرج اسد کسر الوسط
فیهما فهدتان دو پاره گوشت بیرون جسته زیر سینه اسپ فهد کودک فربه فراهق فوهدة
مؤنث منه فید خرامیدن عج ف اک ۲ رجل فیاد وفیادة ایضا للمبالغة کالعلام
والعلامة فیاد ایضا بوم فائدة آنچه گرفته یا داده شود از دانش و مال ویقال فادت له فائدة واقدته
ای استفدته وافدت المال ای اعطیته غیری وفاد المال لفیه لفلان ای ثبت له وفاده یفیده ا
دا فه یعنی اذا بخیه فید ایضا زعفران سوده وموی دراز که بر بنفوز اسپ بر آید وموضعی برراه مکه
فصل القاف قشد میرای سپید و بر تو واستر بای جامه وقد قشد ورعه تفشید استر ساخت برای
ورع خود القشا فید القشا شید کالشغا فید قمرئد وجه بسیار بر گوشت شد پهره ازو قشد با عد
بین رجلیه لحم بحجرم من قمرد له ای من فصد له غلام افلود بالضم نوجوان تمام خلقت نازک
پوشش قد فربه فلهد فلهد فلود لیضمها وقلهد کودک کرد اندام فربه قریب بلوغ
فصل القاف
قتد بفتحتین چوب پالان اقتاد وقتود ج قتاد درخت خار
قتادة یکی ونام مردی وفی المثل ومن دونه خرط القتاد وابل قتدة وقتادی اشترانی که از خوردن
قتاد با درد شکم شده باشند کما یقال رمثة ورمالی قتائدة بالضم نام عقبه رجل قفرد وقنارد
سقتر مرد بسیار گوسفند وبز وغیر آن قشد خیار بادرنگ قحد بفتحتین کوهان قحاد بالکسر ج
مثل تمرة وثمار ناقة مقحاد بزرگ کوهان واقحدت الناقة کوهان بر آورد وبزرگ کرد وبگرد
قلحدة والاصل بکسر الحاء فسکنت تخفیفا مثل عشرة وعشرة قمحدوة بفتحتین وسکون الحاء وضم الدال و
فتح الواو پس سر قماحد ج قد بدرازا شکافتن عج ف اض ۲ یقال قدت السیر وغیره
وقد المسافر المسافة والمفازة انقد ای انشق قد ایضا بالا وتقطیع یقال فلان حسن القد
ای حسن التقطیع وپوست بزغاله اقد جمع القلة قداد بالکسر جمع الکثرة منه وفی المثل ما یجعل
قدک الی ادیمک معناه ای شی یحملک علی ان تجعل امرک الصغیر عظیما قد بالکسر دوال واشرا
سپید داغ خیزگوینده قدة اخص منه اقدد ج قدة ایضا روش وراه وگروهی از مردم که هر یکی را بر را
وروشی غیر سپی باشند قوله تعالی کنا طرائق قددا ویقال ماله قد ولا قحف ای ماله اناء من
جلد ولا اناء من خشب قدید گوشت خشک کرده ومانه کهنه وتقدد القوم ای تفرقوا واقتد فلان الامور

اي قبيها وقبيحها قديد بالتصغير آبي در حجاز قداد بالضم درد شكم مقداد بالكسر نام مردي از صحابه رضه
مقدد بالفتح بياباني هموار قد بالتخفيف بدرستي وهو حرف لا يدخل الا على الافعال وهي جواب لقولك
لما يفعل وزعم الخليل ان هذا لمن ينتظر الخبر فيقول قد مات فلان ولو اخبره وهو لا ينتظره لم يقل قد مات
ولكن يقول مات وتكون بمعنى ربما كما في قول الشاعر ع قد اترك القرن مصفرا انامله وان جعلته
اسما شددته وقلت كتبت قدا حسنة وكذلك كي ولو لان هذه الحروف لا دليل على ما نقص منها
فيجب ان يزاد في اواخرها ما هو من جنسها فتدغم الا في الالف فانك تهمزها ولو سميت رجلا بلا او ما ثم
زدت في آخره الفا همزت لانك تحرك الثانية والالف اذا تحركت صارت همزة واما قولهم قدك
بمعنى حسبك فهو اسم تقول قدي وقدني بالنون ايضا على غير قياس لان هذه النون انما تزاد في الافعال
وقاية لها مثل ضربني وشتمني قراد بالضم كنه قردان بالكسر ج يقال قرد بعيرك اي انزع منه القراد
تقريد فغر لفتين وكنه دور كردن واصله ان الرجل اذا اراد ان ياخذ البعير الصعب قرده اولا حتى
يلين ثم اخذه ام القردان موضعي ميان راه وسم ستور قرد بفتحتين پشم برهم چفسيده ونمد شده
بر ستور وبرهم چفسيدن پشم ع ك ف ا قردة پارهٔ از وي وفي المثل عكرت على الغزل
باخرة فلم تدع بنجد قردة وعكرت اي عطفت وقرد الصوف وتقرد اي تلبد وسحاب قرد اي پاره پاره
برهم نشسته وقرد الاديم اي حلم وقرد الرجل اي سكت من عي واقرد اي سكن وتماوت قرد
كرد كردن روغن در مشك ع ف ا ك ۲ قرد بالكسر كي قرود وقردة ج مثل فيل وفيول
وفيلة قردة مؤنثة قرد ج مثل قربة وقرب وفي المثل انه لازنى من قرد قال ابو عبيدة هو رجل
من هذيل يقال له قرد بن معاوية قردد جايي درشت بلند وانما اظهر لانه ملحق بفعلل والملحق لا يدغم
قرادد وقراديد ج قردود بالضم مثل قردد وقردودة الظهر يعني پشت قرمد نوعي از سنگها
قرمود بالضم بانيچه كوهي قراميد ج قرميد بالكسر خشت پخته بنا مقرمد بخشت پخته بر آورده
قشدة قشدة بالكسر دردي مسكه قصد آهنگ كردن يقال قصده وقصدت له وقصدت اليه
ويقال قصدت قصده اي نحوت نحوه وشكستن چوب يقال قصدت العود قصدة بالكسر
پارهٔ از شكسته قصد ج يقال انقصد وتقصد وقد انقصد الرمح وتقصدت الرماح اي تكسرت
قد رمح اقصاد وقال الاخفش هذا احد ما جاء على بناء الجمع وتقصد الكلب وغيره اي مات واقصده السهم

اي اصابه الرمي فقتله مكانه واقصدته حية قتلته قصيد جمع قصيدة پاره از شعر مثل سفينة وسفين و
گوشت خشك قاصد نزديك يقال بيننا وبين الماء ليلة قاصدة اي هينة السير لا تعب فيه ولا بطوء
القصد ميانه رفتن در هر چيز ع ف اك ١ - اقتصاد مثله يقال فلان مقتصد في النفقة
لا اسراف ولا تقتير واقصد في مشيك واقصد بذرعك اي اربع على نفسك وراستي يقال هو قصيد
في الحكم اي يعدل قعود ومقعد نشستن ع ف اض ٢ - اقعاد متعد منه قعدة للمرة منه
قعدة بالكسر للحالة منه كالجلسة والركبة يعني نوعي از نشست مقعدة نشستگاه ذو القعدة يكي از ماههاي
حرام ذوات القعدة ج قعدت الرخمة اي جثمت وقعدت الفسيلة اي صار لها جذع قاعد
نخلي كه دست بوي رسد و زنيكه از حيض و زه بازايستاده باشد قواعد ج قوله تعالى والقواعد
من النساء اللاتي لا يرجون نكاحا و گروهي از خوارج قعد تقعدين ج مثل حارس وحرس والضيا
آن جماعتي كه ديوان نباشد ايشانرا از نشستي و گراني در پيوند دست و پاي ستور قواعد البيت
بنيادهاي خانه قواعد الهودج چهار چوب زير پاي هودج وتقعد فلان عن الامر اذا لم يطلبه وتقاعد به فلان
اذا لم يخرج اليه من حقه تقعده اي ربثه عن حاجته وعاقه يقال ما تقعدني عنك الا شغل اي ما حبسني
عنك ... قعيدة ... والاضطجاع قعود وبالفتح ستر جوانه كه نخست بدرها
نشسته ... قال ابو عبيدة القعود هو الذي يقتعده
الراعي في كل حاجة ... وقعيدة الحاجات اذا امتهنوا الرجل في حوائجهم
... المقتعد مقاعد جايهاي نشستن مردم
... قعيدات ... اذا الصق به من بين يديه قعيدات پالانها
قعيد ... قوله تعالى عن اليمين وعن الشمال قعيد وهما قعيدان و فعيل و فعول مما يستوي فيه الواحد
والاثنان والجمع كقوله تعالى انا رسول رب العالمين وقوله تعالى والملائكة بعد ذلك ظهير
كه ... راست نكرده باشد و از وحشي آنچه از پس پشت در آيد و هي خلاف النطيح قعيدة غرايره
... تو و در كرده و قعيدة الرجل امرأته قعادة بالضم كذلك وقولهم قعيدك لا اتيك وقعدك لا اتيك و قعيدك الله
لا اتيك يمين للعرب وهي مصادر ... بفعل مضمر والمعنى بصاحبك الذي هو صاحب كل نجوى
كما يقال نشدتك الله اقعاد وقعاد بالضم بيماري ستور كه در ... پيدا آيد و در پاي ...

مقعد بالضم لنگ و گسستن پی و نشستن بریده و یقال من العرج أقعد الرجل فهو مقعد و منی اصابک
بها المقعاد ای العرج قعدد بضم الدال و فتحها الذی کان قریب الآباء الی الجد الاکبر و کان یقال
لعبد الصمد بن علی بن عبد الله بن عباس قعدد بنی هاشم و یمدح به من وجه لان الولاد للکبر و یذم
قفد من وجه لانه من اولاد الهرمی و ینسب الی الضعف اقفد آنکه سر انگشتان پای وی راه رود و ستور
که میل بسم وی دارد در رفتن یقال فرس اقفد و هو عیب فیه قال ابو عبیدة القفد لا یکون الا فی
الرجل و قال الاصمعی القفدان یمیل خف البعیر من الید او الرجل الی الجانب الانسی و قد قفد فهو
اقفد فان مال الی الوحشی فهو اصدف قفد ایضا نوعی از دستار بستن یقال اعتم القفداء
اذا لم یسدل قفدان بفتحتین خریطه عطار فارسی معرب قلادة بالکسر گردن بند و میل تقلید قلد
در گردن افگندن میل و غیر آن کسی را یقال قلدت المرأة انا فتقلدت هی و کار در عهده کسی
کردن یقال قلده العمل و چیزی در گردن ستور قربانی در آویختن تا علامت باشد و شمشیر
حائل کردن مقلد الرجل موضع نجاد سیفه علی منکبیه مقلد اسپی که علامت سباق بر گردن وی
بسته باشند قلد تافتن رسن و جز آن مع ف اض ۲ و ک س ۲ قلید مقلود رسن تافته
قلد بالکسر نوبت آب در رود یا بر روز یکی و منه نوبت تب و افل حبة الی مکه قلد او یقال سقینا السماء
قلدا فی کل اسبوع ای مطرتنا لوقت قلد و در دو من مسک اقلیده کالید تقلید شد مقالید ج اقلید
قمد علی خلق کثیر ای غیرتهم کانه اغلق علیهم قمد بضمتین و تشدید الدال قوی و استوار قمد ستور
پیاله اقمهد البعیر اقمهدادا اذا ارتفع رأسه بزیادة الهاء قند شکر و منه سویق مقند و مقنو و قندید بالکسر
خمر قال الاصمعی هو شبه اسفنط و هو عصیر یطبخ و یجعل فیه افواه من الطیب لیس بخمر قال الکسائی
رجل قندأوة بالهمزة علی فعلاوة مرد سبک قال الفراء و هی ایضا من النوق الجریئة و قال ابو مالک
قهد ناقة قندأوة و جمل قندأو ای سریع قدوم قندأوة ای حادة و غیره یقول قنداوة بالفاء قهد
مثل تعب و هو الابیض الاکدر قهاد بالکسر نام موضعی قود مقادة قیدوده کشیدن ستور
و جز آن مع ف اض ۲ فرس قئود علی فعول اسپ رام شده باکشیدن رقاده
و اقتاده مثله و قوده شدد للکثرة قود ایضا اسپان یقال مر بنا قود و آنکه تنگ خیل القود تا لی
اعطیتک خیلا اقتیاد کردن دادن یقال قدته فانقاد لی و استقاد لی ای اعطانی مقادته قود بالتحریک

کشته را باز کشتن تقول اقدت القاتل بالقتیل ای قتلته به واقاده السلطان من اخیه ای اخذه
ان یقتل قاتل اخیه واستقدته الحاکم ای سالته ان یقید القاتل بالقتیل مقود بالکسر مهار وعنان قاد کشنده قود وقادة ج فرس اقود
اسب دراز پشت وگردن وناقة قوداء قود ایضا طول العنق ثنیة قوداء ای طویلة فی السماء جبل
اقب قود قید بسر و ماده خرد راز پشت وگردن قیاد ج ح واقود من الرجال الطویل العنق سمی
بذلک لقلة التفاته ومنه قیل للبخیل علی الزاد اقود لانه لا یلتفت عند الاکل قید بند قیود ج
تقیید بند کردن ونقطه زدن کتاب را جمال مقاییدای مقیدات قید الاوابد اسپی که وحشی را
بدویدن دریابد قید نام اسپی هم دو دوال که سرهای پالان را بهم فراز گیرد قید الفرس داغی که بر گردن
اشتر نهند مقید جای بند نهادن از ستور وجای پای برنجن از زنان وتقال بینهما قید رمح
وقاد رمح ای قدر رمح قید ستور بکشیدن گردن مقیاد رسن که ستور را بوی کشند ضمیمه
قفرد کبرثع فربرج وحفصر وعلابط کالای خانه وجحفر وعلبط وعلابط کسی که گوسپند وبچگان آن بسیار
داشته باشد یا اثاث البیت بسیار داشته باشد تقفشر وشله فیهما وکز برج گیاه خشک در یچ زند
وانبوبی مردم قنار وکسفارج دراز وامنهای پیراهن ومثل آن وجحفر پارهای پشمینه وچیزهای
القرصد القصری فارسیه کفه یعنی چیزیکه باقی ماند درغربال از سبوس قرهد بالضم جوان نازک
ونرم اندام والقراهید الفراهید کثیر بن قارد وشداه من اتباع التابعین القرد القصد
قشود فربه کردن توانا قسبند ذکره فی الابنیة ولم یفسره وعندی انه معرب گسبند یا بشد
فی الوسطا و گوسپند للشاة القسبید دراز بالا سبزگ گردن قسبیدة مونث قعدد کوتاه
قفند سخت سر یا کلان سر والقفند والعظیم الالواح منا قفاند وقفندون ج قلعندة
دیهی است بمصر اقلعد مضی علی وجهه فی البلاد اقلعد الشعر سخت شد مرغولی موی
القمحدوة الهنة الناشزة فوق القفا وعلی القذال خلف الاذنین ومؤخر القذال قماحد ج
ومر ذکرها فی (ق م ح) د قمعد شخصیکه بگوشش تمام گفتگو کنی با او وداو نرمی نکند با تو
وباهم نگردد وکسی که شکم او از بالا کلان باشد واز پائین فرو هشته قمهد بدنها در زشت رو
وبالضم شقیی که از جای خود نشود واقمهد رفع رأسه وبالمکان اقام وهو شبه ارتعاد فی الفرخ
اذا زق القهقد القفند قمهد بدنها وناکس زشت رو

فصل الکاف

تعقبة کنود پیچ دشوار وتکاءد لی الشیء وتکاءدنی ای شق علی کبد بالفتح وکسر الوسط وبالکسر
وسکون الوسط مثال کذب وکذب جگر اکباد ج وبالفتح والسکون ایضا للتخفیف تثقل فخذ وفخذ
کبد السماء میانۀ آسمان وکبد النجم السماء ای توسطها وتکبدت الشمس کذلک وتکبد اللبن
اذا غلظ وخثر وکذا الدم کبیدات السماء جمع کبیدة بالتصغیر کبد القوس قبضتها وکبدت الرجل ای
اصبت کبده فهو مکبود اکبد سطبر میان وهو لایکون الا بطی السیر وامرأة کبداء وقوس کبداء سطبر قبضه
کبد بفتحتین سختی قوله تعالی لقد خلقنا الانسان فی کبد وکابدت الامر ای قاسیت شدته کباد بالضم
والتخفیف درد جگر وفی الحدیث الکباد من العب ویقال للاعداء سود الاکباد کما یقال لهم صهب السبال
وان لم یکونوا کذلک ویقال فلان تضرب الیه اکباد الابل ای یرحل الیه فی طلب العلم وغیره ---
کتد بفتح الوسط وکسره میان کتف وپشت وستاره ده بفتح الوسط کتد سنج وبمعنی کار دجواز
کد دروی چیزی را کوبند واشارت کردن بانگشت مح ف اض ٢ وکدت الشیء
ای اتعبته کدید زمین کوفته ستبر کدود چاه دشوار آب کدادة بالضم دروی روغن وآنچه در بن دیگ
ماند از طعام وجز آن کدکدة بانگ خایسک وسندان وجز آن ودویدن آهسته وحکی الاصمعی
قوم اکداد ای سراع کداد بالضم نام فحلی کرد کردن فارسی معرب وراندن مکاردة ای مطاردة
کرد بالضم گروهی از مردم وهم الاکراد کردنده آنچه درکرانهای جلّه ماند از خرما کراد یدج کساد
ناروائی متاع وجز آن کسید کاسد متاع ناروان سلعة کاسدة وسوق کاسد بلا هاء واکسد الرجل
ای کسدت سوقه کلد بفتحتین جای درست بی سنگ کلدة پارۀ از زمین سخت کلندی مثله سکلندی
ای صلب واکلندی البعیر ای غلظ واشتد مثل اعلندی کلدة بفتحتین نام مردی کمد انده
مع ک اف ٢ کمد کمید نعت منه کمدة بالضم رنگ گشتگی گونه فا کمد القصار الثوب اذا لم
ینقه تکمید گرم کردن عضوی به بستن چیزی بروی کماد بالکسر کذلک وفی الحدیث الکماد احب
الی من الکی کنود ناسپاسی کردن مح ف اض ٢ کنود بالفتح نعت منه للمذکر
والمؤنث کنود بفتحتین مثله ارض کنود زمین که از وی چیزی نروید کنده ای قطعه کنده بالکسر
پدری از کمین کنعد نوعی از ماهی دریا کود سکادة نزدیک آمدن کاری کبینونة مع ک ب ا
ف ٢ وکاد یفعل کذا ای قارب ولم یفعل وعن سیبویه عن بعض العرب کدت افعل کذا بالضم

قال ابن ناسا من العرب یقولون لم یکد زید یفعل کذا اذا قرب ان یفعل کذا ما زید یدون کاد زید ان یفعل ولو ادخلو
ان الکاف فی فعل کما ادخلوها فی فعلت و زعم الاصمعی انه سمع من العرب من یقول لا افعل ذلک
ولا کودا فجعلها من الواو و تقدیم حلولها علیها ان تشبیها بعسی و قولهم عرف فلان ما یکاد دستنه
ای ما یرید منه و یقال لا مهمته لی ولا مکادة ای لا اهتم ولا اکاد و تقول لمن یطلب منک الشیء
فلا ترید اعطاءه ولا مکادة وکاد وضعت لمقاربة الشیء فعل او لم یفعل فمجرده ینبئ عن نفی الفعل
ومقرونه بالجحد ینبئ عن وقوع الفعل قال الله تعالی لم یکد یراها قال بعضهم فی قوله تعالی اکاد اخفیها
ای ارید اخفیها قال فکما جاز ان یوضع ارید موضع اکاد فکذلک اکاد موضع ارید فی قوله تعالی
فوجدا فیها جدارا یرید ان ینقض ای یکاد کهدان بالتحریک و دویدن دراز گوش ع ک ا
ف ۲ والساقة اذا ارکها الفرخ ای ارتفع الی امه لتزقه کید بکید بسکالیدن ع ف ا
ف ۲ مکادة و مکایدة معنی و تسمی العرب کید القتال غزا فلان ولم یلق کیدا ای حربا و سیدن القتال
مکایدة ای یعالجه و کید بنفسه ای یجود بها بنفسها اجتهاد والغراب فی صیاحه کیدا و کذلک الحیّ
لیس بمذکر یکید فی ... کردن و دویدن کرمک فی آثارهم و دوید در پی
آب ... بالکسر الکدیة ... کشتغدی بالضم القطانی ذاتیه رد پار وینا
... و آتشه ... الناقة علیها ثلث اصلع و الکشد
... القصیرة الحلف کاشد مرد بسیار کسب بکوشش
... و الکشد اخلص الزبدة کعد جوال کهدة
... او کلهدة من کنا هم کهرد دیدی بسم قند کهند
مرد فلان شعد باسرره و ... و جبر کنایه بالضم قبیح فصل اللام
لبد بالکسر ... لبدة الخص منه لبود ... لزبرة الاسد لبدة وهو الشعر المتراکب بین کتفیه
والاسد ذو لبد و فی المثل هو امنع من لبدة الاسد والجمع لبد بکسر اللام مثل قربة و قرب
لباد ... ای ... و یقال ماله سبد ولا لبد بفتحتین وهما الشعر والصوف ای ماله شیء
والبدت الفرس فهو ملبد ای شددت علیه اللبد والبدت القربة ای جعلتها فی لبید وهو الجوالق
... لبید ... اذا بال ... فضرب ... فصیر لبدة من تلطخ و بوله والبد بالمکان ای اقام

والبدت الابل اذا اخرج الربیع اوبارها واوبارها وتهیأت للسمن لبود بالضم چسپیدن بزمین عع
ف اض ۲ یقال لبد الشیء بالارض لبد بفتحتین حلق وسینه گرفتن شتر از بسیاری خوردن
صلیان یقال منه ابل لبادی وناقة لبدة والتبد الورق ای تلبد بعضه علی البعض والتبدت الشجرة
ای کثرت اوراقها وتلبد الطائر بالارض جثم علیها وتلبدت الارض بالمطر ای اشتد ولبد
الندی الارض ای شدها تلبید سر بشیم کردن بر موی وهو ان یجعل المحرم فی راسه شیئا من الصمغ
لیتلبد شعره ولئلا یشعث فی الاحرام لبد بالضم بسیار قال الله تعالی مالا لبدا ای جما ویقال الناس
لبد ای مجتمعون وآنکه بسفر نرود واز جای خود دور نشود ولبد ایضا آخر نسور لقمان وهو منصرف
لانه لیس بمعدول وتزعم العرب ان لقمان هو الذی بعثته عاد فی وفدها الی الحرم یستسقی لها فلما
اهلکوا خیر لقمان بین بقاء سبع بعرات سمر من اظب عفر فی جبل وعر لا یمسها القطر وبقاء سبعة انسر
کلما هلک نسر خلف بعده نسر آخر فاختار النسور فکان آخر نسوره لبد اللبید جوال خرد ونام شاعری
لحد لحد بالتسکین شگاف در گور وشگافتن یک کرانه گور لحد بالضم لغة فیه عع بفتحها ولحدت للقبر
والحدت له بمعنی الحاد از دین برگشتن یقال الحد فی دین الله ای حاد عنه وعدل ولحد لغة فیه
وقری لسان الذی یلحدون الیه وستم کردن در حرم واصله من قوله تع ومن یرد فیه بالحاد
لدد بظلم ای الحادا والباء زائدة التحاد از دین برگشتن ملتحد پناه لان اللاجی یمیل الیه لدد بفتحتین
سخت خصومت شدن عع ک اف ۲ الددت منه لدج والیضا موضعی بشام
لد بالفتح جوال خصومت کردن عع ف اض ۲ ولده ای خصمه فهو لاد ولدود لدیدان دو کرانه
وادی وکرانهای گردن والجمع الدة ومنه قولهم تلدد ای تلفت یمینا وشمالا الدود ولدید داروی
که در کرانه دهان ریزند وفی المثل جری منه مجری اللدود والجمع الدة وقد لد فهو ملدود والدة
انا اوجرته هو ویقال مازلت الادعنک ای ادفع رجل الندد ویلندد ای خصم بینی سخت خصومت
وتصغیر الندد الیلندد اصله الدد فزادوا فیه النون لیلحقوه بسفرجل فلما ذهبت النون عاد الی
لسد اصله ویقال مالی منه محتد ولا ملتد ای بد لسد بالتسکین شیر مکیدن بچه نخچیر از مادر عع ف ا
ک ۲ ولسد السخل تحته لسد بالتحریک لغة فیه ویقال لسد الطلا امه بالفتح والکسر لغد ود
لغد بالضم فیهما گوشت کرانه گردن لغادید ج الغاد ج الثانی ولغدت الابل ای رددتها الی القصد

الطريق وجاء فلان متلغدا اي متغيظا حنقا اللكد چفسيدن بجائي ع ك ا
ف ۲ يقال لكد الوسخ عليه اي لصق به ولكد الشيء اي لزم بعضه بعضا الكد بالكسر كوته
لهد گراني بار قال الاصمعي لهد القوم دوابهم اي جهدوها واحرثوها اللهيد ستور مانده شده
لهد ايضا سپوختن بخواري نمودن لهد ولهده دفعه قال ابو زيد اللهدة به اي ازر بهيت چه
قال ابو عمرو والهدت به اذا امسكت احد الرجلين وخليت الآخر عليه وهو يقاتله ويلهده على
اي يعينه على لهيدة عصيدة سست ضميمه لكدة بيده لكزه يعني مشت زد او را
ع ف ك ۲ اللثد القصعة بالثريد ثريد را فراهم آورد واز اطراف كاسه هموار كرد اهزا
ع ف ك ۲ اللثد المتاع رثده لثدة بالكسر الجماعة المقيمون لا يظعنون يعني گروه مقيمان
كه اراده كوچ نداشته باشند لمد فروتني بخواري نمودن لمذان خوار لمدة لدمه يعني طپانچه
زد او را الود كسيكه مائل بسوي عدل نباشد ومنقاد بكاري نشود وقد لود كفرح الوادج
والشديد لا يعطي طاعته وگردن ستبر لياد بالفتح چيزي يقال ما تركت له ليادا فصل الميم
ماد گياه نرم ونازك ويقال وجدت ثادا مادا وماديدن شاخ نازك وغصن مئيد اي ناعم
وشاب ميود وشابة ميودة اي ناعم وناعمة وميود ايضا نام جائي وامتاد خيرا اي كسبه المجد بزرگي
مجيد بزرگوار وگرامي قال ابن السكيت الشرف والمجد يكونان بالآباء يقال رجل شريف ماجد له
آباء متقدمون في الشرف قال والحسب والكرم يكونان في الرجل وان لم يكن له آباء لهم شرف
وتماجد القوم فيما بينهم وماجدته فمجدته امجده اي غلبته بالمجد وبالضم بسيري وفراخي رسيدن
شتر يقال مجدت الابل اي نالت من الخلا قريبا من الشبع ومجدتها انا قال ابو عبيدة
اهل العالية يقولون مجدت الدابة امجدها مجدا اي علفتها ملأ بطنها واهل نجد يقولون مجدتها
تمجيدا اي علفتها نصف بطنها التمجيد به بزرگي نسبت كردن وفي المثل في كل شجر نار
واستمجد المرخ والعفار اي استكثرا منها كانهما اخذا من النار ما هو حسبهما بنو مجد قبيلة وهم اولاد
ربيعة بن عامر ومجد اسم امهم نسبوا اليها مد آب خيز ويقال مد النهر ومده نهر آخر ومد النهار ارتفاعه
ومد البصر اي مدى البصر وكشيدن ع ف ض ۲ يقال مددته فامتد مادة فيزوني
پيوسته يقال مد الله في عمره ومده في غيه اي امهله وطول له ومد الرجل يده الى الناحية اي طول اقامته

وطراف ممدد ای ممدود بالاطناب شدد للمبالغة وتمدد الرجل ای تمطی مد بالضم پیمانه وهو
رطل وثلث عند اهل الحجاز ورطلان عند اهل العراق والصاع اربعة امداد ومدة پاره از روزگار
وایضا اسم ما استمددت به من المداد علی القلم مدة بالفتح ای مرة من قولک مددت الشیء مدة
بالکسر ریم گرد آمده در جراحت مداد سیاهی یقال مددت الدواة وامددتها وامددت الرجل اذا
اعطیته مدة القلم وامددت الجیش بمدد استمداد مدد خواستن ویقال مددنا القوم ای صرنا لهم
مددا وامددناهم بغیرنا قوله تعالی وامددناهم بفاکهة وامد الجرح ای صارت فیه مدة وامد العرفج
اذا جری الماء فی عوده ومددت الابل وامددتها اذا سقیتها مدیدا وهو الحساء من دقیق الشعیر مارد ان
بالکسر تمیت وهو انقلاب آب سخت شور مرد میوه اراک تر وترکردن نان را تا نرم شود یقال مرد الخبز
ومرد الصبی ثدی امه رملة مرداء لا نبت فیها غصن امرد لا ورق علیه فرس امرد آنکه گرداگرد سم و
موی نباشد غلام امرد ساده زنخ جاریة مرداء تابان روی قال الاصمعی یقال تمرد فلان زمانا ثم خرج
وجهه وذلک ان یبقی امرد حینا تمرید تابان ودرخشان کردن بنا را وخشو دن وبرگ دور کردن
از درخت مرید خرما در شیر تر نهاده وستبنه بارد ومثله مرادة ستبنه شدن مرید مثال تسبیق ای شدیدة
المرادة مراد بالضم پدر قبیلة از یمن مراد بالفتح کردن مارد ایضا نام حصنی مسد لیف سخت تافته
قوله تعالی حبل من مسد ای من لیف او خوص وقد یکون من جلود الابل او من اوبارها مسد مصدر منه
عصف اض ۲ رجل مسود ای مجدول الخلق جاریة حسنة المسد والعصب المجدول الاسم
وهی ممسودة ومعصوبة ومجدولة ومارة ومته مساد بالکسر علی فعال لغة فی مسأد وهی نحی السمن سقاء عسل
یعنی خیک روغن ومشک عسل مصاد بالفتح بالای کوه امصدة مصدان ج مصد مکیدن آب وبان
پستان شیر وجماع کردن یقال مصدها ومصد فمها ای وطئها وترشف من فمها وما وجدنا لها
العام مصدة ای بردا قال ابن السکیت وقد تبدل الصاد زایا فیقال مزدة معد فی الارض
ای ذهب ومعدت الشیء واختلسته اخذته بسرعة تعبیر معد ای سریع معد تره ومیوه تر گشته شق
معد ای رخص ویقال هو اتباع لا یفرد ومعدة ومعدة مثال کذبة وکذبة م وهو للانسان بمنزلة الکرش
لکل مجتر معد مالکا سپیدی پیشانی اسب ونازک وتازک گردانیدن یقال شب شبابا
معدا قال ابو زید وابن الاعرابی یقال معد الرجل عیش ناعم معده ای غذاه وقال الفراء معد

ان یفتن ناعم شدن وقد امتدّ الصبی سیار خوردن آب و مانند آن و شیر خورانیدن کودک را و شیر بچه را
تقول المرأة امتدت هذا الصبی مدد لی ای ارضعته فرضعنی و مدت النخلة امتها مددا و یقال
و حدیث مخرمة مدت ستة منها ای مصعمة و هو صمغ الطلح و تسمی الصمغة مدا و کذا اک صمغ سدر البادیة
مقعد قریة بالشام مقدی شراب من العسل منسوب الیها مکو و مقیم بودن بجائی و ناقة مکود بالفتح
و مکداد ناقه که شیر وی کم نشود و رکیة ماکدة ای ثابت ماؤها علی قرن واحد لا یتغیر و القرن حبس الماء
و هی بکرة الدلو ملد بالتحریک نازکی و درخشندگی روی رجل املود و امرأة املودة و شاب
امامد و شابة امد اوغصن املود و تمکید الادیم تمرینه املید بالکسر هو من الصحاری مثل املیس مهد
گاهواره و گستردن مع بفتحهما مهاد بالکسر بستر یقال مهدت الفراش ای بسطته و وطاته تمهید
گسترانیدن عذر و هموار و نیکو کردن کار امتهاد السنام ارتفاعه و انبساطه تمهد ای تمکن مهدد بالفتح
یکی از نامهای زنان و هو فعلل قال سیبویه المیم من نفس الکلمة و لو کانت زائدة لادغم الحرف مثل مقر
و مرد فثبت ان الدال ملحقة و الملحق لا یدغم میید جنبیدن و نادیدن و مادت الاغصان ای
تمایلت و خرامیدن ماد الرجل ای تبختر و طعام دادن یقال مادهم ای مارهم من المیرة ممتاد مفتعل منه
و هو المستطی المسئول و منه المائدة و هی خوان علیه طعام یعنی خوان آراسته فاذا لم یکن علیه طعام
فهی خوان قال ابو عبیدة مائدة فاعلة بمعنی مفعولة مثل عیشة راضیة ای مرضیة مائد نام کوهی
میادة نام زنی میدان بالفتح معروف و یقال هو بکسر المیم و هو مفعال من الدوران و هنا فعلان بالفتح
عیش فراخ و خوش میادین ج و مید لغة فی بید بمعنی غیر و فی الحدیث انا افصح العرب میدانی
من قریش و نشأت فی بنی سعد بن بکر و فسره بعضهم من اجل انی من قریش فصل
ما ابد شهری است ببرات متد بالمکان متودا اقام مشد بین الحجارة در میان سنگها
پوشیده شده نظر کرد از میان آن بسوی دشمن در حالیکه دیده بانی میکند برای قوم
و مشد انا حبلته ما شدا ای ربیته مخد بفتحتین معونت هر کند شهری است با ذربایجان
امرخد الشی استرخی ما رأینا مرخدا فی هذا العام ای بردا و المرخد ضرب من النکاح المضد
ضمد الرأس بفتحتین کینه امکیدان بکسرتین و تشدید میم موضعی است مشد بالضم دیهی است
از صنعای یمن و مندد موضعی است غو یر مندادی فی فصل الثاء و میمند دیهی است نزدیک فیروزآباد

ناد و دیلمی لعتبرته منا علی بن احمد وزیر ابن سبکتگین **فصل النون** ناد مثال فعال
نجد وناد ای مثل فعالی سختی و رنج نجد زمین بلند نجاد بالکسر ج نجود و انجد کذلک یقال فلان طلاع
انجد و طلاع الثنایا اذا کان ساميا لمعالی الامور وراه بربالا و آرایش خانه نجود بالضم ج
تنجید آراستن خانه و آزمودن منجد بالدال و الذال مرد آزمایش دیده و نجدته الدهر ای جربته نجاد
فراشش و آنکه بستر و بالین دوزد نجد ایضا من بلاد العرب و هو خلاف الغور والغور هو تهامة و کل
ما ارتفع من تهامة الی ارض العراق فهو نجد و هو مذکر یقال منه انجدنا ای اخذنا فی بلاد نجد
و فی المثل انجد من رأی حضنا و ذلک اذا علا من الغور و حضن اسم جبل و انجد فلان الدعوة
ای رفع الصوت فیها استنجاد یاری خواستن و دلیری کردن یقال استنجدنی فانجدته ای
استعان بی فاعنته و استنجد فلان ای قوی بعد ضعف و استنجد علی فلان ای اجترأ علیه بعد هیبته
و رجل نجد فی الحاجة اذا کان ناجیا فیها ای سریعا نجدة دلیری و مردانگی صح بضمهما فهو نجد
بضم الوسط و کسره انجاد ج نجید مثله نجد بضمتین و نجداء ج و رجل ذو نجدة ای ذو باس و شجاعة
و لاقی فلان نجدة ای شدة نجد غلبه کردن بشجاعت صح ف اض ۲ انجاد یاری
کردن و به نجد شدن و بلند خواندن مناجدة یاری کردن و حرب کردن مناجد ای مقاتل
نجد بفتحتین خوی و خوی کردن از ماندگی و رنج و رنج دیدن صح ک اف ۲ فهو منجود
ای مکروب نجید مثله نجود خر کره که بار نگیرد و یقال هی الطویلة المشرفة نجد بضمتین ج عاصم بن
ابی النجود من قراء الکوفة من السبعة نجاد بالکسر حمایل شمشیر ناجود کاسه بزرگ و تغور شراب
ندد نجدات گروهی از خوارج و هم اصحاب نجدة بن عامر الحنفی ند نوعی از بوی و هو لیس بعربی
و تل بلند و زمین و رفتن ستور پراگنده نداد و ندود کذلک صح ف اک ۲ و منه قرأ
بعضهم یوم التناد بتشدید الدال ند بالکسر همتا و مانند ندید ندیده کذلک تندید آشکارا و فاش
نشد کردن یقال ندد به ای شهره و سمع به نشدة نشدان بالکسر گم شده جستن صح ف ا
ض ۲ انشد نشدتک الله گفتن کسی را ای سالتک بالله کانک ذکرته ایاه فنشد ای
تذکر انشاد تعریف کردن گم شده و شعر خواندن و قولهم تنوشدوا ای تناشدوا یعنی مثل استنشاد
نضد روایت شعر خواستن نشید هو الشعر المتناشد بین القوم نضد بهم نهادن رخت صح ف اک ۲

تنضید کذلک وهو للمبالغة في وضعه متراصفا النضد بفتحتین رخت بهم نهاده منضود وکذلک
النضاد ج وتخت جامه ورخت انضاد الجبال سنگها بر یکدیگر وکذلک انضاد السحاب
ما تکبب منه والنضاد الرجل اعمامه واخواله المتقدمون في الشرف نفاد سپری شدن انفاد سپری
منه والنفادي توشه ولي ستوه شدن استنفاد کوشش وتوان خود را در یافتن خصم منافد الذي
یستفرغ جهده في الخصومة وفي الحدیث ان نافدتهم نافدوک ویروی بالقاف نقد آماده کردن
ودادن یقال نقدته الدراهم ونقدت له فانتقدها اي قبضها ونقدت الدراهم وانتقدتها
اي اخرجت منها الزیف والدرهم نقد اي وازن جید وناقدت فلانا اي ناقشته في الامر نقد
بفتحتین نوعی از گوسپند کوتاه دست وپای زشت روی نقدة یکی یقال له کلب ویقال هو اذل
من النقد قال الاصمعي اجود الصوف صوف النقد وپوست رفتگی سم ستور وخوردگی دندان
یقال نقد الحافر ونقدت اسنانه نقد بکسر الوسط کودک حقیر که اثر جوانی وبرنائی در روی پدید نیاید
نقدة بالضم نوعی از درخت ونام جائی انقد خارپشت وهي معرفة کما قیل للاسد اسامة ومنه
قیل بات فلان بلیل انقد ان القنفذ لاینام اللیل کله ولایزال فلان ینقد بصره الی الشيء
اذا لم یزل ینظر الیه نکد [illegible] سختي وناخوشي [illegible] صح ک اف ۲ وکم شدن آب چاه
یقال نکد [illegible] الرکیة ورجل نکد اي عسیر وقوم انکاد ومناکید وناکده فلان وهما یتناکدان
[illegible] آنکه [illegible] ناقة نکدا اي غلات آنکه بچه وي نزید وشیر وي بسیار شود وانکدان بفتح الکاف
[illegible] ابن مالک ویربوع بن حنظلة نهود [illegible] دشمن برخاستن صح بفتحهما
[illegible] اي النهد [illegible] پستان صح ف اض ۲ ونهدت الجاریة اي اشرف
[illegible] ناهد ونهد [illegible] فرس نهد اي جسیم مشرف [illegible] صح بضمها ورجل نهد کریم ینهض
الی معالي الامور ونهد ایضا قبیلة از یمن [illegible] ریگ توده بلند مناهدة [illegible] بیکدیگر آهنگ کردن در حرب
وقال گرفتن با انگشتان تناهد [illegible] کسی چیزی از نفقه بیرون آوردن برابر یکدیگر [illegible] حوض و
حوض نهدان ومقدح نهدان اذا امتلأ ولم یفض [illegible] نوعی از خوردنی که از مغز حنظل وآرد کنند
[illegible] اذا لم یکن رقیقا ضمد [illegible] سکن [illegible] الکماة تنبت صح ف
ک [illegible] ناهده [illegible] معروف معرب [illegible] از د

بن بابک ولیده یقال هو بشیر وجوالق واسع الاسفل ضیق الاعلی یسف من خوص النخل ثم یخیط ویقیر لیشتد بن الجعف
حتی تیبس فیقوم قائما یتقل فیه الرطب ایام الخریف و بلاد مکیب بیداوی به دهاس الذی زدی ابن باریان الاکد الفسردة
زمامت بنودن بجائی و مالک منقروا ای عیا هم وهو بالضم من الجبابرة معروف نا د نود آ دنواد ابالضم و نود ابا قبایل
من النحاس ونوادة بالفتح قریة بالیمن بها قبر سام بن نوح علیه السلام نود النفس بیحرک و منه نودان البهودی و اسم نود
بالضم و لیقی فیها ساکنان محلة به نیشابور منها عبد الله بن هشام و باب نوید محلة به سمرقند منها احمد النوندی المحدث منها و نند
النون الفتح والکسر عن الصغانی و الضم عن اللباب بلد من بلاد الجبل جنوبی همدان اصله نوح آوند لانه بنیانها اذا اصله ابنها و نند

فصل الواو

وأد زنده بگور کردن ع ف ک ۲ یقال وأد ابنته فهی موؤدة وکانت کندة تئد البنات
و آد و ئید آواز سخت و یقال مشی مشیا وئیدا ای علی تؤدة یعنی آهستگی و اتاد فی مشیته و تواد فیه و بها افتعل و تفعل و المنی قو
و اصل التاء فی اتئاد واو و یقال اتئد فی امرک ای تثبت و یافتقن غضب کردن ع ک اف ۲ و ید علیه ای غضب
علیه مثل و جد و سخت و بدحال شدن عش و هو مصدر لم یصف به فیقال رجل وحد ای متحیر الحال یستوی فیه الواحد و الجمع کقو
رجل عدل ثم یجمع فیقال اوحاد کما یقال عدول علی توهم النعت الصحیح و مستوبه مثل ودبد و تد بکسر الوسط میخ افتادم و بالفتح لغة
لغة فیه و کذلک الود فی لغة من یدغم و تد میخ کوفتن ع ف ک ۲ یقال و تدت الوتد و الامر منه تد و تد
بالمتدة یعنی میخ کوب و تدان دو تندی در دهان گوش و هما العیران ایضا قال الاصمعی یقال و تد و اتد کما یقال و کل
و اتکل و و تد الرجل ای انعظ یعنی ذکر خود را ببای کرد و جود هستی و یافتن مطلب ع ف ک ۲ و نعمهما
ایضا النعة عامریة لا نظیر لها فی باب المثال یقال وجد و جد یجده بالکسر و الضم وجدان بالکسر گم شده یافتن موجدة
و جدان خشم گرفتن برکسی و جد بالفتح اندوهگین شدن وجد بالکسر والضم توانگر شدن جدة کعدة کالس ع ف ک ۲
او جده الله مطلوبه ای اظفره و اغناه یقال الحمد لله الذی اوجدنی بعد فقر و آجدنی بعد ضعف ای قوانی و وجد الشی
عن عدم فهو موجود مثل حم فهو محموم و لا یقال وجده الله ایضا و لا یقال وجد کما لا یقال حمه و تو جدت لفلان ای حزنت له
و جدة بگانگی یقال رأیته وحده و هو منصوب عند اهل الکوفة علی الظرف و عند اهل البصرة علی المصدر فی کل حال کانک قلت
او حدته برویتی ایجادا ای لم ارغیره ثم وضعت وحده هذا الموضع و قال ابو العباس یحتمل وجها آخر وهو ان یکون الرجل
فی نفسه منفردا کانک قلت رأیت رجلا منفردا انفرادا ثم وضعت وحده موضعه و لا یضاف الا فی قولهم فلان نسیج وحده و هو مدح و جحیش وحده
و عییر وحده و هما ذم کانک قلت نسیج افراده فلما وضعت وحده موضع مصدر مجرور جررته و ربما قالوا رجیل وحده با احد یکی و متول
احدان بالضم ج احدان کذلک مثل شاب و شبان و راع و رعیان قال الفراء انهم یجعلون الواحد و الاحد کما یقال شر ذمة و قلیلون

تنضید کذلک وهو للمبالغة فی وضعه متراصفا نَضَد بفتحتین رخت بر هم نهاده منضود وکذلک
الانضاد ج وتخت جامه رخت انضاد الجبال سنگهای بر یکدیگر وکذلک انضاد السحاب
ما تراکب منه وانضاد الرجل اعمامه واخواله المتقدمون فی الشرف نَفاد سپری شدن انفاد
منه والیضاً بی توشه وبی ستور شدن استنفاد کوشش وتوان خود را در باختن خصم مناقد الذی
یستفرغ جهده فی المخصومة وفی الحدیث ان نافدتهم نافدوک ویروی بالقاف نَقد آماده کردن
ودادن یقال نقدته الدراهم ونقدت له فانتقدها ای قبضها ونقدت الدراهم وانتقدتها
ای اخرجت منها الزیف والدرهم نقد ای وازن جید وناقدت فلانا ای ناقشته فی الامر نَقَد
بفتحتین نوعی از گوسپند کوتاه دست وپای زشت روی نقدة یکی یقال له کلب ویقال هو اذل
من النقد قال الاصمعی اجود الصوف صوف النقد وپوست رفتگی سم ستور وخوردگی دندان
یقال نقد الحافر ونقدت اسنانه نقد بکسر اوسط کودک حقیر که از جوانی وبرنائی در روی پدید نیاید
نُقدة بالضم نوعی از درخت ونام جایی انقد خار پشت وهی معرفة کما قیل للاسد اسامة ومنه
قیل بات فلان بلیل انقد ان القنفذ لا ینام اللیل کله ولا یزال فلان ینقد بصره الی الشیء
اذا لم یزل ینظر الیه نکد سختی عیش وناخوشی عیش باب ع ک ف ا ف ۲ نکد کم شدن آب چاه
یقال نکد عیشهم ونکدت الرکیة ورجل نکد ای عسیر وقوم انکاد ومناکید وناکده فلان وهما یتناکدان
اذا تعاسرا انکد شوم ناتمام نکدا ای قلات آنکه بچه وی نزید وشیروی بسیار شود انکدان بفتح الکاف
دو قبیله وهما مازن بن مالک ویربوع بن حنظلة نهود بسوی دشمن برخاستن ع ع بالفتحهما
یقال نهد الی العدو وبرآمدن پستان دختر ع ف ا ض ۲ ونهدت الجاریة ای اشرف
ونهد ثدیها فهی ناهدة وناهد وفرس نهد ای جسیم مشرف نهوده سهد منه ع ع بالضمهما ورجل نهد کریم ینهض
الی معالی الامور نهد ایضاً قبیلة از یمن نهد ابریک توده بلند مناهدة بسوی یکدیگر آهنگ کردن در حرب
ونال گرفتن باانگشتان نهد هرکسی چیزی از نفقه بیرون آوردن برابر یکدیگر انهاد پر کردن حوض و خزان
حوض پر شدن وقدح نهدان اذا امتلأ ولم یفض نهید نوعی از خوردنی که از مغز حنظل وآرد کنند
کفند ... نهید اذا لم یکن رقیقا ضم سم ساکن ... ونابت الکماة تنبت ع ف ا ب
س ... ناجد ... ونبات ... معروف معرب ... از ...

من بابک ولهذا یقال هو شهید حوالق واسع الاسفل مخروط الاعلی یسقف من خوص النخل ثم یخیط ویضرب لشدتها من الطین
حتی یتین فیقوم کانما یتعلق فیه الرطب ایام الخریف ویطلا بمرکب بیداوی به وصاحب النذی روی عن ناریلت اکثر لقدر ده
زمانت بنودن بجائی ویالک منقو ولای منقا نحو دو بالضم من الجبابرة معروف ناد نود آه و نواد ابالضم ونود انا تمایل
من النعاس ونواده بالفتح قریة بالیمن بها قبر سام بن نوح علیه السلام نود الغصن تحرک ومنه تودان الیهود فی مدارسهم نود
بالضم ویلتقی فیها ساکنان محلة بنیشاپور منها عبدالله بن هشاذ وهاب نوند محلة بسمرقند منها احمد النوندی المحدث منها وند
النون الفتح والکسر عن الصغانی والضم عن اللباب بلد من بلاد الجبل جنوبی همدان اصله نوح آوند لانه بنا ها اما اصله اینها وند

فصل الواو

وأد زنده بگور کردن صح ف اک ۲ یقال وأد ابنته فهی موؤدة وکانت کندة تئد البنات
وأد وئید آواز سخت ویقال مشی مشیا وئیدا ای علی تؤدة یعنی آهستگی و اتاد فی مشیته وتوأد فیه وبها افتعل وتفعل من التؤدة
واصل التاء فی اتأد واو ویقال اتئد فی امرک ای تثبت وبد بفتحتین غضب کردن صح ک اف ۲ وبد علیه ای غضب
علیه مثل وجد وسخت وبدحال شدن عیش به وهو مصدر یوصف به فیقال رجل وبد ای سیئ الحال یستوی فیه الواحد والجمع کقولهم
رجل عدل ثم یجمع فیقال اوباد کما یقال عدول علی توهم النعت الصحیح وستو بد مثل وبد وتد بکسر الوسط میخ اوتاد ج والفتح اتاد
لغة فیه وکذلک الود فی لغة من یدغم وتد میخ کوفتن صح ف اک ۲ یقال وتدت الوتد والامر منه تد وتدک
بالشدة یعنی میخ کوب وتدان دو تندی در دهن گوش هما العیران ایضا قال الاصمعی یقال وتد واتد کما یقال وعد
شاغل ووتد الرجل ای انعظ یعنی ذکر خود را سیاسی کرد وجود هستی ویافتن مطلوب صح ف اک ۲ ونعمها
الیها اللغة عامریة لا نظیر لها فی باب المثال یقال وجد یجد بالکسر والضم وجدان بالکسر گم شده یافتن موجدة
وجدان خشم گرفتن برکسی وجد بالفتح اندوهگین شدن وجد بالکسر والضم توانگر شدن جدة کذلک صح ف اک ۲
اوجده الله مطلوبه ای اظفره واغناه یقال الحمد لله الذی اوجدنی بعد فقر وآجدنی بعد ضعف ای قوانی وجد الشئ
عن عدم فهو موجود مثل حم فهو محموم ولا وجده الله ایضا ولا یقال وجد کما لا یقال حنه وتوحدت لفلان ای حزنت له
وحدة یگانگی یقال رأیته وحده وهو منصوب عند اهل الکوفة علی الظرف وعند اهل البصرة علی المصدر فی کل حال کانک قلت
اوحدته بذلک ایجادا ای لم ار غیره ثم وضعت وحده هذا الموضع وقال ابو العباس یحتمل وجها آخر وهو ان یکون الرجل
فی نفسه منفردا کانک قلت رأیت رجلا منفردا انفرادا ثم وضعت وحده موضعه ولا یضاف الا فی قولهم فلان نسیج وحده وهو مدح وجحیش وحده
وعییر وحده وهما ذم کانک قلت نسیج افراد فلما وضعت وحده موضع مصدر مجرور جررته وربما قالوا رجیل وحده واحد یکی اول العدد
وحدان بالضم ج احدان کذلک مثل شاب وشبان وراع ورعیان قال الفراء یقال هم حی واحد وحی احد کما یقال شرذمة قلیلون

ویقال وحده واحده وکما یقال ثناء وثلاث ورجل وحِد بفتح الوسط وکسره ووحید ای منفرد وتوحد ای تفرد ومنه الوحید
لیلی ای کالاسد او وحده التی لحصنه ای حصنه ولم الطلب الی غیره واوحدت الشاة فهی موحد ای وضعت واحدا مثل افذت
فهو واحده کحره ای لا نظیر له وفلان لا واحد له ای لا نظیر له ما وحده التدا ای جعله واحد زمانه وشواوحد اهل زمانه والجمع
احدان مثل اسود وسودان واصله وحدان ویقال لست فی هذا الامر باوحد ولا یقال للانثی وحداء ویقال اعط کل
واحد منهم علی حدته ای علی حیاله والهاء عوض من الواو ودخلوا موحد موحد ای فرادی وقولهم احاد وواحد وموحد غیر
مصروفات لما ذکرنا فی ثلاث مثلا ومن الواحد کالعشار من العشرة وخداوندی از رفتار ستر خداوند کذلک
صح ف اک ۲ فهو واحد وواحد با الضم وبالفتح وداد وداده آرزو بردن صح ک اف ۲ یقال وددت
ان تفعل کذا او وددت لو انک تفعل ذلک وَدّا بالضم والفتح والکسر مودة ودوست داشتن یقال یود ای ان یکون کذا
ووُدّ بالکسر بمعنی وود ایدا وود مثل قدح واقدح وذئب واذوب ویقال هما یتوادان وهم اوداء وود ودوست
وودود ای محب یستوی فیه المذکر والمؤنث لکونه وصفا داخلا علی صفت للمبالغة وود بالفتح میخ وقد مر ذکره ونام بتی قوم نوح
علیه السلام ونام کوهی ووَرود در آمدن ایراد مستعد منه ورد بالکسر پاره از خواندنی وجز آن یقال قرأت وردی
ودر آب آمدن ودر آب آیندگان از مردم وشتر ونوبت آب ونوبت تب یقال وردت الحمی فهو مورود ویقال اسقوردة ای
احضره وتورد الخیل البلد ای دخلتها قلیلا قلیلا قطعة قطعة وفلان وارد الاربیة ای بینها طول وحبل الورید رگ
گردن وهما وریدان ورد بالفتح گل ورد ده یکی وقیل الاسد ورد ولونه ویلفرس الضاد هو بین الکمیت والاشقر والانثی
وردة والجمع وراد مثل حجن وحجون وردت الضاء وردا گلگون شدن صح لضمها یقال ورد الفرس یورد
وروده بالضم گلگون مثال غبیة وشقرة وزرقة ویقال ایراد الفرس کما یقال ایضا رواکاعت واصلا اورد او جعلت الواو
یاء لکسرة ماقبلها ثوب مورد ای مصبوغ علی لونه وهو دون المضرج ... طریق وارد ای صادر ... وسادة ... وساد بالکسر ...
الکلب ای الغریبة بالصید مثل اسد ... ای ...
اوصدت الباب واصدته اغلقته واوصد الباب جهولا ... قوله تعالی انها علیهم موصدة قالوا مطبقة وهیاها حظیرة
از سنگ ... وحظیره آنرا گویند که از شاخ وچوب باشد واستوصدت فی الجبل ای اتخذته وصید اوطد استوار کردن وبا ...
بر جائی کردن وگران سنگ گردانیدن صح ف اک ۲ توطید مثله ووطدت علی باب الغار الصخر ای سددته بها ونضدته
علیه وطده علی الارض مثل وطده ... الی الارض ... ای ثبت ... حب ... کذلک ... قولهم الفناء الطاد ای ثابت ...

وعد نويد دادن يستعمل في الخير والشر ع ف ا ك ١٢ يقال وعدته خيرا وشرا فاذا اسقطوا الخير والشر قالوا في الخير الوعد والعدة
والموعد وفي الشر الايعاد والوعيد والهاء في العدة بدل من الواو والنسبة اليه عدي والى زنة زني فلا ترد الواو كما ترد في
شية والفراء يقول عدوي وزنوي كما يقال شيوي مشيا وعده جاي وعده گاه وزمان وعده دادن وكذلك الموعد لان ما كان فاء
الفعل منه واوا او ياء ثم سقطتا في المستقبل نحو يعد ويزن ويهب ويضع ويئل فان المفعل منه مكسور في الاسم والمصدر جميعا ولا تبالي منصوبا
كان يفعل منه او مكسورا بعد ان ذهبت الواو منه الا احرفا جاءت نوادر قالوا ادخلوا موحد موحد وفلان ابن مورق وموكل اسم موضع
او رجل وموهب اسم رجل وموزن موضع بذا سماع والقياس فيه الكسر فان كانت الواو من يفعل ثابتة نحو يوجل ويوحل ويبين ففيه
الوجهان فان اردت به المكان والاسم كسرته وان اردت به المصدر نصبت قلت موجل فان كان مع ذلك معتل الاخر فالمفعل
منه منصوب ذهبت الواو في يفعل او ثبتت كقولك المولى والموفى والموعى من يلي ويفي ويعي ويقال تواعد القوم اي وعد بعضهم
بعضا هذا في الخير واما في الشر فيقال اتعدوا والاتعاد ايضا قبول الوعد واصله اوتعاد قلبوا الواو تاء ثم ادغموا وناس يقولون ايتعد
ياتعد فهو موتعد بالهمز كما قالوا ايتسر في اليسار الجزر وتوعده اي تهدده وتوعد واوعد اذا وعد وله بحر [illegible] وارض واعدة اذا رجي
خيرها من النبت ووعيد الفحل هديره اذا هم ان يصول ونعد ناكس [illegible] حامه [illegible] كه آنرا نصيب نباشد وخدمت
كردن كسي [illegible] ع ف ا ك ١٢ مواعدة برابري رفتن قال الاصمعي قد يكون المواعدة للناقة الواعدة وفادة
بالكسر بسولي آمدن ع ف ا ك ١٢ يقال وفد فلان على الامير فهو وافد والجمع وفد وجمع الجمع اوفاد ووفود والايفاد بسولي
فرستادن اوفدته الى الامير اي ارسلته اليه وبرآمدن بچيزي يقال اوفد عليه اي اشرف ويقال الحرباء [illegible] ما احسن ما اوفد
اي اشرف [illegible] ووفد ايضا الاسم كوه وريك واوفاد [illegible] الانسان [illegible]
في [illegible] وقد بتسكين الوسط وفتحها وقدان وقدة بالكسر ووقود بالضم افروخته شدن
آتش [illegible] ع ف ا ك ١٢ [illegible] افروختن التقاد وتوقد افروخته شدن ووقود بالفتح هيزم قال اليزيدي [illegible] الوقود
بالضم [illegible] افروختن [illegible] گياهي [illegible] عشرة ايام او نصف شهر توكيد استوار كردن [illegible] بالان
[illegible] يقال وكد توكيدا واكده تأكيدا وبالواو افصح وكذلك اوكده واكده ايكادا فيهما اي شده وتوكد الامر
وتأكد بمعنى وتوكد [illegible] وكده اي قصد قصده وكاد بالكسر [illegible] ولد فرزند [illegible]
واحدا وجميعا والولد كذلك بالضم وسكون الوسط ومن امثال بني اسد ولدك من دمى عقبيك وقد يكون الولد بالضم جمع الولد
مثل اسد واسد وولد بالكسر لغة في ولد ويقال ما ادري اي ولد الرجل هو اي اي الناس هو والوليد كودك [illegible]
وليدة بالكسر [illegible] وليدة كودك [illegible] ولادة وولادة بالكسر زادن [illegible]

بالولد وتقول ولدته فهو مولود واولدت المرأة اى حان ولادها ويقال هو من الاسنان جدا وليدة يقال اصلاحه حرمى لحسيل الله ان

القوم اذا كان جداد الحلى اين حيوان يتباح به الاستزادة ثم قيل ذلك فى كل امر عليهم فكل شيء كبير وتوالد والاى كثروا والدير

والدة والد ومعناها الوالدان وشاة والد اى حامل عن ابن السكيت والولد السن من الشئ ميلاد وقت زادن مولدها اى زادن

ويقال هو لدة الرجل سنه وتليد الكسا يقال نتج اى نتاجا عربية مولدة ورجل مولد اذا كان عربيا غير محض لدة للرجل بجزاد مرد والهاء

عوض من الواو فى اوله لانه من الولادة والدان والجمع لدات ولدون ومد وجدة بالتحريك سختى گرفتن شب يقال قد تهجد

بالفتح بالكسر وهد الرجل بالفتح فى نعت بالكسر اى غضب ومجى قد وحدة زابين پست وسموار حقه ونار وبالكسر ح فصل الهاء

الهبيد دانه حنظل تهبد گرفتن وشكستن آن وتهبد الظليم اذا استخرج ذلك ليا كله اهتبا دستهادن دانه حنظل تاخى

از وى بيرون رود وهبود بالفتح وتشديد الباء نام جائى دريادنى نميرهجود وتهجد شب خفتن وشب بيدار داشتن هو من الاضداد

ومنه قيل لصلوة الليل التهجد تهجيد اى تنويم يقال هجدنى فقد طال السرى اى نومنى قال ابن السكيت هجد البعير اذا القى

جرانه بالارض هد شكستن وويران كردن مرع ف اض والهدة المصيبة اى ادهشت حركته قال الاصمعى يقال

فلان يهد هيدا اذا اثنى عليه بالجلد والقوة ويقال مررت برجل هدك من رجل معناه اثقلك وصف محاسنه وفيه لغتان

منهم من يجريه مجرى المصدر ولا يؤنثه ولا يثنيه ولا يجمعه ومنهم من يجعله فعلا فيثنى ويجمع فيقول مررت برجل هدك من رجل وامراة

هدتك وبرجلين هداك وبرجال هدوك وبامراتين هدتاك وبنسوة هددنك والهد الجبان بالكسر قال الاصمعى الهد الرجل الضعيف

يقول اذا اوعد الرجل نميره انى لغير هد اى غير ضعيف قال ابن الاعرابى الهد الجواد الكريم وبالكسر فهو الجبان الضعيف والهدة آواز

واواز ورفتن وانداختن ديوار مصدر مشع فت اك ۲ والهاج يست ميسه اهل الساحل يايهم من قبل البحر لدوى

فى الارض عسرها كانت منزلة ودويه هديد وهدهدة الحمام ووقع هديره والفحل هديد فى هديره هدهدة وجمع هدهد اهد

وهدهدت المرأة ولدها اى حركته لينام تشديد ترسانيدن هدد كذلك هداهد بالضم پوپک هداهد مثله فالجمع هداهد بالفتح هداهد

بالضم اى ادمين هداهد شير خفته وحفرات شده هدهد بالقصو ريند ويقال لعينه هداهد اى گوش شتر وگوشت بخلق شهر گردن

مع ک ال ۲ هجر مثله شد للمبالغة وطعن كردن وعرض كسى شكافتن حامه مهدو باالكسر مثلى گياهى ثوب مهرود زرد رنگ

هود ضرورت آتش مع عف اض ۲ وكهنه شدن جامه والهمدة السكتة واهمد فى المكان اى اقام واهمد فى السير اى اسرع

وهذا الحرف من الاضداد ارض هامدة لانبات فيها نبات هامد اى يابس همدان قبيله ازيمن هند نام زنى لاينصرف ولاينصرف

وهنهات مع يقال هند متى ثلاثة اى شیبی بالمغازلة نام بلاد هندوان والنسبة اليها هندى وسند هنود

هنود وافى دالى ... البها ... انه آهن هندى ... باشند

الهنيدة بالتصغير صد شتر و مانند آن قال ابو عبيدة هنيدة اسم لكل مائة هود توبه كردن مع باز گشتن
مع ف اض ۲ فهو هائد و قوم هود مثل حائل و حول و بازل و بزل قال ابو عبيدة التهود
التوبة والعمل الصالح و جهود شدن و منه هاد و تهود يعنى تهود جهود وان هود بالياء وكذلك ارادوا
باليهود اليهوديين ولكنهم حذفوا ياء الاضافة كما قالوا زنجي و زنج وانما عرف على هذا الحد فجمع على
قياس شعيرة و شعير ثم عرف الجمع بالالف واللام ولولا ذلك لم يجز دخول الالف واللام عليه لانه
معرفة مؤنث فجرى في كلامهم مجرى القبيلة ولم يجعل كالحي وهود ايضا نام پيغمبر عليه السلام ينصرف
يقال هذه هود اذا اردت سورة هود وان جعلت هود اسم السورة لم تصرفه وكذلك نوح ونون
تهويد شدن و آهسته رفتن واصله من الهوادة وفي الحديث اسرعوا المشي في الجنازة ولا تهودوا
كما تهود اليهود والنصارى وكذلك في المنطق وهو الساكن يقال غناء مهود و خواب شدن و ست
كردن شراب و جهود گردانيدن كسى را وفي الحديث فابواه يهودانه و ينصرانه هوادة بالفتح صلح
كردن و ميل كردن و باور داى صالح و مايل هودة بفتحتين كوهان هودج هيد جنبانيدن
تحريك ش اک ... في الحديث هده يعنون المسجد اى هده ثم اصلحه وما يهيد في ذلك اى
ما يحرك قال يعقوب لا يستعمل هذا الحرف الا بحرف الجحد هيدان بدل هيد بالفتح والكسر بانگ
بانگ بر زدن شتر را يقال ماله هيد ولا هاد اى ما يقال له كذا ولا يمنع ولا يزجر عن يعقوب يقال
هيت الرجل و هيدته اي زجرته صمهد شديدة سخت هد دانه مهر دانه بارده
مصعدات ... بسيار گرم شير و مرد دلير ... على عزيمة تهكيد اشد عليه هكذا الى
الناس اشدهم و عمهم ضمهم

فصل الياء

ايد ثبات ... كالشيء مست الملك
اليد لغة في اليد المخففة بيد يد بالفتح ابو ادريس النبي عم يزد اقليم و قصبة گشته بين شيراز و خراسان
واليزيديون من المحدثين جماعة يزدود اخرى و يزدابا و قرية بالرى يكيد في ان ويد باقد

بالقاف كصاحب قرية بحلب

باب الذال فصل الالف

اخذ گرفتن مع ف اض ۲ - اخذ بالكسر گرائى والامر منه خذ واصله أؤخذ الا انهم استثقلوا
الهمزتين فحذفوهما تخفيفا وكذلك القول في الامر من اكل وامر واشباه ذلك وقولهم خذ عنك اى

خذ ما اقول ودع عنك الشك والمراد ويقال خذ الخطام وخذ بالخطام ونجوم الاخذ منازل القمر لان القمر
يأخذ كل ليلة في منزل منها آخذه بذنبه مؤاخذة والعامة تقول واخذه ويقال ائتخذوا في القتال بهمزتين
اي اخذ بعضهم بعضا اتخاذ گرفتن وهو افتعال من الاخذ الا انه ادغم بعد تليين الهمزة وابدلت التاء
تا ثم لما كثر استعماله على لفظ الافتعال توهموا ان التاء اصلية فبنوا منه فعل يفعل وقالوا تخذ يتخذ وقرئ
لتخذت عليه اجرا وفي قولهم اخذت يبدلون الذال تاء فيدغمونها في التاء وبعضهم يظهر الذال وهو
قليل اخيذ گرفتار وبندی اخيذة مؤنث منه اخذة بالضم فسون ومهره كه بدان فسون كنند زنان
سوى شوهر مشتقة من اخيذ يقال تؤخذ بها الانسان اخذ التخمين ناگوار شدن شير گرد از شير يقال اخذ
الفصيل اذا اتخم من اللبن ... استخذ فلان ارضا اي اتخذها ... [illegible]
الناس ... ويجوز ان يكون اراد استفعل من تخذ يتخذ فحذف احدى التائين
احدى التائين تخفيفا كما قالوا ... من ظلت واستأخذ المطاطئ راسه من وجع او رمد تأخذ
افتعال من الاخذ اخاذة ... جمع اخاذ وجمع الجمع اخذ مثل كتاب وكتب
وقد يخفف ... في حديث مسروق بن الاجدع قال ما شبهت باصحاب محمد صلى
الله عليه وسلم الا الاخاذ تكفي الاخاذة الراكب وتكفي الاخاذة الراكبين وتكفي الاخاذة الفئام من الناس
والاخاذ والاخاذة ايضا ارض يحوزها السلطان او الرجل لنفسه ويقال ذهب بنو فلان ومن اخذ اخذهم
بالفتح اي ومن سار سيرهم وحكى ابن السكيت ومن اخذ اخذهم بفتح الذال واخذهم بكسر الهمزة ورفع
الذال اي ومن ... وحكى ابو عمرو استعمل فلان على الشام وما اخذ اخذه بالكسر
اي لم يأخذ ما وجب عليه من حسن السيرة ولا تقل اخذه ... [illegible]
اذ حين وهي كلمة تدل على ما مضى من الزمان وهو اسم مبني على السكون وحقه ان يكون مضافا الى
جملة تقول جئتك اذ قام زيد واذ زيد قائم واذ يقوم زيد فاذا لم تضف نونت تقول جئتك يا فلان
حين كذا وانت اذ صحيح اي حينئذ وهو من حروف الشرط الا انه لا يجازى به الا مع ما تقول اذ ما تأتي
آتك كما تقول ان تأتني آتك وقد تكون للشيء توافقه في حال انت فيها ولا يليها الا الفعل
الواجب تقول بينا انا كذا اذ جاء زيد **ضميمه** آذريدن آذر زبرنده ... اذر ويلاطه
كار و ... الآزاد نوع من التمر ... ازد بالتحريك ... واو الحديث **فصل الباء**

پلید پلید کردن ع ف اض ۳ و نام شهری یقال قال فلان بذة ای سیئة وقد بذوت
البذی فانت باذ الهیأة و بذ الهیأة ای رثها بین البذاذة والبذوذة بغداد ق و بغداذ و بغدان
و بغدان بالنون شهری م و مدینة السلام لقبه ضمیمه الکشف مرجان سربا کوذ
تندی کردن بر مردم و ستمند شدن و فروتنی کردن ع ف اض ۳ و ابن کوذ و یه رجل
روی یعنی مردی راوی حدیث و کوذ جبل نزل علیه ادم علیه السلام بسرندیب فصل الجیم
جبذ کشیدن مقلوب جذب جنبذة بالضم الجیم والبا گنبذ والعامة تقول جنبذة بفتح البا جذب
بریدن و شکستن جذاذ بالضم والکسر پاره و ریزه از هر چیز والضم افصح عطاء غیر مجذوذ ای غیر مقطوع
قال الکسائی یقال لحجارة الذهب جذاذ لانها تکسر جذاذ ذات قرابة ... قال الفراء ...
بالجیم والجاد ... وقال باعلیه جذة بالضم ای شیء من الثیاب جذیذة
... جرذ بالضم کلاک موش جرذ ذات بالکسر
ارض جرذة بکسر الوسط ای ذات جرذان رجل مجرذ ای مجرب جلذاذ بالکسر زمین درشت
جلاذ ... احص منها جلذان موضعی نزدیک طائف جلذی بالضم مثال کرسی شتر استوار درشت
... اسرع ... ضمیمه جاذی
آشامیدن ... منه مجذوذة ... جرنیذة نوعی از قماش شتر و اسپ
... باگرانی ... مجرنذ ... القدر فی ...
... من الارض ...
... ذوج الجنبذ بالضم ... من الرمان و ذکر ...
فی (ج س ف) ... جوذی بالضم ... الجهبذ
بالکسر النقاد الخبیر ... محمد بن احمد بن جبیدة الوادی ابن الاعرابی فصل الحاء
حذ ... کوتاهی و سبکی دم شتر ... حذ و قطاة حذاء و هی التی خفت ریشها و ذنبها
رجل احذ ای خفیف الید و یقال الیمین الحذاء و هی التی ... صاحبها بسرعة ... حاذ ایضا
الیضا ... وقد مر ذکره حذذ ایضا نوعی از تصرفات عروض و هو اسقاط الوتد من متفاعلن فیبقی
متفا فینقل الی فعلن والقصیدة حذاء و هذا من البحر الکامل ... حاذ ای سریع مثل ...

حنذ بریان کردن گوسپند و جز آن و در منافی نقصان مع ف ا ک ۲ فهی حنیذ قوله تعالی
ان جاء بعجل حنیذ و دوانیدن اسپ یکدو تگ و جل بر افگندن بر اسپ در گرما تا خوی کند فرس حنیذ
محنوذ و لغت منه فان لم یعرق ذلک الفرس قیل کبا و منه قولهم اذا سقیت فاحنذ ای عرّق شرابک
ای صبّ فیه قلیل ماء و بخشی گرما و سوزانیدن گرما چیزی را یقال حنذته الشمس ای احرقته
حنذ بالتحریک نام جائی نزدیک مدینه حوذ سخت راندن مع ف ا ض ۲ حاذت الابل احوذ
یعنی الاحوذی مرد سبک فهم و تیز خاطر عن ابی عمرو و قال الاصمعی هو المشمر فی الامور القاهر لها الذی
لا یشذ علیه منها شیء حاذ متنه و حال متنه ای موضع اللبد من ظهر الفرس و فی الحدیث مومن خفیف الحاذ
ای خفیف الظهر و الحاذ سخت واحده حاذة و الحاذان ما وقع علیه الذنب من ادبار الفخذین ذلک
گیاهی که گل زرد دارد استحواذ چیره شدن بر چیزی قوله تعالی استحوذ علیهم الشیطان ای غلب
و هذا جاء بالواو علی اصله کما جاء استروح و استصوب قال ابو زید هذا الباب کله یجوز ان یتکلم به علی الاصل
یقال استصاب و استصوب و استجاب و استجوب و هو قیاس مطرد عندهم و قوله تعالی الم نستحوذ علیکم
ای نغلب علیکم و علی امورکم و نستولی علی مودتکم ضمیمه تجبیذ جبیذ آگفتن یقال لا تجبذ علیّ
تجبیذه ای لا تقل ای هبذا الجرفذة الکریمة الضامرة المهزولة من الابل جرافذج الحفضند
بین الخفض الحماذی بالضم شدة الحر الجیذ و ان الورشان یعنی پرنده است
فصل الخاء خنذید بالکسر کوه بلند و فحل و خصی و هو من الاضداد و عن
ابی عبیدة خناذید جیاد الخیل مخاوذة آمد و شد کردن یقال بنو فلان خاوذونا الی الماء
هو اذا التحی ان تأتی لوقت غیر معلوم ضمیمه خذ الجرح خذیا روان شد زرداب جراحت
مع ف ا ض ۲ معروف بن خرّبوذ محدث تقوی مکی الخرداذی الخمر
فصل الدال دیابوذ نوعی از جامها کانه جمع و هو ذ علی فیعول قال ابو عبیدة
اصله فارسی دو بود در جامعرب بدال غیر منقوطه ضمیمه داذی شرابی است
فاستان را ایشه الدنباذ موضعی است به بین بسیار جوز ضمیمه فصل الذال
الذاذی خالی یا خوشه دراز جامع علی النسب لیس بنسب فصل الراء ریذة
بالکسر چشم پاره کر قطران یعنی بالفارسیة فتکرد می کرد که چشم را می مالد تا روشن شود دیده

لعنة فیها و نام جائی که خاک ابوذر غفاری آنجا است و پشم پارهٔ رنگین که از گردن شتر در آویزند
تربذج و ایضا مصدر قولهم ربذت یده بالقداح تربذ ربذا ای خفت عن ابی عبیدة ربذ بکسر الوسط
خفیف القوائم فی مشیه و یقال فلان ذو ربذات ای کثیر السقط فی کلامه و یقال بین القوم
ربا ذیة بالفتح ای شر رذاذ بالفتح باران نرم ریزه و هو فوق القطقط و یقال ارذت السماء و الارض
مرذة و قال ابو عبیدة ارض مرذ علیها و لا یقال مرذة و لا مرذوذة قال الاموی یوم مرذ ای ذو رذاذ
ضمیمه الروذة آمد و رفت راذان موضعی است بمدینه منه الولید بن کثیر المحدث
وکورتان بالعراق اعلی و اسفل منها محمد بن الحسن الزاهد فصل الزاء زمرذ بضمتین
زمرد و هو معرب ضمیمه زبا ذیة بینهم کعلانیة ای شر و الصواب بالراء الزاذ الازاذ
من التمر منصور بن زاذان محدث کبیر و نبات زاذان الحمیر و محمد بن ابراهیم بن علی بن عاصم بن
زاذان الزاذانی الحافظ مسند اصبهان فصل الشین شحذة باران ضعیف و هو
فوق البغشة شحذت السماء ای غشت شحذ تیز کردن کارد و مانند آن ع ع بفتحهما شحذ فهو شحذان
شحذان بفتحتین گرسنه شذوذ پراگنده و یک یک شدن و پراگندگان ع ع ف ا ض ۲
و ک ۲ یقال شذ عنا ای انفرد عن الجمهور و ندر فهو شاذ و اشذ غیره شذاذ الناس الذین
یکونون فی القوم و لیسوا من قبائلهم شذان الحصی المتفرق منه شذان الناس متفرقوهم شقذ
بکسر الوسط آنکه خواب نکند و چشم کننده مردم و هر چیز را شقذ بفتح الوسط مصدره شقیذ شقذان
نعت منه و ایضا دور شدن و رفتن و یقال اشقذه فشقذ ای طرده فذهب و منه قال ابن الاعرابی
یقال ما به شقذة و لا نقذة ای ما به حراک و هو لیس فی ای یبادینی شقذ بالکسر لها المجد بن شقذان
ج مثل صنو و صنوان شقذاء عقاب سخت گرسنه شماذ بالکسر آبستن شدن ناقه و دم در هوا داشتن
ع ع ف ا ک ۲ قال ابو الجراح من الکباش ما یشمذ و منها ما یقل فالاشتماذ ان یضرب الالیة
حتی ترتفع فیسفد و التقل ان یسفد من غیر ان یفعل ذلک مشوذ بالکسر عمامه و فی الحدیث امرهم
ان یمسحوا علی المشاوذ و التساخین و تشوذ و اشتاذ ای تعمم ضمیمه البیذة بفتحتین
آوندی مانند زنبیل معرب و اشبذ کاحمد بلد بسجبر و الاسابذة ناس من الفرس و لا تجتمع السین و الذال
فی کلمة عربیة سفنبا و ج سنگ فسان معرب اسفیذبان دیهی است باصفهان و دیهی است به نیشابور

منها عبد الله بن الوليد البسيط السميد وعبد الله بن محمد الدورقي ومحمد بن محمد بن علي وعبد المبارك بن علي
والو القاسم احمد بن محمد بن علي الشيدی بون بکسر السین و المیم و الذال محدثون ضمیمه **فصل الشین**
شبذ بفتحتین دیهی است بانبور منها الحافظ رشید الدین ابو بکر احمد بن ابی المجد ابراهیم الخالدی الشبذی
وحفیده العلامة شمس الدین ابراهیم بن محمد وابنه العلامة یحیی الشبرذی سشتر جلد رودیی شبرذ
و رجل من تغلب والشبرذة السرعة شخذ الکلب اغراه فشترذ بهم من خلفهم بالذال المعجمة قراه الاعمش
وقال ابن جنی لم یمر بنا فی کتب اللغة ترکیب (ش ر ذ) وکان الذال بدل من الدال الشرنذ کفنفذ
الشعوذة خفة فی الید واخذ کالسحر یری الشیء بغیر ما علیه اصله فی رأی العین و هو مشعوذ ومشعوذ
والشعوذی رسول الامراء علی البرید وشعوذ بن عبد الرحمن وابن خلیفة محدثان وابن مالک
بن المنذر المشعبذ المشعوذ وقد شعبذ یشعبذ الشعوذی الشعبذی کالشعوذی فی معانیها ولغة فی الشعوذی
الشقذ الحدید الشهذة التحدید وترقیق الحدید من الکلاب الخفیفة الحدیدة اطراف الانیاب
محمد بن احمد بن شنبوذ بفتح الشین والنون صاحب الدعوة وعلی بن شنبوذ وکلاهما من القراء واحمد بن محمد
بن شنبوذ تابعی الدینوری ضمیمه **فصل الصاد** اصبهبذان بالفتح شهری است
ببلاد دیلم الطشتیة نوع من دراهم العراق ومدرسة ببغداد وبین الدربین **فصل الطاء**
طبرزذ وطبرزل وطبرزن نوعی از سکر قال الاصمعی یقال سکر طبرزذ علی الصفة طرمذة گفتن
وناکردن و هو الیس من کلام اهل البادیة مطرمذ نعت منه ضمیمه طفذ قبر وبحرک الطفاذ ج
طلفذه یطفذه دفن کرد و در قبر انداخت او را طلنبذ کقنفذ دیهی است بمصر منها مسلم بن یسار الطلنبذی
رضیع عبد الملک بن مروان تابعی محدث وقال یاقوت فی المشترک طلنبذة موضعان بلدة فی الصعید
وموضع فی اقلیم البهنسیة **فصل العین** عوذ عیاذ معاذ معاذة انیدن پناه جستن ج
عوذ بالله بمعنی معاذة وقولهم معاذ الله ای اعوذ بالله معاذا تجعله بدلا من اللفظ بالفعل لانه مصدر وان
کان غیر مستعمل مثل سبحان الله ویقال ایضا معاذة الله ومعاذ وجه الله ومعاذة وجه الله ویقال
عوذ بالله منک ای اعوذ بالله عوذة بالضم معاذة تعویذ کله بمعنی معوذ الفرس موضع القلادة و دایره
... بکسر الواو و سورة آخرین از قرآن ... از اسب ...

عوذ بالضم ج مثل حائل وحول وعوذان ایضا مثل راع ورعیان وعائر وعوذان یقال هی عائذ بیّنة العؤوذ وذلک اذا ولدت عشرة ایام او خمسة عشر یوما ثم هی مطفل بعد ویقال هی فی عیاذها ای بحدثان نتاجها عوّذ بالضم والتشدید گیاه در بن خار رسته یا بجائی دشوار که ستور بوی نرسد وگوشت که بر استخوان چسپیده باشد یقال اطیب اللحم عوّذه وهو ما الزم بالعظم وعاذ به وما ترکت فلانا الا عوذا منه بفتحتین وعواذا ای کراهة وافلتت منه فلان عوذا اذا خوّفه ولم یضربه او ضربه وهو یرید قتله فلم یقتله عیّذ بکسر الیاء وتشدید یا نام قبیله یقال هو من بنی عیذ الله ویقال للمعوذی ایضا عیذ عائذ بلد حسین ای جنب
ضمیمه عثجذت السماء سست شد باران آن عثذ ای بهر علانید امراة عثذ بان بالکسر خلق مانند تب زنخ وگوشت عثیذان بد خلق فصل الغین غثیذة الجرح وغثیثته ریم جراحت غذّ ریم کردن جراحت ج ک ۳ وغذ الجرح ای سال ذلک منه واتیال البعیر اذا کانت به دبرة فبرات وهی تشدی بمثل بناغذ وترکت جرحه لیغذ منا غذّ سترکه از آب کراهت دارد اغذاذ شتافتن در رفتار ضمیمه الغلیذ الغلیظ غنذ ای به عنذی به علانید مانند حلق ومخرج آواز غنیذان کسی که در طن خود صائب باشد المغاذ المغاط یعنی خشم گیرنده —
فصل الفاء فخذ بکسر الوسط وبسکونه مع فتح الاول والکسر ان فخذ بالفتح وسکون الوسط مصدر منه یقال رمیته ففخذته ای اصبت فخذه والفخذ فی العشائر اقل من البطن یقال اولها الشعب ثم القبیلة ثم الفصیلة ثم العمارة ثم البطن ثم الفخذ تفخیذ ای مفاخذة واما فی الحدیث بات یفخذ عشیره ای یدعوهم فخذا فخذا ای یک یک تنها ویگانه واول سهام قمار وهی عشرة اولها الفذ ثم التوام ثم الرقیب ثم الحلس ثم النافس ثم المسبل ثم المعلی وثلثة لا انصباء لها وهی السفیح والمنیح والوغد تفرّذ ای تفرق وافذّت الشاة ای ولدت واحدا فهی مفذّ فان کان ذلک عادتها فهی مفذاذ ولا یقال ناقة مفذ لانها لا تلد الا واحدا فلذ بالکسر جگر شتر افلاذ ج فلذة پاره جگر وگوشت ومال وجز آن فولذ بفتح الوسط ج یقال فلذت له من مالی ای قطعت له منه وافتلذته المال ای اخذت من ماله فلذة فالوذ وفالوذق بالوده وهما معربان قال یعقوب لا تقل الفالوذج ضمیمه قمرّذ بالضم قمرّذ یعنی ذشت شتاب زده قمرذ فراهید مثله والصواب فی الکل بالدال المهملة فیطله باید داشتن از چیزی فانید نوعی از شیرینی معرب پانید فصل القاف قذة بالضم پر تیر قذذ ج

وکیک قذان ج قذتان دو کرانه فرج زن وقذذت الریش ای قطعت اطرافها اذن مقذوذة کانها
بریت بریا قذاذات انچه از پریدن بیرا فتد وقذذت السهم قذا ای جعلت له القذذ اقذ تیر بی پر ج
قذ اقذ جمع الجمع قال یعقوب رجل مقذذ و مزلم اذا کان خفیف الهیأة وامرأة مقذذة و مزلمة ای لیست
بطویلة مقذذ بالفتح پس گوش مقذذ الشعر پس سر موی قنفذ بالضم وفتح الفاء وضمها خار پشت
قنفذة مونث قنافذ ج وجای خوی در پس گوش ستور وجائی که در وی گیاه انبوه روید قنفذ الدراج
وهو موضع ضمیمــــه قباذ بالضم پدر کسری قباذیان موضعی به بلخ وحنطة قباذیة گندم کهنه زبون
القشذة القشذة فی معانیها عن الازهری القشمذین السماء یمانیة القلذ محرکة شیء کالقمل یعلق
بالبهم لا یفارقه حتی یقتله یقال بهمة قلذ کالفرحة قباذ موضعی است فی قول الزار الفقعسی شعر کانها والعهد
من اقیاذ امس جرامیز علی وجاذ فصــــل الکاف کذان بالفتح سنگ نرم
کاذتان گوشت بالای دو ران ضمیمــــه الکاغذ الکاغذ کلواذ بالکسر تابوت توریت
اهم کلواذ بلا کلواذی بالفتح وقد تمد دیهی است پایین بغداد کلواذ زملنی رجل کنابذ بالضم مرد
کلان چهره بد شکل فصــــل اللام لحذ خواستن چیزی بعد از انکه یکبار داده باشند
یقال لحذنی فلان ای سائلنی بعد ما اعطیته مرة فاکثر لیسیدن سگ خنور را حکاه ابو حاتم
ستور گیاه را عن ابی عبید قال الاصمعی لحذه ای لسه کما قاله ابو عبید لذة مزه لذاستن ج لذاذ لذاذ
خوش مزه یافتن ع ک اف ٢ یقال لذذته ای وجدته لذیذا والتذذت به وتلذذت
بمعنی وشراب لذ ولذیذ نعت منه واستلذه ای عده لذیذا الذ ایضا خواب اللذ واللذ بسکون الذال
وکسرها لغة فی الذی واللذا بحذف النون التثنیة والذین الجمع وربما قالوا فی الرفع اللذون لوذ
لیاذ بالکسر پناه گرفتن یقال لاذ به ای عاذ به لوذ ایضا کرانه کوه الواذ ج ملاوذة لواذ بیکدیگر پناه گرفتن
ومنه قوله تعالی قد یعلم الله الذین یتسللون منکم لواذا ولو کان من لاذ لقال لیاذا لوذان بالفتح
نام مردی ضمیمه لمذ نگریست لغة فی لمح فصــــل المیم ملاذ بالفتح مع تشدید اللام ای
مرطلی یعنی دروغ گوی که گوید ونکند ملذ نیزه زدن یقال ملذه بالرمح ای طعنه وخفته دویدن ستور
ملذان بالفتح آنکه نصیحت پیدا کند وبدی پنهان دارد منذ بالضم از انگاه باز وهو مبنی علی الضم
ومذ بسناه وهو مبنی علی السکون وکل واحد منهما یصلح ان یکون حرف جر فتجر ما بعدهما وتجر مهما مجری

فی ولا تدخلهما حینئذ الا علی زمان انت فیه تقول ما رأیته مذ اللیلة ولا یصلح ان یکونا اسمین فیترفع ما بعدهما
علی التاریخ او علی التوقیت تقول فی التاریخ ما رأیته مذ یوم الجمعة ای اول انقطاع الرؤیة یوم الجمعة وتقول
فی التوقیت ما رأیته مذ سنة ای امد ذلک سنة ولا یقع ههنا الا نکرة انک لا تقول مذ سنة کذا وتقول
مذ سنة قال سیبویه منذ للزمان نظیر من للمکان وناس یقولون ان منذ فی الاصل کلمتان وهما من اذ
جعلتا واحدة ولا دلیل علی صحة هذا القول ماذیّ عسل سپید ماذیّة زره نرم و ضمیمه مذ مذ
کذب وهو مذمذ ومذمذ کذاب مَذٌ ماذ بسیار فغان کننده تذمذی خوش طبع ص ذ الخبز نان
در آب انداخته مالید عح ف اص ۲ میبذ شهریست به نزدیکی یزد میذ بالکسر گروهی از
عن ابن عباد وفیه نظر فصل النون نبذ انداختن از دست صح ف اک ۲
نبذته ونبذته بمعنی شد لکثرة منبوذ کودک برراه انداخته واندک یقال ذهب ماله وبقی نبذ منه ونابذ
الحرب ای کاشفه وجلس فلان نُبذة بالضم والفتح ای ناحیة وانتبذ فلان ای ذهب ناحیة نبیذ یکی
دآب که از حبوب وجز آن گیرند یقال نبذت نبیذا اذا اتخذته والعامة تقول انبذت نَبَذان
بالتحریک جنبیدن رگ یقال نبذ العرق ونبض بمعنی مِنبذة بالکسر بالین ناجذ دندان پسین همه
وللانسان اربعة نواجذ فی اقصی الاسنان بعد الارحاء ویسمی ضرس الحلم لانه ینبت بعد البلوغ
وکمال العقل یقال ضحک حتی بدت نواجذه اذا استغرب فیه وتکون النواجذ للفرس ایضا وهی الانیاب من
ذوات الخف والصوالغ من الظلف ورجل منجّذ ای مجرب احکمته الامور نفاذ بالفتح نفوذ درگذشتن
تیر از جائی که رسد ودر رفتن نامه وفرمان صح ف اض ۲ انفاذ تنفیذ متعدیان منه رجل نافذ فی امره
ای ماض وامره نافذ ای مطاع وقولهم انی ینقذ ما قال ای بالمخرج منه وطعنة لها نفذ ای نافذة
انقاذ استنقاذ تنقذ رهانیدن کسی را از کسی یقال انقذه واستنقذه وتنقذه منه ای نجاه نقذ بفتحتین
رهانیده وهو فعل بمعنی مفعول مثل نقض وقبض نقائذ آنچه رهانیده باشند از اسپان از دست دشمن
نقیذة یکی منقذ نام مردی ضمیمه النواخذة مالکان کشتی ها ی بحریا وکیلان آنها معربة
ناخذاة یکی اشتقوا منها الفعل وقالوا تنخذ کثر آس یعنی ناخدا شد نذ نذیذ آشامیده شده نذیذ چیزی
که از چیزی یا از دهن برآید اناهیذ نام زهره عن ابن عبّاد وفارسی غیر معرب وبالدال فلا مدخل له
حینئذ فی الکلام فصل الواو وجذ بالجیم مغاکی در کوه که آب گرد آید در وجاذ بالکسر ج

وقذ زدن و کشتن بزدن و سست گردانیدن ع ف ک ۲ شاة موقوذة التی قتلت
بالخشب و خیره کردن خواب کسی را وقذه النعاس ای غلبه و قیذ یک لاغر و رجل وقیذ ای بطیء ناقة
موقذة ناقه که بکیدن و دوشیدن شیر آن در پستان وی اثر کند یقال وقذت الناقة ای درت
علی کره فقل لبنها و قال ابو عبید هی التی یعتشها الولد ولا یخرج لبنها الا بشدة الضرب فیوقذ بذلک
و یاخذها الداء و ورم ضمیمه الموبذان بضم المیم و فتح الباء فقیه الفرس و حاکم المجوس الموبذ
مثله موابذة ج الهاء للعجمة وذ وذوذة شتابی رجل وذواذ جلد رفتار والذئب یتوذوذ گرگ گذشت
در حالیکه شتاب رو بود ورذ فی حاجته درنگ کرد در حاجت خود ع ف ک ۲ ولذ
شتاب رفتن و جنبیدن ولاذ کسیکه بگریزد و نکند و بذة سپیدی خالص فصل الهاء
هذ سبک بریدن و سبک خواندن ع ف اض ۲ یقال یهذ القرآن والحدیث ای یسرده
سکین هذاذ و هذوذ ای قطاع قال الاصمعی تقول الناس اذا اردت ان یکفوا عنک هذا ذیک
و هذاذیک علی تقدیر الاثنین و استهذذت الشیء ای قطعته سریعا هیربذ بالکسر خادم آتش کده
آتشخان فارسی معرب هرابذة ج هربذة سیر دون الخبب قال الاصمعی هربذی بالکسر مشیة
مشی الهرابذة هماذی بالفتح شتر سبک رفتار و کذلک الناقة بلا ها و هماذی المطر شدته
الوابد هوذة سنگ خوار و هی القطاة و منه سمی الرجل هوذة ضمیمه جبذ دویدن و شتاب
کردن در رفتن و سپیدن ع ف ک ۲ استیاذ ابیاذ مثله یا بذة شتر تیز رو
المهروذة ثم تسمع الذی قول النبی صلعم فی المسیح علیه السلام ینزل عند المنارة البیضاء شرقی دمشق فی مهروذتین
ای بین ممصرتین و یروی بالدال المهملة کما سبقت هنا بذ ج

باب الراء فصل الالف

ابرة بالکسر سوزن ابر ج آبر بالکسر کشتن ... ابر یابر بالتشدید ای اللقح و اصلحه و منه
سکة مابورة ... تابیر الفضیل ... ان یابر النخل و الزرع ای یصلحه ...
... ...
قال ابن ... ...
... ابن الاثیر بالفتح ... ... فصل الحاء

قال الاصمعي ليس من الاثر الذي هو الفرند ونقل كردن سخن وحديث مأثور
اي ينقله خلف عن سلف وفي الحديث انه عليه السلام سمع عمر رض يحلف بابيه فنهاه عن ذلك قال عمر فما
حلفت به ذاكرا ولا آثرا اي مخبرا عن غيري انه حلف به وقوله ذاكرا اي متكلما به ابتداء أثر بضمتين وسكون الوسط
ايضا نشان خستگي بعد از نيكو شدن اثرة برگزيدن سيل شمشير آهن ومنه اثرت البعير فهو مأثور نشانه
الحديدة بمئثرة وتؤثور ايضا على وزن تفعول بالضم وثيثرة السرج بالكسر يعني نشيره زين اثر بالكسر خلاصة
السمن وفي يقال خرجت في اثره واثره اثر بفتحتين نشان زخم وسنت رسول عليه السلام آثار سنن
استيثار بخود ديگري خود بكاري پرداختن يقال استاثر به اي استبد به واستاثر الله بفلان اذا مات ورجي له
الغفران وعن ابن السكيت رجل أثر على فعل بضم العين آنكه اخلاق وافعال پسنديده گزيند خود را أثرة
بضم الثاء وفتحها بزرگواري اي مكرمة ايثار برگزيدن يقال آثرت فلانا على نفسي وقولهم افعل هذا
آثرا ما واثر ذي اثير اي اول كل شي ويقال هو اثيري اي خلصائي وشي كثير اثير اتباع له مثل بثير
قال ابو زيد الاثيرة من الدواب العظيمة الاثر في الارض بخفها وحافرها وقوله تعالى او اثارة من علم
اي بقية منه ويقال سمنت الابل على اثارة اي بقية شحم كان قبل ذلك وكذلك الاثرة ومنقوصه
اثير نشان مانند درچيزي أجر پاداشت پاداش دادن ع ف انض ٢ و ك ٢
آجره الله آجرا واجره يجابه المعني واجر فلان خمسة من ولده اي ماتوا فصاروا اجره اجرة بالضم
مزد اجير مزدور واستاجره فهو اجيري ثماني حجج اي يصير اجيري واتجر عليه بكذا من الاجرة أجر أجور
بر پيوستن استخوان شكسته واجرت يده اي جبرت واجرها الله اي جبرها على عثم واجرة الدار
مواجرة اي اكريتها والعامة تقول واجرت الدار اجار على فاعل بالضم بام زبان لغت شام وحجاز اجاجير
ج اجاجرة كذلك آجر بالمد وكذا آجور خشت پخته آجر بالمد نام مادر اسمعيل عليه السلام وبالهاء
كذلك آخر بكسر الخاء اخير سپس وهو صفة مؤنثه آخرة آواخر ج تاخير سپس كرد اشتن تاخر سپس
ماندن يقال اخرته فتاخر واستاخر بمعني آخر بالمد وفتح الخاء ديگر وهو اسم على افعل مؤنثه اخرى وقولهم
جاء في اخريات الناس اي في اواخرهم وقولهم لا افعله اخرى الليالي اي ابدا واخر المنون اي آخر الدهر
ويقال في الشتم ابعد الله الآخر بكسر الخاء وقصر الالف ويقال العنا بعينه باخرة ونظرة اي بنسيئة وجاء
باخرة بفتح الخاء وجاء ناخر الضمتين اي جاء اخيرا وشق ثوبه اخر الضمتين ومن آخر اي من مؤخره

بالتخفیف وبفتحتان چشم مقدم العین کنج چشم مؤخرۃ الرحل بفتح الخاء لغۃ قلیلۃ فی آخرۃ الرحل
وہی التی یستند الیہا الراکب مؤخر الشیء نقیض مقدمہ منہا نخلۃ کہ بروی تا آخر خرما بار گردن یا ماند ہسند
اُخر بالضم وفتح الخاء جمع اخری وہی تانیث آخر وہی غیر مصروف قال اللہ تعالیٰ فعدۃ من ایام اُخر ان
افعل الذی معہ من لایجمع ولایؤنث مادام نکرۃ تقول مررت برجل افضل منک وبرجال افضل
منک وبامرأۃ افضل منک فان ادخلت علیہ الالف واللام او اضفتہ ثنیت وجمعت وانثت
تقول مررت بالرجل الافضل وبالرجال الافضلین وبالمرأۃ الفضلی وبالنساء الفُضَل ومررت بافضلہم
وبافضلیہم وبفضلاہن وبفضلیاتہن ولا یجوز مررت برجل افضل وبرجال افاضل وبامرأۃ فضلی حتی تصلہ
بمن او تدخل علیہ الالف واللام وہما یتعاقبان علیہ ولیس کذلک آخر لانہ یؤنث ویجمع بغیر من
وبغیر الاضافۃ والالف واللام تقول مررت برجل آخر وبرجال آخر وآخرین وبامرأۃ اخری وبنسوۃ
اُخر فلما جاء معدولا وہو صفۃ منع الصرف وہو مع ذلک جمع فان سمیت بہ رجلا صرفتہ فی النکرۃ
عند الاخفش ولم یصرفہ عند سیبویہ اُدرۃ بالضم فتح یقال رجل آدر بین الاُدرۃ والاَدرۃ بفتحات
آزر جماع کردن ع ف ض ۲ ورجل مئزر نعت منہ کثرۃ ازر نیرو و پشت قولہ تعالیٰ اشدد بہ ازری ای ظہری جامہ بستن
ازار زو سرین یقال آزرت فلانا ای عاونتہ والعامۃ تقول وازرتہ بالواو ازار شیز شلوار وماند آن مثل لحاف
وملحف یذکر ویؤنث ازارۃ کذلک کوساد ووسادۃ آزرۃ جمع القلۃ اُزر بضمتین جمع الکثرۃ منہ مثل احمرۃ وحمر ویقال آزرتہ
فتأزر وائتزر ازرۃ حسنۃ مثل جلسۃ ورکبۃ وتآزر النبت اشتد والتف آزر بالمد نام پدر ابراہیم علیہ السلام
اسر بستن پالان بدوال ع ف ا ک ۲ یقال اسر قتبہ بالاسار ای شدہ بالقد اسار بالکسر دوال اسر اسار
ایضا بندہ کردن اسیر بندہ ماسور کذلک والجمع اسری ومنہ سمی الاسیر لانہم کانوا یشدونہ
بالقد فسمی کل اخیذ اسیرا وان لم یشد بہ ویقال استأسر ای کن اسیرا لی اسر ایضا ہمہ یقال
ہذا لک باسرہ ای بقدہ یعنی بجمیعہ کما یقال برمتہ وآفریدن یقال اسرہ اللہ ای خلقہ وقولہ تعالیٰ
وشددنا اسرہم ای خلقہم اُسر بالضم گمیز گرفتگی مثال حصر فی الغائط یقال اسر فہو ماسور ویقال
عود اُسر للذی یوضع علی البطن الماسور الذی احتبس بولہ ولا تقل عود یسر اسرۃ الرجل رہطہ لانہ
یتقوی بہم اشر بفتحتین فیرہ گی ع ک ا ف ۲ فہو اشر واشران وہم اشاری مثل
سکران وسکاری ومنہ ناقۃ مئشیر وجواد مئشیر یستوی فیہ المذکر والمونث وتأشیر الاسنان تحزیزہا

وتحديد اطرافها مؤشر العضدين الجعل يعني كوه غلطان ويقال باسنانه أُشُر بضم الشين وفتحها
وأشُور اي حدة وفي المثل أعييتني بأشُرٍ فكيف بدُردُر وأشرت الخشبة بالمئشار يعني ببريدم
چوب را باره أصر باز داشت كردن ع ف ك ٢ آصر ومأصر جائى باز داشت
مأصر ج والعامة تقول معاصر وشكستن اصرة پيوند خويشي وهو ما عطفك على رجل من رحم
أو قرابة أو معروف أواصر ج يقال ماتأصرني على فلان آصرة اي ما تعطفني عليه قرابة ولامنة إصر
بالكسر پيمان وگناه وگراني إصار ايصر رسن كوتاه كه بميخ استوار كنند خرگاه را و گياه خشك يقال
لفلان محش لايجز الصرة اي لايقطع أُصُرا يا صر ج حتي متاصرون اي متجاورون وهو جاري
مؤاصري اي إصاره بيته الي جنب إصار بيتي والأصير المتقارب أطر خم دادن كمان ع ف ا
ك ٢ وپي پيچيدن بر سوفار تير إطرة بالضم پي كه بر پيچند بر سوفار تير وداروي ديگ شكسته سنگين
تأطر خانه نشين شدن زن وخم گرفتن نيزه إطار المنخل چنبر پرويزن وكذلك إطار الحافر وإطار
الشفة وكل شي أحاط بالشي فهو إطار له أطير گناه يقال أخذني بالطير غيري أفر بفتحتين فرهي ستور
پس از ماندگي ولاغري ع ك اف ٢ - اشران أفران اي بطر وهو اتباع أفور
سخت دويدن آهو وسبكي وچابكي نمودن در خدمت ع ف ك ٢ مشغفر نام
سبك روح أقر بفتحتين نام جائى أكرة بفتحتين كشاورزان كانه جمع آكر في التقدير وليد
أكار أكرة بالضم كندگى يقال تأكرت الاكر اي حفرت الحفرة مؤاكرة اي مزارعة أمر كار امور
ج يقال امره مستقيم وفرمان أوامر ج وفرمودن ع ف اض ٢ يقال أمرته بكذا فائتمر
ومنه قوله تعالى أمرنا مترفيها اي امرناهم بالطاعة فعصوا وقد يكون من الامارة ايضا ائتمار فرمانبر
نمودن وائتمر به ايضا اذا هم به ومشاورت كردن مؤامرة كذلك يقال آمرته في امري اي
شاورته والعامة تقول وامرته استيمار تأمر كذلك وقولهم لك علي أمرة مطاعة اي أمرة
اطيعك فيها وهي مرة من الامر قال ابوعبيدة آمرته بالمد والقصر لغتان بمعني كثرته ومنه الحديث
خير المال مهرة مأمورة او سكة مأبورة اي كثيرة النتاج والنسل وأمر هو اي كثر قال ابو الحسن
أمر ماله بالكسر اي كثر وامر القوم اي كثروا وآمر الله ماله بالمد اي كثره وانما قيل مهرة مأمورة للازدواج
مأبورة والاصل مؤمرة كما قال للنساء ارجعن مأزورات غير مأجورات وانما هو موزورات بالواو من الوزر

امارة بالکسر فرمان فرمائی امیر نعت منه امیرة مونث منه امر فلان ای صار امیرا ویقال فلان امر
وامر علیه اذا کان امیرا وکان مموقرا ای اتعجب فی الامور وآمر بالکسر شگفت وسخت قوله تعالی
لقد جئت شیئا امرا ای منکرا ویقال عجبا ویقال فی وجه المال تعرف امرته ای نماده وکثرته آمر بالتحریک
سخت شدن کار عع ک ا ف ۱۲ امرة بفتحتین نشان که بر راه کنند از سنگ وچوب
وجز آن تأمیر امارت دادن کسی را بر او امیر مومر وتامر علیهم ای تسلط علیهم قال الاصمعی امار امارة
بالفتح هنگام آمر بالمد فرماینده ونام روزی از روزهای عجوز مؤتمر فرمان کننده ومشورت کننده ونام
روزی از ایام عجوز رجل امر وامرة بالکسر التشدید مرد ضعیف دل فرمان بردار مثال امعه وامعة
امرة ایضا یره خردامرة مونث منه ویقال ماله امر ولا امرة ای شئ اوار بالضم گرمی آتش
وآفتاب وتشنگی اوارة نام آبی اسرة بفتحتین قماش خانه اسرا اسرات ج ایر نره ایر وایود ایار
علی افعل وفعول وافعال ج ایارهی بالضم مشددة الاخیر بزرگ نره وآر با تیر بای حامعها قال الفراء
ایر ایره وهیر هیر بالفتح والکسر فیهما باد شمال ویقال ایر بالکسر باد گرم من الاوار صارت وامه یا کشر یا
ضمیمه آتره و پیاده کوتوال وشاگرد سلطان که پی وظیفه همراه باشند آتر القوس تاتیرا
وترها یعنی کمان را زه کرد آتزار بالضم شهریست به ترکستان آذار ماه ششم از ماه های رومی
اشتر لقب لبعض العلویة بالکوفة ویذکر فی (ا ش ت ر) فصل الباء بئر بالکسر
چاه ابور ابار وابار لقلب الهمزة ج وبیار جمع الکثرة منه بار چاه کندن وپنهان نهادن کوره گندگی در چیزی
ومنه الارة ایضا یعنی الاوار متلوبا تبیرة پنهی وبارت الشئ وابتارته اذخرته بیبر نوعی از دو سواد الحق
بتوبیج بتر بریدن باشمشیر تران انبتار از هم منه بتر بفتحتین بریده دم وبی فرزند شدن وبی خیری
عع ف ا ک ب ۱۳ ابتر نعت منه وفی الحدیث ما هذه البتیر ای خطبة بتراء انچه در وی حمد خدای
عز وجل ونعت رسول علیه السلام نباشد ابتران گور خر وبنده ابتر بالضم مرد قطع رحم کننده بتریة بالضم
والیاء گروهی از زیدیان بثر بسیار کثیر بثیر اتباع له وقد بثر دومیدگی دانه بر اندام بثور کذلک بثرة
یکی بثر ایضا ریگ جنیبده برزمین وهو الحسی وآبله دمیدن بر اندام عع ف ا ک ب ۲ و
ایضا وتبثر جلد ما ای تنفط بجر بالضم بدی وکار بزرگ قال الفراء کثیر بجیر اتباع له قال ابو زید البجاری
ای الدواهی واحدها بجری مثال قمری وقماری بجر بفتحتین بیرون آمدگی ناف وسطبری بن ناف

البحر بحر الغيث منه بحرج وقولهم اتخنت البابك بتحبري وبجري اي بامري كله وفي المثل عيّنه بجير بجير
البحر ونفسي تحبير بحيره ومعني بجويه وقال بها اسمان للرجلين واين بحيره اسم حمار كان بالطائف بحر
وزيادة جوي بزرگ خلاف بر البحر بحار بحور ج واسب فراخ گام ومنه قول النبي عليه السلام في
شهدوب فرس ابي طلحة ان وجدناه لبحرا وبحر كسه رتهم وكفا نيدن البحيرة ناقه گوش شكافته قال
وهي ابنة السائبة وحكمها حكم امها وتبحر في العلم وغيره اي تعمق وتوسع فيه ماء بحر آب شور واستبحر المكاري
نلج وعن يعقوب ابحر فلان اي ركب البحر بحراني بالضم خون سرخ خالص با در تشابه الدين گو ليا
حكاه ابو عبيد بحرين نام شهري بحراني منسوب اليه بحري منسوب الي البحر بنات بخر وبجر باء
والخاء ابرهاي تنك پيش از تابستان بجره شهري يقال هذه بحيرتنا اي ارضنا وتصغيره بحيرة بحره
اي بازر ابلا احجاب عن الاصمعي بحر تحيّن سراسيمه شدن از بيم ک ا ف ۲ وسيراب
ناشدن از غايت تشنگي ونوعي از بيماري شتر يقال منه بحرت الابل بحران بالضم تغيري
كه بيمار را پديد آيد در تپ مطبقه يقال يوم بحران علي الاضافة ويوم باحوري علي غير قياس كانه
منسوب الي باحور وباحوراء مثل عاشور وعاشوراء وهو شدة الحر في تموز وجميع ذلك مولد بختر
كوتاه كرد اندام ختتر بالفتح كندك وهي مقلوب منه وهي حيي از طي البتايع وبعثره اي بدده وقال المرا
فرقه وقلب بعضه علي بعض وبعثر اللبن اي تقطع وتحبب وسنبه وابشرة اي استخرجه وكشفه بخار
بالضم بخور بالفتح بخر بالفتح گندگي دهان ابخر بنات بخر ابرهاي سپيد تنك
وقد مرّ في الحاء بختر خراميدن يقال فلان يمشي البخترية بدر رسيدن سوي چيزي
ف اص ۲ يقال بدرت اليه يا ريت سبقني يقال بدر القوم تسارعوا وابتدروا الي
السلاح اي تسارعوا الي اخذه بدر ماه تمام ليلة البدر شب چهاردهم سمي بدرا لمبادرته الشمس
بالطلوع كانه يعجلها المغيب ويقال سمي لتمامه ويقال ابدرنا اي طلع لنا البدر فنحن مبدرون
چاهي يذكر ويؤنث وهو اسم بائر قال الشعبي بئر كانت لرجل يدعي بدرا ومنه يوم بدر وينسب الي
الموضع او البئر بدره هميان ده هزار درم وپوست بزغاله نر كه ازوي خيك سازند بجهت شير
وروغن خيك شير را ازوي شكوه گويند وخيك روغن را عكه بالضم وچون از شير باز شود پوست
اگر خيك شير باشد بدره خوانند وروغن را مسا گويند از پوست بزغاله رسيده خيك شير

در روشنی مانند گویند بالکسر یعنی بدره چشم سنگ گرد ویقال تامة کالبدر بادرة تیزی وشتاب
زدگی و گوشت میان کتف و گردن مردم وغیره وهی البدیهة ایضا ویقال اخشی علیک بادرة
وبدرت منه بوادر غضب ای خطأ وسقطات عند ما احتد بیدر خرمن گاه بذر تخم وکاشتن مجع

ف اص ۲ وتفرقت ابلهم شذر بذر بالکسر والفتح معا اتباع یعنی پریشان وپراگنده شده
قال الفراء کثیر بذیر اتباع مثل بسیر لغة او لثغة تبذیر پریشان کردن باسراف رجل تبذارة بکسر التاء
اسراف کننده بذور بالفتح فاش کننده راز وقوم بذر نبذر بتشدید الذال نام آبی ابذعرار پراگنده
شدن وشتاب تاختن در طلب چیزی بر بالکسر فرمان برداری کردن مادر وپدر را خلاف
عقوق مبرة مثله یقال بررت والدی بالکسر فانا بر به بالفتح وبار وجمع البر الابرار وجمع البار البررة
وفلان یبر خالقه ویتبرره ای یطیعه وبر فلان فی یمینه ای صدق وبر حجه وبر حجه مبرورا ای تقبل وبر
الله حجه برا بالکسر فی کله ویقال الاثم برة یولدها یعنی مهربان وتباروا ای تفاعلوا من البر وفی المثل
لا یعرف هرا من بر ای لا یعرف من یکرهه ممن یبره ویقال الهر دعاء الغنم والبر سوقها قال فی المجمل هر گربه
وبر وباه بچه ویقال البر الفؤاد دبر بالفتح دشت بریة بتشدید الراء والیاء مثله برارى ج بریت مثال
فعلیت صحرائی ثم فلما سکنت الیاء صارت الهاء تاء مثل عفریت وعفریة برة اسم معرفة بمعنی البر
واسم امرأة ثم برة برة آواز کردن بخشم بربادلعت منه بربر گروهی از مردم برابرة ج والهاء للعجمة
والنسبة ولعبرها ایضا جاء بربرة میوه درخت اراک برة نام زنی بربر ج برة بالضم یکدانه گندم بر ج
بر لونه گندم مایه خشک ابرار راست کردن سوگند را وابر الله حجه لغة فی بر الله حجه ای قبله وابر
علی اقرانه ای علاهم قال ابن السکیت یقال ابر فلان اذا رکب البر بزر بالفتح والکسر تخم ودهن البزر
بالکسر افصح بزر بالفتح ایضا بصاوزدن عع ف اص ۲ ابزار ابازیر توابل دیگ بیزر کدنگ
گازر بیازر ج وایضا عصا ای سطبر بیزار بازیار وهو صاحب بازرة ج بسر بالضم آب باران
تازه باریده ونخورده خرما اول ما یبدأ من النخل طلع ثم خلال ثم بلح بالتحریک ثم بسر ثم رطب ثم تمر واول
ما یبدأ من النبات بارض ثم جمیم ثم بسرة ثم صمعاء ثم حشیش بسرة واحد بسر والجمع بسرات ایضا
وآفتاب بوقت برآمدن ابتسره ای طلبه بسر بالفتح حاجت بناجایگاه خواستن وخراشیده
شدن سر ریش پیش از نضج ودرنبید بسر آمیختن وفی الحدیث لا تبسروا بالضم ولا تنجروا گشنی کردن

نخل عج است ماده یقال بسر بها والتبسر ای ضربها من غیر ضبعة والبسر ایضا ظلم السقاء وهو ان یسقی اللبن
قبل ان یروب فی السقاء وقیل ان یخرج زبده بسور رسیده ترش کردن الابسار ایستادن کشتی میان
آب وابسر النخل ای صار ما علیه بسرا باسور نوعی از بیماری مقعد وهی بواسیر ج البشر البشرة بفتحتین روی
پوست مردم وبشرة الارض ما ظهر من نباتها ما احسن بشرتها البشر ایضا مردم البشر بالکسر نام مردی روی
یقال فلان حسن البشر ای طلق الوجه ونام کوهی بجزیره ونام آبی در بنی تغلب درو پوست برداشتن
عج ف اض ۲ مباشرة مجامعت کردن وبسودن مباشر امر بیان گشتن خواه ویقال فلان
مشود هم بشر ای مجرب کامل البشر بالفتح خوردن ملخ گیاه را ومباشرت کردن ومژده دادن عج
ف اض ۳ البشور البشار کذلک البشار ایضا شاد شدن یقال بشرته بمولود فابشر ای سر
ویقال ابشر بخیر ومنه قوله تعالی وابشروا بالجنة ونبات ناک شدن زمین یقال ابشرت الارض
وبشرت بکذا البشر عج ک اف ۲ ای استبشرت به وسررت به وبشرنی فلان بوجه
حسن ای انبئنی البشارة بالضم والکسر مژده وبالفتح شاد شدن عج ک اف ۲ وبالکسر المطلقة
لا تکون الا بالخیر وانما تکون بالشر اذا کانت مقیدة کقوله تعالی فبشرهم بعذاب الیم البشری نام مردی الالف فیه للتانیث
معرفة ونکرة للتانیث ولزوم حرف التانیث وان لم تکن صفة لان هذه الالف یبنی الاسم لها
فصارت کانها من نفس الکلمة ولیست کالهاء التی تدخل فی الاسم بعد التذکیر وقوله تعالی یا بشرای ای اعلام
مثل عصای وفی التثنیة یا بشرای تبشیر مژده دادن یستعمل فی الخیر والشر قوله تعالی یبشرهم ربهم
برحمة منه وقوله تعالی فبشرهم بعذاب تباشر مژده دادن یکدیگر را تباشیر مژده واول صبح واول هر چیزی
البشیر مژده ور وخوبروی البشیرة مؤنث یقال امرأة بشیرة ای حسناء وناقة بشیرة ایضا مبشر بضم الاول
وفتح الثانی وکسر الشین مشددا نام مردی واقال هو الله غارته استبشار شاد شدن البصر بفتحتین بینائی
ودانائی بصرت ای علمته قوله تعالی بصرت بما لم یبصروا به البصارة بینائی دل عج بضمهما بصیر بینا
ودانا الابصار دیدن مبصرة روشن وپیدا ومنه قوله تعالی فلما جاءتهم آیاتنا مبصرة ای مضیئة مبصرة
بالفتح حجت مباصرة از دور برافراشته نگریستن تبصر شناسا شدن وتامل کردن تبصیر شناسا
وبینا گردانیدن وبصیره شدن البصرة سنگ سفید ونرم ونام شهری فاذا اسقطت منه الهاء قلت
بصر بالکسر بصریات بصره وکوفه البصیرة حجت واستبصار در چیزی قوله تعالی بل الانسان علی نفسه

تبصيرة قال الاخفش جعله هو البصيرة كما تقول للرجل انت حجة على نفسك قال ابو زيد البصيرة من الدم
ما كان على وجه الارض والجدية ما لزق بالجسد قال الاصمعي هو شيء من الدم يستدل به على الرمية والبصيرة
مثله وقال وهو ما بين شقتي البيت ايضا ويعني ابو عبيدة الترس والدرع في شعر الجعفي بصائر ج
بصر بالفتح دو كرانه چرم و غير آن بهم باز نهادن بوقت دوختن و قولهم اريته لمحا باصرا اي نظرا بتحديق
شديد وهو كلابن وتامر اي ذو لبن وتمر و بصر وهو من البصر مثل موت مائت من امت يعني اريته
امرا شديدا يبصره بصر بالضم كرانه از هر چيزي وفي الحديث بصر كل سماء مسيرة كذا يريد غلظها البصري بالضم
منسوب بشام بصر بالكسر انگشت و دبين نيا صرح بطر بالفتحتين سرگشتگي و دهشت و فيرميدگي و سخت
شادي نمودن صح ك ا ف ۲ ويقال ابطره المال اي ستره وابطرت فلانا ذرعه اي
كلفته هو البطر اي او شنه بطر شكافيدن و جراحت صح ف ا ض ۲ ومنه البيطار والمبيطر
وبيطر بكسر الباء وفتح الياء مثال هزبر هو الذي يعالج المواشي والدواب بيطرة مصدر منه ويقال ذهب
دمه بطرا بالكسر اي هدرا بظر بظارة بالضم تندي ميان دو لب فرج بظر بالفتحتين مصدر منه الابظر
نعت منه وكذا بظارة الشاة وبظارة الشفة هنة ناتئة في الشفة العليا وهي الحترشة ما لم تطل فاذا
طالت قليلا فالرجل حينئذ ابظر ومنه قول علي بن ابي طالب رضي الله تعالى عنه لشريح فما تقول
انت ايها العبد الابظر بعير شتر رسيده وهو من الابل بمنزلة الانسان من الناس يقال للجمل بعير
وللناقة بعير والجمع ابعرة اباعر بعران ج بعرة پشك شتر و گوسپند بعر البعار ج بعر الضان پشك افگندن
قال الفراء بعثر الرجل وبحثر متاعه اذا بدده وفرقه وبعثر الشيء وبحثره اي استخرجه وكشفه
بعثر قال ابو عبيدة في قوله تعالى بعثر ما في القبور اي اثير واخرج ويقال بعثرت حوضي اي هدمته
وجعلت اسفله اعلاه بغور اثنا زن بهرين و دليل باران بودن آن صح بالفتحتين يقال بغر النجم
بغرة دفعه از باران يقال بغرت الارض بغرا بالتسكين بغر بيماري تشنگي شتر كه از آن سير نشود صح
ف ا ف ۳ ويقال تفرقت ابله شغر بغر اي في كل وجه وتركت القوم في بغثرة اي
في هيج واختلاط وبغثرت نفسه اي خبثت يعني بشوريده دل او ويقال اصبح فلان مبغثرا اي
متقسما وهما يقال بالعين والميم رده الجوهري عن احمد بقر بفتحتين گاو وهو اسم جنس البقرة مثل وهي
تقع على الذكر والانثى بقور مثله وانما دخلته الهاء على انه واحد من جنس بقرات ج باقر جماعة البقر مع رعاتها

واهل اليمن يسمون البقرة باقورة وكتب النبي صلعم في كتاب الصدقة لاهل اليمن في ثلثين باقورة بقرة
بقار نام وادي بقر بسكون او سط شگافتن و فراخ كشادن عح ف اص ٢ وقولهم ابقر لها
عن جنينها اي شق بطنها عن ولدها تبقر فراخي در مال و علم كان محمد بن علي زين العابدين رضي الله عنه يسمى
باقرا لتبقره في العلم تبقير بقيرة شاماكچه ناقة بقير التي شق بطنها عن ولدها والبقير ايضا جماعة البقر
بقيري مثال خيري با شكنجه بود كان عرب وقار بقروا اي لعبوا بذلك بقر بفتحتين ايضا مانده شدن
عح ك اف ١٢ شگفت داشتن سگ بيدار گاو ويقال بقر الرجل وبقر اي حسر و اعيا
وبقر الكلب وبقر اي رأى البقر فتحير كما يقال غزل اذا رأى الغزال فلهي وبيقر الرجل اي
اقام بالحضر وترك البدو [illegible] بيقرة جنبان و شتاب رفتن بكر بالكسر دوشيزه وزن و ناقه كه يك بكر
شكم بيش نزاده باشد [illegible] كه پيش از وي هنوز ديگر نزاده باشد يستوي فيه المذكر والمؤنث
الابكار ج بكارة بالفتح دوشيزگي بكر بالفتح شتر جوان بكرة مؤنث منه والجمع بكار بالكسر مثل فرخ و فراخ
وبكارة مثل فحل وفحالة وفي القلة على ابكر قال ابو عبيدة البكر من الابل بمنزلة الفتى من الناس
والبكرة بمنزلة الفتاة والقلوص بمنزلة الجارية والبعير بمنزلة الانسان والجمل بمنزلة الرجل والناقة
بمنزلة المرأة وهو قبيلة وهو بكر بن وائل واذا نسبت اليه قلت بكري وكذا الى ابي بكر بحذف الاسم
الاول وكذلك في كل كنية بكرة البئر چرخ چاه وجمعها بكر بفتحتين وهو من شواذ الجمع لان فعلة لا تجمع
على فعل الا احرفا مثل حلقة وحلق وحماة وحمأ وبكرة وبكر وبكرات ايضا ويقال جاؤا على بكرة ابيهم
للجماعة اذا جاؤا معا ولم يتخلف منهم احد بكرة بالضم بامداد پگاه تقول اتيته بكرة اي باكرا فان اتيته
بكرة يوم بعينه قلت بكرة غير مصروف وهي من الظروف التي لا تتمكن ويقال سر على فرسك بكرة
وبكرا كما تقول سحرا بكور پگاه برخاستن و بامداد كردن و بامداد رفتن عح ف اص ١٢ ويقال
بكرت وابكرت وبكرت وباكرت وابتكرت كله بمعنى ويقال ابكرت على الورد وابكرت الغداء
وبكرت على الحاجة وابكرت غيري ايضا وابكر الرجل اذا وردت ابله بكرة وكل من بادر الى الشيء
فقد ابكر وبكر اي وقت كان يقال بكروا بصلوة المغرب اي صلوها عند سقوط القرص وقوله تعالى
بالعشي والابكار جعل الابكار وهو فعل يدل على الوقت وهو البكرة كما قال الله تعالى بالغدو والاصال
فجعل الغدو وهو مصدر يدل على الغداة مدحل بكر في حاجته بضم الكاف وكسرها مثال حذر يعني مرد چست

بیجا جنبت خود باکورۃ نوبارہ و ابتکرت الشیٔ اذا استولیت علی باکورته وفی حدیث الجمعة من بکّر و ابتکر
قالوا بکّر اسرع و ابتکر ادرک الخطبة من اولها بکور بکورة بالفتح ناپدرک اول النخل وجمعه بکر بصریة بکر بالکسر
ای قالمته وفی الحدیث کانت ضربات علی رضی الله عنه ابکارا اذا اعتلی قدّ واذا اعترض قطّ رجل بور بالضم ای
فاسد لا خیر فیه قال ابوعبیدة وامرأة بور کذلک وقوم بور ای هلکی قوله تعالی وکنتم قوما بورا وهو جمع بائر مثل
حائل وحول وحکی الاخفش عن بعضهم انه لغة ولیس بجمع لبائر کما یقال انت بشر وانتم بشر وبار فلان ای
هلک وابارہ الله اهلکه الله بوار بالفتح هلاکی ویقال نزلت بوار علی الکفار مثل قطام وکاسد شدن متاع
وزن بیوه یقال بار المتاع ای کسد ونعوذ بالله من بوار الایّم ای کسادها وبار عمله ای بطل ومنه قوله تعالی
ومکر اولئک هو یبور بور آزمودن یجیٔ ف اض ۲-ابتیا رشله ویقال برت الناقة ای اختبرتها
وهو ان تعرضها علی الفحل تنظر القح هی ام لا فاذا کانت لاقحا بالت فی وجه الفحل ومنه قولهم بُر لی ما عند
فلان ای اعلمه وامتحن لی ما فی نفسه وبار الفحل الناقة وابتارها اذا تشمّمها لیعرف لقاحها من حیالها
والبور ایضا الارض التی لم تزرع عن ابی عبیدة ورجل حائر بائر اذا لم یتّجه لشیٔ وهو اتباع بار باد وبورم
قال الاصمعی هذا فارسی وهو بالعربیة باری وبوری والباریة کذلک بهر هلاکی ونگون ساری یقال
بهرًا له ای تعسا له وشگفت وغلبه کردن مع تحجها یقال بهر القمر وقمر باهر اذا غلب ضوءه ضوء النجوم
وبهر الرجل ای برع وبهرت فلانة النساء ای غلبتهن حسنا ویقال الازواج ثلثة زوج بهر ای
یبهر العیون بحسنه ای یغلبها ویعجبها وزوج دهر ای یعد لنوائب الدهر وزوج مهر ای لیؤخذ منه المهر
وتاسه برافگندن یقال بهره الحمل اسے اوقع علیه البهر فانبهر ای تتابع نفسه بهر بالضم دمه وتاسه
بهرة اللیل والوادی والفرس میانه آن ابهران دو رگ دل ابهر القوس میانه کمان ابا هریک
مرغ وادل آنرا قوادم گویند پس مناکب پس خوافی پس اباهر پس کلی بهراء قبیله از قضاعة بهرانی
منسوب مثل بحرانی علی غیر قیاس لان قیاسه بهراوی بالواو بهار گلی است که آنرا گاو چشم خوانند
بهار بالضم سه صد رطل ابتهار دعوی دروغ کردن ابهیرار نیمه شدن شب ویقال ابهار اللیل ای
ذهب معظمه واکثره وابهار علینا اللیل ای طال بهتر بالضم لغة فی بحتر وهو القصیر بهترة تانیثه
بهار ریج ضمیر ابتعرت الخیل رکضت للمبادرة یعنی اسپان دویدند تا پیشی گیرند
بجادری بالضم کودک شیر نده که جوان نز دسا آور نشود بحثره تیرگی در آب ودر جامه بحثره بدید

و فرقة تبخثر یعنی پریشان پراگنده کرد آنرا پس پراگنده شد ابذقروا از هم جدا و پراگنده شدند
و یعنی گریختند و ما ابذقر الدم فی الماء ای لم یتفرق اجزاؤه فیمتزج به و لکنه مر فیه مجتمعا متمیزا عنه
بذر ایا موضعی است عن سیبویه برذ شیر شهری است بکرمان بذر بخر علینا اذا ساء خلقه و برزغر
بجعفر نامی است بسمر بجعفر دیهی است انطبکه بهمدان باشد منها الامام صائن الدین عبد الملک
بن محمد البسمری بسکرة بالکسر و تفتح شهریست بمغرب معروف ببسکرة النخیل منها الحافظ علی بن جبارة
ابو القاسم الهذلی بشتبری بالضم هو شیخ الاسلام عبد القادر ابن ابی صالح الجیلی کذا النسبة حقیقته
ابو صالح الجیلی بضر نوف الجاریة قبل ان تخفض لغة فی البظر بضرة بطلان چیزی و منه ذهب دمه
بضر ای بکسر هما ای هدر بعدرة بغذارة بالکسر عفو بانید آنرا و بعذر فلانا القضاء ای الزم انید آنرا
بعکره بالسیف قطعه بغبور بالضم سنگی که بران قربان بتان ذبح کنند و پار نامهٔ پادشاه چین
بغشور بالفتح شهریست مابین هرات و سرخس و النسبة بغوی علی غیر قیاس معرب کوشور
منها علی بن عبد العزیز و ابن اخیه ابو القاسم مسند الدنیا و ابراهیم بن هاشم و محمد بن علی الدباس
و محیی السنة بقطریة بالضم جامهای سپید فراخ بقطر مردیست بکبرة لقب عبد السلام الهروی
حدث بکهور نام پادشاهی است بلور کتنور و کستور و سنطبر جوهری است معروف و کسنور
مرد دفرک دلیر و بزرگ از شاهان هند بلنجر شهریست بخزر پس باب الابواب و احمد بن عبید بن ناصح
بن بلنجر محدث نحوی بلغر مدینة الصقالبة ضاربة فی الشمال شدید البرد و العامة تقول بلغار بلهور جای
فراخ بلنور مرد آزموده کار بندر کناره دریا و جوی که جای لنگر جهاز و جای بستن کشتی باشد
البنادرة تجار یلزمون المعادن او الذین یخزنون البضائع للغلاء جمع بندار و محمد بن بشار بندار
محدث بنصر انگشت چهارم مابین وسطی و خنصر مؤنثة ذکره فی (ب ص ر) و هم بهدری بالضم
کودک شیر زده که جوان قوی نشود بیار شهری است مابین بیهق و بسطام و دیهی است به نیسا
بیرة بالکسر شهریست که در آنجا قلعه است به نزدیکی سمساط و دیهی است مابین قدس و نابلس
و دیهی است به حلب و دیهی است بکفر طلب و دیهی است بجزیرهٔ ابن عمر و احمد بن عبید
بن الفضل بن سهل بن بیری کسیری امرامن سار محدث ابیار شهری است مابین مصر و اسکندریة

فصل التاء

اثار رثه بصری ای اتبعته ایاه یعنی در پی نگران ماندم تبر بالکسر

زر خالص یعنی مهر و ضرب فاذا ضرب دنانیر فهو عین ویقال للفضة تبر ایضا عند بعضهم تبرة لغة فی
تبر تپه یعنی سبو سبوسر تبار بالفتح هلاکی تبره ای کسره واهلکه قوله تعالی هؤلاء متبر ما هم فیه ای مکسر مهلک
تجارة بازرگانی کردن ع ف افس ۲ اتجار کذلک تاجر بازرگان وخمر فروش والجمع تجر
مثل صاحب وصحب وتجار بالکسر وتجار بالضم والتشدید ناقة تاجرة وتاجرة ناقه که خریدار کیر باشد کاسد ضد او تجرة
سودا جای تُرور بیرون افتادن دانه خرما از پوست و دور افتادن کسی از جای خود ترارة فربه یا گوشت
شدن ع ک افس ۳ یقال ترت ای صرت تارا ای ممتلئا اترار انداختن دست را
بزخم شمشیر وعنوک چوب زدن کودک و دور انداختن کسی را از جای خود یقال اترّه القضاء ای
ابعد واترّ الغلام القلة بالقلاء تُرّ بالضم بنه معمار وزاد ویقال عند الغضب لاقیمنک علی الترّ تَرتَرَة جنبانیدن
وفی الحدیث ترتروه ومزمزوه ترا تر کارهای بزرگ اثرور بالضم چاودش ثغر جوشیدن دیگ یقال
تغرت القدر ع بفتحهما وهی لغة فی تغرت القدر تتغر ع ک افس ۲ ای غلت تفرة
بکسر الفاء غنچه که میان لب زیرین باشد تمر خرما وهو اسم جنس الواحد تمرة والجمع تمرات بالتحریک وجمع التمر
تمور وتمران بالضم ویراد به الانواع لان الجنس لا یجمع فی الحقیقة تامر خداوند خرما مثل لابن ای ذو لبن
ویقال تمرتهم فانا تامر ای اطعمتهم التمر تمار خرما فروش مثل خمار تمری خرما دوست متمر آنکه خرما بسیار دارد
ویقال اتمر الرجل اذا کثر عنده تمر متمور آنکه اورا توشه داده باشند از خرما تامورة صومعه وغلاف دل
وابریق وبیشه شیر یقال هو اسد فی تامورته ای فی عرینه تامور کسی یقال ما بالدار تامور ای احد
وخون یقال هرقت تامورا ای دمه وچیزی یقال ما بالرکیة تامور ای شیء من الماء واکل الذئب الشاة
فما بقی منها تامور ویقال ما بالدار تومری بضم التاء والمیم ای احد وما رأیت تومریا احسن منه ومنها
یستوی فیه المذکر والمؤنث تتمیر خشک کردن خرما وگوشت واتمار الشیء ای طال واشتد
تتمور م وقوله تع وفار التنور قال علی رض هو وجه الارض تور آب جامه ومیانجی میان قوم
تیار موج ویقال قطع عرقا تیارا ای سواجا سریع الجریة تارة یکبار تارات تیر ج وهو مقصور تیار
کما قالوا اقامات وقیم فغیر لاجل حرف العلة ولولا ها لما غیر کما قالوا رحبة ورحاب ولم یقولوا رحب
قال الوعمر ویقال فلان تیار بالضم علی ان یوخذ ای یدار علی ان یؤخذ واتاره ای اعاده مرة بعد
اخری تیهور بالفتح ریگ توده تیاهیر وتیاهیر ج وبزرگ منشی یقال به تیه تیهورا ذا کان تاهما

ضمیمه تتر بالفتحتین گروهی که سرحد آنها متصل بسرحد ترک است تواشیر پیادگان که بی زر بینه
معین همراه سلطان باشند تخرور بالضم و المعجمة مردیکه نه چست باشد نه سست و محمد بن علی بن الحسین
التختاري بالضم محدث يروي عن المدايني وعنه الدارقطني تستر شهریست و ششتر ایضا معربین لحن
و سور بها اول سور وضع بعد الطوفان تشرين بالكسر نام ماهی برومی و هما تشرینان تعار بالكسر کوهیست
ببلاد قیس و مردانند بعد فریاد زدن صح بفتحها و ج تعار زحمیکه بپیوسته روان باشد و به لیشود التعر
محرکة اشتعال الحرب يعني برانگیخت شدن جنگ تعاكر كوهیست یا قلعه به یمن التقفر لغة في الدقر
التقصرة والتقصر احدهما الكرويا والآخر التوابل التكري والتكر بضم التاء وفتح الكاف المشددة
فيهما هكذا في النسخ والصواب بفتح التاء وضم الكاف المشددة كحبل للقرية التي باسفل بغداد والقائد
ثار من قواد السند لكاكرة ج تكر ورشهری بمغرب **فصل الثاء** ثار ثورة کینه و کینه کشیدن
صح ف اض ۲ يقال ثأرت القتيل بالقتيل اي قتلت قاتله والثائر الذي لا يبقي على شيء
حتى يدرك ثاره ويقال هو ثاره اي قاتل حميمه وقولهم يا ثارات فلان اي يا قتلة فلان ويقال ثأر
بكذا اي ادركت به ثاري منك واثأرت من فلان اي ادركت ثاري منه واصله اثتارت فادغم
والثأر المنيم الذي اذا اصابه الطالب رضي به فنام بعده واستثأر فلان اي استغاث ليثأر بمقتوله
ثبر اثجر اي ارتاع عند الفزعة ثبر باز داشتن از حاجت صح ف اض ۲ متابعة بپیوسته
بکارے بودن ثبرة زمین نرم و گنده و نام جائی ثبیر نام کوهی بمکه يقال اشرق ثبير كيما نغير
ثبور هلاکی و زیان مثبر بكسر الباء مثال المجلس الموضع الذي تلد فيه المرأة من الارض وكذلك حيث
ثجر تلد الناقة وربما قيل لمجلس الرجل مثبر ثجرة بالضم میان وادی و فراخی آن و میانه سینه و رق ثجر بالفتح
اي عريض وانثجر الدم لغة في انفجر تثجير گنجاره والعامة تقول بالتاء وفي الحديث لا تثجروا اي لا تخلطوا
والتثجير التمر مع غيره في النبيذ ثر بسیار و بسیار شدن صح ف اض ۲ و ک ۳ سحاب ثر
و عین ثرة بسیار آب و ناقة ثرة و عنز ثره فراخ سوراخ پستان و منه يقال طعنة ثرة ناقة
ثرور بسیار شیر والثرثرة كثرة الكلام وترديده يقال ثرثر الرجل فهو ثرثار اي مهذار مكثار ثرثار
ايضا نام جوئی و ثرثرت المكان و ثرثرته اي ثريته مثل نديته ثعرور بالضم آنچه غلاف قضيب
ستور تعار سیه ج و بار درخت طرثوث يقال ثعجرت الدم وغيره فاثعنجر اي صببته فانصب

وتغيير منشعب تشبيح وتشبيح ثغر دندان پيشين و در بند ميان دو حرب جائي و پستان رخنه و دندان پيش
شكستن يقال ثغرته اى كسرت ثغره فاذا سقطت رواضع الصبي قيل ثغر فهو مثغور فاذا نبتت
قيل اثّغر واصله اثتغر قلب التاء ثاء ثم ادغمت وقيل اتّغر باظهار الحرف الاصلي وقال في المجمل اثّغر
اذا نبتت واتّغر بالتاء او بالثاء اذا سقطت ثغرة بالضم مغاكي در پيش گردن و رخنه يقال ثغرنا هم اي
سددنا عليهم ثلم الجبل ثغر مدينة فيها الثغر وثلم ثغر فرج وده ومرغان شكاري وربما استعير للثغر باب البحر
پاردم والثفرتها اي شددت عليها الثفر ثفار پاردم ستور كه زين سپس اندازد استثفار دامن ميان پاي گرفتن
مردم ودُم درميان گرفتن سگ ثمرة بالتحريك ميوه ثمر ثمرات ج وثمار بالكسر جمع ثمر مثال جبل و
جبال وثُمُر بضمتين جمع ثمار مثل كتاب وكتب واثمار جمع ثُمُر مثل عنق واعناق والثُمُر بضمتين ايضا المال
الثمر يخفف ويثقل وقرأ ابو عمرو وكان له ثُمْر وفسره انواع الاموال واثمر الشجر اي طلع ثمره شجرة ثمراء
درخت ميوه ناك شجر ثامر رسيده ميوه ثميرة غوزه مسكه وهو ما يظهر من الزبد واثمر الرجل اي
كثر ماله وثمّر الله ماله اي كثّره ابن ثمير شب ماهتاب وثمر السياط گره هاي تازيانه ثور نر گاو والانثى
ثورة والجمع ثِوَرة وثِيَرة بالكسر وفتح ما بعده فيهما وثيران مثل جيران وثِيْرة بسكون الياء ايضا مثل
جيرة قال سيبويه قلبوا الواو حيث كانت بعد كسرة قال وليس بمطرد وقال المبرد انما قالوا ثيرة
ليفرقوا بينه وبين ثورة الاقط وبنوه على فعلة ثم حركوه وبدر قبيله از مضر وهم رهط سفيان الثوري
وكوهي بمكه وفيه الغار المذكور في القرآن وهو ثور المحل يقال المحل اسم ذلك الجبل وپاره پنير ثورة
ج يقال اعطاه ثورة عظاما من الاقط ونام برجي از بروج واما قولهم سقط ثور الشفق فهذا انتشاره
وثورانه ويقال منه ثور الماء حكاه ابو زيد ثور ثوران برآمدن گرد وحصبه بر اندام
ص ۲ يقال ثارت لفلان الحصبة وبرجستن ملخ وجز آن يقال كيف الدبا يعني الجراد فيقال ثائر
وناقر فالثائر ساعة ما يخرج من التراب والناقر حين نقر اي وثب وثار به الناس اي وثبوا عليه
وكذا اثار فلان فلانا وثارت نفسه اي جشأت وثار ثائره اي هاج غضبه ورأيته ثائر الرأس
اي اشعث يعني ژوليده موي ثورة سورش تثوير برانگيختن يقال ثوّر عليهم الشر اي هيجه وثوّر القرآن
اي بحث عن علمه وثوّر البرك واستثارها اي ازعجها وانهضها يعني برانگيخت شتر خسپنده را
فصل الجيم التثجّر التردد والجزع ثجارة وثجار گوي كه آب ميزاب آنرا كنده باشد

فصل الجيم جؤار بانگ گاو وقرأ بعضهم عجلا جسدا له جؤار بالجيم عن الاخفش وجأر الى
الله تعالى اى تضرع بالدعاء غثيث جور مثل كثير بسيار باران جبر شكسته بستن و نيكو كردن
حال كسى راعح ف اص ٢ يقال جبرت العظم وجبر الله فلانا فاجتبر اى سد مفاقره جبور
درست شدن شكسته يقال جبر العظم بنفسه اى انجبر وقد جمع العجاج بين متعديه ولازمه فى قوله قد جبر الدين الاله فجبر
مجبر جبارة بالكسر جبيرة چوبها كه بر شكسته بندند و پاره يعنى دست برنجن جابر نام كسى ويسمى الخبز جابرا
وهو جابر بن حبة وكنيته ابو جابر اجبار بستم بر كارى داشتن و بمذهب جبر منسوب كردن يقال اجبرته كما تقول
اكفرته اذا نسبته الى الجبر والكفر جبار بالضم اى هدر يقال ذهب دمه جبارا اى هدرا وفى الحديث المعدن جبار
اى اذا انهار على من يعمل فيه فهلك لم يؤخذ به مستاجره و نام روز سه شنبه در قديم جبار بالفتح والتشديد
درختى كه دست برو نرسد يقال نخلة جبارة اى عظيمة فائتة جبارة سمينة مجبر شكسته بند جبار ايضا اسم
من اسماء الله تعالى يعنى شكننده كامها و آنكه بكشد بخشم تجبر تكبر كردن و رستن گياه بعد از خوردن
والجبر خلاف القدر وقال ابو عبيدة هو كلام مولد والجبرية بالتحريك خلاف القدرية ويقال فيه جبرية
وجبروة وجبورة مثال فروجة اى كبر جبير مثال فسيق سخت متكبر جبرئيل نام فرشته وحى
يقال هو جبر اضيف الى ايل وفيه لغات جبرئيل مثال جبرعيل وجبرئل مقصور منه وجبريل بكسر الجيم
والراء وجبرين بالفتح والكسر مع النون جحر بالضم سوراخ جحرة اجحار ج جحران مثله والطيرة تحيث فى
عقب الشهر وعقبانه وفى الحديث اذا حاضت المرأة حرم الجحران جحرة بالفتح سال سخت جحرة تنگى
وبد خوئى ميم زائده ويقال جحرت عينه اى غارت وجحر فلان اى تأخر واجحرته اى الجأته الى
ان دخل جحرة فانجحر واجتحر لنفسه جحرا اى اتخذ مجاحر نهان جايها جاحر در آينده گان بسوراخ و نهانجاها
جحادر كوتاه و نام مردى جحر بالتحريك فراخ شدن درون چاه عح ك اف ٢ تجحير
فيه جدر گياهى اجدر المكان گياه ناك شد و ديوار جدران ج جدار بالكسر مثله جدر بضمتين ج جدر
بالتحريك نشان گزيدگى بر گردن خر شاة جدراء گوسپند آبله زده جدرى بالضم وفتح ٢ آبله وكذلك
بفتحهما يقال منه جدر الرجل مجهولا فهو مجدر مجدرة زمين كه در وى علت آبله باشد يقال هذا الامر مجدرة
كذلك اى محراة وهو جدير بكذا اى خليق به يعنى سزاوار والجمع جدراء وجديرون جديرة ايضا چهار ديوار
جديرة خطيره از سنگ بر آورده جدر بالتحريك نام ديهى بشام ينسب اليها الخمر جادرة سلعة وخراج كه بر اندام

نما نشود جذر ج ومنه الجذر اصل الشی از وجذ ندره تازه کردن پشته پاک شده و ببریک باز آوردن جامه را
سرپ جذر بضم الذال وفتحها گودن بچه جاذر ج جذر اصل هر چیزے بالفتح عن الاصمعی بالکسر
عن ابی عمرو وفی الحدیث عن الامانة نزلت فی جذر قلوب الرجال وعشرة فی حساب الضرب جذر مائة
واز بیخ برکندن مجذر و جیب سلّه کوتاه جذمور بالضم جذمار بالکسر پارهٔ از شاخ درخت که بر تنه مانده باشد
بعد از بریدن بزیادة المیم فیهما ویقال اخذت بجذامیره ای کله عن الکسائی جرة بالفتح سبوے
جبه جرار ج جرة بالکسر الجبة شتر از گلو بر آرد جهت نشخوار ومنه قولهم لا افعل ما اختلفت الجرة والدرة
یعنی الجرة تعلو والدرة تسفل جرة بالضم دام آهو وفی المثل ناوص الجرة ثم سالمها وذلک ان الظبی
اذا نشب فیها ناوصها ساعة ثم استقر بالاضطرار کانه سالمها یضرب لمن خالف ثم اضطر الی الوفاق
جری مثال فسیق ضرب من السمک الجرنیة الحوصلة فرس جرور یمنع القیاد بئر جرور بعیدة القعر یستقی
علیها والجارور نهر السیل کتیبة جرارة ای ثقیلة السیر لکثرتها جیش جرار کذلک جرارة ایضا عقرب
تجر ذنبها والجریر حبل یجعل للبعیر بمنزلة العذار للدابة غیر الزمام وبه سمی الرجل جریرا جرت کوه یقال قطعت
المیک واو پاره جر او کشیدن مهار و رسن و جران صح ف اض ۲ ویقال جرت الناقة اذا
اتت علی مضربها ثم جاوزته بایام ولم تنتج جریرة گناه یقال جر علیه جریرة ای جنی علیه جنایة والجارة الابل
التی تجر بازمتها فاعلة بمعنی مفعولة مثل راضیة ودافق بمعنی مرضیة ومدفوق وفی الحدیث لا صدقة
فی الابل الجارة وهی رکائب القوم لان الصدقة فی السوائم وجار جار اتباع واکثر کلامهم جار بجار یا
بالیاء ویقال کان ذلک عام کذا وهلم جرا الی الیوم من جراک از بهر تو ولا یقال مجراک کذلک من
جراک مخففا ومن جرائک ممدودا المجرة راه در آسمان و آنرا کهکشان گویند اجرار کفانیدن
زبان شتر بچه تا شیر نخورد واجره اذا طعنه وترک الرمح فیه واجررته رسنه اذا ترکته یصنع ما شاء و
واجررته الدین اذا اخرته له واجرنی فلان اغانی اذا تابعها ذالان بچهار فلانا ای تلکا ولیتی براری
مینک بادی اجترار کشیدن وجیه بر آوردن شتر از گلو وکل ذی کرش یجتر بر بسیار کشیدن
ونیک کشیدن واجبرار ای انجذب جرجرة آواز کردن گلوی شتر یجرد ما ... گیاہے
خوشبوی جراجر شتران بزرگ سنگل جرجور بالضم کذلک جرجیر ... نحو ... بالفتح
... علی الذکر ... والجمع ... شده ...

وآن اطراف جزور باشد چون دست و پای وسر وهی جزارة کما تقول اخذ العامل عمالته فرس عبل
الجزارة اسپ که دستها و پایهاش ستبر باشد ولا یدخل الرأس فی هذا لان عظم الرأس
هجنة فی الخیل ای عیب و جزر السباع اللحم الذی تاکله یقال ترکوهم جزرا بالتحریک اذا قتلوهم جزر بالفتح
والکسر جزر و بالفتح گوسپند فربه جزرة یکی قال ابن السکیت یقال اجزرت القوم اذا اعطیتهم شاة یذبحونها
نعجة او کبشا او عنزا قال ولا تکون الجزرة الا من الغنم ولا یقال اجزرتهم ناقة لانها قد تصلح لغیر الذبح
جزیرة آداک سمیت لانقطاعها عن معظم الارض موضعی میان دجله و فرات واما جزیرة العرب قال
ابو عبیدة هی ما بین حفر ابی موسی الاشعری الی اقصی الیمن فی الطول و بین رمل یبرین الی منقطع السماوة
فی العرض جزر میوه باز کردن از درخت تع ف ک ٢ و شتر کشتن و پوست باز کردن
از وی تع ف ض ٢ یقال جزرت الجزور واجتزرتها و فرو خوردن آب دریا تع ف
ض ٢ و ک ٢ و باز کش آب و هذا خلاف المد اجزار رسیده شدن میوه بباز کردن و کشتنی
شدن شتر یقال اجزر النخل والبعیر وکان فتیان من العرب یقولون لشیخ اجزرت یا شیخ ای
حان لک ان تموت فیقول ای بنی وتحتضرون ای تموتون شبابا ویروی اجززت بالزائین
المعجمتین من اجزز البر ای حان له ان یجز مجزر جای شتر کشتن و فی حدیث عمر رضی الله تعالی
عنه ایاکم و هذه المجازر فان لها ضراوة کضراوة الخمر قال الاصمعی یعنی ندی القوم لان الجزور انما تنحر
عند جمع الناس جسر بالفتح والکسر پل جسور ج و بالفتح بزرگ هیکل و غیر آن جسرة مونث و
جسارة دلیری کردن تع ف ض ٢ یقال جسر و تجاسر علیه ای اقدم جسور بالفتح دلیر
جشور دمیدن صبح تع ف ض ٢ جاشریة شراب صبوحی و قبیلة قال الاصمعی یقال
اصبح بنو فلان جشرا بالتحریک اذا کانوا یبیتون مکانهم فی الابل لا یرجعون الی بیوتهم قال و کذلک
المال الجشر یبیتی فی مکانه لا یرجع الی اهله جشر بالتسکین مصدر منه خیل مجشرة بالحمی ای مرعیة جشرة
بالضم سرفه خشک و سرفیدن یقال جشر فهو مجشور مجهولا المجشور السعال الشر سرفنده جشیر جوال ستبر نیز وان
حرمین جشر بفتحتین درشت شدن گل و خشک شدن آن جشر الساحل اذا خشن طینه و یبس کالیبس
و آلودگی سینه و شیر دوشیدن یقال سنه و لیب جشیر بکسر الوسط
جعبر بالفتح کوتاه مرغ جعار نام کفتار مبنی علی الکسر وانما بنیت لاجتماع فیها العدل والتانیث

والصفة الغالبة ومعنى الغالبة انها غلبت على الموصوف حتى صار يعرف بها كما يعرف بالصفة وهي معدولة
عن جائرة فاذا امتنع من الصرف لعلتين وجب البناء بثلث لانه ليس بعد منع الصرف الا منع الاعراب
وكذلك القول في حلاق وهو اسم للمنية حاجران وذكر انه ران مستور وتقال موضع الركبتين من الحمار
وضرب الفرس بذنبه على فخذيه حاجرة حلقه بن مستور حجاب بالكسر رسن كه آب کش بر میان بندد
بوقت چاه فرو شدن تجحجر بر میان بستن آن حجرد ر بالضم خرمای خشک ریزه جحجر کوتاه سطبر
جحجرة مؤنثه جحنظری درشت خوی جنظارة بالکسر کوتاه سطبر جحفر جوی خورد و پدر قبیله از بنی عامر
الجحافرة نام مردی جحفر بزغاله چهار ماه جفرة مؤنث و چاه نا پیراورده فراخ جفر الشاة بارکفتی
هم وبلاد غطفان جفرة بالضم جای فراخ کرد و میان اسپ فرس مجفر وناقة مجفرة اسے عظیمة
الجفرة وهی وسطه جفار بالکسر آبی در بنی تمیم ومنه قیل یوم الجفار جعفیر نوعی از تیردان وهی كالكنانة تجفور
بالضم از گشنی باز آمدن نحل از بسیاری ضراب ع ف اض ۲ يقال جفر الفحل ويقال جفر عن الكبش
ومنه قیل الصوم مجفرة اسے مقطعة النكاح وفراخ شدن تهی گاه بزغاله و از شیر باز ماندن او احفار
باز ماندن کار بے که در و باشی و باز ماندن پیشش زیارت کسی جمرة تف زمین و عذرگ آتش
جمرات ج و هزار سوار و هر گروهی که دست یکی کنند و با گروهی دیگر نیامیزند و یک سنگ
و یکبار انداختن در حج و آن سه جمرات است مجمر بالکسر بوی سوز مجمر بالضم بوی سوختنی يقال
اجمرت النار مجمرا بالضم جمار بالضم والتشديد سپاه درخت خرما و آنرا شحم النخل خوانند تجمیر بر بدن جمار
و انداختن جمار و باز داشتن لشکر بدار الحرب و باز نا گردانیدن و گره زدن زن گیسوان را ليس
قف يقال جمرت المراة شعرها اذا عقدته ولم ترسله وفي الحديث الضافر والملبد والمجمر عليهم الحلق
اجمار شتاب رفتن شتر و گرد آمدن قوم بر چیزے جمر القوم تجميرهم ابنا جمير شب و روز ابن جمير
شب تاریک استجمار استنجا کردن بسنگ یا فر مجمر سم سخت مجمر نام جاے که جمرات کذلك كذي
المجمل جمعرة گرد آوردن خرگوش خود را وقت گریدن جمهور بالضم ریگ توده بلند
و مهره مردم جماهیر جمع الجمع جمهرة توده و توده کردن و بلند کردن وفي حديث موسى بن طلحة انه
شهد دفن رجل فقال جمهروا قبره اي اجمعوا عليه التراب ولا تطينوه و خبر دادن از چیزے
بیک طرف و نهان داشتن مقصود از آن خبر جور میل کردن از راستی و راه يقال عن الطريق وجمهر كرد

در علم جز کسی یقال جار علیه فی الحکم صح ف اضل ۲ و بالضم نام شهری یذکر و یونث
جور میلیت کردن صح و افگندن کسی را بزدن جار همسایه و زنهار داده از ظلم مجاورة جوار بالکسر و الضم
و الکسر افصح همسایگی کردن تجاور با یکدیگر همسایگی کردن اجتوار کذلک و با عتکاف نشستن در مسجد و فی الحدیث کان
علیه السلام یجاور فی العشر الاواخر جارة زن و زن همسایه اجارة زنهار دادن و رهانیدن و نصر دادن
خانه و جز آن و استجارة من فلان فاجاره منه غیث جور بالکسر و فتح الواو و تشدید الراء باران سخت
جهر رعد جور و باران سخت بانگ جهرة آشکارا جهر آشکارا کردن و چاه را پاک کردن قال الاخفش
یقال جهرت الرکیة و هی بیر مجهورة و قوله تعالی ارنا الله جهرة ای عیانا یاستر ما بیننا و بینه و آواز
بلند کردن در خواندن و ناوانسته در راهی شدن و بامداد بی آگاهی نزدیک کسی شدن و دروغ کرد
در شکی و نماینده و دیداری یافتن کسی را صح بفتحهما یقال جهرت الرجل و اجتهرته ای جدته
عظیم المرآة و کذلک الجیش اذا اکثروا فی عینیک لبن جهیر شیر بی آب جهورة سخن بلند گفتن جهوری
الصوت بلند آواز جهیر بالکسر من کان من عادته ان یجهر بکلامه جهارة بالفتح بلند سخن شدن و نماینده
شدن در چشم صح بضمهما رجل جهیر ای ذو منظر بهی و امرأة جهیرة و یقال ما احسن جهره بالضم و یقال
کیف جهراؤکم ای جماعتکم اجهار آشکارا کردن سخن و جز آن المجاهرة بالعداوة المبادات بها جو جهر گوهر
جبر واحدها جوهرة و الحروف المجهورة و هی تسعة عشر حرفا یجمعها قولک ظل قو ربض اذ غزا جند مطیع جبیر بالفتح
و کسر الراء سوگند است بمعنی حقا یقال جیر لا آتیک ای حقا جیار صاروج و گرمی دل از خشم و گرسنگی
جابر مثله ضمیمه جتیر مرد کوتاه بالا جاثر بن ارم بن سام بن نوح و مکان جثر جای
که خاک آن باشوره و سنگریزه آمیخته باشد جحار و هی است به بخارا منها صالح بن محمد بن
صالح ابو شعیب الجحاری المحدث العابدین من ارباب الکرامات جحنبار کیاسه و مرد قوی
تنومند یا فراخ و کلان شکم یا کوتاه کلان و فراخ شکم جحنبارة مثله و یقال جحنبرة زن کوتاه
جحاشر بالضم مرد و فرک تنا در سطبر مفاصل عظیم الخلقة و اسپ خرد و قبر غنه جحاشر مثله در هر دو معنی
و بالضم جحاشرة مونث و جحشر بالضم اسم جحندر و جحدر ی بفتحهما و جحادر بالضم سطبر جحمور بالضم قوام
من ظهر الانسان و جثة جحظلة المعتشرة کانه منتصب یقال مالک مجظلة احتشر المتاع فراهم کرد کالاراه
جعاجر چیزیکه از خمیر آرد بصور مختلفه سازند و در رب طبخ میدهند و می خورند جحمرة بکی جحمدر کوتاه

ابتباوره هو مره بن مالک من الازد جُنْدُرِی لبسیار خوار جَمْهَرة ان تجمع الحمار نفسه وجیر البسیرة
ثم یحمل علی العانة او عیرها اذا اراد کدمه الجُکَیْرة تصغیر الجکرة للماجة وقد جکر کفرح جُکار نام مردی
واجکر ستیهید در مرو خست جُلُبار غلاف شمشیر یا تیزی آن وگلبنان محله است باصفهان جُلْفار
دیهی است بحر و جلفر مخفف آن معرب گلبر وگلنار شهری است بنواحی عمان یجلب منها الی جزیرة
قیس نحو السمن والجبن جُلَّنار شگوفه انار معرب گلنار یقال من ابتلع ثلث حبات منه من اصغر ما یکون
لا یرمد فی تلک السنة جُمْشُورة بالضم خاک توده جُمْخُور بالضم میان تهی و هر استخوان کاواک میان را
جمخور گویند جَمْهَرِید دلی نمود وگریخت جِنارة بالکسر دیهی است ما بین استرآباد وجرجان جُنْجُور
خورش گندم وجو جَلَنْبَر شتر و فرک وکوتاه وچوزه شوات جِنبار بالکسر وسکون ثانی وبکسرتین وتشدید
باثلة جُبّار ایضا مرد ست وجنبر فرس جبدة بن مرداس وشبیل بن الجبّار شاعری جُلَنْشَر کجعفر و
سشتر و فرک فربه جنا شُرنج جَنْثورة خاک توده جَنْبُورة خاک توده جَنْبَدَر فی ابنج در جُنْبَذ لیبا یوس
بالضم وفتح الدال شهری است بنزدیکی شستر که دران قبر الملک یعقوب الصفار
جنا سریة بالضم اشد نخلة بالبصرة تاخرا یعنی نخله است در بصره که بنهایت آخر موسم بار می آرد جُنا مهیر
گور ماهی کهنه جیغور بکی جهبد روی از خرما فصل الحاء حِبْر بالکسر سیاهی دوات
ونشان جبور رنج وخوبی ودانشمند جهودان قال الفراء هو بالکسر هو العالم وقیل کعب الحبر لمکان هذا
الحبر الذی یکتب به لانه کان صاحب کتب وقال ابو عبیدة هو بالفتح ومعناه العالم بتحبیر الکلام والعلم
وتحسینه احبار ج قال الاصمعی لا ادری العالم اهو بالفتح ام بالکسر ویقال به حبور ای آثار حبیرة
بالکسر سیاهی وان فلان حسن الحِبر والسِّبر ای جمیل حسن الهیأت وفی الحدیث یخرج رجل من النار
قد ذهب حبره وسبره قال الفراء ای لونه وهیأته وقال الاصمعی ای الجمال والبهاء واثر النعمة بفتح الحاء
والسین ایضا کانه مصدر قولک حبرته ای حسّنته وبالکسر الاسم حبر بالفتح دانشمند قال صاحب الصحاح
بالکسر افصح لانه یجمع علی افعال دون فعول وآراستن سخن وجامه وجز آن وسیاهی کردن در دوات
کمنع ف اض ۲ وشاد کردن کمنع ف اض ۲ وک ۳ حبور حبرة کذلک
قوله تعالی فهم فی روضة یحبرون ای ینعمون ویکرمون ویسرّون رجل یحبور مردشادان حبار
بالفتح نشان جبیر کفک دهان شتر وابر وجامه نوارض محبار بالکسر زمین نیکو روینده حبره مثل

بروبیمانی حبیر حبیرات ج حبرة بکسر مثله زردی دندان حبر بفتحتین زرد شدن دندان و تازه شدن
صراحت عح ک اف ۲ یقال حبر الجرح ای نکس قال الکسائی ای برئ وبقیت له آثار
وحبرنی بالفتح هذا الامر حبرا بالتسکین ای سرنی وجاء فی شعر العجاج بالتحریک قوله ع الحمد لله الذی
اعطی الحبر حابور مجلس فساق یعنی خرابات حباری بالضم شوات وهو نوع من الطیر یذکرها ومونثها
وواحدها وجمعها سواء وان شئت قلت فی الجمع حباریات وفی المثل کل شیء یحب ولده حتی الحباری
وانما خصوا الحباری لانه یضرب بها المثل فی الموق فهی علی موقها تحب ولدها وتعلمه الطیران والالف
والفها لیست للتانیث ولا للالحاق وانما بنی الاسم لها فصارت کانها من نفس الکلمة ویقال
ما اصاب منه حبربرا وما فی حدیثک حبربر ای شیء وکذلک تبربر وحبور و حبربر بالفتح و
سطبر حبجبر بکسر الحاء وفتح الباء سطبر آ انبحار دمیده شدن از خشم حبوکر ریگستان و سختی
حبوکری مثله ام حبوکری سخت ترین بلاها ویقال جمل حبوکری والالف زائدة بنی الاسم علیها و
للتانیث لانک تقول للانثی حبوکراة وکل الف للتانیث لا یصح دخول هاء التانیث علیها ولیست ایضا
للالحاق لانه لیس له مثال من الاصول فیلحق به حتر بالکسر عطای اندک حتر بالفتح مصدر منه عح
ف اک ۲ قال الاصمعی فاذا قالوا اقل واحتر قالوه بالالف احتار اندک دادن و استوار
بستن گره حتار بالکسر غلاف سر قضیب وچین جامه و سر خریطه و هرچه قرار گیرد چیزی را گرد وی
حتر بفتحتین ج حتر ایضا مهمانی کردن بجهت خانه نو و پیوند درآوردن بدامن خیمه و خرگاه و پوشیدن
طعام وجز آن عح ف اک ۲ حترة بالضم مهمانی بنای نو حترة بالفتح یکبار شیر دادن
حثر بفتحتین سرخه برآمدن در چشم و جوشش برآوردن دوشاب و شیره دمیدن بر پوست
عح ک اف ۲ حثو شیزة مرد خوار شطبی از قبیله عبد القیس حثارة بالضم کاه ریزه احثار
شکفیدن خرما پیش از رسیدن دانه او حجر بفتحتین سنگ احجار جمع القلة حجار وحجارة جمع الکثرة و نام
مردی حجران زر و نقره حجر بالسکون شهر یمامه که دو نیست و کنار مرم حجور ج و باز داشتن
قاضی کسی را از تصرف یقال حجر علیه القاضی عح ف اص ۲ دک ۲ حجر بالکسر حرام
و بالضم والفتح مثله والکسر افصح و عقل بالثلث فی قوله تع وحرث حجر و منه قوله تع حجرا محجورا ای
حراما محرما و کنار مرم و عقل و منه قوله تع هل فی ذلک قسم لذی حجر و گرد اگرد کعبه اندرون حطیم از سوی

شمال یمن کنامی شود در نواحی شام قال الله تعالی کذّب اصحاب الحجر المرسلین و حائط و بادبان
حجرة ناحیه سرای یقال للرجل اذا کثر الالتفات تحجّرة تحجّر بالضم حرام و بازداشت یقال حجر الله ا
دفعاله و هو استعاذة من الامر المنکر و نام مردی که او را حجر کندی گفتندی حجیر بفتحتین نام مردی و ابو حجیر
بن النعمان حجیرة مطیره شتر و خانه خرد و الجمع حجر مثل غرفة و غرف و حجرات بضم الجیم احتجار حجره ساختن
محاجر محاجر سنگی وادی که آب از و بیرون نرود حجران بالضم ج مثل شابّ و شبّان تحجیر بالفتح و کسر
بوستان و چشم خانه محجر بفتح الجیم گرد اگرد دیه و منه محاجر اقیال الیمن و هی الاحماء کان لکل واحد
منهم حمی لا یرعاه غیره و حرام تحجیر خر من گردن ماه و داغ کردن گرد اگرد چشم شتر محجر بالضم و فتح الجیم
و کسرها سده موضعی حجار بالفتح و التشدید نام مردی حنجرة بفتح الجیم و الحاء حنجورة بالضم نای گلو
نون زائده حدر رگ گرد اندام شدن و پر گوشت شدن چشم خانه ع بضمهما حادر مرد گرد اندام
علن حدرة بدرة چشم پر گوشت صلب ناقة حادرة العینین کذلک حادور گوشواره حدرة بالضم
گله شتر تا سی عدد حدر بفتحتین نشیب حدور بالفتح جای در نشیب حدور بالضم در نشیب فرود آمدن
و آماس کردن اندام از زخم چوب و آماسیدن لازم و متعد و لشتاب بانگ نماز گفتن و خواندن
ع ف اض ۲ حدر بالتسکین رها کردن کشتی بسوی پستی و انداختن تنگ سال کسی را فرود آ
احدار آماسانیدن اندام رانیدن و در چیدن دامن جامه و بر تافتن ریشه انحدار آماسیدن پوست
و فرود آمدن بنشیب تحدّر فرود آمدن آب از چشم حتی ذو حدورة قبیلة جمع و انبوه حندر حندورة
بالضم فی سیاهی دیده یقال هو علی حندر عینه و حندورة عینه اذا کان یستثقله و لا یقدر ان ینظر الیه
بغضا قال الفراء یقال جعلته علی حندیرة عینی و حندورة عینی اذا جعلته نصب عینیک حیدرة نام
زنی حیدرة شیر و نام مادر زاد امیر المؤمنین علی بن ابی طالب کرم الله تعالی وجهه فاطمة بنت اسد
که مادر او بود او را آن نام نهاده بود وقتی که ابوطالب غائب بود چنانکه گفت رضی الله تع عنه
انا الذی سمّتنی امی حیدرة چون ابوطالب رسید آن نام را نه پسندید و علی نام نهاد حذر یا رحذر
بالکسر فیهما اشتر لاغر پوست بر استخوان خشکیده حذر بفتحتین و بالکسر مع سکون الوسط پرهیز کردن ع
ف اف ۲ رجل حذر بضم الوسط و کسرها مرد بیدار با پرهیز حذرون حذار ای ج تحذیر
ترسانیدن و یقال انه لابن احذار ای ابن حزم و حذر حذار مثل قطام ای احذر و قوله تعالی

وانما يجمع حاذرون اي متاهبون وبغير الالف بضم الذال وكسرها عن الاخفش اي خائفون محذورة
ترس حذرية على فعلية بالكسر مخففة پارهٔ زمين درشت حذار اي احذر وتحذير گردن خروس يقال نقش الله
حذرية رجل حذريان سخت با ترس وپرهيز حذافير الشئ اي اعاليه ونواحيه واعطاه الدنيا بحذافيرها
اي بجميعها الواحدة حذفار وحذفور حمر گرما وگرم شدن حرارة حر ورگرم شدن روز عج
ف اك ۲ وبالعكس وف اض ۲ جا من ثلثة الابواب يقال حررت يا يوم بالفتح والكسر
وتحر ثلث لغات حرار بالفتح آزاد شدن بنده حرية بالضم آزادي وآزاد مردي واصلي شدن حرة بالفتح
تشنه شدن فهذه الثلاث من باب عج ك اف ۲ حرة ايضا زمين سنگلاخ سوخته حرار
حرات حرون ج مثل ارضون بالواو والنون واحرون ايضا حرة بالكسر تشنگي ومنه قولهم اشد العطش
حرة على قرة اذا عطش في يوم بارد ويقال انما كسروا الحرة لمكان القرة حران تشنه ونام مردي
ونام شهري ان كان فعلان فهو من هذا الباب وان كان فعالا فهو من باب النون حرى مونث
حرار تشنگان حر بالضم آزاد وآزاده وكبوتر بچه وآهو بره ومار بچه حر الرمل وحر الدار ميانه و
حر الوجه رخساره حران دو برادر كه حر وابي نام ايشان بود وساق حر قمري نر احرار البقول تره
كه خام خورده شود وما هذا بحر منك اي باحسن واجمل حرة زن آزاده وناقة حرة وسحابة حرة
اي بغزيرة كثيرة الدر والمطر حرة الذفرى جاي گشتن گوشواره از بناگوش بلين حرة
گل بي ريگ رملة حرة ريگ بي گل ليلة حرة بالاضافة شب زفاف كه بكارت زائل نتوان كرد
يقال باتت فلانة بليلة حرة اي لم يقتضها بعلها وليلة شيباء التي اقتضها حريرة نوعي از جامه ابريشمين
ونوعي از طعام بجاي حرير ج والضا آنكه گرمي خشم وجز آن در روي اثر كرده باشد حرورة مثله يقال
في فمي حرورة بالفتح يعني در دهان من سوزش است حرورا بالفتح ممدود ومقصور نام ديهي كه بعضي
از خوارج منسوب اند بوي كه حروريه خوانند ايشان را حرور بالفتح باد گرم كه بشب وزد وچون گرم
بروز احرار خداوند اشتران تشنه شدن يقال منه احر الرجل اي صارت ابله حرارا تحرير
نقش خط بر گرفتن وبنده آزاد كردن وفرزند را نامزد مسجد وطاعت خداي عزوجل گردانيدن استحرار
القتل وحر اي اشتد حزر اندازه كردن كشت وميوه وزبان گز شدن شير ونبيذ عج ف ا
ض وك ۲ حازر شير ترش وجنبة ومنه الحزرة النفس دست داشته از مال ونفس حزرات بالتحريك ج

وفی الحدیث لا تأخذ من حزرات انفس الناس یعنی فی الصدقة حزوره پشته خرد حزاور ج
حزاور کودک رسیده و زورمند شده و بتشدید الواو کذلک والجمع الحزاورة حزیران ماهی است
رومیان را پیش از تموز حسر برهنه کردن و مانده کردن حسور مانده شدن و فرو ماندن بینائی از
دیدن دور ع ف ک ۲ حاسر برهنه و مبارز بی زره و خود محسرة بالکسر جاروب انحسار برهنه
شدن استحسار تحسر مانده شدن احسار مانده کردن حسیر محسور مانده و دریغ خورنده حسری ج مثل
قتیل و قتلی المحسور حسیر ایضا حسرة چشم حسرة دریغ و پشیمانی حسر بالتحریک حسرة دریغ خوردن ع ک ا
ع ف ۲ تحسیر مانده کردن و دریغ خورانیدن دیگری را و افتادن پر مرغ تحسر دریغ خوردن و پر
پشم شتر تحسر مردی آزرده و تحسیر الطین حسّر بکسر السین جائی است در منی حشر پلید که بر
تیر نهند سنان حشر و آذن حشر و آذان حشر لطیف و باریک لا یثنی ولا یجمع لانه مصدر فی الاصل مثل
مار [illegible] و آذن حشرة مشرة اتباع و من الاشتر سهم حشر دقیق سهام حشر بالضم
کما یقال جون و جون و در دو گرد و برانگیختن و راندن و گرد کردن و منه یوم الحشر و [illegible] است
و باریک کردن سنان نیزه و جز آن ع ف ض ۲ و نوک تیر لطیف شدن گوش
ستور و تیل محو و هلاک کردن تنگ سال ستور و مال مردم را حشرة بالتحریک جانور ریزه زمینی
حشرات ج محشر بالکسر گرد آمدن جای حاشر یکی از نامهای رسول صلی الله علیه وسلم قال علیه السلام ا
لی خمسة اسماء انا محمد واحمد والماحی یمحو الله بی الکفر والحاشر احشر الناس علی قدمی والعاقب حشور
بسکون الشین اسپ تهی گاه برآمده والانثی حشورة مثال جرول حصر تنگ گرفتن بر کسی یقال
حصره ای ضیق علیه و احاط به و باز داشت کردن کسی را ع ف ض ا
شدن و تنگدل شدن ع س ا ف ۲ قوله تعالی او جاؤکم حصرت صدورهم ای ضاقت
والکوفیون ان یکون الماضی حالا و یاتی سیبویه الا ان قد [illegible] حصرت صدورهم علی
علیهم ویقال حصر علیه ای بخل وحصر فی القراءة وحصر عن اهله وکل من امتنع عن شیء لا یقدر علیه فقد حصر
منه حصیر تنگدل و بخیل و بوریا و پهلو و پادشاه لانه محجوب قال لبید لدی باب الحصیر قیام ای جماعة
کثیرة من الناس باز داشت قوله تعالی وجعلنا جهنم للکافرین حصیرا الحصیرة جای سرا دادن خرما حصار
بالکسر هم و قوعی از نان شتر و منه احصرت البعیر و کسی را حصاری کردن بجنگ محاصرة مثله

حصر بکسر الوسط مثلکم للسهر دراز و احصور زاده ستیر که تنگ باشد صور الی البستان دی و منه
حصرت الناقة بالفتح و بسر دی که گردن تنگ گردد و تنگ دل و بخیل حصر بالضم قبض آوردن شکم یقال منه
حصر الرجل و احصر مجهولان احصار باز داشتن بیماری کسی را از سفر عن ابن السکیت و منه
قوله تعالی فان احصرتم فما استیسر من الهدی وقال الاخفش حصرته ای حبسته و احصرنی بولی و مرضی
ای جعلنی احصر نفسی وقال ابو عمرو الشیبانی حصرنی الشیء و احصرنی ای حبسنی حضرة نزدیکی و درگاه
یقال کلمته بحضرة فلان و بمحضر من فلان ای بمشهد منه حضر نام شهری حضر بالتحریک شهر خلاف
بدو محضر آب آمدن جای و یقال فلان حسن المحضر اذا کان ممن یذکر الغائب بخیر حضر بالضم دویدن
احضار دویدن اسپ حاضر آوردن احتضار شهری شدن مردم و حاضر شدن و دویدن اسپ
استحضار دوانیدن اسپ از آمدن محضر حاضر آمدن فرس محضیر بالکسر اسپ دونده یقال هذا فرس
محضیر و هذه محضیر ای کثیر الحضر ولا یقال محضار و هو من النوادر حاضر قبیله بزرگ از طی و هو جمع کما یقال
سامر للسمار و حاج للحجاج و فلان حاضر بموضع کذا ای مقیم به و هو خلاف البادی ایضا و یقال هو علی
ماء حاضر ای وارد و الجمع حضار اذا حضروا المیاه محاضر آب آیندگان و الحاضرة خلاف البادیة و هی المدن
و القری و الریف یقال فلان من اهل الحاضرة و من اهل البادیة و هو حضری او بدوی حضار مثل قطام نام
ستاره یقال حضار و الوزن محلفان و هما نجمان یطلعان قبل سهیل فیحلف انهما سهیل للشبه
حضیرة چهار و پنج تن که بغزو روند و ریم جراحت و زرد آب که با بچه بیرون آید از رحم محاضرة سوال و جواب
کردن با هم و نزدیک با کسی حاضر شدن با خصم و برابری کردن بدویدن با هم حضار بالکسر شتران سپید
یستوی فیه الواحد و الجمع و المؤنث یقال ناقة حضار اذا جمعت قوة و رحلة ای جودة سیر حضارة مقیم
شدن بشهری بالکسر عن ابی زید و بالفتح عن الاصمعی حضور حاضر شدن نقیض الغیبة ع ف ا
تنفس ۲ یقال حضره الاجل و احتضر و حضر و حکی الفراء حضر بالکسر لغة فیه یقال حضرت القاضی امراة رجل
حضر مردی که سفر را صالح نباشد و المحتضر بکسر الضاد الذی یاتی الحضر و هو خلاف البادی و اللبن محتضر
بالفتح و محضور یقال اللبن محتضر فغط اناءک ای کثیر الآفة و ان الجن تحضره و الکنف محضورة و قوله تعالی
و اعوذ بک رب ان یحضرون ای تصیبنی الشیاطین بسوء و قوم حضور بالضم ای حاضرون و هو مصدر
فی الاصل حضور بالفتح شهری بیمن حضرموت نام شهری و قبیله حضرمی منسوب بدوی و هما اسمان جعلا

یا حضاجر کفار و هی معرفة غیر منصرف و فلان من العنایة فی الحج حضاجر کفار و هی معرفة غیر منصرف

خطر فی المعرفة و النکرة لانه اسم لواحد علی ابنیة الجمع لانهم یقولون وطب حضجر بالکسر واوطب حضاجر خطر بازداشتن
از چیزی و حرام کردن خلاف الاباحة ع ف اض ۲ محظور حرام حظار حظیرة جای ستور
و گوسپند که از شاخ درخت و چوب سازند احتظار حظیره ساختن قوله تعالی کهشیم المحتظر قری بکسر الظاء
و الفتح علی الفاعل و المفعول به و یقال انه لنکد الحظیرة ای قلیل الخیر قال ابو عبیدة اراه سمی امواله حظیرة
حفر لانه حظرها عنده و منعها و هی فعیلة بمعنی مفعولة حفر احتفار زمین کندن حفرة بالضم کنده حفر حفر بفتح الکوچ
و استحفر النهر ای حان له ان یحفر حفر بالتحریک خاک که از کنده بیرون آید حافر سم ستور حافرة اول هر چیزی
یقال رجع علی حافرته بازگشت بهمانجا که آمده بود و قوله تعالی انا لمردودون فی الحافرة ای فی اول
امرنا و فی المثل النقد عند الحافرة قال یعقوب ای عند اول کلمة و یقال التقی القوم فاقتتلوا عند الحافرة
ای عند اول ما التقوا و یقال احفر المهر للاثناء و الارباع و القروح اذا ذهبت رواضعه و طلع غیرها حفیر
گور کنده حفر لاغر کردن یقال ما حامل الا و الحمل یحفرها الا الناقة فانها تسمن علیه و زیان کندن ع
ف اک ۲ و تباه شدن بن دندان قال یعقوب هو سلاق فی اصول الاسنان یقال اصبح
فم فلان محفورا حفر بالتحریک خوردگی بن ثلث ان یقال فی اسنانه حفر و قد حفرت بالکسر هو ازدی اللغة
حقر حفر لی بالکسر لیا هی حقیر خوار و خرد حقارة مصدره ع بضمهما حقر خرد شمردن احتقار استحقار کذا
تحاقر خوار نمودن نفس خود را یقال تحاقرت الیه نفسه ای تصاغرت تحقیر خرد داشتن محقرات
صغیرها محقرة بالفتح ای حقارت یقال هذا الامر حقیرة بک ای حقارة احتکار غله نگهداشتن تا گرانی
حمر فروشد حکرة بالضم انبارداری حمرة بالضم سرخی احمار احمیرار سرخ شدن و احمر و احمار بمعنی فیجاز
ادغام احمار لانه لیس بملحق و لو کان له فی الرباعی مثال لما جاز ادغامه کما لا یجوز ادغام اقعنسس لما کان
ملحقا باحرنجم احمر سرخ نر اما مرج و سرخ مؤنثه حمراء و جمعهما حمر و عجم احامرة قومی از عجم که بکوفه بودند
احمران گوشت و می موت احمر و سنة حمراء سخت و طاة حمراء جدیدة و طاة دهما دارسته و فی الحدیث
کنا اذا احمر الباس احمر ثمود لقب مردی از ثمود و اسمه قدار و هو عاقر ناقة صالح ع حمار بالکسر خر و کره خر
بفتحتین حمرات حمیر احمرة ج حمارة ماده خر و سنگ گردا گرد حوض و سنگ گرد خانه صیاد حمار
قبان یلخ سرخ بجموع گو خر حماران دو سنگ بر پای کرده که حرب بر وی پنیر و لوز خشک کنند و فی المثل

الكفر من حمار واين مردى بود از عماد كه كافر شد وهر كه بروى بگذشتى او را بكفر دعوت كردى اگر اجابت
نكردى بكشتى قوله ابن الحُمير بالتصغير نام مردى ابن لسان الحمّرة احد خطباء العرب حمر زورق خفيف
ولشيد وحُمُر حمرات ج حمار خر ينده حمارة ج مثل بغال وبغالة وجمال وجمالة حمرة گروهى از مردم مخالف
بيقيمه يعنى سپيد حمارة القيظ سختى گرما وقد تخفف فى الشعر والجمع حمارّ على فعالل حمر بالكسر اسپ پالانى حمار
نام شهرى حُمَير حُميرة دوال بند زين حمر دوال پيراستن وپوست باز كردن وسپيد را ع ف صا
ض ٢ حمير بالكسر وسكون الميم پدر قبيلة از يمن ومن قولهم من دخل ظفار حمّر اى تكلم بكلام حمير فاخرج مخرج
الخبر وهو امر اى فليحمّر حَمَر بفتحتين ناگوار شدن ستور از جو وجز آن ع ك ف ٢ غيث حمر
بكسرتين مشددة الراء باران سخت درشت حنبيرة كنگرة طاق وكمانچه پنبه زدن زنان حنزقر
حنزقرة بالكسر فيهما كوتاه نكوهيده قال سيبويه النون اذا كانت ثانية ساكنة لا تجعل زائدة الا بثبت
اى بحجة حور حؤور بالضم باز گشتن وگم شدن ع ف اص ٢ يقال حار بعد ما كار ويقال
نعوذ بالله من الحور بعد الكور اى من النقصان بعد الزيادة حور بالضم جمع حوراء وفى المثل حور فى محارة
اى نقصان فى نقصان يضرب للرجل اذا كان امره يدبر وهالك حائر بائر هالك وكاسد والحور ايضا
اسم من قولك طحنت الطاحنة فما احارت شيئا اى ما ردّت شيئا من الدقيق محارة صدف
وحفنه استخوانين وگام ستور وهو محارة الحنك وهو فويق موضع التحنيك وباز گشت يقال محارنا
للقبور اى مرجعنا وپيوند كتف حور بفتحتين پوستها كه سايه را در وى گيرند حورة يكى وسپيدى وسخت سپيد
وسياهى سخت سياه شدن چشم را احور حوراء لعت منه حورا ومصدر منه وسپيد شدن چيزى
قال ابو عمرو الحور ان تسود العين كلها مثل اعين الظباء والبقر وليس فى بنى آدم حور وانما قيل
للنساء حور العين تشبيها بالظباء والبقر تحوير سپيد كردن جامه وداغ كردن گرد اگرد چشم شتر
وبر گردانيدن خمير نان تا در خاكستر نهند حوارىّ گازر ويارى دهنده كما قال النبى صلى الله عليه وسلم
الزبير بن عمتى وحوارىّ من امتى حواريّون اصحاب عيسى عليه السلام وقيل للنساء الحواريّات لبياضهن
احور نام ستاره وگويند مشترى قال ابن السكيت قيل ما يعيش باحور اى ما يعيش بعقل احورى
سپيد نازك حوارى بالضم مشددة الواو آرد سپيد وهو ايضا ما بيّض من الطعام يقال حوّرته فاحورّ اى
بيّضته فابيضّ والجفنة المحوّرة المبيضة ويقال حوّر عين بعيرك اى حجّر حولها كيّا وحوّر الخبزة بالمحور ايضا

او ارباها وحیاً بالیقین معانی اللغة حور بالکسر وسوده وحرخته دلو که بکره برو می گردد حوار بالضم شتر کره

که از شیر باز نشده باشد وفصیل آنچه از شیر باز شده احورة جمع القلة حیران جمع الکثرة حوران

بالفتح جائی بشام محاورة پاسخ دادن بیکدیگر را احارة جواب باز دادن یقال کلمته فما رجع الی حویرا

ولا حویرة ولا محورة ولا حوارا ای ما رد جوابا تحاور ای تجاوب استحارة گفتن خواستن حیر حیرة

سرگشته شدن مع ک ا ف ۲ یقال منه حار یحار حیوان سرگشته حیاری ج تحیر سرگشته کردن تحیر سرگشته شدن

و گرد برگشتن آب حائر گرداب حیران حوران بالکسر والضم ج رجل حائر بائر آنکه هیچ بیرون شدکار خود

نداند استحارة گواریدن شراب یقال استحیر الشراب یستعمل مجهولا واستحار المکان بالماء وتحیر اذا امتلاء

والمستحیر سحاب ثقیل متردد لیس له ریح تسوقه حیر مانند حظیره ومنه الحیر بکربلا حیرة بالکسر شهری

نزدیک کوفه حیری منسوب بدو ومادی کذلک علی غیر قیاس کانهم قلبوا الیاء الفا ویقال لا آتیک

حیری دهر ای ابدا فصل الحاء المعجمة خیعقر کقفعل ذکره فی الابنیة ولم یفسره ومعناه البرد حب الغمام

یقال ابرد من خیعقر ویقال عبقر واصله حب قر والقر البرد والدلیل علی ما ذکرته ان اباعمرو بن العلاء یروی

ابرد من عب قر والعب اسم للبرد خثفر بالضم کنجاره روغن و جز آن و ثفل چیزی و شتر زبون و بلا به اخذ

بمعنا فیه الاعرابی با خثرة خثفرة درد و خاشاک که تنک سبو فراهم آید خذمر کوتاه واخذه بخذامیره با سره ولم

ینه شیا الخیتعور الخیتعور یون خرفسة سر کرد آن را خرفس المتاع بست کالا را وخرفس القوم للقوم آمده شدند

کروه برائی کروه خرفرة زمین هموار برابر که دران سنگ ریزه ها باشد خرفرة کار دقیقه جامی سخت خزمر

بجهر پادشاه خزمرة هوشیاری و دیری و شکفته شدن شکوفه کندنا واخذه بخزموره و خذامیره

بخذافیره خطر الجاریة یکمها خطر القوس وتر با خطر کحتی جلد به الارض سیف حاطورة حالوقه یعنی گذرنده خطمرة

پر کردن آن را خطر القوس وتر کرد کمان را خطر خشمناک خفیتمر کمتسل کوتاه خجیترة موضعی بشت

بحیات خمطر القرية پر کرد مشک را خمطر القوس وتر نهاد آبل مخمطرة قایمه موقرة یعنی باشتان ایستاده

خنثر کوتاه و نام مردی خنبرة البرد سختی سرما خنبر کردن تحی خنشرة تنگی خنثار بالکسر تاه خرد خنشر کوتاه قد

خنشرة تنگی ناه لبنی عقیل رجل خنشر وخنثری احمق خنجرة وبحه تجبرت العین غارت تحنجر نوسی

از بهار بی شکم خنجرة فی ج ر رجل حناد را العین مرد تیز نگاه خندورة فی ح ذ ر خندر بالضم

به غطان منها سلامة بن جنفه و محمد بن احمد الخندریان المحدثان خنضررة شعبه من الجبل خنصار بالکسر

خنظريرة

لانچه کلان شکم خنظريرة بالظاء المهملة ابر يقال ما في السماء خنظريرة اي شيء من السحاب تحتظر اي تردد
وانسداد **فصل الخاء** خبر توشه دان بزرگ و ماده شتر بسيار شير تاک خبر بالتحريک آگاهي اخبار
تخبير آگاه کردن استخبار خبر پرسيدن تخبّر مثله و باخبر شدن مخبر بالفتح بجاي خبر دادن وهو خلاف المنظر
مخبرة بضم الباء وفتحها مثله ارض خبراء زمين هموار که در وي سدر رويد خبار هاي ج بفتح الراء وکسرها مثل
صحاري ج خبراوات کذلک خبر بفتحتين ايضا سدر ناک شدن زمين عُع ک اف ٢ خبر خبراء
نعتان منه خبار بالفتح زمين نرم سوراخ ناک خبر بالضم دانستن عُع ک اف ٢ يقال من اين
خبرت هذا الامر اي من اين علمت والاسم الخبر وآزمودن عُع ف اض ٢ خبير آگاه ودانا
وکشاورز ومنه المخابرة اي المزارعة ونبات وپشم ويقال تستحلب الخبير اي نقطع النبات
و ناکله وقال ابو النجم حتى اذا ما طال من خبيرها اي من وبرها و کفک دهان شتر خبرة بالکسر آزمايش اختبار
آزمودن يقال صدق الخبر الخبر ويقال وجدت الناس اخبر تقلهم يعني آزماي تا دشمن گيري جا بود
جائي بشام خبير جائي بحجاز خبرة بالضم بهرة از گوشت يا ماهي قال ابو عبيد يقال تخبّروا خبرة اذا
اشتروا شاة فذبحوها واقتسموا لحمها ختر بفتحتين عُع ف اک ٣ ختار فريبنده خلتغيو کر
انچه بريک حال نباشد چون سراب وجز آن وغول و کرگ و سختي ختار بالضم باقي مانده مانده ختارة
مثله خنثر بکسر الثاء بعد النون باقي مانده رخت قوم خثورة دفزک شدن شير وجز آن کشتن آن وي
نقيض الرقة يقال خثر اللبن يخثر قال الفراء خثر بالضم لغة فيه قليلة في کلامهم وسمع الکسائي بالکسر ايضا
آميختن و مقيم بودن بجائي عُع ف اض ٢ يقال خثر فلان اي اقام في الحي ولم يخرج مع القوم
الى الميرة ويقال خثرت نفسه اي اختلطت وقوم خثراء الانفس وخثري الانفس اي مختلطون اخثرت
الزبد ترکته خاثرا اي نا گداخته گذاشتم وفي المثل ما يدري ايخثر ام يذيب خدر بالکسر پرده و
بيشه شير مخدرة زن پرده نشين ليث خادر شير در بيشه اخدار مقيم بودن مرد در اهل خود وشير در بيشه خود
وباز در آشيان خود خدرة بالضم قبيله از انصار منهم ابو سعيد الخدري خداري شب تاريک
وابر سياه وعقاب خدر بفتحتين باران و خواب رفتگي پاي وسستي اندام عُع ک ا
ف ٢ خادر هر دو سست وکاهل يوم خدر روز نم ناک وليلة خدرة کذلک ومنه اخدر اليوم
اي اظلم المطر اخدري گور خر وخدر الظبي اي تخلف عن القطيع خدر آوازکردن آن عُع ف اک ٢ خدر

و جای هموار میان دو بلندی اخرة ج خرور بر روی در افتادن و آواز کردن در خواب صحیح
ف اک ۲ اخلاد انداختن دست به شمشیر خرخرة آواز گلوی خفته و خفه کرده یقال خخر
عند النوم وخخر خرخر تعنی وتخرخر اللبة اذا اضطرب مع العظم تخر بالضم گلوی آسیا تخز بفتحتین تنگی و خردی
چشم واخز نعت منه ویقال هو ان یکون الانسان کانه ینظر بموخر عینه اگر دهی از مردم تخاز رالرجل
اذا ضیق جفنه لیحدد النظر کقولک تعامی وتجاهل خنزرة بالضم درد و تشیت مانده خنزیر خنزیرة لون
از قلیه خنزیر بالکسر خوک و نام جائی خنازیر ج والقبار لشئی که بر گردن و گلو بر آید مردم را خیزران
درخت نی و هر چیز نرم که از وی بن نیزه سازند خیازر ج والخیزرانة السکان خنزری خوزری نوعی از رفتار
خسر خسران بالضم فیهما زیان کردن وهو مثل فرق و فرقان صح ک اف ۲ یقال خسر
فی البیع و خسره قوله تعالی قد خسر الذین کذبوا بلقاء الله وخسرت الشئی بالفتح واخسرته نقصته
قوله تعالی بالاخسرین اعمالا تخسیر هلاک کردن خناسیر بالنون هلاکها لا واحد له خسار خسارة بالفتح فیهما
هلاکی و گمراهی خاسری کذلک خشارة بالضم باقیمانده طعام بر خوان و هر چه ماند از هر چیز که آن بکار
نیاید و مردم فرومایه خشر مصدر منه صح ف اک ۲ خصر میان مردم کشتیخ مخصر میان
باریک مخصر القدمین آنکه اخمصا و نزمین نرسد از باریکی پای نعل مخصرة کذلک خاصرة تهی گاه
خصر بفتحتین سرما و سرما یافتن و سرد شدن روش صح ک اف ۲ ماء خصر آب سرد
خصرت یدی خصر لعینا ای اشتد بردها خنصر انگشت خرد خناصر ج خناصرة بالضم نام شهر
بشام مخصرة بالکسر تازیانه و عصا و جز آن تخاصر دو کس از دو راه رفتن تا بهم باز پیش آیند
تخاصر و سهای یکدیگر گرفتن اختصار کوتاه کردن سخن و نزدیکتر راه در آمدن خضرة سبزی اخضرار
اخضیضار سبز شدن تخضیر سبز کردن خضرة الضیا تیره رنگی ستور یقال فرس اخضر و هو الذی یرج و در
مردم گندم گونی و ربما سموا الاسود اخضر و قوله تع مدهامتان ای خضراوان لانهما تضربان الی السواد
من شدة الری و سمیت قری العراق سواد الکثرة شجرها خضراء آسمان کتیبة خضراء لشکری
که سلاح و آهن گرفته باشد خود را از سلاح و فی الحدیث ایاکم وخضراء الدمن یعنی زن با جمال که اصل
و نسب او بد باشد که هر چه فرمانک رو به بر آید از نبات و کل آن بد بوی ند هد خضیرة خرما بن که خورده او
سبز بیفتد اختضار علف سبز درودن یقال اختضرت الکلاء و جوان مردن یقال اختضر فلان اذا مات

شابا غضا وكان فتيان يقولون للشيخ اخضررت يا شيخ فيقول اى بنى وتختضرون اى تموتون شبابا
وقد مر فى فصل الجيم خضارة بالضم دريا وهى معرفة لا تجرى تقول هذه خضارة طاميا خضارى
مرغى است كه اورا اخيل نيز گويند خضار بالفتح شير باآب وتره فروش مخاضرة ميوه سبز باسيد دهند درخت نغز وتر
وهو منهى عنه خضارى بالضم والتشديد بكشت سبز خضر سبز ونام نبى يا ولى ثم خضر بالكسر وسكون الوسط كف
مثال كبد وكبد والاول افصح ومنه قوله تعالى فاخرجنا منه خضرا قال الاخفش يريد الاخضر كقول العرب
ارينها نمرة اراكة يعنى تمرة ويقال ذهب دمه خضرا مضرا اى هدرا اخطر بالفتحتين هلاك نزديك شدن
ص ق ف ك ٣ وانچه گرو بدان نهند وهو السبق الذى يتراهن عليه ويقال هذا خطر لهذا وخطير
اى مثله فى القدر وقدر ومنزلت مخاطرة درخطر افتادن وبدل خود گرو بستن يقال خاطر بنفسه وخاطره كذا
وعلى كذا اخاطرة خطورة بلند قدر ومنزلت شدن ص بالضم خطر بالكسر گياهى كه بدان خضاب كنند
وشير باآب وشتران بسيار خطر خطران دم زدن شتر وقتى كه مست باشد وجنبيدن نيزه يقال هو
خطار واهتزاز كردن رجل خطار بالرمح اى طعان وخطران الرمح ارتفاعه وانخفاضه للطعن ص خطر الله بخطر
كما يقال ضرب ضربانه خطور گذشتن انديشه بدل يقال خطر الشئ ببالى ص ق ف ض ٢ خطار
انديشه دردل گردانيدن ومال خود را گرو درميان نهادن خطير مرد با قدر ومنزلت خطار ايضا نام
اسپى ثم خفر بدرقه ونگاهبان شدن خفرة خفير نعت منه تخفير نگاهداشتن كسى را وشرمنده
كردن تخفر شرمگين شدن وبدرقه خواستن اخفار عهد شكستن وغدر كردن وباكسى بدرقه فرستادن خفرة
بالضم عهد وپيمان خفارة بالضم والكسر كذلك وبعهد وفا كردن خفر بالتحريك شرم وشرمگين شدن ص
ك ف ٢ خفرة متخفرة زن نيك شرمگين خافور گياهى خلد مثال سكر نحو وكشنيز ثم خمر حلى
وخمير كردن ومايه كردن درخمير ونهان داشتن گواهى وشرم داشتن يقال خمرت الرجل اى
استحييته وخمر فلان شهادته اى كتمها ص ف ض ٢ و ك ٢ خمرة صرف مى خالص خمرة
وخمر وخمور مثال تمرة وتمر وتمور فى الواحد والجمع ويقال ما عند فلان خمر ولا خل اى لا شر ولا خير خمير مثال
فسيق مدمن خمر خمار بالضم باقى مستى دردسر وانچه هى مردم مخمور الذى به خمار ورجل خمر بكسر الميم الذى خامر
الداء ويقال دخل فى خمار الناس بالضم والفتح اى فى غمارهم خمرة بالضم سجاده از برگ خرما بافته ودكلفونه
ومايه خمير وخوشبوى خمر يا خمر آن ريزند خمار بالكسر مقنعه زنان اختمار مقنعه افگندن زنان يقال اختمرت

دشنه الخمرة وفی المثل ان العوان لاتعلم الخمرة خمر بفتحتین پوشش از هر چیز چون سقف یا کوه یا وادی و زیر تک
توده و مانند آن وا بود هی مردم و نهان شدن ع ک اف ن ۲ یقال خمر عنی الخبر ای خفی و خمر عنی
فلان ای توارى و مکان خمر اذا کان کثیر الخمر و فی المثل هو یدب له الضراء و یمشی له الخمر یضرب لمن عاش
مع صاحبه بغدر و خداع اخمار پنهان داشتن و پوشش ناک شدن زمین خمرة بالتحریک بوی یقال وجدت
خمرة الطیب ای ریحه تخمیر پوشانیدن چیزی شاة مخمرة گوسپند سیاه سفید سر مخامرة آمیختن با هم و پیوسته
در خانه بودن و پنهان بودن یقال للضبع خامری ام عامر ای استتری استخمار به بندگی گرفتن یقال استخمر
فلان فلانا ای استعبده و منه حدیث معاذ من استخمر قوما اولهم احرار ای اخذهم قهرا و تملک علیهم و یقال
اخمرنی کذا و کذا ای اعطنیه هبة و ملکنی ایاه باخمری جائیست در بادیه که ابراهیم بن عبد الله بن الحسن
بن علی بن ابی طالب در وی خفته است ام خنور مثال تنور کفتار و هی خنجر دشنه کارد خنجرة
ناقه بسیار شیر خناجر ج خنور زمین پست و برودة ستور زدن یقال طعنه فخاره ای اصاب
خوراه خوران رودهٔ ستور خوار بالضم بانگ گاو و منه قوله تعالی عجلا جسدا له خوار خورة شکستن کرما
و ضعف و شکست آوردن مرد ع ف اض ۲ استخارة نیکوئی جستن و بانگ کنانیدن
صیاد آهو بچه را تا مادر او نزدیک وی آرد و صید کند اخارة برگردانیدن ستور را از راهی که می رود
براه دیگر خور بفتحتین سستی رجل خوار رمح خوار ارض خوارة سست و نرم ناقة خوارة بسیار شیر
خور ج خیر نیکو و نیکوئی و نیکوتر و مال قوله تعالی ان ترک خیرا ای مالا رجل خیر و امرأة خیرة کلاهما
دلیشه و نیکوکار خیار گزیدگان خلاف شرار و گزین و خیار بزه و این معرب است خیرات جمع خیرة
و هی الفاضلة من کل شیء قوله تعالی اولئک لهم الخیرات و قال الله تعالی فیهن خیرات حسان و قال الاخفش
لما وصف به وقیل فلان خیر اشبه الصفات فادخلوا فیه الهاء للمؤنث ولم یریدوا به افعل فان اردت
معنی التفضیل قلت فلان خیر الناس لم تقل اخیر و فلانة خیر الناس لم تقل خیرة ولا یثنی ولا یجمع لانه فی معنی
افعل خیر بالکسر کرم و بزرگواری خیرة نیکوئی و هو اسم من قولک خار الله فی هذا الامر خیرة بتحریک الیاء گزیده
و هو اسم من اختاره الله ای اصطفاه و یقال اللهم خر لی و یقال محمد خیرة الله بسکون الیاء و تحریکها
اختیار برگزیدن مثله مختار گزیننده و گزیده و تصغیر او مخیّر آید بحذف تا و استخارة نیکوئی جستن تخییر اختیار
بکسی دادن خیری بکسرتین خیر و معرب است ضمیمه خنجر کجعفر و علابط مرد سست و کلان شکم

تخجیر مجمر که بدبوی سرفه و بکسرتین و تشدید دال بسیار خوار بد دل تخجیرون ج خاجر آواز آب سبزرودی کوه
خدافر بالضم جامه کهنه خذرة بالضم خذروف که نوعی از بازیچه طفلان است خاذر روپوش از بادشاه
یا فرضنحواه خذفرة پاره از جامه خذنفرة زنیکه گویا از بنی حرف میزند خیعرة سبکی وخفت خفتار
بادشاه جزیره یا بادشاه حبش او الصواب الخیقار او الجیقار بالجیم والفاء تحجیر کجعفر وعلبط وعلابط
وخجیر آب شور او الذی لایبلغ الاجاج ولشربه الدواب او الخجیر البحر ومنهم خجیرة ای شورکیش
خمشتر کغضنفر مرد ناکس وبخیل ماء خمطریر بروزن ومعنی خجریر خنتار بالکسر وخنتور بالضم گمر سنگی
سخت خنضر بفتحتین وکسر تاء مثلثة چنبر لیزر که بعد بر داشتن کاچال افتاده ماند خنثر بالفتح وبالکسر وبالضم
اول وثالث مثلثة خنا ثمیر بلا واو کاچال وخنتر فی نسب تمیم وفی اسد خزیمة وفی قیس عیلان وعمرو بن
خنثر من ابطال الجاهلیة جدام المؤمنین خدیجة لامها خنثرة سطبری وستبر کلان که بدان سنگها بشکنند
ودایرة خنشر وخنضرتین وخنزرین من داراتهم والخنزیر فی خ ز ر خنسر بالکسر ناکس بخیل وبلا
خناسیر هلاک ومردم ناتوان وکمیزهای که بر گیاه ودرخت والخناسرة اهل الخیانة ورجل خنسر وخنسری
بفتحهما فی موضع الخسران خناسرة ج خنشفیر بفتح خاء وشین بلا خنظیر بالکسر زن کنده پیر فرو هشته پکها
وفرو هشته گوشت رو خنافر بالضم وکسر فا نام مردی **فصل الدال** دبر کردهٔ گبت
انگبین لا واحد له دبور ج ویقال للزنابیر ایضا دبر ومنه قیل لعاصم بن ثابت الانصاری حمی الدبر وذلک
ان المشرکین لما قتلوه ارادوا ان یمثلوا به فسلط الله علیهم الزنابیر الکبار تأبر الدارع فارتدعوا عنه حتی اخذه
المسلمون فدفنوه ویقال جعلت کلامه دبر اذنی ای تصاممت عنه دبرة وپاره یک کرد زمین وباب
ج ذات الدبر وادی ثم قال ابن الاعرابی وقد صحفه الاصمعی فقال ذات الدبر بالباء دبر بفتحتین و
سکون الوسط ایضا سپس پشت خلاف قبل قوله تعالی ویولون الدبر ای الظهر جعله للجماعة کما قال الله تعالی
لا یرتد الیهم طرفهم دبر اللیل آخر شب دبیر قبیله از بنی اسد دبر بالکسر مال بسیار یقال مال دبر اموال
دبر یستوی فیه الواحد والجمع والمثنی رجل ذو دبر بسیار مال بسیار آب وزمین دبرة خلاف قبلة
یقال لیس لهذا الامر قبلة ولا دبرة کابلی پشت وروی دبرة بفتحتین هزیمت در جنگ وهی ایضا وامثل
دبر واذ بار مثل شجرة وشجر واشجار دبیر پسپت ریش شدن ستور یقال سند دبر البعیر بالکسر ودبیة الغیب
دبری بفتحتین وبفتحتین سپس آینده هر کار یقال فلان لا یصلی الصلوة الا دبریا ای فی آخر وقتها وبکیا الله

از مغازل قمر و آن پنج ستاره است در تورد ادبار پس رو و تیر بیرون جسته از کمان و خلاف فائز از قداح قمار مدابر مدا و مداین قداح و قطع الله دابرهم ای آخرمن بقی منهم و دابرة آخر یک توده و باشنه سم و سم پشت کعب پای فلان آید بیدبیر از عقب یا و باعث که پایاره در نمی آید آخر نشستن و روز پسین بود کشتی سهل دابرة ... بنشستن
دبیر پسیان که گیشته بوقت نشستن سپس رو و قبیل آنکه فرود آرند وقت پیچیدن به سوی کتف یقال
فلان ما یعرف قبیلا من دبیر و فلان مقابل مدابر اذا کان محضا من ابویه قال الاصمعی اصله من الاقبالة
والادبارة وشق فی الاذن ثم یفتل ذلک فاذا اقبل به فهو الاقبالة واذا ادبر به فهو الادبارة والجلدة
المعلقة من الاذن هی الاقبالة والادبارة وکانها زنمة والشاة مدابرة ومقابلة وناقة ذات اقبالة وادبارة
وقد دابرتها وقابلتها ودبار بالضم نام روز چهارشنبه که در قدیم می گفته اند و بار بالفتح هلاکی مثل الدمار و دبار
بالکسر جمع دبارة یعنی یک گرد زمین وهی دبرة ایضا ای المشارة فی المزرعة ویقال ایضا فلان
یاتی الصلوة دبارا یعنی بعد مضی الوقت و دبور بالفتح باد پس پشت و دبور خواجه بیرشدن و بیرون
آمدن تیر از کمان و مردن یقال دبر به ای ذهب به ویقال هیهات ذهب کما ذهب امس الدابر
و پس رفتن قوله تعالی والیل اذا دبر و قری اذ ادبر ای تبع النهار قبله ویقال قبح الله ما قبل منه وما دبر
و روایت کردن از کسی بعد از مرگ وی یقال دبرت الحدیث عن فلان ای حدثت به عنه بعد موته
و پس شدن باد جمع ف ع اض ۲ و باد دبور زده شدن کسی یقال دبر القوم فهم مدبورون مشتعل
مهو لادبیر گفتن پس نمی بینی دبری منسوب بوی ادبار پس رفتن و در دبور آمدن نقیض اقبال
وادبر الرجل اذا و پس رد از دبر انقلب ستخرین عادی مدابرة دشمنی کردن باکسی استدبار خلاف
استقبال تدبیر پایان کار نگریستن و بنده را از پس مرگ خود آزاد کردن و حدیث روایت کردن
تدبر اندیشه کردن تدابر بریده شدن قومی از یکدیگر دثر مال بسیار یستوی فیه الواحد والجمع یقال
مال دثر واموال دثر و عسکر دثر بالتحریک ای ابل کثیر دثار جامه برین و سو یا فوق الشعار تدثر پوشیدن
دثار و برآمدن گشن بر ماده و جستن مرد بر پشت اسب بوقت نشستن دثور ناپدید شدن
نشان تماثر مثله داثور بالفتح مردی نام و خوابناک و دثر الطائر ای اصلح عشه دحیران نشالی مردی
غیر بادی یقال سهجیران دجر بالتحریک حیران شدن جمع ک اف ۲ قوم دجاری ای حیاری ادیجور تاریکی لیلة دیجور شب تاریک دحور راندن و دور کردن جمع لغتهما قوله تعالی تدخورا

مذعور ای فزعی دخور خوار شدن صح ادخار خوار کردن دخدار جامهٔ سپید در تخت بسته معرّب
تختدار درّ شیر نیست ... باران ... یقال فی الذم لا درّ درّه ای لا کثر
خیره ویقال فی المدح لله درّه ... من رجل ناقة درور بالفتح و دار بسیار شیر
... دُرّة بالضم مروارید بزرگ دُرّ دُرَر و دُرّات ج
کوکب دُرّی بالضم والکسر ستارهٔ روشن دِرّة بالکسر آلت زدن و بسیاری شیر و روانی و گرمی
و روانی بازار و ریزش باران ویقال للساق دِرّة ای استدرار للجری والجمع دِرَر بالکسر سماء مدرار وسحاب
مدرار ریزان ویقال هما علی دَرٍّ واحد بالفتح ای علی قصد واحد و نحن علی دَرَر الطریق ای علی قصده
و دَرَر الریح ایضا مهبّها درور بالضم بسیار آمدن شیر از پستان صح ف اص ۲ ویقال دَرّت
حلوبة المسلمین ای فیئهم ادرار روان شدن شیر یقال ادرّت الناقة فهی مُدِرّ اذا درّ لبنها والریح تُدِرّ
السحاب و تستدرّه ای تستحلبه قال الاموی استدرّت المعزی ارادت الفحل ویقال ایضا استذرّت المعزی
استذرارا من المثل بالذال المعجمة دَرْدَر بفتحتین بنهای دندان کودک دردار درختی دُردور گرداب
که غرق کند و قولهم ده دُرّین وسعد القین من اسماء الکذب والباطل ویقال ان اصله کان سعد القین
رجلا من العجم یدور فی مخالیف الیمن یعمل لهم فاذا کسد قال بالفارسیة ده بدرود کانه یودّع القریة ای انا خارج
غدا ویقول ذلک لیستعمل فعرّبته العرب و ضربوا به المثل فی الکذب وقالوا اذا سمعت بسری القین فانه
مصبح دِسار میخ کشتی دُسُر ج بالسکون والحرکة مثال عُسُر قوله تعالی علی ذات الواح و دُسُر دَسْر سپوختن
نیزه ودور کردن و مشت زدن ... دوسر ... اشتر سترگ هیکل دوسرة مؤنث منه ونام لشکر نعمان بن المنذر
یقال جمل دوسری و دوسرانی کانه منسوب الیه دعر بفتحتین تباهی و دود کردن چوب صح ک ا
ف ۲ ومنه عود دَعِر بالفتح والکسر ای ردی کثیر الدخان و حکی العتوی عود دعر مثال صعر زند داعر الذی
لا یوری ومنه اخذت الدعارة وهی الفسق والخبث یقال هو خبیث داعر وخبیثة داعرة داعر ایضا گشن
بسیار نتاج ینسب الیه الداعریة من الابل دعثرة ویران کردن مُدعثر ویران شده وفی الحدیث
لا تقتلوا اولادکم سرّا انه لیدرک الفارس فیدعثره ای یهدمه و یطحطحه یعنی بعد ما صار رجلا دُعثور بالضم
حوض گردآگرد وی آورده دعرة ربوده گرفتن چیزی و فی الحدیث لا قطع فی الدعرة دغر سپوختن فی الحدیث
علام تدغرن اولادکن بالدغر وهو ان ترفع لهاة المعذور وقولهم دغری لا صفّی ای ادغروا علیهم لا تصافوهم

ویقال فی عذارا صفا مثل عفری جاعی وعفریاة حلقا وعمرة درآمیختن خلق وغمری وذو غمری بفتحتین وضمتین
خوبهای درآمیخته بد وغمر نهان دفرکنند یقال دفر الله ای نتنه آدم دفر نام دنیا وسختی وبلایا دفار
دشنام کنیزک ومانند آن گوئید بنی برکسره یعنی یا دفرة دفتر دفار ای سختی یا ودروغها ونوامده
دفرارة بالکسر ویقال فلان یفتری الدفار ای الاکاذیب والفحش ورجل دفرارة ای نمام وفحاش
دفرار دفرارة از ازکشتی باز آمدن دفری نام روضه دمار هلاکی تدمیر هلاک کردن وهلاکی افگندن برکسی
دیثم دود کردن صیاد در کاشه تا شکار بوی او را نشناسد دموری دستوری بجائی درآمدن
فع ف اض ٢ تدمر نام شهری بشام یربوع تدمری کلاکموش خرد کوتاه ودنیار هم واصله
دنار بالتشدید ابدل من احدی حرفی تضعیفه یاء لئلا یلتبس بالمصادر التی تجیء علی فعال بالکسر لقوله تعالی
وکذبوا بآیاتنا کذابا الا ان یکون بالهاء فیخرج علی اصله مثل صنارة ودنامة لانه آمن من الالتباس
دهمر اسپ با خالها دار سرای قال الله تعالی ولنعم دار المتقین وتذکر علی معنی المثوی والموضع کما قال
الله تعالی نعم الثواب وحسنت مرتفقا فانث علی المعنی ادور بالهمز جمع القلة دیار ودور جمع الکثرة والدار
هم وهی اخص من الدار والبنا حرمن ماه ودارة القمر بالته دیار ودور نگاسی یقال بابها دیار ودوری ای احد
واصله دیوار فالواو اذا وقعت بعد یاء ساکنة قبلها فتحة قلبت یاء وادغمت مثل ایام وقیام دور
دوران گردیدن فع ف اض ٢ اداره گردانیدن ویکدیگر یقال دوره ودور گردانید
چیزی را یقال دوره مدآوره معالجت کردن دواری روزگار دواری بوی فروش وهو منسوب الی
دارین وهو فرضة بالبحرین فیها سوق کان یحمل الیها مسک من ناحیة الهند وفی الحدیث مثل
الجلیس الصالح مثل الداری ان لم یحذک من عطره علقک من ریحه وخداوند نعمت دائرة یقال
فی الفرس ثمانی عشرة دائرة ونهیب قوله تعالی علیهم دائرة السوء دوائر جمع مدارة دیگی از دو پا دوار
بالضم نام بتی وقد یفتح گشتن سر یقال دیر بالرجل ای اصیب بالدوار دیر کلیسا ترسایان
واصله دیور وتا رتج دیر انی صاحب دیر قال ابن الاعرابی یقال للرجل اذا رأس اصحابه هو
راس الدیر دهر روزگار دهور جمع دهیته وفرود آمدن یقال دهرهم اولاقیهم الدهر سیر روزگار
سخت ودهر داهر کقولهم لیل لائل وابد آبد وابید ویقال لا آتیک دهر الداهرین یعنی همیشه وفی الحدیث
لا تسبوا الدهر فان الله هو الدهر لانهم کانوا یضیفون النوازل الیه فقیل لهم لا تسبوا فاعل ذلک بکم فان ذلک

بهو الله تعالى ويقال ما ذاك بدهري اي عادتي وما دهري بكذا اي ما همتي كذا دهري بالضم سال خورده
دَهري بالفتح آنكه عالم را قديم گويد دَهوَره گرد كردن يقال دهورت الشيئ اذا جمعته ثم قذفته ويقال
يهوّر اللقم اذا كبّرها ضمّلهمه دَهدَرَه درحجه فتدهدر دَحمَر القربة پر كرد مشك را دُحمور
بالضم دابه است خرد دَحمَر القربة پر كرد مشك را و دَمَر الشيئ پوشيد و پنهان كرد آن را
دَزر دور كردن ع ف اض ۲ دِزمارة بالكسر موضعي است منها احمد بن كشاسب الفقيه الشافعي
دستور النسخة المعمولة للجماعات التي منها تحريرها معربة دساتير ج دسكرة ده و كليسا و زمين هموار و بناي
اهل عجم كه دران مي و آلات لهو فراهم باشد يا بنائي همچو كوشك كه گرد آن خانها باشد دساكر ج و دهي
به نهر الملك منها منصور بن احمد بن الحسن و دهي به نزدكي شهرابان منها احمد بن بكرون شيخ الخطيب
البغدادي و دهي ما بين بغداد و واسط منها ابان بن ابي حمزة و دهي بخوزستان و قصر گياهي
كه از زراعت بلند شود عن ابن القطان دوطيرة بن كشتي باسكان آن دَعسَرة سبكي و شتابي
ادعنكر عليهم بالفحش به بدي پيش آمد بر آنان دَعنكر و دعنكرات نعتان منه ادعنكر السيل پيش آمد
و شتابي كرد دعشر كول اي دعفر الاسد الضخم الذكر بالكسر الاذكر لغة لربيعة قال الليث ربيعة تغلط في الذكر
فتقول ذِكر انما الذكر بتشديد الدال جمع ذكرة او ادغمت لام المعرفة في الدال فجعلت دالا مشددة
فاذا قلت ذكر بغير لام قلت بالذال المعجمة الذكر لعبة للزنج والحبش دماثر بالضم زمين نرم و شتر سست
مشير كعليط دسجل وجعفر مثله دشرة نرم و سپرده شدن بستر الدهكر كسفرجل الاخذ بالنفس معرب
دهگير دنفرة شتيج مذاق الاسود هي من عذوا الدابة و تشبيها اذا كان دميما و ترس و رجل الغير
و دنقري قصير دميم دنيسر بضم الدال و فتح النون و السين شهري نزديك ماردين دهارين
بضم الدال الاولى و فتح الراء المشددة اسم للباطل و للباطل وللكذب كالدهدر و دهدرين سعد القين اي للباطل
سعد الحداد بان لا يستعمل لقشاعلهم بالقحط وان قينا ادعى ان اسمه سعد زمانا ثم تبين كذبه فقيل له ذلك
اي جمعت باطلا الى باطل يا سعد الحداد و يروى منفصلا دُه أمر من الدهاء و قدمت اللام الى موضع
عينه فصار دهو ثم حذفت الواو للساكنين و دَرين من دَرَن تابع اي بالغ في الكذب يا سعد و كان
القين حدادا يدور في اليمن فاذا كسد في مخلاف قال بالفارسية ده بدرود اي بالوداع تحلم عبرو
غير المستعمل فعربوه وضربوا به المثل في الكذب فقالوا اذا سمعت بسرى القين فانه مصبح و هدره

شترِ ماده بزرگ و آن لعل بغیر رفق و سرعة الاخذ فی الصراع و الجماع تذکّر بر وزن و معنی تحقیق
تذکیر علیه بر پیست و شتابی کردن تذکیرت المراة صنبید ولدش زید مذکّرة زن کوتاه قد فراهم اندام
فصل الذال المعجمه ذَأر بر اناشیدن کسی را بر کسی ذآر دلیری کردن یقال ذئرت
علیه بر میدن و کراهیت داشتن چیزی را و عادت کردن به چیزی یقال ذئر به ای اعتاده
صح ک اف ٣ و فی الحدیث ذئر النساء علی ازواجهن یعنی نفرن و اجترأن و نشزن
امراة ذائر بلا ها ای ناشزة ذئرة ای کریهة ناقة مذائرة ناقه که چون بچه بزاید از و بگریزد و نفرت
آیدش ذَبر نبشتن شل زبر صح ف اص ٣ و ک ٣ ذَخیرة یعنی ذخر بالضم یعنی نهادن
جمع لفتهما اذخار شدن آذخر گیاهی است که آن را کوم خوانند ذَرة مورچه ذرّ ج وایضا نام مرد
ابو ذر کنیت صحابه و پراگندن صح ف اص ٣ ذرّیة بالضم فرزندان ذراری ذرّیات ج
ذرّ عد ذریرة داروی پراگنده اذرة ج ذرور بالضم برآمدن آفتاب و نبات صح ف ا
ض ٣ مذارة ذرار بخوی شدن یقال ناقة مذار بلا ها و یقال فی فلان ذرار ای اعراض غضبا
ذعر ترسانیدن صح لغتهما ذعر بالضم اسم منه و قد ذعر فهو مذعور امراة ذعور بالفتح زن سنده از
تهمت آنکه چون بیگانه او دست شنید خویشتن در کشد ذو الاذعار نام ملکی از ملوک یمن ذفر
بوی تیز خوش یا ناخوش و بوی آمدن صح ک اف ٣ و رجل ذفر ای له صنان
و خبث ریح مسک اذفر مشک تیز بوی روضة ذفرة مرغزار بویا ذفری بالکسر پس گردن و پس گوش
شتر که خوی کند یقال هذه ذفری اسیلة بلا تنوین لان الفها للتانیث و بعضهم ینونه فی النکرة و یجعل
الفه للالحاق بدرهم و الجمع ذفریات و ذفاری بفتح الرا و هذا الالف فی تقدیر الانقلاب عن الیاء
و من ثمه قال بعضهم ذفار مثل صحار قال ابو زید یقال بعیر ذفر بالکسر شدة الراوی عظیم الذفری و ناقة ذفرة
و الذفر الشاب الطویل التام الجلد و الذفر اء حشیشة خبیثة الرائحة لا تکاد تنال باکلها عن یعقوب قال
و کتیبة ذفراء ای انها سکة من الحدید و صدئة ذکر یاد کردن ذکیر ح علی غیر قیاس فرقا بین الفحل
و المنسوب ذکورة کیران ذکارة ج ... [illegible]
خلاف الانثی ذکور ... [illegible] آن ... ذکرة پاره دست
مانند ... ذکرة الحجل ... بالضم ... [illegible]

علی نسائه فتفضیل من کل واحدة منهن نفسها فسئل عن ذلک فقال انها ذکرتنی اخبث رجل ذکیر و ذکور
نیکو یادگیرنده تذکیر بنری منسوب کردن خلاف التانیث ذکر ذکری و ذکرة یاد کردن صح ف ا
قص ۲ ذکری ایضا آوازه و ثنا قوله تعالی ص والقرآن ذی الذکر ای ذی الشرف و یقال کم الذکرة
من ولدک ای الذکور و یقال اجعله منک علی ذکر بالضم ای لا تنسه تذکر یاد آوردن اذکار یاد دادن
و پسر زادن مذکر زن پسر زاینده مذکار آن زن که همه پسر زاید تذکیر یاد دادن و پند دادن اذکار یاد
آوردن تذکرة یادگار [illegible] قبیلة ربیعة ذمر ذمر مثال کبد و کبد ذمیر ذمر مثال فلز دلیر و شجاع
ذمرا ذمار ذمر برانگیختن بجنگ [illegible] و بانگ کردن شیر صح ف اضن ۲ تذامر یکدیگر را برانگیختن
بحرب یقال فلان حامی الذمار ای اذا ذمر غضب حمی ذمار بالکسر آنچه ترا واجب نگاه داشت
آن بر مرد و یقال اقبل فلان یتذمر کانه یلوم نفسه علی فائت تململ تذمر علی فلان از آن تنگ کرد و وعده
تذمیر دست [illegible] شتر آبستن کردن تا بداند که بچه وی نر است یا ماده مذمر بالفتح گفتا تا بن گوش
تذمیر پستان شتر به سرگین آلودن تا بچه شیر نخورد و سیاه کردن علت دندان یقال [illegible]
[illegible] ذعور [illegible] از ترس بد نشود اذمقرار اللبن بریده شدن
شیر ذور ذو بالضم [illegible] حفاظ بشین سنگدان مرغ که دران آب باشد ذور [illegible] از دره
ذرذرت [illegible] بترسانیدم او را [illegible] ای شیئا ذورة موضعی ذمر قوه [illegible] سیاه
گردید [illegible] فصل الراء زبیر [illegible] استخوان تباه شده
[illegible] ربیثهر [illegible] فتح شین شهری
[illegible] فصل الزای زئیر بانگ شیر و غریدن وی زأر زأر زئیرا بسکون الهمزة [illegible]
[illegible] اسد ۲ و بالعکس ایضا و النعت اسد زائر [illegible] زئیر غریدن شیر
زأرة [illegible] بیشه زبرة بالضم آهن پاره زبر بضمتین و فتح ۲ ج و کتف مرد و شیر و دو ستاره
روشن [illegible] اسد [illegible] بزرگ کتف و کذلک اسد مزبئر [illegible] زبراء نام کنیزک احنف
بن قیس و فی المثل قد هاجت زبراء و هی کلما غضبت قال الاحنف کذلک فصارت مثلا
زبر بانگ بر زدن و باز داشتن و برآوردن گرداگرد چاه بسنگ صح ف اضن ۲ [illegible]
صح ف اضن ۲ و ک ۲ و یقال ماله زبر ای عقل زبر بالکسر نبشته زبور بالضم ج

وبالفتح نبشته و بمعنی مفعول یعنی مفعول و کتاب داود علیه السلام و یقال انا اعرف تزبرتی ای خطی و کتابتی
زبیر نام کوهی که کلیم علیه السلام تشریف تکلیم بروی یافت از حق عز وجل زبیر کسکیت و تشدید الراء قوی توانا
ویقال اخذت زبرته و زبارته و زبرته ای بجمیعه قال ابن الاحمر عدت علی زبرته ای نسبت الی کلها
و کمالها زنبریة نوعی از کشتی زنبور زنبار کبت انگبین ارض مزبرة زمین زنبورناک حذفوا الزوائد
کما قالوا ارض معقرة و مثعلة ای ذات عقارب و ثعالب ازبئرار برپای خاستن موی بر اندام و تهیج بر آوردن
سگ و رستن پشم نبات زئبر بالکسر پرزه جامه زئبطرة نفری است از ثغور روم زبعری یدخو
وآنکه بر روی موی بسیار دارد و انبوه ابرو و ریش جمل زبعری کذلک زجر باز داشتن
و نهی کردن یقال زجره و ازدجره فانزجر و ازدجر و فال گویی کردن یقال زجرت انه یکون کذا و کذا
و راندن شتر مع ف ا ض ۲- ازدجار باز داشتن و باز ایستادن متعدی لازم انزجار باز
ایستادن زجرة انگشتک زدن زنجبیر بالکسر ایضا فیه زجور بالفتح من الابل التی تعرف بعینها
و تنکر بانفها زحیر سجاک شکم زحار بالضم کذلک باد سر بر آوردن مع الفتحتان و ک ۲ زخر نام
مردی زخر پر شدن رود و دریا از آب و منه بحر زاخر و یقال غرق زاخر اذا کان کریما و کوالیدن
نبات مع الفتحتان یقال زخر النبات و اخذ زخاریة بالضم اذا التف و خرج زهره و مکان زخاری
النبات جایی که علف بسیار و پیچیده باشد زر بالکسر گوی یک گریبان و جز آن ازرار ج زرة فهی
شتر زر جنبش یکی از اختر ای نابین زر بالفتح گو یک بستن پیراهن را بر خود مع ف ل ض ۲
یقال ازرر علیک قمیصک و زره ثلث لغات و راندن یقال زر الکتائب بالسیف و گزیدن
حمار مزر بالکسر خر گزنده مزارة یکدیگر را گزیدن زرر برافروخته و سرخ شدن چشم مع ف ا
ک ۲ زرزرة بانگ کردن مرغ زرزور نوعی از مرغان زرارة بالضم نام مردی زعر
کم موی شدن مع ک ا ف ۲- ازعرت منه و زمین کم علف زعارة بالفتح و تشدید الراء
بدخویی و تندی لا یتصرف منه فعل زعر و رتند خو و العامة تقول رجل زعر و فیه زعارة بالتخفیف
و نوعی از میوه یا که آن را الج گویند زعفران تم زعفرج مثل ترجمان و تراجم زعفرة رنگ زعفران
زدن مزعفر شیر سرخ زفر بار برداشتن مع ف ا ک ۲- ازدفار مثله زفر بالکسر
بار و مشک ج ازفار و کنیزکان که در مشک آب کشند زافرة الرجل یاران و خویشان مرد زوافر ج

نزدیک پیکان از تیر زفیر بلگهٔ مرد و رفتن آواز انجمتی و هو ترد ید النفس حتی تنتفخ الضلوع و اول بانگ خر و شهیق آخر
آن زفرة بانگ کردن ع ف ک ۲ زفیر ایضا سختی زفرة بالضم میان اسب زفر مرد نام
یکی از اصحاب ابوحنیفه رح زکر بالضم خیک شراب تزکر پر شدن شکم کودک زکریا نام پیغمبر علیه السلام
مقصورة وممدودة وتحذف الالف ایضا فان مددت او قصرت لم تصرف وان حذفت الالف
صرفت تثنی الممدود زکریاءان زکریاوین والجمع زکریاؤون زکریاوی منسوب الیه زکریای
زکریا واسی مضاف تثنی زکریاوی مضاف مجموع یستوی فیه الرفع والخفض والنصب وتثنیة المقصور
زکریان زکریین حرکت الالف زکریا فی الرفع وابنت بالیاء لاجتماع الساکنین والجمع زکریون
فحذفت ههنا الالف لاجتماع الساکنین ولم تحرک لانک لو حرکتها ضممتها ولا تکون الیاء مضمومة
ولا المکسورة وما قبلها متحرک فلذلک خالف التثنیة زمرة بالضم گروه مردم زمر ج زمر نعتین کم موی
وکم مروت شدن زمر بکسر الوسط نعت منه ع ک ف ۲ زمار بالکسر بانگ کردن شترمرغ
ع ف ک ۲ یقال زمر النعام ولا یقال فی الظلیم الا عار زمر نای زدن ع ف ا
ض ۲ و ک ۲ زمار نعت منه ولا یقال زامر ومونثه زامرة ولا یقال زمارة مزمار بالکسر نای
مزامیر ج وفی الحدیث نهی عن کسب الزمارة قال ابوعبیدة تفسیره فی الحدیث انها الزانیة زمجرة
آواز یقال سمعت لفلان زمجرة وزمجرة وفلان ذو زماجر و زماجیر زمخر تیر از نی و کلک دراز باریک
والزمخرة الزمارة وهی الزانیة ظلیم زمخری السواعد شترمرغ باریک ساق زمهریر سختی سرما ازمهرار
سرخ شدن چشم از غضب مزمهر مرد سخت چشم وازمهرت الکواکب ای لمعت زنار
آنچه ترسایان برمیان بندند زنانیر ج وایضا سنگ ریزه نام زلیخی زور دروغ و هرچه بخدای گیرند
آنرا شرکان ویقال ماله زور ولا صیور ای رای یرجع الیه زویر بالتصغیر پیکار قوم زور بالفتح بالای
سینه وزیارت کنندگان یستوی فیه المونث والمذکر یقال رجل زائر وقوم زور وزوار ونسوة زور
مثل نوم وزائرات ایضا زور بالتحریک یکو یه نگریستن واز دو تندی سینهٔ اسپ یکی بیرون و یکی
درون آمدن زوراء چاه مغاک و زمین دور و قدح و کمان و دجله بغداد والزوراء اسم مال کان
لاحیحة بن الجلاح الانصاری ازورار بگشتن از چیزی ازویرار تزاور میل و قوله تعالی تزاور عن کهفهم
وهو تفعل تتزاور ویقال للجیش ازور زورة زیارة زیارت کردن ع ف ا ض ۲ زورة

یکبار زیارت کردن از دیار ازدوار زیارت کردن تزویر دروغ آراستن و راست و نیکو کردن
چیزی و گرامی داشتن زائر را مزار جای زیارت مزاره زیارت کردن زیر مردی که سخن گفتن
و هم نشینی با زنان دوست دارد ابریشم باریک بر رو و جامه زیار پیشه ستور زیار رسن که میان
پاردم و سینه بند ستور کشند ازوره ج زور زیشال هیئت و رفتار هیئت زهرة الدنیا تازگی و خوبی
دنیا زهرة بضم اول و فتح ها و سکون ها شکوفه زهرة بالسکون سپیدی و حیی از قریش و این نام زن
کلاب بن مره است نسبت والده الیها و هم اخوال النبی علیه السلام و زهرة بتحریک الوسط ستاره
م زهور روشن شدن آتش یا لا گرفتن آن ج بفتحها ازهر سپید روی از کرم و جوانمردی
و روشن و ماه و گاو دشتی زهراء مونث منه و لقبت لفاطمة رضی الله تعالی عنها لکرمها و صفائها
الازهران آفتاب و ماه ازهار شکوفه بیرون آوردن نبات و المزهر العود الذی یضرب به ازدهار نگاه
داشتن و فی الحدیث ان النبی صلی الله علیه و سلم اوصی ابا قتادة بالاناء الذی توضأ منه و قال ازدهر
بهذا فان له شانا ای احتفظ به و لا تضیعه [illegible] زنبر کقنفذ مرد کوتاه و مردیکه در کوتاهی
بسزا باشد و بلا زنبری شده و مستشیر علینا ای متکبر از لغز کد هم لغة فی المهملة او هی الصواب
زنجر القرن سپر کردن [illegible] زنجفر نام مردی از ذره [illegible] فی الصدر و جای [illegible] از دریه
فارغا و قد [illegible] جور الناس [illegible] آن هردو شانه زنجبری بجعفری [illegible]
غصب کرد [illegible] [illegible] الی [illegible]
[illegible]
باشد هم [illegible] خروج الدجال [illegible]
[illegible]
[illegible]
الذین [illegible] قوله تعالی [illegible] ان یفرق بین الرجل [illegible]
[illegible] زوجه [illegible] فسأل عن [illegible]
و [illegible] فقال الاخری فی شر و [illegible] جار الله ابو القاسم محمود بن عمر و [illegible]
[illegible] علی بن عیسی بن وهاس الحسنی [illegible] الدنیا سوی القریة التی [illegible]

واجربان ترنجی تحتتر بالضم * اذا ابتدی احمد الشری تنخ الشری * زتحتر الوفاء جنبا نبید
آخوندرا بعد سپری کردن آن تا نیک پیشود و لحمه زبانه تراپی تقتص زتتترة تنگی و دشواری تز تتر تحتتر
وزماعه بن زتتر کجعفر صحابی و مبشر بن عبد المنذر بن زتتر بدستی قتل یومئذ و ابوزتتر حامد سعید بن داود
بن ابی زتتر الزتتری واحمد بن مسعود الزتتری محدث واما محمد بن بشر الزنتری فوهم فیه ابن نقطة
والصواب بالباء الموحدة لانه من آل الزبیر زنجار بالکسر شهری و زنجور کعصفور نوعی از ماهی
زنجیر و زنجیرة بکسرها سپیدی که بر ناخنها نوجوانان پدید آید زنجر قرع بین ظفر ابهامه و طرف
سبابته زنجفر بالضم رنگیست معروف زنخر نخرة دمید در سوراخ بینی زنقیر بالکسر تراشه ناخن
و پاره از آن و پوست تنکی که بر خسته خرما باشد و ما رزاته زنقیرا ای شیئا زنهر الی بعینه
تیز نگریست بسوی من زیر بالکسر خم زیار فی زور فصل السین سور پس خورده
اسآر ج اسار بالکسر پس خورده سآر نعت منه علی غیر قیاس لان قیاسه مسئر کما قال جبار للمعن الاجبار
سبر میل بجراحت فرو بردن تا غور آن معلوم شود و آزمودن ع ف ا ض ۲ - استبار مثله
مسبار میل جراحت سبار بالکسر مثله و کل امر رزته فقد سبرته و استبرته و یقال حمارت مسبرة و مخبرة
مسبرة با مدادخنک و فی الحدیث اسباغ الوضوء فی السبرات سبر بالکسر بها و هیأت مردم یقال
فلان حسن الحبر و السبر یعنی خوب هیات سابری نوعی از جامهای گرانمایه و فی المثل عرض
سابری یقوله من یعرض علیه الشیء عرضا لا یبالغ فیه لان السابری من اجود الثیاب یرغب
فیه بادنی عرض سبتر بیا خرما سبطر ار بر پهلو خفته بازیدن باز بدن شیر وقت جستن اسد سبطر و جمال سبطرا
ای طوال و التاء لیست للتانیث و انما هی کقولهم حمامات و رجالات فی جمع المذکر سبطر مرغی
دراز گردن که دائم در آب باشد و ماهی گیرد و اورا ابوالعیزار کنیت گفته اند اسبکرار تمام بالا
شدن و حشر نیه و بر پهلو خفتن و باز یدن مسبکر جوان تمام با عتدال رسیده و سوی فرو هشته
ستر بالکسر پرده ستور استار ج سترة بالضم پوشش ستار بالکسر مثله ستار ج ستار نام کوه ستر بالفتح
پوشیدن ع ف ا ض ۲ - استتار تستر پوشیده شدن جاریة مستورة دختر پردگی
و قوله تعالی حجابا مستورا ای حجابا علی حجاب و یراد بذلک کثافة الحجاب و قیل هو مفعول بمعنی
الفاعل کقوله تعالی انه کان وعده ماتیا ای آتیا رجل مستور و ستیر ای عفیف و جاریة ستیرة عفیفة

اسیا بهم کردن دو دو هم سنگ باشد و بمعنی موضع سخت و هم دو هم سنگ دارند با اختلاف اصح
اسیا کهرنج سچیر بالفتح شور و پر کردن جوی و پر شدن آب اندک بعد باران صح ف ص ۲
یقال سجرت البحار و این آب را سجرة خوانند بالضم سجرنج و سنة البحر المسجور شور چه تنور را بدان
تافتنا نند سجیر یار و دوست سجرا صح سجیر شیری که آب چری غالب باشد ساجر جایی که آب سیل در آن گرد باشد ساجور نام جایی
و چوبی که بگردن سگ بندند تا از سوراخ زر نتوانند در شدن یا انگور خوردن کلب مسوجر سگ با ساجور
تسجیر بالمد ماده شتر که از بچه جدا شود و او بر مسجور بر دار یا بر پشت تنگ شده و علاوه بر آن شیر خشک شده
اسحر خوشی که گل او پاکیزه باشد انبار فروشنده شدن موی شعر سحراء شتر سل و پیوسته قلتن
سحر بالکسر نام جایی بمعنی مثال سطر سپید سحر سپیدی سپید ب صح یقال القیته سحر بغیر تنوین
و به ممن او را این سحر لم تصرفه لانه معدول عما فیه الالف و اللام و قد غلب علیه التعریف بلا اضافة و لا
و لا لام کما غلب ابن الزبیر علی واحد من بنیه و یقال سحر علی فرسک سحر یا فتی شئنا ترفعه لانه ظرف غیر متمکن
فان اردت بسحر نکرة صرفته کما قال الله تعالی نجیناهم بسحر و ان صغرته ای صرفته علی الصرف ایضا لانه
لیس علی وزن المعدول کالآخر سحرة بالضم سحر یقال اتیته سحرة و سحیرا سحر اسحار در سحر شدن
در وقت سحر رفتن استحار بانگ کردن مرغ بسحر سحور بالفتح طعام سحری سحر بالضم و التسکین شش اسحار
سحرا شش سحر دا ایرادیا بالفتح و التسکین ایضا و الجمع سحور مثل فلس و فلوس و قد تحرک لانه حرف الحلق
شال سحرة بحر یقال للجبان قد انتفخ سحره و السحر ایضا ما لصق بالحلقوم و المری من اعلی البطن و علیه
حدیث عائشة توفی رسول الله صلعم بین سحری و نحری الحدیث و یقال للارنب المقطعة الاسحار
و المقطعة النیاط و هو علی التفاؤل ای سحره یقطع و بعضهم یقول المقطعة بکسر الطاء ای من سرعتها شده علی
کانها تقطع سحرها و نیاطها سحر بالکسر فسون و جادو کردن و کل ما لطف مأخذه و دق فهو سحر و دانستن هم
ثمان و بالست کردن صح بفتحها تسحیر مثله مسحر و الذی خلق ذا سحر و یقال من المعللین مسحر
تعالی انما انت من المسحرین استحفار روان و شتاب خواندن خطبه فراخی یافتن در سخن
سحر فراخ سخر بفتحتین و بضمتین و مسخر فسوس کردن صح ک اف ۲ یقال
سخرت منه و سخرت منه و هو سخرة و سخری بالضم و الکسر فسوس قری التنزیل بعضهم
بعضا سخریا تسخیر فرمان بردار کردن دیگری را و رام کردن تسخر مثله سخرة بالضم آنکه بر وی فسوس کنند

سحرة مثال همزة بحریک الوسط آنکه او بدیگران فسوس کند و یقال انه من سخر اذا الطاعت و طابت لها الریح سخر بفتح الشین و الباء نوعی از درخت و لیقال برکب فلان السخر اذا ندر سدر بالکسر درخت کنار سدرة یکی سدر است سدرة المنتهی درختیست در آسمان هفتم که اعمال بنی آدم ...
ازدران دو کرانه دوش کردن تا در سر اسب آنکه یالک نداد و از چیزی و بی غم و حیره سدر بفتحتین خیرکی
چشم از گرما و سر با ع ک ا ف ٢ سدر ست منه ... ناهمای دریا سدیر قیصا شهر
بزرگ سدری نوعی از شیرازیم شاعری در ضرب المثل و مثال السمال قد برا گردیدن موی
و شتاب رفتن سادر بی سستی و خوار ... آلودگی چشم از مستی هم زاید اسدار مثله سیسر بالکسر راز
اسم ... الشکر با هم مخالفت بعضی بکل امر شمور و جماع و منه سر و سریة راز سر التج سیر
تا ... اندیکی نسب سرارة بالفتح مصدر منه یقال سر قومه ای فی اوسطهم سر الوادی بهترین
جای در وی ... سرارة الوادی اتج سر اتج سر بالضم سر بفتحتین و کسر الاولی ...
بریده شود از ناف کودک یقال عرفت ذلک قبل ان تقطع سرتک و التقل سرتک لان السرة لا
وهی الموضع الذی قطع منه السر یقال قطع سر الصبی و جمعها سرر سرر بالضم و سرات بالادغام
سرة ناف و میان وادی سرر بالفتح سرین ناف ع ف ا ض ٢ و نیزه زدن بر ناف
یقال سره ای طعنه فی سرته چوب نهادن در میان آتش سه و ذلک ان یجعل فی طرف الزند
عویدا ثم تجعله فی قلبه لیقدح به یقال سر زندک فانه اسر ای اجوف و بعیر اسر اذا کانت بکر کرته دبرة
بفتحتین کاه ای اسر میان کاواک و باخوانده در آنینده تناة سراء خیره میان کاواک سر بالکسر
جائی است تر و یکسار و در وی درختی است که هفتاد نبی را زیر آن درخت ناف بریده اند
سریة بالضم علی فعیلة کنیزک فراشی و هی منسوبة الی السر و هو الجماع و انما ضمت سینها لان الابنیة
تغیرت فی النسبة کما سرتی و سهلی بالضم فیهما من دهر و سهل قال الاخفش انها مشتقة من السرور لانه
یسر بها سراری ج و یقال منه تسررت الجاریة و تسریتها کما یقال تظننت و تظنیت سرور شادی
سرة شاد کردن یقال سرنی فلان و سرور یستعمل مجهولا بر تحیت اسیرة سرر بضمتین و فتح ٢ ج و منه
قوله تعالی علی سرر متقابلین و بعضهم یستثقل اجتماع الضمتین مع التضعیف فیرد الثانیة منهما الی الفتح
لخفته فیقول سرر و کذلک ما اشبهه من الجمع مثل ذلیل و ذلل و نحوه سرر ایضا قرارگاه سر از کرد

و علیه سیمی الملاک اللغة الیضا شری سرار بالفتح والکسر آخرین شب از ماه مشتق من استسر
القمر ای خفی شیر بالکسر پوست سمار و ج وکل و خاک که بروی چسپیده باشد و شکنهای کف دست
و پیشانی اسرار ج اسارير جمع الجمع و فی الحدیث تبرق اسارير وجهه و السرار لغة فی السر و جمعه اسرة
مثل حمار و احمرة سرا و شی نقیض ضر اور جل بر سر مرد نیکو و نیکی کننده و شادمان کننده اسرار پنهان کرد
و اشکارا کردن و هو من الاضداد و در تفسیر قوله تعالی و اسروا الندامة لما رأوا العذاب هر دو معنی را گفته اند
و یقال اسر الیه حدیثا ای افضی قوله تعالی و اذ اسر النبی الی بعض ازواجه حدیثا و اسررت الیه المودة
و بالمودة مسارة تسار راز گفتن مسرة بالکسر آلت راز و آن ما شوره باشد که یک سرے مرد در دهان گوینده
و یک سر در گوش شنونده باشد سر سور بالضم دانای بزرگ سطر رشته از هر چیز یقال بنی سطرا و غرس
سطرا و خط اسطر سطور ج سطر بفتحتین مثله اسطار ج مثل سبب اسباب اساطیر جمع الجمع و الیضا افسانها
و بیهودها و احدها اسطورة بالضم و اسطارة بالکسر نبشتن ع ف اص ۲ یقال سطر الکتاب
ای کتب و استطر مثله و سطره الیضا صرعه مسیطر برگماشته و بالصاد الیضا کذلک و شرف مسطار
بکسر المیم بالصاد و الیضا شراب ترش سعر افروختن آتش و حرب یقال سعرت النار
و الحرب هیجتها و الهبتها و قری و اذا الجحیم سعرت بالتخفیف و التشدید للمبالغة و یقال سعر الرجل سعرا اذا
اصابته السموم تسعیر نیک برافروختن و نرخ نهادن و یقال ضرب هبر و طعن نتر و رمی سعر مسعار
مسعر بالکسر چوب که بدان آتش برانگیزند مسعر حرب و دراز و نام مردی من جملة اصحاب الحدیث مسعر بالفتح
للتفاؤل مساعر الابل بغلها و تنگ جایهای شتران استعار بر افروخته شدن آتش و گرد را فتادن
مسار شتران یقال استعر الجرب فی البعیر اذا ابتدأ بمساعره تسعر افروخته شدن آتش سعیر آتش افروخته
سوزان و نام بت سعار بالضم گرمی آتش و سختی گرسنگی و قوله تعالی فی ضلال و سعر ای فی عناء
و عذاب سعیر دیوانگی ناقة مسعورة ای مجنونة قال الاخفش قوله تعالی و کفی بجهنم سعیرا هو مثل دهین
و صریع ای مسعور او سعرت الیوم فی حاجتی سعرة ای طفت قال ابن السکیت یقال سعرهم شرا ای
ای سعهم سعران نام مردی سعر بالکسر نرخ تسعیر مصدره سعرارة بالکسر گرد آفتاب یعنی ذره سعرة بالضم لون
بیاوای السواد سعتر ایوه و بالصاد الیضا سعتور اسم موضع او شجر سفر بفتحتین بریدن مسافت اسفار
ج و سپیدی روز سفرة نویسندگان سفر بالکسر نبشته اسفار ج قوله تعالی کمثل الحمار یحمل اسفارا

سُفر بالضم جمع و توشه دان مسافر سفیر برگ از درخت افتاده خشک شده و رسول و میانجی میان
قومی سفراء ج سفر تسباذن الوسط جمع سافر وکذلک السفار کراکب ورکاب و نشستن و در دست
گرفتن ... رفتن ع ف اک ۲ سفرة بالکسر جاروب سفارة بالکسر والفتح
سفارة بالکسر میانجی و صلح کردن میان قومی سافر زن گشاده روی مسافر او جبه آنچه پیداست و آرزوی
سفر بسجر بیرون شدن سافر لغت منه مسافرة سفر کردن سفار مثله یقال سافر الی بلدة ... آهن که بر
پشت بینی اشتر نهند چنانکه لگام مر اسب را سفر بفتحتین ج ناقة مسفرة والجمع مسفر بالکسر اشتر قوی
و بسفر اسفار روشن شدن صبح و روشن و تابان شدن روی و بروشنائی صبح در آمدن
و فی الحدیث اسفروا بالفجر فانه اعظم للاجر ای صلوا الفجر مسفرین ویقال طولوها الی الاسفار اسفار
برهنه شدن از موی ... سعار مثل قطام نام جاهی سقسیر بکسرتین سمسار و پایک سپس و سقر
دوزخ ... آفتاب روی الیوم مصمقر روز تابنده گرم سکر بالضم مستی
سکران مست ... سکری و هی ایضا ج وفی لغة بنی اسد سکرانة للمؤنث سکاری بالضم والفتح
ج سکران سکر بفتحتین مست شدن ع ک اف ۲ و نبیذ خرما قوله تعالی تتخذون منه سکرا
و رزقا حسنا اسکار مست کردن سکیر بالکسر بسیار مست شونده سکر همیشه مست تساکر مستی نمودن
... سکر بسکون الوسط بستن آب ع ف اض ۲ سکر بالکسر بناء
... ع ف اض ۲ لیلة ساکرة ای ساکنة تسکیر خبه کردن والبعیر یسکر آخر
... قوله تعالی انما سکرت ابصارنا ای حبست عن النظر و حیرت او غطیت
و غشیت و قرئ بالتخفیف و التشدید سحرت ... سکر بالضم والتشدید ... واحد سکر
سمر بفتحتین افسانه و افسانه گفتن ع ف اض ۲ سامر افسانه گویندگان چون حاج
بمعنی حجاج ابنا سمیر شب و روز یقال لا افعله ما سمر ابنا سمیر ای ابدا ولا افعله سمیر اللیالی و یقال
سمیر الدهر ابناه اللیل والنهار ویقال لا افعله السمر والقمر ای ما دام الناس یسمرون فی لیلة قمراء
سمار بالفتح شیر تنک و نام جائی تسمیر تنک کردن شیر با آب و میخ دور کردن و فی حدیث
عمر رضی الله تعالی عنه ما یقر رجل انه کان یطأ جاریته الا الحقت به ولدها فمن شاء فلیمسکها
ومن شاء فلیسمرها ای فلیرسلها قال الاصمعی اراد التسریب بالشین المعجمة فحوله الی السین وهو الارسال

سمرة بالضم گندم گونی و گندم گون شدن مع بضمها وک اف ۲ - اسمیرار مثله اسمر
وسمراء نعتان منه للمذکر والمؤنث اسمران گندم وآب ویقال الماء والریح سمرة بالفتح وضم المیم
درختی طلح سمر سمرات اسمر ج والثالث جمع القلة وتصغیرة اسیمر وفی المثل اشبه شرج شرجا لو ان
اسیمرا و نام مردی مسمار بالکسر میخ و بند آهن سمیر تیر نوعی از کشتیها اسمهرار سخت و صلب شدن
تار و تاریکی یقال اسمهر الشوک ای یبس وصلب واسمهر الظلام اشتد واسمهر الرجل فی القتال
سمهریة نیزه میان رست ویقال هو منسوب برجل اسمه سمهر غلام سمهدر کودک فربه سنور بالفتح
وتشدید الواو خفتان از دوال بافته سنور بالکسر گربه سنمار بکسرتین آنکه خورنق را بنا کرده نزدیک
کوفه از جهت نعمان بن امرء القیس چون تمام شد او را از بالای کوشک در انداخت
و هلاک کرد تا مثل آن کسی دیگر بنیارد واین مثل شد در عرب یقال جزاء سنمار سور بالضم باره
شهر اسوار سیران ج دهبرده از بنا جمع سورة یعنی سورتهای قرآن مثل بسر و بسرة وتعتبر
بها عن الشرف والمنزلة ایضا کقول النابغة شعر الم تران الله اعطاک سورة # تری کل ملک
دونها یتذبذب # یرید شرفا ومنزلة سور بفتح الوسط ج ویجمع علی سورات بسکون الواو وحرکتها
ایضا سوری مثل بشری نام موضعی در عراق سوار بالکسر یاره اسورة ج اساورة جمع الجمع وقری
فلولا القی علیه اساورة من ذهب وقد یکون جمع اساور من قوله تعالی یحلون فیها من اساور
من ذهب قال ابو عمرو واحدها اسوار تسور یاره بر دست نهادن دیگر را تسور بر دست خود نهادن و
و بر دیوار آمدن قوله تعالی اذ تسوروا المحراب ای تسلقوا سور بالضم سؤور بضمتین برجستن مع
ف اض ۲ یقال سار الیه سورة بالفتح تیزی وجستن شراب سوی دماغ وتیزی تب
وخشم سلطان سوار عربده گر مساورة بر یکدیگر جستن اسوار بالضم والکسر واحد من اساورة الفرس
قال ابو عبیدة هم الفرسان والهاء عوض عن الیاء واصله اساویر وکذلک الزنادقة اصله زنادیق
و اساورة ایضا قومی از عجم که در بصره ساکن شده چون احامره بکوفه سهر بفتحتین بیداری بیدار
بودن مع ک اف ۲ - اسهار بیدار داشتن سهرة مرد نیک بیدار ساهور سایه زمین
ساهرة روی زمین ومنه قوله تعالی فاذا هم بالساهرة اسهران دو رگ در بینی ستور سیر دوال
ورفتن و راندن لازم متعد مع ف اک ۲ تسیار سیر رفتن وهو شاذ لان قیاس المصدر من

ع ف ف ا ک ۲ منفصل بفتح العین وفی المثل سر عنک ای تغافل واحتمل وفیه اضمار کانه
قال سر ودع عنک المراد الشک سیرة روش خوار بار استیار خوار بار داشتن کالامتیار
مسایرة برابری رفتن سایره ای جاراه فتسایرا وبینهما مسیرة یوم تسییر از شهر بیرون کردن سیّر
من بلده ای اخرجه واجلاه وجلی از پشت ستور برگرفتن سیر جامه باخطها سیارة قافله
ابو سیارة کنیت مردی سیراء بالکسر والمد وفتح ۲ جامه باخطهای زرد سائر الناس جمیعهم وسائر الشیء
لغة فی سائره وفی المثل أسائر الیوم وقد زال الظهر یعنی هنوز امید داری از روز تمام بیشین گذشت
واین را در نومیدی استعمال کنند **ضمیمه** سادرة بیکاران ودوست دارندگان
بازی والبطالت سبعرة وسبعار فراوانی شادابی شتر باده که در هنگام مستی سر را بلند کند
ودم را بجنباند سبعطری مقصورة بسیار دراز اسحنطر الرجل کشید ونادیده وپهنا ودراز گشت
مبر روی افتاد سیسنبر نوعی از ریحان که آنرا نمام گویند سعتر سعبرة جاه فراوان آب وماء سعبر آب
فراوان سعر سعبر نرخ ارزان وسعابر الطعام ما یخرج منه من زوان ونحوه یعنی دانه های که
غیر جنس گندم از ان برآید سعتر گیاهی است معروف سعتری مرد چالاک وجوانمرد ودلیر
وبالصاد اعلی ولقب یوسف بن یعقوب النجیرمی سعفرة نفی کرد آنرا عن علقمها سقعفر
الصعار لا واحد له یقال ذر سقعفر سقطری کنیزجی مرد زیرک دانا سقنطار وسقطری بالضم السین
والقاف ممدودة ومقصورة مثله اسقطری جزیرة ببحر الهند علی الیسار الجائی من بلاد الزنج
والعامة تقول سقطرة یجلب منها الصبر ودم الاخوین سقعطری درازا از مردم شتران سقطری
مثله ودرک سخت گیر اسکندر بن فیلقوس وبفتح الهمزة بادشاهی که دارا را کشت وممالک
بلاد گشت والاسکندریة ستة عشر موضعا منسوبة الیه بلد ببلاد الهند وبلد بارض بابل وبلد بشاطئ النهر
الاعظم وبلد بصغد سمرقند وبلد بمرو واسم مدینة بلخ والثغر الاعظم ببلاد مصر وقریة بین حماة وحلب وقریة
علی دجلة قرب واسط منها الادیب احمد بن المختار بن مبشر وقریة بین مکة والمدینة وبلد فی مجاری
الانهار بالهند وخمس مدن اخر سمجر اللبن بسیار آمیخت آب باشیر سمادیر ضعف بینائی یا چیزیکه
نمودار شود هر دم را بسبب ضعف بینائی از سکر وغشی که بسبب دوران سر حاصل آید وتنگی چشم
زنی وقد اسمدر بصره طریق مسمدر راه راست دراز وکلام مسمدر استوار والسمدور بالضم الملک کانه

لا تنی الا العیان تسمدر عن النظر الیه و تحیر و غشا ة العین السمندر والسمیدر دابة سمسار بالکسر
که درمیان بایع و مشتری باشد و به دلال شهرت دارد سماسرة ج و مالک و نگهبان چیزی
و میانجی درمیان دو دوست سمسار الارض داننده آن سمسارة مونثه والمصدر سمسرة سمهر
سن الایام گفته شد سخت گرم سمهر کجنفر نیک داننده چیز والسمهر ابو اشی صحابی و والاهشام الدستوائی
سنبر فی سن بن سب سنجار بالکسر شهری معروف بمسافت سه روزه از موصل و دهی بمصر
سنارة شتالی و نوعی از پیاله بزرگ و درختی که از ان کمان و تیر سازند و نی بود که گندم و
میفر و خبت باری پیاله سندری دلیر سخت و دراز و اسد و پیکان سپید و نام شاعری و پیاله
کلان و شخص بزرگ چشم و بستر و بیستر من الاضداد و نوعی از پرنده و سنان کبود و درشت کار
و کمان استوار اند و سیته شهور و قریتان بمصر کلتاهما بالشرقیة شقطار یعنی شقنطار سنقر
الاشقر سلطان بدمشق و عبد الله بن فتوح بن سنقر محدث و ابو عبد الله محمد بن طیبة الشقری الصوفی
مری الی الامیر یلی بن سنقر سمع ابن رزقه و سنقر الزینی روینا عن اصحابه شهور بالفتح بلدتان بمصر
احدهما بالبحیرة والاخری بالغربیة واما التی بالصعید فبالشین المعجمة سنهرة یکی از ماهی چاه
سنهجور و بسیار ترسناک اند سنهدر و سنهدرة ای لا بد

فصل الشين

شبر بالکسر
یک بدست است بانگشت شبر بالفتح بدست پیمودن شبر فراخ ۲ و ک ۲ و بکر دادن کشتن
بجهت کشتی راه و مال بکسی دادن شبر دادن قال ابن السکیت سمعته بالتسکین للا الحجاج
تسکر فقال مع الحجاج الذی اعطی شبر و یروی الحجر کانه قال اعطی العطیة و اعطیت المراة شبرها
ای حق النکاح شبرین بتحقیق عطیه اشبار عطا دادن اشبار نزدیک شدن دو گروه در حرب بایکدیگر
شبرکی میان ایشان اندازه شبری مانده است شبور بالفتح والتشدید مثال تنور بوق معرب
شتر گشتگی پلک چشم یقال شتر فلان مجهولا و شتر ایضا معلوما شتران مالک اشتر و پسر او
اشتار شتره فیه اشتار لازم وید شتیر عیب کردن و تنقیص کردن کسی را شتیرة پاره کردن
جامه بر خود شنا تراک انگشتان و گوشواره و احدها شنترة نبشتین فرو شنات نام ملکی از ملوک یمن
و سفاده قدیدا لقریة شجر بالتحریک درخت شجرة یکی و هر چه ساق دارد از نبات و ارض شجیرة و ارض
شجیرة و شجراء درخت ناک و واحد الشجراء شجرة و لم یات من الجمع علی هذا المثال الا حرف یسیرة

شجرة وشجراء وقصبة وقصباء وطرفة وطرفاء وحلفة وحلفاء قال الاصمعی واحد الحلفاء حلفة بکسر اللام
مخالفة لاخواتها وقال سیبویه الشجراء واحد وجمع وکذلک القصباء والطرفاء والحلفاء مشجرة درختان
وهذه الارض اشجر من هذه ای اکثر شجرا منها مشجر بالکسر پایه گاه زیشا جر کذا بها شجر بالضم کذلک
واحدها شجار بالکسر شجار ایضا قدرنگ وروی بیج پایه تخت وچوب چاه و رواغ اشتر شجر مردم
واشتر بیگانه وتیر قداح بیگانه در آورده شجر بالسکون شگاف دهن وهو ما بین اللحیین و بازگردانیدن
یقال ما شجرک عنه ای ما صرفک عنه وقد شجرته عنه الشواجر ای صرفته الصوارف و به نیزه زدن
شجره بالرمح ای طعنه وخانه را ستون نهادن یقال شجر بیته وخلاف افتادن میان قوم وافکندن
چیزی را بر سر پایه اشتجار تشاجر منازعت کردن و در کرده باهم مشاجرة کذلک وتشاجروا بالرماح
ای تطاعنوا و چیدن ستور تمام گیاه را و نخوردن ریشه آن درخت اشتجار دست را ستون
زنخ کردن از اندیشه مشجر جامه منقش بشاخ وبرگ و جزآن شجر بالفتح والکسر ساحل میان عمان
و عدن تشجیر بانگ کردن خر از بینی ع ف اک ۲ شجیر بالکسر نام مردی شذر
زر ساو شذرة پاره از وی ومروارید ریزه ویقال تفرقوا شذر مذر بفتحتین وکسر الاول تشذر دامن
بمیان پای گرفتن مردم ودم در گرفتن سگ و آماده شدن جنگ را واسپ را دلیر نشستن وبیم
کردن یقال تشذر القوم فی الحرب ای تطاولوا وقول سلیمان بن صرد بلغنی عن امیر المؤمنین کرم الله وجهه
قول تشذر لی بیه شتم وایعاد فسرت الیه جوادا قال ابو عبیدة لست اشک فیها بالذال
وقال بعضهم تشزر بالزا شوذر چادر معرب شر بدی نقیض خیر و بد یقال هو شر و شر منه وهم
اشرار واشراء وبدتر یقال فلان شر الناس ولا یقال اشر الناس الا فی لغة ردیة ومنها قول
امرأة اعیذک بالله من نفس حری وعین شری بالضم مثل اصغر وصغری ای عین خبیثة و بد
شدن شر شرارة شرة بالکسر مثله یقال شررت یا رجل و شررت بالفتح والکسر گستردن جامه
با آفتاب و پنیر و گوشت تا خشک شود ع ف اض ۲ وکذلک شررت الملح اشرره
شرر اشرارة آنچه بروی پهن کنند پنیر گوشت پاره قدید اشاریر ج شرة بالکسر حرص شرة
الشباب ای نشاطه شرارة شررة بالفتح پاره آتش که جهد شرار شرر ج شران مگس ریزه که در
شب چراغ پیدا آید شر بالضم عیب یقال ما قلت ذاک لشرک ای لعیبک شریر بالکسر سخت بد

تشریر به آفتاب نهادن چیزی را تا خشک شود مشارة خصومت کردن با هم اشرار بندی منسوب کردن
و پیدا کردن تشریر شرة کفانیدن و پاره کردن چوب و جز آن شوار شر بریان خون چکان شرا شر
کرانها واحد ها شرشرة و یقال القی علیه شراشره ای نفسه حرصا و محبة و شراشر الذنب ذنابة شرشر
بالکسر تمن و تحتین گیاهی است قیل الاسدیة یا شجرة ایک قالت الشر شر و ذطبک جشر و غلام اشتر شر
بدنبال چشم نگریستن از غضب و تکبر یقال نظر الیه شزرا و فی لحظه شزر بالتحریک و تشازر القوم ای
نظر بعضهم الی بعض شزرا دیا شنگوفته تا فتن ریسمان یقال حبل مشزور و غدائره مستشزرات و چپ را
زدن نیزه و گردانیدن آسیا بسوی راست یقال طحنت بالرحی شزرا اذا درت بیک عن یمینک
شتر بالفتح شهری شتر دور ادور دوختن و دوختن چشم باز نوگیر صحیح ف اصض ۲ و از و
کرانهای فرج ناقه بهت علتی شتار بالکسر آنکه های آن شتر بحتین آهوبره شاصر کذلک قال
ابوعبیدة و غیره هو طلا نعم تخشف ثم شادن اذا اطلع قرناه ثم شصر اذا قوی و تحرک شصرة مؤنث منه
شطر جانب جزع ثم شتی و الایراد به عنی شتیا حتی یموت شطر سوی یقال قصدت شطره ای نحوه و منه
قوله تعالی فول وجهک شطر المسجد الحرام و نیمه چیز و یقال احلب حلبا لک شطره ای نصفه و دو پستان
پیش یا پس از چهار پستان شتر و گاو ع اشطر ج و دوشیدن دو پستان و ماندن دو دیگر و قولهم
فلان حلب الدهر اشطره ای ضروبه من خیره و شره و یقال شطر بصره یشطر شطورا کانه ینظر الیک و الی آخر
مشاطرة یک نیمه پستان دوشیدن و مال را بدو نیمه کردن با کسی تشطیر کذلک ناقة شطور و شاة
شطور آنکه یک پستان او دراز تر باشد از دیگری یا یک از وی خشک و یک با شیر بود و یقال
و کنه فلان شطره بالکسر یعنی نیمه ندیمه ماده شطور شوخی کردن صحیح ف اصض ۲ شاطر شوخ
دلی باک و شطر علی فلان ای نا حیل و نوی شطر بالضمتین ای بعیدة شطارة بالفتح بی باک شدن
صحیح ف اصض ۲ دیضمها قدح شطران ای نصفان شطیر دور و غریب رجل مشطر و مشطر
بالکسر فیها یدخو امراة شنظیرة و یقال شنذیرة بالذال المعجمة لغة فیه او لثغة شعر موی واحد ها شعرة
اشعار شعور ج اشعر بسیار موی اندام و موی گرد اگرد سم ستور اشاعر ج و پدر قبیلهٔ از یمن و نسبت
بوی اشعری و یقال جاءتک الاشعرون بحذف یاء النسبة اشاعر الناقة مویهای گرداگرد فرج ناقه
شعرة بالکسر موی زهار زن خاصة شعیر جو شعیرة یک دانه و دنبالهٔ کارد و شمشیر و جز آن و تیرمانی ج

و آنچه بروی نشانی باشد از جهت حج و عبادت شعائر ج و قیل واحدها شعارة بالکسر مشاعر آنجا
که قربانی کنند و پنج حواس و المشعر الحرام یکی از مشاعر حج و بکسر المیم لغة فیه شعار بالکسر جامه که بر تن ساید
چون پیراهن و ازار و مانند آن و نشانی اهل حرب که یکدیگر را بدان شناسند شعار بالفتح درخت
ارض کثیرة الشعار زمین بسیار درخت اشعار خون آلود کردن کوهان شتر قربانی یقال اشعر البدنة
و بر جامه چفسیدن اندوه یقال اشعر فلان همّا ای لزق به بمکان الشعار من الثیاب بالجسد شعر
بالکسر هم اشعار ج و دانستن ع ف اض ۲ یقال شعرت به ای فطنت له و منه قولهم لیت
شعری کاشکی دانستمی شاعر شعر گوی و در یابنده و داننده شعراء ج علی غیر قیاس قال الاخفش
الشاعر مثل لابن و تامر ای صاحب شعر و سمّی شاعرا لفطنته و کان شاعرا و قد شعر یشعر بضمهما یقال
ما رایت قصیدة اشعر منها تشاعر شعر فروشنده مشاعرة شعر کردن بشعر با هم خفتن
در یک جامه شعر چیره شدن به شعر بر دیگری ع ع بفتحهما یقال شاعرة فشعرته ای غلبته بالشعر مشاعرة
ای ناومته فی شعار واحد استشعار پنهان داشتن ترس در دل اشعار دنباله ساختن کار درا
آگاهانیدن و جامه پوشانیدن و فرو گرفتن عشق کسی را به بیماری یقال اشعرته فشعر ای ادریته
فدری و اشعره الحب مرضا و اشعره فلان شرا ای غشیه به و موی بر آوردن بچه در شکم و فی الحدیث
ذکاة الجنین ذکاة امه اذا اشعر و هذا کقولهم انبت الغلام اذا نبتت عانته شعری بالکسر ستاره
روشن که بعد از جوزا بر آید شعریان یکی این ستاره که شعری عبور خوانند او را و دوم شعری غمیصا
آنکه در ذراع بر آید شعراء نوعی از مگس تا لو واحده و جمعه سواء و یقال للرجل اذا تکلم بما ینکر علیه جئت بها
شعراء ذات وبر و مگس کبود یقال داهیة شعراء و داهیة وبراء هر چه از مردم و سبع بلا رسد شعراء ایضا
درختان شعران نام کوهی بموصل بسیار درخت شعرورة بالضم بادرنگ ریزه شعاریر ج و الشعاریر
بازیچه لا واحد لها من لفظها یقال لعبنا الشعاریر و هذا لعب الشعاریر و یقال ذهب القوم شعاریر ای
شغر متفرقوا شنغیر لقب مردی شغر شغر پای برداشتن سگ بوقت میزیدن و خالی ماندن شهر از مردم
یقال بلدة شاغرة برجلها و ذلک اذا لم تمتنع من غارة احد و بیرون کردن کسی را از جائی ع ع بفتحهما
یقال شغرت بنی فلان من موضع کذا ای اخرجتهم اشتغار المنهل دوری آبخور از راه اشتغار العدد بسیاری
عدد و فراخی آن و دور شدن در بیابان یقال اشتغر فی المفازة تشغیر رفتن شتر با غایت جهد امکان

شغار بالکسر الشین نکاح جاهلیت وهو ان یقول الرجل لآخر زوجنی اختک ازوجک اختی علی ان
صداق کل واحدة منهما بضع الاخری ونهی عنه فی الحدیث لا شغار فی الاسلام وتفرقوا شغر بغر ای پراگنده شدند
وهما اسمان جعلا اسما واحدا وبنیا علی الفتح شَفْرة کارد بزرگ ولشکر دهٔ وتیز یعنی شمشیر وخادم
ومنه فی المثل اصغر القوم شفرهم ای خادمهم ویقال ما بالدار شفر ای احد شُفر بالضم کرانه پلک که مژه بروی روید
اشفار ج شَفیر کرانه وادی وجز آن شُفر الرحم وشافر با کرانهای وی ج شفاری موش دشتی
که بر گوش موی دارد مِشفر بالفتح مشفر فی المثل اراک بشر ما احار مشفر ای اغناک الظاهر
عن سؤال الباطن واصله فی البعیر مشافر الحبشی مستعار منه شنفری نام شاعری وفی المثل اعدی
من الشنفری وهو من العدائین اشفر ار پراگنده شدن شُقرة سرخ سپیدی اشقر نعت منه
واسپ سرخ فش ودم وآنکه فش ودم سیاه باشد و دیگرها سرخ کمیت خوانند بعیر اشقر شقر سخت
سرخ موی شُقّار مادیان هم در حرب که بچه خود را کشت شُقّر بکسر الوسط لاله شُقَیرة قبیله از بنی ضبة شقری
بفتح القاف منسوب بدو شاقر قبیله از یمن مشقّر بفتح القاف حصار است ببحرین شَقُور بالضم حاجت عند الاصمعی بالفتح قال ابو عبید الاول
اصح لان بالضم بمعنی الامور الاصقة بالقلب المهمة له الواحدة شقر وبالفتح بمعنی النعت شقاری بالضم
والتشدید وفتح الراء گیاهی شُکر بالضم سپاس داشتن وثنا گفتن منعم را بسبب نعمت مع ف ا
ض ۲ یقال شکره وشکر له وباللام افصح وقوله تعالی لا نرید منکم جزاء ولا شکورا یحتمل ان یکون
مصدرا وان یکون جمعا کبُرد وبرود در کفر وکفور شکران سپاس داشتن خلاف کفران تشکّر
ای شکرت له شکور ستور بااندک علف لبنده کننده واندک پذیر شکر فرج زن اشتکار
سخت افتادن باران واشتکرت السماء ای اشتد وقعها وپر شدن پستان از شیر شَکِر بالتحریک
پر شیر شدن مع ک ا ف ۲ ناقة شکرة نعت منه وازبن درخت بر رومیدن شاخ
یقال شکرت الشجرة تشکر شکرا ای خرج منه الشکیر وهو ما ینبت من اصل الشجرة یعنی شاخهای
ریزه که از بن روییده وموی زهار انشکار خداوند دوشنده شتران پر شیر شدن هذا زمن الشکرة
وقت پر شیر شدن ستوران اهل شکاری وغنم شکاری وضرة شکری اذا کانت ملأی من اللبن
شکیر آن گیاهی شَمْر بالفتح خرامیدن ودرزفتن مع ف ا ض ۲ تشمیر دامن برزدن یقال
شمّر ازاره وشمّر عن ساقه وشمّر فی امره ای خف شَمِری بالفتح والکسر مرد چابک خویشتن در چیده انشمار

شتر آماده شدن کاری را و بشتاب رفتن اسپ ناقة شَمِر و شِمِرّیة سریعة شاه شامر
پستان بر شکل حقیبه و شبر شبر یعنی سخت مشمخر کوه بلند شمیذر بالذال المعجمة اشتر تیز رو شمیذرة
مؤنث منه شنار بالفتح عیب و عار اشارة بدست باز نمودن یقال اشار الیه و نمودن
یقال اشار علیه. ه اشتیار انگبین بر چیدن مشار خانهٔ زنبور که از وی انگبین گیرند مشور آلت انگبین گرفتن شوار بالفتح
رخت خانه و رخت بار و فرج مرد و زن و هیأت و لباس شارة مثله تشویر خجل کردن و اشارت کردن بدست که برو
عورت یقال ابدی شوارة ای عورته شارة یک گروه تیر شور الدابة عرضه کردن ستور بفروختن مشوار بالکسر
نخاس ستور یقال ایاک والخطب فانها مشوار کثیر العثار و قعقاع بن شور نام مردی استشار الضبا فربه شدن ستور
یقال جاءت الابل شیارا ای سمانا و شار الفرس ای سمن و حسن و شیّر سمین و خیل شیار ای سمان شتل جمید
و جیاد شیار نام روز شنبه مشورة بسکون الشین و ضمها شوری کنکاش کردن شاوره کذلک استشارة کنکاش
خواستن و فربه شدن شتر تشتیر گشتنی که آبستن را از دیگری بداند تشور خجل شدن و یقال انه لحسن الصورة و الشورة و الشور
و هو صیّر شیّر ای حسن الصورة و الشارة و هی الهیأة و فلان حسن الشیر ای صالح الهیأة و المشورة شهبرة شهبر
کندیر بزرگ سال شهابر ج شهر یک ماه اشهار معروف کردن و یک ماه بجائی بودن و قد اشهرنا
ای اتی علینا شهر قال ثعلب استهرنا ای حللنا فی الشهر مشاهرة ماهیانه کردن شهر شهرة بالضم آشکارا کردن
ع بفتحهما و شمشیر برکشیدن از نیام اشتهار آشکارا کردن تشهیل خل شهدارة بالکسر مرد پلید کار بالدال
و بالذال ضمیمه شبدر بحففر گیاهی است مانند اسپست مگر آنکه برگ آن کلان و بزرگ باشد
ز رجل شبذارة بالکسر مرد بسیار غیرت شبکرة سر ب شبکور یعنی الفصلة من شبکور و هو الاشقی شیقعور
و شنقعور بالغین المعجمة جوهر ابن جنی شفر بالکسر کناره کوه شقور رنج و کوهی است شیشر کاسر ریزه چوب
و شاخهائی ریزه که از بن روید و قناة شیشرة نیزه که پاره‌ها است وقت شکستن نیزه و شیشرت علیه سلیم
شد چشم او بحع کاف ۲ مشجر السعد شتم انسان او الذی سبب تلیلا شخسار بالفتح
دراز شحظر بالظاء المعجمة جاحظ العینین شحدر جعفر نام مردی شغصور بالغم کوتری شغصر جعفر
نام زنی و گروهی از بنی ثعلبه یقال لهم بنو السعلاة و اسپ سپرین حارث ضبی شقرة شاعر من کلب
جاه الملمس شقیر جحفر شقال و بالزای تصحیف شقرت الریح ای التوت فی هبوبها الشقذر جعفر
خود پیوست و بالا لاه ... الی الطوق الاعرابی الشقفرة التفرق اشقفر اشقفرار التفرق

اشفتر الشیء تفرّق اشفتّر السراج انتشرت ناره والمشفتر المتفرق والمتشمّر والمنتصب شفنشر
صرد سوی افتاده والشفنتر التفرق شمجر بالجیم دوید و دیدن ترسناک شمخر تا کس بد بخت صرب شولم
شمصر علیه ضیّق تشمصیر وشماصیر جبل لهذیل شنبارة بالفتح قریتان بمصر فی الشرقیة وضیار شنبر فی خ ی ر
شنتر بالضم وفتحها ضعیف انگشت شناتر ج وقیل که میان دو انگشت باشد ذو الشناتر پادشاه
از پادشاهان یمن اسمه لخنیعة کان ینکح ولدان حمیر لئلا یتملکوا الانهم لم یکونوا یملکون من نکح ولقب به لانه
زائدة له وشنتر ثوبه مزّقه یعنی درید پارچه آنرا اشنجار بالکسر معرب شنکار و آنرا خس الحمار گویند ویسمی
الکحلاء والحمیراء و رجل الحمامة وهو نبات لاصق بالارض مشوق له اصل فی غلظ اصبع احمر کالدم یصبغ
به الید الستنبتة الاراضی الطیبة التربة رجل شنذارة بالکسر غیور یا فحش گو شنذیرة مثله
الشنزرة الغلاظ والخشونة شنزر مردی و بخونی ولعله تصحیف شنزر الشنصرة الغلظ والخشونة والشدة وا
شنصیر مثله وهم فی شنصیر وشنصرة الشنصیر المعقل بناه جای شنظرة بالظاء المعجمة دشنام وشنظر بهم شتمهم وشنظیر بد خلق بسیار
فحش گو شنظیرة مثله و سنگی که شگافته شود از رکن کوه پس شنظیة شنظورة مثله و بالیاء حرف الجبل
وطرفه و شنظیر بطن من العرب شنغیر بالکسر و بالغین المعجمة بد خلق و بد زبان فحش گو بیّن الشنغیرة و ا
شنغیرة بالکسر فراوانی شادمانی شتر ماده شنفارة مثله مرد بد خلق الشنفری الازدی شاعر عداء
ومنه اعدی من الشنفری شنفار شباک شنهبر کسفرجل وشنهبرة کنده پیر شنیغور کذا جاء فی شعر امیة
بن ابی الصلت ولم یفسر الشهاجر الرخم یعنی نوعی از کرکس لا واحد لها شهرزور شهر
آباد کرده زور بن ضحاک شیار بالکسر روز شنبه اشیر وشیّر وشیر بالکسر ج فصل الصاد
صبر شکیبائی کردن و باز داشت کردن کسی را از جهت کشتن یا بجهت سوگند دادن
ع ف ک ۲ قوله تعالی واصبر نفسک مع الذین الآیة وقال رسول الله صلی الله علیه وسلم
فی رجل امسک رجلا فقتله آخر اقتلوا القاتل واصبروا الصابر ای احبسوا الذی حبسه للموت حتی یموت
یقال قتل فلان صبرا وحلف صبرا اذا حبس علی القتل حتی یقتل او علی الیمین حتی یحلف اصبار باز
داشتن مصبورة سوگند و باز داشت بجهت کشتن تصبّر خود را بستم باز داشتن اصطبار مثله
صبیر پذیرفتار و ابر سپید بر هم نشسته کناره صبر بالضم ج صبر صبارة بپذیرفتاری کردن و پذیرفتاری
دادن ع ف ۲ تکس ۲ صبر بکسر الوسط داروی تلخ ... عن الفراء ... السحاب ...

الواحد صبر و صبر بالکسر والضم ویقال اخذها باصبارها ای بجمیعها اصبار الاناء کرانهای آب جایشاه صدرها صبر بالضم ویقال اوهقت الکاس الی اصبارها واصمارها الاصمعی اذا لقی الرجل الشدة یقال لقیها باصبارها یعنی سختی دید تا لبهای آن صبر بالضم بطنی از قبایل غسان و کرانه ها طبری هر چیز و زمین سنگریزه ناک ام صبار بالفتح والتشدید زمین سنگ ناک سوخته ویقال فلان وقع فی ام صبور ای فی امر شدید صبارة الشتاء سختی سرمای زمستان صنبرة جاش صبارة سنگها صنبور خرما بن تنها که از پوست رفته باشد و باریک گردیده و مرد فرد بی نام و بی فرزند و نا و دان حوض و ماشوره که بر دهان نهند و بدان آب برکشند از حوض صنابر الشتاء سختیهای سرما صنبر بکسر ص و سکون الیاء مع تشدید النون کذلک و روزی از روزهای عجوز و فتح النون ایضا و سو افصح واصح —

صحراء بالفتح ممدودا دشت و کشادگی وهی غیر مصروفة وان لم تکن صفة للتانیث ولزوم حرف التانیث له وکذلک فی بشری تقول صحراء واسعة ولا تقول صحراءة فتدخل تانیثا علی تانیث صحاری بفتح الراء و کسرها جمع صحراوات کذلک وچنین هر فعلاء ممدوده که مونث افعل نباشد چون عذراء و خبراء و ورقاء که نام مردی است جمع وی بر وزن فعالی بفتح و کسر لام و فعلاوات آید وهی فی الاصل صحاری بالتشدید لانک اذا جمعت صحراء ادخلت بین الحاء والراء الفاء وکسرت الراء کما تکسر ما بعد الالف فی الجمع کمساجد وجعافر وغیرهما فتنقلب الالف الاولی التی بعد الراء یاء للکسرة التی قبلها وتنقلب الالف الثانیة التی للتانیث ایضا یاء فتدغم ثم حذفوا الیاء الاولی وابدلوا الثانیة بالالف لزمهم منه فتح الراء ضرورة ابدال الیاء بالالف لتسلم الالف من الحذف عند التنوین و باز بعضی یای دوم را حذف کنند و راء را همچنان مکسور مانند صحاری بالکسر و در حالت رفعی و جری با تنوین را گویند هذه صحار و مررت بصحار مثل جوار اصحار بصحرا بیرون شدن صحرة بالضم کشادگی زمینی میان سنگستان صحرج و صحرجی میانه سر یقال حمار صحر و اتان صحراء صحیر آواز برآوردن نبات ویقال لقیته صحرة بحرة و بیم او را بی حجاب و کشاده مصاحر آنکه آشکارا حرب کند نه بفریب صحیرة طعامی که از شیر و آرد سازند ومنه صحرت اللبن اصحره مع الفتحها قال ابو الغوث هی الصخیرة بالخاء المنقوطة صحار بالضم شهری به لب عمان و نام مردی وفی المثل مالی ذنب الا ذنب صحر وهی اسم امرأة عوقبت علی الاحسان صخر بالفتح وبفتحتین ایضا سنگ بزرگ صخور صخر

کمی مصطفی بن عمرو نام مردی حنفی صاخرة آب حایه سفالین صدر سینه صدور ج و آهو نکرد و انما قال الاعشی
ع کما شرقت صدر القناة من الدم فانثه علی المعنی لان صدر القناة من القناة و هذا کقولهم ذهبت بعض
اصابعه لانهم یؤنثون الاسم المضاف الی المؤنث و اول هر چیزی و پیشگاه و گروهی از هر چیزی و طرف
باریک تیر و بازگشت و بازگشتن ع ف ن اض ۲ یقال صدر عنه صدرة بالضم سینه رشا نچه
مصدور سینه درد و صدر الطریق صادر راه بازگشت از آب صدار بالکسر پیرهنچه و داغ که بر سینه اشتر نهند
بجهت نشان و پیش بند ستور و فی المثل کل ذات صدار خالة ای من حق الرجل ان یغار علی کل
امرأة صدر بفتحتین بازگشت آب و ج و فی المثل ترکته علی مثال لیلة الصدر یعنی حین صدر الناس من
حجهم اصدار باز گردانیدن مصدر جای بازگشت اسمی که صفات و افعال آید از وی مصادر ج مصادرة
خون کسی را بمال او فنا کردن یقال صادره علی کذا التصدیر در گذشتن اسپ بدو بدن از اسپان دیگر
و صدر نا نشستن و در پیشگاه نشاندن صدره فی المجلس فتصدر و پیش بند ستور بستن مرد سخت سینه
و شیر صرة بانگ و فریاد و جماعت مردم و سختی اندوه و گرما صرار بالکسر جایهای بلند و نام کوهی
و بند پستان شتر صرة بالضم همیان صر بستن صره و گوش راست کردن اسپ و بستن سر پستان
ناقه ع ف اض ۲ ما فر مصر و سهم بانگ کردن صر بالکسر باد سرد و نبات رالبسوز و صرورة آنکه
حج نکرده باشد و گرد زن نگرود مذکر و مؤنث یکسان یقال رجل صرورة و امرأة صرورة و الصرورة فی شعر
النابغة الذی لم یات النساء کانه اصر علی ترکهن و فی الحدیث لا صرورة فی الاسلام صارورة صارة
صروری آنکه حج نکرده است صراری کشتی بان صاری مثال قاضی مثله صارة حاجت و تشنگی
یقال قطع الحمار صارته اذا شرب الماء فذهب عطشه صرائر ج عن ابی عمرو و عیب ذلک علیه و قیل
صرائر جمع صریرة صارة و جمعها صوار مصارة اکراه کردن کسی را بر چیزی صرار اللیل ملخ سیاه که شب بانگ
کند و بعضهم یسمیه الصدی و هذا الطائر اللیل الصیا صریر بانگ کردن قلم و در و ملخ یقال صر الجندب و صر صر
الاخطب قد یروا فی صوت الجندب المد و فی صوت الاخطب الترجیع فحکوه علی ذلک و بانگ محمل و مانند
آن ع ف اک ۲ درهم صری بالفتح و الکسر درهم بانگ آور که بر ناخن زنند و یقال و الله انها
منی صری مثال شعری ای عزیمة و جد و هی مشتقة من الاصرار ای الاقامة و الدوام علی الشیء قال
ابو سماک الاسدی و قد نشدت ناقته فاقسم [illegible]

علم بي انهاسي صِرّي حكي يعقوب اصرّي واصرّي وصرّي وصرّي بفتح الراء وكسرها صرّ صَرّة بانگ كردن
دركاك وباز ونيزه وماند آن صرصر نام جوي بعراق ج صراصر بادي سخت صرصراني نوعي از شتر وماهي
صَراصِرة ترسايان شام صُرّ صُرُور اشتران بزرگ صعر بفتحتين رخسار كژ كردن از كبر وهذا في الخد خاصة
تصعير كذلك قوله تعالى ولا تصعّر خدك للناس وفي الحديث ليس فيه الا اصعر وابتر اي ليس فيه
الا ذاهب بنفسه او ذليل صَمْعَر سخت الميم زائدة يقال رجل صمعري صمعرة زمين درشت صُعَير نام مردي
صيعرية نوعي از رفتن ونشان بر گردن شتر صعرور بالضم پاره از صمغ صعارير قله فسرده صعررة مدور كردن
تصعرر لازم فيه صعبر صنعبر درختي مانند كنار اصعنفار رميدن خر از ترس صعفرة رماندن
صغر بالكسر خردي خلاف كبر وقد صغر الشيء فهو صغير وصغار بالضم والاصغر وصغرة غيرة واصغر
القربة اي خرزتها صغيرة استصغار خرد شمردن تصاغر خرد نمودن بخويشتن تصاغرت نفسه اليه صغرى
بالضم مؤنث اصغر صُغَر بفتح الغين ج قال سيبويه لا يقال نسوة صغر ولا قوم اصاغر الا بالالف واللام
ولذا الاصغرون ايضا صغار بالفتح صغر بالضم خواري وسم صغر بفتحتين خوار شدن ع ك ا
ف ٢ صاغر آنكه بستم راضي شود صغور ارخردان ارض مصغرة زمين كوتاه گياه صفرة بالضم زردي
اصفرار اصفيرار زرد شدن اصفر زرد وفرس اصفر اسپ زرد اصفران زر وزعفران يقال اهلك النساء
الاصفران بنو الاصفر روم ويقال انه لفي صفرة للذي يعتريه الجنون صُفر بالضم واكسر روي وصفر بالكسر خالي
يقال بيت صفر اي خلو وفي الحديث ان اصفر البيوت من الخير البيت الصفر من كتاب الله تعالى
اصفار تهي دست ودرويش شدن مصفر نعت منه صفرية بالكسر كذلك تا زائده صفاريت ج صفر
بفتحتين خالي شدن ع ك ا ف ٢ يقال نعوذ بالله من صفر الاناء يعنون به هلاك المواشي
وماه پس از محرم صفران نام محرم وصفر درجاهليت والصفري في النتاج بعد القيظي والصفرية نبات
يكون في اول الخريف والصفري المطر ياتي في ذلك الوقت ويقال فيما يزعم العرب صفر الحية ما ل
در شكم مردم وفي الحديث لا صفر ولا هامة ويقال لا يلتاط بصفري اي لا يلزق بنفسي ولا يقبله قلبي
صفير بانگ كردن مرغان وشخوليدن ع ف ا ك ٢ يقال فلان اجبن من صافر
واصفر من بلبل ويقال ما بها صافر اي احد ويقال فلان في كلامه صفار بالضم اي صفير صفارية
مرغي صفار بالفتح گياهي خشك صفار بالضم زرد آب شكم فلان مصفر استه اي ضراط مشتق

من الصفیر صفر آزرده وکمان وگیاهی صفار بالفتح والتشدید روبی کر صفریة بالضم والکسر
طائفة از خوارج منسوب بعبد الله بن صفار صقر چرغ وشیر ترش ودوشاب وسنگ شکستن به تبر گرم
تافتن آفتاب ج صقور اض ۲ الصقر بکسر القاف خرما که از وی دوشاب سازند مصقّر
رطب که به دوشاب کرده باشند وبجا بالسین لان العرب کثیرا ما یقلبون الصاد سینا اذا کان فی الکلمة
قاف او طاء او خاء او غین مثل البصاق والصراط والصماخ والصدغ صاقور تبر بزرگ وتبین صمر
بفتحتین گند وبوی گوشت یقال یدی من السمک صمرة بوی ماهی گرفته صماری بالضم فرج پس صمم بالضم
لب خنور وسطبری آن اصمار ج یقال اذهقت الکاس علی اصبارها واصمارها پر کرد جام را تا لبها
رجل صمیر مرد خشک تن که از وی بوی خوش آید صنارة بالکسر والتشدید سر دوک وگوش بغیبت
یمن صنارة المحققة متبغضها صور بالضم شاخ وانچه اسرافیل در وی دمد بجهت میرانیدن وزنده کردن صور
خلائق قوله تعالی یوم ینفخ فی الصور قال الکلبی لا ادری ما الصور ویقال هو جمع صورة مثله بسر مثل بسرة وبسر
ینفخ فی صور الموتی الارواح وقرأ الحسن یوم ینفخ فی الصور بالتحریک والصور بکسر الصاد لغة فی الصور صوار
بالکسر ماده گاو وصیران ج ونافه مشک صیاد بالکسر لغة فیه صور خرماستان خرد انبوه صورة خارش سر صار
نام کوهی صوره آن صور بفتحتین کژی اصور کژ اصارة کژ کردن صورة بالضم شکل تصویر صورت کردن آفرید
تصور صورت گرفتن صورت کردن چیزی را صورت بستن نزدیک شدن بافتادن یقال تصورت الشیء
ای توهمت صورته فتصور لی وطعنه فتصور ای مال الی السقوط رجل صیر شیر ای حسن الصورة والشارة
تماثیل وصورت ها برانگیخته از چوب وگل وجز آن صور کژ کردن ومیل دادن چیزی را وروی را
بجانبی گردانیدن وبریدن وجدا کردن ع ف اض ۲ وک ۳ قوله تعالی فخذ اربعة
من الطیر فصرهن الیک وقرئ بکسر الصاد ویقال صرت الی عنقک ای اقبل علی وصرته ای قطعته
وفصلته فمن قال هذا جعل فی الایة تقدیما وتاخیرا کانه قال فخذ الیک اربعة من الطیر فصرهن ویقال عصفور
صوار الذی یجیب اذا دعی صهر بالکسر خویش اصهار اهل بیت زن چنانکه احماء اهل بیت مرد
واز عرب در جهت صهر نیز گویند مصاهرة داماد شدن کردن یقال صاهرت الیه اصهار پیوستن بجهت بدانا
یا قرب یقال فلان اصهر بفلان صهر گداختن چیزی ع ع بفتحها صهیر گداخته انصهار گداخته شدن
لازم فیه اصهار کذلک صهارة بالضم چربیش وچکیده یقال ما به صهارة ای شحم صهری بالکسر صهریج

نوعی مغاکی آب صَیِّر صَیْرورة گشتن ومیل دادن صاره یصوره ویصیره لغة فیه ای قطعه وامالة وقد مر
مَصِیر بازگشت وهو شاذ والقیاس مَصار مثل معاش قوله تعالی والی المصیر تصییر گردانیدن صَیِّر الامر
بالتحریک آخر وبازگشت کار مالهٔ صَیُّور رای اُی عقل صَیِّر آلادر بالکسر پایان وبازگشت صیر القیامة
وهو نوع من الطعام گنگای دروفی الحدیث من نظر من صیر باب فقد خفقت عینه ای ای شق صیرة حظیرهٔ گوسپند
وگاو وهی رج مثل سیر وسیر وصیر صَمُور کعصفور موضعی صَمُوار بالضم موضعی بهاربیه صَطْر بالفتح وبفتحتین
سطر وتقییط برودن ومعنی تسیطر مصطار بالضم می سطر بفتحتین گوسپند یکساله صَعْتَر سعتر از افرش فی موضع
طرد الهوام صعتر النمل جرید کبیت صعتر صعتر الشی زینة صعاترة وشواری ای سخت صعتر والو صعترة عیلان
صعتری بی باک وجوانمرد ودلیر صعقر کعنبر قبع تخم ماهی صعمور بالضم دولاب یادلو آن عصمور مثله
صقعر بالضم آب سر وآب تلخ سطبر وآب مزه برگشته صقعرة بانگ برزدن بگوش دیگرے
واصقعر الجراد اصابته الشمس فذهب صنقعر کجعفر دحل قروت وپاره از شلم صلَّور بار ماهی صمقر اللبن
واصمقر اشتدت حموضته واصمقرت الشمس روشن شد آفتاب یوم مصمقر روز گرم
صنخر کجعفر دحل وخنصر وعلابط وعلابط شترفربه ومرد کلان ودراز وگزیده خرمای خشک وکجعفر دحل
مردگول صنبعر کجعفر دحل بدخلق صنافر بالضم خالص از هر چیز ولد صنافرة کودکی که پدرش معلوم
نباشد والحمد الله تعالی بصنافرة ای منقطع الارض بالخافق فصل الضاد
ضُبْر جای مغز واناردشتی وگروه غازیان وگرد آوردن اسپ قوائم را تا بجهد وبرهم نشاندن سنگ
وجز آن یقال ضبر علیه الصخر ای نضده عع ف ک ۲ ضبارة بالفتح نام مردی وفلان
ذو ضبارة استوار خلق است ناقة مضبرة استوار هیکل فرس ضبر بکسرتین وتشدید الرا مثال
طمر اسپ جهنده اضبارة پشتواره کتاب وکاغذ وجز آن یقال جاء فلان باضبارة من کتب
اضابیر ج ضبر الصیاد پشتواره کردن کتاب را اضبطر بالکسر سخت ضجر بفتحتین تنگی وبقراری کردن
از غم وبانگ کردن وطپیدن عع ک اف ۲ ضجر بکسر الوسط نعت منه ضجور بالفتح مثله
اضجار متعد منه مضجر نعت منه قوم مضاجر ومضاجیر ضر گزند رسانیدن خلاف النفع عع ف ا
ض ۲ مضارة کذلک ضرر بفتحتین گزند ضرة گوشت پستان یقال ضرة شکری ای ملأی من اللبن
وهو مال بسیار وگوشت بن انگشت نروینا نج مضر زیان کار وآنکه بسیار مال در آید شش

ضرپان دو سنگ آسیا ضر بالضم والکسر زن خواستن برزن بشیپت ضر بالفتح بمعنی گزند ولاغری و بد
حالی با سیار وضراء بمعنی مؤنثان لا مذکر لهما قال الفراء لو جمعا علی الأبؤس والأضر کما یجمع النعماء بمعنی النعمة
علی الأنعم لجاز مضرة خلاف منفعة ضرار مضارة گزند رسانیدن یکدیگر را مکان ذو ضرر جای تنگ لا ضرر
علیک ولا ضارورة ولا تضرة تنگی نیست بر تو رجل ذو ضارورة وضرورة ای ذو حاجة اضطرار بیچاره کردن
کسی را یقال اضطر فلان الی کذا الجی علیه یستعمل مجهولا ضریر نابینا وکرانه وادی ونفس باقی وتن وصبر یقال
انه لذو ضر وضریر علی الشیء اذا کان ذا صبر علیه ومقاساة له دستور صبور سازنده ور بشک یقال ما اشد
ضریرة علیها ای غیرته والضرایر المحاویج اضرار گزند رسانیدن ونیک نزدیک شدن یقال اضر فلان منی
ای قرب منی وگزیدن اسپ لگام را یقال اضر الفرس علی اللجام ای عضه ودویدن ودیگر زن
دیگری خواستن رجل مضر مرد با دو زن امراة مضرة زن با انباغ ضیطر وضوطر وضوطری مرد شگرف
ای خیر ضیطار کل ضفر دویدن وتنگ ستور موی بافتن قنسه وتبیله ع ف اک ۲
ضفیرة گیسو بافته وریگ توده والضفرة بکسر الفاء الرمل المنعقد بعضه علی بعض والجمع ضفر وتضافر
وا علی الشیء ای تعاونوا علیه الضفار سیجهم پیچیدن دو کوه ضمر بنعتین بسلوت ۲ لاغری باریکی گوشت
ضمور لاغر و سبک شدن ع ضمها وفتح الیضا تضمیر لاغر کردن اسپ فربه را مضمار بالکسر مدت
لاغر شدن وجای لاغر شدن اسپ اضطمار لاغر شدن لؤلؤ مضطمر آنکه میانه او باریک باشد
ضمر بالفتح مرد باریک اندام لطیف اندام ناقة ضامرة وضامر باریک اندام اضمار در دل نهان داشتن چیز
مضمر نهان داشته وجای نهان داشتن ضمیر نهانی ضمائر ج ضمار بالکسر دین نهان ووام ووعدة
که ازوی امید نتوان داشت بنو ضمرة گروهی از کنانه ضمیر بالتصغیر کوهی است ضمران بضم المیم نوعی
از گیاه ضمران بالفتح گیاهی ضمران بالضم باده سگی ضور گزند رسانیدن ع ف اصف ۲ تضور
فریاد کردن وپیچیدن از گرسنگی وآزردن ضورة بالضم مرد حقیر بی قدر ضیر گزند کردن ع ف ا
ضمیمه ۲ ضبغطری ای کلبغثری مقصور نام مرد دراز وگول وکلمة یفزع بها
الصبیان ما حملته علی راسک وجعلت یدیک فوقه لئلا القبح واللعین المنصوب فی الزرع ولفزع به الطیر
والضبع او اسما لو هما ضبغطران ورأیت ضبغطرین ضجر القریة ضجرة ملأ بالوا انضجر اسقاء انضجر ای امتلأ
ضیطر وضیطار کلان با فرنک تا نکس کلان سرین ضیاطر ضیاطرة ضیطار ج ضیطار سوداگر

که پیکان خود را کند از شیطر ابن اعتقد و ویره اقتدا زمن بیفعل السوقی برابرس بالی نقیطاله الکسب
خود چنین طاری گرسنگی و قبیله از قضاعه و مانند آن تعمد الشیم کلی چهره ید را بالاسیر بیار کمن بحال یدلقت
تشخیر بنده پندفرنگ فنی اقضر کفیفر بینی تحفه بزرگ درشت تو درشت زیاده بااسد و بالکسر شتر بافد
زور آور و تعبیر فیما زکعلا بوا شتر قوی فضر بلی البلاد ان فما ابحما جبر اذ ابت الاودیه بیعنی الشما
سیل رودها ضنیبر تجبر اسمی است ضور بالفتح گرسنگی نخست و بالضم ابر سیاه اشتضورت البقرة
استحرمت و بنو ضور قبیله از عرب و یحیی ابن ضور صاد ضنینی مثقل یه فی الصلابة والشدة تیمور را
کسکری با که ضمر باخه و سرگوه ضاهر شله و سنگی در کوه که مخالف رنگ کوه باشد و کوهی در یمن
وضاهر وادی **فصل الطاء** طثرة لایی و آب و فرک و سر جیرات و فراخی عیش
لبن طاثر شیر خفته طشر بطنی از قبیله از و طشریه نام زنی که پسر او شاعر بود طیثار پشه و شیر طحر بیرون انداختن
چشم و چشمه خاشاک را از خود یقال طحرت العین قذاها الطحر بالفتح چشم و چشمه بیرون انداختن
خاشاک را و شتابنده و کمان تیر دور انداز مطحر بالکسر تیر که دور رود و حرب مطحرة ای زبون یعنی
دور کننده و دفع کننده از یکدیگر طحیر طحار بالضم رسیدن و سخت دم زدن **مع ف اک** الطحر
بالضم بالحاء و بالخاء پاره ابر تنک طحر و طحرة کذلک و قد یحرک لمکان حرف الحلق یقال ما فی السماء طحرة
طحرورة ای قطعة سحاب و ما انبتت الابل طحرة ای برة و ما علی فلان طحرة ای لباس طحربة بالکسر ای
و بالباء و الیاء کذلک طخیرة پر کردن مشک و پره کردن کمان طحربة بالحاء و الخاء ابر طحرور بالضم مردی که جلد
نباشد و نیز گران سنگ و درشت نباشد طخار بیرود هم و گرده پراکنده طرة بالضم موی پیشانی و کرانه
جامه و وادی و کرانه هر چیز طرر یج اطرار البلاد اطرافها طرتان دو خط بهشت خر و گاو دشتی جائو الطر انه
همه طر و بر دمیدن نبات و سبلت کودک **مع ف اض ۲** طار نو خط طر بالفتح تیز کردن یقال
طررت السنان ای حددته فهو مطرور و طر سر و کفا نیدن و بریدن یقال طر کیسا ای شقه و منه الطرار یعنی کیسه
و نگل اندودن حوض را و راندن شتر دگر د آوردن ستور بو قت راندن از دو جانب و افتادن دست به
شمشیر یقال طررت یده و ضربه فاطر یده و تاکردن و باطلا میدن و فی المثل اطری فانک ناعلة قال ابن السکیت
ای ادلی فان علیک نعلین یضرب للمذکر و المونث و الاثنین و الجمع علی لفظ التانیث لان اصل المثل
خوطبت به امراة فیجری علی ذلک غضب مطر خشم سیاه جاه کاه جاه فلان مطرا ای مستفتنا الطریه هیر و باطر

ا ف عح جستن طمورة طفرة هيات هبرين عرب كلاه نوعى باريك دراز بالضم طمور طمر يعنى دويدار
ک ۲ طمور جستن عح ف ا ک ۲ طمار بفتح الراء وكسرها غير مصروف جاى بلند
يقال انصب عليه من طمار مثال قطام بالكسر عن الاصمعى بالفتح والكسر عن الكسائى طمر بالكسر جامه كهنه المطامير ج مطمر
بالكسر رشته بنا طومار قسم الطوامير ج مطمرات گناهان هلاک كننده مطمورة نهانخانه كه در وى طعام نهند طمر بركردن
مطموره از طعام طامر بن طامر كسى را گويند كه ندانند كه او كيست فرس طمر بكسرتين اسپ آماده
جستن ودرچيده وگرد اندام طنبور بالضم طنبار بالكسر نوعى از رود جامها معرب تنبور يكبار و نزديك
شدن بچيزى يقال طار ويه اى قرب منه عح ف ا ض ۲ اطوار بارها قوله تعالى خلقكم اطوارا
قال الاخفش اى طورا نطفة وطورا علقة وطورا مضغة طوار الدار بالفتح فراخا و درازاى سراى عدا طوره
اى جاوز حده وبلغ فلان فى العلم اطوريه اى حديه اوله وآخره وكان ابو زيد يقوله بكسر الراء اى بلغ اقصاه
طور بالضم نام كوهى طورى وحشى طورانى مردم مرغ وكبوتر وحشى ويقال ما بها طورى اى احد طهر بالضم پاكى از
حيض وجز آن طهارة بالفتح پاک شدن عح ف ا ض ۲ وضمها تطهير متعدى منه تطهر لازم منه يقال
تطهر به وثياب طهارى جمع على غير قياس امرأة طاهر من الحيض طاهرة من النجاسة والعيوب طهور بالفتح آب
وپاک كننده مطهرة بالفتح والكسر والفتح اعلى آبدست دان مطاهر ج يقال السواک مطهرة للفم يعنى طهارة
طائر پرنده وكرد طير ج مثل صاحب وصحب قوله تعالى الزمناه طائره فى عنقه اى عمله والجمع اطيار قال و شد
قولهم الطير الا طير السعد طيور اطيار جمع الجمع مثل فرخ وفروخ وافراخ وقد يقع الطير على الواحد قوله تعالى فيكون
طيرا باذن الله قال ابن السكيت يقال طائر الله لا طائرك والعامة طير الله ارض مطارة كثيرة الطير
كوهى تيز طيارة چاه فراخ ودهن طيران بالتحريک وطيرورة پريدن عح ف ا ک ۲ اطارة
تطيير پرانيدن وفى المثل طيرى شئ لا الطير عن ابه يضرب فى الخصب ركشته البخت يقال فى فلان طيرة
وطيرورة اى خفة وطيش تطاير پراگنده شدن ودراز شدن وفى الحديث خذ ما تطاير من شعرک
استطاره الفجر پراگنده شدن صبح واستطير الشئ اى طير تطير فال گرفتن يقال تطير منه وبه طيرة بالكسر
وفتح فال بد وفى الحديث انه كان يحب الفال ويكره الطيرة وقوله تعالى قالوا اطيرنا بک اصله تطيرنا فادغمت
التاء فى الطاء واجتلبت الالف ليصح الابتداء بها مطير چوب تر مقلوب مطرى فصـــل الظاء ما بالراء
ظفور بالضم ظهور اى احد ظهر پشت وپنهان شد ظهر الحصان الفرس جهيد اسپ پياده ظهر بالكسر

ستون کوشک طبارک بان درختی است مانند درخت انجیر طبریة بفتحتین قصبهٔ اردن والنسبة طبرانی
ومنها الحافظ ابو القاسم سلیمان بن احمد و دیمی بواسطه والنسبة طبری و طبرک فی الکاف وطابران یکی از
دو دشت طوس و طبران شهری بر سرحد قومس طبرستان شهرهای فراخ نبات طبار بالفتح الراء
وکسر ها الدواهی طبری سه یک درهم شش طبندر کسفرجل بهی یقال منهم طبندر ای شر طباشیر
دوائی یکون فی جوف القنا الهندی او جوهر ماد اصولها وخلوسه التی فی جوف قصبه مستدیرة کالدرهم وانما
یوجد بها فیما احرق منه بنفسه لاحتکاک بعضه ببعض وقد یغش بعظام روس الضان المحرقة القطر جبارة شبه
کاس شرب فیه قطر فسار کر زعفران خنور یکه آب کم گیرد طفر بالفتح دور کردن مشت ع ف
ض ۲ بفتحتین تباه تابستانی سرب تر طبیسر بحفیر آب فراوان طفیسل مثله الطغر نکاح ع بفتحهما
واحبار القاضی الرجل علی الحکم طغر علیهم سوخت ع بفتحهما طغر کسر دیزده است معروف طغران ج
الطمحر کافستر شرب حتی امتلاء وطماحر کعلابط کلان جوف طمحریر مثله متلمر آزند بد الطمحر طمحریر کلان
شکم طماخر شتر طلشتر چپ راخور د جیحد یکه گران شدن او وقد تطلشتر متلشترة اسم فصل الظاء
ظئر بالکسر دایه ظؤار ظئور اظار ج مظاءرة دایه گرفتن اظار کذلک ظار بالفتح دایه گرفتن شتر بچه را و دوستی
کردن مهربان شدن ع ف ک ۲ یقال ظارت الناقة ای عطفتها علی ولد غیرها فهی ظئور
وظارت ای عطفت علی البو فهی ظئور علی مفعول ای عطوف متعد لازم ظؤار ویک پا پیلار بالکسر
شتر بستن بعمامه و آن خرقه است بجهت این کار تا بوی بچه دیگر را نماند ظرر سنگ تیز ظرار بالکسر
ظران ج مثل رطب و رطاب و صرد و صردان مظرة بفتح المیم والظاء زمین با سنگ تیز الظرر
زمین درشت الظرة بالکسر ظران بالضم ج ظفر بالضم ناخن اظفار اظفور اظافیر ج و نوک کمان بیشتر
از سوفار و ناخنهٔ چشم الظفر دراز ناخن کلیل الظفر مردیست اظفار کنایهٔ بزرگ ستارگان ظفره
ظفرة بفتحتین ناخنه ظفر بالتحریک زمین هموار علت ناک ناخنه شدن در چشم ع ک ۱ ف ۲
و پیروز شدن یقال منه ظفرة وظفر به فهو ظفر وظفر علیه عند الاخفش بمعنی ظفر به وما ظفرتک عینی منذ سنة
ای ما رایتک واظفر الرجل ای اعلق ظفره و هو افتعل فادغم واظفر الضیا بمعنی ظفر ظفار تظفیر پیروزی
دادن رجل مظفر صاحب دولة فی الحرب تظفیر الضیا ناخن فرو بردن بچیزی و اندازه ناخن بر آمدن نبات
ظفار مثل قطام شهری بیمن یقال من دخل ظفار حمر عود ظفاری منسوب الیه ظهر پشت دستوران بر

و جانب کوتاهی موی از پر مرغ و راه دشت و یقال لا تجعل حاجتی بظهر ای فراموشش مکن و یقال هو فلان
ظهرون خداوندان ستور پشت اند اقران الظهر از پس پشت آیندگان در حرب نزل بین ظهرانیهم
و ظهرانیهم فرود آمد میان پشت ایشان و لقیته بین الظهرین والظهرین ای فی الیومین او الایام ظهر بالضم پس از
زوال صلاة الظهر نماز پیشین ظهیرة گرمگاه ظهیر هم پشت و یاری گر قوله تعالی والملائکة بعد ذلک ظهیر
وانما لم یجمعه لان فعیلا و فعولا قد یستوی فیهما المذکر والمؤنث والجمع کما فی قوله تعالی انا رسول رب العالمین
بعیر ظهیر و ناقة ظهیرة قوی پشت بعیر ظهری بالکسر اشتر آماده بجهت حاجت جمعه ظهاری غیر مصروف لان
یاء النسبة ثابتة فی الواحد ظهری بالکسر پس پشت انداخته و فراموش شده منه قوله تعالی واتخذتموه وراءکم ظهریا
و فلان ظهرتی علی هذا یعنی او یاری گر منست و انا ظهرتک ظاهر پیدا ظاهرة چشم بیرون رسته شده
و منهل که آب او بنیم روز خورند و یقال هذا ظاهر عنک عاره ای زائل ظواهر الارض جاهای زمین و بلندیها
قریش الظواهر آنها که بظاهر مکه فرود آمدندی ظهرة بالتحتین رخت خانه و قوم خانه ظهر در پشت ع
ک ا ف ظهر بکسر الوسط نعت منه ظهور بالضم پیدا شدن و چیره شدن یقال ظهر علیه ای
غلب علیه و بیام بر آمدن اظهار پیدا کردن و چیره گردانیدن و بوقت نماز پیشین رفتن مظاهرة یاری
کردن تظاهر یاری کردن باهم استظهار یاری خواستن و قوی پشت شدن یقال استظهر به ای تقوی
و یاد گرفتن و از بر خواندن تظاهر پشت به پشت در آوردن ظهران بالضم جانب کوتاهی موی از پر مرغ
بطنان جانب درازی وی یقال ریش سهمک بظهران و لا تریشه ببطنان الواحد ظهر و بطن مثل عبد
و عبدان قال ابوعبیدة فی ریش السهام الظهار بالضم ظهارة بالکسر روی جامه ظاهرة و ظهار مرد زن خود را
انت علی کظهر امی گفتن یعنی انت علی حرام تظهیر تظهر کذلک قوله تعالی الذین یظاهرون من نسائهم مظهر مرد قوی
پشت متظهر نامردی و در وقت ظهیره آینده و بالتخفیف کذلک فصل العین عبرة
بالکسر پند عبرة بالفتح اشک باریدن ع ک ا ف یقال عبر الرجل فهو عابر و عبران ای باکی عبری
و جامه الضیاع عبر بالتحتین گرمی چشم و بالضم مثله عبر النهر بالفتح والضم کرانه جوی جمل عبر اسفار بالضم والکسر شتر
که پیوسته در سفر باشد کذلک جمال عبر اسفار یستوی فیه الذکر والانثی والجمع عبر بالضم بسیاری
عبری آنچه از سدر بر آید بر لبهای جوی و بلند شود عبری عبرانی بالکسر فیهما لغت جهودان الشعری
العبور بالفتح نام ستاره که پس از جوزا بر آید معبر بالکسر پل و کشتی و گذرگاه گذشتن الخ آب

عبر ف اض ع عابر سبیل راه گذری و عبر القوم ای ماتوا تعبیر بیان و تفسیر کردن سخن و تعبیه
کردن خواب را تج ف اض ع قوله تعالی ان کنتم للرؤیا تعبرون اوصل الفعل باللام
کما یقال ان کنت [illegible] اعتبار پند گرفتن و شگفتی نمودن تراب در آن آمدن تج ف اض ع
[illegible] سال [illegible] کرده ماندن گوسپند را شاة عبرة [illegible] علاـم
[illegible] جاریة مستعبرة [illegible] معبر [illegible] تعبیر خواب گفتن و سخن از
کسی [illegible] دل خود گفتن [illegible] عبر یکبار سنجیدن درهم [illegible] آنکه یکبار ریق سنجیده باشد استعبار
خواب گزاردن بر کسی بجهت التعبیر کردن وی و اشک باریدن عبیر بوی خوش با زعفران
آمیخته عن الاصمعی و هو الزعفران وحده عن ابی عبیدة و فی الحدیث اتعجز احدکن ان تتخذ تومتین
ثم تلطخهما بعبیر او زعفران فی هذا الحدیث بیان ان العبیر غیر الزعفران عبوثران عبیثران بضم الثاء وفتحها ایضا
گیاه خوشبوی عبسور بالضم ناقة تیز رو عبقر زمین پریان و عرب هر چیزی را از مردم و ستور و جامه و جز
آن را که در غایت قوت و حسن و لطافت باشد بوی نسبت کنند یقال ثوب عبقری و هو واحد و جمع والانثی
عبقریة یقال ثیاب عبقریة و فی الحدیث انه کان یسجد علی عبقری و هی البسط المصبوغة المنقشة و یقال هو
عبقری القوم ای مردی قوی فی الحدیث فلم ار عبقریا یفری فریه حتی قالوا الظلم عبقری ای شدید ثم خاطبهم
ان الله تعالی بما تعارفوه فقال عز و جل متکئین علی رفرف خضر و عبقری حسان و قرئ و عباقری علی
الجمع و هو خطأ لان المنسوب لا یجمع علی نسبته عبقرة درخشیدن سراب و قولهم ابرد من عبقر بضم القاف
مشددة و یقال حبقر و هما کلمتان جعلتا واحدة مرکب من حب و هو اسم للبرد بالترکیب و هو حب الغمام و قر
و هو البرد فالعین مبدلة من الحاء [illegible] منها عبهر بوستان افروز و مرد آگنده گوشت امرأة عبهرة و عبهر
ایضا قوس عبهر کمان آگنده تتبعه عتر بالکسر اصل و فی المثل عادت لعترها لمیس یضرب لمن رجع الی خلق کان ترکه
و گیاهی از ادویه و فی الحدیث لا بأس للمحرم ان یتداوی بالسنا و العتر و ایضا العتیرة یعنی گوسپند قربانی بت
که در ماه رجب بکشندی عتر قربانی کردن عتیره و جنبیدن نیزه ع ف اک ع عتران بفتحتین لرزیدن
نیزه عترة بالکسر درختی خرد بسیار که بمشک و عنبر و غیر آن معجون کرده باشند خویشان و نزدیکان مرد
و تیزی دندان و چوبکی که بر سر آهنی دوزند که پای بروی نهند بوقت زمین کندن تعتر شکوخته شدن
شکوخیدن ع ف اش ع عثر [illegible] شدن [illegible] یقال عثر علیه اعثار اطلاع دادن

کسی با او منه قوله تعالی وکذلک اعثرنا علیهم تعثر شکوخیدن زبان در سخن عاثور سختی و چاهی که از جهت صید
شیر و جز آن کنند و فی المثل وقع فی عاثور شر و عافور شر بالفاء ایضا لغة او لثغة عثیر بالکسر گرد و لا تقل
بفتح العین لانه لیس فی کلامهم فعیل الا ضهید و هو مصنوع معناه الصلب الشدید عیثر بالفتح مثال غیهب نشان
عثیر بالقلب کذلک یقال ما رایت لهم اثرا و لا عثیرا و لا عیثرا اعثر شهری بشام عثر بتشدید الثاء نام جائی
عثری کشت دشتی که به باران کارند عجرة بالضم گره چوب و گره رگ و نام مردی عجرة بالکسر هیئت دستار
یقال فلان حسن العجرة عجر بفتحتین ستبری و بیرون آمدگی هر چیز رجل اعجر بزرگ شکم همیان اعجر پر فحل عجر ضخم
و وظیف عجر بکسر الجیم و ضمها غلیظ عجر بفتحتین مصدر منه ع ک اف ۲ تعجر تور و گرفتن شکم از
فربهی منعجر بر سر افکندنی زنان اعتجار معجر افکندن بر سر و دستار بستن عجر بسکون الوسط دم بر داشتن اسپ
در دویدن و بشتاب رفتن اسپ و بشمشیر آهنگ کردن بکسی یقال عجر علیه بالسیف ای شد علیه و گردن
تافتن ع ف اک ۲ عجران بالتحریک سر باز گردانیدن ستور بسوی دیگر بعد از بر نشستن
ع ف اک ۲ یقال عجر به بعیره کانه اراد به ان یرکب وجها فرجع به قبل الفه و اهله و عفجر الرجل
اذا اکثر شتمه و تلبها عجیز نام مردی بالراء و الزاء المعجمة ایضا عجورة بالضم غلاف شیشه عذر بالضم و السکون بهانه
و معذور داشتن معذرة بکسر الذال و عذری و عذرة بالکسر اسم فی العذر یعنی بهانه قوله تعالی و لو القی معاذیره
ای و لو جادل عنها اعتذار عذر خواستن و با عذر شدن و ناپدید شدن اثر عمارت و جز آن و بکارت زائل
کردن و یقال من عذیری من فلان یعنی کیست عذر خواه من از فلان تعال عذیرک من فلان یعنی بها
کسی که ترا معذور دارد و او را ملامت کند عذرة بالضم درد گلو از غلبه خون و ذلک الموضع ایضا یسمی
عذرة و هو قریب من اللهاة و موی پیشانی اسپ عذر بفتح الوسط ج قال الاصمعی هی الخصلة من الشعر یعنی
تک موی و قبیله از یمن و ستارگان ریزه در مجره و دوشیزگی عذرا دوشیزه عذاری بالفتح و الکسر
عذراوات ج چنانکه در صحراء گفته شد یقال هو ابو عذرها و ابو عذرتها ای هو الذی اقتضها دوشیزگی
برنده وی است و یقال ما انت بذی عذر هذا الکلام تو بکارت برنده این سخن نیستی عذار بکسر الذال
گوشه لگام که بر رخسار ستور و جز آن عذار بالکسر افسار ستور عذر ج و خط ریش و نشان ریم و مقطع ریش عذر بالفتح فسار نهادن یقال عذرت الفرس
بالعذار ای شددت عذاره و هو خلیع العذار یعنی افسار گسسته و ختنه کودک را و بسیار عیب شدن ع
ن ا ض ۲ و ک ۲ و عذارین فی قول ذی الرمة حبلان مستطیلان من الرمل و یقال طریقان

اعذار قسار نهادن وختنه کردن وبسیار عیب شدن وفی الحدیث لن یهلک الناس حتی یعذروا من
انفسهم ای تکثر ذنوبهم وعیوبهم وباجراحت کردن ومبالغت کردن درکار وبهلاک نزدیک شدن
یقال اعذر به ای ترک به عاذرا وهو اثر الجرح ویقال ضرب فلان واعذر ای اشرفت به الی الهلاک
ومهانی ختنه وهو فی الاصل مصدر عذیرة مثله وعذره ناک شدن حاجی یقال اعذرت الدار ای کثر
فیها العذرة وباعذر شدن ومنه المثل اعذر من انذر وصاحب عذر شدن زن معذور ختنه کرده ودرد
گلو عاذر نشان خستگی عذیرة مثله ورگ خون استحاضه ویقال بقیت منه عاذور ای شر التعذر باز ایستادن از
کار یقال تعذر علیه الامر اوبعذره آلوده شدن وعذر حجت آوردن وناپدید شدن نشان تعذیر
تقصیر کردن درکار وبعذره آلودن کسی را ودرویش کردن چشم شتر را عاذور درویش یقال علّق
علیک بعیرک ای سمّه بغیر سمة بعیری لیتعارف من ابلنا والجمع العواذیر وقوله تعالی وجاء المعذرون من
الاعراب یقرأ بالتشدید والتخفیف فاما المشدد فقد یکون محقا وقد یکون غیر محق فاما المحق فهو فی معنی
المعتذر لان له عذرا ولکن التاء قلبت ذالا فادغمت فیها وجعلت حرکتها علی ما قبلها کما قری یخصمون بفتح الخاء
ویجوز کسر العین لاجتماع الساکنین ویجوز ضمها اتباعا للمیم واما الذی لیس بمحق فهو المعذّر لانه الممرّض والمقصّر یعتذر
بغیر عذر وکان ابن عباس رض یقرأ وجاء المعذرون بالتخفیف من اعذر ویقول والله لکذا انزلت
وکان یقول لعن الله المعذّرین کان الامر عنده ان المعذر بالتشدید المظهر للعذر اعتلالا ولا عذر له والمعذر
الذی له عذر والمعذّر بفتح الذال موضع العذار ین عذیر حال التی که مرد را پیران معذور دارند عذر بضمتین ج
عذافر
مثل سیر وسیر عذور بفتحتین وتشدید الواو مرد بدخو وخر فراخ شکم جمل عذافر بالضم ناقة
عذافرة شکرف استوار عذافر ایضا نام مردی وشیر عجر کردگین شدن عع ف اک ۲
جمل اعر وعار نست منه عر بالضم کشش معرورة شتران کشن ناک عرة نوعی از جنون ولشک وسرگین
گوسفند وشتر ومرغ وسرگین انداختن عع ف اض ۲ ویقال فلان عرة وعارور وعارورة ای نجس
معرة بالفتح گناه وفلان یعتر قومه ای یلطخهم بمکروه استعرار بجرب رسیدن کر عرار بالفتح گیاهی خوشبوی
واحدها عرارة عرار مثل قطام گاوی هم وفی المثل باءت عرار بکحل ای بارت هذه بهذه عرار وکحل نام دو
گاو است که یکدیگر را شاخ زدند چندانکه هر دو بمردند واین مثل در میان دو حریف برابر گویند عرارة بالفتح
بدخوئی ونام اسپی هم وشیمی ومهتری اصل یقال هو فی عرارة خیر ای فی اصل خیر عرار بالکسر بانگ کردن

شتر مرغ نر صحیح ف ک ۲ و نام مردی تعار از خواب بیدار شدن با بانگ و آواز عرعر
درخت سرو و نام جایی عرعرة بازیچه کودکان عرعار مبنی بر کسره معدول از عرعرة چون قرقار از قرقرة
و بین لفظ کودکان بانگ کنند تا دیگران از خانه بیازی بیرون آیند عرعرة الجبل بضمتین اعلاه و عرعرة السنام
و عرعرة الانف کذلک و عرعرت رأس القارورة اذا استخرجت صمامها اعترّ ایضا از بیخ بر کندن موی
و باد انگندن زمین را نصر شیلد و حاجت بر داشتن بکسی یقال عررت بک حاجتی ای انزلتها بک
و آلودن کسی را بعیبی یقال عرّه بشرّ و اندوهگین کردن صحیح ف ا ض ۳ نخلة معرار بالکسر خرمای
تباه بار آرنده والمعرّ فی الحدیث الجرب البعیر اعترّ شتری کوبان لقول منه ابو البعیر فناقة عرّاء
محتاج که از کسی چیزی نخواهد عراعر بالضم شتر فربه و نام جایی و مهتر عراعر بالفتح ج عراعر الاقوام مهتران
قوم عراعر ایضا کرانهای کوبان العنز سر بزرگ داشتن و ادب کردن و کرانبار کردن ستور را عیزار
درختی الواحد العیزار کنیت مرغی دراز کردن که همیشه در آب ایستاده باشد عزیر بالضم نام پیغمبری
عسر بضمتین والسکون دشواری و دشوار شدن صحیح ض قال عیسی بن عمر کل اسم ثلاثی اذا کان
مضموم الفاء جاء السکون والضم فی عینه مثل عسر و رحم و حلم العسیر دشوار عسرین درپیچان شدن کار
صحیح ک ا ف ۳ عسر بکسر الوسط لست منه عسر ان صحیحین دم بر داشتن شتر عسر خواستن وام
از غریم بوقت دست تنگی او صحیح ف ا ض ۲ و ک ۲ دشوار زادن بچه و دشوار شدن چیزی آسیب
آمدن یقال عسرت المرأة اذا عسر ولادها و عسر فی فلان ای جاء علی الیسار اعسر چپ دست اعسر
یسر آنکه بهر دو دست کار کند برابر عسرا یسرة سوشت و لا یقال اعسر ایسر عقاب عسراء آنکه بر بالای
بال چپ او بیشتر از راست باشد عسرا عسر آنکه در بال چپ وی سپیدی باشد اعسار تنگدست شدن
معاسرة تعاسر دشواری کردن با هم تعسیر عسیر هر دو مصدر است یقال و عمل الی المیسورة
والی المعسورة نزد سیبویه صفت است و گویند مصدر بر وزن مفعول نیامده و تاویل قولهم دعه الی المیسور
والی المعسور ای الی امر یوسر فیه والی امر یعسر فیه و تاویل المعقول ایضا کذلک تعسیر دشواری نقدیر
عسرة سپاه کوک بال که سپید باشد عسیرة ماده شتر که بسال نخست بار نگیرد عسیر ناقه که رام
نشده باشد انعساد شتر را نشاشد نشستن و ستم کردن و قهر کردن جمل عوسرانی وناقة عوسرانیة شتر
که پیش از رام شدن او بر آیشند عسارة بالکسر گفتار بچه از گرگ فرعل بالضم گفتار بچه از

عسکر پشته استوار عسکر لشکر عساکر ج عسکرة ای سکرة محنتی ولشکری شدن مرد معسکر بفتح الکاف
لشکرگاه عشر ده زن عشرة ده مرد احدی عشرة بکسر الشین وسکونها الی تسع عشرة بالتسکین
لاهل الحجاز والکسر لاهل نجد واحد عشر بالفتح لاغیر عشرون بالکسر وسکون ۲ بیست عشر بالضم
عشیر معشار بالکسر ده یک جمع العشیر اعشار عشر بالضم ایضا مصدر یعنی ده یک گرفتن ع ع
ف اض ۲ و بالفتح دهم شدن ع ع ف اک ۳ عشار ده یک گیرنده عاشر
مثله وایضا دهم عشر بالکسر میان دو نوبت آب خوردن اشتر و آن هشت روز باشد چون روز اول و دهم
آب دهند مابین الوردین هشت روز باشد وکذلک الاظماء کلها بالکسر ولیس لها بعد العشر اسم الا فی
العشرین فاذا اوردت یوم العشرین قیل ظمؤها عشران وهی ثمانیة عشر یوما فاذا جاوزت العشرین
فلیس لها تسمیة وانما هی جوازٍ اعشار خداوند شتر خورنده یک عشر شدن و ده تن شدن قوم اهل
وراستشتران که یک عشر خورده باشند معاشرة آمیزش کردن باهم تعاشر مثله
عشرة خویشی عشرة بالضم وفتح ۲ درخت بالجمع عشر عشرات ج ویقال ثلاث
لیال من الشهر عشر وهی بعد التسع وکان ابو عبیدة یبطل التسع والعشر الا اشیاء منه معروفة حکی
ذلک عنه ابو عبید عاشوراء وعشوراء ممدودان روز دهم محرم معشر گروه مردم معاشر ج عشیرة
قبیله و تبار مردم سعد العشیرة پدر قبیله ای من عشیر عشیره و فی الحدیث انکن تکثرن اللعن وتکفرن العشیر
یعنی الزوج لانه یعاشرها وتعاشره قال الله تعالى لبئس المولى ولبئس العشیر عشار بالضم معدول
من عشرة یقال جاؤا عشار عشار آمدند ده کان ده کان عشاری ده کزی عشراء اشتر ده ماهه
آبستن وهی الناقة التی اتت علیها من یوم ارسل فیها الفحل عشرة اشهر ویزال عنها اسم المخاض
ثم لا یزال ذلک اسمها حتی تضع حملها وبعد ما تضع ایضا ویقال ناقتان عشراوان ونوق عشار وعشراوات
یبدلون من همزة التانیث واوا التعشیر ده ماه بر آمدن بر آبستنی اشتر ده آیت کردن مصحف را
و بده آواز بانگ کردن خر یکپ دم بنو عشراء قومی از بنی فزاره اعشار ده اعشار نصیب های
قمار و چیزی دره و قوادم پر مرغ ویقال برمة اعشار اذا انکسرت قطعا و قلب اعشار جاء علی بناء الجمع کما
قالوا ثوب اقصاد تعشار بالکسر نام جائی عشنزر و عشنزرة سخت عصر ثلث لغات بالفتح وسکون الثانی
و بالضم کذلک و بضمتین روزگار عصور ج عصران شب و روز و بامداد و شبانگاه عصر ایضا نماز دیگر

وفشاردن انگور وجز آن وپناه گرفتن ودستیدن وباز ایستادن زدن کسی را ع ف ال ک س قال الکسائی
یقال جاء فلان عصرا ای بطیئا حکاه عنه ابو عبید عصر بفتحتین پناه جای وگرد وفی الحدیث مرت امرأة متطیبة
لذیلها عصر بنو عصر گروهی از عبد القیس منهم مرجوم العصری عصرة بالضم پناه ویقال هولاء موالینا عصرة ای
دنیة یعنی نزدیکان ما اعتصار تعصر پناه گرفتن بکسی قوله تعالی فیه یغاث الناس وفیه یعصرون ای ینجون
من العصرة وهی النجاة وقیل یستغلون وهو من عصر العنب وقری یعصرون ای یمطرون اعتصار بیرون کردن
مال از دست کسی باز داشتن مال از کسی ومنه الحدیث یعتصر الوالد علی ولده فی ماله ای یحبسه ایاه ویحبسه عنه
وفشاردن انگور وجز آن وبرسر طعام که در گلو ماند اندک اندک آب خوردن تا گوارا اند وفرو برد طعام را
تعصیر انعصار افشارده شدن یقال عصرت العنب واعتصرته فانعصر وتعصر واعتصرت عصیرا ای
استخرجته وقال ابو النجم تعصر منه البان والمسک انعصر یرید یعصر فخفف عصارة آنچه بفشاردن بیرون آید
از آب ومانند وجز آن وآنچه باند از ثفل عصیر یا سر خشت ویقال فلان کریم المعصر بالفتح یعنی کریم است
بوقت خواستن از وی معصر بالضم وکسر الصاد دختری که برسیدگی حیض نزدیک باشد معاصرج اعصار
برسیده شدن دختر وهی الجاریة کالمراهقة المثلام وگردباد وبادی که ابر ورعد وبرق آرد تعصیر واعصر ... فیله
عصفر بفتحتین جو بفتح الصاد والفاء اصل ... صرج عصفر رنگ سرخ معصفر معصفور گنجشک وپاره
از عصفور عصفوران دو استخوان از دو طرف رو سپ عصافیر القتب سیخهای پالان شتر وهی عواصیفها
علی القلب عصفور الاکاف وهو صوفة کذالک دان چوبی باشد که میان پیشاکند نهد عصافیر المنذر شتران
نجیب ونیکو که نعمان بن المنذر بود عطر بالکسر بوی خوش عطار بوی فروش عطر خوشبوی شدن
سح ک اف ۲ عطر عطرة نعت منه تعطر خوشبوی شدن معطیر بالکسر زن ومرد بسیار
عطرسوزنده معطار زن بسیار عطر ناقة عطرة ومعطار ای کریمة ابل معطرات اشتران روشن موی
عفر بفتحتین خاک واول آب کشت را دهند عفر بالتسکین خاک آلوده کردن عفر خاک ...
تعفیر کذالک والضا بلبستان بگل خاک آلوده کردن زن باچه بسبب فطام وخشک کردن گوشت بآفتاب
[illegible] کردن وفی الحدیث ان امرأة شکت الیه ان مالها لا یزکو فقال ما الوانها فقال سود
فقال عفری ای اختلطی اغناما بیضا فان البرکة فیها ویقال لقیت فلانا عن عفر بالضم ای بعد شهر
اعتفار بخاک آلوده شدن وشکاری را بخاک افگندن شیر انعفار خاک آلوده شدن عفیر گوشت

به آفتاب خشک کرده وزنی که به سایه چیزی ندهد و پست شور اتیده وی مشتری العفر باب صخ و سینه
که بسرخی بازند شاة عفراء گوسپندی که بر سپیدی پشم او سرخی غالب باشد و آهو بدین صفت
عفرج عفراء ایضا شب سیزدهم از ماه عفورة زمین که باهتا او را خورانیده باشند یعفور آهو بره گور
بچه لیعافیر جمع تکه از آهو اسود بن یعفر بالضم نام شاعری اذا فلته بفتح الیاء لم تصرفه لانه علی وزن الفعل
و بالضم صرفته لانه قد زال عنه شبه الفعل عفار بالفتح درخت که از وی آتش گیرند و فی المثل فی کل
شجر نار واستمجد المرخ والعفار وکشن داون و پیراستن خرمابنان و نان بی نان خورش مثل القفار
عفر بالفتح خوک نر و مرد خبیث کرش عفرة مونث عفریت دیو ستنبه و لغایت رساننده از هر چیزی
یقال فلان عفریت نفریت اتباع و عفرية نفرية بکسر العين والياء مخففتين ای مبالغ فی کل شئ وفی الحدیث
ان الله تعالی یبغض العفرية النفرية الذی لا یرزأ فی اهل ولا مال ویقال عفارية واحد مثل عفریت قال الخلیل
شیطان عفریت و عفرية والشیاطین العفاریت والعفارية فاذا سکنت الیاء صیرت الهاء تاء واذا
حرکتها فالتاء هاء فی الوقف عفرة ایضا سختی و موی قفای شیر و خروس عفرة بالضم و عفراة بالکسر گرانه
ویقال جاء فلان ناقشا عفرتیه اذا جاء غضبان معافر بالفتح حیی از همدان لا ینصرف معرفة و نکرة ثوب
معافری منسوب الیها معافر بضم المیم آنکه با کاروانیان رود و زیادت مانده ایشان خورد عفرنی شیر
و هو فعلنی اسمی بذلک لشدیدو النون والالف للالحاق و لبوة عفرناة ماده شیر استوار خلقت ناقة
عفرناة ای قوية ویقال وقع القوم فی عاثور شر و عافور شر یعنی در بدی افتادند عقرة الحر بفتحتین لغة
فی اقرة الحر یعنی سختی گرما ویقال جاء فلان فی اقرة الحر ای فی اوله عبقرین بکسرتین بیشه شیر و شیر
بیشه ویقال لکل ضابط قوی لیث عفرین و نام شهری عقر کوشک و بنای بلند و نام جای
ببابل و بنیاد و اصل هر چیزی و منه عقر الدار بالفتح والضم و خسته کردن عقر بعت منه و قوم عقری مثل جرحی
و جرحی ویقال فی الدعاء علی الانسان عقرا له و عقرا و حلقا و عقری و حلقی بلا تنوین ای عقر الله جسده
و اصابه بوجع فی حلقه و منه کلب عقور ای جراح و پشت ریش کردن ستور را و منه سرج عقر بالضم
و فتح القاف و عقرة ای معقر غیر واق ولا یقال عقور بالفتح الا فی ذی الروح و پی زدن ستور را العقیر
نعت منه و نخیل عقری و سر درخت خرما بریدن و باز داشتن از رفتن یعع ف ا ک ۲
یقال عقرت لی ای اطلت حبسی کانک عقرت بعیری فلا اقدر علی السیر تعقیر سخت خسته کردن تا قیر

اصول دار و بلد واحدها عقار بالفتح والتشدید معقر نام شاعری تعاقر لی کردن اشتر ابهارات
معاقرة در دشنام دادن و بچاکردن یکدیگر را و پیوسته بودن بشراب و در هر چیزی و کاری ومنه العقار
ومنه المعاقرة لانها ما قربت الدن اعتقار لنگ شدن پشت ریش شدن ستور عقرة بالضم و فتح ۲ شیء که زنان
با خود دارند تا آبستن نشوند ومنه قولهم عقرة العلم النسیان عقار بالفتح آب و زمین و درخت خرما و رخت
و اسباب خانه عقار ایضاً نوعی از جامه عقار بالضم نوعی از جامه سرخ رنگین عقیرة ساق پی زده و آواز بلند
یقال رفع فلان عقیرته ای صوته کانه قطعت احدی رجلیه فرفع رجلیه و یقال الضبا ما رأیت کالیوم عقیرة وسط
قوم للرجل الشریف یقتل عقر تعقیرا پیاپی زدن پاسپاس از دهشت ع ک ا ف ۲ ومنه قول
عمر حتی اذا تعقرت حتی خرت الی الارض ما تقر سگ ازدده بلند و زن نازاینده و هر دو که او را فرزند
نشود عقر بالضم کابین که بشبهه وطی واجب شود و نازاینده شدن زن ع ک ضمهما بیضة العقر تا به
خروس و این لفظ را در هر چیز نادر بود و عطیه و تحفه که یکبار اتفاق افتد از جائی که امید نباشد و با تبذال
استعمال کنند عقر النار و عقر الدار میانه و معظم آن عقر الحوض جای آب خوردن ستور از حوض اعقار
ج اعقار با آسیب رسیدن شدن کسی و دهشت دادن کسی را ناقة عقرة شتر که از عقر آسیب خورد
و یقال لقحت الناقة عن عقر یعنی پس از نازایندگی آبستن شد عنقر بفتحتین اصل هر چیزی اجمال العنقر
القصب ای اصله ... ای اصله و عنصره ... بلاد تعنی عنقرة هلاک کردن عکس میل کردن عکر
بجائی ع ف ا ک ۲ و بازگشتن بحرب والعکرة الکرة وفی الحدیث قلنا یا رسول الله
نحن الفرارون فقال علیه السلام انتم العکارون و انا فئة المسلمین ج بازگردانیدن شتر خدا و نادر را
بسوی اهل وطن خود اعتکار در آمیختن تاریکی یقال اعتکر الظلام ای اختلط کانه کر بعضه علی بعض من
بطء انجلائه و بسیار شدن باران و یقال تعاکر القوم ای اختلطوا عکر بفتحتین دردی زیت و شراب
و تیرگی آب که در تک حوض ماند و دردی ناک شدن روغن و جز آن ع ک ا ف ۲
شراب عکر گشت ماننده ای کدر تعکیر در آمیختن دردی بشراب و روغن و مانند آن عکرة بفتحتین شتر
گله از پنجاه تا صد و قال الاصمعی الخمسون الی الستین والسبعین و من زبان عکر ج اعکار دردی ناک
کردن و ضد او بدگله شتر شدن عکر بالکسر اصل هر چیزی مثل عتر یقال رجع فلان الی عکره ای اصله و باع
اسی اصل الرعد وفی الحدیث لما نزل قوله تعالی اقترب للناس حسابهم تناهی اهل الضلالة قلیلا

ثم عادوا الی عکرهم ای الی اصل بنائهم الردی عمر بالفتح والضم زندگانی در زیستن ع ک ا ف ٢
ومها مصدران علی غیر قیاس قیاس مصدره التحریک ویستعمل فی القسم احدهما وهو المفتوح فاذا ادخلت
علیه اللام رفعته بالابتداء فقلت لعمر الله واللام لتوکید الابتداء والخبر محذوف ای لعمر الله قسمی والعمر الله
ما اقسم به فان لم تأت باللام نصبته نصب المصادر وقلت عمر الله ما فعلت کذا وعمرک الله ما فعلت ومعنی لعمر الله وعمر الله احلف
ببقاء الله تعالی ودوامه واذا قلت عمرک الله فکانک قلت بتعمیرک الله ای باقرارک له بالبقاء
وربما جاء للدعاء کقولک عمرک الله ای سألت الله ان یطیل عمرک عمر ایضا گوشت میان دندان
عمورج ونام مردی وآنرا با واو نویسند فرقا بین عمر وعمر در حالتی الرفع والجر وبغیر واو فی النصب لان
الفارق ثابت بینهما وهو عدم الالف فی عمر وثبوته فی عمر اعمر ویه نام کسی چون سیبویه ونفطویه معرفة مرکب
من کلمتین بنی علی الکسر لان آخره اعجمی مضارع للاصوات فشبه بغاق وینون فی النکرة یقال مررت بعمرویه
وبعمرویه آخر ذکر المبرد فی تثنیة وجمعه العمرویهان والعمرویهون وذکر غیره ان من قال هذا عمرویه ورأیت عمرویه
فاعربه وثناه وجمعه ولم یشترطه المبرد عمرة بالضم یکی از ارکان حج واصلها من الزیادة وزفاف زن هم در
خانه زن واهل وی وعرس آنرا گویند که زن را بخانه خویش آرد عمرج ونام مردی وهو معدول عن عامر
ولا ینصرف فی المعرفة عمارة بالکسر ابادانی وآباد کردن ع ف اض ٢ عامر آباد بمعنی معمور مثل ماء
دافق ای مدفوق عمارة ایضا قبیلة عمیر جای معمور وجامه تخته بافته نحو عمرة بانگ وفریاد یقال ترکت القوم
فی عمرة ای فی جلبة وصیاح اعمار العمری دادن چیزی کسی را چون سرای یا زمین جز آن گویند آنچنان باشد تا
که گویند این سرای ترا باشد تا من زنده ام یا تو زنده معمور یافتن ج در دعا گویند اعمر الله بک منزلک
وعمر الله بک ایضا یعنی معمور دارد خدای تعالی جای ترا بتو وگویند اعمر الرجل منزله اعتمار زیارت کردن
آوردن عمامه عمارة بالفتح هرچه بسر نهند چون دستار و کلاه و تاج وجز آن عمار بالفتح ریحان یعنی مجلس الشراب عمارة بالضم نام مردی
عمار البیت باشندگان خانه تعمیر زندگانی دراز دادن وبقای دراز موصوف کردن کسی را وقوله
واستعمرکم فیها ای جعلکم عمارها معتمر جای فراخ آب وعلف ودی معمر بفتح المیم نام مردی عمران ابوبکر وعمر رض
قال قتادة العمران عمر بن الخطاب وعمر بن عبد العزیز وزعم الاصمعی عن ابی هلال الراسبی عن قتادة انه سئل
عن عتق امهات الاولاد فقال اعتق العمران فما بینهما من الخلفاء امهات الاولاد ففی قول قتادة انه
عمر بن الخطاب وعمر بن عبد العزیز لانه لم یکن بینهما ابی بکر رضی الله عنه خلیفة وقال الفراء لقد قیل

وادی قیل عمر بن عبد العزیز لانهم قالوا لعثمان رضی یوم الدار نسألک سیرة العمرین یعنی ابا بکر و عمر رضی الله تعالی
عنهما فقال ان آبائی العمران عمرو بن خویلة الفزاری و عمرو بن جابر بن بلال الفزاری یعنی اما سیرتنا لکان العمور
یعنی یا سید قبیلهٔ آنم عامر گفتار عامران عامر بن مالک بن جعفر بن کلاب و عامر بن الطفیل بن مالک بن جعفر
بن کلاب عنبر گروهی خویشی پدر قبیلهٔ از بنی تمیم بلعنبر نیز ... ان اعنی بنو العنبر حذفت النون
... عنبر خرمگس عنترة نام مردی عورة اندام شرم مرد و زن ... از نمودن و دیدن آن شرم آید
عورات ج و تحرک الثانی ... فی لغة ... الاحیاء ... واوتر العضهم علی عورات النساء
... رخنه و جای ترس لشکر ... عورات الجبال شقوقها اعور زاغ و یک چشم
... بخود نرسد عوران بالضم ج و فی المثل ... اعور ... تخلف ... العبد المحمود بمعنی ... المبدل
... اعور عور ... یک چشم شد ... عورة ... یک چشمی ... ک ... اف ...
... بالاعلال و عورت عینه بالتصحیح وانما صحت الواو فیها لصحتها فی اصلها وهو اعورت ...
... حذفت الزوائد یعنی الالف واللام ... فبقی عور ویدل علی ان ذلک اصله مجی اعور
علی هذا مثل اسود سیود و احمر ... ولا یقال فی الالوان ... کذلک قیاسه فی العیوب
... فی عرج و عمی ... عورت عینه ... عوره ای اخذه و ذهب
... الدراهم ... یقال ما له من المال عائرة عین ای ... کثرة
... فلانة ... اندازه دری را ندانی ... چشم و خاشاک
... عوار ... یک چشم ... نام جانی ... عوار
بالفتح ... عوار بالضم ... خاشاک در چشم ... عوار ... عاریة با تشدید
... منسوبة الی العار ... عواری ... استعارة بعاریت خواستن و
... اعوار ... مکان معور جای ... از دزد و قطاع ... اعور لک الصید
... الفارس اذا بدا فیه موضع خلل للضرب و یک چشم کردن ... یک چشم کردن واز
... گفتن ... تعوره عن فلان ... الامر
... عین ... چشمهای ... پیدا کردن ...
... دیگر ... کردن اعتوار ... دست گردانیدن چیزی ... تعاور ...

عهر بالتحريك والاسكان زنا كردن ع ف تعهّر مثله عِهر بالكسر زنا وفي الحديث الولد للفراش وللعاهر الحجر
امرأة عاهرة ومعاهرة ومسافحة تعيهرت اي زانية عَيهر كور خر و الي را گويند عَيهرة مؤنث اعيار عيّور ار بالمد
عُيُورة ج قبيح ومنه قولهم عَير بعير زيادة مشددة كان الغاية من شئ اذا اتت وقام آخر
لا زد القوم عشرة ... ونام كوهي بمدينه وفي الحديث انه ... الى ثور و تندي ميان پيكان و
تيري سر كتف و تندي پشت پاي و تندي اندرون گوش و خط سپيد ميان برگ و مرغي چون
كبوتر و اعير المرأة نيز گويند ورفتن و بيك گوشه بيرون شدن ناقة تطلب فحل بهر سو رفتن اسپ
بچه اكردن ع ف اك ۲ فرس عَيّار نعت منه و يقال للموضع الذي لا خير فيه هو كجوف
عير يعني وادي هيچ خيري نيست لانه لا شئ في جوفه ينتفع به و عير العين جفنها ومنه قولهم فعلت ذاك قبل عَير
اي قبل لحظ العين قال ابو عبيدة و لا يقال افعل ذاك و يقال فلان عُيير وحده للمعجب والمتكبر الذي لا يري
الا نفسه و ان شئت كسرت اوله و لا يقال عويربا و اعارة بعلت واشتن اسپ را فرس معار نعت منه
و يقال اسم عَيّار و رجل عَيّار لما كان كثير التطواف والحركة و يقال عار في الارض يعير اي ذهب عار الرجل
في القوم يضربهم مثل عاث ومنه العَيّار تعار بكسر التاء نام كوهي تعيير سرزنش كردن عار دشنام عيب معايب
اي معايب معايرة راست كردن ترازو و پيمانه بعد اسپ با يكديگر اعيب كردن معيار بالكسر اندازه و پيمانه و چاشني
كردن زر و سيم نبات عيير بالكسر اي عيران بالفتح اشتر تيز رو كه گور خر ماند در سرعت عير بالكسر كاروان
شتر كه غله كشند عيرات ج فصل الغين المعجمة غثير غلط ع غُدري منسوب الي بني عبد الدار التعجم
من الغضب ما انتقص ما وه و بقي في قشره غثمر ركستاخي است جلا دلي تغثمر جفا و درشتي غثير نام ز
غدر دليري و باران سخت غدران و تغثم غدر المكان و اغتدر بسيار شد آب آن ع ك اف ۲ عاد در و مكو
غدار السلاح و كذاب و اشتكى الناس باليمين للفتنا دو ومنه الوطار من غدار و تغمور غدار او غدار او غدر المطر شدت نعت منه
و اغتدر المكان ابتل من المطر غيدهور شتر باده تيز رو بلد غدانه شهر بسيار فراخ غسجر
تيز نگريست غسجر الابل استمرت في سيرها و غسجر اللحم ملحه غسجر گجعفر نمك و منه غسجرة جنبت غضنفر الجلد
غضمور دولاب يا دلو آن الغضوبرا ملوه و قال الجد با يه بالي اي الغضوبه تومند سطبر بزرگ سنگي است
بزرگ كه بدان سنگ ريزه ها بشكنند و گرگ نر و هي غضوبة غضيار بالفا سنگ آسيا و سنگي كه گازر
ميان پارچه رنگين زند غضبر الكلب اشتاسد غضرحي از يمن و سمعت غضر گاهي خبر اما خبر

عجنس کلمة تاج بهایی مغز کرده بر ان ع ح ف ا ض ۲ عصفر بچیل شکل عصفور دولاب ولیس بتصحیف
العصفور عظر الشیء بکره داشت آنرا ع ک ا ف ۲ وعظر السقاء پر کرد آنرا واعظره الشراب
کلّه فثقل فی جوفه یعنی شراب ناگوارائی کرد او را در شکمش گرانی نمود والعظور الممتلی من ای شراب
کان عظار ج العظارة بالکسر الامتلاء ومنه عظاری بالفتح نرهای ملخ عظیر کاروان وبه تخفیف کوتاه وتوانا ای سطبر
وتند ومه جلق وعظرة کرنخة شترماده الصیاق وعفر السبق من الاضداد وقد یکون بالناقة عرق العظر فیقطع فتلقح
عفضر کجعفر سطبر روجلد باز ومرد بسیار غوغا کننده در باطل واسپ سالم بن عامر وعفضر رجل من الجن
وبانه العفیة المعروفة تنسب امرؤ القیس عقنقصه دابة تیفز من اکلها عکبرة زن درشت خلقت وعکبر او
بفتح الباء وتقیصر وهی النسبة عکبرادی وعکبری وعبد الله بن اکبر کجعفر محدث والعکبر بالکسر شی تجی به النحل
علی افخاذها واعضادها فتجعله فی الشهد مکان العسل عکابر نرهای موش دشتی عمیدر کودک نابک
اندام بسیار بال عمیطر السفیانی الخارج بدمشق ایام محمد الامین عنجیر کاز زن دلیر عنجورة مردی بود که نیز
او را عنجیر یا عنجوره گفته میشد بخشم می درآمد والعنجیرة ذکر فی س ج ر عنصر بفتح الصاد وضمها الداهیة
والهمة والحاجة وذکر فی ع ص ر عنقر بفتح القاف وضمها بلخ او بادام اسپید بیخ فی اراول ما ینبت منه
وبه غض وقلب درخت نیز واصل مرد واولاد الداد بالقین لنضارتهم وبالضم شترماده است مشهور که بچه
نجیب می آورد عنقرة مادهای باشد ونام زنی عنکرة شترماده کلان

فصل الغین

غبار بالضم غبرة بفتحتین گرد غبرة بالضم تیرگی اغبرار تیره رنگ شدن غبراء زمین ونوعی از نبات
ونام اسپ قیس بن زهیر غبراء درویشان وطأة غبراء دشوار ای مانند غبیراء بالمد آب ارزن که مست کند
غبر بالضم باقی شیر در پستان اغبار ج غبر الحیض بقایاه ویقال غبر المرض وکذلک غبر اللیل غبور باقی ماندن
وگذشتن وهو من الاضداد ع ف ا ض ۲ والغبر بالتحریک اندمال الجرح علی فساد ثم ینتقض
بعد ذلک ومنه سمی العرق الغبر لا ینقطع لانه ابدا ینتقض واهتیاء الغبر بلای بزرگ اغبار گرد برانگیختن وجد کردن در طلب
حاجت وسخت افتادن باران برزمین یقال اغبرت السماء تغبیر گرد انگیختن تغبر گرفتن باقیمانده چیزی
غبیر مثل غمر نام مردی غشرة بالضم تیرگی که بسبزی بازرند اغثر لعت منه وچیزی لاده وفرومایه غثراء مؤنث منه
غثر بالضم ج مثل احمر وحمر وغمر غثیرة کذلک وفی الحدیث رعاع غثرة بفتحتین هکذا یروی وتری اصله
غثرة فحذفت منه الیاء وقولهم کانت بین القوم غثیرة شدیدة قال ابن الاعرابی هی مداوسة القوم بعضهم بعضا

في القتال مغثور بالضم لغة في مغفور وهو شيئ يسيل من الغُثر وادا اثر ميشت مثل الضمغ حلو كالعسل يوكل وله
ريح كريهة مِغثَر بالكسر لغة فيه مِغفَر جامه دشت تباه باقه غَدر بے وفائی کردن وقد غدر به فهو غادر وغُدَر
بالضم ايضا واكثر ما يستعمل هذا بالنداء في الشتم يقال يا غُدَر وفي الحديث يا غُدَر الست اسعى في غدرتك
ويقال في الجمع يا آل غُدَر غَدَر بفتحتين جاي دشت سنگناک ... جاي گذاره ودر زمين ... شدن
شب ع ك ا ف ١٢ - اغدار مثله يقال غدرت الابل ... غدرت ... في مغادرة ...
ماندن شتر از گله وگوسپند از رمه اغدار متعد منه غديرة شتر وگوسپند پس مانده وگيسوي بافته غدائر ج
ثبت الغدر اي ثابت في قتال او كلام يقال ما اثبت غدره اي ما اثبته في الغدر يقال ذلك للفرس
والرجل اذا كان لسانه يثبت في موضع الزلل والخصومة مغادرة ماندن وگذاشتن غدير آبگير فعيل
بمعنى مفعول من غادره السيل او مفعول من اغدره ويقال هو بمعنى فاعل لانه يغدر باهله اي ينقطع عند شدة
الحاجة اليه غُدران غُدُر بضمتين ج غُندَر بضم الدال وفتحها نام مردے غذمرة بالذال المعجمة خشم
وبانگ کردن وفرياد يقال سمعت لفلان غذمرة اي صخبا وصياحا مثل زمجرة تغذمر کذلک ويقال
فلان ذو غذامير والغذمرة ايضا مثل الغشمرة ومنه قيل للرئيس الذي يسوس عشيرته بما شاء من ظلم وعدل
متغذمر غذمرة وهي ايضا لغة في الغذرمة وهو بيع الشيء جزافا والغذامر في الغذارم وهو الكثير من الماء
حكاها ابو عبيد غَرّ شکن جامه وتور دپوست يقال طويت الثوب على غَرّه اي على كسره الاول غُرور بالضم ج
وايضا فريفتن ع ف ض ١٢ يقال ما غرك به اي كيف اجترأت عليه ما غرك منا اي من
اوطاك عشوة فيه غَرور بالفتح فريبنده ومنه قوله تعالى ولا يغرنكم بالله الغرور وآنچه بدان غرغره کنند از دوا
وجز آن هو مثل اللعوق والسعوط غُرّة بالضم سپيدي پيشاني اسپ بزرگ تر از درمي يقال فرس اغر
ورجل اغر اي شريف والاغر الابيض ايضا وقوم غُران بالضم وغُر اي بيض وهو غرة قومه اي سيدهم وهم
غُرر قومهم اي سادتهم غرة الشهر اول ما غُرَر الشهر ثلث ليال من اوله وغرة كل شيء اوله واكرمه والغرة
ايضا العبد والامة وفي الحديث قضى رسول الله صلعم في الجنين بغرة فكانه عبر عن الجسم كله بالغرة غِرّ بالكسر
کارنا آزموده رجل غِرّ وغرير وجارية غِرّة وغريرة والجمع للغر اغرار وللغرير اغراء غرارة بالفتح مصدر منه ع
ف ك ١٢ غِرّة کارنا آزمودگي وغفلت يقال كان ذلك في غرارتي وغرتي اي في حداثتي
اغترار بغفلت افتادن يقال اغتررت بالرجل وبر غفلت کسي آمدن يقال اغتره اي اتاه على غرة منه

وفیه لغة شنشن یقال اغترّ غریر خوی نیکو یقال للرجل اذا شاخ ادبر غریره واقبل هریره ای ساء خلقه
وقولهم انا غریرک من فلان ای لن یاتیک منه ما تغترّ به غَرَر بفتحتین ای خطر ونهی رسول الله صلی الله علیه
وسلم عن بیع الغرر وهو مثل بیع السمک فی الماء والطیر فی الهواء غِرار بالکسر کمی هر چیزی یقال غرار اللبن غرار النوم
ای نقصانهما وقلتهما وفی الحدیث لا غرار فی صلوة وبیان لا یتم رکوعها وسجودها و روش یقال رمیت ثلثة
اسهم علی غرار واحد ای علی مجری واحد یک تیر یقال ضرب فصاله علی غرار واحد ای مثال و شتاب یقال
اتاه علی غرار ای علی العجلة وتیزی شمشیر و هر چیزی و مقدار یقال هذا الیوم غرار شهر ای طول شهر و کم شدن
شیر عن الاصمعی وقال ابن السکیت غارت الناقة ای نقصت ونقصت الدرّة وفی المثل سبق درّته
غراره یقال ناقة مُغار بالضم و نوق مغار بالفتح غیر مصروف ابو زید غارت السوق غرارا ای کسدت وغرت السوق
ومیته ای نفقت و خورد دادن مرغ چوزه را ع ف ض ۲ یقال غرّ الطائر فرخه غرارا ای زقّه غِرارة
بالکسر هم غرائر عج والثلثه [illegible] بالتغریر خود را در خطر افکندن یقال غرّر بنفسه تغریرا وتغرّة کما یقال حلّل تحلیلا
وتحلّة وعلّل تعلیلا وتعلّة و بر آمدن دندان کودک یقال غرّرت ثنیة الغلام ای طلعت مُغارّة غرار کاشدن
وکم شیر شدن غرغرة آمد شد کردن آواز در گلو و جان در حلق ویقال الراعی یُغرغِر بصوته ای یردده
فی حلقه وتغرغر عینه ای تتردد غِرغِر بالکسر مرغ دشتی غرغرة یکی غُرغُرة بالضم سپیدی پیشانی اسپ و رجل
غرغرة الصیاح شریف غریات منسوب الی الفحل غزارة بسیاری و بسیار شدن ع ح بضمهما غَزر
مثال ضرب بسیار والجمع غُزر بالضم مثال جَون وجُون ویقال معروف غزیر ای کثیر وناقة غزیرة کثیرة اللبن ونوق
غزار اغزار خداوند شتران بسیار شیر شدن تغزیر بهره و نوبت یکبار دوشیدن شیر غشمرة [illegible]
کار کردن وغشمر السیل ای اقبل وتغشمره ای اخذه قهرا و رایته متغشمرا ای غضبان غضارة گل خوشبوی
بر چسپان غضارة العیش خوشی زندگانی وبنو فلان مغضورون وهم فی غضارة و غضراء من العیش ای فی
وخصب ویقال اباد الله غضراءهم یعنی اهلک الله طیب عیشهم غضراء گل سبز یقال انبط فلان بئره
فی غضراء غضر برگشتن از چیزی ع ف ک ۲ و باز داشتن غاضر پوست نیکو پیراسته
غاضرة قبیله از بنی اسد و حیی از بنی صعصعه و بطنی از بنی ثقیف غضور بسکون الضاد نبات و نام آبی
[illegible] پیمانه [illegible] سازند شیر و مرد و زشت غفر پوشیدن و آمرزیدن غفران بالضم مغفرة
کذلک ویقال غفرت المتاع ای جعلته فی الوعاء و تازه شدن جراحت و باز گردان شدن بیماری

ع ف ا ک ۲ غفر بفتحتین لغة فیه ع ک ا ف ۲ و یکی از منازل ماه و آن سه ستاره است
در میزان و موی زرد ساق و پیشانی زن بفتحتین مثله و ایضاً سپید آوردن جامه یقال غفر ثوبک بالکسر
واغفار ثوبک و یقال اصبغ ثوبک فانه اغفر للوسخ ای احمل له غفر المریض ای نکس و امة مغفرة و الجمع مغفرات
غفر بالضم موی پشتش جنبرے یقال اغفر و اذا الامر بغفیرته ای اصلحه بما یصلح غفار بالضم موی زرد ساق
پیشانی مغفر زره خود بلیس تحت القلنسوة عن الاصمعی استغفار آمرزش خواستن یقال استغفر الله لذنبه و من
ذنبه فغفر له ذنبه و اغتفر ذنبه فهو غفور یعنی آمرزگار و الجمع غفر غفیر و الجماء الغفیر ای جاؤا بالجم
الشریف و الوضیع و فیهم کثرة و الجماء الغفیر ینصب کما تنصب المصادر التی فی معناه ... و ادخلوا فیها الالف و اللام فی
قولهم اورد ها العراک ای اوردها عراکا و یقال ما فیه غفیرة ای لا یغفرون ... بالکسر ... کہ زیر
مقنعه افگند بجهت وقایت مقنعه از ریم و چرپش سر یا پاره که گوئی بر پاره دیگر بسته است و ایضاً تغفر
تکون علی الحز الذی یجری علیه الوتر و بنو غفار من کنانة رهط ابی ذر الغفاری مغفور بالضم مثل مغثور نوعی از
ریمث و سلم و طلح و جز آن مغفر بالکسر و مغثر کذلک عن الکسائی یقال قد اغفر الرمث و یقال ما احسن
مغافیر هذا الرمث یقال خرجنا نتمغفر نتمغفر متمغفرا و نتمغفر متمغفرا اذا خرجوا یجتنونه من شجره غمر آب بسیار و فرو
گرفتن چیزے به بسیاری و انبوهی چیزی یقال غمرة الماء یغمره ای علاه و غمره القوم اذا علوه شرفا
و اسپ نیک دو در یائی بسیار آب یقال فرس غمر و بحر غمر و بحار غمار بالکسر و غمور بالضم و رجل غمر الخلق
مرد فراخ خوی جوانمرد و قوم غمار و غمور غمورة مصدر هذه الاسماء یقال ما اشد غمورة هذا النهر و هذا الرجل
غمرة الشی شدته غمرة مثل غمرة مثال غمر ج مثل نوبة و نوب و ایضاً قدح خرد و تغمر ای شرب دون الری
و غمرات الموت بفتحات شدائده غمرة ایضاً انبوهی مردم و بسیاری آب غمار بالکسر ج و یقال
دخلت فی غمار الناس بالکسر و الضم ای فی زحمتهم و کثرتهم غمر بفتحتین و سکون ۲ گول مغمر مثله اغمار ج غمارة
بالفتح مصدر ع بضمهما غمرة زن گول و نوعی از طلا که زنان بر روی مالند یقال منه غمرت المرأة وجهها
و تغمرت ای طلت به لیصفو لونها معامرة بیکدیگر در آویختن بی باک و هم رجل مغامر ای مقتحم للمهالک غمر
بالکسر تشنگی و کینه غمر بالتسکین مع التحریک مصدر منه ع ک ا ف ۲ یقال غمر صدره علی غمر
بفتحتین ایضاً بوی گوشت و چربش گرفتن دست ع ک ا ف ۲ و منه بشدید الغمر یعنی دست
مال و یقال غمرت یدی من اللحم فهی غمرة ای زهمة غامر زمین که زیر آب مانده باشد و هو خلاف عامر و قال الک

بمعنی مفعول کما یقال سرّ کاتم وماء دافق ای مکتوم ومدفوق وانما بنی علی فاعل لیقابل به العامر ومال المستغنیة
الماء من الفلوات لا یقال له عامر غمیر گیاه سبز که در زیر گیاه خشک برآمده باشد الغمار فرو شدن به آب
غور زمین پست و زمین تهامه و نزدیکی یمن و آب فرو خورده یقال ماء غور ای غائر وصف بالمصدر
کما یقال ضرب وماء سکب ... و مع سر خیزی فرو خوردن آب فرو شدن چشم بمعنی غؤور بالضم مثله و بغور شدن
و فرو شدن آفتاب و گرم شدن روز و منفعت رسانیدن یقال غاره یغوره و یغیره بخیر اے نفعه
ویقال اللهم غرنا منک بغیث ای اغثنا به غار سیج مغار مغارة بفتحهما مثله و ربما سمّوا مکانس الظباء مغارا و تصغیره
غُوَیر و فی المثل عسی الغویر ابؤسا قال الاصمعی اصله انه کان غار فیه ناس فانهار علیهم فصار مثلا لکل شیء
یخاف یاتی منه شر وقال ابن الکلبی هو ماء لکلب و لشکر یقال التقی الغاران ای الجیشان والغاران
البطن والفرج ایضا و نوعی از درخت و منه دهن الغار درشتک غیره مثله غارة اسپان غارت کننده
وهو الاسم من الاغارة ایضا بمعنی غارت و یقال حبل شدید الغارة ای شدید الفتل اغارة غارت و تاراج
کردن یقال اغار علیه یغیر اغارة ومغارا مغاورة غوار کذلک یقال غاورهم فهو مغوار و مغاور ای مقاتل و یقال
جنبش مغیر و خیل مغیرة و رسن تافتن یقال اغرت الحبل فهو مغار و یقال اغار فلان اهله ای تزوج
علیها یعنی بر ایشان آورد او را و سخت دویدن و منه قولهم اغار اغارة الثعلب اذا اسرع و یقولون اشرق
ثبیر کیما نغیر ای نسرع للنحر و بغور شدن و ناس یقولون اغار و انجد فاذا افردوا قالوا غار بغیر الالف کما قالوا
هنانی الطعام و مرانی فاذا افردوا قالوا امرانی قال الاصمعی اغار ای اسرع وانجد ای ارتفع ولم یرد الی
الغور ولا نجد ولیس عنده فی اتیان الغور الا غار بلا الف تغویر بغور شدن غورا و غزا بمعنی و نیم روز خفتن
یقال غوروا ای انزلوا للقائلة قال ابو عبید یقال للقائلة الغائرة استغارة پیه گرفتن و فربه شدن
و آماس گرفتن جراحت و ریش تغاور یکدیگر را غارتیدن غیرة بالکسر بمعنی میرة یعنی بار کشی غیار
مصدر منه یقال غار اهله و یغیرهم اے یمیرهم و دیت و منه یقال غارنی الرجل یغیرنی و یغورنی اے
اعطانی الدیة من الغیر بالکسر و فتح الیاء دیة و قیل انه واحد و جمعه اغیار غیر ایضا اسم من غیرت الشیء
فتغیر غیرة بالفتح رشک خوردن غیرة و غار کذلک یقال غار الرجل علی اهله یغار و هو غیور و غیران و جمع غیور
غُیُر بضمتین و جمع غیران غیاری بالفتح والضم رجل مغیار بالکسر و قوم مغاییر و امرأة غیور و نسوة غیر بضمتین
و امرأة غیری و نسوة غیاری بالفتح غیر ایضا منفعت رسانیدن و باران دادن عیر عن الکسائی ...

ویقال غارهم الله بخیر یغیرهم ویغورهم وغار الغیث الارض ای سقاها ویقال اللهم غرنا بخیر بالضم والکسر
ارض مغیرة ومغیورة بالفتح فیهما ای مسقیة وغیر الیناء بمعنی سوی یعنی جز وهی کلمة یوصف بها ویستثنی فان
وصفت بها اتبعتها اعراب ما قبلها وان استثنیت بها اعربتها بالاعراب الذی یجب للاسم الواقع
بعد الا وهی فی الاصل صفة والاستثناء عارض قال الفراء بعض بنی اسد وقضاعة ینصبونها اذا کان
فی معنی الا تم الکلام قبلها او لم یتم یقولون ما جاءنی غیرک وما جاءنی احد غیرک وبمعنی لا غیر آید کقوله تعالی
فمن اضطر غیر باغ ولا عاد ای جائعا لا باغیا نصب علی الحال وکذلک قوله تعالی غیر ناظرین اناه
وقوله تعالی غیر محلی الصید مغایرة غیار بمعنی مبادلة وبدال یعنی معاوضه کردن در بیع تغایر دیگر
شدن غمیم غبا شیر روشنی که میان شب و روز باشد الغبیرة کسفینة دقیق یطبخ
بلبن ثم یحلی بالزعفران غیدر مثله واغتدر اتخذها غیذار خر غیار بیرج میده بدی وزیاده گویی و آشفتگی
غشم سخت گرفتن غرضها ... کلفت کار شده آمیخته تغمیر چیزی که یاد دار در عید انداخته باشد
وتغبر الفحل الناقة علی غیر ضبعة وتغشر الامر التبس واختلط وتغشر الغزل التوی تغشر الغدیر وقع فیه العیدان
الغضنفر کسفرجل الاسد الشدید الغلیظ غضافر کعلابط الاسد وغضنفر گرانی کرد غضفر سخت وثبت وغضفر
تقدیم النون مثله القطر ... غطر سید سخی غطیر بالکسر بادشاه بدراو بالضم کوتاه سطبر پایه گوشت میانه
غمجار بالکسر ... که بر کمان ... چسپانند تا قوی شود وقد غمجر ... المطر الروضة بالکلاء وغمجر المطر
الماء تابع جرعه غمیذر ... آمیزنده در کلام ... خود و ... چیزی ... ناز ... فرمت
... از حیوانی ... غنجار بالضم لقب عیسی بن موسی التیمی البخاری ومحمد بن
احمد البخاری صاحب تاریخ بخارا غنا فر ... غیشر بالیاء ... رغبت آب
نوشید وغیشرة ... بسیار ... وقنفذ دشنام است بلفظ نادان
باکول باگران جان ... یا کس ... غندر ... وقنفذ ... سطبر ... قال ... یا غندر
وهو لقب محمد بن جعفر البصری لانه اکثر من السؤال فی مجلس ابن جریج فقال له ما ... یا غندر ... فصل الفاء
فارة موش فار ج ... در ... گرد آید ... ناف مشک و بوی خوش
که از مشک آید چون گل خوشبوی خورده باشد یقال لها فارة الابل مکان فئر جای موشناک مفارة
زمین موشان فتور سستی آوردن ع ف اض ۲ فترة سستی و زمان میان دو پیامبر

فتر بالکسر میان دو انگشت ... و ابهام ... تفکر یقال بقیت منه الفتکرین بالفتح والکسر ای دیدم از وی

شنیها و عجبا فاثور خوان سنگ رخام و مانند آن یقال هم علی فاثور واحدة ای علی مائدة واحدة ...

و نام جائی فجر آب براندن یقال فجرت الماء فانفجر و فجرته للمبالغة فتفجر فجر الفجر سپیدی آخر شب فجرة

بالضم موضع آب از زمین مفاجر الوادی مرافضه منفجر الرمل طریق یکون فیه فجور بالضم میل کردن و دروغ گفتن

و بی فرمانی نمودن و تباهی کردن فجر ... جوانمردی و کرم فجار بالکسر روزی از روزها که میان قریش

و قیس بن عیلان حرب افتاده بود فجار بالفتح اسم للفجور مبنی علی الکسر مثل قطام یا فجار ای یا فاجرة فخر

بالسکون والحرکة افتخار فخور نازیدن ... تفاخر دو گروه با هم نازیدن فخیر مثل خصیم آنکه

با او فخر کنند تفخر بزرگی نمودن ... ای متکبر مفاخرة برابری کردن در فخر یقال فاخرته ففخرته افخار تفخیر فزون

داشتن یکی را بر دیگری در فخر یقال افخرته علیه ای فضلته علیه فی الفخر ... مفخرة

بالفتح ... [illegible] ... پستان تنگ سوراخ فاخر گران ...

... [illegible] ... الفخر ...

... [illegible] ... فدر ... سیر و بزرگ فدر ... بالسکون ... مقدرة موضعه فدر بالضم

باز ایستادن ... [illegible] ... بالکسر ... سنگ بزرگ ... سینه

... بالکسر ... فرار ... دندان ... ستور ...

... [illegible] ... ستور ... تگ ...

... [illegible] ...

... [illegible] ... قریش ... گروه ...

... [illegible] ... بالضم ... ای ...

... [illegible] ... فرسا ... قال ابو عبیدة ... علی

... [illegible] ... فی المثل ان الجواد عینه فراره بالفتح والضم ای ...

... [illegible] ... فرز بالکسر ... سپید ...

... [illegible] ... جامه ... جامه ...

... [illegible] ... شدن ... فرز ...

فزارة بالفتح نام مردے کہ پدر حی بود از غطفان فزاری منسوب بوی فسر بیان کردن معنی سخن فسر
ع ف اک ۲ تفسیر مثله و بدلیل آب نگریستن طبیب تفسیره کذلک استفسار بیان خواستن
فطر بالضم سماروغ سپید بزرگ فطرة یکی فطور فطوری بالفتح روزه کشائی افطار روزه کشادن فطر
اسم منه بالکسر و یقال رجل فطر و قوم فطر ای مفطرون و هو مصدر فی الاصل و یقال رجل مفطر و قوم مفاطیر
مثل موسر و میاسیر تفطیر روزه کشا یانیدن فطر بالکسر آفرینش فطر بالفتح آفریدن و آغاز کردن و منه
فاطر السموات والارض و شکافتن یقال فطرته فانفطر ای شققته فانشق و فطر ناب البعیر طلع فهو بعیر
فاطر و تفطر ای تشقق و سیف فطار بالضم ای فیه تشقق و شیر دوشیدن بانگشت سبابه و ابهام فطیر کردن
عجین را صح ف اض ۲ یقال عندی خبز خمیر و حیس فطیر ای طری فطیر خلاف خمیر یعنی ناخاسته
و یقال ایاک والرای الفطیر فکل شیء اعجلته عن ادراکه فهو فطیر فغر گشاده شدن دهان و کشادن فغر
لازم متعد یقال فغر فاه فتحه و فغر فوه انفتح فاغرة بیخ نیلوفر انفغار شکفتن غنچه منفغرة زمین فراخ فقرة بالکسر
استخوان پشت فقرات بالحرکة و السکون فقرات بکسرتین و فقر بفتح الوسط جمع فقارة بالفتح کذلک و جمعه فقار
و سمیت از قصیده تشبیها بفقرة الظهر فاقرة سختی یقال فقرته الفاقرة ای کسرت فقار ظهره فقر بیدان یعنی
ستر نا ایم شود و منه قولهم [illegible] الفاقرة و درویشی فقیر درویش که اندک چیزے دارد مسکین
آنکه هیچ ندارد و یقال [illegible] الفقار شکسته پشت و آب راه کاریز و چیزی گرداگرد نهال حفر الفقیر چوے
نهال کندن و سوراخ کردن مهره جز آن منفقر شمشیر درشت افقار پشت دادن ستور بسپردی افقار
و سوراخ کردن پشت ستور تعجب بر نشستن دیگرے و الفقری بالضم اسم نیست درویش گردانیدن
و قولهم فلان ما افقره و ما اغناه شاذ لانه لا یقال فی فعلهما الا افتقر و استغنی فلا یصح التعجب منه و سد الله
مفاقره ای سد وجوه فقره فکر بالکسر اندیشه تفکر افکار تفکیر اندیشه کردن یقال لیس لی فکر بالفتح و الکسر فکر
فی هذا الامر و الفتح افصح و هو المره [illegible] ایضا ای الاحاجة لی فیه فکیر بسیار اندیشه فوارة منافکه پس
فوارة بالضم و التخفیف سر جوشش یک فور فوران جوشیدن دیگ و چشمه و جز آن صح ف ا
ض ۲ و منه ذهبت و جئت علی الفور و من فوری ای قبل ان اسکن فور بالضم آهو بچگان لا واحد لها
من لفظها فورة الحر بالفتح سختی گرما و جوشش آن فورة العشاء [illegible] بخار خفتن فار فارة المسک فی
ثار تاثرة یعنی [illegible] پاران دو شاخه [illegible] فهر بالکسر سنگ [illegible] فهر

قهار و نیز قبیله از قریش عامر قمیره نام مردی قمیره نوعی از طعام با آرد و شیر قهر بالضم مدرسه جهودان
اصلها بهر وهی عبرانیة فعربت قهر بالسکون والتحریک جماع کردن بی انزال و با دیگری انزال کردن
و فی الحدیث انه علیه السلام نهی عن القهر تقهیر مانده شدن تیال اول نقصان حضر الفرس الفراد ثم الفتور
ثم التقصیر و تقصر فی المال ای التبع فیه ضمیمه اقتحم الکلام والرای اذا اتی به من قبل نفسه
و لم یتابع علیه احد قو … پنجاب … کور … است بزرگ بصر فاشتری و دوائی نافع است
برای گزندگی مار و … الارض … الهذیان لیس من کلام العرب
قیصور … قیصوم گیاه … اصلاد و رق صیادلة
… بیشتر بسیار تا زنده … سنگ که از
بالای کوه … الصلب الباقی علی الطاح … البطریر
… قنز … خانه و بیابانی که سرچوبی … دراز …
… ساختن … حلقه سوراخ … غلام فهد … و تازه

فصل القاف قبر گور و در گور کردن ع ف … ک

مقبرة بالفتح والضم گورستان … الشعر … المقبری بالفتح والضم گوربان …
گور کردن … کردانیدن قوله تعالی ثم اماته فاقبره ای جعله … تا …
… الکلاب … الصر … آدم … اینجا … قبرة …
… بالضم … بالفتح … قنطرة بالضم …
… نبات … الصر …
… آخر …
فی المعرفة … و … الربع حرف الاثنی منه الجمع و لا …
حتی … الی الرباعی الا ان یکون الحرف الرابع منه احد حروف المد واللین نحو اسطوانة و حانوت
قبرة بفتحتین گرد قبرت قوله تعالی ترهقها قترة قتر بالضم کرانه لغة فی قطر و کرانه صاد قتر بالکسر نوعی
از پیکان تیر … قترة ابن قترة مار … ما اقترا اسم … و … قتار …
اندازه تیر … زره … آماده شدن جنگ را قتار بالضم بوی … قیال قتر …

بالفتح والکسر الضیاء ای ارتفع قتاره وهی عود قتر قتور اقتار بیان تنگ کردن ع ف ض ک ب
تقتیر اقتار کذلک وهی بریان برانگیختن بخور کردن زن و درویش شدن مرد قحر پیر فیر تو در اشتران
سال قحرة مؤنثة عند بعضهم وعند الاکثر ناب و شارف قدر الشیء اندازه چیزی قدر بالسکون والحرکة
اندازه کرده خدای عزوجل بر بنده از حکم و قوله تعالی وما قدروا الله حق قدره ای ما عظموا حق تعظیمه قدرة بالضم مقدرة
مثلث الدال توانستن و توانائی ع ف ک ۲ ومنه قولهم المقدرة تذهب الحفیظة وقادر شدن
بر چیزی قدران کذلک یقال قدرت علیه و قدرت بالفتح والکسر و قدرة توانگری والمصدر بمعنی القضاء
والقدر منه لیس الا بفتح الدال قدر اندازه کردن وفی الحدیث اذا غم علیکم الهلال فاقدروا له ای اتموا
ثلثین یوما وقدرت علیه الثوب فانقدر ای جاء علی المقدار و یقال بین ارضک وارض فلان لیلة قادرة
ای لینة السیر مثل قاصدة و رافهة و در دیگ پختن چیزی را ع ف ض ۲ ک ۴ یقال اقدر لحم
واقتدره ای طبخ فی القدر قدر بالکسر دیگ وهی مؤنثة وتصغیرها قدیر بغیر هاء علی خلاف قیاس قدیر توانا
و پخته قوله تعالی فقدر علیه رزقه ای قتر علیه استقدار تقدیر کردن خواستن یقال استقدر الله خیرا وتقدر له
الشیء ای تهیأ والاقتدار علی الشیء القدرة علیه قدار بالضم شترکش خوان سالار و نام مردی که ناقة صالح را
پی کرد اقدر مرد کوتاه بالا و اسپی که در رفتن پایهای او از دست درگذرد قذر بالتحریک پلیدی و شوخ
نظافة قذر بکسر الوسط نعت منه قذر بالتحریک قذارة بالفتح کراهت داشتن ع ک ف ۲
تقذر استقذار مثله یقال منه قذرت الشیء وتقذرته واستقذرته ای کرهته قاذورة بالفتح زنی که از پلیدیها
دور باشد و ناقه که بگوشه خسپد جدا از شتران رجل قاذورة مثال بصرة مرد دور از ملامت رجال و ذو قاذورة مرد
نا آمیزنده با مردم از بدخوئی رجل مقذر بالفتح آنکه دور باشد از وی مردم مقذحر بالذال والدال آماده
مر دشنام و بدی را که همیشه بینی پر باد و خشمگین باشد مقذعر مثله قرار آرام جائی قرارة درزی
قرار قرارة گوسپند سرد قرارة زمین پست و هموار قر سرد شدن وچوزه و آب سرد ریختن و منه یقال قررت
علی رأسه من ماء بارد و قر الحدیث فی اذنه یقره کانه صبه فیها یوم القر روز یازدهم ذی الحجه قرتان بامداد
و شبانگاه یوم قر و قار لیلة قرة و قارة روز و شب سرد قر بالضم سرما یقال منه قررنا و آرام جای
قرارة بالضم آنچه در دیگ ریزند بعد از طعام تا دیگ را نسوزد و منه قررت القدر اقرها ای صببت فیها القرارة
لئلا تحترق قررة بضمتین و بفتح ۱۲ آنچه در بن دیگ چسپیده باشد از طعام قرقور کشتی دراز قرة بالکسر سرما

ويقال اسد الله عطش حره على قره ويقال ايضا ذهبت قرتها اي الوقت الذي ياتي فيه المرض او الماء العلة
قريه بكسرتين مشددة جو سطبر ونام مردي قارورة شيشه قوارير ج قرور بالفتح آب خنك قرقر زمين هموار تابان
قرقرة نوعي از خنده وبانگ كردن كبوتر وشتر وشكم وريختن قرارده در ديگ ولقب مردي بعير قرقار الهدير
شتر روشن آواز قرقري على فعللي نام جائي قرقار مبني على الكسر معدول من قرقر اي صوت ولا يجي من الرباعي معدول غير هذين
اللفظين وهما قرقار وعرعار قرار بالفتح قرور بالضم آرام گرفتن ع ف ا ك ۲ وبالعكس ايضا
قرة بالضم قرير خنك شدن ع ك ا ف ۲ وبالعكس قرير العين نعت منه وقد قرت عينه واقر الله عينه
عينه يعني خنك گردانا د چشم او را يعني اشك او را واشك خنك دليل شادي است واشك گرم دليل غم
ويقال اعطاه حتى تقر عيناه يعني تا الى من هو فوقه مقارة آرام گرفتن باهم وقارة اي قر معه وسكن وفي الحديث
قاروا الصلوة وهو من القرار لا من الوقار قوله تعالى وقرن في بيوتكن افتح القاف من القرار كانه يريد اقررن
فتحذف الراء الاولى للتخفيف ويلقي فتحها على القاف فيستغني عن الالف لحركة ما بعدها ويكسر القاف من الوقار
من وقر يقر ويحتمل ان يكون بالكسر ايضا من القرار من قر يقر اقررن على ما مر كما قرئ فظلتم تفكهون بالفتح والكسر
وهو من شواذ التخفيف اقرار آرام دادن ومگفت بر خود ثابت كردن چيزي را و خنك گردانيدن ويقال
اقر الله فهو مقرور على غير قياس كانه بني على قر والقرار آوردن كار را يقال اقررت هذا الامر تقرارة وتقرة
واقرت الناقة اي ثبت حملها عن ابن السكيت تقرير با قرار آوردن ولقرار باز بردن يقال قررت
عنده الخبر حتى استقر وقرار دادن اقترار آرام گرفتن يقال اقتر ماء الفحل في الرحم اي استقر ونان خورش
كردن بقراره وگرفتن قراره از بن ديگ وغسل آوردن به آب خنك وفربه شدن ستور ويقال فلان
ما يتقار في مكانه اي ما يستقر قسر بستم بر كاري داشتن ويلطفي از قبيله اقتسار بستم بر كاري
داشتن قسره على الامر واقتسره بمعني قياسر قياسرة شتران بزرگ واحدها قيسري وهو ايضا الشيخ الكبير
لا يهدي قنسري بالنون والفتح قسور گياهي قسور وقسورة شير قنسرون بالكسر وتشديد النون شهر
از شام قنسري منسوب اليه قنسري مثله قشر بالكسر قشرة پوست درخت وجز آن قشر بالفتح
پوست باز كردن از چوب درخت ع ف اض ۲ وك ۲ تقشير مثله القشار لازم منه
تقشر كذلك والقاشرة اول الشجاج لانها تقشر الجلد ومطر قاشرة باران كه سخت افتد
وزمين را بتراشد ولباس الرجل قشرة تقشر قشر بكسر الوسط بسيار پوست اقشر بين القشر

آنکه پوست وی رنگین و سرخ باشد قاشر بدفالی و شومی و اسپ که در میدان از پس همه آید ستة قاشورة
سال قحط قشیر قبیلة از هوازن قاشر نام کشتی که او را بشومی مثل زدندی یقال اشأم من قاشر قشبار
عصای درشت اقشعرار بر خاستن موی تقشعر نعت منه قشاعر بجذف المیم لانها زائدة یقال اخذته قشعریرة
فراخه گرفت او را یعنی لرزه گرفت و اقشعر اقشار قصر کوشک قصور ج و قصر الظلام آمیزش تاریکی
و روشنائی شبانگاه و کذلک المقصرة والجمع المقاصیر قصور شبانگاه شدن ع ف اض ۲
ویقال اتیته قصرا ای عشیا و یقال قصرک ان تفعل کذا و قصاراک بالضم و قصارک بالفتح یعنی غایت کار
توانست که چنان کنی و یقال رضی فلان بقصر ما کان یحاول بکسر الصاد ای بدون ما کان یطلب و یقال
هو ابن عمه قصرة بالضم و مقصورة یعنی نزدیک قصری قصیری کوتاه ترین استخوان پهلو قصیری ایضا افعی
قوصرة بتشدید الراء و تخفیفها زنبیل خرما قصرة بفتحتین بن گردن قصر ج و به قرا ابن عباس انها ترمی بشرر
کالقصر و قصرة قصر الفعل لیعنی الاعناق و در دین گردن ع ک اف ۲ قصارة بالضم و کذلک
قصری بالکسر و هو منسوب دانه که در کفه ماند بعد از کوفتن قصر بالفتح باز داشتن و منه مقصورة الجامع و شبانگاه
کردن یقال قصرنا ای امسینا و پرده فرو هشتن و کوتاه کردن و قصر کردن نماز را و باز ایستادن بر مالی
که از وی درنگذرد و منه قوله تعالی قاصرات الطرف یعنی زنان که نظر از شوهر خود درنگذرانند و قصرت اللقحة
علی فرسی اذا جعلت دره اله و جامه را گازری کردن و منه القصار گازر ع ف اض ۲ و یار
قاصر ای یار و قصور فرو ماندن بعجز از چیزی یقال قصرت عن الشیء و قصر السهم عن الهدف
یقصر قصر بالکسر و فتح الوسط کوتاهی و کوتاه شدن ع ک ضمها قصیر کوتاه قصار بالکسر ج والاقاصر
جمع اقصر مثل اصغر و اصاغر قصیر ایضا اسپی که پیش خود بسته دارند و بچرا نگذارند از عزیزی امراة قصیرة
و قصورة زنی که وی را بخانه باز داشته باشند و نگذارند تا بیرون آید و فی المثل لا یطاع لقصیر امر
هو قصیر بن سعد اللخمی صاحب جذیمة الابرش تقصیر الثوب کوفتن جامه تقصیر من الصلوة و الشعر کوتاه
کردن تقصیر فی الامر سستی کردن در کار اقتصار بسنده کردن یقال اقتصر علیه اقصار باز داشتن
و بیرون کشیدن از چیزی باختیار فان عجزت عنه قلت قصرت بلا الف و در آمدن شبانگاه و کوتاه
کردن نماز و چیزی کوتاه بالا زادن و فی الحدیث ان الطویلة قد اقصرت ان القصیرة تمد یدیها و مستوی شدن
دندان پیش از پس ماده بزاز کلانسالی استقصار مقصر شمردن و بکوتاهی نسبت کردن تقاصر التقاصر و تقاصر بالکسر

کردن نبید تقاسیر ج تفیقر ما یک بر دعم قطر باران جمعنا قطار واحد باقطرة چکیدن آب وجز آن عج ف نا
ض ۲ و چکانیدن لازم ومتعد قطران الماء چکیدن آب قطران بکسر الطاء هم ومنه قطرت البعیر ای طلیته بالقطران
مقطور ومقطرن بالنون شتر قطران مالیده رد ده بالنون الی الاصل وهو القطران واقطر الشیئ ای حان له
ان یقطر قطور رفتن مایع وجز آن البعیر قاطر اشتر که بول او چکان باشد قطر بالضم کرانه اقطار ج
قطر بالسکون والضم چوبیکه از وی بخور سازند مقطرة بالکسر مجمر و کنده که بر پای بندی نهند قطر بالکسر مس ذوبی
از جا مها که آنرا قطریه خوانند وقطار بالکسر یک رشته شتر قطر قطرات ج قطارة بالضم چکیده از چم وجز آن
تقاطر القوم گروه گروه آمدند تقطر آماده شدن کارزار را تقطیر انداختن بگوشه یقال طعنه فقطره ای القاه
علی احد قطریه منقطر است سقط وقطره قطره چکانیدن وقطار کردن شتر را وفی المثل النفاض یقطر الجلب
یعنی اذا انفض القوم ای فنی زادهم قطروا الابل فجلبوها للبیع قطارا قطارا اقطیرار آماده شدن گیاه خشک
شدن را قطری بن فجاءة المازنی نام زنی زعم بعضهم اصل الاسم ماخوذ من قطری النعال قنطرة پل
بزرگ قنطر بالکسر سختی وبلا قنطار یک پوست گاو پر زر ویروی عن معاذ بن جبل انه قال هو الف و مائتا
اوقیة ویقال هو مائة وعشرون رطلا وغیر ذلک ومنه القناطیر المقنطرة قطمیر بالکسر پوستک تنک دانه خرما
یا نقطه سپید بر پشت دانه که خرما از وی روید یوم قماطر بالضم وقمطریر روز سخت اقمطرار سخت ناخوش شدن
وتافتن گره هم رادر هم رادر گرد آوردن نفس خود را قمطره سر مشک بستن قمطر وقمطرة آنچه کتاب را در وی نهند
وخشور سکر ونبات قماطر ج قعر بالفتح تک وکاویدن از بیخ انقعار لازم منه وتقعیر چیزی رسیدن
وآست امیدن آنچه در کاسه بود قدح قعران ومقعر قدح مغاک وکذلک قصعة قعیرة اقعار تک ساختن
تقعیر عمیق شدن ولب پیچیدن در سخن تقعر دور وزر شدن در کاری قسعری شکرف جمل قسعری
ای ضخم اقعنصر الرجل تقاصر الی الارض قفر در پی کسی رفتن عج ف ا ض ۲ تقفر اقتفار
مثله و بیابان بی آب وگیاه کم شدن عج ک ا ف ۲ یقال ارض قفر ومفازة قفر
وقفرة ومقفار ویقال نزلنا بنی فلان فبتنا القفر ای لم یقرونا یعنی مهمان نداشتند ما را اقفار بالفتح
نان بی نان خورش اقفار خالی شدن وبصحرا شدن وبی نان خورش شدن وفی الحدیث
ما اقفر بیت فیه خل قفور بالفتح بدمثال شتور گیاهی وغلاف خرمای نورسیده قفاخر فناخری
...اعم قنفخر بالکسر مثله بنون زائده قفندر بالفتح زشت ودیدار قمر بالتحریک ماه در شبهای ثلاث

لیال الی آخر الشهر وقبل الثلاث هلال سمی قمرا للبیاضه وقمیر تصغیره وخیره شدن چشم از برف ونگریستن
در سپیدی ع ک ا ف ۳ وقمرت القربة وهی شیء یصیبها من القمر کالاحتراق تقمر به ماهتاب
بیرون آمدن یقال تقمر الاسد لطلب الصید وغالب شدن بقمار قمار مقامرة تقامر بکدیگر چیزے باختن
و خبر کردن باهم بکدیگر ویقال قامرته فقمرته اقمره بالضم اذا فاخرته فیه فغلبته تقمر بسکون الوسط غالب شدن
بقمار بر کسی ع ف ا ک ۲ عو وقماری بالفتح منسوب بموضعی از هند قمری بالضم هم وهو منسوب
الی طیر قمر وقمر اما ان یکون جمع اقمر مثل احمر وحمر واما ان یکون جمع قمری مثل رومی وروم قمریة مونث منه
ویقال للمذکر منه ساق حر والجمع قماری غیر مصروف اقمر سپید یقال حمار اقمر وسحاب اقمر لیلة قمراء
شب روشن اقمار روشن شدن وماهتاب شدن وسرما خوردن پیش از رسیدگی یقال اقمر التمر
اذا ضربه البرد وفسدت حلاوته قبل ان ینضج مقمجر کمان گروهه معرب قمور بفتحتین وتشدید الواو وتقور
سر وسرکش شدن مثل تعبیر قمور تقویر اقوار اقتیار گرد بریدن چیزی را ومنه قوارة القمیص والبطیخ دار قوراء فراخ
فراخ یقال بقیت منه الاقورین والاقورین والاقوریات بلاها وسختیها اقورار بیرا گردیدن اندام مقور اسپ
باریک میان قارة پشته قار قاقور ج وخرس ماده وقبیلة وهم رماة وفی المثل انصف القارة من راماها
عبد القاری منسوب الیها انقیار ویران شدن چاه قارم وشتران یوم ذی قار روز ظفر یافتن بنی
شیبان بر لشکر عجم قهر چیره شدن ع ع بفتحهما اقهار ناکام یافتن کسی را ویقال اخذت فلانا قهرا
بضم القاف ای اضطرارا قهقری نوعی از سپاهی رفتن وهو اسم یقال رجعت القهقری یعنی باز گشتم
این نوع باز گشتن مقهر سنگ سخت قهقار مثله قهیر تقهیر قیر اندود کردن قبار بالتشدید نام شخصی
قبشمر وقبار گلو [illegible] جزیره ایست ومغرب منها خطیبها سعید بن محمد الانصاری قبشر قناثر [illegible]
گمنام قنبجر کلان شکم قبشور بالضم زنیکه دشتان نشود قنعر فرخ مای بلایه قنتره بفتحتین
کالاسے خانه قصیر یا قنتیرة واقتترت الشیء اشتدت [illegible] تقطر آمد ورفت وناشکیبائی
قمخره مسن [illegible] بلده یعنی پراگنده کرد آنرا قنطر القوس شه کرد کمان را قحطر المرأة جامعها قحر چیزے
خشک را بر چیزے خشک زدن ع ع بفتحهما قیدحور بدخلق قندحر پیش آینده برائے مردم
اقذحرا ای بدی و دشنام و کشش آماده شد و هو البقذحرة [illegible] اجتنبت للابتذر علیهم
مقذحر براستیدی و دشنام و کشش آماده شونده واقذعر تحرم شئی بالکلمة بعد الکلمة قذمور

بالضم عیان سمین قفندر وقفندری بفتحها نره ستبر دراز وقندبر یا ما ستها قسبری بالضم نره دراز قسابر
بالکسر وقسابری بالضم مثله وقسبرا جاسها قسطری توهند وزیرک قسطر وقسطار مثله و در اهم تا سره
از دراهم سره جدا کننده قسالمرج ج وقسطر یا استقدا قشاسار بالضم شهرے در روم یا شهر
درمیان روم وشام منه اللیح القشاساری قصطبیر نره قطابر موضعی بمین اقطعر واقعطر باز ایستاد دم
اواز ومنه قمعیری سخت بخیل وبدخو یا سختی کننده بر اهل واصحاب وتبار خود وعلیم بن قمعیر تابعی
وقمیر مصغر التصیف قعشرة ازبیخ برکندین چیزے را قعطرة انداخت آنرا واستوار کرد آن را
وبرکرد آنرا واقعطر اقعطرارا اقطعر قلار وقلاری نوعی از انجیر سپید ویابسه اصغر صاف کانه دهن
واذا اکثر تلبد وقد نصبت علیه ب العنب فی الجباب ولیلین افواهها فیمکث السنة والسنتین والکرحی القلیم
بالصیامی وقلو شهرے قمدر دراز قنبیر ستی قنبیر مثله ودجاجة قنبرانیة بالضم علی راسها قنبرة وهو مثل
ریش قائم وقنابری تره محلول وقنبر اسم وذکره الجوهری فی (ق ب ر) واهها ومولی العلی کرم الله
وجهه والبیت المحدثان العباس بن احمد واحمد بن بشر القنبریان قنفر کوتاه قنثر بروزن ومعنی قنتر
قنجور خرد وشکسته شد قنجر فراخ سوراخ بینی وفراخ دهن وبلند آواز ومهر که حتی بیان باقی ماند
از بیرون نرون ومانند سنگ کلان کراز بالای کوه جدا شده باشد ودران نرمی باشد وبزرگ تن
قناخر بالضم مثله قنخیرة بالکسر سنگ کلان قنخورة بالضم مثله قندفیر معرب کننده پیر اقفنثر الانسان
ستاخ وقنفر [illegible] تنبیة قنسر وقنسری وقناسر الکبیر المسن والقدیم وقنسرین
[illegible] بالکسر [illegible] شام [illegible] قنسری [illegible] کرد الجوهری
[illegible] قنا صر [illegible] قناصرین
بالضم [illegible] کوتاه گردن [illegible] پشت وگران ریان قنطعر [illegible]
وشتر [illegible] اوا قنطار تکه کلان [illegible] قنعر [illegible] است [illegible] غلظ
وداوالابل تحرص علیه قنفر نره قنفیر بالکسر قنافر کوتاه قنفور حلقه سوراخ دبر قنفور دراز [illegible]
یا سست ونادان قنهقور ریا بزن حجارة قلمیل یشبه الصبیان قنهقر مشدد الراء تکه وسال خرد وسنگ سخت
قنهار مثله [illegible] پوست سرخ [illegible] خرما [illegible] طعام بسیار [illegible] قنهوری مثله
وچیزی [illegible] چیزے را قناقر بالضم مثله [illegible] سیاه قنهقری سپاهی [illegible] تثنیة قنهقران

بحذف الیاء قهقر و قهنقر ج القهقری قهیقران وایه خرد قهقر گنده می که بعد سبز شدن سیاه شود

فصل الکاف کبر بالکسر و فتح بزرگ سال شدن ع ک ا ف ن م

کبرة بزرگ سالی کبر بسکون الوسط کبریا بزرگی و بزرگ شدن ع بضمها کبیر کبار بالضم بزرگ
و بالتشدید بیش بزرگ و فلان کبرة ولد ابویه کلان تر فرزندان است واحد و جمع درو یستوی
و یقال هو کبر قومه بالضم ای هو اقعدهم فی النسب و فی الحدیث الولاء للکبر یعنی اولاد الابن دون
بن الابن و یقال هو اکبرة قومه بالکسر و تشدید الراء ای کبر قومه یستوی فیه الواحد والجمع والمؤنث
کبر بفتحتین هم و هو معرب اکبر بزرگ تر کبری مؤنثه کبر جمع کبری اکابر جمع اکبر الکبر عن الک کبروا بالمد
بزرگان و یقال توارثوا کابرا عن کابر ای کبیرا عن کبیر فی العز والشرف اکبار بزرگ داشتن و اکبر الصبی
ای تغوط و هو کنایة التکبیر بزرگ شمردن و به بزرگی صفت کردن تکبر استکبار بزرگی نمودن از خود و گردن کشی
کردن کبریت بالکسر گوگرد و قولهم اعز من الکبریت کقولهم اعز من بیض الانوق ذهب کبریت زر خالص
کثر بالکسر کوهان و بالفتح و بفتحتین کذلک و یقال هو بنار کالتبة شبه السنام به کثرة بسیاری بسیار شدن
ع بضمها اکثر بالضم چیره شدن به بسیاری مکاثرة چیره کردن به بسیاری یقال کاثرناهم فکثرناهم
ای غلبناهم بالکثرة اکثار استکثار بسیار مال شدن و بر کردن درخت خرما کثر بالضم ایضا بسیار
یقال الحمد لله علی القل والکثر کلاهما بالضم والکسر ای علی القلیل والکثیر تکاثر ای کثیر تکثیر بسیاری
نمودن [illegible] نمانده باشد و بروی حقوق بسیار شده کوثر مرد بسیار خیر و بسیار
[illegible] کثار بالضم ای کثیر کثر بفتحتین سر درخت خرما کدر بفتحتین تیرگی و تیرگی
کدرة بالضم کدر بکسر الوسط و سکون تیره شدن کدارة تیره شدن
تکدیر تیره کردن انکدار تیرگی دارد کدری نوعی از سنگ خوارا کدریة مسئله است در فرائض که شوی
و مادر و جد و خواهر مادر و پدری مانده باشد کدیر ارتا بالمد والضم شیر و خرما کند بفتحتین شیره درخت
کوتاه بالای درشت و گور خر درشت کنا در مثله کدر بفتحتین و تشدید الراء جهان گرد انداختن استوار
انکدار شتاب شدن و فرو ریختن و تکادرت العین فی الشیء اذا دامت النظر الیه کر رسن که بدو
الی بهابند رسن پالان اکرار ج قال الفراء الکرار الاحساء واحدها کر و رسن بادبان گرورج کرة یک بار
کرات ج کرتا ته باز داشتن کاکرة بالضم سپکه جامه کراتند پار ابره گرارج فرس مکر بالکسر اسپ

كبنا بالفتح عرب بیابانی ذكرا مثل وظاهر عزرة تو خدیها انساد الاعراب تقول الساحرة يا كرار كريها كركرة
گبتن تیمن خبهی از مردم ونام مردیست والكركرة ايضا حي تمد السعير وهي احدى الثفنات الخمس يعني پيغمبر
سپل شتر وآن كردیی سخت میان سینه اوست كر بالفتح باز گشتن وباز گردانیدن لازم ومتعد كرير آواز گلو
خبه كرده وآواز كردن آن عح ف اك ۲ تكرير تكرار بارها بر گردانیدن وتفعال بالكسر اسم بالفتح
مصدر عن ابي عمرو وتكر كرا سے تردد كركرة بالفتح خندیدن وگردانیدن باد ابر را وبانگ كردن مرغ را
رد ود كردن لیقال كركره يعني اسے دفعته كركرة بضمتين كتشيز وبفتح الباء ايضا وهو معرب كسستن
وپر فراهم آوردن مرغ وقت فرود آمدن انكسار تكسر شكسته شدن تكسير بسيار شكستن كاسر عقاب كسر
بالكسر شقه فرودين خيمه واستخوان كه بروي گوشت كم باشد كسور ج واستخوان بازو از جانب آرنج واد اكسر
فتيح شير گويند والفتح فيه لغة الثالثة لغة كاسرة بالضم ساية دامن بدامن خيمه پيوسته كسرة پاره از شكسته
كسر ج مثل قطعة وقطع عود صلب المكسر چوب سخت وفلان طيب المكسر ستوده به آزمودن ارض فات
كسر يعني با بلندى وپستى در جبل [illegible] ذو كسرات وهزرات اذا كان ليفين في كل شئي انسار الحطب بالضم هم
ريزه كسير شكسته كسرى بالفتح جمع كسير مثل مريض ومرضى ولقب پادشاه فرس وهو بالكسر ايضا وهو معرب
خسرو كسروي بالفتح والكسر منسوب اليه وكسرى بلا واو ايضا والاكاسرة الجمع بخلاف القياس وقياسه
كسرون مثل عيسون وموسون كشر دندان سپيد كردن شتر وتبسم كردن مردم لیقال كشر الرجل والكلب
وافتر وتبسم كشر [illegible] اي تبسه ومنه الاسنان كظر بالضم چوب يك گوشه كمان وگوشه فرج وميان چنبر كردن
اكعار بزرگ شدن كوپان شتر كعبرة شتر بزرگ كوپان ج كعبرة بالضم مع الباء گره گندم [illegible]
بيرون ج من الطعام اذا نقي علينا الرأس تجمع ومنه سمي رؤس العظام الكعابر كعبرة پاره كردن شمشير كفر
بالضم ناگرويدن وناسپاسي كردن عح ف ا ض ۴ كفور كفران بالضم مثله كفر بالفتح پوشيدن
عح ف ا ك ۳ ويقال كفر نوناك كفر شباب وهما كفرتيان ناسوتيان الى [illegible] في الحديث
[illegible] عنها كفر الكفر اي قرية قرية من قرى الشام وكفر تاريكي شب وبالكسر [illegible] كافر شب تاريك
وكشت ورز كفار شده وجوي ودريا وآنكه جامه بالاي سر پوشيده باشد وناگرونده وهو ضد مؤمن [illegible]
كفار بالضم [illegible] واكفرة بقتتين وكفار بالكسر ج مثل جائع وجياع كافرة مؤنث كوافر ج مكفور خاكستر
[illegible] پوشيده متكفر وسلاح پوشيده اكفار كافر خواندن كسي را يقال لا تكفر احدا من اهل قبلتك

ای لا تنسبهم الی الکفر گفتن چیزی نمودن کسی را و دست بر سینه نهادن پیش کسی و کفاره سوگند بیزان
دادن و تا چیز کردن گناه را کفارة اسم فیه و شب کردن کفر کافور قمع شکوفه درخت و یقال نبو علاف
[illegible] اگر [illegible] بزرگ [illegible]
کردن [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] شناختن عیوف [illegible]
بسیار یقال لفلان کور من الابل و البقر و یقال نعوذ بالله من الکور بعد الکور یعنی من النقصان بعد الکمال
ای من القلة بعد الکثرة کور بالضم پالان با ساختگی آن اکوار کیرات جمع و کوره آهنگری و خانه زنبور و کوره
شهرستان و ناحیه کورت کوارة النحل انگبین با موم کاره پشتواره جامه تکویر گرد کردن دستار و پیچیدن
چیزی و انداختن یقال طعنه فکوره ای القاه و زیادت کردن و منه قوله تعالی یکور اللیل علی النهار و
یکور اللیل علی النهار تغشیه ایاه و قوله تعالی اذا الشمس کورت قال ابن عباس غورت و قال قتادة
ای ذهب ضوءها و قال ابو عبیدة کورت مثل تکویر العمامة تلف فتمحی و دستار پیچیدن رنگ گردانیدن
و لوشانیدن تکور و پیچیده شدن و افتادن و چکیدن التیار دم برداشتن اسب در دویدن رجل
مکور بالفتح [illegible] حرد ناکس تکور شله که بر آمدن روز یع بفتحتها و بانگ برزدن و تهم
کردن کشنور بفتحتین ابر بزرگ کیر بالکسر و بالامالة دمه آهنگری و نام کوهی ضمیمه کیر بیچگاه ابن
جنی و لم یفسره و عندی انه تصحیف و الصواب بالزاء آخره کیردار بالکسر مثل البنادر الاشجار و الکبس اذا
کبسه من تراب نقله من مکان کان یملکه و منه قول الفقهاء یجوز بیع الکردار و لا شفعة فیه گرد و گجفر ناحیه است
در عجم کازرون [illegible] است در عجم موضعی بسابور از فارس کنیزه دهی در فیروزآباد گزیده اسم کازرون
بفتح الزای [illegible] بجستن [illegible] گیاه کستیر بفتح الباء کستیر دستیانه فیل و نیز مانند دست
برنجین [illegible] قضیبها و استاکان حراجها اثنی عشر الف الف مثقال کاصبهان
کشمیر آنکشت [illegible] للبکاء و الکشا [illegible] من الناس کشمیر کوتاه گفتن شده است
مانند کنجشک کشیر فی مشیته [illegible] کالسکران و بدا شدید [illegible] فی المشی [illegible]

بمعنا سپرنده کنار بالضم هیزم کناره پاره از پارچه کتان کنارات بالکسر والتشدید و تفتح عود یا عود و طنبور
و طنبور یا کنانیر مثله تکثر و تکثیر سطبر بشست رو و کسی که دستار چیره جامه بسته باشد کنبار رسن لیف
نارکیل کنبرة زن یعنی سطبر کنشر و کناشر گرد اندام و سپرنده مرد و وجه مکنشر للحافل علیظ و کنشرة العمار نخرته
و تکنشر نقص و انتقش کندر ضرب من العلک نافع لقطع البلغم بغدا سطبر کوتاه و خرطلان کنادر
فیما مثله کندر نوعی از حساب روم و در نجوم کنداره چیزی که سطبر و بلند شود از زمین و جای باشد باز
کندارة بالکسر ماهی است کو یان دار کنیدر و کنید ر سطبر کندیر بالکسر خر سطبر نام شخصی و آنه لذو کنیرة
بالکسر و بالفتح غلظا و ضخامة کنعرة شتر ماده بزرگ کناعر کنفرة زنخ کنکور شهری ما بین
قرمیسین و همدان و یسمی قصر اللصوص و قلعه است استوار آباد نزدیک جزیره ابن عمر کنهدر
چیزی است که بر ان شیر پالنگور مثل آن میسر بد کنهور پاره ابر همچو کوه یا ابر متراکم و مردم سطبر
کنهورة شتر بزرگ شترماده مسنه کنهرة موضعی بدینار ما بین دو کوه و در آن چاه ها است کنیسه

فصل اللام الليرة و يقال الالبيرة بلد بالاندلس منها محمد بن صفوان الليبري المحدث
و يقال البيري لهبرة زن کوتاه زشت روی او مقلوب الربلة و هي التي لا تلتم جلبابها و التي تمشي
مشيا ثقيلا فصل الميم مترة بالكسر کينه و دشمني مترج نام مماررة دشمني کردن مماررة
مفاخرت کردن امر مثر کار سخت مثر کشیدن و جماع کردن و انداختن و بیدن مجر لشکر گران
و خرد و يقال ما به مجر ای عقل و بیع بچه در شکم مجر بفتحتین تشنگی و گرانباری گوسپند از بچه در شکم
اسپار گران بارشدن ستور از بچه چنانکه نتواند خاست مجر و مجرة نعت منه و مجر بالتحريك لغة في نجر
و هو العطش قال ابن السكيت العرب تبدل النون من الميم مثل مجح الدلو ای مجتها محر محور شکافتن
کشتی آب را و بانگ کردن آن مع بفتحها منه قوله تعالى مواخر فيه ای جواري فيه و بزمین آب
رها کردن تا بات خرابه برای بهاری استخار ستخار بر پا ایستادن استخار بگزیدن از هر چیزی نیکوی آن را
مخرة بالضم و الكسر گزیده ماخور خرابات مخور مرد دار مدر سخته بفتحتين كلوخ و مدرة یکی و نام دهی باین
اهل المدر و الوبر اهل ده و دیره و منه فلان المدرة ای منه مستیره اکه سانش استخوان باشد و يقال رجل
الحوض امدر مدر ای امدر یا ابدر بادر نام مردی بخیل و في المثل ابخل من مادر تمدير جای کلوخ گرفتن امدر

تری گماه بر آمدن و کشادن ... دارد بفتحتین ... شده ... ماده

بسیار شونده وخبیث النفس شدن صح ک ا ف ث ۲ شمار کردن کذلک ویقال اطرقت ابله
بشمار رفتند اتباع ای انتشرت امرّه مذقر از بریده شدن شیر فی حدیث ابن عباس بین قتله الخوارج
علی الشاطی نهر فسال دمهم فی الماء فی الماء ... در است ما اختلط بالماء بالضم ... پدر قبیله از تمیم امرار ج مرارة
تلخی و تلخ شدن صح ک ا ف ث ۲ امرّ آن در ریشی و سپری مارورده مرّ زیاد بالضم تلخه که در گندم
باشد مرّة پدر قبیله از قریش وهو مرّة بن کعب و پدر قبیله از قیس غیلان وهو مرّة بن عوف مرّی مشددا
آبکامه وعند العامة مخفف ابو مرّة کنیت ابلیس مرار بالضم درخت تلخ واحدها مرارة مرّ بالفتح رسن وکلند
وگذشتن یقال مرّ به و مرّ علیه رفتن مرور مثله صح ف ا ض ۲ بطن مرّ موضعی نزدیک مکه مرّة
یکبار مرّ مرار و مرات بارها مرّ مرجام وهو تحبر مرّ باره مرّ موره زن نرم و نازک اندام وجنبان از نشاط
تمرجنبیدن از نشاط مرة بالکسر زهره وقوت وتیزی خرد ... مرد توانا ویا زهره ورسن دراز سخت
تافته مرائر ج ممرور آنکه زهری بروی غالب باشد مریر مریرة عزیمت و آهنگ امرّ تلخ تر و تلخ دوده
ویقال لقیت منه الامرّین بنون الجمع ای الدواهی تخیتها و تلخیها امرّ امر نام مردی از طی که خط نبشتن ا
بیرون آورده است و این شش کلمه که ابجد هوز است نامهای فرزندان اوست والیشان را آل
مرامر گویند استمرار استوا شدن یقال استمرّ مریره ای استحکم و رفتن پیوسته تمرّ گذشتن و جا گذشتن
امرار تلخ شدن و تلخ کردن لازم متعدی و سخت تافتن رسن را و سخن تلخ گفتن یقال ما امرّ فلان
وما احلی ای ما قال مرّا ولا حلوا امرّ تلخ کردن امرار ممارة ستیزه کاویدن و درپیچیدن بکسی تا افکند او را ویقال
فلان امرّ عقدا منه یعنی محکم کارتر از وست مرّان وهو یقال وهو الرمح و سنذکر فی باب النون مزّ سخت
دل امارز ج مزارة سخت دل شدن صح لضمها مزر بالکسر یکی از زن و مرد ... و ذکر ابو عبید ان
ابن عمر قد فسر الانبذة فقال البتع نبیذ العسل والجعة نبیذ الشعیر والمزر من الذرة والسکر من التمر والخمر من
والسکرکة بسکون الراء خمر الحبشة وهی من الذرة ایضا ویقال لها السقرقع ایضا مزر بالفتح آشامیدن بکبیت
چاشنی تمرا اندک آشامیدن شراب مشارة الارض بسکون الشین هموار روی زمین و نبات
آن امشار گیاه برویانیدن زمین و برگ و شاخ بیرون آوردن طاق تمشیر العضاه کذلک
تمشیر جدا کردن اذن حشره مشرة ای لطیفة وهی استعارة النعمة والثروة فی الانسان مصر
بالکسر شهر ... کشور نام ... میان دو چیز امصار ج مصران کوفه وبصره ویقال

اشتری الدار بمصورها ای بحدودها مُصَیر روده مُصران روده‌ها مثل رغیف و رغفان مصارین جمع الجمع
وقال بعضهم مصیر انما هو فعیل من صار الیه الطعام وانما قالوا مصران کما قالوا فی جمع المسیل مسلان شبهوا مفعلا
بفعیل مُصران الفارة خرمای تباه مَصر بالفتح بسر انگشتان دوشیدن و دوشیدن انچه در پستان باشد
از شیر تمصّر باقی شیر را دوشیدن مصور ماده بز و ناقه که اندک شیر باشد قال الاصمعی هو من المعز خاصة
دون الضأن قال ومثلها من الضأن الجدود وجمعها مصائر مثل قلوص وقلائص وقال العدبس جمعها مصاع
مثل قلاص تمصیر اندک شیر شدن ماده بز یقال غنمة ماصر و ممصّر [illegible] وکلها بمعنی یعنی بیشتر
اندک شیر والماصر الحاجز وفلان مصّر الامصار کما یقال مدّن المدن ما مصر [illegible] بان کرد مصور
زبان گشادن شیر [illegible] ف ا ض ۲ مُضَر بفتح ۲ نام مردی و هو مضر بن نزار وانما قیل له مضر الحمراء
ولاخیه ربیعة الفرس لانهما اختلفا فی المیراث [illegible] وفی الحدیث مضر مضر بالقدر فی الفاکهان
واصلها من مضر اللبن [illegible] یقال ذهب دمه خضرا مضرا بالکسر ای هدرا اتباع [illegible]
خضر مضر [illegible] از شیر [illegible] خویشتن مضریان [illegible]
باران امطار ج مطر بالسکون باریدن ع ف ا ض ۲ امطار [illegible]
ممطر [illegible] بشتاب رفتن اسب یقال ذهب البعیر فما ادری من مطر به استمطار
باران خواستن مطر بالکسر بارانی معر بفتحتین افتادن موی [illegible]
کم موی و جای کم نبات [illegible] ارض معرة تمعّر افتادن موی [illegible]
شدن مغرة بالتحریک والتسکین گل سرخ و باران سود مند [illegible]
بیرون آمدن شیر با خون از پستان گوسپند بعلتی مغار [illegible]
رفتن ع ف ا ض ۲ مقر بسکون [illegible] وکسره [illegible]
عن ابن السکیت مقر بفتحتین تلخ شدن ع ک ا ف [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

دامارہ نحیرہ والنامرات الامار تتو تاوہین مور بالضم باد یا گرد مواره پشم ریخته و دراز گوش تنور انبار
ریختن پشم وطاقه مارنه بالتشدید سنگ خوار نم پشم تابان مارستهی از نامهای عجم است
و مارستیر بالیا ایضا مهر کابین و کابین کردن ... ... ن وفی المثل کالمهر ...
مهر مهیره زن آزاد مهارة استادی و تاری کردن ... ... مهران پدر قبیلة ابن مهر
منسوب بوی مهر بالضم عظم فی زور الفرس ... مهارها ... مهر کره ماده ... مهره اسب بالکسر
بالکسر خوار بار میرانبار بار آوردن ف ا ک ۲ مائر خوار بار آرنده میارة ... میارج ...
رحالة و کفار ... گشیدن آن را و بر آوردن آنرا از گلی ... الناس ... او اقوام
مصطار و مصطارة می ترش فصل النون نبر بر داشتن و منه المنبر ف ا
ک ۲ نبره کردن حرف را نبرة همزه و آواز بر داشتن سرود گوی نبر بالکسر کرمی که پوست شتر
بر فتن دی ورم کند ... انبار ج ... انبارج ... انابیر ... والقاس انبار ایضا ...
و ... انتثرت ... ... نثر سر نیزه ... ... بول و کشیدن آن بدرشتی وفی الحدیث
فلینتثر ذکره ثلث نترات یعنی بعد البول طعن نتر نیزه بیهوده زدن قوس ناتره کمان که وزه را پاره کند از سختی
نتر بالتحریک تباه شدن و ضائع شدن کار ... ... آگندن ... افشاندن ف ا
ض ۲ واندافتن ... ... بالضم آنچه بریزد از هرچیزی انتثار
استنثار ... افشاندن وفی الحدیث اذا استنثرت فانثر نثرة ... ... و ... بینی او و کشادگی
میان دو بروت ... ... منازل ماه ... ... صراح
نثله ... ... آوردن ... ... از کسی ... ... تراشیدن و گرم کردن آب بسنگ تفسان
و سخت راندن ف ا ض ۲ واصل و حسب ... و ... مکه و مدینه ... بالکسر ... تفسان
که آب بدو گرم کنند ... ... آب گرم کرده ... ... بالکسر ... سخت راننده ... بالکسر والضم اصل
وحسب و لون وفی المثل ... ... ای ... ... لون من الاخلاق واین ... ... یتلون
خوی که بر یک رای نباشد استعمال کنند ... نام شهری از زمین ... که باشد در ... ... مردود
... ... تشنگی وتشنه شدن ... از خوردن حبوب ف ک ا ۲
... ... آید ... ...

ودر سینه شدن نحر و منحر بالفتح پیش سینه منحر الضیا قربان جای نحر النهار اول روز منحار بسیار کشنده
شتران ومن کلام العرب یقال لمن یوصف بالجود انه لمنحار بوائکها ای بسیار کشنده شتران فربه را
نحیره بازپسین روز از ماه و بازپسین شب از وی نحریر بالکسر زیرک و دانا نحاریر جمع نحران زیرک سینه اسپ
انتحار خویشتن را کشتن و بر چیزی بخیلی کردن یقال انتحر الرجل ای نحر نفسه و فی المثل سرق السارق
فانتحر القوم علی الشیء ای تشاحوا علیه حرصا تناحروا ای تشاجروا بعضهم بعضا نخر پوسیده و ریزه ریزه شدن
صح کاف ۲ عظام نخرة بکسر الخاء استخوانهای پوسیده و کاواک که باد بر وی برسد آواز آید
از وی نخرة الریح سختی وزیدن باد نخرة الضیا و نخرة مثال همزة پیش بینی اسپ و خر و خوک منخر بکسرتین
اتباعا للخاء و بفتح المیم ایضا سوراخ بینی و منخر و منخور بکسرتین و هما نادران لان مفعلا لیس من الابنیة نخور که تا
نخور بالفتح ماده شتری که تا انگشت در بینی وی نکند شیر ندهد نخوری فراخ سوراخ پستان نخیر بانگ
کردن بینی صح ف انص ۲ ناخر استخوان کاواک که بوزیدن باد از وی آواز آید
و یقال ما بها ناخر ای احد ندر افتادن صح ف اص ۲ و نهان ریزه شدن اندار از شمار
افکندن یقال اندر من الحساب کذا ای افکنده شمشیر افکندن یقال ضرب یده بالسیف فاندرها و بقیته فی الندرة بالسکون
و تکسر ای احیانا و بقیته فی الندرة و فی ندری بالالف واللام لغیر ماشکله اندر خرمن کاه دانا و درج و نام دیهی
بشام الاندریون منسوبون الیه و تخفیفه فی الشعر لاجتماع ثلث یاآت فی النسب و المنسب کقول عمرو بن کلثوم
صح ولا تبقی خمور الاندرینا * انذار ترسیم کردن نذر مشتبق بهم و یقال انها جمع نذر کرهن و رهن و یقال
جمع نذیر یعنی منذر و نذر بیم بان و منه نذرت کذا نذر بالضم والکسر قال الاخفش قالوا انذر علی نفسه
نذرا و نذرت مالی نذرا منذر و نذیر بیم رساننده ابن منذر شاعری فمن فتح المیم لم یصرفه و یقول انه
جمع منذر و من ضمها صرفه و هم المناذرة یرید آل المنذر او جماعة الحی مثل المهالبة و المسامعة و تناذر القوم
با یکدیگر بالکسر اذا علموا منذر نام مردی تناذر یکدیگر را بیم کردن نزر اندک و لی منه نزارة اندک شدن
تنزیر بجما عطا نزیر و منزور قلیل تنزر بالحاج کردن و خوار داشتن نزار بالکسر پدر قبیله و تنزر اسپ
الیهم و دخل فیهم تنزر یا ... نسر کرکس جمع القلة انسر و الکثیر نسور و نام بت و عدد
... نسوج و بر کندن باز گشتن از منقار صح ف اص ۲ منسر بالکسر منقار و پاره از
لشکر بزرگ ... نسر مثال ... ناسور جاری ... نسران دو ستاره

نسر طائر ونسر واقع استنسار کرکسی کردن وفی المثل ان البغاث بارضنا یستنسر واین مجازی استعمال کنند

نشر که ضعیف در وی قوی شود ونسار بالکسر نام جوئی بنی عامر نشر بوی خوش وگیاه خشک وگیاه سبز شده

ودیگر باره سبز شدن وبریدن چوب باره عع ف اض ۲ وگستردن وفاش کردن خبر نشارة

ریزه‌های چوب که باره بریده شود ونشار بالکسر اره نشر بفتحتین پراکنده وپراگندگان واحد وجمع یکسان

وپراگنده شدن گوسپند نشب بجهت چیز النشوار باقیه الدابة من العلف فارسی معرب نشر باد بهوا

نشر بضمتین ج وقرئ قوله تعالی الله الذی یرسل الریاح نشرا بضمتین وباسکان الثانی ایضا

ناشرة رگ باز ونواشر ج ونام مردی نشور زنده شدن یوم النشور ورستخیز انشار زنده گردانیدن

یقال انشرهم الله ای احیاهم ومنه قرأ ابن عباس کیف ننشرها وقرأ الحسن ننشرها اذ هب الی النشر والطی

قال الفراء والوجه ان یقول انشرهم الله فنشروا تنشیر فسون کردن وانوشتن وفی الحدیث فلعل طبا

اصابه یعنی سحرا ثم نشره بقل اعوذ برب الناس ای رقاه نشرة بالضم تعویذ انتشار پراگنده شدن

نصر ودرواهی شدن سره وباز گفتن پی ستور از ماندگی نصر یاری دادن عع ف اص ۲

یاری دهندگان واحد ناصر مثل صاحب وصحب وپدر قبیله از بنی اسد ویاریدن باران عطا دادن

نصیر یاری گر انصار ج مثل شریف واشراف استنصار یاری خواستن تناصر یکدیگر را یاری

کردن انتصار داد ستدن نصران نام دهی بشام که نصاری منسوب بدوی یقال رجل نصرانی وامرأة

نصرانیة ونصاری جمع نصران ونصرانة مثل ندامی ندمان وندمانة تنصر ترسا شدن تنصیر ترسا کردن

نضر وفی الحدیث فابواه یهودانه وینصرانه نضر زر الضرج وپدر قبیله از قریش نضار بالضم زر وخالص از

هر چیزی نضیر زر وپدر قبیله از یهود خیبر وچیزی تازه قدح نضار قدحی از چوب کز نضرة تازه روی

تازه وبه آب شدن وکردن لازم متعدی عع ف اض ۲ یقال نضر وجهه ونضر الله وجهه

نضارة تازه روی شدن عع بضمها وک اف ۲ - ایضا حکاه ابو عبید تنضیر انضار

تازه روی گردانیدن وفی الحدیث نضر الله امرءا سمع مقالتی فوعاها ای نعمه الله وقولهم الاخضر الناضر

نطر کقولهم اصفر فاقع وبعضها ناصع واحمر قانی یعنی سبز سبز ناطر ناطور باغبان نواطیر ج ناطرون نام موضعی

نظر نظر بفتحتین نظران نگریستن در چیزی بتامل یقال نظرت الشیء ویقال حی حلال ونظر ای متجاورون

ای یری بعضهم بعضا وچشم داشتن انتظار مثله نظرة چشم زخم وزبان داشت یقال نظر الدهر الیهم فاهلکهم

والناظر چشم و النظر ان دو رگ اند از دو جانب بینی که اشک چشم از وی گشاید یا ناظر السواد الاصغر الذی
فیه انسان العین و دیدبان و نگاهبان نظرة بکسر الوسط تاخیر کردن و زمان دادن قوله تعالی فنظرة
الی میسرة انظار مثله استنظار مهلت خواستن تنظر چشم داشتن نظار اسم لافعل مثل نزال و تراک
ای انتظر مناظرة هم منظر نظرة جایی نگریستن یقال منظره خیر من مخبره و رجل منظر انی ... ای ... و امرأة
حسنة المنظر و المنظرة ایضا نظارة جمع نگرندگان بنو النظار قومی اهل نظارة ... ای ... التلبیة ... النظر
بالکسر ... یقال فلان نظیرة قومه و نظورة قومه ای منظورهم فی کل شیء نظائر ج منظورین
سیار نام مردی نعرة آواز و آواز کردن ع ف ک ۲ ... مثله و فلان نعار فی الفتن
ای ساع فیها نعرة مثال همزة غوغ مگس نعر بفتحتین در آمدن مگس در بینی ستور ع ک ف ۲
حمار نعر و اتان نعرة و نعر ایضا آنکه بجایی آرام نگیرد و یقال للمرأة و لکل انثی اذا حملت ما نعرت قط ای ما
لقحت ... نعیر ... جوشیدن خون ع بفتحها و ک ۲ عرق نعار ای فوار نعور
... یقال نعر فلان فی البلاد ای ذهب فیها ناعورة کوزهٔ دولاب نواعیر ج
و فلان نعیر الهم ای بعید الفکر النار ... کردن ... نغر بچشم شدن ع ک ف ۲
و بر جوشیدن دیگ قال ابن السکیت فلان یتنغر علی فلان ای یتذمر علیه و انغرت الشاة ... فی
... و شاة منغار ای ... نغرة مثال همزة مرغکی زیره نغر نغران ج و فی الحدیث یا ابا عمیر ما فعل النغیر
نفر الرجل و نفر ... گریزید و رمید ... و کذلک النفر و النفرة بالسکون و النفیر ایضا نفرا بالسکون
گروه گروه باز گشتن حاجیان از منی و غلبه کردن و آماسیدن یقال نفر جلده ای ... ورم
و فی الحدیث تخلل رجل بالقصب فنفر فمه ای ورم نفار بالکسر نفور رمیدن ع ف ض ۲
و ک ۲ و همه بیکبار پیش آمدن بکاری نفیر نفرة قومی که بکاری پیش ... ج ...
رمانیدن استنفار ایضا رمیدن قوله تعالی حمر مستنفرة ای نافرة مستنفرة بفتح الفاء ... النفر
روز بازگشتن حاجیان از منی و آن روز دوازدهم ذی الحجه است یوم النفر بالتحریک و یوم النفور و یوم النفیر
مثله منافرة داوری کردن حسب و نسب یقال نافره فنفره ینفره بالضم لا غیر ای غلبه و نفره علیه ای قضی
بالغلبة ... ای ... نفرة ... ای ... کانه ... بنفیر الجن و العین ... قال اعرابی لما ولدت
... نفر ... تعالی ... ای ... استنفر ای ...

ونفر وقد مرّ في باب الحاء يعني تحت ديدم نفرت اتباع الحضرت القفر دانه چيدن مرغ و گندا گري
كردن و بر چوب وصور ودر [illegible] كردن ومنه [illegible] على بني النفري ولا
تحترى على [illegible] [illegible] على اشيا والقوا الى اليمين و
[illegible] [illegible] [illegible] نقل [illegible] المراد
[illegible] ان كانت [illegible] في [illegible] اكبر [illegible] لا
[illegible] ذلك في [illegible] على [illegible] كنار انگشتك
زدن ويقال ما اثابك نقرة يعني [illegible] واين را جيزي نفي استعمال نكنند ناقور
[illegible] ناقور صور قوله تعالى فاذا نقر في الناقور اي في الصور ونقرهم النقرى اي دعوتهم خاصة
ويقال نقرت به اي دعوته خاصة من بين الجماعة ونقرة بمعنى النقرة بالضم سيم گداخته و چاهك در زمين
النقرة منقار [illegible] نقير چاهك [illegible] واصل [illegible] نقير [illegible] وهو الذي در دانه
خرما نقير للاتباع وهو كرهم النقير [illegible] الاصل نقرة مثال همزة نوعي از بيماري گوسپند نقر بالتحريك
[illegible] ك اف [illegible] نقرة [illegible] خشمناك شدن ع ك اف ۲
نقر [illegible] بفتحتين [illegible] منقر بالكسر [illegible] وقول [illegible]
منقر [illegible] كاويدن از چيزي ونيك كردن مرغ القار [illegible] از جيزي القرة مثال [illegible]
قلعه است در روم [illegible] [illegible] [illegible] في الارض نكرة [illegible] الوسط [illegible]
[illegible] نكر بفتحتين وسكون الوسط [illegible] ناشناختن الكار [illegible] ديگر گون كردن نكير
[illegible] منكر بفتح العين ناشناخته [illegible] نكر بضمتين وسكون [illegible] نكير الكار [illegible]
نكارة [illegible] نكر بكسر الثاني وضمه [illegible] ويقال ما اشد نكره بالضم [illegible] الثاني اي اشد
مناكرة كارزار كردن [illegible] [illegible] [illegible] ناشناخته آمدن
[illegible] بالباء الذي على غير قصد يعني [illegible] منكر نكير دو فرشته [illegible] نكر [illegible] الوسط [illegible]
[illegible] بفتحتين [illegible] [illegible] [illegible] منسوب [illegible]
نمر بالكسر وسكون ۲ نام مردي نمر [illegible] بفتحتين [illegible] رنگ شدن ع ك ا ف ۲
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

النمر العیا اسب چپار نعم النمر التی فیها سواد و بیاض تنمر دگرگون شدن و بیم کردن و پلنگی نمودن
نمرة جامه صوف و فی حدیث سعد نبطی فی حبوته اعرابی فی نمرته اسد فی تامورته نمیر آب ساده
حسب نمیر ای ناهر و ناقص نمارة بالضم نام مردی نور روشنی و آهو آن رمنده و زنان دور از تهمت
و هو علی فعل بضمتین مثل قذال و قذل الا انهم کرهوا الضمة علی الواو فسکنت واحدها نوار و هی المرأة النافرة
عن الرجل و عن الجن نفر بالفتح نوار بالکسر ترسیدن و گریختن و گریزانیدن لازم و متعدی ع ف ا
ض ۲- انارة تنویر روشن کردن و روشن شدن لازم و متعدی و گل کردن درخت تنویر الضیا
روشن شدن صبح و دست بسوزن آزدن و نیل ریختن بروی تا نشان ماند استنارة روشن شدن
نار آتش و نشان ستور سوخته و هی من الواو لان تصغیرها نویرة نور انوار نیران ج و یقال ما نارها
الناقة ای ما سمتها و فی المثل نجارها نارها نائرة دشمنایگی تنور دیدن آتش یقال تنورت النار ای
تبصرتها و آهک مالیدن در خود نورة بالضم آهک نور بالفتح وردی که گیاه ربدان سیاه کنند قلبت الواو
المضمومة همزة نور شکوفه انوار ج نوارة بالضم شد واحده نوار ج منار بالفتح نشانها که در راه برپا
کنند منارة هم و چراغ پایه منایر ج بالواو علی الاصل و بالهمز ایضا منائر مثل مصائب و هی ایضا فی الاصل
مصاوب و یقال منارة مفعلة من الاستنارة و هی المیقدة و بالکسر السیفة و المنار یکی از ملوک یمن که نخست
منار او کرده است تنور ... نام دیهی است در ...
والشراب فان جمعته علی القلة قلت انهر ... بضمتین و بجه چپار ... و آن نوعی ...
و نام شاعری و هو نهار بن توسعة ... نهر ... بالتحرکة و السکون جو
انهار ج و قوله تعالی فی جنات و نهر ای انهار و قد یعبر بالواحد عن الجمع کما قال تعالی و یولون الدبر و یقال
فی ضیاء و سعة و رفتن آب در زمین استنهار شد انهار آب راندن و خون و جز آن و زخم فراخ زدن
به نیزه استنهار فراخ شدن انهار روز کردن نهر انتهار بانگ بر زدن قوله تعالی و اما السائل فلا تنهر ای
لا تزجر نهروان نام شهری نهرة جای خاک روبه انداختن نهابر مواضع هلاک و فی الحدیث من جمع
مالا من نهاوش اذهبه الله فی نهابر نهابیر کوه ها از ریگ واحدها نهرة بضمتین نیر علم جامه و پود
و تیغ الملح و نام کوهی نیران انیار ج و یقال نیرت الثوب انیره و کذلک انار الثوب و هنارة مثل اراق
و هراق رجل ذو النیرین آنکه قوت او دو چند قوت یار او باشد نیر الطریق نشان راه نیار بالکسر نام مرد

از قضاعه ضیمیسه نارت نائرة ع بفتحهما هاجت هائجة والنور کصبور فی (ان ور) نبذرة بیهوا
و بیهوده خرج کردن مال والنون زائدة نستر زاهد فارسی مجوسی کان فی زمن کسری انوشروان وریحان
معروف کالنسترن و کدرهم ناحیه است در عراق نستر و جزیره است مابین دمیاط واسکندریه نیستیر صنعوی
بافریقیه معبد زاهدان و تارکان دنیا و شهری دیگر بافریقیه اهله قوم من قریش بینه وبین القیروان ستة مراحل
و موضعی است به شرقی اندلس نسطوریة بالضم وتفتح قومی از نصاری که با دیگران آن قوم مخالف دارند
وهم اصحاب نسطور الحکیم الذی ظهر فی زمن المامون وتصرف فی الانجیل بحکم رأیه وقال عن الله واحد ذو اقانیم
ثلثة وهو بالرومیة نسطورس نشنبر دیهی نطشرة خوردن پیه بحدیکه بر دل گرانی آرد وقلب الطنثرة نیلوفر
ویقال النیلوفر ضرب من الریاحین ینبت فی المیاه الراکدة بارد فی الثالثة رطب فی الثانیة مابین صالح
للسعال واوجاع الجنب والرئة والصدر واذا عجن اصله وطلی به البهق مرارت ازاله واذا عجن بالزفت ازال داء
الثعلب نفاطیر گیاه پراگنده و نخستین گیاه که بباران بهار روید نفطورة بالضم یکی والنون زائدة نهتر فلان
علینا ای تحدث بالکذب نهشرة نوعی از رفتار نهسر گرگ یا بچه آن از گفتار و سیاه جلد و حریص بسیار
خورنده گوشت نهسر اللحم قطعه و نهسر الطعام اکله فصل الواو وأر ترسانیدن ع ف
ک ۳ استیار در پی دیگر رسیدن الاصمعی عن ابی عبیدة استوأرت الابل اذا تتابعت علی نفار
قال ابو زید اذا تفرقت فصعدت الجبل واذا کان نفارها فی السهل قیل استأورت قال هذا کلام بنی
عقیل ارض وئرة زمین سخت ... وهو مقلوب من الاوار وبرة جانوریست خرد تر از گربه که او را
بپارسی ونک گویند و برگی ... وبر و بار ... نام مردی و روزی از ایام عجوز و بار نام زمین عاد
و بر بفتحتین پشم شتر و پشم ناک شدن ع ک اف ۲ و بر بکسر نعت منه اوبار پشمناک
شدن ویقال مابها وابر ای احد بنات الاوبر سماروغ ریزه توبیر نقش خرگوش در نشستن در دشت
واقامت کردن بجائی وتر بالکسر تنها و طاق وتر بالفتح کینه واین لغت اهل عالیه است وبالکسر لاهل الحجاز
فی الثانی وبالفتح فی الاول ج بنی تمیم بالکسر فیهما وتر بفتحتین زه کمان وتر بالسکون وترة کینه ناستدن کم کرد
از حق کسی ع ف ک ۲ یقال وتره حقه ای نقصه ومنه قوله تعالی ولن یترکم اعمالکم ای لن
ینقصکم موتور آنکه کینه کشته خویش نستاند وترة و تیرة رگ پوست تره و حرکت بینی و حلقه تیر اندازی و تیرة
روش و نهاد ویقال مازال علی وتیرة واحدة ای طریقة وسستی در کار یقال لیس فی عمله وتیرة و فتیرة

ای فتور ایتار طاق کردن زه کردن کمان را و تبتیر شتابنده شوا شده و پی یکدیگر گشتن گسسته و دور و وتر زور

روزه و داشتن ضد مدارکت و مواصلت و نامه در پی یکدیگر فرستادن یکان یکان ناقه مواترة آنکه

یکی زانو نهد باند الگاه زانوی دیگر نهد و یکبار نشیند تتری یک یک پس یکدیگر تتری والتنوین بدل من الالف

وتتری ان کان الفها للتانیث لا تنون وان کانت للالحاق تنون و تترا بالکسر و تیرة و تار بالفتح و الکسر

بستر نرم امراة وثیرة پرگوشت وثارة بالفتح نرم و سپرده شدن کقعد قال ابو زید وثارة بسیار

پیر شدن چنانکه وثاجه بسیار گوشت شدن و ثر بالفتح آب کشش در رحم که ناقه از وی آبستن نشود

و بسیار گشتن کردن کقعد ف ا ک ۳ - استیثار بسیار خواستن چیزی را و بسیار آمدن شتر

اسپ نمازین سیاثر و مواثرة و جور بالفتح دارو در دهان و تیر ایجار دارو در دهن ریختن ایجار الفیانة

دربینه زدن سیح که که دارو در بینی ریزند اتجار دارو کردن در دهن و جر افتعال منه و جر بفتحتین ترسیدن و جیح

و جره صفت منه و جار بالفتح والکسر کافتار و جرة نام صحرائی میان بصره و حرة بفتحتین کرمکی سرخ

بر زبان خفته وحرج و کینه داشتن کقعد ف ا ک ۳ وحر بالسکون کینه و بسیار اسم مثل و شمر

و ذرة پاره گوشت و قال فی الشتم یا ابن شامة الوذرة و وذرج مثل تمرة و تمر تو ذیر پاره پاره کردن

گوشت و نیش فرو بردن محجم است و قال ذره ای دعه والاصل وذره مثل وسعه لسعه والقال

منه وذره ولا ماذر و قال ترکه و متارک و زر پناه و کوه و زر بالکسر و سکون گرانی و بزه و سطوار حاجه

و سلاح آوزار ج و بر داشتن پشت قوله تعالی ولا تزر وازرة وزر اخری ای لا تحمل حاملة حمل اخری

و قال الاخفش ای لا تاثم آثمة باثم اخری و غلبه کردن کقعد ف ا ک ۳ و بالعکس القضا و زیر هم موازر

هم پشتی و وزیری کردن وزارة بالفتح والکسر فیها استیزار وزارت خواستن و وزارت کردن توزر

وزیری نمودن اتزار گناه کردن و فی الحدیث مازورات لکان ماجورات والقیاس موزورات

انبار و پناه آوردن و استوار کردن و شر درشتی کردن و تنگ کردن دندان و بریدن چوب

باره و فی الحدیث لعن الله الواشرة والموتشرة مشاره و صر بالکسر عهد و چک و قباله و فی الحدیث

ان هذا اشتری امی ارضا و قبض منی صرها فلا هو یرد علی الوصر ولا یعطینی الثمن و هو معرب فی الاصل کقوله الاصر

و صغر بفتحتین نرم و چرب شدن پوست از شوخ و ریم ناک شدن کقعد ک ا ف ۳ و طر بفتحتین

حاجت ولا یبنی منه فعل و الجمع الاوطار و وعر دشوار و وعورة مصدر منه کقعد ضبهما توعر دشوار کردن منه

استیمار و شمار یافتن و تقال قلال و قرار هذه وقت ای قلیلة الفار کم کردن تقال قلیل تقعر و تشخیر
و تقعرة ستی گریا خشم گفت و تعر تعقیق بر شدن سپید از خشم و کینه ع ک ف ا
برنیا هم گردن از خشم کسی را و ز چشمان آب و شیر تمام رسیدن عامل خراج زمین یقال
ان یجعل الملک الا ... بغیر خراج وقد یسمی ضمان الخراج القبا گرا دہی باللغة استوارة و تقعیر
شیر بنگ تنسان کرده کرد. تقریر کم کردن شیر و آب و جز آن دیوار خیشوم باب بانگ لشکر
و تقر مال بسیار و بسیار تمام کردن و تقر لازم منه ع ک ف ا س تقر تمام و تقرة سوی
تا نزدیک گوش الکاه جبهة الکاه کتبه یکیف فرو آید فی المثل تو قر و تحمد این مثل اینجا گویند که کسی
بخشیده را باز دهد آنکه از وی بخشم شود و قر از زمین تمام نبات و یقال قرارة و قر اللبنی المحض
من ادیها شئی و سقاء و قر توقیر تمام کردن حق کسی را یقال وقر علیه حقه استیفاء تمام ... ایتان حقه
ای استوفاه توقر حرمت نگاه داشتن و توقر علیه ای رعی حرماته و هم متوافرون ای کثیر و وقر گرانی
گوش و گران شدن ع ک ف ا س و قیاس مصدره بالتحریک الا انه جاء بالتسکین
یقال وقرت اذنه توقر و قرا و گران کردن گوش را یقال وقر الله اذنها و وقرت اذنه فهو موقور
و یقال اللهم قرا ذنه و شکافتن استخوان و قر بالکسر بار خر و اشتر چنانکه وسق بار شتر انبار بارکردن و گرانبار
شدن امراة موقرة بفتح القاف و نخلة موقرة بالفتح والکسر و موقر بالکسر گرانبار و حکی بالفتح و هو علی غیر القیاس
و وقرة شکوخیدن یقال وقرت الدابة ... یقال اوقر الله و فی المثل کانت وقرة فی صخرة
و این بجائی استعمال کنند که کسی در مصیبت صبور باشد و در وی آن مصیبت اثر نکند و وقار آهستگی کردن
اسم مصدر ع بضمها و ف ا ک س یقال وقر یوقر وقارا و وقر یقر قرة و وقورا
قال الله تعالی و قرن فی بیوتکن بکسر القاف من الوقار و قد مر بیانه فی القرار توقیر بزرگ داشتن
و حلیم شمردن و آزمودن رجل موقر آزموده تیقور وقار یعنی و هو فی الاصل ولیقور فابدلت الواو یاء
کما فی وراث و تراث و قیر و قیرة مغاکی در کوه فقیر و قیر اتباع و قیر قیرة رمه گوسپند و کرخانه مرغ
و گور او کار رج و نخانه در آمدن وی ع ف ا ک ۲ دو دویدن اشتر و اسپ و ... کردن
مشک و کری یوزن فعلی نوعی از دویدن اسپ و اشتر ناقة و کری ناقه کوتاه توکیر پر کردن
مشک و شکم و جز آن و قهمانی نباهی نو دادن و کیرة مهمانی بنائی نو الکار پر کردن توکر پر شدن

فجج مرغ ضیمیه و تَوَرَّه تورّیاً او قعه فی مهلکة او اغواه حتی تکلف ما وقع منه فی مهلکة و تَوَرَّ بیتو لَه
لبته و تَوَرَّ الشیء تشحّاه و تَبَدَّه و تَوَرَّ الرجل اغواه و تَوَرَّ ماله بذّره واسرف فیه فتوزّر و تَوَرَّیت او رَوَّرَ اسکرت
حتی کاد یمشی علی تَوَرَّ و جهاک عنی نحّه و تعبّده و تَوَرَّ فی الامر تورّطه و قد یکون التّوَرّ فی الصدق والکذب
دهواما ادرک صاحبک فی مهلکة و تَوَرَّة زن لا عروسین و مثله ایضا فراخی سال والتَّرَوُّری الضعیف البصر
و بحومی مامر اباتمام کنیی اباعبدالله و تَوَرَّ و نظره اخذه و تَوَرَّ فی الکلام اسرع التّوَرُّ و المغرّ موز و بالبزار
مثله وطر فربه و پرگوشت عع ک اف ٢ وَزرَ نعت منه او هو الملآن الفخذین والبطن من اللحم
و تَرَّته تونیر اعلمیة یعنی بلند گردانیدم او را و هَر بفتحتین افروخته شدن شعاع آفتاب برزمین بحدیکه برای
اضطراب مانند بخار نمودار شود و هَر اللیل و اشتار و الرمل تهوّر یعنی بیشتر شب و رستان بگذشت
و ریگ توده بشکست و هَران بیت قبیله و شهری باندلس منها عبدالرحمن بن عبدالله شیخ ابی عمر بن
عبدالبر و موضعی است بفارس و هیره و هتره او قعه فیما لا متخرج منه و توهر زید فلانا فی الکلام اضطره الی ما
فیه متحیر او انا مستوهر به و مستهر مستیقن و یوسف بن ایوب بن و هرة محدث

فصل الهاء

هبر بفتحتین گوشت گرفتن شتر عع ک اف ٢ هبرا اهبر نعت منه هبیر هبر و هَبِرَ شتر
پرگوشت است تم ناک هبیر زمین هموار تهویج و ایضا سنگهای بزرگ پشتها هبرة پاره گوشت
و پاره کردن عع ف اک ٢ هبر ار ناقه بسیار گوشت هبر کمپا بسیار موی هبار [illegible]
و ایضا نام مردی از قریش هبیرة بن سعد نام مردی که مفقود شد و فی المثل لا آتیک هبیرة بن سعد یعنی
هرگز نیایم هتر [illegible] بیهوسه هتر بکسره بچه گفتار و خر کره ام الهتر باده خر هتر بالکسر سخن بیفایده و شگفت
و شگفتی هتر اهتر تو کید است و یقال انه لهتر اهتار شگفت شگفتها و این مرد زیرک واهی را گویند اهتار خرف
شدن از پیری استهتار شیفته شدن بر شراب و هتران تهاتر بر یکدیگر دعوی باطل کردن هجر بنیم رفتن
و جدائی و جدائی کردن هجران کذلک هجرة بالکسر اسم منه هجرتان هجرة الحبشة و هجرة المدینة هجر الفنا
پریشان گفتن بیاری و تنگ بر کشیدن بهشتر عع ف اض ٢ هجر سخن پریشان و منه
قوله تعالی ان قومی اتخذوا هذا القرآن مهجورا ای قالوا فیه غیر الحق و جدا مانده و رشتن شتر گردن
او را به پای بسته باشند هاجر نعت از بن مجموع مهاجرة برسیدن از جائی بدوستی جای دیگر تهاجر بریدن
هجر بالضم سخن بیهوده اهجار فحش و بیهوده گفتن و یقال رماه بهاجرات و هجیرات ای بفضایح و فواحش

و گرمای نیم روز آمدن یقال اتینا مهجرین کما یقال موصلین ای فی وقت الهاجرة والاصیل و فرو
شدن شتر در بیه و در رفتار هاجره گرمای نیم روز تهجیر تهجیر رفتن در ینوقت و تهجر الضیا است تشبیه
بالمهاجرین و فی الحدیث هاجروا ولا تهجروا و قال الفراء ناقة مهجرة و بعیر مهجر شتری که بر قتاد و فربهی فزون
باشد و یقال هو الذی تیناعته الناس یتهجر و نه ای ینعتونه و یقال هذا اهجر من هذا ای اکرم منه
هجیر شور گیاه خشک و شکسته و گرمای نیم روز و حوض فراخ هجر بالتحریک نام شهری که خرما بوی
نسبت کنند نه کرمصروف و فی المثل کمبضع تمر الی هجر و النسبة الیه هاجری علی غیر قیاس هاجری الضیا
البناء هجیر هجیری بالکسر و التشدید فیهما خو د عادت اهجیری بالضم کذلک هجار بالکسر رسن پالان
هدر شتر و زه کمان هدر بالسکون والحرکة باطل شدن حق و خون و مانند آن و جوشیدن شراب شدار کذلک
ع ف ک ۲ اهدار مباح گردانیدن خون رجل هدرة مثال همزة مردی ساقط قوم هدرة
بالتحریک ای ساقطون و یقال ضربه فهدرت رائتة تهدیر هدور ای سقط هدیر بانگ و بانگ کردن کبوتر
و شتر و منه ابل هو ادر ع ف ک ۲ تهدیر مثله و فی المثل کالمهدر فی العنة و آن کشتی ناشد
که او را لبسته باشند تا کشتی نکند و او فریاد میکند و این در حق کسی گویند که فریاد میکند و بکاری نباشد
هادر شیری که بالای وی جغرات شده باشد و زیر وی زرد آب بود حوف اهدر شکم بر آمده و یقال هدر
هذر العرفج اذا عظم نباتها هذر بفتحتین بیهوده هذر بالسکون بیهوده گفتن ع ف ض ۲ ک ۲
هذر بکسر الثانی هذرة مثال همزة هذار مهذار بالکسر بیهوده گوی اهذار بسیار گفتن رجل هذریان بالیاء
و بکسر الهاء والراء مردی شتاب سخن و سبک خدمت هر بالکسر گربه هرة ج مثال قرد و قردة و ام
رنی و مکروه هره مونث هرر ج مثل قربة و قرب و راس هر نام موضعی هر کراهت داشتن ع ف ا
ک ۲ فی المثل هو لا یعرف من یکره ممن یبره و یقال الهر دعاء الغنم و البر زجره ای لا یعرف الدعاء
من الزجر هرار بالضم بیماری که پوست شتر را بریزاند و بیمار شدن شتر یقال هرت الابل فهی مهرورة
و ناقة مهرورة و بعیر مهرور هریر بانگ سگ از سرما ع ف ک ۲ و ناپسند داشتن کسی را از شفرات
و جنگ یقال هر فلان الکاس والحرب ای کرههما و یقال هر الشبرق والبهمی اذا یبس و تنفش مهاره در
بانگ کردن هراران دو ستاره هریرة خواندن گوسپند و هرهرت الشیء التقفی فرغرتة ای حرکته
هر هور آب بسیار که از وی بانگ هر هر آید و هو حکایة جریه هر هر بعصا زدن و درخستن شتر بالکسر با

وستهم چیزی زود بتر رات و زد گسست است کذاف ... شتال ... شمر رجل ... بالفتح فیهما مرد باخو ...
... وقیل نبات ... شاغ ... گسستن ... است ای املت ...
استعمار مثله ... بالفتح ... بالکسر وسکون ...
سخت شکفتن ... آب ... شیدن ... دادن چیزی بکسی ...
... بسیار گوی ... تیز رفتن اسپ ... رفتن آب ... کردن ...
ع ف ا ض ... علی القلب ... مثل ... الاسلاح ... افگندن ...
وحیز آن ... پای ... گذشتن ... شب و ... زمستان و شکستن
سر ... هلاک شدن ... بلند ... مثل ... بالکسر والفتح شمال ...
... فیهما ... بالالف مثله ... سخت و ...
... من السراب ... کوتاه ... شب و روز ...
... علی فعلة زیاده گوی ... وقت رفتار گوشت و استخوان ...
... زن بسیار ... والشابة ...
الدل ... واللبن ... الحارث ... بن المنذر ... رجل من ...
... من اللبن روی ... ناسم ... علی الناس ... المختلط بعضه ببعض ...
... الاساطین ... التی ... فی الصیف ... اللبن
... علیه ... علی فعلة ... المرأة ...
... سخت ... بالکسر ...
... الاحوال ... الهمزة ... الکلب
... بالخشت ... نوار ... فقیر ... و ... ناس ...
... رای ... پایان ... غول ... پازن ...
... سیال ... المرأة ... اذا کانت ...
... شاذة ... فی الاسماء کلمة فیها نون بعد ... لیس ...
... گفتار ... زاده ... واسپ دانان

ولا به یا کناره آن و تخفیف خبر کرده شد تهیره مؤنث والنا بیر الثابیر **فصل الیاء** یهیر تا صها
در رنگ بیرست بفتحتین صلب شدن حجرا یر سنگ صلب شدن حجرا یهر سنگ صلب و نحو حدیث لقمان لانه
تیهیر اشد الذی فی الحجر الایة و یقال حائط یاید و حران یران اتباع لیسر بضمتین و سکون ۲ آسانی نقیض عسر
تیسیر آسانی کردن و توفیق دادن و بسیار شیر دار شدن گوسپند منه قولهم رجل تیسیر و بخلاف التعسیب
یسر بالفتح فرو رویة تافتن بخشش کردن شتر قمار را بجهت قسمت و سوی چپ آمدن و یقال قعد
یسرة ای شامة تیسر استیسار آماده شدن الیسر چپ یسرة سوی چپ و توانگری و کذا الیسار بضم السین و فتحها
و قرا بعضهم فنظرة الی میسره بالاضافة قال الاخفش هو غیر جائز لانه لیس فی الکلام مفعل بغیر الهاء و اما مکرم
و معون فهما جمع مکرمة و معونة میسر بکسر السین قمار کردن **فـــــــاک** ۲ ایسر تیسیر بلا حذف یاء
المضارع و کذا تیسر و تیبس بخلاف یعد و یصل و اخواتهما لتقوی احدی الیائین بالاخری فلهذا قالوا
فی النهی لا تیجل و هم لا یقولون تعلم لاستثقالهم الکسرة علی الیاء فان قال قائل فکیف لم تحذف مع التاء
والالف والنون قلنا هذه الثلثة مبدلة من الیاء وهی الاصل دلیله ان فعلت وافعل ونفعل مبنیات
علی یفعل تیسره بفتحتین خطها ای کف دست انهم گشاده و دراغ بود و ران الیسارج ایسرات کدستها
و پایهائی سبک واته یحسن التیسر سعه یکو یه دانند قولهم یاد سعو فیه یاسر یسیر بالتحریک متقاد البسایج
یاسر تنفیس یامن یسر القوم الجزورای اجتزروها و اقتسموا اعضارها یاسر شترکش که گوشت را بهره
بهره کند و یقال یسر یا صحابه ای نحر بهم لیسار او کذلک تیاسر بینهم نیکه و یاسره ای ساهله قبل الآن
لیسر آنکه بهر دو دست سا ید عمل کند التیسار ایسار یا لیهر و لیشیر الیهر بهره کردن گوشت جز و در الیسار بالفتح دست
چپ و ایاس ای الیسار مع نیا بیشدن و یقال یاظری حتی لیسار مبنی علی الکسر لانه معدول عن میسرة لیسری دست
چپ یسیر اندک و آسان لیستعور نام جائی و درختی علی فعلول لعصرة بزبالة که طول شیر سازند
آن را و فی المثل هو اذل من الیسرة یعار بالضم بانگ کردن بز ماده **فـــــــاک** ۳ لیعور
بزی که وقت دوشیدن بول کند و یقال هو بالبار من البعر والبول یعارة گشن دیگرے را
بر ماده عرض کردن تا اگر گشن را قبول کند بماند والا فلا و ذلک لکرمها **فصل المیم** میاجر جنسه
ای عمل عنه میجار کمیزان چوگان ذکره ابن سیدة فی (ی ج ر) بدر کتقم حد محمد بن یحیی السبتی المحدث
نیز ر دیهی است در خراسان بناحیه خوارزم یا مور شتر نیار گشته او جد جمدان بن غانم

الزنفی البخاری المحدث سپهر بالفتح و بفتحتین جای فراخ و ستیهیدن وقد استیهر تمادی فی الامر و اجترء
المحمر غیر معت واستیهر الرجل ذهب عقله واستیقن بالامر استوهر بشله و ذو سپهر بفتحتین و قلعه بسکون بادشاهی
از قبیله حمیر والسیهری ف (ه ا ب) واستیهر بالکاب استبدل بها الاغیرها

باب الزاء فصل الالف

اَبُوز برجستن از و بره در دویدن اَبَاز نعت منه اَبوز بالفتح کذلک اُرُز بضمتین و فتح الاول و تشدید الاخر و بدون
اَرزَ بفتحتین و سکون ۲ رُز بالضم بلا همزه رُنز بالنون الساکنة و هی ست لغات برنج اَرَزَة بفتحات درخت ارز
اَرزَة بالتسکین درخت صنوبر اَرُز ج اَرُوز استوار شدن درخت و جز آن در زمین ع ف اض ۲
ومنه ناقة آرزة ای محکمة ملیلة آرزة شب سرد و یقال ان فلانا اذا سئل اَرَز ای تشنج و تقبض واذا دعی اهتز
یعنی الی الطعام اَرُوز بالفتح ای منقبض من البخل و فی الحدیث ان الاسلام لیأرز الی المدینة کما تأرز الحیة الی
جحرها ای تنضم و تجتمع مأرز پناه جای اَزیز بانگ کردن رعد و آواز جوش دیگ و جوشیدن ع ف ا
ض ۲ و فی الحدیث انه کان یصلی ولجوفه ازیز کازیز المرجل من البکاء اهتزاز سخت جوشیدن دیگ از
برانگیختن و برآغالانیدن و منه قوله تعالی تؤزهم ازا ای تغریهم علی المعاصی و درآمیختن یقال اززت الشئ
اذا ضممت بعضه الی البعض اَوَزَة و اِوَزّ بالکسر و تشدید الزاء بط و مرغابی اُوَزّون ج بالواو والنون کجمع السعلاء
ضمیمه اَجْبَز نام شخصی و استاجز علی الوسادة تحنی علیها و لم تتکی اَفْز برجستن کانه مقلوب
من الوفز و انا علی افاز و وفاز کاشاح و وشاح اَلْز فراگرفتن چیزی را ع ف ا ک ۲ جلد
بنفسه و بالبار و اضطراب کردن ع ک ا ف ۲ فصل الباء بروز بیرون
آمدن ابراز بیرون کردن براز مبارزة از میان صف بیرون بحرب براز ایضا کنایة عن ثقل الغذاء
و هو الغائط تبرز بحاجت جائی براز بالفتح کشادگی فراخ و جای بی درخت کشاده تبرز بحاجت گاه
بیرون شدن تبریز پیدا و کشاده کردن و فزون شدن بر اقران خود رجل برز مرد پارسا و زیرک امرأة
برزة کتاب مبروز ای منشور و هو علی غیر قیاس و انکره ابو حاتم و قال لعله مزبور لاوجه لانکاره لان الرواة
کلهم علی انه لغة بز غز گونه بچه بز سلاح و متاع بز از جامه و متاع فروش بز بودن ع ف ا
ض ۲ و فی المثل من عز بز ای من غلب اخذ السلب بزیزی اسم منه ابتزاز کذلک بزة بالکسر هیئت
سلاح بغیر نشاط و بازی کردن شتر با بزیزی ازجا بها بلند بکسر تین ای ضخم قال ثعلب لم یأت

من الصفات علی افعل الا عرفان امرأة بلزاء ای ضخمة و اتان ابد سپهر راندن بدرشتی و نام مردی
بازم البواز بیزان ج بازی مثال قاضی مثله بزاة ج ضیمہ بحزه پشت زد و بالفتح بها
بحز علیه خشم اورا کور کرد ع بالفتحها البتار گروهی از مردم بلایز الرجل گریخت و دویدن کم سیر خورد
بلاز شیطان و کوتاه و کودک درشت بخت باشد بالکسر مثله بلتزی ای بهتلی اشتر درشت و سخت
بنز و بیوز رفتن و منقطع شدن ع ف ک ۲ الباز والبائش و فلان لاتبیز ریقة لاتعیش
و فلان لحم بتیز ای لحم تقیلت **فصل التاء** تَرَز سخت شدن گوشت تارز سخت
و صلب باشد اترار سخت کردن خمیر را و خشک کردن و دوا گوشت اسب اتیاز مرد کوتاه
گوشت تیزر زبدین تیر که در نشانه زده باشد ع ف اک ۲ ضمیمه تارز المبرح زخم الشام
یافت ع بالفتحها تارز القوم فی الحرب بهم نزدیک شدند و غیر تیز آلتمت گوید تیز نیکو غلق تیزیز
ذکر فی (ب ر ز) ذکره ابن درید فی الرباعی ترعوزی نسبة الی ترع عوز ذکر فی العین ترامز کعلابط
شتر یکه تمام شده باشد قوس با وقت علف خوردن سرش لرزد تلیزة لقب ابی القاسم هبة الله
هذا ضبط السمعانی و عن غیره بالباء و قد تقدم توز بالضم طبیعت و خوی و درختی و بیخ و محمد بن مسعود التوزی
محدث لعله نسب الیه و الخشبة یلعب بها بالکجه و موضعی مابین سمیرا و فید الا توز الکریم الاصل و توزون
لقب محمد بن ابراهیم الطبری توزین او تیزین کوره بحلب و تاز تیوز غلظ و توز کبقم شهر بفارس یقال
توج بالجیم منه الشباب التوزیة و محمد بن عبد الله اللغوی و ابو یعلی محمد بن الصلت و ابراهیم بن موسی
و احمد بن علی التوزیون المحدثون **فصل الجیم** جأز بالتحریک آب گلوگیر شدن ع ل
ف ۲ یقال جئزت بالماء ای غصصت به جأز بالتسکین اسم منه جبز بالکسر مثل جبیزان خشک
یقال اخرج خبزة جبزا ای یابسا جرز بضمتین فی السکون و بفتحتین و السکون اسم لغات زمین بی نبات
جمع الجرز جرزة مثل جحر و جحرة و جمع الجرز اجراز مثل سبب و اسباب ارض مجروزة زمین که علف او را
خورانیده باشند جرز بفتحتین تنگ سال و قحطی جرز بالضم گرز معرب جرزة ج جرز بالفتح بریدن
ع ف اض ۲ سیف جراز بالضم و التخفیف شمشیر تیز ان ناقة جراز بسیار خوار جرز و جروز
خروز آنکه تمام خوان را بخورد و هیچ نگذارد تجریزة اسم للاستهلال جارز سرفه سخت شدن تازانیده جارز
زمین خشک که ریگ فرو گرفته باشد جبر بالکسر و بفتحتین زیاجبر جبز گربز جیلان

ابن جرموز نام مردی بیثب ذا القبض جمع جرامیزه اذا یقال جمع جرامیز والعضا اعضا ... جرامیز ج جرموز بالضم
ان شپش در بعد فربه کردن شپش جبز گذشتن شب بجائی آمدن گرد باز ایجز جزئه ... کنند
وقت درو بالفتح والکسر الجزاز من زمین فربه کار دو داس جز ۲ ض ا ف ع آن جزا ... بهم
واجز الرجل جزازه ای حان الزرع اجز یقال جزاز آن خرما کشت رسیدن ... اجزا جزا
انک جزا اجزا استحصد ای البر استجز یقال کشت رسیدن بدرو استجزا جزره ... الزرع ... چهار
اجراز ۲ ک ا ف ع خرما شدن خشک جرز جزه رزنه جید واحد الشیخ جزرت ... یقال ... برید
والرکو الحلوبه شل فی فربه کردن گوسفند بالفتح جززه یکساله پشم بالکسر جزه ... جزر ... شتا
ان پشم از رنگین گوی بکسر جزه جز پشم از پاره جزیزه آن جز و چرم و ادیم ... بالضم جزانه ... العاقه ...
آ جز شمشیر و دسته تازیانه بر تیز و ولی مقبضه السوط و من اللمله السان من بالفتح جزله ... آوریز ...
جلاوزه بردار دامن و کار پا از جلوا پیچیده بالکسر جلاز است کذلک تجلیز ۲ ک ا ف ع ... بند
القیته فیها التی العجوز او کهن کار پیچیده در تیر کنند بالفتح جلفز ... جلنوزه ... الملام ... پست ... شتاب
الفتات بری حمیری حمار و بسیار لب تیز شتر جمارة جمازه ۲ ک ا ف ع شتاب ... از نوعی جمیز
از خرما نوعی جمزان جمز ج از خرما پاره مخفف جمزه بر ... وراته از صوف ... والتشدید بالضم جمازه ... شتر
باشد بروی مرده و آنچه بر دارند بروی مرده را که تخت جنازه ... الحبیبه چون ... شد ... بست
علیه باجهز یقال گشتن را خسته اجهاز و مرده مسافر رخت رخت بالکسر بالفتح والکسر جهاز ... ششی
کرفته استوری آن اصل و رسیده یعنی بالفتح جهانه فی ضرب المثل ... اسپ ... تخته ... فتر
سامان و مرده لشکر و عروس جهاز ساختن تجهیز زدن ... بالفتح جهاز ... کرد ... یکی ...
ناصر جهیزه ملامه تجهیز یقال کاری را شدن آماده تجهیز ... یقال ... الذی ... علیه ... شیرات ...
و بطنی و قالت بطنها فی الولد و تحرک فحملت واقعها امراه ... جهیزه ... احمق من ... السل ... و فی المثل ... کول
کشتن گنه آب دادن و دهند را و گشته ستور که آب و روا شدن ... روائی بالفتح جواز ... سلی ... شتی
از و رفتن جائی افکندن و پس مسافت بریدن اجازه ۲ ا ض ف ع راهی و جائی از
را دیگری مصراع و شعر دادن ... دادن صله و کسی نام بر دادن اجازت و اجازت ... وگذرانیدن
اجماک ... ای اذا استاک ... تا فاجازنی ... یقال ... آوردن ... دیگری ... یکی ... کردن تمام

او را شنیدیک مجاوزة در گذشتن از جای بجای تجاوز در گذشتن و در گذاشتن گناه و التجاوز نام موضعی است تجویز روا داشتن تجوز بیهوده روا گردانیدن تجوز عفو کردن یقال اللّهم تجوز عنی و تجاوز عنی و سبک گزاردن نماز و سخن مجاز گفتن مجاز راه گذر و گذاشتن و رفتن و ضد حقیقت جوزة گوز جوز جوزات ج معرب گوز بیار آب دادن ستور را و کشت را اجازة گورستان جوز الشئ وسط اجواز ج جوزا گوسفند میان سفید و نام برجی جائز روا و روان و گذرنده و بالا را جوزة جوزان ج جیزة کرانه وادی جیز ج جائزة صله و عطا جوائز ج و شربتی آب تجاویز نوعی از برد های جامها

ضمیمه الجیم افسر کسلاء اشم الغلیم الجبعر کالحائذ الی آخره و حیا حیزان گیاست جعفر شتابی در رفتار جلمز کعلبط بسیار سخت جلخیر کجعفر و قرطاس تنگدل بخیل الجلمز من النوق الجلمز جملک جلمزی استر بسیار سخت جلمزة دانسته چشم پوشی کردن از کسی

فصل الحاء حجز باز داشتن ع ف ا ض ۲ و بستن دست و پای شتر با نعلین او را بر داربند انحجاز باز ایستادن و بحجاز شدن محاجزة یکدیگر را منع کردن و فی المثل ان اردت المحاجزة فقبل المناجزة و یقال کانت بین القوم رمیا ثم صارت تحجیزی ای تراموا ثم تحاجزوا و احجاز یک مثل خانایک ای احتجز بین القوم حجیزة بفتحتین رنگی حجاز بالکسر بلاد عرب لانها تحجز بین نجد را و الغور و رسن که دست و پای شتر بدان بندند حجزة ازار بر میان بستن و بحجاز آمدن محجوز شتر دست و پای بسته حجزة بالضم بندِ ازار حجز بالکسر جای ازار و تعویذ حرز حریز جای بنیک استوار احتراز تحرز پرهیز کردن و خویشتن نگاهداشتن حرز تحبین کوی که کودکان بوی بازی کنند و هو الجوز المحکوک یلعب به الصبیان و من امثالهم من طمع فی الحرز ضیّع فاته رأس المال قولهم واحرز علی ما ابتغی التوافلا یرید واحرزاه فحذفت الهاء حرماز بالکسر قبیله از تمیم حز رخنه حزة یکی حز ایضا وقت و هنگام و میان و رخنه در چوب افکندن احتزاز بریدن تحزز بریده شدن تحزیز تیز کردن و بر هم سودن دندان را و اندازه کردن و البعیر الذی اصاب مرفقه طرف کرکرة او ما قیل له حاز فاما اذا لم یدمه فهو الماسح حزة بالضم بندِ ازار و پاره گوشت بدرازا بریده حزاز سبوس سر حزازة سوزش دل از خشم و حزاز و کذلک حزاز بالفتح و الضم است و احزیز جای درشت حزان بالکسر احزة ج حفز سیوختن از پس پشت ع ف ا ض ۲ و یقال اللیل یحفز النهار ای یسوقه و حفزته بالرمح ای طعنته احتفاز بر سر پای نشستن و خویشتن بر چیدن و فی الحدیث عن

جرموز بالضم حوضچه ... و ایضا اعضا یقال جمع جرامیزه اذا انقبض بنیت ابن جرموز نام مردی
که کشته شده ... جیزه ... اجتیاز گذر آمدن بجای تجمیز گذشتن شب جمز فربه کردن شتر و درود آن
... و جزاز آن ع ف اض ۲ جز داس درو کار و فربه ز من الجزاز بالفتح والکسر وقت درو
فربه جزاز بریدن و رسیدن کشت و جزاز و جزاز آن یقال اجز الزرع ای حان جزازه واجز الرجل
ای صار ذا زرع ... جزة استجزاز بدرو رسیدن کشت یقال استجز البر ای استحصد اجتزاز اجدا از
بریدن یقال اجتزرت الشیح واجتززته جزوز خشک شدن خرما ع ف اک ۲ اجراز
... جزوز ای یبس جزة بالکسر پشم یک ساله جزوزة بالفتح گوسفند فربه کردنی مثل الحلوبة والرکوبة
والعاوقة جزازة بالضم ریزهای ادیم و چرم و جز آن جزیزة پاره از پشم جزجزة بکسرتین گوی رنگین از پشم
که بر ... آویزند جلز بالفتح من السنان اللهذمة ومن السوط مقبضه و پی بر تیر و تازیانه و دسته شمشیر و جز آن
پیچیدن ع ف اک ۳ تجلیز کذلک جلاز بالکسر پی پیچیده جلواز پایکار و دامن بردار جلاوزة
... بالکسر ... جلنوزة ... جمز بالفتح کند پیر در سنجیده کار کهن او العجوز التی فیها بقیة
جمز نوعی از رفتار شتاب ع ف اک ۳ جمازة جماز شتر تیز ... و حمار جمزی بفتحات
خر تیز رو جمازة بالضم والتشدید دراعة از صوف جمزة مخفف پاره از خرما جمز ج جمزان نوعی از خرما
جنیز ... چون ... جنازة تخت که مرده را بر وی بردارند و آنچه مرده بر وی باشد
[illegible] بالفتح والکسر ... مسافر و مرده ... را کشتن یقال ...
[illegible] ... بالفتح یعنی ... اصل آن ... گرفته اند
[illegible] ... بالفتح ... ساختن جهاز عروس و لشکر و مرده و مسافر
[illegible] ... کاری را یقال تجهز للامر جهیزة نام زن
... قالت ... جهیزة ... اقبلت ... الولد فی بطنها وقالت فی ...
... جواز بالفتح ... روا داشتن و آب که ستور و کشت را دهند و آب دادن گذشتن
از جائی و راهی ع ف اض ۳ اجازة بریدن مسافت و پس افگندن جائی برفتن از او
و گذرانیدن و اجازت دادن ... و صله دادن و دستوری دادن و در شعر مصراع دیگری را
تمام کردن و یکی روی و ال ... دیگر روی آوردن یقال استجزت فلانا فاجازنی اذا استسقیت ارضک

او ما شیناک مجاوزة درگذشتن از جائی بجائی تجاوز درگذشتن و درگذاشتن گناه و المجاز نام موضعی بمنی
تجویز روا داشتن جوز به و روا گردانیدن تجوز عفو کردن یقال اللهم تجوز عنی و تجاوز عنی و سبک گزاردن نماز
و سخن مجاز گفتن مجاز راه گذر و گذاشتن و رفتن و ضد حقیقت جوزة گوز جوز جوزات ج معرب
آب دادن ستور را و کشت را مجازة گورستان و جوز الشیء وسطه اجواز ج جوزاء گوسپند میان سفید
و نام برجی جائز روا و روان و گذرنده و بالا را جوزة جوزان ج جیزة کرانه وادی جیز ج جائزة صله
و عطا جوائز ج و شربتی آب تجاویز نوعی از برد یا و جامها ❊ ضمیمه ❊ الجعر افضر کعلابط الضخم
الغلیظ الجعجز کالجانه الی آخره و صاحب غیزان گیاه جعضر شتابی و رفتار جلبیر کعلابط بسیار سخت
جلحیز و قرطاس تنگدل بخیل الجلحز من النوق الجلفز جملی جلنزی اشتر بسیار سخت
جلبزة دانسته چشم پوشی کردن از کسی ❊ فصل الحاء ❊ حجز باز داشتن ع ف
ض ۲ و بستن دست و پای شتر بالعلیین او را بند دارند انحجاز باز ایستادن و بحجاز شدن محاجزة
یکدیگر را منع کردن و فی المثل ان اردت المحاجزة فقبل المناجزة و یقال کانت بین القوم رمیا ثم
صارت حجیزی ای تراموا ثم تحاجزوا و احجاز یک مثل حجانیک ای احتجز بین القوم حجزة بضمتین ازار
حجاز بالکسر بلاد عرب لانها حجزت بین نجد و التهور و رسن که دست و پای شتر بدان بندند احتجاز
ازار بر میان بستن و بحجاز آمدن محجوز شتر دست و پای بسته حجزة بالضم بندیکه ازار حرز بالکسر جای ازار
و تعویذ حرز حریز جای پناه استوار احراز تحرز پرهیز کردن و خویشتن نگاه داشتن حرزتین گوز
که کودکان بوی بازی کنند و هو الجوز المحکوک یلعب به الصبیان و من امثالهم فمن طمع فی الربح
فانه راس المال قولهم و احرز مالی و اتبعی التوانیا یرید و احرزاه فحذفت الهاء حریاز بالکسر قبیله
حز رخنه حزة یکی حز ایضا وقت و هنگام و بریدن و رخنه در چوب افگندن احتزاز بریدن تحزیز
شدن تحزیز تیز کردن و بریدن دندان را و اندازه کردن و البعیر الذی اصاب مرفقه طرف کرکرة
و او ماه قیل له حاز فاما اذا لم یدمه فهو الماسح حزة بالضم تیکه از رو یا پاره گوشت بدراز ابریده حزاز سبوسه
سر حزازة سوزش دل از خشم و حزازان و کذلک حزاز بالفتح و الضم مشدد احزیز جای درشت
حزان بالکسر احزة ج حفز سپوختن از پس پشت ع ف ک ۲ و یقال اللیل یحفز النهار
ای یسوقه و حفزته بالرمح ای طعنته احتفاز بر سر پای نشستن و خویشتن بر چیدن و فی الحدیث جلس

علی رضی الله تعالی عنه اذا جهلت امراة فاقتصر ای تصام اذا احلت و اذا استجدت والتحوی لرابع
الرجل حوفزان لقب حارث بن شریک الشیبانی تحلمز دامن بر زدن بکاری تهلمز کذلک حلمزة کجعفر
است مذه الالام زن کوتاه و بخیل و نام مردی و کذا رجل حلبز تهمز زبان کز شدن شراب و گیاه تمزة تره
تیزک و نام عم رسول الله صلی الله علیه و سلم ابو حمزة کنیت انس بن مالک رضی الله تعالی عنه بسبب
تره چیدن رسول صلعم او را این کنیت فرمود حمازة بالفتح سختی و سخت شدن ع لصبهما حمیز الفواد سخت
دل حاضر شلد و فی حدیث ابن عباس رضی الله تعالی عنه افضل الاعمال احمزها ای امتنها و اقویها
حموز البنان سخت سرهای انگشت حوز حیازة بالکسر گرد آوردن ع ف اض ۲ - احتیاز
کذلک حوز حیز راندن نرم ع ف اض ک ۲ - احوزی نرم سبک راننده احوذی
بالذال کذلک تحویز زنی و بکی راندن سوی آب مجازة بهم در آمیختن تحوز تحیز در پیچیدن قال
الله تعالی او متحیزا الی فئة ای منضما و گوشه گرفتن حیز کرانه هر چیزی و اصله من الواو و کذلک حیز بالتخفیف مثل
هین و هین احیاز کناره ها حوزة ناحیة حوزة الملک بیضته انحیاز یک سو گشتن از چیزی و از جای خود بجای
دیگر رفتن تحاوز و گرد هم یکجا شدن **ع اخر لفظ و الکرواح** اجتمعوا اباتهم خرنقزا
جماع حمزة تیزی خاطر احترقز و تحفز مرا ای صار ذکیا و حمزة لعنة و جیر جز کرمن پدر قبیله و بنو الحرمات قبیله
الحاقرة التی تحفز بها علیها ای ترتیح بها کانه مقلوب القاحزة **الحلجز** الجلجز جیر سخت راندن آهسته
راندن من الاضداد و تحیزت الحیة تلوث و خیزر حیر الحمار و بنو حیاز کلتان بطلی از طی حیزان بالکسر شهری
بدیار بکر منه محمد بن اسمعیل الفقیه الشاعر و محمد بن ابی طالب الادیب **فصل الخاء** خبر بالضم
نان و بالفتح نان پختن و نان دادن **ع ف اک** ۲ خباز مرد بان مثل لابن و تامر
خبز البیار راندن و دست بر زمین زدن شتر خبزة بالضم گرماج خباز خبازی بالضم مشدده باب
شعاب و بالفتح نان پز خمز و فدو موزه دوختن **ع ف اض** ک ۲ خراز دوزنده
خرز بالضم مهره و موزه و مشک و جز آن خرز بالکسر درفش خرزة تحقیق مهره خرزات الملک جواهر تاجه
خرزات الظهر مهره پشت خرز مهم دیخار سر دیوار نهادن و به نیزه و تیر دوختن **ع ف اض** ۲ -
رختن انکذلک خزز بالضم خرگوش نر خزان بالکسر ج مثل سرد و صردان خزاز خزازی بالفتح نیهانام
کوهی که بر سر او آتش افروختندی خزخز مثال تبدیدنوا تا خنز بالتحریک اوی گرفتن گوشت

ج ک اف ۲ نُخْر و انه بالفتحتین تکبر و بزرگ منشی خانه باز مبنی علی الکسر یکس بزه و با تک
تکس و گیاه ست و گربه و در دگلو چه باز بالکسر تنبه خوز بالضم بلد الفنه مردم ضمیمه خریز
بالکسر خربزه عربی صحیح و اصله فارسی نحنر بیزه بکی و ترش بی بُرد و نخیز ابسه بصر سه بیده کل بن تفتی
والنخز باز ذکر فی رب و زنجا میرشود بالسرکه چه پیش آن دور برد باشند لغت عجمی است

فصل الدال درز الثوب هم و هو معرب ثبات الدرو زسپش و بعضه آن اولاد
درزة مصر والگان و مردم درزی و دوزنده دلاهز بالضم توانا و دوربین و کمر مقصورة دلامز بالفتح ج
دلیز بالکسر مر دلانیز ج ضمیمه دخر جماع کردن ع بالفتحتما و بسیار سخت دعز
دور کردن و جماع کردن ع بالفتحتما دیه موز بسیار خورنده بفتحهم

فصل الذال

ذرز برلنتهای دنیا و درشتی ع ک اف ۲- الذر مازی هو محمد بن الفضل المحدث
روی عنه ابو حفص عمر و بن شاهین اسمرقندی

فصل الراء

رکبش رنبیز تهار آگنده گوشت
ترنیز بر کردن مشک و جز آن رجز بالکسر پلیدی و عذاب و بت قوله تعالی والرجز فاهجر وقری بالضم
ایضا قال مجاهد هو الصنم و اما قوله تعالی رجزا من السماء بالکسر فهو العذاب رجز بالفتحتین نوعی از بحور شعر و شعر
ومنه رجز الراجز و ارتجز و یکی از بیماری های شتر بعیر ارجز نعت منه و ناقة رجزاء کذلک مرتجز نام
یکی است رسول علیه السلام رجازة بالکسر کب اصغر من الهودج و آنچه بر یک طرف باز آویزند که
باشد تا برابر شود رز در زمین جستن و استوار کردن چیزی در زمین بر در نهادن و دم در زمین فسیر دن
ملخ بجهت بیضه نهادن ع ف اض ۲- ارزاز مثله ترز ذیر آسان و هموار کردن کار را قال
رززت ذلک الامر لک ترزیزا ای وطاته و رزه رزة ای طعنه طعنة و ترزیز البیاض صقله و هو ابیض مرزز
ای مصقول ارتیاز در نشستن تیر به نشانه و بحیلی کردن رزة الباب زرفین در رز بالضم برنج رنیا
ارز بهی مثال خصیصی آواز پست آهسته رزیر گیاه ست که بوی چیزی رنگ کنند ارز بلرزه و برنج رزم
مرغزی بکسر المیم والسین مقصورا مرعزا رعید و داموهای ریزه بن پشم اذا شددت قصرت
و اذا خففت مددت و ان شئت فتحت المیم مرعز بحذف الالف کذلک رکز در زمین فرو بردن نیزه
ع ف اض ۲ و ک ۲- ارتکاز تکیه کردن بر کمان مرکز میانه دایره و جای باش مرد
رکز بالکسر آواز نرم رکاز مال نهان کرده بزمین فی الحدیث فی الرکاز الخمس رکاز یا فتر مال نهانی

زمین و جنبیدن آن که آن را زلزله گویند ع ف اض ۲ ارتعاش و اضطراب کردن ارض
و زمین بر خود لرزیدن و برداشتن و پراکنده کردن ع ف اض ۲ ارتعاش و اضطراب کردن و سراج
مثال اضطراب جنبیدن لشکر رمازه لشکر انبوه که گویی اطراف و نواحی می جنبد بحرکت ایشان ع
مقصود زن بلابه کاره اموز در یاریز رمز بالضم لغة فی الارمز رمیج زور آزمودن ع ف اض ۲
جنبیدن بوقت مباشرت نیران کند که ع بفتحهما ضمیمه زخیر اسمی است
رطبر بفتحتین سست از شعر و غیره و الترهات و الخرافات مخففه الخرافات آستر شره سست و نرم کردن را
رفیره زدا در ع ف اک ۲ زفیر گ جهنده بای قرینه عرق ای بالضرب رفیر
رقص کرد زفیر گ جهنده و مابیر قرینه عرق ای بالضرب هرمهر کمشتر سبک و بفتح الهاء و جای
ملع و مویه مهر بشتی بای لا یعلی نیا فصل الثاء زیباپیر زبان وشت کرانه مرغ زیزا تیشه نازی بالفتح ع
قدر زماوند و یکبارگ حبل زدوارنه گونه نحم قوم زدوارنه کذالک حبل زدوزنی بالفتح و النون و زوزی مرد ستم
ضمیمه
سبک و بیستم ظریف زوزا ة حقیر داشتن و راندن زوزیت به ای اتحمر به و طردته
زیازاق زبازار زن کوتاه زبازیه مرد بلترا زقوم خود زریز سبک و پاک و خردمند استوار ارزنار
ایی
جمع المسنین فی بسیط النحو زرزه نیز زه رزنا مخففه زلر بفتحتین و کلفت رخت خانه و راهی که قواشان
ساید
زلزل مضطرب شد ع ف ا ۲ زلزلة زن سبک که بجا نهای هم سالگان آمد و رفت کند
جمع ابن الذا تیم ای امرهم زوزان بالضم عبد محمد بن ابراهیم الطاکی زوزن بالفتح شهری بابن هرات
و نیشاپور و قدر زو ازنه دیگ کلان زجل و قوم زوازیة قصار غلاظ زجل زونی و زوزنی بکلس
ضمیمه فصل السین سجزی بالفتح
متحاذق و زوزیت به زوزاة استحقرته و طردته
نسبة الی سجستان الاقلیم المعروف منه ابو داؤد و سلیمان بن الاشعث و ابو سعید عثمان بن سعید الدارمی
و ابو حاتم بن حبان و الخلیل بن احمد القاضی و دعلج و ابو نصر عبید الله الوائلی السجاوری و مسعود بن ناصر الرکاب
و یحیی بن عمار الواعظ و علی بن بشری اللیثی و عبد الکریم بن ابی حاتم و عبد الله بن عمر بن ماموز و ابو الوحی
عبد الاول سلغز بالغین المعجمة سبک و دید سنینیز و ب است بفارسی منها احمد بن عبد الکریم ابن منیر
المقری و علی بن المعلی المحدث و ساغیز ده است بیرو شمر شمهر یز بالضم و بالکسر و بالنعت بالالف
نوعی است سمرقند از خرما سیازة ده است به بخارا منها علی بن الحسن السیازی یعرف بالبک
الطویل محدث فصل الشین شاز درشت شدن جای سنگی و ملی آراضی

ع ک اف ۲ - اشاز بی آرام گردانیدن شخز بی آرام کردن شمز درستی شارزة ستیزه کردن شارزه از شمزاز سخت خشک شدن شیء شمزاز مشمئز منقبض و گرفته شدن شماز ستیزه گرفتگی شمز شمز ایشان شمیزة والشمیزة انگشت . بیرون انگشت دالتی شمزی . ستیزه اران آن شمیز

صفت مثل ثوب نزوثوب نزه شمز شمیز بوسیدن یا کرازوی کاسه از بیشمی

شنحز نکاح شنجزه فرع کرد وترسید ع ک اف ۲ شنخیزة بالعین المعجمة بوزن کلان جوال دوز شغز بالفتح گردن کشی کردن و درمیان قوم فساد انگیختن ع لفتحهما و تحیز الشغزی حجیر کالوتد یکون منه الدوات یقرب نکته الشغزی الشغزی شفزه رفسه بصدر قدمه یعنی پیش پای زد

ع ف اک ۲ شکز انگشت خلانیدن و بزبان رنجانیدن و نیزه زدن جماع کردن

ع ف اض ۲ - الشکاز من اذا حدث المرأة انزل قبل ان یجامعها یعنی آنکه هنگام کلام

بی دواعی انزال کند والشیاز والمعز عند الشراب والشکازة من اذا رأى یا یجامع وقت مجامعه فجید

شمیزة یعنی کسی که مقابل قبیح الوجه ایستاده بدست اشمئناک رجل شکز بد خلق اشکز کطرطب چیزی

هیچو ایشان سفید که بیها بدان اشوار کنند شمخز بضم الشین وکسرها وشد المیم بانبند نگاه و سطبر از شتر و مردم شمخزة کردن کشتی شمخز تیزه شکله شیز و شونیز شونوز شهیز سیاه و انه بند سش کلونجی خوانند

شونیزیه مقبره صالحین است در بغداد شنامیز قلعه است بخضرموت اشوز گردن کشش شیز شیزی شغف بمشوز مضطرب الشونیزی الشیز

فصل الضاد ضرز کبکتن مثال قلز بخیل ضرزة زن پست بالا ناکس ناقة ضمیز کبکتن کم شیر و قوی رجل اضرز کام بهم چسپیده اضراز خائیدن اسب لگام را ضمز سخن ناگفتن و خاموش بودن ع ف اض ۲ اوک ۲

و بهم چسپیدن بچیزی بعیر ضامز شتر که دیه از دهان بیرون نیارد ضموز ضامز خاموش ضموز خائیدن

ترا و جور کردن در حکم ع ف اض ۲ ضنیز کم کردن حق کسی را ع ف اک ۲

ضائز یا لهمز کذلک ع لفتحهما و قوله تعالى قسمة ضیزی ای جائرة و هی فعلی مثال طوبی و حبلی و انما کسروا الضاد

لیسلم فیه الیاء لانه لیس فی الکلام فعلی بالکسر صفة و انما هو من بناء الاسماء کالشعری والدفلی

ضائز بالفتح والفتحتین ستم کردن ع لفتحهما و ضائز فلانا حقه بخسه والقسمة قسمة ضائزی شاذ یت

نعت فی ضیزی ای ناقصة ضمیار کعلابط مرد گرد اندام و استوار خلقت ضمیز گرگ سخت سیاه گرگ

ضبر سخت نگریستن بگوشهٔ چشم و ذنب اضبر و ضبیر مشوقد اللغوظ ضخز کعیّنه بالحاء المعجمه چشم ازرا لفیز ع لفتحهما اضبر بعیر الی کذا وثب الیه مستترا یعنی پنهان بسوی آهسته رفت ضغضغ سخت بانکال کردن ع لفتحهما ضغضغ بالکسر شیر و بیشتر شت از دندگان ضغضغ فرو خوردن شتر نواله را او مع کراهة ذلک و دو نمودن و جماع کردن و دویدن و بر بستن و جیدن و بدست یا بپا زدن و بدهن اسپ لگام دادن ضغیر سطبر ضغیرة نواله کلان و ضغطفة بکراهت نواله فرو برد ضفار سخن چلین مشتق من الضغر بحرکة الشعیر یجشش لیعلفه البعیر لانه یجعل قوال الغرز کما یسمی بذا الشعیر للعلف ضکر بالفتح الغمز الشدید یعنی سخت فشاردن ضمخز بضم الضاد و کسر میم ستبر سطبر و مردم فربه و گشن تنومند ضمز کنرسج و علابط شتر باده سالخورد یا کلان جثه کم شیر و لعنبز اسد و فحل ضمارز غلیظ و ضمز علیه البلد والقبر غلظ ضمز زمین بسیار سخت ضمرزه سنگلاخ درشت که بشبه راه رفتن بران دشوار باشد و زن درشت ضمرزه سخت سپرد اوراع لفتحهما و ضبز المراة نکحها و ضهزت الدابة عضت بمقدم الفم فصل الطاء طمر اثر بالکسر علم جامه طمر یعلم کردن طمز یا علم طمر بکسر الراء علم کرطراز نور دو نهاد طمز فسوس کردن ف اض ۲ ملتا زنعت ضمیمه طبر بالکسر کن کوه و شتر دو کوهان و طبر بلا جامها طبز بر کردن چیزی طبز بنخمیل فرج زن الطحز کنایه عن الجماع طحز بالکسر دروغ طعفز درد کندن جماع کردن ع لفتحهما طواز لکتان نرم خوی سالخورد فصل العین عجز بالفتح و ضم سرین و بن هر چیزی یونث و یذکر و هو للرجل والمراة جمعها اعجاز عجیزة سرین زن عجز با تواتی ع ف ک ۲ عجز عجزه بفتح الوسط و کسر با کذلک و فی الحدیث لا تلثوا ابدار بعجزة ای لا تقیموا ابلدة تعجزون فیها عن التعیش عجوز بالضم کنده پیر شدن ع ف اض ۲ و بالفتح کنده پیر قال ابن السکیت العامة تقولها بالتاء یعنی العجوزة عجایز عجز و فی حدیث ان الجنة لا تدخلها العجز و ریگ توده عجز بفتحتین عجز بالضم بزرگ شدن سرین ع ک ا ف ۲ اعجاز زن بزرگ سرین و عقاب کوتاه دم و ریگ توده بلند اعجاز ناتوان گردانیدن و عاجز یافتن کسی را و درگذشتن چیزی از کسی یقال اعجزه الشیء ای فاته اعجازة باشیکه زنان بر سرین بندند تا کلان نماید تعجیز کنده پیر شدن و تعجیز نسبت کردن کسی را و آهسته و بادرنگ کردن معاجزة ترک کردن کسی چنانکه نتوان بوی رسیدن قوله تعالی والذین سعوا فی آیاتنا معاجزین و یقال انه لیعاجز

ای لقه اذا مال الیه معجزة الانبیاء م معجزات ج ایام العجوز سرمای پس از نصف بهار و آن پنج روز است نزدیک عرب یقال صِنّ و صِنَّبر اخیهما وبر و مطفی الجمر و مکفی الظعن یقال هی سبعة صن و صنبر و وبر و آمر و مؤتمر و معلل و مطفی الجمر انجاز وا انجاز وا نخل عجیبهای خرماین تعجیز بعجز نسبت کردن عجزة بالکسر آخرین فرزند یقال فلان عجزة ولد ابویه یستوی فیه المذکر والمؤنث والجمع عجیز بالزاء والراء ایضا امر عجلزة بفتحین وکسر ثم اسی تجربة شدید و ریک توده دریا دیعارزة ستیبیلن باهم و دور بودن عطرزة دور شدن عز بالکسر ارجمندی خلاف ذل عزیز کم یاب وارجمند عزاز ج قوم اعزة و اعزاز عزة عزازة عزیز شدن گرامی شدن یقال عز علیه فلان و کمیاب شدن و دشوار شدن یقال عز علی ان تفعل کذا ای اشتد و درست شدن یقال عز علی ذاک ای حق و فی المثل اذا عز اخوک فهن و قوی کردن تعزیز کذالک و قوله تعالی فعززنا بثالث یخفف و یشدد ای قوینا و شددنا تعزیز ایضا درهم نشاندن باران زمین را مطر عز باران سخت و ارض معزوزة زمین سخت عزز و عزاز تنگ پستان شدن ناقه عح ف ا ض ۲ عزوز بالفتح نعت منه اعزاز گرامی داشتن و بزرگ آمدن علم بر کسی یقال اعز علی بما اصبت به و اعززت بما اصابک ای عظم علی و تنگ پستان شدن ناقه و دشوار برداشتن کار و بار را و بزمین سخت رسیدن عز بالفتح غلبه کردن عح ف ا ض ۲ و فی المثل من عز بز و قوله تعالی وعزنی فی الخطاب ای غلبنی و غالبنی تعزز تنگ پستان شدن ناقه و عزیز شدن اعتزاز عزیز شدن و یتعدی بالباء عزة عزیزی و قوت و چیرگی عزة بالفتح نام زنی هم و آهو بره ماده عزاز زمین سخت عزاء سال سخت استعزاز سخت شدن ریگ و غلبه کردن بر کسی یقال استعز فلان بحقی ای غلبنی و استعز بفلان ای غلب فی کل شیء و استعز بالعلیل ای اشتد مرضه و غلب علی عقله و فی الحدیث استعز بکلثوم و فلان معزاز المرض ای شدیده عزی نام بت و مؤنث اعز و قد یکون الاعز بمعنی العزیز و العزی بمعنی العزیزة عزیزی عزیزاء سرین اسب لقصر و یکتبه القصور عززیان و عزیزاوان بالواو عشزان بالتحریک تقاربیا بای عح ف ا ک ۲ عکازة بالضم مشدده عصائی با سنان عکاکیز ج علز بی آرامی و سبکی و تفنگی کردن مردم عح ک ا ف ۲ علز بکسر الوسط نعت منه یقال بات فلان علوز بالکسر و تشدید الواو درد شکم علهز بکسر ترین نوعی از طعام عرب که در تنگ سال خورند لحم مثله گوشت که بپختن بهم نشود عنز ماده بز و آهو ماده و جز آن نام اسپی و لشته و تجیله از هوازن و نام زنی رماده عقاب عنزة بالتحریک نوعی از سنان و پیدرحی

معسور معسورة بالکسر نکوشش عسیر عسر از طالع اشناز و دشوار شدن اعسار بالکسر تنگ دست شدن و نام دختری
تعاسر بالفتح ... دشوار شدن کار و دشوار شدن و حاجتمند گردانیدن معسور درویش

فصل عین مع الفاء

عفص ... پیش شدن و با اشتاشدن
عفص بالضم خلطی است از صفرا و در سنگ پدید آید عفار ج عفر الرجل کاذب من البرد

فصل عین مع الکاف

عکز ... نگاه داشتن و ما بیات ... عکش ... عکل
... سخت از هر چیز و بخیل عکرمة ... بر سطبر ... گوشت زفت کوتاه
... سیر ... بالعیال ... گوشت
... گوشت ... عکنان ... بزرگ
گردانیدن ... گوشت ... بعضی ... عکبر ... عکسان ...
... عکسی ... با ... عکازة بالفتح ... و بالضم ...
... عکبری ... ماده ...
... بعض القضاة ... عکبر ...
... عکبر بالضم ... آدمی و بالیاء ... گردانیدن گوشت ... سخت
... بیان بالفتح ...

فصل عین مع اللام

... پالان ... عکس ... شدن ...
... در پای در رکاب آوردن و ... عکس ... پیچیدن ... عکز ...
... نزدیک آمدن ... عکاز ... عکاس
... شدن و نیز ... النبی صلی الله علیه وسلم ...
... عکم ... از ... عکرمة بالفتح ... در حدود شام ...
... داشت کردن چشم ... و منه قوله تعالی و اذا مروا بهم یتغامزون ...
... فلان علی ای طعن ... فی الدابة ...
... الرجل ... عکن ...
... کردن و شکستن ... کوهان ... دست ...

وچیزی شکل با نفتر یک دوا شکول نشیمه شخو ترجمه کردن ابیه ای بنقبه سه نخور پا بل یا وثیق شاه
وضم بینه سید بن خالد بن انزانشیز رو قوا یا الاشهر بمعنای شخیر الیب یا کسر یست بدارست شما
بن احمد بن مومی بسته زانی المحدث شیعه فصل الفاء فان انفخز ای متنظلم متکبر قفرز زمین
هموار و جوی آکردن چیزی از سینه ابا نع نه ک ۲ فرزنه بالکسر پاره جدا کرده از چیزی
اقه زنیه آکردن در ... دزاوان و بنداخص مقانه جدا شدن از دشمن پس از کیدیکی اقزنیه لکیف وزنه
متفرق رخته فنر پیچیدن و روان شدن جراحت نع ف ک ۲ استفزه از سکبی
گردانیدن ترس کسی را قوله تعالی واستفزز من استطعت منهم بصوتک اتمزه ترسانیدن ورانیدن دل از
رجل فنز مرد سبک وگوساله افزاز نج فلز بکسرتین و تشدید الزاء چه گدازد بها از جواهر کانی فوز پیشتن
و پیروزی یافتن بنیکی و هلاک شدن نع ف اض ۲ تفویز کذا ک و بیابان قطع کردن
یقال فوز الرجل بابله اذا رکب بها المفازة افازة پیروز کردن یقال افازه الله بکذا و قوله تعالی
فلا تحسبنهم بمفازة من العذاب ای بمنجاة سنه مفازة جای رستن و هلاکی و بیابان مفاوز نج فازة سایبان
ضمیمه فیخز بالفتح گردنکشی کردن لغة فی الفیحس فطز مرد نع ف ک ۲ او لغة
فی فطس فقز مرد نع ف ک ۲ لغة فی فقس فصل القاف
قبز برجستن وبی آرامی قحاز بالضم بیماری گوسپند تقحیز برجهانیدن رجل قحز حز مرد کریه منظر
تقرز نیک ابدان از الایش قرزات لغات نعت سنه قرالضا جامه از ریسمان پیله منسوب
تا نهن تا رونه قدح وا قرزه شکله یقال فلان جلس القعفزی ای خویشتن در چیده نشست قعفان
مصدر سنه قفز قفزان برجستن قفزی نوعی از رفتار اسپ و شتر یقال جاءت الخیل تعدو القفزی تقفیز
اقفزة قفزان ج تفاز بالضم والتشدید لکاسب جانور و غلاف دست زنان قفازان مثنی منه تقفز
مصدر سنه تقفازه کردن در دست بمعنا اقفز و تقفز اسپ دستها سپید قمز بالتحریک چیزی ولق کنج
قیمت سیار وقمزة بالضم پاره خرما بیجم خشیده قوز ریگ توده خرد اقواز قیزان ج قهز بالکسر جامها از
ریسمان و قز ضمیمه قنز بالکسر کوتاه بخیل قنبز لیه الکلام علقه قنصزی اشتی انستها
حشا با حشو انها قنفاله کز بیبل فرش ترکره رفتار صر کوتاه القعافزة فی الکلام التخلیط ویقال خرج
متعلقا ای انجل تحیح چیزی خشک ...را جیزی خشک شدن قفرزتا کیه البیراکسه اثنی من کلا میدان

و تل وسط بری زمین و بالضم شیشه روغن حجام قرزة بالضم بقدر قبضه قرمز بالکسر شخصی است از ترک
و له مدرسته بتبریز قرمز بالکسر رنگی است ارمنی یکون من عصارة دود و یکون فی آجامهم قرمیز ناتوان قمز
بالکسر نان سپید قشنیزة گیاهی است که برگش سبز همچو برگ خرد کاسنی باشد و بلیته یأکلها الناس بعجمها
بالضم جبه قعز الاناء آوند را از شراب چیز آن پر کردن ع بفتحهما و قعز مافی الاناء شرب شرب باشدید
الفا قفز ق ز قلز نوعی از آشامیدن است ع ف اض ۲ و ف ک ۲
برزدن و تیر انداختن و دست رمانی کردن انقاز مثله و برجستن و لنگیدن و آرشیدن زمین را ایضا و مرد سبک
برجستن و جستن چیراگاهی است دردم و قفص و قفلز مسی که از آهن بران نرسیده باشد درشت
و قفازیه اقداحا حجریة فاز قیزه و التشاز الجراد ترفیه فی الارض اقلیز و قلز مثله تقلز دویدن تکه قلمذة رفتار
مرد کوتاه و کجر زجل بزه ناز نازنده گفتار او زیاده از کار او باشد عجوز قلمذة پیرزال ناکس کوتاه قدفمر کمشیع و
مرد خرد گوشت و کوتاه قد قمعزبه بالضم زنان بسیار کوتاه قد قفز بالکسر پیمانه خرد اقفیز مثله اقفیزیدان
آشامید و مرد پاک از آلایش و بالضم و بالتحریک سفال و شکار غاز صیاد مقتز و قنار مثله قمقرات
شتر کلان و بزرگ قمقز یکی قنقر سیاه قمقزة مونث قمقزیه کوتاه قامت قمزة جستن و کوتاه خواه
مرد باشد یا زن و شتر ماده کلان جثه سست رفتار قمزی دوشش اسب و شتابی و شادمانی قمهدبر
بضم الاولین و الرابع ارتبد را شیع مهیب و لا یوجد فی کلامهم وال کم زاء حرالا فاصلة بینهما فصل الکاف
کرز بالضم خرجینه کرزیه بالکسر کراز بالتشدید چپار که خرجینه شبان بردارد و کرز بالضم والتشدید
ناکس نقال الحاذق و بازکه یک سال برآمده باشد تا پر براند و بازی که یک سال دوم در آمده باشد کریز شکار زند
شتافتن بجائی و پنهان شدن در وی و گریختن از کسی کز از ه تند هر شدن تشنج شدن
رجل کز مرد تند و قوم کز بالضم و رجل کز الیدین مرد بخیل مثل جعد الیدین بکرة کزة دلو تنگ آواز نا
فرس کزة از اکان فی عود یابس عن الانعطاف کز تنگ کردن و ترنجیدن از سرما یقال کز الرجل فهو
مکزوز یستعمل مجهولا اکزاز بالضم ترنجیدگی الکلیز از ترنجیده شدن لام زائد کنز گنج و گنج نهادن ع
ف ک ۲ و فی الحدیث کل مال لا تؤدی زکوته فهو کنز اکتناز گرد آمدن مال و پر شدن
کنز کناز بالکسر والفتح دروردن خرما یقال هذا زمن الکناز ناقة کناز بالکسر آگنده گوشت کوز بالضم کوزه
کیزان اکواز کوزة ج الکتیاز آب گرفتن بکوزه کوز ایضا نام مردی ضمیمه کریز بالضم بالکسر بالان

لکمز فراهم آوردن چیزی با انگشتان ع بفتحهما کلزه فراهم آورد او را ع ف ک ۲
کلزه مثله کلاز کلتان نام شخصی وکجذب مرد سخت عضله گرد اندام وکجاق دهی مابین حلب وانطاکیه
والکلیز کامیر موضع علی مرحلة من الری الکوالیز قوم یجیزون بالسلاح للماء اذا تشاحّوا علیه الواحد کالوز
واکلاز انقبض او هو الانقباض فی شماس بین سابلین بمنزلة الراکب اذا لم یتمکن من ظهر الدابة اکلاز العازی
هم باخذ الصید یعنی آهنگ شکار گرفتن کرد کلنز کجعفر گرد اندام وچهره گرد سخت عضله کلز مرد سخت گیر
مکلهز بوزن ومعنی مکلز یعنی منقبض کمز فراهم آوردن چیزی تا گرد گردد کمزة بالضم کتلی از خرما
وغیره فراهم آمده وتوده از ریگ وخاک کرج فصل اللام لبز لکد زدن شتر بخف دست
کرج یعنی لنزان لحز مرد بخیل تنگ خوی لاحز شکیها تلاحز دشواری کردن با یکدیگر در سخن لکز لزازه سخت
در چسپانیدن ع ف اض ۲ کرکز اتباع سخت بخیل رجل ملز بالکسر سخت خصومت گر یقال فلان
لزاز خصم یعنی سرشته خصم است لزاز الباب پشتیوان در لزائز استخوانهای سینه ملز گرد اندام استوار
خلقت ملز نیز استوار کردن ملازّة بر چسپیدن الغاز چیستان گفتن لغز بالضم چیستان وسوراخ
سکا گوش النازح تغیری مثل الالغز لکز لکد زدن بر سینه وفی المثل بخیل شجن واقیدی لکیز وهما ابنا
افصی بن عبد القیس لمز عیب کردن قوله تعالی ومنهم من یلمزک فی الصدقات بالضم والکسر رجل
لماز ولمزة ای عیاب واشارت کردن بچشم ع ف اض ۲ وک ۲ وزدن لهوش
ع ف ک ۲ لهز در آمیختن ودرمیان قوم شدن وآمیختن سپیدی موی با سیاهی
یقال لهزه القتیر ای خالطه الشیب فهو ملهوز ثم هو اشمط ثم هو اشیب مشت بر سینه زدن قال الوزیر
بالجیم فی اللهازم والمرقبة ملهز لعت مسه وتیزه بر سینه زدن وبسر زدن شتر بچه در پستان مادر را وقت
مکیدن ع بفتحهما دائرة الالهز اند دایره های اسپان بر بنا گوش وآن منحوس است لوز بادام لوزة
یکی ملازة بادامستان فصل المیم مئز بالفتح لکد زدن یا مشت زدن ودور کردن ع ف
ض ۲ وف اک ۲ مخز کار دیتز الکصوز اللصوص یعنی دزدان لغزها جماع کرد او را
ع بفتحهما المغزت الناقة فصیلها الکشة یعنی شتر ماده بچه خود را لقز بمشت بر سینه زدن یا
ازان الکد زدن یا بمشت بر گردن وسینه زدن وبهر دو پا زدو کوب کردن وبارنج دفع کردن بمشت
لکد زدن لاز پناه گرفتن ع ف اک ۲ لکیز پناه گاه ملاز مثله فصل الـ

همز سکلیدن بانگشتان و پاره بر کندن از شیر ع ف اض ۲ - الهمز نیچه زدن همز مکیدن
ع ف اض ۲ - همزه یکبار و فی الحدیث لا تحرم المزة ولا المزتان یعنی فی الرضاع تمزز مزا
خوردن شراب را و شراب مزز و رمان مز بالضم ترش شیرین مزة هی ترش مزة بالفتح مخو
مزه مزا ای نوعی از شرابها و هو فعلاء بفتح العین فادغم لان فعلاء بالسکون لیس من ابنیتهم و یقال فعال
من الهموز ولیس کذلک لان الاشتقاق لیس یدل علی الهمز کما دل فی القراء و السلاء و مزز بالکسر افزونی
یقال له علی هذا مز ای فضل مز مزة جنبانیدن معز بز و هو اسم جنس معز معیز معزی کذلک امعوز بالضم
گله آهوان یعنی تا چهل و بز ماعز واحد المعز مثل صاحب و صحب بز نر و پوست بز ماعزة مونث و هی غیر منون
قال سیبویه معزی بالکسر منون مصروف و الفه للالحاق لا للتانیث لان الملحقة تجری مجری ما هو من نفس الکلمة
قال الفراء المعزی مؤنثة و بعضهم ذکرها قال ابو عبید ان المعزی کلهم ینونونها فی النکرة معاز دارنده بز معز
بفتحتین زمین درشت امعز مکان سخت سنگناک ارض معزاء مثله امعاز رستن از کاری تملیز
رهانیدن تلمز رستن موز مویز موزة یکی میز جدا کردن تمییز مثله امتیاز انمیاز تمیز استماز جدا شدن تو گوکه
تکاد تمیز من الغیظ ای تقطع فصل میم متز بسلحه رمی به یعنی ریخ زد متز الجاریة محز او مجاز الکاح
کرد او را عجم الفتحتها و محز فلانا لهزه او محزه و نجزه و نحزه و لحزه و مهزه و بهزه و لکزه و کزه و وهزه و لقزه
و بعضه احیانات ماخوذ یعنی از ریحان است و یقال له الضیمران و ماخوذ گی دهر و ماخوذ و یعود فی خ ر ب ش
مشکوز بالکسر و فتح لام زرد آلوی شیرین مغز ذکره الازهری فی ش ل ز و حقه ان یذکر اما فی مضاعف الشین
لان صدر الکلمة مضاعف و اما فی معتل الزاء لان عجز الکلمة اجوف و اما فی رباعی الشین و هذا اولی لان
الکلمة مرکبة فصارت کمتقحطب و تحنبل و اخواتهما ناقة مصوز کصبور سنة المطر الکاح همزة دور کردانرا
فصل النون نبز بفتحتین بد نامه یعنی لقب انباز ج نبز بالسکون لقب دادن
ع ف اک ۲ - تنبیز مثله و للمبالغة ایضا تنابز یکدیگر را لقب نهادن نجز بالتحریک سپری شدن
ع ک ف ۲ و بالسکون روا کردن حاجت ع ف اض ۲ - انجاز کذلک
و فی المثل انجز حر ما وعد مناجزة کشش کردن و فی المثل المحاجزة قبل المناجزة و انت علی نجز من
حاجتک بالضم و الفتح یعنی نزدیک ابروائی حاجت خودی استنجاز تنجز روائی خواستن ناجز نقد و آماده
یقال ناجزا بناجز کقولک یدا بید تنجز نوشتن و درخستن بدست و پای و کوفتن در باون و مشت بسینه زدن

نخاز بالکسر او ن نخاز بالضم رقّه شتر بچه ناخز لعت منه انخزان سر فرو بردن شش که در شتر بچه پدید آید انخاز
خداوند شتران ناخز شدن نخیزة سرشت و نوار گرد اگرد خرگاه و راه باریک که از راه های بزرگ شگافته شود
بالضم او ریگ نخز زدن و درد ناک ساختن بسخن نخز بالفتح والکسر زیاب و بالفتح الفنا مرد تیز فهم زیرک
و شتر مرغ که بکجا قرار نگیرد انزاز زیاب ناک شدن زمین نز نزیز و بیدن آهو و بانگ کردن او
عح ف اک ۲ ناقة نزة ای خفیفة نشز بفتحتین جای بلند النشاز نشاز ج نشز بالسکون
مثله و بلند نشستن عح ف اض ۲ و ک ۲ قوله تعالی و اذا قیل لهم انشزوا فانشزوا
و اقرئی بالضم و الکسر نشوز جمع نشز و ناسازواری کردن زن با شوی و زدن شوی مر زن را عح
ف اض ۲ و ک ۲ قوله تعالی و ان امرأة خافت من بعلها نشوزا او اعراضا انشاز
برداشتن استخوانهای مرده را بسوی محلهای آنها و ترکیب دادن بعضی آنرا به بعضی نفز نفزان جستن
آهو و جز آن عح ف اک ۲ تنفیز بر جهانیدن کودک را و برگردانیدن تیر را انفاز کذلک
یقال انفزت السهم و نفزته علی الظفر اذا ادرته نقز نقزان بر جستن آهو در دویدن عح ف ا
ض ۲ تنقیز مثله منه نقاز بالضم بیماری گوسپند و بالتشدید گنجشک ریزه نقز بالتحریک ستوران ریزه
و لاغر نقز بالکسر مثله نکز بالفتح و الکسر آب صافی خوش نکز سپری شدن آب چاه عح ف ا
ض ۲ و بالتحریک کذلک عح ک ا ف ۲ انکاز سپری کردن آب را نکیز ناکز چاه
کم آب نکز در جستن بچیزی تیز و زدن و سپوختن و گزیدن مار نیکوز نشاط گزیدن او به دندان عح
ف اض ۲ نهز سپوختن و جنبانیدن سر و بر خاستن ستور برفتن و سر زدن گوساله و شتر بچه
پستان مادر را و دلو در آب زدن تا پر شود عح لفتح نهزة بالضم فرصت غنیمت انتهاز فرصت یافتن غنیمت
مناهزة کذلک و نزدیک آوردن کودک بلوغ را تناهز شتافتن دو کس با مارست بر یکدیگر ضمیمه نزز نز
خود را پنهان ساختن از ترس و بهم و از نزه و نار نزه و موضعی نزیز کامیر دهی است با ذربیجان و الیها
نسب النزیزی احمد بن عثمان الحافظ الفرضی نیزز دهی بفارس نیروز نخستین روز سال است معرب
نوروز و قدم الی علی کرم الله وجهه شیئ من الحلاوی فسأل عنه فقالوا للنیروز فقال نیرزونا کل یوم
و فی المهرجان قال مهرجونا کل یوم و ابن نیروز الاخباطی محدث لطز و یقال لکزة شهر است
ما بین قم و اصفهان لغز بیتهم اغری و نغز بینهم النغاز ج نغز المراع نغز الصبی درنده شود پس گم کردن با نقد دو

فصل الواو

وجز چیز مختصر موجز سخن کوتاه ایجاز کوتاه کردن سخن ابو وجزة
نام مردی توجز روای حاجت جستن وخز نیزه خستن و آمیختن چیزی و چیزی اندک وز مرغ آبی
لغة فی الاوز و زواز مرد سبک وشز بفتحتین جای بلند و سختی یقال اصابتهم اوشاز الامور ای شدائدها
ایعاز توعیز پیش آمدن بکاری یقال اوعز الی الامر وعز کذلک وفز بالتحریک والسکون شتاب
اوفاز نحن علی اوفاز ای علی سفر استیفاز بر سر پای ودر دویدن نشستن وکز بمشت زدن و سپوختن
وکز بمهمه دست زدن یقال وکزه اذا ضربه بثقل یدک توکز سپردن شتر گران بار ضمیمه
وتز نوعی از درخت لغة یمانیة ورز موضعی و ابراهیم بن محمد بن الشرویه بن رزوز محدث و ورزة ملقب
مقاتل بن الولید وریزه رگی که جاری میشود از معده بسوی جگر و بلا لام رجل من غسان المتوفز
المتوفز وهز بالفتح بخشم جنبانید سر بنی ع ف ا ک ۲ التوهز التنزی فی المشی سرعة

فصل الهاء

تحرک رأس الجرذان عند النزار وهو التهیؤ للقیام فصل الهاء هبرزی بالکسر دست بند
و هر چیزی خوب و یا دیدار را هبرزی گویند هرهوزه مردن هز جنبانیدن ع ف ا ض ۲
اهتزاز جنبیدن و درخشیدن ستاره بوقت فروشدن و جنبیدن مرکب و شتر آواز حداء هزة
بالکسر نشاط و شادمانی و آواز جوشیدن دیگ هزیز الریح وزیدن باد و جنبانیدن درخت را
تهزیز جنبانیدن هزاهز فتنه ها سیف هزهاز جنبان و هزهز بالضم کذلک هزان بالکسر پدر قبیله
همز بچشم اشارت کردن و فشردن به پنجه و همزه آوردن در کلمه قیل الاعرابی اتهمز الفار فقال السنور
اتهمز ای یقبضها و زدن و سپوختن و عیب کردن رجل همزة و امرأة همزة نعت منه یستوی المذکر
والمؤنث مهماز کذلک همزات الشیاطین ای خطراتها التی تخطر بقلب الانسان قوس همزی ای شدیدة سخت
کمان سخت انداز مهمیز بالکسر مهماز میخ آهنی که بر پاشنه موزه رائض باشد که بر تهیگاه اسب تا
بیشتر بزند همیلف بالکسر نازه هیرب یقال باعطاه بلا حساب ولا میزان انداز کمه دربیاد زمین بلوا
الزا و ستة سیتا الانه تاکیدی فی کلامهم بعد اللال زا فصار مسد سا ضمیمه هوز هبران مردان
باناکی الی عمرو ع ف ا ک ۲ والعنبر العجز اجس یعنی گذشتن اندیشه بدل و ناجزه
سابازه ای ترشی کرده او برابتی الفته در دهن تو الحا خاضد هرمست النار طفئت هرهزة کلو سیان داند
نمایندن و سختی کردن از دوست هو هنانکنی هرمز بالضم شهری است بر دهانه دریای سند و تلفه است

تا بهمن قدیس و کرک و نامی را شهریست شهری بخوزستان تمام شهرستان و بازمون بزرگ پادشاهی از پادشاهان عجم بهر شهرستان بسیار جهنده و آبهی بهر شهرانی مثله المقترالقهر و باوجهین پیرد ای فی بیت بید تهلک تستر با هرمز بفتح المیم یکی از پادشاهان عجم شهر قریه سیح هرمز بالضم خلق و مردم بقول مانی الهوز مثلک و ما ادری ای الهوز هو و الاهواز تسع کور بین البصرة و فارس لکل کورة منها اسم و یجمعهن الاهواز ملا تفرد و احدة منها هوز و هی رامهرمز و عسکر مکرم و تستر و جندیسابور و سوس و سرق و نهر تیرا ای وانیج و مناذر تسویر مردان و هوز حروف و ضعت لحساب الجمل

باب السين فصل الالف

ابس جای درشت و شکستن و خوار و حقیر کردن ع ف ا ک ۲ تابیس مثله تابس دیگرگون شدن اس بالضم بنیاد اساس بالکسر ج مثل عس و عساس آساس بالفتح مثله اسس ج مثل قذال و قذل اسس بفتحتین مثله آساس بالفتح و المد ج مثل سبب و اسباب تاسیس بنیاد نهادن و الفی که در قافیه میان او و حرف روی یک حرف باشد آس را نزن گوسپند بعین لفظ اس بالفتح و الکسر و قولهم کان ذلک علی اس الدهر مثلث لغات ای علی قدم الدهر الس خیانت کردن و شوریده شدن عقل ع ف ا ک ۲ مالوس دیوانه مالس دردمند شدن یقال ضربة فما تالس ای ما توجع و یقال ما ذقت الوسا ای شیئا الیاس بالکسر نام پیغمبری اعجمی امس دی و هو مبنی علی الکسر عند بعضهم و معرفة و معرب عند بعضهم و معرفة فانه ضیف او دخله الالف و اللام او نکر صار معربا بالاتفاق یقال مضی امسنا و مضی الامس المبارک و کل غد صائر امسا و لا یصغر کما لا یصغر الغد و ایام الاسبوع و کیف و این و متی و ای و ما و عند و کلا و اسماء الشهور و الاسبوع غیر الجمعة انس انسان بالکسر مردم آنسی بفتحتین یکی اناسی ج و قوله تعالی و اناسی کثیرا اناسیة کذلک مثل صیاقلة انسان العین مردمک چشم اناسی ج قیل اصله انسیان و زید فی تصغیره یا کما زید فی تصغیر رجل فقیل رویجل و قال قوم اصله انسیان فحذفت الیاء تخفیفا و لهذا ردوها فی التصغیر فقالوا انیسیان انس بالضم بی شانی و آرام یافتن بچیزی ع ف ا ک ۲ قال ابن عباس انما سمی انسانا لانه عهد الیه فنسی و الاناس لغة فی الناس و هو الاصل و یقال کیف ابن انسک و انسک یعنی نفسه ای کیف ترانی فی مصاحبتی ایاک و فلان ابن انس فلان ای صفیه و خاصته و هذا احدی و انسی و خلصی و جلسی کله بالکسر یعنی همسخن و مونس و گزیده و همنشین من است استیناس آرام یافتن بچیزی یقال استانست

بلد اودیس یافتن وحشی انس مردم تانس آرام یافتن انیس مع انس آنس دهنده سوئیس مثله در روز پنجشنبه
و ما بالدار انیس ای احد ایناس انس دادن و دیدن و دانستن یقال آنست منه رشدا ای علمته و تبینت
تانیس انس دادن یونس بفتح النون وکسره و ضمها نام پیغامبری و تهمز ایضا انسی ضد وحشی قال ابو زید الانسی
من کل شیء و قال الاصمعی هو الایمن و قال کل اثنین من الانسان کالساعدین والزندین والقدمین فما
اقبل منهما علی الانسان فهو انسی و ما ادبر عنه فهو وحشی انس بفتحتین مردم و قبیله که بیکجای مقیم باشند و نام
خادم رسول صلی الله علیه وسلم و فی فرمان شدن ع ک ا ف ۲ یقال انست به انسا و انسة
اوس گرگ و پدر قبیله از یمن و عطا دادن و عوض دادن از چیزی ع ف ا ض ۲
اویس تصغیره و نام مردی استیاسه عوض خواستن ئناس انکه ازوی عطا خواهند آس درخت مورد
و باقی خاکستر در آتشدان و نشانهای سرای یاس نومید شدن ع ک ا ف ۲
والفعل یئس منه ییأس و ییئس بالکسر فیهما ایاس یاسا مصدرهما واحد و آیسنی منه فلان مثل ایأسنی
تاییس نومید کردن تفعیل ارس بالکسر اصل پاک ارسی و اریس کجلیس و سکیت کشاورز
اریسون و ارسیون و ارسة دار ارس اراس ج ارس یارس ارسا و ارس تاریسا صار اریسا
اریس سکیت ... تاریسا استعملوا و استعملوه و بئر اریس کامیر چاهی است بمدینه و فتح باریس
و انبر باریس و بئر باریس زرشک و ان دانه است ترش معروف ... فصل الباء
باس عذاب و سختی و سخت حرب شدن مرد ع لضمها بئس علی فعیل ای شجاع عذاب بئیس علی فعیل
سخت حاجتمند شدن ع ک ا ف ۲ بائس نعت منه بئیس بالکسر وهی کلمة الذم خلاف
نعم و هی کلمة المدح یقال بئس الرجل زید و بئست المرأة هند و هما فعلان ماضیان لا یتصرفان لانهما
ازیلا عن موضعهما فنعم و بئس منقولان عن نعم و بئس ای اصاب نعمة و اصاب بؤسا فنقلا الی المدح
والذم فشابها الحروف فلم یتصرفا البؤس جمع بؤس و سختی و فی المثل عسی الغویر ابؤسا و یقال یوم بؤس
و یوم نعم بالاضافة روز سختی و راحت ابتاس بسختی رسیدن ابتاس اندوهگین شدن و کراهت داشتن
قوله تعالی ولا تبتئس بما کانوا یفعلون ای لا تحزن و لا تشتک تبئیس اندوهگین باسار سختی بوسی خلاف
نعمی بجس آب راندن و روان شدن آب متعد لازم ع ف ا ض ۲ انبجاس تبجس
روان شدن سحائب بجس و بجیس ابرهای ریزان بجس کم واندک ... آب دادن ...

قوله تعالی وشروه بثمن بخس ای قلیل و کم کردن حق کسی یقع بفتحهما و فی المثل تحسبها حمقاء وهی باخس کذا
احری المثل قال ثعلب وان شئت قلت باخسة وبخس المخ تبخیسا ای نقص برس بالکسر پنبه برنس
بالضم کلاه که در صدر اسلام می پوشیدند تبرنس پوشیدن آن کلاه برنسا و برناسا و برناساء
مردم یقال ما ادری ای برنساء هو وای البرنساء هو وای البرناساء هو ای ای الناس هو برجلیس بالکسر
ای غزیره و نام کوکبی کذا در اشتری نیز گویند یقال ناقة برجلیس آ غزیرة برجاس بالضم نشانه که در هوا نهند
ناقة برعلیس مثل برجلیس برعیس کذلک بس نرم راندن و پریشان کردن ستور را یقع ف
ض ٢ و بسیسه ساختن و آن نوعی از طعام عرب است و سخن چینی کردن یقال بس عقاربه ای ارسل
نمائمه و اذاه الابساس رها کردن ستور به آب و بس بس گفتن مر ناقه را بوقت دوشیدن ناقة بسوس آنکه
بی الابساس شیر ندهد و فی الحدیث یخرج قوم من المدینة الی الشام یبسون والمدینة خیر لهم لو کانوا یعلمون
ابساس پراگندن ستور بسوس نام زنی و فی المثل اشأم من البسوس حرب البسوس منسوب بوی و تحقیق
وشوی بسبس بیابان خشک بسابس ج والصاد لغة است قال الکسائی یقال جیء به من حسک و بسک ای
جیء به علی کل حال او من این شئت وقال ابو عمرو جیء به من حسک و بسک بتا بستگی یا
نوشیدن از دست حق و بستی البلیس و شکسته گردیدن ... ناقة ... کشن
بالتحریک سپیده مانند آبخیز لباس گلیم و هو معرب و من ... یقال ... البلس ... و آن
باشد آگنیده از گیاه کسی را که عقوبت کنند مردی ... بلقیس ...
گوشت ... ف ض ا
... خرامیدن ... یکی از نامهای شیر ... گروهی از خوارج ... نام جای ...
... شیر بچه و کودک شیرخواره و یا کودک ... جلس بالتحریک ... جای
فاریاب ... بالکسر شهریست خوش ... نزدیک خلاط باذغیس بسکون الذال وکسر الغین المعجمتین
دهی است بهرات یا چند شهرها است کوچک و دهها بسیار معرب بادخیز لکثرة الریاح بها
طلبیدن ... بالکسر چاه بسیار مغاک ... سبک رفتاری یا ... سبک یا شتاب رفتاری
... بالکسر مرد بدنفس و گمره ... مثله مرد ناشناخته و ... نام ...
کسی که بکار ... مردم آماده کرده چیزی ... بالضم نام ...

کہ بر پای آنان شہرہای فرنج است بالسیر جدید بین روم و دہی است لقدس ... تفلیس بالکسر شکیبا
سرحد چنیر یا ونلی بروازان بر اغیس شتران بہتر طرابلس بالضمات وتشدید لام دہی است بساحل
اطرابلس کہ بر ساحل دہی است بباب حلب اطلیوس بفتحتین شہری است باندلس لطلیوس
حکیمی است یونانی بقعوس کہ سیور شتر بادہ کہ شیر لاغر ... عباس وعباس ج تعقبس واکول ...
الرجل ذل بحدۃ او غیر الغبس سیاہی لغۃ یمانیۃ بغراس شہریست بین کوہ لکام کان لمسلمۃ بن عبدالملک
بقس بالفتح وتیال تقسیقیس درختی کہ برگ وتخم مانند مورد او ہو الشمشاد قال منبی مخفف پایہ الاعمار والثار
معجونۃ بالعسل تقوی الشعر وتشدہ تمنع الصداع و ... بیاض ... نفخ الوتی بلس الخسیس ... شدہ ...
بالضم سفال پارہ کہ بدان ... کردہ شود وتسمی الکبۃ لکاس کشد او قلعہ است ... نزدیک ...
بلقیس بالکسر ملکہ سبا بلنسیہ بفتحتین وکسر السین وفتح الیاء المخففۃ شہریست بجانب مشرق اندلس ...
و با غنیا لامیری الاصیاہ ... ولا تسمع الاطبا ... بلیاس شہریست خوش آئینہ کنار دریا ...
بلہستہ وزر نثار شتابی کردن بناقیس نو برآمدہ از خرنبہ گرد بقرس بالضم ... وبنا بلیس الطرثوث
شنی صغیر غیبت ... یعنی خرامان آمد تبلیس تہیدست بر آمدن مردم از شہر

فصل التاء

ترس بالضم سپر ... اس بالکسر ... اترا اس ... تاس مرد ...
ترس مرد سپر ساز ... ترس ... تعس بالکسر ... ہلاک
شدن ... در افتادن ... الانتعاش ... لتاس ہلاک ... الدنیا ...
تقوس ... ہدف ... اصل ... تقیس تکلف ... تیاس ...
تیاس ... تکبر ...
تخمس ... کہ غرق را میر ماند ... دیگر ... خرد تا باری ...
ترلیق ... ترمس بالضم ... درختی است کہ دانہ آن ... اطراف است
یا باقلای مصری است ... اسد ... ترمسان بالضم دہی است ... بالضم
... تحت الارض ... ترمس ... عن حرب او تعب ... بفتحتین ...
... تفلیس بالفتح ... شہری است ... کہ ...
... تفلیسان ... شہری ...

دوات اشجار و انهار و حصون فرض تلبیسه کسکینه خبیصه و چیزی که از برگ خرما ساخته شود و کلیسه اسباب

ولا تفتح تنیس بکسرتین شهری است بجزیره دریای روم نزدیک دمیاط تنسب الیه الثیاب الفاخرة

تونس کیونس نخگاه بلاد افریقیه عمرت من انقاض مدینة قرطاجنة و محمد بن محمد التنیسی اسکندری له نسل

فصل الجیم جبس بالکسر بد دل و گول تجبس خرامیدن جحاس زحمت دادن خصم را

در حرب و کوشش نمودن و بالشین کذلک جادلیس قبیله جادسة زمین نی عمارت و زراعت ماند

وفی الحدیث من کانت له ارض جادسة قد عرفت له فی الجاهلیة حتی اسلم فهی لربها جرس بالفتح خوردن

زنبور گل را و ترنم کردن و سخن گفتن ع ف ک م تجریس مثله و آواز نرم و بالکسر کذلک

یقال سمعت جرس الطیر ای صوت منقاره اجراس آواز کردن مرغ بوقت تیز گذشتن وی و آواز

آمدن از پیرایه و آواز کردن حادی در حداء و آواز پای کسی شنیدن تقول قد اجرسنی السبع اذا سمع

حس پیک جوارس زنبوران و یقال مضی جرس من اللیل ای طائفة جرس بالتحریک [illegible] و فی الحدیث

لا تصحب الملائکة [illegible] الکلب او جرس تجریس محکم رای کردن مجرس بفتح الراء مرد کار آزموده

جبس [illegible] الغنة [illegible] قرس خبر جبیس نام پیغمبر جرفاس سطبر و درشت جسبن

[illegible] رسیدن [illegible] دن [illegible] انگشت نهادن طبیب از دست بیمار و فی المثل اقوا بما جسها

لان الابل [illegible] الکفی الناظر [illegible] فی [illegible] تجسس خبر رسیدن جاسوس [illegible]

نام مردی جعبوس [illegible] الشین ایضا مرد کوتاه زشت روی جعمس بالفتح جعموس بالضم فزیادت

پلیدی مردم یقال [illegible] پلید [illegible] ناگوار جفس بالتحریک ناگوار شدن طعام ع ب ا

ف م جلوس [illegible] و نشستنگاه ع ف ک م مجلس بکسر اللام جای نشستن

و بفتحها [illegible] الفتح جلسة مثال [illegible] بسیار نشیننده جلسة بالکسر نوعی

از نشست مجالسة [illegible] کردن یقال هو جلیسی و جلسی ای همنشین من است و تجالس القوم جلس بالسکون

زمین درشت [illegible] ناقة جلس ای ضخم محکم و صخرة جلس و شهد جلس ای ضخم غلیظ آمر

جلس [illegible] الغار زمین نجد و بنجد شدن جلسان گلستان معرب —

جاموس گاو میش [illegible] جمس فسردن روغن و پیه و آب جامس ا

جامد جمیسة بالضم غوره خرما [illegible] بالکسر پاک گوشه از هر چیزی که در وی گوشها باشد از وی

جانسیدن هم مثل آن خمیس بهم فراهم آوردن جوس درمیان سرای جستن برسیدن آنچه در سرای است ع ف ض ۲ قوله تعالی فجاسوا خلال الدیار ای تخللوها فطلبوا ما فیها اجتیاس

مثله جوسان بالتحریک گشتن در شب ضبر نفس کسمل مرد سطبر درشت خبر باس بالکسر ببر تنومند ستبر سخت درشب جشش جد ابی بکر محمد بن احمد بن خنبس المحدث خنابس کسفرجل مرد گول جمانش جملان قلب مجانش نام مردی جهیس کزبیر ابن اوس النخعی صحابی او جیش بن یزید

خیسان نام شخصی جلیسان نوعی از بهترین درخت خرما معرب گیسوان و معناه الذوائب

فصل الحاء

حبس بازداشتن ضد تخلیه ع ف ک ۲ احتباس بازایستادن و باز داشتن لازم متعد حبسه بالضم اسم منه و یقال القمت حبسة تحبیس خود را در بند داشتن احباس وقف کردن چیزی را تحبیس حبیس نعت منه حبس بالضم وقف ج بالکسر سنگ یا چوب که به آب راه بندند بجهت گرد آمدن آب تا استور خورد احباس ج و تسمی مصنعة الماء حبسا حابس نام مردی حدس یکمان سخن گفتن ع ف ک ۲ و دانستن و بی راه رفتن در کار و سینه سپر زدن یقال حدست فی بلدة البعیر ای وجأتها و حدست بسهم ای رمیت به و حدست به جلمی ای ملیته و حدستا ای صرعته و تحدست الاخبار و عن الاخبار ای تخبرت و تفحصت حندس بالکسر شب تاریک حنادس ستمگران رفتار حراسه نگاهبانی کردن ع ف ض ۲ احتراس خود را پاس داشتن و فی المثل محترس من مثله و هو حارس و گوسپند دزدیدن در شب حارس پاسبان حرس بفتحتین نگاهبان درگاه سلطان حراس ج حرسی یکی از ایشان حریسة گوسپند شب دزدیده حرائس ج و منه حریسة الجبل و الحرس الدهر و الاحرس الجمع قال الامرؤ القیس شعر لمن طلل و اثر آیه ٭ تقادم فی سالف الاحرس ٭ و یقال حرسنا بذلک حرسا ای دهرا احراس مقیم بودن بجائی یقال احرس فلان بالمکان اذا اقام به حرسا ای دهرا حسیس حسیس آواز نرم قوله تعالی لا یسمعون حسیسها حسن لغة فی حسه ای کربه حسن سخن بشنیدن و کشتن و نیک کشتن سرمای سبزه را و پای بتحریک مالیدن ستور تا گرد از وی برود و گریه کردن و جنبیدن و سوختن سر پایها را ع ف ض ۲ و گوشت بر آتش انداختن تا پخته

شود و سرمای چیزی که بعد از زوال دست خارش شود زبان او چیزی یقال الحق الحس بالبس ای الشی بالشی معناه اذا جاءک الشی من ناحیة فافعل مثله و دانستن و آگاه شدن و دریافتن و تنگدلی و رفت کردن بر کسی و چیزی یقال حسست له بفتح السین و کسرها ای رققت له و سرما گیاه و نبات را بسوزانید

یقال حسست اللحم بمعنی و منہ حدیث حسوس و آتش بر بالای کوماج گستردن و از جانمان بدن
تیسی را و حسستہا ہم ای استان فلنا ہم قتلا قولہ تعالی اذ تحسونہم باذنہ و کشتن سرما ملخ را و بند و حیزاد
حسیس و ستوپ را خایند و شاید تحت بالکسر ستور چار و بالفتح و بر الانسان و کذلک با ئین شاید لقضا
حواس خمس پنج حس نیز و بہ ہیچ و ذوق و لمس حاسۃ یکی از پنج و سرمای سوزندہ حواس الارض پنج آ
سرما و تیجہ و باد و برف و منو حسیب و ہشتن حسوس قحط سال سخت احساس یقین دانستن یقال احسست
الخبر و احسیت ہ بابدال الیاء و کذلک حسست بالخبر و حسیت بہ ای ایقنت سیبویہ یقولون قد احدی ما لسنین
وستعمالا و مونس شرا اذا تفنیت رقالوا ما احسنت منہم من احد ای ما وجدت و احسست الشی ای
دریافتہ قال الاخفش احسست معنا ظننت و وجدت و منہ قولہ تعالی فلما احس عیسی منہم الکفر
انحساس بر کندہ شدن دندان و جز آن تحسس خبر رسیدن حساس ہوا خر و منو الحساس گرد ہی از عرب
حساس بالضم ماہی ریزہ و بد خوئی و یقال ضربہ فما قال حس یا ہذا یعنی بزدم و چاپ نکرد و یقال ائت بہ
من حسک و بسک ای من حیث شئت و مات فلان بحسہ سر ای بحال سر حسان نام مداح رسول اللہ
صلی اللہ علیہ وسلم و وزن او فعلان باشد از حس یا فعال از حسن حفیس مثال ہزبر
کوتاہ سطبر حنفیسا مصونۃ غیر ممدود و پستک قربہ و بالثاء موضع السین کذلک حلس گلیم سطبر حلس
بفتحتین مثلہ احلاس ج آم حلس کنیت اتان احلاس البیوت گلیمی کہ زیر فرشہای فاخرہ افگند
و فی الحدیث کن حلس بیتک ای لاتبرح و چارم تیر قمار احلاس گلیم بر شتر افگندن یقال احلستہ یمینا
اذا امررتہا علیہ و احلست السماء ای مطرت مطر ارقیقا دائما احتلاس پوشیدن نبات زمین را
حلس بکسر اللام مرد حریص دلیر حلسم بالکسر و فتح السین و زیادۃ المیم کذلک احلس سرخی کہ بسیاہی زند
حلبس حلابس دلیر و لازم چیزی کہ از وی جدا نشود و حلبس کذلک و الیاء زائدۃ احمس جای
سخت و بہشت و مرد درشت در دین و دلیر در حرب انما سمی قریش و کنانۃ حمسا لتشددہم فی دینہم
حمس بالتحریک مصدر منہ عک اف حمس بکسر سخت منہا حماسۃ دلیری عام احمس
سال سخت از ضعیف آحامس زمین ہای قحطناک تحمس سخت شدن حماس بالکسر نام مردی حمارس
بالضم سخت و شیر ام الحمارس نام زنی احوس آنکہ از ہیچ کس نترسد حوس گرد سرای گشتن بطلب
چیزی ایشب حاسوا خلال الدیار مثل جاسوا الخلیلیۃ الحوس ہی الامور التی تنزل بالقوم و تغشاہم و تخلل

و دبا یهم تحریس دلیری نمودن و بودن سجالی بر غنیمت سفر حیس در آمیختن و طعامی از خرما و روغن
و ماست و ساختن آن طعام ع ف ا ک ۲ حواسه بالضم مردم درآمیخته مجواسات شتران
گرد آمده **ضمیمه** حبس کسفرجل بره نر ار دماده شتر جوان لاغر حبلبس کسفرجل مقیم
که جای خود را نگذارد بلد حرماس کقرطاس هموار و ارض حرماس زمین سخت سنون حرامس سالهای سخت
قحط ناک حرمس یکی حسنس بالضم لقب علی بن محمد بن صعدان المحدث حندلس کسفرجل سیاه
حفلس کژدم زن کم شرم بدزبان و مرد خرد جثه حنفسار بالنون کوتاه قد سطبر تن کلان شکم حلقس
سمر متکبر کم گوشت و بسیار پرگوشت حماقیس سختی ها و بلاها تحفس بد نفس شد ع حندلس
شتر ماده سست رفتار و بسیار فربه و گوشت و شتر ماده نجیب و شتر حلبس دلیرانه میان جنگ گاه حیس بیابان
و ستیزگاران حمس کحلس الذی لا یضیمه احد و اذا قام فی مکان لا یحلیه احد و کنوز حنوس بن طارق المحدث حنقس
بالکسر بدزبان کم شرم حنفس مثله **فصل الخاء** تخلبس غنیمت یافتن خناس غنیمت یابنده
اختباس بحیله گرفتن چیزی را و منه اسد خبوس خباسه بالضم آنچه یافته شود از غنیمت و جای غنیمت خنابیس
بالنون زشت دیدار و منه اسد خنابس و الانثی خنابسه و کیل خنابس سخت تاریک جمع خنابیس ای
قدیم ثابت خندرلیس می کهنه خندریس گندم کهنه و حنطه خندریس گندم کهنه خرس
بالفتح خم خراس خم گر خرس بالضم مهمانی ولادت و جمع اخراس صفته خرسه طعام زن زچه
تخریس طعام دادن اورا یقال خرست علی المراة ای اطعمتها فی ولادها و خرسه ساختن خرس بالتحریک
گنگی و گنگ شدن ع ک ا ف ۲ اخرس نعت منه اخراس مثله و منه کتیبه خرساء
آرمیده لبن اخرس شیر غفیه سحابه خرساء بلا رعد و برق جبل اخرس ای بلا صدی اخرنماس خاموش
بودن خرسی و خراسی و خراسانی منسوب بخراسان و یقال هم خرسان کما یقال سودان و صیحان فی الجمع
خسیس فرومایه خساس فرومایگی کردن خسیس بالفتح کمی را تشته خساسه خسیس شدن ع
ک ا ف ۳ خس بالفتح کم کردن ع ف ا ض ۲ و تره که او را کوک خوانند
خس بالضم نام مردی استخساس خسیس شمردن و یقال رفعت من خسیسته برداشتم او را از فرومایگی او
خسیسة الناقة دندان او یقال جاوزت الناقة خسیستها و ذلک فی السنة السادسة اذا القت ثنیتها
و هی التی تجوز فی الضحایا و الهدی اخفاس زشت گفتن بی اندازه شراب تخفس نیز درست کنند

خنفساء جانوری گنده بوی و تیره رنگ [illegible] فيهما كلاهما بالضم الخاء
والفاء خلس اختلاس ربودن تخالس کسی از کسی [illegible] يقال الفرصة خلسة اخلاس
بهم آمیختن گیاه خشک و تر [illegible] سیاه و سپید خلیس گیاه [illegible] موی سیاه و سپید بهم آمیخته
خلابس الشيء الخاتم تحت فص [illegible] دل ربودن [illegible] يقال خلابس [illegible] كما يقال خلب
وليس [illegible] ان السين من حروف الزيادات خالبس [illegible] خمس پنج زنان
خمسة پنج مرد خامس پنجم يقال جاء فلان خامسا وخامسيا بالياء خمس بالكسر [illegible] روز یک نوبت آب
ونوعی از برد یمانی اخماس پنج شدن و خداوند شتران خمس شدن رجل مخمس ای ذو ابل خوامس خميس
لشکر با پنج رکن مقدمه قلب میمنه میسره ساقه وجامه پنج گزی خموس مثله و روز پنجشنبه اخمساء اخمستج
جبل مخموس پنج تا شی مخمس پنج گوشه خمس پنج یک مال ستدن مع ف اض ۲ وپنجم قوم شدن
مع ف اک ۲ يقال خمست القوم اى اخذت خمس اموالهم وخمستهم اذا كنت خامسهم او
كلمتهم بنفسك خمسة ويقال خمسة دراهم وعندي خمسة الدراهم وتقول هذه الخمسة الدراهم بالنصب فان شئت
رفعت وتجريها مجرى النعت وكذلك الى العشرة وفي المؤنث تقول عندي خمس القدور وقولهم فلان
يضرب اخماسا لاسداس اى يسعى في المكر والخديعة واصله في اظماء الابل ويقال غلام رباعي وخماسي ولا
لايقال سداسي وسباعي لانه اذا بلغ ستة اشبار صار رجلا خنوس سپس ماندن و سپس چیزی نهان
شدن مع ف اض ۲ و ک ۲ - اخناس متعدي خنس سر بینی پس نشستگی اخنس خنساء
نعت منه خنس بالضم جمعهما والبقر كلها خنس خنسا نام زنی شاعره خناس دیو سر درکشنده خنس
ستارگان و یا سیاره از ان وقال الفراء في قوله تعالى فلا اقسم بالخنس انها النجوم الخمسة زحل والمشتري
والمريخ والزهرة وعطارد خنبس بالكسر درخت انبوه و بیشه شیر خیس بالفتح بوی گرفتن سرد ار مع
ف اک ۲ و کاسد شدن چیزی و عذر کردن به کسی مع ف اض ۲ و ک ۲
يقال خاس به اى غدر به وخاس بالعهد اى نكث وخيسه اى ذلله ومنه المخيس زندان عراق
هو موضع التذليل ضميمه خندليس وخندلس شتر باده و بسیار گوشت فروهشته ارض
خرسيس [illegible] زمین سخت و ما بک خرسیسا ای شیا اخرنماس خاموشی احرماس [illegible] مثله
اخرمس خواری وفروتنی کردن درمس بالکسر شب تار خلابیس چهار شب چرانیدن سلس [illegible]

آب دادن و بر یک سو در تفرق نشدن و چنین تقول رغبت خلوبیا بالضم خنفس کجعفر گفتار ...

فصل الدال دلبس بالکسر دوشاب ادلباس سرخ سیاه رنگ شدن طیر اذا ...
و فرس ادلبس نعت منه دُلّبی بالضم مرغی دیاسیاه بالفتح والمد ملح ده و اَدلبست الارض اذا بدت
خضرتها من النبت وهی ارض مُدلبسة دَلّوس مشدد دام معرب دیابیس ج دحس بدی انگندن
در میان قوم و دستها در پوست گوسپند کردن بوقت سلخ دحاس کرمی که در زیر پاهی دیواره در خاک
نرم سفا کها سازد دحاحیس ج داحس اسپی هم وهو لقیس بن زهیر العبسی ومنه حرب داحس وقعت الحرب
لاجله بین عبس و ذبیان اربعین سنة دحمسان دحسمان بضمتین فیهما مرد گندم گون فربه دخس
بفتحتین آماس شدن سم ستور دخیس بو ند دست و پای ستور و گوشت فربه آگنده در یکسا تود و ...
بسیار از هر چیز تقال عدد دخاس بالکسر نعم دخاس الکثیر و درع دخاس ای متقاربة الحلق دخس
مثال صرد جانوری است دریائی دروس ناپدید شدن نشان و ناپدید کردن لازم متعد درس
حائض شدن زن ابو ادراس کنیت فرج زن و گر شتر در راه پنهانی و کهنه شدن جامه دراس کوفتن
خرمن گندم دریس دراسة مدارسة تدارس تدریس ادراس سبق گفتن و درس کتاب کردن ...
جامی درس و دواس بالکسر سطبر گردن و با شکوه از مردم و سگ و شتر درس بالکسر دریس جامه کهنه
درسان ج ادریس نام پیغمبری دربس دبلیس سختی و بلا و هر حرف کننده سپر و مهره و تدریس ای
تقدم تعبیر درفس مثال هزبر و ناقه درفسه بزرگ درفاش مثله درد افسن بالضم مثال قعدال
استخوان میان کله و گردن دس قطران مالیدن شتر البعیر بدسوس نعت منه و فی المثل لیس الهناء
بالدس و زیر خاک پنهان کردن دسیس پوشیده داشتن مکر و حیله ع ف اضح ۲ ...
بار که در زیر خاک پنهان شود اندساس نهان شدن در خاک دسته بالضم بازیچه کودکان
دعس نشان و نیزه در زدن بجائی و قد تکنی به عن الجماع و سپردن ستور را طریق دعس راه بسیار
نشانه مدعاس راه نرم سپرده مداعسة نیزه زدن با هم مدعس بالکسر نیزه مداعس نیزه های ایشان
سپست مدعس جایی کو آج تجاس در باره و ... بانی دعکسه دست بند وهو اللعب بالمجوس
دفنس بالکسر زن گول دفناس مرد احمق دکاس بالضم خواب که غلبه کند بر مردم داکس ...
[illegible]

پنهان کردن عیب متاع بر خریدار ید السته فریقین دلس الجبر کاب تاریکی و روشیدگی که در آخر گرما بر گرد
از دلاس ج تدلس در تاریکی فرو آمدن دلعس شتر ضخم دلهمس نفتحتین شیر و دلیر شب رو
دمس سخت تاریک شدن شب و پنهان کردن چیزے در خاک و پوشیده داشتن خبر و دمست
علیه الخبر ای کتمته البتہ ع ف اض ۲ ک ۲ لیل دامس و اُدموس سخت تاریک امور
دمس کارہای بزرگ کانه جمع داس مثل بازل ج بزل تدمیس پنهان کردن در خاک دیماس بالکسر
زندان حجاج بن یوسف و گلخن و سیج دمامیس ج مثل قیراط و قراریط و ان فتحت الدال مجمعه دیامیس
مثل شیطان و شیاطین دمقس مثال هزبر قز و ابریشم دنقسه تباهی افگندن میان قوم بالسین
والشین دنس بالتحریک ریمناکی و ریمناک شدن ع ک اف ۲ تدنس مثله
تدنیس متعدمنه دوس کوفتن بپای ع ف اض ۲ وقیل از زمین و روشن کردن شمشیر دیاس
کوفتن خرمن مداسه خرمن جای مدوس چوب خرمن کوب و مصقله دہس دہاس بالفتح جای نرم
که نه ریگ باشد و نه خاک دہسته بالضم لون آن زمین ادہس نعت منه رمال دہس و عنز دہساء
سرخ رنگ دیاریس سختیها ضمیمه دحبس کستخر سطبر بزرگ خلقت و شیر دخمس
بروزن و معنی دحمس دختنوس کعضرفوط اسم بنت لقیط بن زرارة التمیمی وهی معربة اصلها دختنوس
ای بنت الهنی سماها ابوها باسم ابنة کسری و یقال دختنوس بالدال دخاس کعلابط سیاه سطبر و دمسته
سر و کمر بر یقال ید خمس علیک ای لا یبین لک ما یرید و امر مدخمس ای مستور دخلس درشت از مردم
و شتر باشتر بسیار گوشت و درشت دریاس کقرطاس شیر و سگ گزنده و کعلابط شتر سطبر و تدربیس
تقدم درسه دراقس بالضم استخوانهائی است مابین سر و گردن رومی درعوس کقرطعب نیک خو
دروس کفد و کس مار درمس خاموشید و درمس الشیئی ستره درالبس کعلابط استر سطبر
از مردم و شتر درناس شیر درہوس کفردوس درشت دراہس سختی ها و بالضم بسیار گوشت
از هر چیز و سخت دعبوس بالضم گول الدعفس کزبرج من الابل التی تنتظر حتی اتشرب الابل
ثم تشرب مابقی من سورها امرأة دعکس و دعمس و دغمس و دمحس و منهمس ای مستور دفطس
الرجل ضیع ماله ادفنس الرجل اسود وجهه من غیر علة دقاریس روباه ها دقس فی البلاد دوقا
بتیزی در شهرها رفت دقس الوتد فی الارض فرو رفت در زمین دقس خلف العدو پس دشمن حمله کرد

وقس البر ما اتاه وجمل مدقس گشنه شد بید دقوع وابل مداقیس دقسه بالضم دانه است مانند کاورس و دانه ا
خرد ویفتح اوالصواب بالفتح وما ادری این دقس ودقس ای ذهب و ذهب به دقیوس بالفتح ملاکسا
اتخذ مسجدا علی اصحاب الکهف ودقیانوس ملک بود اسم دقمس کقمطر ابریشم مدقس مثله دلمس
[illegible] الدلس بالکسر مثله و بسیار تاریکی الدلامس فیهما مثله و کجعفر نام شخصی ادلمس اللیل اشتدت ظلمته
دماحس اسد وحمسی بالضم مرد سیاه تمام وقد سخت دمالس کعلابط شهریست بمصر و دهی ا
تفلیس دنحس کجعفر تنومند سخت گوشت دنفاس به وزن و معنی دنفاس و کعلابط مرد بد خلق
دنفس بالکسر زن گول دنکس فی بیته پنهان شد و برای حاجت قوم بر نیاید و موجب [illegible]
را گفتن و سرگوشی کردن و درگرفتن وامر مدهمس ومدهمس ای مستور دلیس پستان [illegible]
دلیسان بالکسر دهی بهرات ضمیمه فصل الذال اذریطوس نام دوائی ا
والکلمة رومیة تفسرت ذفطس الرجل ضیع ماله ذفطس مثله فصل الراء راس سر و سرور
سروران یقال هو راسهم و هم راسهم و بر سر زدن اروس رؤوس ج [illegible] راس نام دهی بشام [illegible]
سروری کردن ع بالفتحتین رئیس رئیس مهتر [illegible] مهتر کردن کسی را بر قومی رؤاس سر فروش و عند العامة
رواس تعجیه رأساء [illegible] سپید سیاه سر ارأس بزرگ رؤاسی بالضم مثله شاة ارأس کذلک
[illegible] که چیزی در سر او قوت و [illegible] نمانده باشد [illegible] کذلک [illegible] نام جائی و یقال هو راس
الکلاب یعنی هو فی الکلاب بمنزلة الرئیس فی القوم و یقال رمی فلان منه فی الراس ای اعرض عنه و لم
یرفع به راسا و کرهه و استثقله و یقال رمیت منک فی الراس ای اعرضت عنی و یقال اتعد کلاما من راس
از سر گوئی و انشاء [illegible] رئاس امر که بر سر کار خویش [illegible] رئاس السیف دسته شمشیر رئیس دلیر و [illegible]
[illegible] ای [illegible] ارتباس گوشت آگنده شدن کبش [illegible] تحقار آگنده گوشت [illegible]
[illegible] و جز آن رئیس به دست زدن ارتباس ضعیف شدن کار رجس بالکسر پلیدی و عقوبت و خشم
قوله تعالی و یجعل الرجس علی الذین لا یعقلون قال الفراء انه العقاب والغضب رجس بالفتح آواز
[illegible] رعد و بانگ شتر و بلند کردن آواز [illegible] ارتجاس مثله سحاب رجاس [illegible]
رجاس نعت منه و یقال هو فی مرجوسة من امره ای فی اختلاط مرجاس سنگی که بر دلو بندند و لائی چاه زا
[illegible] آن [illegible] و آن آبها را [illegible] نرجس بالکسر [illegible] نرگس معرب النون زائدة

لا لبس فی الکلام تعلل و فی الکلام تعلل رَدْس سنگ انداختن ع ف اصض ۲ مرادسہ
کذلک رَدیس شان فیبق سنگ انداز مرداس بالکسر سنگی کہ در چاہ اندازند تا پیدا شود آب یا نہ آب
در روی فی نام مردی و یقال ما ادری این ردس ای این ذہب رَسّ الحمّی و رسیسها اول تب
و آغازی رسّ من خبر ای شیء منہ رَسّ ایضا چاہ بسنگ برآوردہ و نام چاہ بقیہ ثمود و نام وادی و نام
و چاہ کندن و در گور کردن مردہ را و اصلاح کردن میان قومی و افساد کردن میان ایشان من الاضداد و در
خبری در بدن کسی راہ او یقال فلان یرُسّ الحدیث فی نفسہ ای یحدث بہ نفسہ رسیس شیء ثابت
رَعَس ... جنبیدن شتر تا بہ جنبد رَعْس لرزیدن و نشاندن در راہ رفتن آہستہ از ماندگی و ضعیف ع نجیب
ناقۃ رَعوس آنکہ سر او لرزد از پیری رَعَسان جنبانیدن سر از کبر ارتعاس لرزیدن و باشین المعجمۃ کذلک
ارعاس لرزانیدن و باشین مثلہ رَغْس کوالیدن و نیکوئی و فی الحدیث ان رجلا رغسہ اللہ تعالی مالا
ای اکثرہ لہ و بارک لہ فیہ و یقال لہ نصاب رَغْس یعنی حسب انبوہ و با برکت مَرغوس ای مبارک
و میمون یقال رأیت وجہک المرغوس ای المبارک رَفْس بپای زدن ع ف اکس ارکاس
بسیارکی برگردانیدن ارکاس کذلک قولہ تعالی واللہ ارکسہم بما کسبوا ای ردہم الی کفرہم ارتکاس باز
بچیزی کہ از وی خلاص یافتہ باشد رِکس بالکسر پلیدی و مردم بسیار رِکاس ... در مرکز خرمن بندند
کوفتن و نام وادی و الرکوسیۃ فرقۃ بین النصاری و الصابئین رَمْس خاک گور و پوشیدہ داشتن خبر
و دفن کردن مردہ ارماس کذلک رَمْس ایضا ہموار و ناپدید کردن اثر گور و سنگ انداختن مَرمَس
جای گور رَوامس بادہا کہ راہ و پی را ناپدید کنند رَمَسان خرامیدن ضمیمہ رَنْبَس بن مُحِصن
ابن عامر الطائی وفد و کتب لہ النبی صلعم رَحامِس بالضم جرأت کنندہ و دلیر رَخْس المسرخ را
ارزان کرد و عتبۃ بن اسید بن رَخْس محدث رُودِس جزیرہ است از مضافات روم برابر اسکندریہ
بمسافت یک شب از ان غزا ہا معاویۃ رَطْس بباطن کف زدن و ارطست علیہ الحجارۃ تطابق بعضہا
فوق بعض عَرْقَس کقعدد لقب بسطر طائی و اسمہ عبد الرحمن احد بنی معن بن عتود رَجاحس علاط
و دلیر جرأت کنندہ و شیر و الریاحس بن عبد العزی بن الریاحس کان علی شرطۃ مروان بن الحکم
رُوبَانِس اسم المنذر الکلبی الشاعر و ام النعمان بن المنذر فعا اخوان لام رَاس رَاس رَوسا مشی التبختر
یعنی نازان و نازان رفتن ع ف اض ۲ رأس السیل الغثاء احتملہ و رأس فلان اکل کثیرا و جہد

کردیش سوی ای رجل سو و ردوس بالضم گروهی است سترگ بلاد آنان لیمبر صد صقالبه و ترک پیوسته
و رویس کنیت لقب محمد بن المتوکل القاری راوی یعقوب بن اسحق رهس سخت سپردن ع بفتحها
بسیار خوریده وارتهس الوادی امتلأ وارتهس القوم ازدحموا وارتهس رجلاه ای اصطکتا ارتهس الجراد
رکب بعضه بعضا و ترهیس تنفض و تحرک واضطرب رهسته باهم رازگفتن و سپیدی تعریض کردن
رهیس و مرهیس مستور فصل السین سجس بالتحریک آب رنگ گردانیده و گردیدن
رنگ آب صح ک ا ف ۲ و یقال لا آتیک سجیس عجیس و سجیس الاوجس وسجیس اللیالی
ای ابدا هرگز سدس بالضم و بضمتین ششش یک سدس بالکسر ششش روز یکبار نوبت آب شتر
اسداس صاحب شتران سدس شدن و دندان افگندن شتر هشت سالگی و شش تن شدن
قوم سدیس ششش سالگی یک لا آتیک سدیس عجیس هرگز شاة سدیس گوسپند شش سالگی شتر یستوی فیه
المذکر والمؤنث لان الاسنان کلها بالهاء الا السدس والسدیس او البازل و جمع سدیس سدس مثال
رغیف و رغف و جمع سدس سدس مثل اسد و اسد ازار سدیس و سداسی شش تای سدس شش یک
مال شدن عن ف اض ۲ و ششم قوم شدن عن ف ا ک ۲ سدوس بالفتح نام
قبیله سدوس بالضم طیلسان سبز و قال الاصمعی سدوس بالفتح الطیلسان و بالضم اسم رجل سندس دیباه
تنک سرین ناهر سلیس نرم و آسان سلاسة مصدر منه و منه سلس البول و سلس القیاد سلس بالسکون
رشته شبه ورکشیده سلاس بالضم بیهوشی مسلوس بی عقل سلعوس بفتح اللام نام شهر
سنبلس بالکسر پدری از طی سیاسة بالکسر رعیت داری کردن عن ف اض ۲ اساستم
تسویس سیاست در کردن کسی افگندن سوس بالضم طبیعت و اصل و دلیوچه رسته سوس بالفتح
در افتادن سند در چیزی عن ک ا ف ۲ اسلنة التسویس کذا ک و بسیار کرم شدن
گوسپند ساسته کذا ک سیساء بالکسر و المد که فت ستاره اسپ و مهره پشت خر سیاسی ج
سالبس گیاهی است بواسط و نهر سالبس مضاف الیها شجلاکس شطارومی والکلمة رومیة
فعربت سجلماسة بکسرتین قاعدة ولایة بالمغرب ذات انهار و اشجار واهلها یسمنون الکلاب
و یاکلونها شمس شهریست بزرگ بخراسان که چوبی ندارد شمسویه ابو نصر محمد بن احمد بن عمر بن
صمسار بن شمسویه الاصطخری المحدث شفس بالفاء کاشغری است بجرد و منها خالد بن رقاد بن ابراهیم الشفسی

الاسفیی و وہی است بجزیرہ ابن عمر کہ بستان ہا بسیار دارد سلماس شہریست از آذربیجان
محمد بن سُنَیس کز سبر ابو الاصبع المصری محدث سِمِنْسَاه بکسر السین والہاء وبضم الهاء وکسر الیاء ای
افعله آخر کل شئی یخص بالمستقبل **فصل الشین** مکان شأس جای درشت و بالتحریک
مصدره ع ک اف ۲ - امکنة شؤس مثل جون و جون شاس نام مردی شخس اضطراب
و اختلاف کردن ع بالفتحهما تشاخس اختلاف افتادن میان قوم و یقال تشاخست اسنانه
اذا اختلفت فمال بعضها و سقط البعض من الهرم شرس شریس آشرس بدخوی شرس شراسة
مصدره تشارس دشمنایگی کردن باهم مکان شرس بالسکون درشت شرس بالکسر شوره
کارض مُشْرسة نعت منه یقال بنو فلان مُشارسون ای شرسی ملبهم الشرس رجل شکس بالسکون
دشوار خوی یقال ایضا شکس بالضم مثال رجل صدق شکاسة مصدره صح ک اف ۲ اشکس نعت منه
علی القیاس شمس آفتاب و تجمع علی شموس کانهم جعلوا کل ناحیة منها شمسا کما قالوا للمفرق مفارق
و تصغیر با شُمَیسة جمیل و آفتاب ناک شدن روز اشماس کذلک شمس ایضا شمسی پدید کردن
ع ف اص ۲ و ک ۲ شماس بالکسر مثله یقال شمس لی فلان ای ابدی لی عداوته
فرس شموس توسن شموس شماس مصدران منه رجل شموس بدخو تشمس به آفتاب ایستادن تشمیس
به آفتاب خشک کردن عبد شمس پدر قبیله عبشمی منسوب بوی و در نسبت اسم مضاف سه وجه گویند
یا نسبت بمضاف کنند چون عبدی از عبد القیس و بمضاف الیه چون مطلبی از عبد المطلب
و یا بعضی از هر یک چون عبشمی از عبد شمس و عبدری از عبد الدار و عبقسی از عبد القیس و یقال
تعبشم فلان و تعبقس و اما عبشمس بن زید بن مناة بن تمیم قال ابو عمرو اصله عب شمس ای حب
شمس و هو ضوءها و العین مبدلة من الحاء کما یقال عب قر و هو البرد و قال ابن الاعرابی
اصله عبء شمس مهموزا بالکسر و الفتح و هو العدل و النظیر شوس بالتحریک نگریستن بگوشه چشم
از تکبر ع ک اف ۲ اشوس نعت منه شوس ج تشاوس بگوشه چشم نگریستن
و خساره کژ کردن در انحال ضمیمه شطس بالفتح شطیر مثل المتم الا انه اطول و لا یخرج منه القسی
حبیبه شمش زمین سخت کانها حجر واحد شماس و شموس و شیس کقمان و ضمین ج
شمس گیاهی است معروف شماس الایحمست شمس شمسوسا الشطس

زمینی که وی را نالی شکستی مرد نا آشنا و شبیه بزرگ شطس فی الارض ذهب فیها شطسة و شطس خلاف
و تصویب المخالف لما آمر و الذاهب فی ناحیة اشناس بالفتح نام شخصی و موضعی است بساحل
بحر فارس ضمیمه فصل الصاد صفاقس دهی است بافریقیه شربهم من الا بار

فصل الضاد ضبس بالتحریک پلید و دشوار خوشدن ع ک ا ف ۲

ضبیس ضبیس نعت منه ضرس بالکسر دندان مهونذکر ما دام له هذا الاسم لان الاسنان کلها اناث
الا الاضراس و الانیاب ضروس و اضراس ج ضرس الضا پشته درشت و باران اندک ضروس
ج ضرس بالفتح گزیدن سخت و بدندان آزمودن چوب را بنری و سختی و سخت روزگار کسی ناقه
ضروس گزنده و آن ناقه شتر که در نوزادن بگزد و یقال هی بحین ضراسها ای بحدثان نتاجها
ضروس بالضم سنگهای گرداگرد سر چاه بیر مضروسة و ضریس نعت منه اضراس لقمه کردن کسی را التضریس
صعب و محکم گردانیدن حرب و سفر مرد را رجل مضرس نعت منه ای مهذب مجرب رایط سفرس جادر
ضرس دندان حرة مضرسة و مضروسة آنکه در وی سنگ ریزها باشد تضارس ناهموار آمدن بنا رجل اخرس
اضرس اتباع ضرس بالتحریک کندی و کند شدن دندان از ترشی ع ک ا ف ۳ ضرس شیر
دشوار خو ضغبوس بالضم خیار و یا درنگ ریزه و مرد ضعیف ضغابیس ج و فی الحدیث اهدی لرسول الله
صلی الله علیه وسلم ضغابیس امراة ضغبة ای مولعة بحب الضغابیس قد مر فی باب الباء ضغمیس
ضغرس مرد گرسنه آزمند ضفنس البعیر شتر گیاه خشک ایذا بهم آورد و نوالکر ف ع ف ا ک ۲
ضمس الشیء بآهستگی خاییدن ع ف ا ص ۲ ضنبس کزیرج سست گیرنده رود
شکننده و بزم ناکس ضنفس ... و معنی ضنبس ضوس خوردن طعام ضهسه به پیش دهن
گزیدن او برابر سیع الفتح یا و لا ... الاضماس ساد و لا سقاء و الاقار ساد ... علیه ای الطعم النزر القلیل من النبات
فهو یاکله بمقدم فیه و لا یتکلف ... و القارس البارد ای سقاه الماء القراح بلا لبن ضماس ... برکه
و برخاستن خواست ع ف ا ک ۲ ضئیس ضئیس منائس نعت منه فصل الطاء

طخس بالکسر اصل و بیخ هر چیزی طرس کاغذ و صحیفه و کاغذیکه محو کرده باشند از وی و باز نبشته
طلس مثله اطراس طروس ج طرسوس بالتحریک نام شهری و لا تخفف الا فی الشعر لان فعلولا
بالفتح بیتیم طرفسان پاره از یک طرف سیاه ممدود و تاریکی طرمسه گرفته شدن و سیاهی زدن طرموس

طلنفس طنفسة گستردنی طلس طلسم طلساء طلوس طلساء طلسات ج مطلس زننده درشهر با طفس بالتحریک ریم و ریمناک شدن طفاسة کذلک ع ک اف ۲ ثوب طفس رجل طفس نعت منه و طفس البرذون ای مات طفوس مصدره ع ف اک ۲ طنفسة بالفتح و الکسر گستردنی طنافس ج طلس پاک کردن نبشته ع ف اک ۲ تطلس لازم منه طلس بالکسر کهنه اطلاس ج اطلس کذلک یقال رجل اطلس الثوب و ذئب اطلس و هو الذی فی لونه غبرة الی السواد و کل ما کان علی لونه فهو اطلس طیلسان معربا ستج و الهاء فیها للعجمة لانه فارسی معرب و العامة تقول بکسر اللام فلو رخمت هذا فی النداء لم یجز لانه لیس فی کلامهم فیعل بکسر العین الا معتلا نحو سید و میت طرس بالکسر طروس بالضم و رونگوی طموس ناپدید شدن طمس متعدمنه ع ف اض ۲ و ک ۲ انطماس تطمس پاک شدن و ناپدید گشتن خط قوله تعالی ربنا اطمس علی اموالهم ای غیرها و قوله تعالی من قبل ان نطمس وجوها ای نمحو تخطیط صورها کردن طمس آب ورنگ بسیار و جز آن طمیل مثله اما حذرا ند طواس ج طاوس ج و هم خوب بلغت شام تصغیره طویس فی المثل اشأم من طویس و این مخنثی بود در مدینه و کان اسمه طاوسا فلما تخنث جعله طویسا و کان یقول یا اهل المدینة توقعوا خروج الدجال ما دمت بین اظهرکم فاذا مت فقد امنتم لانی ولدت فی اللیلة التی مات فیها رسول الله علیه السلام و فطمت فی الیوم الذی مات فیه ابوبکر و بلغت الحلم فی الیوم الذی قتل فیه عمر و تزوجت فی الیوم الذی قتل فیه عثمان و ولد لی فی الیوم الذی قتل فیه علی و یسمی لعنه النعیم و قال فی نفسه شعر انی عبد النعیم انا طاوس الجحیم و انا اشأم من یمشی علی ظهر الحطیم اطواس الفتح ماه و خوبروی شدن ع ف اض طیس بسیار ... نزد ... بسیار ... از هر چیز و بالکسر طیسان و اطیاس ... بسیار شهر است ... اطیاس گلابه کردن و ... طیبیس کامیر دریائی فراوان آب طمحس الجاریة جماع کرد او را ع بفتحها اطرابلس شهری است بشام و شهری است بمغرب او الشامیة اطرابلس بالضم ... معنا اثلث مدن طر و سه استوار کرد او را طبایس کنجبیل بسیار و پیر زال فروهشته گوشت و شتر ماده خروشنده وقت دوشیدن طمحس الجاریة جماع کرد او را ع بفتحها طغموس بالضم شنبه از شیطان و خبیث از غولان و جز آن طرس بالکسر نم و سهل طلسا زمینی که دران منار و نشان نباشد و تاریکی ولیلة طلسا شب تاریک

ارض طلسا زمین بی آب و طلس روی خود را ترش کرد طلهیس کسفرجل لشکر بسیار طلهیس تقند ل
مثله و تاریکی شب الطلسی العرق الطلسا ای سال العرق علی الجسد کالطلس تفحبتین تاریکی سخت
طهمس درهی است مهبر سنا اسحق بن وهب الطهمسی طهس فی الارض باستواری در زمین در آمد
یا پنهان شدن ع ع لغتیها و ما ادری این طهس و طمس به ای این ذهب و ذهب به طهلیس لشکر بسیار

طلهیس بتقدیم اللام مثله **فصل العین** عبوس ترشروئی کردن ع ع ف ا ک ۳

تعبیس مبالغة فیه تعبس لازم منه عبس سرگین و پشک خشک شده بر دم ستور و خشک شدن ریم
بر دست و اندام ع ع ک ا ف ۳ اعباس عابس ناک شدن ستور یوم عبوس ای شدید
عبس بالسکون پدر قبیله از قیس عیلان عنبس شیر عنابس اولاد امیة بن عبد شمس و ایشان شش تن
بودند حرب و ابوحرب و سفیان و ابوسفیان و عمرو و ابوعمرو و جز این شمس را اعیاص خواندند
عترسة سخت گرفتن عتریس بالکسر مرد خشمناک عنتریس ناقه صلب نون زائده عجس مثلث
حرکات قبضه کمان عجس مثال مجلس کذلک عجس پاره از شب عجاسا کلهٔ بزرگ از شتران و ما
عجاسی شتر ضخم عجانس ج عجس باز داشتن از حاجت و گرفتن به پنجه چیزی را ع ع ف ا
ک ۳ تعجس درپی کاری شدن و درپی یکدیگر آمدن باران مطر عجوس باران پیاپی
فحل عجبیس مثال عجیز گشنی که نتوان گشنی کردن عجیسی عجیسا مقصورا و ممدودا نوعی از رفتار
آهسته عدس رفتن در زمین و لغة فی الحدس و سخت سپردن و جار فی وصف القبع عدوس السری
یعنی سخت رفتار عدس بالتحریک نرسک عدسه سرخکان که بر اندام بر آید عدس بالوقف بانگ راندن استر
و ربما سموا البغل کذلک و عدس نام مردی عدلبس بالفتح والتشدید نام مردی و شتر سخم اندام
عدالبس ج عروس بالفتح زن و مرد نوخواسته یکدیگر را یقال رجل عروس فی رجال عرس امرأة
عروس فی نساء عرائس فی المثل کاد العروس ان یکون امیرا عرس بالکسر زن باشوی و ماده شیر
باز اعراس ج و ربما سمی الذکر والانثی عرسین ابن عرس راسو بنات عرس ج و حکی الاخفش بنو
عرس عرس بالفتح دیواری که در دیوار خانه سرائی کنند و بنا سیت نرسانند و سقف سازند تا آن خانه
گرم تر شود و آن را بپارسی بچگونید بیت معرس خانه با بچه عرس بالضم مهمانی عروسی اعراس عرسات
ج اعراس سپری کردن و جماع کردن عرس الصبی دل شکسته باز ماندن ع ع ف ا ض ۳

عواسن بالکسر رسن که بند بندند بوی عرس بالتحریک دهشت داشتن ع کس ف ۲ و ملازم
چیزی بودن یقال عرس به عرس بای لازمه عرس تعست منها التعریس فرود آمدن بآخر شب فرود آمدن مسافران عرس
شکله معرس ومعرس منزل فرود آمدن تعریس عرسیته بالکسرت داخرا لگاه شیر ذات العرس نام جانوری
عرندس شتر سخت با قوت ناقة عرندسة توانا و دراز ناقه عطمسة مثل عطرة دور شدن و بیکسو
رفتن از جنگ و منازعت قوم اعرنکاس گرد آمدن و سیاه شدن موی عرکسة گرد آوردن یکدیگر عرس
بالکسر سنگ بزرگ و ناقه استوار عسس شب گشتن پاسبانی و بر آمدن خبر و تنها چریدن ناقه و شیر نا دادن او
پیش کسی ع ف ض ص ۲ عاس شب گردنده گرد شهر عسس ج مثل خادم و خدم وفی المثل
کلب عس خیر من کلب ربض عسعسة شب گشتن و تاریکی در آوردن شب قوله تعالی واللیل اذا عسعس
عس بالضم قدح بزرگ عساس بالکسر ج ویقال ما بی من عتاس ولبستا ای من تحیته شئت او من تجدید
و حدیک عسوس بالفتح ناقه که تنها چرا کند و ناقه که پیش هر دم شیر ندهد و جوینده صید گشت کننده اعتساس
شب گشتن و ورزیدن و طلب کردن معتس جای طلب و کسب عسعس عسعاس عساس گرگ عساعس ج
و ایضا خارپشت عشعش پوشیدن بوی و صید جستن عشعس نام جائی در بادیه و نام مردی عضرطوس درختی
عضرس بنجه وفی المثل ابرد من عضرس وکذلک العضارس بالضم عضارس بالفتح ج مثل جوالق جوالق
و گیاهی عطاس بالضم عطسه دادن ع ف ض ۲ و ک ۲ و رسیدن ج طبی معاطس بینی
که عطسه از آن بیرون آید معطس بکسر الطاء وفتحها بینی عیطموس زن تمام اندام و شتر قوی هیکل عطامیس ج وقد
فی ضرورة الشعر عطامس عفس باز داشتن و راندن و زدن بپای بر سرین کسی معفوس مرد زده یعنی
و زندانی و ستوده اعتفاس کشتی گرفتن معافسة مرد رسیدن وفی الحدیث و عافسنا النساء عفاس بالکسر
نبروع نام دو شتر هم اعفنقاس دشوار خو شدن خلق عفنقس دشوار عکس باشگونه کردن و مهار شتر به بند
او بستن و شیر ریختن به خوردنی ع ف ک ۲ عکیس شیر که بر خوردنی ریزند و نوعی از طعام
که از شیر و آرد سازند والعکیس القضیب من الحبلة یعکس تحت الارض الی موضع آخر یعنی شاخ رز که او را
بخوابانند تا روید عکاس بالکسر رسن که به مهار شتر بندند و بدو دست او را ببندند تا رام شود عکمسة تاریک
شدن شب عکامس شب تاریک ابل عکامس شتران بسیار علس بالتحریک کنه بزرگ و نام
مردی و نوعی از گندم دو گانه در یک غلاف که آنرا گندم مکه گویند علس و رجل علسی استوار خلقت و سخت

علوس چیزی از طعام یقال ما ذقت علوسا ولا لوسا ای شیئا ویقال ایضا ما علسنا عندهم علوسا علس اشتابید
عج ف اک ۳ تعلیس خورانیدن وسخت شدن بجاری معلس ای مجرب علیس بریانی با پوست
پخته اعلنکاس سخت سیاه شدن موی و متردد شدن کار شعر معلنکس ج معلنکاک موسے انبوه تافته
عاطوس مثال فردوس استر گزیده جانها علطبیس بالفتح روشن ولغزان عماس بالفتح حرب سخت
وبلا ایل عماس شب تاریک یوم عماس ایضا عماسة تاریک شدن عج بضمها امر عمس وعماس کاری
بی سر و پا رجل عموس ای متعسف تعامس تغافل کردن یقال تعامس عنه دانا دانسته آوردن برکسی یقال
تعامس علیه ای تعامی علیه وترکه فی شبهة من امره عمس خویشتن را در کاری نادان ساختن عمس الکتاب
ای درس ومنه طاعون عمواس بالفتح والکسر اول طاعون که پیدا شد در اسلام بشام عمرس بالفتح والتشدید
مردی قوی سخت عملس مثله و توانا و سبک بر فتن عمروس بالضم بره عمارس ج و کودک سبک روح
عملس ایضا مرد جلد و گرگ ونام مردی که مادر ا بپشت بار کرده حج برد و آن مثل شد یقال هذا ابر من
العملس عنس ناقه سخت و دم دراز عنوس بی شوی ماندن دختر در خانه بی شوی عناس بالکسر مثله یقال
للرجل ایضا عانس قال ابو قیس بن رفاعة شعر منا الذی هو ما ان طر شاربه والعانسون ومنا المرد والشیب
وقال الکسائی العانس فوق المعصر عنّس عُنُس ج مثل بازل و بُزل و بُزْل ومتغیر گردانیدن کلان سالی
چهره مرد دم را عج ف اض ۳ یقال فلان لم تعنس السن وجهه ای لم تغیره الی الکبر تعنیس بی شوی ماندن
دختر در خانه بی شوی قال الاصمعی یقال عنّست ولکن عنّست علی ما لم یسم فاعله وعنسها اهلها عوس شب
برگشتن گرد چیزی و گشتن گرگ در پی خوردنی ولکا میانی مال کردن عیاسة کذلک و یقال هو عائس
مال عوس نوعی از گوسپند یقال کبش عوسی عواساء بالفتح ممدود وا خبز دوک با چه یلیس آب کشن
کشی کردن عج ف اک ۳ عیس بالکسر اشتران سفید سرخ موی اعیس عیساء واحد یاعیساء ایضا
ملخ ماده عیسی نام پیغمبر معرب عبرانی او سریانی والجمع عیسون وعیسین واجاز الکوفیون بضم السین قبل الواو
وکسرها قبل الیاء مثل عیسون وعیسین ولم یجزه البصریون والکسائی بفتح ما قبل الواو فی الالف الاصلیة
مثل مصطفون ویضم فی غیر الاصلیة مثل عیسون وکذلک القول فی موسی والنسبة الیها عیسوی وموسوی
قلبت الیاء واوا و ان شئت حذفت الیاء فقلت عیسی وموسی بکسر السین فصل الغین غبس
تخمر قبس غبیس الاسلام و یقال السین زائدة غبقس عقعق وعصفور دا ابست خرد غلفقس به خلق

دیدان قدر از هر دالت والذی جدتاه من قبل الوبر المحمیات والعبقسی نسبة الی عبدالقیس عبقساء شتا دمان العباقس
انقایا عقب الاشیاء کالعقابیل عتابیس گلکان جد والد اسمعیل بن الحسن بن علی المحدث عجلبس
شتر سطبر و بسیار سخت العجانس الجلالان مقلوبة الجانس عداس کعلابط انفرودی گیاه خشک
در جای که و یقال کلأ عداس عرابیس بالکسر و عربسیس بالفتح او بالکسر او سو دوم پیشه شیر او
از زمین نرم برای خواب آخر شب عرفاس شتر ماده شکیبا رسیر و شیر او الصواب فی هذا العقد
مقدمة الفاء عرنسیس سخت سطبر از شتران و زنان عرناس بالکسر پرنده است کبوتر مانند که ناگاه
و بی خبر از زیر قدم تو بپرواز کند و بینی کوه و طرف پاغنده نهادنی عطردس کعصفور فی شعر الخنساء فی قولها
ع اذا تخالف ظهر البیض عطردس ولم یفسر قاله ابن عباد ولم یجده فی دیوان شعرها عطلس کعلس دراز
عفرس بالکسر و عفریس عفراس عفروس عفرنس شیر درست و عفرسه انداخت او را و چیره آمد بر و
عفرنس شتر سطبر گردن و ابن العفریس کقندیل هو ابو سهل احمد بن محمد الزوزنی الشافعی صاحب جمع ال
اختصره من کتب الشافعی عقنبس کسمندل بدخلق عقابیس بلاها عقربس کجعفر و نیز نهج قبیله
در یمن العقنقس کالعفنقس یا عقنقسه یا عقفسه عقنبس کعلبط و علابط شتران بسیار یا قریب هزار و لکابس
رکب بعضه بعضا علندس کسمندل بسیار سخت علندسة مونث و شیر لوانا العلطمیس کزنجبیل
نازک و نیک اندام و بسیار خورنده و سخت او بارنده العلطمیس من النوق الشدیدة العالیة والهامة
الصلعاء علس الشی ما سه لتشده عکس و عکوس و کسوم کسوم خرما یابس بالضم صنم لحم ...
یعبدون له من انعامهم و حرثهم عنفس کزبرج کوتاه قد ناکس عنقس بالفتح زیرک خبیث عنکس کجعفر

نام شهری است **فصل الغین** غبس بفتحتین خاکستر گون شدن ذئب اغبس

دور دانغبس اسپ و یقال لا آتیک ما غبا غبیس هرگز و همیشه و هذا الحرف من الزمان و قال
اصله الذئب و غبیس تصغیر اغبس مرخما و هنا اصله غبس فابدل من احدی السینین بالالف
من تقفقف و معناه لا آتیک ما دام الذئب باقی الضم غبغاس غرس بالکسر آسی که با بچه بیرون آید از رحم
و پوست که بر روی بچه باشد غرس بالفتح نشاندن درخت غراس بالکسر
نهال و وقت نهال نشاندن غرفسة خرمای تو رسیده غسس بالضم مرد ناکس ضعیف واحد و
و باشین ایضا کذلک غش بالفتح عیب کردن غشغشة بالضم کردن در راندن گریه و او را نغص

غطلس بآب فرو سواء قولی سواء فعال سینی سواء افعلان سواء ای والاید ای آبی و تمام ارمین قهبلة غضبان گفتن
بردن مع ف ـ ا ک ۳ مغنطیس سنگ آهن ربای معرب مغنطریس ستم کار متکبر نقطرس
غلس بالتحریک تاریکی آخر شب تغلیس بتاریکی رفتن یقال غلسنا الماء ای وردناه بغلس و کذلک
اذا غلسنا الصلوة تغلیس یقال وقع فلان فی وادی تغلس غیر مصروف بضمتین ای فی داهیة و باطل
غمس بآب فرو بردن انغماس اغتماس لازم مغامسة فرو بردن بآب یکدیگر را و در میان حرب
افگندن خود را غموس کار سخت الیمین الغموس سوگند دروغ گناه فرو برنده غمرس غمس گذارد ناقة غموس
آنکه حمل او پیدا نشود تا بوقت زادن غمیس گیاه سبز که در زیر گیاه خشک بر آمده باشد و آب راه خرد میان تیز
غیسان جوانی ابو الفیداس کنیت فدامس بالضم و بالفتح شهریست معرب
... تا بلاد ودان ... والفداسیة فطس بفتحتین کنایه است او ابو الکرو یا فطلس
فطلس گرگ کنیت ابا النفاس ایضا فطاس فلس خبیث ... نیز الذیب و شقشقة فلاس بالکسر ای
فنطس ... فواس بالفتح ... تثلیث یعنی روز بیست و گشت ... و اشاة مغوس ...

فصـل القاف قاس قدوس ج و زن ... قابس اللجام کام لگام فاس الرأس
... اذا ... مستی کردن مع ف ـ ا ض ... کس شیر مثل ودکس و گردن
فرس بالتحریک اسب نر و ماده والانثی فرسة افراس ج و تصغیر الفرس فریس ان اردت الانثی
خاصة لم تقل الا فریسة بالهاء فارس سوار فوارس ج و هو شاذ لان فواعل جمع فاعلة او جمع فاعل اذا کان
صفة للمؤنث نحو حائض و حوائض او ماکان لغیر الآدمیین مثل جمل بازل و جمال بوازل و حائط و حوائط
فاما مذکر ما یعقل فلم یجمع علیه الا فوارس و هوالک و نواکس قال ابن السکیت اذا کان الرجل علی ذی
حافر برذونا کان او فرسا او بغلا او حمارا قلت مر بنا فارس علی بغل و فارس علی حمار فراسة یاد که ... گردن
فشیدن فریس شیر فریسة شکاری فرس افگندن شیر شکاری را مع ف ـ ا ک ۳ و فرو کوفتن
و شکستن استخوان گردن افتراس کذالک و اصل الفرس ... کثر و استعمل حتی صیر کل قتل فرسا
و قد نهی عن الفرس فی الذبح و هو کسر عظم الرقبة قبل ان یبرد افراس ... کردن راعی تا گرگ گوسپند
از رمه ... بردو افرس الرجل الاسد حماره اذا ترکه له لیفترسه ... یقال الافراس الا فی الا
... افرس ... فارس الفرس او ... مسوب بوی فرسان بالضم

جمع فارس فرسان بالفتح قبیله فراسة بالکسر دانائی بنشان و بنظر فرس دانستن بعلامت فی الحدیث
اتقوا فراسة المؤمن رجل فارس النظر بصیر فراسة بالفتح سوار شدن و سواری کردن و دانستن
جمع بضمهما فروسة بالضم فروسیة سواری اسپ شناسی فرس بالکسر گیاهی فرسن بالکسر سپل شتر
نون زائده فرناس بالکسر شیر گزنده فرانس بالضم شیر فردوس بستان و بهشت و ایضا روضه [illegible]
فرادیس ج [illegible] بالضم [illegible] قطرس [illegible]
[illegible]
فطارس بالضم مرد [illegible] جمع [illegible] بالکسر [illegible]
[illegible] قدوس بالضم [illegible]
و نام مردی و فیه المثل اشأم من قلعس یعنی از خواسته [illegible] قلس افلس قلوس ج افلاس بی چیز
شدن و بجائی رسیدن که گویند فلسی ندارد کما یقال اقفر الرجل ای صار الی حال اقفر علیها و اذل ای صار
ای صار الی حال یذل فیها تفلیس بافلاس منسوب کردن و حکم کردن قاضی بر افلاس کسی فلنقس
آنکه پدرش مولی و مادرش عربیه یا آنکه هر دو مولی بوده باشند هجین آنکه پدر آزاد و مادر مولاه بوده باشد
مقرف آنکه پدر مولی و مادر حره بوده باشد ضمیمه فحس گرفتن شخصی آب یا جز آن را
از دست خود بزبان یا دهان خود و مالیدن چوبها [illegible] و خاک از آن برکنده شود جمع بفتحتین افحس
فی مشیته تبختر فدس تننده فدسة کفرده ج و فلان الفدسی تحرکه لا یعرف الی ما ذا ینسب فیدس بوی
بزرگ که مسافران دریا همراه برند مصریه و افدس ای صار فی اثاثه العناکب فسفاس [illegible] احمق
و شمشیر کند و نباتی است بدبو فسیس سست رای یا سست اندام فسس ج فسیفساء مهرهای
رنگارنگ که باندرون خانه بر دیوارها چسپانند او رومیه فسفسة اسپست تر فسفسی نوعی از بادیه فطرس
بالضم نام مردی است شهر فطرس و یقال ابی فطرس قرب الرملة مخرجه من جبل قرب نابلس فاعوس
مار و سر بزه و بلادیکه کوهی و کوزه که بدان آب خورند و کم آواز گران رفتار کهن سال [illegible] و نوعی
از بادیه چاقاعوسه فرح لانها تنفس ای تفرج فلطاس و فلطوس و فلطیس سر بزه [illegible] یا سر بزه
پهن فلطیسة سر بینی خوک تفلطس انف الانسان اتسع فنجلیس گنده پیس سر بزه کلان و یقال الفنا[illegible]
[illegible] فنجلیس [illegible]

قاقوس جبل عن المازنی کمکات قاقوس التمع منه قلنطیس بالکسر غوزه و قزوی بابادرنا دو مرد چنانچی و نیح
قراخ سوراخ و بینی است سفالطیس ج قلطیسه گرگ و سر بینی خوک و تقطیح الفنطیسه مثل البوزه
حمی الانف القنطاس بالکسر حوض السفینة تجمع الیه الشاقة فانها سقایة لها من الاول تحمل فیها الماء المشتری
و تقدح تقیسم به الماء العذب فیها فقطاس سر نیزه قاس شهری و ذکر فی فصل اس الفهرس بالکسر
الکتاب الذی تجمع فیه الکتب معرب فهرست و قد فهرس کتابه فهنس کهنس نام شخصی فصل القاف
قبس بالتحریک پاره آتش مقباس بالکسر کذالک قبس بالسکون آتش گرفتن ص ف ا
۳ ک سود فائده گرفتن و روز دادن منه اقتباس العلم یقال قد اقتبس منه آتش فائده دادن
کسی را اقتباس آتش گرفتن و دانش فائده گرفتن قبیس بالفتح سبک گشتی کننده و فی المثل لقوة
صادفت قبیسا و لقوة ماده زود حمل گیرنده باشد و بالفتح و الکسر قبس بالتحریک تیز گشتی شدن
ص ف ا ک ۳ ع قبس قبیس بالنقص و التمام نعت منه ابو قبیس نام کوهی به مکه ابو قابوس کنیت
نعمان بن المنذر و در شعر ابو قبیس آمده است قابوس نام مردی عجم غیر منصرف قدس بضمتین و سکون
پاک و پاک شدن حظیرة القدس بهشت روح القدس نام جبرئیل علیه السلام قدس بالسکون کوهی بزرگ
بزمین نجد تقدیس پاکیزه کردن و بپاکی منسوب کردن تقدس پاک شدن الارض المقدسة زمین
پاک شده بیت المقدس و بیت المقدس مثال المجلس شهری و مخفف نام مسجد شام مقدسی منسوب
بوی قادسیة موضعی هم بشام قدوس بالضم و التشدید نامی از نامهای خدای عز و جل فعول من القدس
مسبوح من التسبیح و قد یفتحان ایضا و لیس فی کلامهم فعول بالضم من الاسماء فمفتوح مثل سفود و سمور و تنور و شبه
قربس بالتحریک سطل بلغت ... قداس بالضم ... قدامس شجاع قدموس دیرینه قدامیج
قرس سرمای سخت و تخته ... ص ف ا ک ۳ و بالعکس فسردن آب قرس
قارس فسرده اقراس ... تنک کردن آب و فسرا نیدن قراسیه بالضم شتر گرف استوار با ...
کما فی رباعیة و ثمانیة آل قراس کوه های سرد مانند و قراس نام دو کوهی است بمین قربوس بالتحریک ...
... زین قرطاس بالضم ... قرطس مثله قرطاس بالکسر ... قرقوس بیابان ...
... قرناس بالضم بینی کوه ...
[illegible]

قسیس ترسایان قسّی بالفتح نوعی از ... مصری قسّ نام حکیمی عرب قسوس ...

قنباس ... قساسی ... قسب ... قرطاس ... رسوره ... سختی ... سر ...

... قسطاس بالضم و الکسر ترازو ...

قیس ... بالتحریک ... ایشت صدصدب ... قفس ... تقاعس ...

قرس اقفس ابنی که سپس او بلند تر از پیش ... باشد و جمیل اقفس شتری که گردن و سر او سوی پشت

مائل باشد لیل اقفس شب ... دراز ... اقعس سرافراز اقفس کوهی اقعسان ... و ...

... قعوس بالفتح پیر کلان سال قعوس ... سال شدن و ویران شدن خانه تقاعس باز پس شدن

و ... کشیدن از کاری اقعنساس ... باز گشتن اقعاس توانگر و بسیار چیز شدن ... خاک

... سخت تصغیر قعیعس ... النون قلت قعیعس و کان المبرد یختار فی التصغیر

و حذف المیم و السین الاخیرة فیقول قعیس ... قول سیبویه مقاعس ... جمع المقعنسس ...

حذف الزیادات النون و السین الاخیرة و انما لم یحذف المیم و ان کانت زائدة لانها دخلت لمعنی اسم

الفاعل و انت فی التعویض بالخیار و التعویض ان تدخل یاء ساکنة بین الحرفین اللذین بعد الثلاثة

تقول فی مقاعس مقاعیس و انما یکون التعویض لازما اذا کانت الزیادة رابعة نحو قندیل و قناد

بالضم ... قنعاس بالکسر شتر ... بالفتح ... قلس رسن کشتی و آنچه ...

بلند ... آنچه از آب ... دیگر ... بیرون انداختن جوی آب ... و ...

فصل الکاف قلنسوة قلنسیة کلاه ... و الواو زائدتان فیهما اما قلانس فحذف الواو

و اما قلاس ... الواو و اما قلاسی ... البای فیهما و قلنس فحذف الواو ...

قلنسو ... الواو و لانه لیس فی الاسماء اسم آخره حرف علة و قبلها ضمة فاذا ادی الی ذلک قیاس

وجب ان یرفض و یبدل من الضمة کسرة فیصیر آخر الاسم یاء مکسورا ما قبلها فیشبه صار بمنزلة قاض و غاز

فی التنوین و کذلک القول فی اخق و ادل جمع حقو و دلو و اشباههما و تصغیر قلنسوة اما قلیسیة او قلینسة او

... فیهما ... قلیسیة او قلیسیة بتشدید الیاء الاخیرة و یقال قلسیته ... قلسی او قلنس ...

البسته القلنسوة فلبسها تقلیس دف زدن و استقبال کردن ملوک و ولات را ببازی و ...

... تقلیس بازی کردن ... قلاس ... قلیس ... بالتشدید ...

سر آورده بود لصغها قمس غوطه خوردن در آب تحت ف اص ۲ ک ۲ و غوطه دادن لازم
متعدد و اضطراب کردن بچه در شکم قماس غواص اقماس لازم متعدد و غوطه شدن مقامسة با کسی غوطه
کردن بغواصی فلان لا یقامس حوتا با کسی را گویند که با دانا تر از خود مناظره کند قاموس البحر میانه دریا و قع
البحر والحبر رقال ملک تو کل بقاموس البحر کلما وضع حبلة قبیه فاتق فاذا رفعها فاص ... البحر
دریایی بیره و شهر بزرگ قنس بالکسر اصل و بزرگی قونس بالفتح و فتح النون آهن سر خود و میان دو گوش

قوس

اسب قوس کمان یذکر و یؤنث تصغیر انث قال فی تصغیر قویسة و من ذکر قال قویس فی المثل هو
من خیر قویس قسی اقواس قیاس ج و قوس ایضا باقی مانده خرما و نام برجی از بروج آسمان و کان اصل
قسی قووس علی فعول تقدیم اللام و صیر و قسو و علی فلوع ثم قلبوا الواو یاء و کسروا القاف کما کسروا
عین عصی فصارت قسی علی فلیع کانت احرف فصارت ناقصا و اذا نسبت الیها قلت قسوی لانها
ترجع مغیر من فعول ردها الی الاصل و ربما سمو الذراع قوسا قیس قیاس اندازه کردن چیزی بچیزی مانند
در حکم یقال قاس یقیس و قاس علیه تحت ف اص ۲ ک ۲ مقاس اندازه مقایسة قیاس اندازه
گرفتن میان دو چیز و برابری کردن با کسی در قیاس اقتباس کذلک و بروش رفتن که دیگری بران رفته باشد
یقال هو یقتاس الشیء بغیره ای یقیسه و یقتاس بابیه ای یسلک سبیله و یقتدی به قوس بالضم صومعه ترسا
قوسی نام موضعی تقویس کوژ شدن از پیری استقواس کذلک اقوس کوژ پشت تقوس کمان بودن یقال هو
متقوس است یعنی قوس مقوس بالکسر کمان دان و ایضا حبل تصف علیه الخیل عند السباق قبس سر هیزم

قبس

در پی آتش قابس قبیس لقب پدر قبیلة از بنی مضر و نام او الناس بن مضر بالنون و او را قیس عیلان
خوانند برادر او را الیاس بن مضر گویند بالیاء القیسیان بالالف و اللام دو قیس یکی قیس بن عتاب
بن ابی حارثه و یکی قیس بن هذمة بن عتاب بن ابی حارثه عبد القیس پدر قبیلة از بنی اسد نسبت بوی قیسی
و عبدی تقیس فلان او القیس خویشتن را بعبد القیس یا بقیس منسوب کرد چنانکه گویی تعبشم و تعبدر خویشتن
لعبد الشمس ... بازگرد یقال قیست الشیء بالشیء ای قدرته علی مثاله و بینهما قیس رمح
و قاس رمح ای قدر ... کما یقال ... قبرس بالضم سنگ قبرس جزیرة

ادویه

[illegible]
[illegible]

ادیموالی لهم وبعد القرد وسمی قاتل قتیبة بن مسلم وقمر دیسه او لقبه و قردس وجبر والکلب دعاه والقردسم اصطلاحیه
والشده و ورتبه القرادیس بالبصرة قرعوس کقردوس زنبور ستر و کوپان قرمس کجعفر شهریست
باندلس قرسیسین بالکسر شهریست نزدیک دینور معرب کرمان شاهان القسطناس بالضم وفتح الطاء
صلابة الطیب و درختی والاصل قسطنس فهذا القسطاس بالضم والکسر ترازو لغتان فی القسطاس قطربوس
بالفتح وقد یکسر کژدم سخت نیش ... قلطبوس ... پرنده است سلوق وارسواده فی بیاض
کالحمام وحیج بن بینی القبطی قد عد فی الصحابة صاحب مصر والاسکندریة ولقب لکل من ملکهما وبعظیم الهند
عن ابن عباد وکانه غلط وقاقیس بن صعصعة بن ابی الحزنیب محدث قلحاس بالکسر مرد زشت
تندیسکل اوقلیدس بالضم وزیادة واو اسم رجل وضع کتابا فی هذا العلم المعروف وقول ابن عباد اقلیدس
اسم کتاب غلط قلقاس بالضم بیخ نباتی است که پخته بخورند یزید فی الباءة ویسمن قیادمانه یولد السوداء
قلمبس کشمش دل گورخر سا خورد قلمبسة مونث وسر نره مرد و ماده قلمبسة سر کرد قلمس کوتاه قد گرد اندام
قنبس نام زنی قندسة بعد گناه توبه کردن وقندس فی الارض ذهب علی وجهه ضاربا فیها قهبسة
خرماده درشت قهوس کجدول نام کشتی از شتر و پدید تهی دراز و تکه دراز ریگستانی و سطبر رون
و مرد دراز تقهوس شتابی قهوسته شلمه کج و مضطرب رفتن

فصل الکاف

کاس جام با شراب مونث قوله تعالی بکاس من معین بخشیار کئوس ج کبس بخاک انباشتن چاه و جوی
عف اک ۲ واسم ذلک التراب کبس بالکسر کبیس ایضا سرکپیان فروشیدن حیل اکبس
مرد پیشانی فرو رفته کباس بالضم بزرگ کباسته بالکسر خوشه خرما کبیس نوعی از خرما کبیسة کهم آن سال کبیسه دیر
انچه لشبب مرد خفته را فرو گیرد و آن مقدمه صرع است کدس بشتاب رفتن گرانبار تکدس رفتن
اسب چنانکه گوئی گرانبار است کدس بالضم خرمن اکداس ج کداس عطسه ستور و عطسه دادن آن
کادس فال که بعطسه دادن گیرند و آهو که از کوه فرود آید و آنرا شوم دارند چنانکه شوم دارند بارح راکواد
ج کرس بالکسر خانهای مردم در هم پیوسته اکراس کاریس ج کرس ایضا سرگین بر هم
جیز الکراس سرگین پر شدن خانه انکراس بروی در افتادن و بروئی در آمدن کرسی بالضم و الکسر
تخت کراسی ج کردوس بتشدید الواو بزرگ سر و نام مردی کراسته بالضم دست دام کراس کراسی
ج کرباس بالکسر فرناق ... کرابیس ج کرباس بالکسر معرب والکرباسة اخص ...

کردوش کلان بزرگ از آشیان و استخوانهای مفاصل که در گانها باشد چون بند کفت و زانو و غیر آن
کردوس گروهی از اسپان گرد شده قطار بندی و گروه گروه کردن کلان را بستن و کردن خیل را گروه گروه ساختن
یا رها ... و گردس فراهم آمدن اندامها الکرد بسیات ... سیاه ... نالکس ...
کرسنس ... یا گردانیدن چیزی ... کرکس بفتح الکاف ... ابو الاولاد ... بوده است
بیمود ... یا گوشت که بر سنگ ... نان خشک کنند و بگویند ... کرس کوتاهی ...
آکسس کاس بالکسر آهنگ ... آن وآن ... کرسیه ... کتاس
بالکسر خواب بجای آهو و نهان ... او و در استحاح ... کیس ... گلکس ...
کتاس ... آنچه کنس خانه ... شغ ف ... کنس ... خاکروب
... در ... جائی بکوفته ... بسیاس ... پاره از آن ... گویس ...
کردن ... والتو ... ت ترک ... کونکاس ... الانار ...
شغ ف ... ۴ ... بسیار تن ... بکاو ...
کوس بالضم ... کوهی است ... مثال ... خری ...
... بیان کیس ... زیرکی خلاف حمق ... کیاسه ... شغ ف ا
... مثلثه ... باطریف کیسی ... الاکیس ... اکیاس
... کیس ... شدن ... شدن مماکسه ... و مکاس کردن ... بیع ...
... گروهی ... واقف اصحاب مختار ... اکیسان ... کیس بالکسر
... کرباس ... الکرباس ... العکس غلام السلامی
... و کذا ... الشاتی والبقر ... مفاصل الیدین ... الرجلین
... البلد والبیت ... لفس ... کناس ...
پشت بالای ... کوچک ... الکلس ... الشیء ...
... ان ... افتادن ... ان ... در پای کشتن ...
... ست ... کوب ... حنفک ... سنکباب ... الشیء
... الاکتس ... بلاکیا ... والکیس ... کاس ... کاسه ...

فصل اللام اللبس پوشیدن [illegible] ع ک ا ف ۲ اللبس [illegible]
اللباس بالکسر جامه [illegible] پوشش ملبس [illegible] الکعبة [illegible] الهودج پوشش کعبه و هودج لباس
الرجل امرأته ولباسها زوجها [illegible] قال الله تعالی هن لباس لکم وانتم لباس لهن لباس التقوی [illegible]
[illegible] پوشش قوله تعالی [illegible] [illegible] اللبس پوشانیدن
کار بر کسی [illegible] ک ۲ [illegible] تاریکی بر پوشانیدن [illegible] ولبسنا علیهم ما یلبسون
ویقال فی الامر لبسة [illegible] ملابسة [illegible] کار و دانستن [illegible] باطن کسی است
التباس پوشیده [illegible] کاری [illegible] آمیختن و پنهان داشتن مکر و عیب [illegible] رجل [illegible]
لحس [illegible] لحسة لحسة لیسیدن بزبان ع ک ا ف ۲ وفی المثل [illegible]
من لحس الکلب [illegible] [illegible] زمین [illegible] [illegible] بالمکان [illegible]
[illegible] تلحیس [illegible] [illegible] تلدیس
[illegible] [illegible] [illegible] لدیس [illegible] [illegible] پاره [illegible] لدیس ناقة آگنده گوشت [illegible]
سنگ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] وحیزان [illegible] [illegible] خوردن و [illegible]
[illegible] گیاه را [illegible] ف اض ۲ [illegible] [illegible] ملطاس الناس
[illegible] گیاه [illegible] [illegible] ملطس ملطاس بالکسر سنگ [illegible] ملاطیس ج
[illegible] لعس بالتحریک سرخی لب که بسیاهی زند ع ک ا ف ۲
[illegible] [illegible] العس گیاه که بسیاهی زند از انبوهی [illegible] بسکون العین
[illegible] سبز [illegible] لقس عیب کردن لاقس [illegible] ازوی ع ف اض ۲ و ک ۲
لقس [illegible] مردم [illegible] [illegible] [illegible] اندازنده میان [illegible] بالتحریک شوریدن
دل و تباه شدن ع ک ۲ [illegible] [illegible] ف ۲
و ک ۲ [illegible] مجامعت [illegible] التماس جستن چیزی تلمس [illegible] جستن ملیس نام شاعر
[illegible] نام [illegible] [illegible] الملامسة آنکه [illegible] دست [illegible] [illegible]
[illegible] باشی وان [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

لیس لیست واین فعل ماضی است بمعنی نفی ودر اصل بکسر یا بوده است بجهت ثقل تسکین کرده اند

لکن و نصبا یعنی لا لها لم تتصرف من جمیع وجوه الافعال الا من الماضی وهی من عوامل الافعال نحو کان واخواتها

التی ترفع الاسم وتنصب الخبر الا ان الباء تدخل فی خبرها دون اخواتها تقول لیس زید بمنطلق ولا یجوز

تقدیم خبرها علیها کما جاز فی اخواتها تقول محسنا کان زید ولا یجوز ان تقول محسنا لیس زید وقد یستثنی بها تقول

جاءنی القوم لیس زیدا کما تقول الا زیدا تضمر اسمها فیها کانک قلت لیس الجائی زیدا وتقول جاءنی القوم

لیسک الا ان الضمیر المنفصل هیهنا اجود کما قیل ع لیس ایای وایاک لا تخشی رقیبا + ولم یقل

لیسنی ولیسک مع انه جائز غیر ان المنفصل احسن واجود + رجل الیس مرد شجاع لیس ج واشترکه جنید

بارکنند بیدار ده لعوس گرگ و دزد و فریبنده خبیث و گیاهی که چرانیده شود و گیاه

تنک و سبک و نهالیکه از نازکی خود بلرزد و بلعوس شام ناپخته یقال وهو لعوس من خیر اذا لم تحقق شیئا منه

لیفس کقمطر اتباع لحفس ای شجاع شکس لکس ککتف ...

فصل المیم

ماس بدی افگندن میان قوم مجسه تمجیسا مجوسی ساخت مجوس ج مجوسی مجوسیة تمجس مجوسی شدن

تمجیس مجوس ساختن منه وفی الحدیث فابواه یمجسانه مرسة رسن مرس ج جمع امرس امراس مرس الضارس

در آویختن از بکره ولغزیدن رسن بکره عجع ک اف ۲ وتقول امرست الحبل

اذا اعدته الی مجراه وکذلک اذا انشبته بین البکرة والقعو وهو ضد ویقال هم علی امرس واحد بکسر الراء

روش و خوی مراس بالکسر مرد سیدن ممارسة کذلک رجل مرس بالفتح مرد سخت مرد کوشنده

مرس بنهادن خرما در آب وجز آن وکذلک بالثاء و انگشت خویش بخاییدن کودک و دست

بمندیل پاک کردن تمرس امتراس سوده شدن متعدی بالباء یقال تمرس به امترس به احتک به امترس

ایضا در ماندن زبان در سخن بوقت خصومت یقال امترست الالسن فی الخصومات ای لاجت

مرمریس سختی و بلا علی فعفعیل بتکریر الفاء والعین مرمیس ومرمریس حیزی لعنزان و تابان مارستان بفتح الرا

بیمارستان معرب مس مسس سودن عجع ک اف ۳ والاول افصح وکذلک مسیس ومسیسی

مثال خصیصی وربما قالوا مسست الشیء یحذفون منه السین الاولی ویحولون کسرتها الی المیم ومنهم

من لا یحول کسرة السین الی المیم ویترک المیم علی حالها مفتوحة وهو مثل قوله تعالی فظلتم تفکهون بکسر الظاء وفتحها واصله ظللتم وهو من

شواذ التضعیف ... مسیس ... تماس ... من قبل ان تماسا

قوله تعالی ان تقول لامساس ای لا امسّ ولا اُمسّ واما قول العرب لامساسِ مبنی علی الکسر لانه
معدول عن المسّ ویقال بینهما قرابة ماسّة ای قریبة وحاجة ماسّة ای مُهمّة مَسموس آب خوش و شوریده شوریده
شدن کار سماس کار شوریده مَعس بالیدن صح بفتحهما و کنایه از جماع معاس پیش آینده و در سختی
متعس شوریدن صح ک ا ف ٢ مَکس مکاس کردن در بیع یعنی تشویش کردن نما
کند مکاس و خراج گرفتن وفی الحدیث لا یدخل صاحب مکس فی الجنة باکره کیرنده مَلس الصفا
ملاسة ای نرمی و نرمی ضد درشتی اَملس نعت منه اِملیساس نرم تا بان شدن تملیس [illegible]
انفعال تا بان [illegible] و بازگشتن از کاری وفی المثل ان علی الاملس مالاقی الدبر یا الاملس
الظهر [illegible] والنبال الثبة ملس الظلام ای حین اختلاط الظلام املیس بالکسر بیابان خشک
املیس [illegible] منسوب بوی ملسی ثلث فتحات شتر کینه گیرنده چیزی بوی [illegible]
[illegible] ای لاعهدة علی یعنی آزاد [illegible] ملس غایت تیمار کشیدن صح
ف احمق [illegible] مکوس والفضار [illegible] سخت ملامت بالتشدید [illegible] یکی از کفند بوی
رجل ماسّ [illegible] وساکت سر موسی نام پیغمبری معروف علیه السلام و هو فعلی عند الکسائی و مفعل عند
ابی عمرو میس خرامیدن صح ف ا ک ٢ میسان بالتحریک کذلک میاس نعت منه و در
میسان بالسکون نام دیهی بعراق ضمیمه متس بالفتح ریح زدن سنگ یا جز آن را
بر آوردن جنبانیدن صح ف ا ک ٢ محس الجلد پوست را مالید و پیراسته کرد والاحمس الدباغ
الحاذق تمحّس بسیار جنبانیدن مدس مالیدن پوست و جز آن مدقس کسطر ابریشم مرقس
جعفر لقب عبد الرحمن الطائی الشاعر و زنه فعال لا مفعل لعوز رقس المرقسی منسوب الی الحی
[illegible] لهم [illegible] القیس مطس العذرة بزمین پلیدی را یکبارگی دفع کردن صح ف ا ک ٢
و مطس [illegible] پیچه بر چهره او زدن معس بالفتح و بفتحتین نیزه زدن و سودن صح بفتحهما معس [illegible]
معسا و معسا لغة فی الصاد تمعّست لغة فی تمعّصت [illegible] ما موسه زن گول بی خرد
و آتش و جای آتش ماموس مثله فیهما منس بفتحتین [illegible] منس بالفتح هر چیز کهنه فصل النون
نبس سخن گفتن صح ف ا ک ٢ و در نفی استعمال کنند ما نبس بکلمة ای ما تکلّم و ما نبّس
بالتشدید کذلک نبراس بالکسر چراغ نجس پلید شدن صح ک ا ف ٢ نجس

بالفتح والکسر نعت منه قوله تعالى انما المشرکون نجس انجاس نجيس متعد منه داء ناجس نجيس بيماري که
علاج نپذيرد تنجيس آنچه بجهت دفع چشم زخم کنند از تعويذ و مهره و مانند آن نحس بد اختر و بد اختر شدن
ع ک ا ف ۲ نحس بالکسر نعت منه قوله تعالى في ايام نحسات و قوله تعالى في يوم نحس مستمر
قرئ على الصفة ايضا والاضافة اکثر واجود نحاس بالضم مس و دود نحاس بالکسر سرشت و اصل يقال
فلان کريم النحاس تنحس خبر پرسيدن يقال تنحسه و تنحس عنه استنحاس مثله نخس درخستن بچوب
ع بفتحها وض ۲ نخاس ستم ناخس کرشتر منخوس شتر گرگين دائرة الناخس حلقه که زير هر دو ران
اسپ باشد نخيس بکرهٔ چاه که سوراخش فراخ باشد نخاس بالکسر چوب که در سوراخ بکره کنند
تا تنگ شود نخس نخاس در آوردن چوب بکره ع بفتحها نخيسة شير بز و شير ميش آميخته رجل ندس
بسکون الدال و ضمها مرد زيرک ندس بالتحريک مصدر منه ع ک ا ف ۲ و نيزه زدن
منداس بالکسر زن سبک منادسة نيزه زدن باهم رماح نوادس نعت منه تندس پرسيدن خبر از جاي
که ترا ندانند صلته بالباء و بعن نس راندن شتر ع ف ا ض ۲ و خشک شدن ع
ف ا ض ک ۲ نسيسة ناسة نان خشک ناسة يکي از نامهاي مکه نسنسة شتاب بردن
نسيس غ نسناس داي مردم نسنسة نساة عصا نسيس بقيهٔ جان نساس سخن چين نساس بوشن يقال نسنسة
تنطس نساب پاکيزه شدن و نيکو دانستن و بار باريک رفتن در دانش نطس بفتحتين کند کاو
ک ا ف ۲ نطس بضم الطاء و کسرها نعت منه و هو الجاسوس نطس نطاسي بالکسر
نعاس بالضم خواب و بخواب شدن ع ف ا ض ۲ و في المثل مطل کنعاس الکلب اي
ناعس نعت منه ناقة نعوس شير ناک نفس جان يقال خرجت نفسه و خون و في الحديث ما ليس
له نفس سائلة و تن و چشم زخم يقال اصابته نفس اي عين و عين هر چيزي يقال رايت فلانا نفسه اي بعينه
و آنچه پوست را بدان دباغت دهند از بيخ درخت و برگ سلم و جز آن يقال هب لي نفسا من دباغ نافس
پنجم تير از قداح نفس بالتحريک دم انفاس ج و جرعه يقال اکرع في الاناء نفسا او نفسين اي جرعة
او جرعتين انفاس ج مثل سبب و اسباب و فراخي يقال انت في نفس من امرک اي في سعة
تنفس دم زدن و دميدن صبح قوله تعالى والصبح اذا تنفس و شکافتن کمان و بر آمدن روز و آب دريا
صبح تنفيس گشايش کردن انما يتنفس المال [illegible] الفاس ترغيب کردن در چيزي کسي را و يقال

تنفس نفیس است ای مال کثیر یقال ما یسرنی بهذا الامر منفس
نفیس نفاسة گرانمایه شدن مجمع بضمهما وبخیلی کردن بچیزی از هر دو باب ع ک ا
ف م یقال نفس به ای ضن به و دریغ داشتن چیزی را و حسد بردن بر کسی بسبب چیزی
یقال نفست علیه الشیء ای لم اره یستاهله ونفس علیه بخیر قلیل ای حسد علیه منافسة نفاس رغبت
کردن در چیزی بطریق مبارات وهم نفسی کردن و یقال لک فی هذا الامر نفسة ای مهلة تنفیس بالتشدید
دادن و رهایش دادن از غم نفاس بالکسر زچگی زن و زنان زچه و زچه شدن نفاسة بالفتح کذلک
ع ک ا ف م والنعت منه نفساء و نسوة نفاس ولیس فی الکلام فعلاء تجمع علی فعال غیر
نفساء و عشراء و تجمع ایضا علی نفساوات وامرأتان نفساوان منفوس بچه زاده وفی الحدیث ما من نفس
منفوسة الا وقد کتب مکانها من الجنة او النار ناقوس چوب ترسایان که بوقت نماز خویش زنند
نقس مصدر منه ع ف ا ض م وفی الحدیث کادوا ینقسون حتی رای عبد الله بن زید
الاذان فی المنام وعیب و فسوس کردن بالکسر سیاهی دوات انقس انقاس ج تنقیس سیاهی
در دوات کردن نقرس بالکسر درد پای و مردم حاذق طبیب نقرس و نقریس ای حاذق
نکس نگونسار کردن تنکیس مثله ع ف ا ض م انتکاس نگونسار شدن ناکس سر فرو
فکنده منکوس بچه سر نگون آمده و نام شکلی از اشکال رمل منکس اسپ سر فرو فکنده نکس بالضم باز گردیدن
شدن بیماری و یقال تعسا و نکسا و قد یفتح ههنا للازدواج نکس بالکسر تیر سوفار شکسته که اسفل او
اعلی سازند و مرد ضعیف ناموس صاحب سر و نام جبرئیل علیه السلام وکازه صیاد و مکر و حیلة نهانی نمس
نهان داشتن راز ع ف ا ک م و راز گفتن منامسة راز گفتن و ناموس در شدن در نامسه
صیاد منامس بناموس در آمده و انماس پوشیده شدن نمس بالکسر جانوری که از دیار اگنشد نمس بالتحریک
تباه شدن روغن ع ک ا ف م نوس جنبیدن پیرایه و گیسو و جز آن ع ف ا
ض م و راندن نوسه جنبانیدن ذو نواس بالضم نام یکی از ملوک یمن که ایشان را اذواء میگفتند
بسبب آنکه همه با لفظ ذو موصوف اند چون ذو یزن و ذو جدن و ذو نواس نواس بالفتح والتشدید
آنچه اضطراب کند و سست شود الناس مردمان از آدمی و پری اصله اناس فخفف ولم یجعلوا الالف
واللام فیه عوضا من الهمزة المحذوفة لانه لو کان کذلک لما اجتمع من المعوض منه فی قول الشاعر

فقس

نکس

نمس

نوس

ان الناس یا لطغن علی الاناس الا نسینا و الیناس نام قیس عیلان وهو الناس بن مضر بن نزار و قال
الناس بن مضر بالا نهسس بدندان پیش گزیدن عن کعج بفتحهما انتهاس کذلک وگزیدن مار
و باشین کذلک نهوس مردی کم گوشت نعس بضم الفاء و فتح العین نوعی از مرغان نهیس
الکرجیس فی ارج س نرس دیهی است بعراق منها الثیاب النرسیة و هو لا ارسته نرسیان بالکسر
خرمایی بهتر نرسیانیکی نولسا اس بالکسر نام شخصی در الرومیة العالم بالطب و بلیبدین نسطاس الکجلی
حدیث آمد نهسس ای سفو لیسیاقن ماده نقیم روسیان است

فصل الواو

وجس آواز نرم و دزدیدن دل ایجاس در دل افکندن ترس را قوله تعالی فاوجس فی نفسه خیفة
ای اضمر توجس پنهان داشتن ترس و گوش داشتن با آواز نرم اوجس روزگار یقال لا افعله
نجیس الاوجس بضم الجیم ابدا یعنی هرگز و همیشه یقال را ذقت عنده اوجس ای شیا
ورس بادل شد است که زرد یقال با حس زرد سیاه و پشیده شدن بر کسی و پوشانیدن یقال ورس
علی ای خفی یقال ابین ورست سرای قبا نه و یا ادری این ورس ای ذهب و او درست الارض
و توریس ای انبتت ما عطی جمها ورس اسپرک ایراس اسپرک ناک شدن جای و زرد شدن
برگ یقال اورس الرمث اذا اصفر ورقه وارس نعت منه ولا یقال مورس وهو من النوادر توریس
رنگ کردن جامه بورس ثوب ورسی جامه رنگین بورس وشنو ستة وسواس بالکسر در دل افکندن قوله
فوسوس لهما الشیطان ای الیهما وسواس بالفتح اندیشه بد و آواز نرم سگ و صیاد و آواز پیرایه و نام دیو
قوله تعالی من شر الوسواس وطیس تنور آهنین یقال حمی الوطیس عبارت از سخت شدن حرب
وطس سخت زدن بموزه اوطاس نام جائی وعس اذین نرم ریگ ناک اوعس میعاس مثله و ایضا
زمین که پیمو ده نشده باشد و گسترده توعس لونی از رفتار شتر و شب رفتن وقس پوست باز کردن از سر پیش
گوشت اک… ۱ … گرگین وکس کم شدن و کم کردن لازم متعدی

فصل الهاء

۱ و فی الحدیث لها مهر مثلها لا وکس ولا شطط ای لا نقصان ولا زیادة و برآمدت الشیة علی
وکس اذا بقی فی جوفها شئ و وکس فلان فی تجارته و اوکس ایضا علی مالم یسم فاعله فیهما ای خسر
وقسان نوعی از رفتار شتر و لاس گرگ و سته نیلن بلایه کار و هس کوفتن و سپردن
و به پای و گردن و در آمدن به سره از گوشت و هس رفتار گرانبار و شسیته ملح نریان کرده کوفته و بر دو غن آمیخته

ضميمه ورتلسين تحتد ليس شهري است بنواحي افريقيه وليس كلمة تستعمل في نفي
الحال واستقلاح للصبي وذكر في (ن ح) واليس الفقر وما يزيد الانسان منه ويقال وقد لقي البسا
اي لقي ما يريده **فصل الهاء** هجس انديشه بدل ع ف ك ۲ وآواز
نرم كه شنوده شود وفهم كرده نشود هجرس بالكسر روباه ونام مردي هجارس همه انچه شب بركرد ناز
جانوران خرد نر در روباه بر تا از كلا كموش هرس كوفتن هريسته قم هرس جوانكه كندم در دي
كوبند هما ليس ج واشتران سخت هراس بالفتح درخت با خار واسد هرس اي شديد هلس
ش آور شير هاس بالكسر شهسته آواز كردن نره وبيرايه وحركت مردن شب هسهس
سراع هسهاس شبالي كه همه شب پاس دارد وسباهس الجن آواز جن هلس كرك هلاس بالضم
بيماري سل هلس مسلول شدن ع ف ك ۲ هلوس العقل اي مسلوب العقل
وقد هلس وهو منهلس العقل ويقال السلاس في العقل والهلاس في البدن الهاس سست خند يد
وراز گفتن يقال الهس اليه حديثا اي ساره مهالسة راز گفتن ويقال ما عليها هلبسيسة ولا خربصيصة
اي شي من الحلي ولا يتكلم به الا بالنفي هلقس شديد اللام سخت وهو ملحق بجحمرش همس آواز
نرم قوله تع فلا تسمع الا همسا اسد هموس نرم گير ۔۔۔ است ۔۔۔ كلمه
ححيقي تخفف سكت مهندس اندازه گيرنده وهو مشتق من الهنداز وهي فارسية صيرت الزاء
سينا لانه ليس ۔۔۔ هوس كوفتن ع ف اض ۲ و گشتن بشب وشكستن خوردن
ونوعي از رفتار ونرم اندن شتر هواس شير هوسة ناقه سخت آرزومند شده بفعل هوس بالتحريك
نوعي از جنون هيس رفتن وفي المثل شعر احدى لياليك فهيسي هيسي لا تنعمي الليلة بالتعريس
يضرب لمن نزل به الامر الشديد الذي يحتاج الى ان يتعب فيه و پايمال كردن پراكنده
كردن يقال حمل فلان على عسكرهم فهاسهم اي داسهم مثل جاسهم واسباب همه زنكري از جفت كاو
وجز آن تمام هير **ضميمه** تهبرس خراميدن وقد تهبرس هبس بفتحتين خيري ويقال له المنثور ۲
تمام هبلس وهبلس كبيرا اي اخذ هيجبوس كجبوس تحيز هو محتاج مستكين هجلس كهز كران
هلبيس كعلبس شير بيشه يا بچه آن هداليس وداريس بلاها هرس بفتحتين مور ولغة ابل
قاطبة الهرنكس ۔۔۔ هطرس ور رفتار نا ديدن وخراميدن

هطلس گفتر ہطلس ہر بانگ گرگ و تطلس اللص حتال فی الطلب و تطلس من علتیم اخاق وابل
هطلس کفتر دوش شخص نهان از گرگ ہلکس
مکارس غوکها ہطلس کعملس درشت ہطلوس کفتر دوش شخص نهان از گرگ ہلکس
ہلقس و مرد فرومایه بدخو ہلکس کزبرج مثله ہملس کعملس مرد قوی ساقین و سخت رفتار ہمناس
ہماجناس دو شهر است خرد و کلان در صعید از بلاد مصر بکوره بهنسی ہنبسة و تہنبس حسبت و جو کردن

فصل الیاء

یاس نومید شدن ع بکسرها و ہوشاذ و بفتح ۲ یئوس یائس
نعت منه و قوله تعالی افلم ییاس الذین امنوا ای افلم یعلم یاسة نومید کردن استیاس ایتیاس نومید
شدن یبیس خشک کردن میوه خشکی ع بکسر ها و ہوشاذ و بفتح ۲ یبس بالفتح خشک و جمع یابس یقال
حطب یبس یبس بالتحریک جای ترکه خشک شود و قوله تعالی فاضرب لهم طریقا فی البحر یبسا امراة یبیس
نی که هیچ چیز نباید از وی و شاة یبس مبش بی شیر یبیس گیاه خشک ایباس العلف خشک رسیدن
ایبیان ساق بی گوشت ایابس ج تیبیس خشک کردن اتباس علی افتعال خشک شدن ییبس المار یجی

ضمیمه لیس رفتن ع ف ا ک ۲

باب الشین فصل الالف

ارش دیت جراحات تاریش بدی افکندن میان قوم و بر افروختن آتش و برانگیختن حرب
اشاش بش الهشاش و هو النشاط و الارتیاح و فی الحدیث ان علقمة بن قیس کان اذا رای ابن
صحابه یبعض الاشاش ع علیهم ضمیمه ابش فراهم آوردن تابیش مثله اباشه بالضم گروه مردم
ایشت کلا ما بیشا اخذته اخلاطا آبش آنکه گرد آگرد سرای و در خانه مرد الطعام و شراب آراید
اتش تشتین جد محمد و علی ابی الحسن الصنانی الانباری من المحدثین یقال العارض من القوم ا تشعیف
اتیشه اقیش کز بیر پسر قبیله است از عکل و الحارث بن اقیش او وقیش صحابی
و جمال بنی اقیش غیر عتاق تنفر من کل شی اوش بلغة غیر مشبعة شهر لیست بغرناطة منها المحدثون
مسعود بن منصور و محمد بن احمد بن علی و علی بن عثمان الشهیدی و القدوة علی بن محمد بن علی الاوشی

فصل الباء

برش بالتحریک نکتهای سپید یا سیاه بر اسپ بخلاف لون او فرس
ابرش آنکه او را چپار گویند لقب جذیمة بن مالک و کان ابرص فکنوا به عنه ابرشاش چپار شدن اسپ
یقال دخلنا فی البرشاء ای فی جماعة الناس و یقال ما ادری ای البرشاء هو یعنی کیست او

برقشته برنگ برنگ کردن الوبراقش مرغی است ملون براقش نام ماده سگی و فی المثل علی اهلها
دلّت براقش لان اعادیهم استدلوا بنباحها علی القبیلة فاستباحوهم برقش مرغی خرد و در اشعر شتو
نیز گویند بشاشة تازه روی شدن عع ک اف ۲ بشش بشّ خندان روی شدن
بت دمان و گشاده روی شدن تبشبش کذلک فایده بوا من الشین الوسطی یا یا بطشة حمله کردن
و بسخت گرفتن عع ف اض ۲ و ک ۲ باطشة بیکدیگر حمله آوردن و گرفتن بغشة باران
نرم ضعیف باریدن عع بفتحهما مطر باغش نعت منه بوش جماعتی از مردم مختلط او باش جمع
مقلوب بوبشی مرد درویش بسیار عیال بهش شادمان شدن بچیزی و هزه نمودن بوی مستعد
بالی و مقبل تر و خشک او راخشل گویند و فی حدیث عمر رضی الله تعالی عنه و قد بلغه ان ابا موسی یقرء
حرفا بلغته قال ان ابا موسی لم یکن من اهل البهش ای من الحجاز لان المقل ینبت بالحجاز
روسیاهی سیاه زشت بیش بالکسر نوعی از زهر بیشه نام جائی یقال باشة و زنته تهور بان بهار ضم
باشه ناگاه انداخت او را عع بفتحهما مباوشة گرفتن کسی یار خود را و انداختن
او چیزی نکند و باشه بیشی ما دفعته و ما باش منی ما انتفع بشة بالهمزة و ترکه شیر بستانی است در میان باش
کصاحب هو ابو عبد الله بن الباوش من نحاة المغرب بحشوا فراهم آمدند عع بفتحهما قاله اللیث
و غلطی و الصواب تحبشوا البرخاش بالکسر من قولهم و قعوا فی خر باش و بر خاش ای فی
اختلاط و صخب مبرطش دلال و کوشش کننده در میان بائع و مشتری و کان عمر رض فی الجاهلیة
مبرطشا و هو بالسین المهملة تبرغس کجعفر لپشه وابرغش من مرضه اذا برء و اندمل و قام و مشی
برنشاء مردم یقال ما ادری ای البرنشاء هو ای ای الناس بقش درختی یقال بالفارسیة
بوش سائی بکش عقال بعیر عقال شتر خود را ادا کرد و آن رسنی است که بدان بازو و ساق شتر
هم بندند بلاطنس شهری است کوچک در شام ایمن و اشجار و امین بنبش فی الامر سستی
کرد در کار و کذالک نبش تبنیشا و هذه اکثر و عبد المنعم البنبشی کسکری شاعری متاخر
فصل التاء ترش بالفتح و بفتحتین تفت بسبکی یا بد خوئی در فتنی عع ک ا
ف ۲ ترش و تارش نعتان منه و الترشاء للعبل موضعه ترشش تا الش کصاحب
شهری است از مضافات گیلان تمشه فراهم آوردن او را عع ف اض ۲

فصل الثاء ثباش بالضم يكي از نامهاست كانه مقلوب شباث ثش ققاق
ل وقته اي اخرج منه الريح ع ف اض ۲ فصل الجيم جاش برآمدن دل
از اضطراب و ترس يقال فلان رابط الجاش يعني دل از جاي نبرد جوشوش سينه جحش بالفتح ور
پوست دور كردن جحاش جحشان ج جحشة مونث و شيم شتني كه بر دست پيچند و يقال فلان جحيش وحده
و عيير وحده يعني خود راي و منكبر جحاش پسر قبيله از غطفان مجاحشة يكديگر را سيلي زدن جحجش دور با
جحوش كودك شيخ و استدار نا شده تجحيش كنده پير كلان سال جحامرج والتصغير جحيمر و همچنين
اسامي خماسي را از اواخر حذف كنند در تصغير و جمع و اگر در وي زايده باشد آن زايده را حذف
كردن اولي بود و يقال انثي جحرش اي خشناء جرش بعضي از شب يقال مضي جرش من
الليل اي هوي منه جرشي بالضم و فتح الراء موضعي بيمن اديم جرشي و ناقة جرشية منسوب بوي
جرش ايضا نيم كوفته كردن حبوب و جز آن و سوده باشد خاريدن جريش
حبوب كوفته ملح جريش نمك جوش ناكرده جراشة بالضم ريزه هاي حبوب كوفته جرشي بكسر
مثال زبرجي اهم جر نفش بزرگ پهلو جرافش بالضم مثله جعش كوفتن و شكستن ع ف ا
ض ۲ و زدن بعضا و كيده كردن گندم و پاك كردن چاه جنبش لب حشيشه كبيده جحش
و سياس الحش ... آواز يقال سحاب اجش الرعد و فرس اجش الصوت جشة
بالضم جماعتي از مردم ... جعشوش دراز شين والسين مرد لپك و زشت روي جمش
ستردن موي ع ف اض ۲ ركب جميش زهار سترده جميش زمين بي نبات و في الحديث
بنجبت الجميش وهي المفازة القفر ... جمش سالي كه نبات را بسوزاند جموش سترده و سوزان
جوش سينه لغة في الجوشوش زره وهي لغة في الجوشن و نام جايي و اول شب يقال مضي جوش
من الليل مثل جرش جهش زاريدن به كسي قصد بالا و آماده شدن گريستن ... قصهما
و في الحديث اهابنا عطش فجهشنا الي رسول الله عليه السلام جهاش كذلك جيش جوشيدن
ديگ و شوريدن دل و پرآب شدن رود ع ف اك ۲ و لشكر جيوش ج
تجييش گرد آوردن لشكر استجاشة طلب كردن لشكر ضميمه جبش الشعر موي را
ستردن ع ف اك ۲ جبيش بانه سترده موي و محمد بن علي بن طرخان بن جباش

کتابان محدث رضی الله عنه ابنه الحافظ عبد الله فرس مجرّش کجعفر اسپ سطبر فراهم اندام مجرّش کجعفر
رعۀ فوریان کنده پیر سالخورد مخلش کجعفر سطبر مخلش نام شخصی مخلش بطن الصبی وفی مخلش عظیم
جبلش آهنگ گرفتن چیزی کردن ع ف ص ل الدال جدش بفتحتین زمین درشت
اجداش ج حکاه ابن القطاع جدوش بن حرام پدر قبیلهٔ جکّشته مرغ افشرد و رابیع فصل
الراء ارش او هو الحلب باطراف الاصابع واشیش لقب ابی اعور سمالت بن الاسود ابن عبد یکرب
الصحابی حفش کشیدن آب چاه یا پیش آمدن گروهی بسوی گروهی وسطبری وخواهش
و ترس و جایهای نزدیک جانش مثله و پیش از صبح یا آخر نگاه برخیشته فیما حسبا و حلش الکلاء
بهمش اجدب و حشت نفسه للموت حاشت و فصل الحاء حبشه
حبشه گروهی از سیاهان غیر هند حبشان بالضم ج مثل حمل و حملان احابش بچه سیاه زادن زن حبشیه
گرد آمدن حباشته احبوش احابیش جماعت مردم از هر جنس و قبیله تحبش گرد آمدن حبشته
حباشته ای جمعت له شیا حبیش مرغی حبشی کوهی است فرود مکه و منه سمی احابیش قریش
حترش بالضم کوتاه و یقال ما احسن حترش الصبی ای حرکاته و حترش المیراد حترشه ای منعه
اکله تحترش مثال تشلل گرد آمدن قوم حترش شکار سوسمار کردن ع ف ص ل
حراش ج حراشیدن بالحاء والخاء حارش نعت منه حتیه حرشاء درشت پوست ونقبه حرشاء
وهی الباشره التی لم تطل وشیا احرش درشت مهر احرش سوسمار حرشا نوعی از نبات تحرش
برآغالانیدن قوم وسگ بر یکدیگر خرشوف بالضم خار گوسپند حرش قبیله از بنی عامر و نوعی است
از مار بیسه و کرکدن و آن جانوری است بزرگ هیکل احرنفاش آماده شدن غضب و یدی
بالحاء والخاء حش افروختن آتش و درودن حشیش و نهادن بر تیر و شل شدن بچه در شکم
وفی الحدیث حش ولدها فی بطنها قال ابو عبید یقال بالضم ایضا وحشیش گیاه خشک ...
وفی المثل احشک وتروثنی وقیل بالسین ایضا لم یعد ع ف اض هو یقال للبید قد
حش ظهره بجنتین وا سعین فهو محشوش ای انه مخفر الجنبین حشیش گیاه خشک حش بالفتح والضم
بستان حشان ج مثل ضیف وضیفان وجاجت جایی حشوش ج محششه بالفتح و یروی فی الحدیث
عن اتیان النساء فی محاشهن و بالسین ایضا محش جای بسیار حشیش و یقال انا محشش ...

ملا تبرح ای ابوث قشع کثیر الخیر حبش بالکسر دانش علف ادرد و دامن حشیش گیاه خشک [illegible] و جای کرد
حشیش نهند و بقل یابس قشع احتشاش خشک شدن دست و حیچ در تنگی باد احتشاش حشیش گرد آوردن
حشیش حشاش حشاشة بقیه جان [illegible] حشاس بالضم والفتح سه گرداننده گان حفش
گرد آمدن سیل از هر سوی بیک جای ع ف ا ک ۲ [illegible] نعت منه گرد آمدن
برکسی و هر زمان رفتنی دیگر آوردن اسپ یقال حفش علیه و حفش الفرس حفش بالکسر دوک دا
و فی الحدیث هلا قعد فی حفش امه ای فی بیتها الصغیر او عند حفشها احمش بار باریک ساق حمش الساقین
کذلک حمش بالتحریک مصدر منه ع ک ا ف ۲ احماش سخت بسیار نهادن
دیگ را و بخشم آوردن کسی را تحمیش کذلک حمشة و حشمة مقلوب منه غضب و جوشش تحماش
استحماش برافروختن از خشم و جنگ کردن خروس باهم حنش بالتحریک انچه از چرنده و پرنده
که او را صید کنند احناش ج و مار و افعی و نام مردی و شکار کردن و بازگردانیدن ع ف ا
ک ۳ حوش گرد اگرد صید در آمدن تا بدامگاه آید احاشة احواش کذلک و به آب
گرد آوردن ستور را احواش رمانیدن صید را و در میان گرفتن چیزی را متعدی یقال
احوش القوم الصید اذا نفره بعضهم علی البعض و احتوش القوم علیه ای جعلوه فی وسطهم فظهرت
فیه الا و کما لهت فی احتور و احتوش دور شدن حائش درختان انبوه انحیاش رمیدن از چیز
منقبض و باک داشتن حواشة بالضم انچه از وی شرم آید یقال حاش لله تنزیها لله و لا یقال
حاش لک قیاسا علیه و انما یقال حاشاک و حاشالک حوشی رمنده و حوشی الکلام غریبه و نادر
و رجل حوشی نا آمیزگار و یقال فیه حوشیة ای نفور حوش چهار پایان وحشی و رجل حوش الفؤاد [illegible]
ف [illegible] حیش بالکسر و رجیر قش کسفرجل شتر کوچک حتش القوم [illegible]
احتش النظر الیه او ادامه و حیش گلعف موضعی است [illegible] احمد بن محمد بن عبد الجلیل [illegible]
و کفی تحیح بالنشاط و حبش بالضم [illegible] فاحتش حترش [illegible] رش [illegible] نام شخصی [illegible]
بالکسر [illegible] فی صوت [illegible]
فی بنی اسد بن خزیمة و احتش فی بنی العنبر [illegible] فراهم آمدن
[illegible]

حنکش نام شخصی والنون زائد وحبنش رقص کردو جهید وبرقیاس آن و بازی کردن وجهیدن ... وفی ...

جنبشت الجواری ای العبن وجبش فلانا آنسه والحدیث جنبش نام شخصی جنش ... حبش مرغ ... باری

یا یاری است بزرگ سطبر سرخال ... ارحابی ... اذا حوشیها ... وریا ... التفات بعنیه حاش ...

عع ف ا ک م وحاشش فلانا ترسانید ... الازم متعد جا الکی ... وشتابی کرد حاش ...

در انگشت و حشت ... ترسیده وترسید حبیشان مرد بسیار ترس یا ترسان از ... موحشة ...

حیاش بن ... جاهلی من بنی سامة بن لوی والبورقا ... حیاش ... عن عتبة ... ان

خطبة ... وحیوش کتنورابن رزق الله شیخ الطبرانی **فصل الخاء** خدش خراشیدن

عع ف ا ک ۲ خداش نام مردی خرش خراشیدن عع ف ا ک

اختراش کذلک وکشیدن شتر ا سوی خود یا کسی وکسب کردن وطلب رزق نمودن وقال

کلب خراش ای ... یعنی سگ برانگیخته شده برای جنگ از سگ دیگر خراش ایضا وانع مخراش

... مخرش خط کش ... دوزان خرشته بالتحریک مگس نام مردی ابو خراش بالکسر نام مردی ابو خرا

بالضم نام مردی خرشا پوست مار و پوست بیضه که تهی باشد و هرچه تهی و بد سیه باشد وبالضم یقال

القی خرا شی صدره و ... یقال طلعت الشمس فی خرشاء ای فی غبرة خشاش بالکسر چوب

که در بینی شتر کنند و هرچه از مس باشد آنرا بره گویند و آنچه از موی آنرا خزامه خوانند و حشرات ...

و بالفتح ایضا خشاشه یکی رجل خشاس بالفتح والضم مرد تیز خشاء بالضم تندی ...

... خشاوان ومثله القر باد و اصله بتحریک الواو فسکنت استثقالا للحرکة علی الواو ...

ممدود ... خشار بالفتح زمین گل و سنگ ناک و خانه زنبور ... خشخشه آواز سلاح

وآواز کردن آن خش خشاش در بینی شتر کشیدن و در آمدن در چیزی ... رجل خشخش

دلیر در شب خشخاش کوکنار ... بامسلاح ... خفاش بالضم شپره خفافیش ج خفش بالتحریک

خردی چشم و ضعف بصر ... خلقت ... که در تیرگی بهتر بیند ... اخفش لغت ...

... نام مردی ... خمش خراشیدن عع ف ا ض ا ک ۲ خماشة

خراشیدگی که ارش واجب نیاید ... خموش بالفتح پشه بلغت هذیل خماشات بقایای ...

خشوش ... یقال ... خنشوش ای قطعة من الابل ... خوش ... مردم ...

...ان و بیگاه جلبش کتان خشک ضمیمه خلبش الاشیاء من ههنا و ههنا آنها را گرد کردن و فراهم آوردن
...مثله جحش بفتحتین قبیله منهم عبید الله بن جحش و خالد بن نعیم الجحشیان خباش بالفتح ...
...لشکر را بجامه خبوشان شهریست بنیشاپور خباشات العیش ما یتناول من الطعام ونحوه والخباشات
من الناس الجماعة من قبائل شتی و قبائل الاحباش موضعی است بین خباش ... رب ... حبیش و الد...
... المحدث او هو بالسین خترشة الجراد آواز خوردن ملخ ختارشش الصبی حرکاته ختنش
بالضم فتح النار المشددة جد رستم بن عبد الله الاشروسنی و ابو نصر احمد بن علی بن ختاش الکتان البخاری
من المحدثین خترشش الکتاب افسده والخرباش فی ... و الخرنباش بالضم ...
... و هو احد واصناف المرو ... نسا و المزاح ... للریاح ... البارد ... مصالح
... للسد و البارد ... و ... بالکسر ... المخش بالفتح المخلط ...
خرمش الکتاب افسده ابو خماش بالضم خالد بن عبد العزی الصحابی خنبش بالفتح
... خنبش و وهب بن خنبش الطائی و عبد الرحمن بن خنبش التمیمی صحابیان و خنبش بن یزید
... محمد بن احمد بن ابی خنبش البعلی و عبد الصمد بن خنبش و عبد الله بن احمد بن خنبش الخنبشی محدثون

فصل الدال

ارض مدبوشة زمین که ملخ خورده باشد دباب اورادارش
... دقشه ... زدن و فتنه انگندن میان قوم و بالسین ایضا دهش بالتحریک متحیر
شدن ع ک ا ف ۲ و یقال دهش فهو مدهوش ادهاش بحیرت افگندن کسی را
دیش نام مردی و بفتح الدال ایضا ضمیمه دحرش کجعفر پدر قبیله است ... رجل
دخابش کجعفر و علابط مرد کلان شکم دخرش کجعفر نام شخصی و لعله تصحیف دحرش دخش
پرگوشت شدن ع ک ا ف ۲ و کانه اخذ منه الدخشم کجعفر و عصفر للغلیظ و کل الدخشن ...
... زاید تان اذر عقش من مرضه از بیماری خود آرام یافت درغش کجعفر شهری ا...
... از نواح سجستان دشش رفتار و شیشه ساختن و هو ... برضوض دعش
... آثان هجوم آوردن ع بفتحهما دغش فی الظلام تباریکی در آمدن دغش مثله دغش بفتحتین
... بعضی ... و ... اختلطوا فی حرب ... با هم ... آوردن و گردیدن ...
... شاسیدن ... اشاسیدن و الارانة فی حرص و ... دقش ... فی المشی در رفتار ...

دشش بفتحتین شوریدن از گرمی یا از آشامیدن [illegible] ک ا ص ۲ - الدهش

کمثله الدهش [illegible] درآمدن بتابی استوار شدن و دقش [illegible] از [illegible]

یعنی در [illegible] نسا و [illegible] باشد نام شخصی [illegible] تاریکی [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ف ا ص ۲ - اشاشة [illegible] رشاش بالفتح [illegible]

آب و [illegible] رشش بالتحریک [illegible] ک ا ف ۲ - ارتعاش [illegible]

ارتعاش [illegible] رجل رعش [illegible] ناقة رعشاء بالشین والسین سر لرزان از کبر [illegible]

بالفتح [illegible] نوعی از کبوتر رجل رعش و جمل رعشن [illegible] لرزنده و نون زائده رعشاء [illegible]

شتاب [illegible] رقش نقش کردن ترقیش سخن آراستن و سخن چینی کردن [illegible]

که از کاو بر آید و رقش بالتشدید نام شاعری و هما مرقشان الاکبر والاصغر رقاش نام زنی مبنی

علی الکسر و همچنین هر فعال که معدول از فاعلة باشد نزد اهل حجاز بدو الف و لام درنیاید و جمع کرده نشود

چون قطام و حذام و غلاب و اهل نجد آن را [illegible] چون عمر و زفر و هو القیاس لانه اسم علم لیس فیه

الا العدل والتأنیث غیر ان الاشعار [illegible] اخره راء مثل جار و حضار [illegible]

و کوکب و سفار و وبار اسماء میاه فیوافقون اهل الحجاز فی البناء ارتهاش [illegible] بر یکدیگر زدن [illegible]

شدن آن در رفتن و یقال ارتهشت القوس فهی مرتهشة و هی التی اذا رمیت عنها اهتزت فضربت حرفها

[illegible] ارتهشان نام دو رگ بازو و در رواهش رگهای درون بازو رهشوش ناقة شیرناک [illegible]

که پشت او کم گوشت باشد و ضعیف و پیکان و شمشیر تنک و کمان سر ابهم در آینده باشد [illegible]

ریش پر تیر [illegible] ریاش جمع و جامه ریاش کنند که مثل لبس ولباس و مال و معاش [illegible]

اعطاه مائة بریشها قال ابو عبیدة کانت الملوک اذا حبت حباء جعلوا فی اسنمة الابل ریش النعامة لیعلم

حباء الملک و قال الاصمعی یعنی بمعاملها [illegible] نهادن تیر یقال ریشت السهم فهو مریش

قولهم ماله اقذ و لا مریش ای شیء و نیکو کردن حال کسی را و ارتیاش نیکو شدن حال الحارث الرائش

یکی از ملوک یمن وجمل ربش وناقة ربشاء سست و ضعیف ... الربش بالتحریک سپیدی
که در ناخن جوانان پدید آید ارض ربشاء زمین بسیار گیاه رجل اربش و اربش مرد مختلف رنگ
و اربش الشجر برگ آورد و بشکفت اسمعیل بن رخش محدّث است رخّش والاسم الرخشة و ارخش ...
و رعشش بکسر العین المشدّده آنکه بتازد و بجهد ... لغة فی السین ولا رعش علینا شور
و شغب ... لغتها رفش بالفتح والضم بیل هر زمینه مثله وقولهم من الرفش الی العرش ای
مجلس علی السریر الملک ... کان یعمل بالمجرفة رفش کوفتن و نرم ساییدن و بسیار خوردن کوشیدن
در نعمت وارتفاش ... بالمجرفة الی المکیال ... الشیء رقوشا انتشر و رقش ...
آن کلان و بزرگ ... سلیمان ارقش الاذنین ارقش
وقع فی الافاعی ... و هما الاکل والنکاح و ارتش ... بالملک ... جرح ...
رقیش ... تصغیره ارتش رمش ... و مانند آن و سنگ
و جز آن ... بسیار ... و بسیار انگشتان گرفتن ...
ض ... سپیدی که بر ناخن نو جوانان پیدا آید و با فندگی در موی و سر
در پلکها با سیلان آب ارمش لغت ... بالکسر زن آراینده چشم خود با آنکه وقت نگاه چشم
خورد بسیار جنباند ارض ... زمین بسیار گیاه یا زمین بی سبزه من الاضداد و رجل ارمش
مرد گوناگون رنگ ... رمش مردستان چشم که پلکش برگشته و ارمش الشجر درخت ... برگ آورد
و شکافته شد و ارمش ... کثیر ... وارمش فی الدمع ارمش قلیلا ... ورشش
بسیار خوردن و کم خوردن من الاضداد و جمل راعش اشتر بسیار دارنده موی گوش
یا سست پشت و کذا ناقة راعشة و رعش ... سست و راعشة المرض بیماری ... کرد اورا
رجل ... وجمل ... فصل الزاء زوش بندۀ ... العامّة
... زوش ... فصل الشین شغش شیشا ... لغة فی الشیص
الشیصار ... تشوّش ... شوریده کردن کار ... لازم منه
... شیش ... سنگ سپید عن ابن الاعرابی شمرش ... کناره جامه ...
... الاّت ... کلاب ... شغوش ... گندم ...

با زوان آرنده شاش شهری است بما وراء النهر و قد ...
و شتاه و شوشتاه شهر بالاد ... شوش بالضم خوزی است نزدیک جزیره ابن عمر و دجله است سحرجان ...
و تا به است شرقی دجله موصل منها حسب ... الکرمان ... ابو العلاء ... محمد بن عثمان عفیف الدین
الاماری الشوشی المیهمی امام النظامیه ببغداد ... شوشتر ... تقلب العجمه مهملة و شوشو
ضبعی است ... سین بالاهل بالبصرة ... الکحل ... شوشو ... شواش اختلاف
و تشویش المتنوش والتشوش کلها لحن و و هم الجوهری والصواب التهویش والمهوش والتهوش
والتشاوش الهاوش ومار بستاوش لایری بعید اولیه **فصل الطاء** طرش
بالتحریک کری الطروش کراطرغشاش نیکو شدن بیمار طش باران ریزه و باریدن آن **ع ف ا**
ک ۳ وض ۲ الطشاش کذلک ارض مطشوشة زمین باران زده طمش کسی یقال ما دری ای
الطمش هو ای ای الناس **ع** طبش سبکی جمل ... نعت ... کردن تیر ... اطاش ... انداختن تیر را
ضم طبش مردم طمش شد ... مالی الطمش ... طخش بالفتح وبفتحتین تاریک شدن چشم
یقال طخشت عینه **ع ف ا ۲** طرطوشة بالضم و بفتح شهریست با اندلس طرطواش
بالفتح شهری است از مضافات با حبطر فش ازمرض نادیده و جنبیده والستاده ... طفش عینه
چشمش تاریک و سست شد طرفش زنگر نظر و کسر ... طرافش کسلا ... خلق طرمش
شب تاریک شد طمغشه ضعف بینائی المطمغش من ینظر الیک نظرا خفیا لفساد عینه **المطرمش**
المطمش طفقش پیش پایها دارند طفنشاه سست و بد دل طلمش کارو قلب النشاط طنفش
والنفشی مرد سست طنفشة تیز نگریستن طنفش عینه صغر طوش سبکی خرد طوش الطوبیشا
مثل غریمه الطیش کالمنع افساد العمل و اختلاط الرجل فیما اخذ فیه من عمل و افساده ایاه طهوش نام شخصی
ضم فصل الظاء الظش الموضع الخشن مثل الشظف **فصل العین**
عرش تخت و جاه یقال ثل عرشه ای ذهب امره و ذهب عزه و سقف خانه عرش عریش هر چیزی
که سایه افکند عرش القدم پشت پای عرش السماک چار ستارهٔ خرد و عرش البر نوردن حاه
از چوب بعد آنکه بن او را از سنگ بر ده باشند و ذلک الخشب ایضا عرش عروش ج
عریش مانند ... زرد و کرانه و کنارهٔ عروش ج و منه قیل للبیوت مکة العروش لانها عیدان تنصب

يتقلل عليها وفي الحديث متعنا مع رسول الله عليه السلام وفلان كافر بالعرش ومن قال عروش
جمع واحدها عرش مثل فلس وفلوس ومنه الحديث ان ابن عمر كان يقطع التلبية اذا نظر الى عروش مكة
عرش الخيام ناكردن از چوب و مانند آن و زيج بستن ع ف ا ض ١٢ ك ١٢ تعريش
كذلك ويقال ايضا عرش الحمار بعانته اذا حمل عليها ورفع رأسه وشحا فاه عريش بالفتح گوشت
يكسوى كردن گوشتان از دو سوى اعتراش حرش بر آمدن تاك اعتشاش منزل گرفتن
آمدن تا جاى بر ايشان تنگ شود از آنجا كوچ كنند عشة درختى كم شاخ و باريك
ع ف ا ض ١٢ تعشيش كذلك وزن كم گوشت عشش نادر
و باريك شدن ويقال عش الرجل معروفه اى اقل خيره ويقال سقاه عشا اى قليلا
خانه مرغ كه بر درخت باشد وكن و وكر خانه كه در ديوار يا در كوه باشد
كه در زمين باشد عشة عشاش اعشاش ج اعشاش ايضا نام جايى
ساختن مرغ و كره بستن نان و خشك شدن آن ويقال هذا معش الطيور خانهاى مرغان اعتشاش
بر انگيختن عشش بفتحتين خانه مرغ زير يكديگر عطش تشنگى و تشنه شدن ع ك
ف ١٢ يقال رجل عطشان وهى عطشى وهم عطشى وعطاشى وعطاش ومن عطاش اعطاش
تشنه يافتن مردم ستور آنرا اعطاش تشنگى عطشان نطشان اتباع واصل عطشان عطشا
مثل صحراء والنون بدل من الف التانيث لانه يجمع على عطاشى مثل صحارى
جايى كم آب عطاش بالضم علت تشنگى عكاش بالضم نام آبى عكاشة نام صحابه
عكاشة بن محصن الاسدى وقد يخفف وعكش الشعر تعكش اى التوى وتلبد عكشه بكسر حرف
باده عكراش نام مردى عمش ضعف بصر و دويدن اشك چشم هميشه بعلتى ع ك ا ف ١٢
اعمش عمشاء عمشان نام مردى غنش بالفتح خم دادن چيزى را
كردن بايكديگر گرفتن ... عشش درازى عيش زندگانى معاش معيشة زندگانى ...
ع ف ا ك ١٢ اعاشه ... معيشة ... معاش بلا همز جمع معيشة ...
... فاذا جمعته ... وكذلك مكائل ومبالغ ومنهم من يهمز ...
... لان الياء ساكنة وفي المقوتين من يرى الهمزة ...

بتکلف اسباب معیشت ساختن ع عائشة بهمزة و بنو عائش قوم من العرب صحـ
عبش و عمش بکی در هر چیز یقال الختان عبش للصبی و یقال الختان صلاح للصبی فاعبشوه ای اعمشوه
ذهن و تحریک ودبه عبشة و عبشة ای غفلة عکلشة جمیل را دان راع ف اک سعید بن
دابه است خرد لغة مصنوعة عیلش بالکسر ابن سعد بن خولان الخولانی عنجش کمندل ستکر عکفشة
فراهم آوردن راع ف اک ۲ و هو لا عفاشة من الناس بالضم و هم من لا خیر فیهم
بر وزن و معنی امش عنفش کعلس پیر خورد سال خورد و انه کعنفش اللحیة و عفانشها بالضم ای ضخمها و افراد
وانه لعنفش العینین ضخم الحاجبین و عنفشت لحیته عنفشت ای ضخمت تعقش العود چوب را خمانید
عقش المال مال را فراهم آورد عقش بالفتح و بفتحتین تره است و اطراف شاخهای زرد و شر اراک
العکاش من الظباء بالکسر آهوی نو سر دن خرد بر آورده عکبشة بند استوار العکبش النعص فیه تشبث شبوکه
علوش کسنور شغال و گرگ و دابه الیست خرد و نوعی از دد و سباک آرمند مشتق من العلش و کلیس
کلا هیم شین لبد لام غیر یا و الارش اللثلثة و اللکاش عنجش بالضم پیر فانی با اثر تخیده پوست
رجل عنقش اللحیة بالفتح و عتافش اللحیة بالضم و عنفشیش اللحیة مرد انبوه و دراز ریش عنقاش
بالکسر مرد رفت فرومایه و آنکه در ده باگر دیده چیز با بفروشد عنقش لا غری عنقشة آویزش حیز
تعنقش تلوی و تشدد عنقش کجعفر نام شخصی عنکش که پروائی روغن مالیدن و خود آراستن ندارد
عنکش العشب تاج و تعنکش تعاکش و عنکش نام شخصی المعوشة لغة فی المعیشة از دیة
فصل الغین
غبش بالتحریک تاریکی آخر شب اغباش ج غش
بالکسر خیانت کردن ع ف اض ۲ مغشوش نا سره استغشاش خائن شمردن کسی را
و یقال لقیته غشاشا بالکسر ای علی عجلة اغطاش تاریک کردن شب را و تاریک شدن
متعد لازم یقال اغطش الله اللیل و اغطش اللیل غطش بالتحریک ضعیفی بصر مثل عمش ع ک ا
ف ۲ غطش غطشا تغاطش منه متغاطش خویشتن را کور سازنده فلاة غطشی بیابان بی راه
و ی غطمش بتشدید المیم ضعیف بینائی ضمیمه غرش بر در ضمی غطرش اللیل بصره اظلم علیه
غطرشش بصره لازم متعد و تغطرش چشم پوشی نمودن از چیزی غفش بفتحتین ضم خشک چشم
غمش از گرسنگی و یا تشنگی بچشم تاریکی آمد و با لمهملة سوء بصر اصلی و بالمعجمة عارض ...

سک ا ف ۲ ابو جنبش گز بر نام شاعری اعاجی سیدرل بن لوسی و مابعی بن
التفتیش تفتیه ربا لفتشی تفتیش ای جستی او الصواب بالعین **فصل الفاء**
فحش کار بدین ع ف ا ک ۲ تفتیش مثله **فحش** بالضم از حد گذشتن بدی حج لفظهما
افتقا حش مثله بقال تحفش الا مر و تفاحش فحشا فاحش زنا فاحش بسیار بخیل و هر چیز از بدی که از حد در گذرد و افحش فحش گفتن
مصدریست یعلی یقال افحش علیه فی المنطق ای قال الفحش و تفحاش فحش بیهوده گفتن **فلفش** ما لگنبدی ترش ج و ریاکندن ع
ف ا ض ۲ و کار فراخ کردن کسی یقال **فرش** امره ای اوسعه ایاه و فلان کریم المفارش
و ا ذا تزوج کرایم النساء **فرش** بالفتح بساط افکنده و گست بر گسترده و کشادگی فراخ و شتران
خرد و منه قوله تعالی و من الانعام حمولة و فرشا قال الفراء و لم اسمع له بجمع و یحتمل ان یکون مصدرا سمی به
من قولهم فرشها فرشا ای بسطها بسطا و فراخ شدن سپل شتر باندازه و هموار ی قدم و پا گندن ع
ف ا ض ۲ افراش سپردن و گسترده شدن و دو بار و بر زمین گستردن و یقال افرش
بساط از الکلام کیف شاء **تفریش** سنگ گستردن بعض خانه و برگ گستر انیدن گشت مفرش گشت
گسترده مفرشة شکستگی سر که استخوان کشته... ی آنکه ریزه شود و فراشته پره قفل یقال اقفل فافرش
و استخوان تنک و پروانه چراغ و فی المثل اطیش من فراشة فراش ج از وی و گل خشک شده
بر روی زمین و بخور های شراب و نبید و قطره های عرق **فریش** ستور نتاج گرفته فرایش ج
افراش باز ایستادن از چیزی **تفرش** بال باز کردن از مرغ و گستردن **فشش** بیرون کردن باد
از مشک و بشتاب دو شیدن شتر آروغ دادن و بار درخت و پوست ناقه **فشوش** پراکنده
پستان **انفشاش** بیرون آمدن که آواز خواب و سست و کاهل شدن از کاری متعدی بعض فروفشتن
آماس **فیاشی** بناخن تر کردن **فیش** نیشه سر ذکر ضم **فیحشه** شده و نخوش
شدیا... ررا ضالع کرد بفتحهما **فدش** راسه شده جیل **فدش** ید
اخرق ای احمق **فطش** العود انفضح و لا یکون الا رطبا **فقش** البیضة پاره کرد بیضه را با بد
شکست آن را **فنجش** جبل فراخ شده چیره شده ... **فنش** خالط و فنشش
بن میان الهمدانی ... **فنشاش** در کار سستی کردن **فصل القاف**
قبش ... **قرش** قبیله و پدر قبیله النضر بن کنانه ق ا ف ۲

من اراد به القبیلة لم یصرفه ومن اراد به الحی یصرفه قرشی وقریشی بالیاء وبغیر الیاء منسوب
وکل من کان من ولد النضر فهو قرشی دون ولد کنانة ومن فوقه قال ابن عباس رضی الله تعالی عنه انما سمیت
قریش قریشا لان فی البحر حوتا یسمی القرش یاکل الحیتان ولا تؤکل ویعلو ولا یعلی فلذلک سمیت
قریش قریشا ثم استشهد بقول الشاعر شعر وقریش هی التی تسکن البحر بها سمیت قریش
قریشا سلطت بالعلو فی لجة البحر + علی ساکنی البحور جیوشا تاکل الغث والسمین ولا تترک فیها لذی
الجناحین ریشا + هکذا فی الکتاب حی قریش یاکلون البلاد اکلا کشیشا + ولهم آخر الزمان نبی یکثر
فیهم القتل والخموشا + یملا الارض خیلة ورجالا + یحشرون المطی حشرا کمیشا + تقرش ورزیدن وگرد آمدن
تقرش برآغالانیدن مستنشر سال قحط تقارش نیز با هم در پیچیدن در حرب اقراش غنیمت کردن
یقال اقرش به ای سعی به ووقع فیه قش لبد از لاغری فربه ونیکو شدن تقشقش نیکو شدن بیمار خشک شدن
شدن اگر دبیش قال ابن السکیت یقال للقرح والجدری اذا یبس وتفرق والجرب فی الابل اذا
قفل قد توسف وتقشر تقشقش جلده قشقشتان سورة الکافرون وسورة الاخلاص اقتشاش نیز
وست تافتن کرد فهم یقتشون قشة بالکسر کپی وفی المثل اکیس من قشة وکودک ریزه اندام قشش
بستم گرفتن وبیرون کشیدن قمش گرد کردن چیزی از هر جای تقمیش کذلک قماش خس انبوه
متاع از هر جنس از هر جای درخت خانه قنفش کند پیر کلان سال رجل قوقش مرد خرد اندام
معرب کوچک ضمیمه القاش القلش لغة عراقیة قیلش سرزه قمش
کالای خانه افتحاش جستجو کردن یقال لافحشه فلا تنظر من ستی هوام لا وبه احد احا عایات
ستعد یاد سویا دراقریطیش بالفتح وکسر الراء والطاء جزیرة است مشهور در بحر روم
وخمسون میلا وسیرة خمسة عشر لیا اقرطیشه شهری است که از انجا پنیر وشهد در مصر آرند
قرعوش گز نجوره فردوس شتر دو کوهانه دنچه پشیر قرنفش کستل سطبر قرمشه تباه کردن
الشیء فراهم آورد چیزی را وفی الدار قرمش من الناس یجفر وزبرج وقندیل ای اخلاط من
از هر جنس مردم اند وکعملس آنکه هر چیز بخورد وآنانکه در خود بانیکی ندارند قعمش فراهم آوردن
سر چوب بسوی خود ومر کپی است مانند هودج قعوش هودج وبنیاد و جز آن ویران کردن
قعوش کجعفر سبک وشتر درشت قعشاء زن بردارنده سر خود قعوشة انداخت اورا

زنبیل قفش نوعی است از ... القفش الحائط انهدم القفش القوم انقلعوا انجلوا القفش ... خوردیشه ... سال
خوردن و زیاده نکاح کردن و موزه کوتاه معرب کفش و نیز دوی دوشیدن و جلد بر آمدن
چیزیکه در پستان است و چیز بر اگرفته فراهم آوردن و شادمانی کردن و بعصا و شمشیر زدن قفقتین
دزدان بولناک والقفش العنکبوت وغیره والخجر و بضم جرامیره و قوائمه قلاش بالفتح کوچک تر بخیده
قلاشه خردی و کوتاهی اقلیش بالضم شهری است باندلس منه احمد بن محمد بن عیسی الاقلیشی کاسلو
شهری است از مضافات غرناطه قلیوشه شهری است دیگر باندلس قلشانه شهری است بافر
والاقاش اسم اعجمی وکذلک القلاش القنفش بفتح القاف والنون المشدده ای لم القنفش والتقفف
قنفشه بالکسر دابه است خرد از حشرات ارض و ترنجیده پوست متقفشه مثله و بالفتح ترنجیدگی قنافش بالضم
رنجیده یعنی کم ریش و رجل متنفش فی اللباس بدشکل و بد پوشاک و قنفشه بزودی آن را فراهم آورده

فصل الکاف

کبش قچقار کباش اکبش ج و مهتر قوم کدش خراشیدن
و بریدن و کسب کردن و جستن عیال ع ف ا ک ۲ تقال یکدش لعیاله ای یکدح وعطا یا قلیل
از کسی آمدن کشش کداک ونحت راندن ستور کندش بضمتین حکه و کنده کرش و کرش مثال
کرپاس و کرپه شکنبه ستور نشخوار کننده چون معده مردم را و یقال استکرشت الانفحه ان الکرش تسمی
انفحه ما لم یأکل الجدی فاذا اکل تسمی کرشا کرش فرزندان خرد و عیال و روم یقال هم کرش منثوره ای
صبیان صغار و جماعت مردم و منه الحدیث الانصار کرشی و عیبتی الکرشان القبیلتان الازد و عبد القیس
تکرش و درهم شدن روی کرشاء زن بزرگ شکم و ماده خر بزرگ سرین و پای گوشت ناک و خرد
کشیش الافعی آواز پوست افعی کشکشه مثله و بانگ کردن گاو و آواز جوشیدن شراب
و آواز شقیاق وقت آشتی بیرون جستن از وی ع ف ا ک ۵ و بدل کردن شین را
از کاف در خطاب مونث بلغت بنی اسد چون علیش و لیش در علیک و بک کشیش اول هدیر شتر
بعیر کشاش نعت منه ع ف ا ک ۲ فاذا ارتفع صوته قلیلا قیل کت فاذا افصح قیل
هدر فاذا صفا صوته و رجع قیل قرقر کمش مرد سبک و کافی کماشه مصدر منه ع ک بضمهما کمیش نعت منه
تکمیش سبک بانیدن انکماش تکمش شتاب کردن کمشه ناقه خرد پستان و فرس کمش
و کمیش صغیر الجردان یعنی خرد ذکر اکماش همه پستان ناقه را بستن ضمیمه کاش الله طعامه اذا اکل

ع ج نقضتها کرشته چیزی را گرفتن وبستن ورفتار بندی وفراهم آوردن جانوری پابهار او انی جست
وجز آن تکشش تر بجیدگی کشمشش بالکسر نوعی از انگور خرد که ... من العنب واقل قبضا
واسهل جزوه جا الکعبشته یذکر فیها جمیع ما فی مادة ک رب ش تکلمشش الطائر سپیدة در دام
افتاد کعنفش فی الشئی غرق تکنبیش القوم اختلطوا کندش بالضم ... اما الدواء المعطش فبالشین
لا غیر والسین لغیة مرذولة کنش بافتن رشته های گلیم ونرم کردن مسواک درشت کنشاه بالکسر
مرغول های درشت روی والکناشات بالضم والشد الاصول التی تتشعب منه الفروع والکنشة عن الحمه
انجله کوشش وکواشته بالضم سبزه وکاشش ترسید وکاشش جاریة جماع کرد او را والکوشان طعام الاهل
عمان من الارز والسمک الثوب الاکیاش الذی اعید غزله مثل الخز والصوف ... هو الردی ...

فصل اللام لشش دور کردن وسماق درماشش والمشاشة کثرة الشر وعند الفزع
واضطراب الاحشاء فی موضع بعد موضع وهیجان لشلاشش مضطرب الاحشاء ... لهمش لمفت
مشابه شتک کهنه لمش بی فائده امش که صاحب دهی است بقرغانه

فصل المیم

محشش سوختن آتش پوست را وسوزیش امحاشش سوختن گرما وآتش چیزی را ... محششه
... سال امتحاشش سوخته شدن محاشش بالضم سوخته وبریان محاشش بالفتح متاع وخرت محار
بالکسر قومی که از هر قبیله گرد آمده نزدیک آتش بایکدیگر سوگند خورند وعهد بندند محشش الضبعا ... ابو
ومجروح کردن یقال محشته الشئی ای سحبه والعرب تقول مرت بی خارة فمحشتنی ای سحتنی مدش ...
سست شدن وکم گوشت شدن دست ع ک اف ۲ امدش الید ...
... مرش خراشیدن وزمین که روی او را باران خراشیده باشد مروش خراشیدگی ...
یقال اشتهیتا الی مرشش من الاعراش امتراش کشیدن چیزی را از کسی مروش ...
مشش ... دست بچیزی در مالیدن تا پاک شود ع ف اض ۲ ودوشیدن شیر از پستان
... کاره مشوش ... ستاره چه ودست امتشاش بهره یافتن از چیزی یقال امتش فلان من مال
فلان ای اصیب منه مشاشة بالضم سر استخوان نرم که توان خائیدن آن را مشاش ج والمشاش ...
ویقال فلان طیب المشاش ای کریم النفس تمشش استخوان خائیدن تمشش ... بکسرتین ... فتح اول ...
نمشش ... بشم با موی وشیر ... گوسپند وپنهان داشتن بعضی از خبر ... کردن بعضی را

وغمگین و پریشان و دوشیدن ناقه تشم تصیب ناقه عنه بکذا و در گرو آمدن ع بفتحتها
نش المطر الارض سحا یعنی باران زمین را بندید نقشه با گشتان پراگنده ساخت آن را
ع ف ا ک ۲ ونش اعلاف الناقه احتلبها احتلابا ضعیفا نش بالفتح سپیدی که بر ناخن
پدید آید و نوعی از خلش است در بینائی و رجل اشش یشق علیه النظر ناجشون بضم الجیم کشتی و جایهای
رنگین و بادبانه معرب ماه گون منجشانیه شونی است بمسافت ... از بصره منسوب الی نجش
مولی قیس بن مسعود و هو من تغیرات النسب نخشش بسیاری جنبش مرزنجوش بالفتح مرزنجوش
معرب مرزنگوش ... المسق نافع لعسر البول والمغص ولسعة العقرب والاوجاع العارضة من
والمالنخولیا والنفخ واللقوة وسیلان اللعاب من الفم ... ورطوبات المعده والامعاء مشش
نرم بالیدن ع بفتحتها مقدیشو بالفتح وکسر الدال المهملة والعامة تفتحها وضم الشین شهریست بزنگ
... نسبت ... مشش الشی چیزی ... فیشا موش الکرم ... بیماری را خواستن تا
واو است ... معتدل ... المحرور ... والمرکوم ملین واذا طبخ ... الجرب المتقرح وشما
... باشش ... خانه آخر ماه و کاچال ... ونه الماشش خیر من لاشش
ای ما کان فی البیت من قماش لا قیمة له خیر من خلوه هشش سوزانید و خراشید ع بفتحتها
واهتشش سوخت واهتششت المرأة زن چهره خود را با ستره ستره و ناقه هشاش ستر ماده که لاغری آن
بزودی آید فصل النون نأش تاخیر کردن کار ع بفتحتها ناوش سپس ماندن
و دور شدن انتاش سپس ماندن و یقال فعله نئیشا ای اخیرا نبش کفن آهیختن کردن بر کندن
ع ف ا ض ۲ نباش کفن آهیخ انبوش بیخ تره بر کنده انابیش ج نتش بیرون آوردن
چیزی چون خار و مانند آن که به جائی در خسته باشد منتاش بالکسر آهنی که موی بینی و جز آن بر کنند
بوی و یقال ما انتشت من فلان شیأ چیزی بر نکندم از وی نجش بر انگیختن صید ع ف ا
ض ۲ ناجش آنکه بر ماند صید را و چیزی را که نه خریدی بها یاد دست بها خواستن تا دیگری در افتد و فی الحدیث
لا تناجشوا و گرد آوردن ستور پریشان شده را و شتاب رفتن ع ف ا ض ۲ نجاشی
بالفتح نام ملک حبشه نشنش فرو خوردن آب در زمین ع ف ا ک ۲ و آواز
شیدن آب و غیر آن نش نیست درم سنگ و آن نیم اوقیه باشد که بیست درم را اوقیه گویند

ریح درهم را نواة گویند نشنشة بشتاب کردن در پوست باز کردن چیزی ... نعش
ای حرک نطشان اتباع عطشان ولا معنی له النعش برداشتن ...
ولی مرده را سر برخواندند انتعاش در واشدن افتاده تنعیش دعا کردن کسی را ...
میت منعوش ... نعش ماده بنات نعش وهی الکبری والصغری هفت ستارگان در شمالی
وجنوب چهار از وی النعش وسه ... را بنات گویند ...
والتانیث النغش ... زدن ع ف ا ض ۲ ...
زنده نفوش ... گردن ... سپیدی ... ع ف ا ض ۲ ک ...
از ... فیه غنم القوم انتفاش ... بچرا ... النفش ... نوافش ...
النفش الا باللیل ... انتواش ... تنوش ...
ع ف ا ض ۲ تنقیش کذلک وخار از پای بیرون کردن انتقاش ...
منقاش وآن آهنی است ... چون نقاش ...
ویقال نقش العذق اذا ظهر ... من الارطاب منقوش ...
ریزه از وی بیرون کشند مناقشة باریکی کردن در حساب وفی الحدیث من نوقش فی الحساب
عذب انتقاش ... زدن ... در پای او خار ... آمده باشد نکش ...
چاه را ع ف ا ک ۲ یقال فلان بحر لا ینکش ... سپری کردن چیزی را یقال اتی علی ...
ننکشه ای اتی ... نمش ... نقطه های سپید وسیاه ثور نمش بکسر المیم ... نوش گرفتن
کسی را ونیکوئی رسانیدن بکسی ع ف ا ض ۲ یقال ناشه اذا تناوله ...
وناشه خیرا ای اناله ومنه المناوشة فی القتال اذا تدانی الفریقان نؤوش سخت گیرنده تناوش انتیاش
دست یازیدن ودگرفتن چیزی را قوله تعالی وانی لهم التناوش من مکان بعید ای انی لهم تناول الایمان
فی الآخرة وقد کفروا به فی الدنیا ولک ان تهمز الواو کما یقال اقتت ووقتت وقرئ بهما جمیعا نهش
گزیدن مار وبدندان پیشین گرفتن ع ف ... رجل منهوش ... گشیده نهش الیدین ...
نحاشة بالکسر ... سوخته ... نحوش ... تحرک وخدش ... المقاتل نحش
بر انگیختن وسخت راندن ... وزندیدن وگزیده چیزی گرفتن وخراشیدن

وقد یدی ارمال وخشش لاغر گردیدن عح لفتحهما یستعمل معروفا ومجهولا مخوش منخوشة نعتان منه تخشش الشیء

بائین چیزی بوسیدن عح ک ف ا ۲ وتخشش الی کذا تحرک الیه ندش کاویدن

چیزی عح ف ا ک ا ۲ دیگرک وپنبه زدن نرش بدست گرفتن عح ف ا

ف ۲ عن ابن درید وعندی انه تصحیف اذلیس فی کلامهم رای قبله نون نغش بالفتح والنغشان

بفتحتین اضطراب اندک وجنبیدن چیزی درجای خود عح لفتحهما انتناش تنغش مثله وکل طائر او دابة

تحرک فی مکانه فقد تنغش وتنغیش الیه میل والنغاشی والنغاش بضمها القصیر جدا القصیر مایکون من الرجال

نغاشة کشامة بیدواست نهرش گزیدن عح جد یزید بن ضنباث احدالزاع فصل الواو

اوباش مردم درآمیخته مثل الاوشاب ویقال هو جمع مقلوب من البوش ومنه الحدیث قد تبیش قریش

اوباشا لها وتبش اندکی از هر چیزی وانه لمن تبشهم ای من رذالهم وحشش وحوش جانور دشتی

وحشی یکی ویقال حمار وحش بالاضافة وحمار وحشی بالصفة ارض موحوشة ذات وحش وجانب

راست از هر چیزی وحشی گویند هذا قول ابی زید وابی عمرو قال الراعی شعر فمالت علی شق وحشیها

وقد ریع جانبها الایسر ویقال لیس من شیء یفزع الا مال الی جانبه الایمن لان الدابة لا تؤتی من جانبها

الایمن وانما تؤتی فی الاحتلاب والرکوب من جانبها الایسر فخوفه منه والخائف انما یفر من موضع المخافة

الی موضع الامن وقال الاصمعی الوحشی الجانب الایمن کل شیء ووحشی القوس ظهرها والانسی ما اقبل

علیک منها وکذلک وحشی الید والرجل وانسیهما وحشه تیشه بائی وا اندوه کردن کردن استیحاش

شدن ارض وحشه دل اندوهگین بالتسکین خشک وقال لقیته بوحش اصمت ای ببلد قفر توحش

ویران شدن وحشه شدن زمین وخالی شدن شکم از طعام اسحاس شریان واندوهگین کردن ودل شباب

مردم یافتن زمین وشهر را وگرسنه شدن یقال بات فلان وحشا ای جائعا وتبا او حاشا ای جیاعا

وقد اوحشنا منذ لیلتان ای نفد زادنا توحش سلاح وجامه از خود انداختن در گریختن وفی الحدیث

فوحشوا برماحهم وخشن الناس رذالهم اوخاش الناس سقاطهم وخوشة وخاشة تباه وژنده شد

وخش الشیء بالضم ای صار ردیا قال الراجز شعر جاریة لیست من الوخشن کأن مجری دمعها

المستن قطنة من اجود القطن اراد الوخش والقطن فزاد فیهما نونا ثقیلة انخاش بازگردانیدن

سهام بهابهر آن وتیرهان سهام قداح است چون کنانه ورش گرفتن طعام عح ف ا ک ۲

وارش ناخوانده بطعام کسی درآمده تورش بر آغالانیدن و رشته ستور که بازنوان داشت او را
از رفتن و رشات شتران سبک رو و رشان مرغی و او را ساق حر نیز گویند و فی المثل لیلة الورشان
یاکل رطب المشان و راشین و رشان حج و رش لقب مردی از رواة قراء و شواس سبک
و شوشته سخن شوریده وطیش آماده کردن وجه و پاسخ و رای و عمل یقال ضربوه فما وطش الیهم ای لم یمدید
و لم یدفع عن نفسه و ساکوه فما وطش الیهم بشیء ای لم یعطهم شیأ و یقال وطش لی شیأ حتی اذکره
ای افتح وقش نام مردی جنبیدن ع ف ک ۲ یقال سمعت وقشه ای حسه و اوقیش
قومی از عرب و الالف فی الاصل واو و قش افتعت توقش جنبیدن ضمیمه وش
بالفتح تباهی و مشته داغهای سپید توهش برهنه پا رفتن و رفتار گرانبار فصل الهاء
هبش کسب کردن و گرد آوردن ع ف ک ۲ تهبش مثله یقال هو یهتبش لعیاله و هو
هباش و هباشة مثل حباشة آنچه گرد آورده شود از مال و مردم هراش جهارشة بر آغالانیدن
سگان بر یکدیگر تهریش کذلک هرشی وادی است در راه مکه هرش مثل جرش کند سر کلان
سال و ناقه پیر تاک و نام باده سگی هش برگ زدن از درخت ع ف اض ۲ قوله تعالی
و اهش بها علی غنمی هشاشة شادمانی و سبکی نمودن ع ک اف ۲ یقال هششت
ای خففت الیه و ارتحت له رجل هش بش مرد شادمان و سبک روح یقال للرجل اذا کان سهل
المکسر ای سهل الشأن فیما یطلب عنده من الحوائج شیء هش و هشیش ای رخو لین و هش الخبز یهش
بالکسر ای صار هشا فرس هش و هو خلاف الصلود شاة هشوش بسیار شیر هشم زیر و زبر شدن
بلخ و پیش و پس رفتن مردم یقال لهم هشمة اذا اقبلوا و ادبروا و اختلطوا اهتماش کذلک هنر رفتن
ستور و یقال امرأة هتشی الحدیث بفتحتین زن بسیار سخن و بسیار بانگ هوشة فتنه و برانگیختن
و اضطراب و فی الحدیث ایاکم و هوشات اللیل و هوشات الاسواق تهویش در آمیخته شدن
ع ف اض ۲ هوش مثله و یقال هوشت بطونها بالکسر ای اضطربت من الهزال
تهویش در آمیختن مردم و سخن و جز آن و فی الحدیث من اصاب مالا من مهاوش اذهبه الله فی
نهابر المهاوش کل مال اصیب من غیر حله کالغصب و السرقة و نحو ذلک تهویش حد و بسیار از هر چیز
هواشات بالضم الجماعات من الناس و الابل اذا اجتمعوا فاختلط بعضها ببعض هیشة جماعتی از مردم

رقصیدن و امثال آن پاشیدن حیوان آب را برانگیخته شدن عع ف ک ضمیمه الهشش
الکلب لغتی با انتشش ای حرش تا حرش خاص بالکلب و السباع بجشم برخاستن با جشم
توجیش بر راندن و برانگیختن و برخلانیدن و آرمیده شدن الهشش الکلب یعنی برانگیخته شد تا پیش
هر جنبنده الکستر بادۀ بزرگ سر وشته بالکسر بادۀ سالخورد و کذالک العجوز و الشعیه الهیش
و بالا نام و شخص نشش مستقر جل سبک ضمیمه فصل الیاء الهیش و امثال شادمان شد

باب الصاد فصل الالف

اجاص بالکسر او اجاصة یکی اص بالکسر اصل اصیص لرزه و خم و سبوی نیم شکسته که در وی گل
کارند و پیش آفتاب نهند تا اصوص بالفتح شتر بچه اص مصدر هست عع ف اض ایم ضمیمه
البص شادمان و غم ربان شدن عع ک اف ایم و غیر البوص شادمان پیشی گیرنده
الامص و الامیص طعامی است از گوشت بجلد او مرق السکباج المبرد المصفی من الدهن معرب خامیز
فصل الباء البخص گوشت بن انگشتان پیش پای و پس شتر و گوشت بالای در بالای
چشم خانه و برستن آن عع ک اف ایم لیان بخص الرجل اذا نتا ذلک اللحم منه البخص
نعت منه بخص بر کندن چشم عع البخص برص پیسی و پس اندام شدن عع ک اف
ابرص نعت منه سام ابرص کر پشه و جمعها سوام ابرص جعلا اسما و احدا ان شئت اعربت الاول و اضفته الی الثانی
و ان شئت بنیت الاول علی الفتح و اعربت الثانی باعراب ما لا ینصرف و اعلم ان کل اسمین جعلا اسما واحدا
فهو علی ضربین احدهما ان یبنیا جمیعا علی الفتح نحو خمسة عشر و بیت بیت ای بین ای بیننا
ببرفت اللین تفرق القوم اخول اخول و مثلها و الضرب الثانی ان تبنی آخر الاسم
الاول علی الفتح و تعرب الثانی باعراب ما لا ینصرف و تجعلها و سام ابرص ان شئت
اضفت الاول الی الثانی فقلت هذا سام ابرص فتقول هن سوام ابرص و هولاء سوام
ابرص و ان شئت قلت هولاء السوام و لا تذکر ابرص او هولاء البرصة او الابارص لا تذکر سام
تبصیص ... عع ف ک ایم اصاصة مشتمل حیف چشم نگه کردن
... ان وچاپلوسی کردن سگ و گربه
... تمی اضطراب کردن و تجود رسیدن مار زخم خورده

مقصوصة بالضم جانوری ست المقصوص بالتحریک موی پیشانی علی ... نخوان زائدة بلا ... گرفتن
نوص بالفتح گریختن و اقدام نمودن نحیص بالفتح ... شتران ... ملوص بالضم ...
بیان ... ای تغیر ... از ... نوص بالفتح والضم ... زن
و قال ... حیص بیص ای فی اختلاط ... ایحاص ...
ای ... **ضمیمه** **تخلص** ... بسیار شد **بریص الارض** ... آب داد تا ... شود
یا کاویدن زمین را و نیک سیراب کرد **بربعیص** کرنجبیل موضعی است **حمص** ... اضطراب
مردم ... و جنبش باز **تجیر حض** ... روزن و معنی ... و اضطراب ... مقطوع
بلخص ... و تخلص ... بسیار شد **بلعص** بالضم و بالفتح جوف ... **بلهص** از ... ودی
دو ... از جامه خود برآید **بهص** بفتحتین تشنگی ... بالضم ای شیا ... معنی
معنی **بهلص** برآمدن مردم از جامه خود ... شد **فصل التاء والراء** **اص** محکم
کردن **ترصیص** ... **ترلیص** ... منها ... ترلیص ... را
و محکم ... **ضمیمه** **تخریص** و تخریصه ... جامه
مقصوصة بالضم ... است خرد سفید درخشان ... از کثرت رفتار ... درخواست ع
ک اف ... التعص ... لیس ... **تلیص** ... کردن **فصل الجیم**
جص بالفتح والکسر گچ **جصاص** گچ کر **تجصیص** خانه گچ اندودن و چشم باز کردن سگ بچه نوزاد
ضمیمه **جاص الماء** آب را آشامید **جراصیه** بالضم مرد ... درشت
جابلص بفتح الباء واللام ... شهریست بمغرب ... گریختن ...
بالخاء المعجمة **جحمص** نوعی است ... **اجنبص** بالکسر آنکه ... نیکو ...
... که از ... **تجنبص** مردان
... نگاه ... چشم را ... رنج ... جوی
... است ... پشک ... یکسو شد و میل کرد
ع ق ف ... **فصل الحاء** **حرص** بالکسر آز و آزمند شدن ...
ع ق ف ... **حرص** ... بالفتح ...

جارصتة شجة كه پوست سر را بشكافد حرصتة مثله حرنصيتة حارصتة ابري كه روي زمين را باران وي بخراشد

ويقال ما عليها خربصيصة بالحاء والخاء اي شي من الحلي حر قوص بالضم جانوري چون كيك جهنده

ور بجا نبت لحبا جان وطار احص موي رفته از سر حصص مصدر منه يقال حصت البيضة راسه ويقال

سنة حصاء سال بي نفع وبي خير حاصة علتي كه موي سر بريزاند انحصاص ريختن موي احصان نهاده

خرحصة بالكسر بهره احصاص بهره دادن محاصة تحاصص بهره بهره كردن با هم حص بالضم سبرك

و زعفران حصحص بالكسر خاك وسنگ حصحصة پيدا شدن حق از باطل قوله تعالى الان حصحص الحق

وجنبانيدن چيزي در چيزي تا استوار شود وجنبيدن شتر با بار گران وقت برخاستن وشتافتن در رفتن

قال الاصمعي قرب حصحاص اي سريع ليس فيه فتور ذو الحصحاص نام موضعي حصاص بالضم سختي

دويدن وتيزي آن حص لشتاب سخت دويدن عع ف ا ض ۲ وفي حديث ابي هريرة

ان الشيطان اذا سمع الاذان مر وله حصاص قال حماد بن سلمة قلت لعاصم بن ابي النجود ما الحصاص

قال اما رايت الحمار اذا صر باذنيه ومصع بذنبه وعدا فذاك حصاصه وقال ابو عبيد هو الضراط

حفص زنبيل از چرم وبچه شير جمع كردن عع ف ا ك ۲-۱ م حفصة ماكيان حموص

فرونشستن آماس جراحت عع ف ا ض ۲-انحماص كذلك ويقال حمصت الارجرحة

اذا سكنت ورمها حمص بالكسر نام شهري حمص بفتح الميم يشبه دانه نخود وهو اختيار ثعلب وقال المبرد

هو الحمص بكسر الميم ولم يأت على فعل بكسر من الاسماء الا جلق وحمص القنبيه وحلق وهو موضع بناحية الشام

حوص دوختن گردي لاريدن دو اراهم آوردن بيالدد و چيزي چشم بازدوختن عع ف ا

ض ۲ وقولهم الفتق في حوصهم اي ماجد فتق ما اخاطوا بوا فسدت يا احوص احول حيص حيصي دنباله

چشم ا ك ۲ ... في الحاء المثلثة التي لا يجري ... قال ابو العباس الرقاشي

في النساء احوصان الاحوص بن جعفر وعمرو بن الاحوص حيص حيوص محيص مخاص حيصان گشتن بيكسو

شدن از راه عع ف ا ك ۲ يقال ما عنه محيص جاي گريز از وي انحياص كذلك

يقال للاولياء حاصوا عن العدو وللاعداء انهزموا وقال وقعوا في حيص بيص اي في اختلاط من امرهم

مبنيان على الفتح وقد مر ذكره في حيص الرواغ والتخلف والبوص السبق والفراسوا بلست الواو منه

يا لتميز ذو جادا والستاني وقعوا في امر تخليف عنه وتقدمه حكي ابو عمرو وقع فلان في حيص بيص بالفتح والكسر

بنيين معاً حيص بيص على الصرف فيما قال الراجز بتغير صارت عليه الارض حيص بيص + حتى يلف
شيصه بعيصي ويقال انك لتحسب على الارض حيصا بيصا ضيص م ج قيص كعنفر شتر كوه
ومرد كوتاه ناكاره حبرقصة مؤنث منه وكردانذام وبچه جرقوص وآن دابه است خرد التحقص التقعص
ببفني حقصا وقبضا وشد ايبعني الحكيص المرمي بالريبة يعني مرد تهمت زده حنبص كجعفر نام
شخصي حنبصة در جنگ بويه رفتن وابو الحنبص بالكسر روباه حنفص الرجل مرد مرد حنفصا وكبر دحال مرد
سست حنفص بالكسر خرد اندام فصل الخاء خبيص افروشه خبيصة
كفچه افروشه خرص جزر كردن ميوه بر درخت وكشت بر زمين دروغ گفتن ع ف ا
ض ۲ خراص دروغ گوي تخرص دروغ گفتن قوله تعالى قتل الخراصون خرص بالكسر نصيب
از هر چيز يقال كم خرص ارضك خرص بالتحريك گرسنه شدن ع ك اف ۳ خرص
خريص نعت منه خرص مقرور گرسنه سرما خورده ولا يقال للجوع بلا برد خرص ويقال للبرد بلا جوع
خصر خرص بالضم والكسر حلقه از زر ونقره ونخل پيراسته خرصان ج خرص بالحركات الثلث سنان
نيزه خرص بالضم چوب كه در سر مشك بر پهنا در خلند وبر بندند ويقال ما يملك فلان خرصا اي شيا
خريص سنان ما خريص آب سرد شل ما خصر مخارص سنانها خص بالضم كوار دوكانه خصوص
خصوصية بالفتح والضم والفتح افصح خصيصي خاصه كردن يقال خصه بكذا واختصه به خاصة خلاف
عامه خصان الناس خواصهم خصاصة بالفتح درويشي وسوراخ وشيپاي پرده وفرجه هاي ميان سه پايه
خلوص ساده شدن خالص ساده وبي آميغ وپيوستن بچيزي متعد بالي ع ف اض ۱
خلاصة بالضم گزيده هر چيزي خلاص بالكسر مثله خلوص وقليده وقشده وكداده آنچه در تنگ ماند
از ثفل اخلاص بي آميغ كردن وبي ريا وسمعه آوردن طاعت مر خدا را اصلة بالام مخالصة دوستي
كردن هذا خالصة لك اي خاصة ويقال فلان خلصي وخلصاني بالكسر والضم وهم خلصاني دوست
وگزيده من واحد وجمع يكسان استخلاص خاصه كردن ورهائي جستن خلاص بالفتح ورهائي ودرستن
تخليص رهانيدن خلصا زميني در باديه خلصة بالتحريك نام بت ذو الخلصة خانه آن بت
خلبهمه گرسنگن خموص فرو نشستن آماس جراحت ع ف اض ۲ اخمص
باريكي كف پاي رجل خمصان بالضم نعت خميص الحشي باريك شكم وهي خميصة وخمصانة وهم خماص

درین خمائص خمیصة گرسنگی یقال لیس للبطنة خیر من خمصة تتبعها خمیصة گرسنه شدن خمص بالفتح
خمیصة الحشا باریک کردن گرسنگی کسی را مع فـ ا ض ۲ خمیصة گلیم سیاه چهار سو بر او
علم خنوص بالکسر والنون بچه خوک چنانیص ج خوص فرو رفتن چشم مثال مع ک س ا
فـ ۲ اخوص نعت سه خوص برگ خرما و جز آن بالفتح یکی خواص جمع فروش اخواص بیرون
بیرون آوردن شمع تخویص گرفتن چیزی سبد چیزی تخییص تخیص اندک چیزی از عطا دادن
شدن یقال نلت خویصا ما کان الا شیئا یسیرا م اخرمص خاموشیدن
خرنوص کبیر دحل بچه خوک خنبوص بالضم یکی از قداحه و مرده بر چیده فصل الدال
دحص با پای زدن گوسپند مذبوح مع الفتحها دخریص بالکسر تیریز جامه درص بالکسر بچه
موش و گربه و جز آن و فی المثل ضل درص نفقه ای تجربه کسی را گویند که تدارک کار نداند درصة
ادراص ج ام ادراص کلاکوش دعص بالکسر ریگ توده بر دار دعاص دعص دعصة ج ادعاص
کشتن گرما کسی را دعصا ز نهیب گرم تفسیده دعموص بالضم کفلیز دعامص دعامیص ج دعمیص
الرمل نام مردی و آبی یضرب به المثل یقال هو دعمیص هذا الامر ای عالم به دغص بالتحریک امتلا و درد
شتر از جنا بکه نشخوار نزند دیگر و اعتصة آبیشه زانو دلیص و دلاص تابان درع دلاص و ادرع دلاص واحد
و جمع یکسان دلوص درخشان شدن زره و جز آن مع فـ ا ض ۲ تدلیص متعد منه دلامص
دلمص بالضم درخشان و کذلک دمالص دملص علی القلب اندلاص از دست فرو لغزیدن چیزی
و افتادن دلوص حرکت کننده دمص بالکسر عرق با بنیه دیوار هر چه بر تر از عرق بنا و باشد و عرق بنیاد را
آن رص گویند ادمص باریک شدن ابرو دومص خود آهنی دلیصان میل کردن از راه و سر فتن
با غوره و ریزه انگشت مع فـ ا ک ۲ رجل ذآص مردی که بر وی نتوان دست یافت
و آنص دزد و اصة ج مثل قائد و قادة انداص افتادن چیزی از دست و یقال انداص علینا فلان
بستقر و زد آنه تشداص بالشر م ونص وال سستی ... مع ک ل فـ ۲
رئص المال ... شتر انگشت شد وقص ... دختر یقال جاریة دعوص ...
... رخص ... خاموشیدن دراقص بالضم برگ ... دراقص بالضم
... شیرین کردن ... استرقاد ... عزال ...

بعض جز کیهان خدمت کرد و قفصة بالکسر زنبیل ... قفصة ... و ارا ... گوشت ...

چهاری و نرمی و فعل آن مستعمل نیست ... فصل ... وکناس ... چوبی است ...

... ابن عباد و قال ابن درید ... لیس فی اللغة ... علی ان ...

دقفص کشمر و ترلاس ... ابریشم دملص ... بالکسر ...

تدلیص از بالا شیب فرود آمدن صنعة ... بالکسر محرکه فصل الراء

ترتص چشم داشتن ... نعت منه ... استعمال کنند رکیبة بالضم اسم من الترتص رخص بالضم

ارزانی و ارزان شدن ع ع لضمها رخیص نعت منه ارتخاص ارزان خریدن و ارزان شمردن چیزی را

استرخاص کذا رخصة آسانی و فراخی در کاری ترخیص رخصت دادن ترخص آسانی گرفتن و بعد ...

بقی رخص نازک ... رخص الجسد نازک اندام ... رخاصة مصدر ان منع ع لضمها رص

استوار کردن و بهم چسپانیدن دو چیز را ع ع ف ا ض ۲ بنیان مرصوص بنیاد استوار ترصیص

استوار کردن و روی بند نهادن زن و تقلبی ... دیگر گرفتن چیزی را تراص بر یکدیگر چسپیدن مردم

در صف رصاص بالفتح ارزیز والعامة تقوله بالکسر مرصص با ارزیز درگرفته ارتعاص اضطراب کردن

و در پیچیدن مار از زخم خورده رفصة بالضم نوبت آب مقلوب فرصة ترافص نوبت کردن آب را باهم

ارتقاص گران شدن نرخ رقص پای کوفتن ع ع ف ا ض ۲ رقاص نعت منه و درخشیدن

سراب و جوشیدن شراب ترقیص ارقاص برجهانیدن و بازی داشتن کودک را ارقاص ایضا ...

دوانیدن شتر را رقص ... بوده و دیدن رمص درست کردن شکسته را ع ع ف ا ض ۲

و تسلیت دادن با مصیبت و نیکو کردن و صلح کردن میان قومی و سرگین انداختن مرغ رمص بالتحریک

چرکی که در گوشه چشم گرد آید و غمص گویند آنچه که روان باشد ازوی ع ع ک ا ف ۲

ارمص نعت منه رهص بالکسر عرق بنیاد دیوار رواهص سنگهائی بهم نشسته استوار رهیصة بالفتح

پاگاه ... رهیصة ... کف پای شتر از سنگ و جز آن رهص مصدر منه ع ع ک ا ف ۲

ارتهاص ... رهص بالفتح سخت فشاردن و سخت گرفتن به تقاضا ... راص

بندگولی و اناشد فصل الشین ناقة شخص و شاة شخص ... شخص ...

فیه الواحد و الجمع ... از شیر ... السید ... الصیاد ... الشخص ...

التی اذا رمی علیها فلم تحمل شخص کالبد مردم وجز آن شخوص اشخاص اشخص ج ونیز برشدن
ع بضمهما شخیص نعت منه شخوص بلند بر آمدن وچشم باز ماندن واز شهری بشهری رفتن ع بضمهما
اشخاص بردن ورسیدن وقت سفر وگذشتن از بالای نشانه سهم شاخص نعت منه وغیبت
کردن کسی را متعدی بالباء یقال اشخص به اعتابه وکذلک اشخص به بالسین ایضا شخص بالفتح
والکسر دام ماهی ودزدی که هرچه بیند بدزدد شصوص ج ایضا کم شیر شدن ناقه وگوسپند ع
ف اک ۲- اشصاص کذلک ودشوار شدن معیشت شصوص بالفتح ناقه کم شیر
شصائص ج والیضا سختی یا وقیال شاه شصص وشاه شصص یستوی فیه الواحد والجمع
گوسپندان شیر خشک شده ویقال هم فی شصاصاء ای فی شدة وهو علی شصاصاء ای علی العجلة
شقص پاره از زمین واز هر چیزی شقیص شریک یقال هو شقیصی ای شریکی فی شقص من الارض
ای قطعة منها مشقص پیکان پهن ودراز فرس شناص وشناصی اسپ دراز شوص شستن
وپاک وپاکیزه کردن ع ف اض ۲ شوصة باد که در پهلو نشیند مردم را ودرد پهلو اشوص چشم
بسیار برهم زننده شیص شیصاء خرما که دانه وی سخت نشود ضم شبر بص کسی که
شتر کوچک نشص بفتحتین خشونت ودرآمدن خار درخت بعضی ببعضی وقد تشبص الشجر اشتباک
شرص بالکسر یکسوی پیشانی نزدیک گوش شرصة وشراص ج شرصتان دوسوی
پیشانی ومنها تبدأ النزعتان وبفتحتین سنگانیکه برای رام وتیز کردن شتر در بینی کنند ورسن مهار
دران اندازند ونوعی است از بند کشتی گیران وآنچنان باشد که حریف را بکمر برداشته بزمین
زدن سطبر شرص بالفتح سخت رفتار شتر گره وکشیدن وسختی وسطبری وشرصة بکلامه سبقه به شرص
سکتحیه ودرگزنده مشراص آهنی است سرکج که بر گردن خر نهند علاقند شر لعبة رخسار شرائص ج شرص
بالکسر چیزی وسطبر وزرم شناص گلتقت وامیر بد خلق لغة فی السین شکاص ناهموار رویدگی دندان
شمص الدواب بشری یا بدرشتی دواب را دور کردن ع ف اض ۲ شمص الدواب
مثله شمص فلانا ضربه شماص بالضم شتابی شمص بفتحتین بزودی گفتن الشمص ترسانیده شد اشمص
والتشمیص ان تنخس الدابة حتی تفعل فعل الشموص المتشمص المتقبض وشمص الفرس سنق من الرطبة
وجاریة ذات شماص ومِلاص ای ذات تفلت وانملاص شنبص بصفر نام شخصی شققصه

تمام درسیدن مولده شناقصة نوعی از شکر شناقصی بالکسر یکی **فصل الصاد** صیص
خرمای بلایه صیصاء مثل شیصاء دروائه حنظل بی مغز صیصة عزواشه یافنده صیاصی ج صیصة الدیک
شاخ که بر پای خروس باشد صیاصی شاخهای گاو و حصارها قوله تعالی وانزل الذین ظاهروهم من
اهل الکتاب من صیاصیهم ضمیم صعصص الصبی وقفقفه حدثه لم یوجد فی کلامهم ثلثة احرف
من جنس فی کلمة غیرها صعفصة سکباجة یعنی سورباکه دران سرکه داخل باشد لغة یمانیة صوص
بالضم بخیلی که تنها ماند و تنها بتنهات خورد تا یراه الضیف ومنه المثل اصوص علیها صوص والصوصی
من ایام العجوز **فصل العین** عرصة کشادگی میان سرای عراص عرصات ج
لحم متعرص گوشت که میان سرای نهند بجهت خشک شدن و بالضاد کذلک عراص ابر یا برق در عدو
لرزان و شمشیر عرص ستاره بار رعد و برق بودن هوا ع ف اک ۲ عرص بالتحریک شادمانی
نمودن و لوی نیم گرفتن خانه ع ف اک ۲ عرقاص تازیانه که بدان ادب کنند
عصعص بضمتین استخوان دنبغزه عفاص پوست پاره که بخور بدان نهند عفص صدر منه ع
ف اک ۲ وایضا الذی یتخذ منه الحبر مولد ولیس فی کلام اهل البادیة عفص بکسر الوسط تند مزه
عفوصة تندی مزه اعفاص سر بند ساختن خنور را عنفص بکسرتین زن یا نهند زبان بی شرم عقص موی
بافتن و تاب دادن آن عقیصة عقصة بالکسر موی بافته و تاب داده عقص عقاص ج مثل رهمة و رهم و
یقال العقاص هی التی تتخذ المرأة من شعرها مثل الرمانة وکل خصلة منه عقیصة والجمع عقاص و عقائص تیس
اعقص آنکه شاخ او گرد گوش در آمده باشد عقص بکسر الوسط ریگ بسته و سخت و مرد بخیل بد خو عقص بالجوش
ع ک اف ۲ عقص تیر کش علوص بالکسر والتشدید درد شکم مثل العلوز عناص
بالفتح وحذف الیاء گیاه اندک جای جای بر آمده و موی پراگنده و مال اندک مانده و یقال ما بقی من ماله الا
الاعناص وبقیت فی رأسه عناص عنصوة بالضم واحد العناصی رسی قنطوة بالضم ... یقال عنصوة و عنصوة
بالفتح وان کان الحرف الثانی ساکنا نحو الحاقا بعرقوة و ترقوة و قرنوة اعتیاص دشوار شدن و در پیچان
شدن کار بر کسی مستعد یعلی د بار ناگرفتن بیش و ناقه و جز آن اعواص در پیچان کردن کار بر خصم مستعد بالبا
عویص سخن و شعر دشوار معنی عوص بفتحتین و دشوار شدن چیزی ع ک اف ۲ کلمة عوصاء
سخن غریب و دشوار عوصاء سختی و ... در دشوار ... العوصاء ای ...

عیص بالکسر درخت انبوه درهم و اصل اعیاص ج و ایضا پسران امیه بن عبد شمس چهار تن العاص
و ابو العاص و العیص و ابو العیص ضمیمه عبقص کجعفر عصفور و دابه الیست خرد و العقص
دشوار شدن کار و فعلش مستعمل نیست عقص قعصة رقص و زن قمار باز العقر قعصاء بالضم و المد و العقر تقصاء و العقر تقصیاء
و العقر نقصان و العقر قصان بفتحتین البندقوقی او بزرگ کبوتر مهدیات ساقه کساق الرازیانج و حبته و افره
شکاشرة علیهم النقع فی تحسین الوان الوجوه و یجمع السن التاکل و الاذن و الطحال و الصداع الدمی و النزلات
و غیرها علکصة رد کرد و رایج ف ت ا ک ۲ علکص بفتحتین بدخوئی علکص نعت منه و رملة
علکصة شاقة السلک و علکصت الدابة توسنی کرد ع ک ا ف ۲ و فیها علکس تدان
فی خلقه تعلکص به بلی ضمن یعنی با آن چیز بر من بخیلی کرد علمص کعلبط مرد زیرک و با پرهیز از سر چیز و ابو
التمیمی معروف العلفصة العنف فی الرای و الامر و القسر و آن تلوی من بسیار علکص تلوته
و انت عاجز عنه علمص کعلبط چیزیکه از ان شکفت آید و قرب علیمص و علیمص سخت سیه شب برای
آب کربیج و ماندگی آرد علماص بالکسر سر خدشیته و علمصا عالجها لیستخرج منها صماصماد و علمص
العین استخرج ماسن الراس و علمص فلانا عالجه و علاجا شدیدا او علمص منه نال شیأ و علمص بالقوم عنفت
بهم و قسرهم و لهم معلمص لیس عمص کلفت آزمندی بزدن ترشی و یوم عماص کماس عمص نوعی است
از طعام عامص بر وزن و معنی آمص عامص شهری است نزدیک بیت لحم قرب عملیص و علمیص
بمعنی العنفص بالکسر زن بدزبان کم شرم و زن لاغر بسیار جنبش و خشنی و جنبنده و زن کوتاه
شکفت انداز و بچه باده و بدخلق عنفصة زن بسیار گو و بدخو تعنفص لاف زنی و سبکی و
منشی و دیگر فصل الغین غصّة بالضم اندوه گلوگیر غصص ج غصص بالتحریک
گلو و ماندن طعام و جز آن ع ک ا ف ۲ ناص غصّان نعت منه اغصاص
منزل غاص انبوه مغافصة ناگاه فرو گرفتن غمص خرد شمردن و نا داشتن چیزی را
اغتماص ناسپاسی کردن نعمت را و عیب گرفتن بر کسی سخن را ع ف ا ک ۲
یقال غمصت علیه قولا قاله ای عبته علیه مغموص علیه کسی که مطعون باشد در دین غمص بالتحریک ریم روان شدن
چشم ع ک ا ف ۲ غمیصاء احدی الشعریین و یقال لها الغموص العبور و هی التی فی
تزعم العرب ان الشعریین اختا سهیل فالعبور تبعه فبکت حتی

عنصت عنیصا و الغیا نام جائی غوص در آب فرو شدن و ناگاه بر چیزی رسیدن و در آمدن
ع ف اض ۲ غائص نعت منه غواص بدریا فرو شونده بطلب مروارید غیاصة غواصی کردن
ع ف اض ۲ غمیصة غمص بفتحتین روان شدن غم چشم غمصت عینه چشم
بسیار شد و فرو رفت ع ک ب اف ۲ و مغالصة ناگاه فرو گرفتن غلص بریدن غلصمه
و آن غدی سر حلقوم است غنص بفتحتین تنگی سینه یقال قد غنص کفرح فصل الفاء
فحص باز کاویدن از چیزی ع ع بفتحهما ضلته بعین فحص افحاص کذلک و یقال فحص المطر التراب
ای قلبه افحوص مفحص خانهٔ سنگ سنجاره وفی الحدیث فحصوا عن رؤسهم کانهم حلقوا وسطها و ترکوها مثل
افاحیص القطا فرصة پروای کار یقال وجد فرصة ای نهزة و نوبت آب یقال جاءت فرصتک
من الورد و بالفتح علتی که کوری آرد در پشت تفارص نوبت داشتن آب را و یقال انتهز الفرصة
ای اغتنمها افتراص دست دادن فرصت افتراص غنیمت شمردن فریص شریک آب فرص بریدن
مفرص مفراص کارد و شکافتن یقال فرصت النعل ای شققت اذنیها للشراک ع ع ف ا
ک ۲ فرافصة الاسد و یسمی الرجل فرافصة فرصة بالکسر پشم و پنبه پاره که حائض خود را
بدان پاک کند فریصة گوشت شانه و پستو و رگ و دج که بر گلو باشد فریص فرائص ج تقول
فرصته ای اصبت فریصته یعنی او داجه وفی الحدیث ان النبی صلی الله علیه وسلم قال انی لاکره
ان اری الرجل ثائرا فریص رقبته قائما علی مریته یضربها قال کانه اراد عصب الرقبة و عروقها لانها
هی التی تثور فی الغضب فص بالفتح نگینه و پیوند استخوان و پیوندگاه و بالکسر عند العامة فصوص ج
فصفصة بکسرتین سپست تر فصافص ج فصیص روان شدن جراحت و جدا کردن چیزی
از چیزی و بیرون کشیدن ع ف ا ک ۲ - انفصاص مثله انفصاص جدا شدن
افصاص استفصاص بیرون گرفتن چیزی را یقال افصصت الیه من حقه شیئا ای اخرجت
وما استفصصت منه شیئا ای ما استخرج مفاوصة بیان کردن سخن افاصة سخن گفتن بی عیبی و دریافتن
سخن و جز آن و بالنفی استعمال کند بیشتر چون ما افاص بکلمة ای ما تکلم و ما ابان و یقال قبضت علی
ذنب الضب فافاص من یدی حتی خلص قبص رسیدن آن سخن و دور شدن یقال ما قبصت
ای ما برحت و یقال ما عنه محیص ولا مفیص ای محید و ما فصت و ما افیص ای ما برحت و ما آحید

وتولیهم ناصین فی الارض ای خلفر و ذهب ضیم‌ـــه قرصته بریدن فقص البیضة تخرج عن الشکست
ع ف ا ک ۲ قفصته قفیصته مفقوصته لغت منه قفیص مانند حلقهٔ آهنی است در افزار کشاورز
قفوص کتنور خیربزهٔ خام لغة مصریة والمقفاص شبه ریانة تکون فی طرف جیز قفقص کل شیئ ای رکبه
تقلیص نی آمیخ کردن افلاص و انفلاص وتفلص لازم منه افتلاص از دست گرفتن انهال فلما
من یده فصـــل القاف قبص بسر انگشتان گرفتن ع ف ا ک ۲
ومنه قرأ الحسن فقبصت قبصة من اثر الرسول قبص بالتحریک درد شکم و در گرفتن از خوردن
خرما و شادمانی نمودن ع ک ا ف ۲ قبص بکسر الوسط لغت منه و بزرگ و دراز شدن
تارسر یامته قبصاء ای ضخمة مرتفعة قبص بالکسر عدد بسیار از مردم مقبض رسن که پیش اسپان
زمان کشیده دارند تا راست الیستند باول سباق قبیصته آنچه بسر انگشتان گرفته شود و نام
مردی قرص شکنجیدن با انگشتان وگزیدن کیک و رزواله برکندن زن از خمیر ع ف ا
ض ۲ قارصته سخن زیان کار و آزارنده و فی الحدیث ان امرأة سائلة دم الحیض فقال اقرصیه
بماء ای اغسلیه باطراف اصابعک وبیرو مای قرصته بالتشدید ای قطعیه قرص و قرصته بالضم
کلیچه قرصته واقراص قرص ج تقریص زواله برکندن قرص الشمس علیها قارص شیر زبان گز
و فی المثل عدا القارص فحز ای جاوز الی ان حمض دآنجا گویند که کار از حد در گذرد قراص بالبونه
قراصته یکی قرفصته دست و پای کسی را باهم بستن قرفصاء بالضم نوعی از نشستن ممدود
و مقصور یقال قعد القرفصاء ای قعد قعدا مخصوصا علی هیأة معینة کما تستر و تاقرموص خانه زمین کنده
قرامیص ج باز مقرنص باز در گریز نشانده و قد قرنصته ای اقتنیته للاصطیاد قص قصص
بر پی کسی رفتن و منه قوله تعالی فارتدا علی آثارهما قصصا و قال الله تعالی و قالت لاخته قصیه
قص قصص سر سینه گوسپند وجز آن و خبر گزاردن آن ع ف ا ض ۲ قصته بالکسر حال
و خبر و کار و سخن قصص ج یقال قص علیه قال الله تعالی و قص علیه القصص و بریدن رسانیدن
کسی را و بریدن رسیدن و بریدن موی و پشم و پر طایر مقصوص الجناح و المقص المقراض وجهان مقصان
والقصص یعنی القصة و نیز موضع الصدر حتی صار اغلب علیه و بکسر القاف جمع القصة التی تکتب
و تحکی اقتصاص روایت کردن سخن و در پی رفتن و در پی قصاص شدن تقصص در پی رفتن قصاص

کشنده را باز کشتن وجراحت کردن عوض جراحت را اقصاص قصاص کردن بمردن نزدیک
آوردن وبمردن نزدیک آمدن یقال ضربه حتی اقصه الموت قال الفراء قصه الموت واقصه بمعنی
ای دنا منه وتقصیص رویانیدن زمین وآن گیاهی که با سماروغ روید قصیص ج وسپید اشدن آستینه
گوسپند قصة بالفتح گچ وفی الحدیث الحائض لاتغتسل حتی تری القصة البیضاء ای حتی تخرج الخرقة التی
تحتشی بها کانها قصة لایخالطها صفرة ولاتریة قصة بالضم موی پیشانی قصاص ثابت لغات مثلثة الضم
اعلی قصیمة ناقه که بردی طعام ومتاع بخانه بار کنند تقصیص گچ اندود کردن رجل قصقصة بالضم مرد
درشت اندام جمل قصاقص شتر بزرگ است قصقاص بالفتح شیر که دندان
بهم زند چنانکه آواز آید از وی حیة قصقاص مار قاع اقعاص کسی را علی الفور کشتن بجای خود یقال
ضربه فاقعصه ای قتله علی مکانه تقعص مردن بر جای بی نقل وحرکت یقال مات قعصا اذا اصابته ضربة
او رمیة فمات مکانه وفی الحدیث من قتل قعصا فقد استوجب المآب قعاص بالضم بیماری گوسپند
که در حال کشند وفی الحدیث موتان یکون فی الناس کقعاص الغنم قفص م قفص مصدر یقال
قفص الطائر دست وپای بستن آهو قلوص بر آمدن سایه وبرجستن آب در چاه بعد از شستن و
بر آمدن آب در چاه ع ف ک ۲ ماء قالص قلاص قلیص نعت منه قلصة بالتحریک آب
در چاه گرد آمده قلصات ج تقلیص تقلص گرد آمدن باهم شفة قالصة آب برهم جسته ظل قالص کم شده
اقلاص بر آمدن کوهان شتر بچه وفربه شدن ناقه تابستان ناقة مقلاص نعت منه فرس مقلص اسپ
بلند دراز دست وپای قلوص بالفتح شتر جوانه وهی اول مایرکب من اناث الابل الی ان تثنی فاذا
اثنت فهی ناقة والقعود اول مایرکب من ذکورها الی ان تثنی فاذا اثنی فهو جمل وربما سموا الناقة الطویلة
القوائم قلوصا ویقال القلوص من النوق بمنزلة الجاریة من النساء قلص قلائص ج قلاص جمع الجمع
وشترمرغ بچه ماده قمص قماص برجستن اسپ وجز آن ع ف ض ۲ و ک ۲
ودر کشیده شدن بی اسپ وبجهانیدن دریا کشتی را بموج متعد بالباء قماص بالکسر جهندگی وفی المثل
ما بالعیر من قماص وهو الحمار یضرب لمن ذل بعد العز قمیص پیراهن قمصان بالضم اقمصة ج تقمیص
پیراهن پوشانیدن تقمص پوشیدن قنص شکار کردن ع ف ک ۲ اقتناص
مثله قانص قناص قنیص صیاد وقنیص ایضا شکار قنص بالتحریک مثله تقنص کرده الموت تقنص صید

القياص و بالضاد ایضا و بیخ و بن از دندان افتادن قیص ج قواقص صحیح اندرون و اندر و ده قانصة
القاعست البئر ای انهارت وقال الاصمعی المنقاص المنقعر من اصله بالصاد دو در دیدن چاه قال الاموی
قریش من رجل بکسر المیم صبابة بن مقیص واحد بمعنی وهما ابو عمر قال طولا المنیس بالضاد و بالقاد غیر معجمة
قتله النبی علیه السلام یوم الفتح ضمیمه قحص نبرد و گذر کرد و تحص البیت خانه را روفت و تحص برجله
الشی عن قحصا بعد تقحیصا و تحصه و الحصه گرفت بیشی بدین ما بیحصا بمعنی بفتحهما عع اخت سپر
قرقوص بچه و دو قرقص بالجرد دیا قمحوص بالضم سماروغ و کلان شکم و قمصص وضع و قموصه بمره قمرص
الفسطاط بعد المصریة بالدیار بیس الصعید قصبة بالضم قرقوص کر بان شیر و با ط کمالا تمارس وبن دو خور را بادام
والتفرقة الصاد مقام بالزاء قوزقام کتب و در بها قلم قرص لها یقال بنی شو را و دیگر است و دهی منها اعلم
فصل الکاف کبص پیر کصیص لرزه و پیچیدن بر خود کیصیصة رسن دام آهو
ضمیمه کاصه رام کرد آهو و چیره شد بر عع بفتحهما و کاص الشی اکلا و اکثر من اکله
بفتحهما و کباصة کباص بر الشراب علی او الشرب و علی الاکل صبور بالضم کبیصة گوسفند کاص ترجم من اداو
کاص باشد تلخ چشم منابه آن دانه که است نباتی نعص باشد کار بر توانا آنکه چیز فروشد
والعصی البلی فدرسه الاثر انمحی اثریقال ناپدید شدن انحوص بفتحهما عع جست پا بر حیله وکمص باز بنده
ارس و احص کوا طلال و فدرسه درسه و هو محصا فکمصص تا بیمنا الکتاب لمحص و الارمی الارض فی منطیر انتظم
بعف باللبن الحامض یعلج ان اقط اکل لا یتمیص اذا قیت الطراز بیع کسر والاقط الهبیرة کاسپر لیبص
آن را کوفت کرصه و قد الاقط فیه تتخذ الذی الموضع والتمر الاقط یخلط ای یکرص ان
الکاص فی لغة خوردن العص الحمع الاکتراص و خوردن و دست تکریص
بالباء و بالنون والصواب او کباص بمعنی و وزن بر بالضم الکناص اصطو
ازچیز شدن دل و بد ماندن باز کیوص و کیسان کیص آنزا استهزار کیص
کلنا کیص ای عنده کصنا و اکثر منه کاص و وحده اکله طعامه کاص
فلان تعطیله رد و بحت و تجنب کصف رجله و رفتار کامل بخل بالفتح
مکیص باد خراللشی کیاص لکیا آنه و نفسه بغیر یسیم ولا وحده نزل وحده
فصل اللام التماص مضطرب و چاره کردن کسی را کاری

عسلته بالي ومنه يقال التصه والتجه الى ذلك الامر اي الجاه واضطره تلماص على فعال يعني على الكسر
يعني ورداهه واندر آويختن بچيزي يقال التصه اي نشب فيه وبسته شدن سوراخ يقال التصقت الاثر
اي انسد سهها لخيص تنگ لخص گوشت گرفتن بام چشم ع ک اف ۲ الخص نعت منه
ضرع لخص بكسر الخاء پستان بسيار گوشت كه شير از وي بدشواري بيرون آيد تلخيص پيدا كردن
لص بالفتح والضم دزد لصوص ج لصوصية باليا دزدي ونها دزدي التلصص دزد شدن ارض ملصة زمين
دزد ناك اللص مردوندانها وكتف سار با بهم نزديك ويقال فيه تلصص [illegible] استوار كردن مثل الترصيص
ملاوصة نگريستن در درخت كه چگونه بركند ورا الاصة گردانيدن بر چيزي كه ميخواهد وفي الحديث
هي الكلمة التي الاص عليها النبي صلى الله عليه وسلم عمه يعني اباطالب ضميمه لمص بفتحتين
يعني آرزمندي بخوردن و نوشش وتلمص فلان علينا تعسر لقص تنگ شد ع ک ا ف ۲
لقص نفسه غثت وخبثت اللقص گشتن تنگ و بسيار گوي جلد بدي كننده لقص جلده پوست آنرا سوخت
ع لفتحتها والتقمه گرفت آنرا الملقص [illegible] كننده كارهاي نازك لمص بالفتح فالوده يا چيزي است
ساية فالوده كه شيريني نداشته باشد و كودكان با دوشاب خورندش ولمص خورد آنرا اللمص الشئ
اخذه بطرف اصبعه فلطعه كالعسل وشبهه ولمص فلانا سكنجبيا ورالموص كصبور دروغگوي فريبنده خبل
والمص الشجر امكن ان يلمص لاص ميل كرد ع ف ا ك ۲ ولصته الي يقال ا
اذا از عنته او حركته انتفضه والصة عن كذا وكذا اراده عنه فصل الميم محص دويدن ا
ورباي زدن مذبوح وخالص كردن زر بگداز ع لفتحتما تمحيص آزمودن [illegible] محيص [illegible] استوار
خلقت مص مكيدن ع ک ا ف ۲ امتصاص كذلك تمصص يكبارگي مكيدن امصاص
مكانيدن ويقال يا ممصان ويا ممصانة در دشنام ورجل ممصان آنكه [illegible] را بايد از ناكسي مصمصة
مثل المضمضة الا ان هذا بطرف اللسان وذلك بالفم كله وبينهما كما بين قبصة وقبضة لغات ومصمصة الاناء
غسله ماصة بيمارئي كودك مصوص بالفتح والضم طعامي كه با مرغ چوزه و كبوتر بچه سازند مصاص [illegible] بالضم
خالص هر چيزي و نيابي ويقال فلان مصاص قومه وهم مصاص الاقوام يستوي فيه الواحد والجمع
فرس [illegible] مصاص اذا كان خالص [illegible] ذلك [illegible]
ع ک اف ۲ وفي الحديث [illegible] الى الله تعالى [illegible]

کذب علیک العسل ای علیک بسرعة المشی وهو من عسلان الذئب قال ابن درید ابل امغاص
بالعین المعجمة اذا کانت خیارا الا واحد لها من لفظها وقال ابن السکیت المغصة واحد المغص وهی خیار
الابل مغص بالتسکین گسستن روده وبالتحریک عند العامة یقال مغص الرجل مجهولا فهو ممغوص ملص
ایضا التمرید این چیزی از دست ع ک اف ه باب رشای ملص رسن دلو که لغزان باشد
املاص باد غام النون فی المیم رستن املاص بچه افگندن زن تملص رستن سیر امیلص بالکسر رفتن لیتفاق
موص شستن مواصة بالضم ای غسالة ضمیمه ماص بفتحتین شتران سپید وبهتر لغة
فی المعص النعص المحص الشیئ ونحوه باگشتان فشردن تمرص کصبور شتر ماده تیز رو ومرص سقت
تمرص القشر عن السلت طار عهص ثوبه تمهیصا بارچه راپاک وسفید کرد تمهص فی الماء درآب فرو رفت
وامهاصت الارض ذهب نبتها وورقها مهصا نعت منه فصل النون نحوص ماده
تیز ایستن نحص بالضم بن کوه وفی الحدیث یالیتنی غودرت مع اصحاب نحص الجبل وهم قتلی احد
تنحوص لاغر شدن از پیری ع ف اض ۲ عجوز ناخص نعت منه انتخاص لاغر ماندن گو
نشوص پیدا شدن چیزی از جائی وبرکنده شدن از شهری ومسکن ناسازواری کردن
زن باشوی ناشص یعنی ناشز ع ف اض ۲ ک ۲ - انشاص برکندن از جای نشاص
بالفتح ابر برآمده نص تنگ راندن ورفتن شتر وبرداشتن ومنه منصة العروس ونص بارکی کرد
در پرسیدن تا غایت آنرا بدانی وبرداشتن حدیث وخبر بکسی صلته بالی یقال نصصت الحدیث
الی فلان ای رفعته الیه ع ف اض ۲ نهایت هر چیزی وفی حدیث علی رضی اللہ تعالی
اذا بلغ النساء نص الحقاق یعنی منتهی بلوغ العقل تنصنصة زانو در زمین استوار کردن شتر تا برخیزد وبا بار
جنبانیدن چیزی وفی الحدیث ان ابا بکر دخل علی عمر رضی اللہ تعالی عنهما وهو ینصنص لسانه ویقول ان
اوردنی الموارد قال ابو عبید هو بالصاد لا غیر والضاد المعجمة کذلک ولکن الصحیح فی الحدیث نافص
نام مردی نغص بالتحریک بمراد تمام نارسیدن وسیراب ناشدن شتر ک
ف ۲ تنغیص تیره گردانیدن عیش را تنغص لازم منه انقاص دفعه دفعه انداختن گو
انقاص بالضم نام آن علت که بسیار خندیدن یقال انفص بالضحک ای اکثر منه نفصة
خون نقص کم کردن نقصان کمی وکم شدن ع ف اض ۲ - انتقاص

کنند تا بیع لازم شود استناص صحانا خواستن مشتری در بها منقصة کمی نقیصة عیب یقال فلان ینتقص
فلانا ای یقع فیه ویثلبه نکوص سپس باز گشتن ع ف ض ک ۲ موی برچیدن تا
ذلن موی فرق و پیشانی جبینه نمص چیدن موی چیدن واون تنمص منماص موچنه نمص فی المبالغة نمص نهانی
آلتی که موی بدان چینند نمص بالکسر نوعی از نبات نبیص تهانی که بعد از خوردن بازرویند نکوص مناص
باز پس شدن و گریختن و خواستن باز کشیدن قوله تعالی ولات حین مناص ای لیس وقت تاخر و فرار
مناص ایضا گریزجای نوص ایضا گوریخر استناصة سپس ماندن و یقال ما به نویص ای قوة و حراک
ضمیمه نبص قدرت از ترد و تنگی بروید و گفتگو کردن ع ف ک ۲ و ما
یتکلم وما سمعت له نبیصة ای کلمة والنبیص کالصفیر شنقی الغلام اذا ادترقع بطائر بانشاه وقد نبص
ینبص ومنه انبصار القوس المصوتة ونبص الطائر والعصفور ینبص نبیصا صوتا ضعیفا ند ضصت
ینبیصة صما و چشم از کلان در بیرون روشد وقریب بود که از چشم بیرون که در بسته وانه چشم خواهد برآید
منداص بالکسر زن لا غرسی زن شده بدانان وسفله و سبک و مرد بکه پیوسته برکروهی پیش آید
و بتیزکه بد الکار ند آغاز او بدی را ظاهر کند و ندصت البثرة کفرح خرجت مخرج ما فیها ندص فرد دص بر
ع ف اض ۲ وندص الشیء من الشیء انحرق وانه ص حقه منه واستند صه استخرجه نغص
الجرادالارض بخ نبات زمین را خوردع لغتها و هو من ناعصتی ای من ناصرتی واسیدین ما
شاعر نصر الی قدیم مشتق من النعص محرکة و هو التمایل نواعص موضعی وانتغص غضب و حرد و انتغش
بعد سقوط نغیص خبیص سست واسم جنس خارنشیت فصل الواو و بیص
زمین و پیدا شدن نبات و در خشیدن آتش و بیص چشم کشادن سگ بچه را نه لوالصة سبع لیس
وی استوار دارنده است هر چه را التیقود والبصة نام مردی وحصة سرما بالحاء غیر المعجمة وصل
وصواص سوراخ پرده بمقدار چشم که بنگرد از وی وصواص روی بند خرد وصاد صن جمع و سنگهاد
زمین توصیص روی بند بستن زن چنانکه جز چشم وی نتوان دید وقص گردن شکستن ع
ف اک ۲ موقوص نعت مفعول یقال وقصت به راحلته و هو کقولک خذ الخطام وخذ با
وتقص الفرس الاكام ای تدقها وقص بالتحریک کوتاهی کردن و کوتاه شدن آن ع ک
ف ۲ اوقص نعت منه و چوب ریزه های شکسته و مال اعترولی بر انصاب که از دان ار زکاة

واجب شود و قاص رج مشق بالنون مثله و بعضهم یستعمل الوقص فی البقر والشق فی الابل و هما جمیعا
مابین الفر لیقیتین ایقاص کوتاه گردانیدن گردن را توقیص سپر هم ریزه بر آتش انداختن و
جهان ره رفتن اسپ نیال مرفلان تیر توقص به فرسه اذا نزا نزو والتقارب الخطو و اقتصه منزلی الحسب
ور ایکه در شکستن چیزی سست و سخت سپردن رجل موهوص الخلق گوئی استخوانهاش در کشیده
آمده است و موهص الخلق مثله و فی الحدیث ان آدم حین اهبط من الجنة وهصه الله کانه رمی به و غمزه
الی الارض ضمیم واص به الارض بر زمین زد آن را فصل الخاء ۲
و کیسه کرده وما ادری ای الوخصیه هو ای ای الناس و توخصوا تجمعوا و تزاحموا علی الماء وخوص جنبش
داد خص الراکب فی السراب جعل یرفعه مرة و یخفضه اخری و اوخص الی العلیة ای اقل منها و دص
الیه بکلام یدس و دصا القاه الیه کلاما لم یستتمه و لبیس بالمعالی ورصت الدرجة استوار کوبیدا و به
دور صت و صنعت البیض بهرة و امرأة مبراص تیره و قرنهاء حالت ذکر در شتیه بورها
حمار مقور را نیز وامدی و بالضاد فصل الهاء هبص شاد مانی نمودن ش ک ۲
ف هیص بکسر الوسط کفت منه هنص در رشد ماندن چیزی هیص مصغرا پدر الطهی از قریش
ضمیم هرص بفتحتین گرم و گرخشک سر یزن و تفرص گفرج و هرص شهر بها اشتعل بدنه
حسفا و هنده بالهنا و رتبه یازی بین سر لصمان بالکسر کرمی است که سر فرزنا مید دا شود بر کشفر
آن هلنقص گفتند کوتاه هیص کمه خورد آنرا هیص فلانا انداخت او را و بر و سوار شد
انقصه مثله رجل موهوص الفرا مفغو مهیص بالکسر سست و خار ناکاره و گفتند کلان شکم
هیصه مهان خند نده مهیص سختی کردن بچیزی و کوفتن و اهیص من الطیهال بنجال برنده و ماض بنجال
انداخت مصانص حا باتی بنجال مهیص کمفعد یکی فصل الیاء تصص الجرو ای
فقح یعنی چشم باز کرد سگ بچه و هی لغة فی تجصص لان بعض العرب یجعل الجیم یا و یقول للشجرة
شیره و للجهات شجیبات ضمیم نیص خارش و تقلوب النیص او احسیما تصحیف
سر صایی بفتحتین و کسر الصاد و الیاء و شد هما پیرایه است بعراق به نسبت باشد از بال شتر کلاه

باب الضاد فصل الالف

انیض بالضم روزگار آباض رگ البض بالضم بستن سر دست شتر با زنی فصل الف ۲

اباض بالکسر رسن که بدان سر دست شتر با بازو بندند ماْبض شکم زانو ماْبض ج مآبض تأبض بسته شدن
و بستن شتر را لازم متعد و درکشیده شدن عرق النسا اباضیة گروهی از خوارج اباض بالضم نام
جائی ارض زمین و هی اسم جنس مؤنث لا واحد لها کان حق واحدها ان یقال ارضة
ولکنهم لم یقولوا و الجمع ارضات لانهم یجمعون المؤنث التی لیست فیها ها التأنیث بالالف والتاء
کقولهم عرسات ثم قالوا ارضون فجمعوا بالواو والنون والمؤنث لا یجمع کذلک الا ان یکون منقوصا کثبة وظبة
ولکنهم جعلوا الواو والنون عوضا من حذفهم الالف والتاء و ترکوا فتحة الراء علی حالها وربما سکنت وقد تجمع
علی اروض و زعم ابو الخطاب انهم یقولون ارض و آراض کما قالوا اهل و آهال والاراضی ایضا علی
غیر قیاس کانهم جمعوا ارضا و کل ما سفل فهو ارض والارض النفضة والرعدة قال ابن عباس أزلزلت
الارض ام بی ارض ای رعدة و زکام و مرد و قوائم ستور و یقال لا ارض لک کما یقال لا ام لک
اراض بازکام گردانیدن مأروض مزکوم و ایضا الذی یتخبط من الجن و اهل الارض و هو الذی یحرک
رأسه و جسده علی غیر عمد ارض اریضة زمین پاکیزه و قد ارضت بالضم ای زکت تسمین مستارض و کذا
مستارضة بکسر الراء نهال که ریشه بر زمین رها کرده باشد و آنچه از بیخ درخت روید آنرا اکب گویند اراض
بالکسر بساط ستبر از پشم و صوف رجل اریض مرد متواضع با خیر شیء عریض اریض اتباع بعضهم یفرده
و یقول جدی اریض ای سمین ارضة کرمک چوب خوار ارض ایضا در افتادن آن کرمک بچوب
یقال ارضت الخشبة مجهولا فهی خشبة مأروضة ارض بالتحریک تباه شدن و ریم گرفتن جراحت
یقال ارضت القرحة تأرض ارضا مثل تعب یتعب تعبا تأرض بدر دمیدن گیاه و پیش آمدن
کسی را و تکیه کردن بر زمین اضاض بالکسر پناه اضّ مضطر کردن ع ف اض ۲ ک ۲
وصلته بالی ایتضاض مضطر شدن مؤتض مضطر انیض گوشت نیم پخته و متغیر شدن آن
ع ف اک ۲ ایناض نیم جوش کردن گوشت را اناض بالکسر خرمای
نیم رسیده اناضة رسیدن و پختن خرما ایض بازگشتن بوطن و اهل خود ع ف اک ۱
وصلته بالی ایضا نیز ضمیمه المضّ از سرزنش باک نداشت و قصد آن کرد و بیش
جائی گرفت و خلاف اراده خود بر زبان آورد ع ف اک ۲ فصل الباء
برض بالفتح براض بالضم اندک براض بالکسر و برُوض و ابراض ج برض

ارتفاع ... ع ف اض ۲ بر عرض الفصا اندک دادن ع ف اض ن ک ۲ - مارض
اول گیاه که رویید از زمین اعراض رو با بیدن ... نبات ... بسیار گیاه ... اندک ... بسیار
و ... اندک گرفتن ... چیزی ... بشد ... اتدم ... از ... دوانیدن ... کردن ...
ع ف ا ن ک ۲ ... تنک پوست داکنده گوشت ... شدن ... شدن ...
ع ف ا ن ک ۲ ... اندک اندک رفتن آب بفیض آب اندک ...
و فی المثل ابیض ... ای ... یضرب للبخیل ... بهری ... بس ...
... بغض بالضم دشمنی ... با ... شدن ع ف بغضه
البغاض ... دشمن گردانیدن کسی ... یقال ... الیه ... بغضنا ... دشمناکی یقال
ما ابغضه ... شاذ لا القیاس علیه ... ضد التحابب دشمنی کردن باید یکدیگر ... از ...
بیاض سپیدی ... سپید کردن ابیضاض ... سپید شدن ... یقال ... الحراجی
استعاد ... ای ... الابیض ... واصله ... فاید ... کسر لتسلم
و یقال هذا اشد بیاضا من کذا و لا یقال ابیض منه واهل الکوفة ... لقول الراجز شعر جاریة
فی ... ابیض ... اخت بنی اباض قال المبرد لیس البیت الشاذ بحجة علی الاصل ...
و ... الآخر شعر اذا الرجال ... و ... اکلهم + فانت ابیضهم سربال طباخ + فقال ان لا یکون
افعل الذی ... من المفاضلة وانما هو بمنزلة قولک هو احسنهم وجها واکرمهم اباً ... اباً و
قال فانت ابیضهم ... اضافه انتصب ما بعده علی التمییز ... سپیدی ... کردن باهم یقال باهم
فیاضه ... ای فاقه فی البیاض و الانثی بیضاء ابیض مرد سپید ... بیض ج البیضان من الناس
خلاف السودان ابیضان شیر و آب ... رگ پستان ... بیضه خود و تخم مرغ بیض ج والبضا ...
... اسپ و ... آن ... نهادن مرغ دجاجة بائض ... سخت شدن کرا ع ف ا
ن ک ۲ - ابیاض خود پوشیدن بیضه ... خصیه و میان سرای ... جای قوم ... شهر و منه
بیضة البلد ... اذا ... فی الامور و ذم اذا وصف بالذل ... الناصر و بیضة البلد ... تخم شتر
مرغ ... فی المثل هو اذل من بیضة البلد ای بیضة النعام التی ... دجاجة ... باکیان بسیار ...
بیض ... ج ... کذلک ... ابن بیض نام مردی قال الاصمعی هو رجل کان فی الزمن الاول

معصر ناقة علی ... ما الطریق ومنع الناس من سلوکها ... بکسر الباء ... جاکجان والتشاد ...
مقنع اید بقیة بکسر الباء نام شهری ضمیمه ابض جاگرفتن و پائیدن و بس از بسیج خوش شدن چیزی
بهضنی الامر ... گرانبار کرد مرا بالطاء اکثر ضمیمه فصـــل التاء تریاض
بالکسر نام شهری فصـــل الجیم جرض بالتحریک خدوی ناستانا و فرو خوردن خدوع
ف ا ک ۲ یقال جرض بریقه وجرض بالکسر ایضا ... و ... است ...
وفی المثل حال الجریض دون القریض اجراض گلو درچسانیدن خدو و آب کسی را ... بالباء یقال
احرضه برایقه ... جراض بالکسر ضخم بزرگ تنگم قال الاصمعی قلت لاعرابی ما الجرواض قال الذی
البطنه کالجیاض جرائض جرئض کذلک اجهاض بچه افگندن ناقه مجهض لغت منه جهاض کذلک
بالمبالغة جهیض مجهض بچه افتاده جهض چیره شدن چیره شدن برکسی برای تخلیص دیگری در ربانیدن صید
از چنگال باز و صیاد ع بفتحهما اجهاض ربانیدن و شتابانیدن جاهض تیز و سبک جهوضة جاهضة
تیزی جحض برگشتن از چیزی سعد بعض ع ف ا ک ۲ جحیض نوعی از رفتار مثال
ضمیمه جرافض کمالابط گران وناگوار بروزن و معنی جرافض جحض رفتار جحیض
کرد وجحض علیه بالسیف بتیغ حمله کرد ... مثله تجفیض ایضا سخت ودیدن جلاهض بروزن
و معنی جرافض جلاهض بروزن و معنی جرافض فصـــل الحاء حبض بالتحریک
جنبیدن و آواز زه کمان و افتادن تیر پیش انداز نده و کم شدن آب چاه و باطل شدن حق کسی
یقال ما حبض ولا نبض ای ما حرک احباض باطل کردن حق کسی پاک کاویدن چاه که دزد
هیچ آب نماند و ناگذرانیدن تیر از نشانه محبض بالکسر کمان نداف حابض ج ... که عسل
بیرون کنند حرض بیماری سدات و بیماری قال ابو عبید آنکه از عشق واندوه گداخته باشد
محرض دائمه وجمه سواء ع ک ا ف ۲ احراض گداخته ان عشق کسی را و پیرو فرزند
ناخلف شدن یقال احرض الرجل اذا ولد له ولد سوء تحریض بر آغالانیدن و کرم کردن کسی را چیزی
... حرض بضمتین و بسکون الوسط اشنان حرضة بالکسر اشنان دان محراض اشنان
سوزنده جهت شخار ... آنکه ... حرضة آنکه در قمار داد و ... احراض حرضان ضیفان که ...
... احرض بالکسر ... حضض ... بر انگیختن بر جنگ تحضیض بر آغالانیدن حضیضی اسم فیه

متحاص برانگیخته شدن گروهی تحاضته یکدیگر را برانگیختن بر چیزی حضحض جنبانیدن زمین یا در دامن کوه
حضنی بالضم سنگ که در دامن کوه افتاده باشد و هو منسوب کالدهری والسهلی حفض بالتحریک و تفتح ۲
داروی تلخ که آنرا عوام حضل گویند حفض بالتحریک قماش خانه و شتری که قماش خانه برو
بار کنند احفاض ج حفض خم دادن چوب را و انداختن از دست تخفیض برافگندن تخم را و انداختن از
حموضة ترشی و ترش مزه شدن مع لضمها حمض کذلک و فلان حامض الرئتین ای مر النفس
حمض الجنس تلخ و شور مزه باشد از نبات خلة بالخاء المعجمة ضده تقول العرب الخلة خبز الابل والحمض
فاکهتها حموض ج و منه قولهم للرجل اذا جاء متهددا انت محتمض تحمض حمضة آرزو و آمدن بچیزی و فی حدیث
الزهری الاذن مجاجة وللنفس حمضة حموض شور گیاه خوردن شتر مع ف احمض ۲ عند الاصمعی
احماض حمض ناک شدن زمین و شور و ترش شدن و خورانیدن ستور را و مزاح کردن تحمیض اندک
کردن چیزی ابل حامضة و حوامض شتران شور گیاه خورنده و ابل حمیضة شتران باشنده در حمض
محمض بالفتح موضعی که در وی شور خورد ستور سنو حمضه مطلبی از بنی کنانه حماض گیاهی است که گل سرخ
دارد حوض هم احواض احیاض ج و حوض ساختن مع ف احض ۲ استحواض گرد آمدن
آب محوض بالتشدید مغاکی گرد آر کرد درخت و منه قولهم انا احوض حول ذلک الامر ای ادور
حوله حوضی نام جای حیض محیض بی نمازی شدن زن مع ف اک ۲
حائض نعت منه حائضة ایضا حیض ع ای الفض ج حیضة یکبار حیضة بالکسر اسم فیه حیض ج حیضة ایضا
لته حیض محیضة کذلک حائض ج استحاضة خون که از ایام عادت فزون باشد و آمدن آن
یقال منه استحیضت المرأة مجهولا فهی مستحاضة تحیض باز ماندن از نماز در ایام حیض و فی الحدیث تحیضی
فی علم الله ستا او سبعا و یقال حاضت السمرة حیضا شجرة تسیل منها شئ کالدم حرفضة بالکسر شتر یاده بهتر و ابل حرافض شتر های لاغر و بار یک کمر و رام لا واحد لها خضر
کسفر جل جبل من السراة یشق تهامة فصل الخاء خضخضة جنبانیدن آب
تخضخض لازم منه خضاض بالفتح اندک پیرایه یقال ما علیها خضاض ای شئ من الحلی رجل
خضاض خضاضة مرد گول خضاض بالفتح والکسر مداد و نقش خضخض مهره و شبه سپید مکانی
خضا خفض جای بسیار آب و درخت خضخاض نوعی از قطران که شتر را اللد خضخض بیماری

عیش خافض نعمت منه وهم فی خفض من العیش ای رفاهیة وسعة یقال بینی وبینه لیلة خافضة ای
هینة السیر ختنه کردن دختر اختفاض خویشتن را فروتن کردن زن خافضة ختان کننده وفی پست شدن
آواز و آسان کردن کار صلة لعلی و جر کردن اعراب را در کلمه مع ف ا ک ۳ انخفاض
انحطاط خوض به آب و بسخن در آمدن و بکاری در شدن و جنبانیدن شمشیر در جایی که زده باشد
یقال خاضه بالسیف ای حرک سیفه فی المضروب و شراب آمیختن مع ف ا ک ض ۲ و خوض
فی دمه شدد للمبالغة مخاضة جائی در شدن و آب که از وی پیاده و سوار تواند گذشت مخاض مخاوض
جمع آخاضه با آب در آوردن ستور را مخوض کبچه یا چیزی که شراب را بدان زنند تا آمیزد تخاوض بسخن
پیوستن گروهی باهم ضمیمه خریضة کسفینة دختر کم عمر خوبصورت سفید فام نازک اندام
عن اللیث ولعل الصواب بالصاد فصل الدال دحض بالتحریک لغزیدن
پای و در گشتن آفتاب یقال دحضت الشمس عن کبد السماء مع بفتحهما دحوض باطل شدن
حجت ادحاض متعد منه ولغزانیدن مکان دحض بالتحریک و سکون ۲ جایی لغزان دحرض بالضم
نام جایی دحرضان وشیع ودحرض وجاران ثنیا بلفظ احدهما کالقمرین ضمیمه داحض
بفتحتین فربهی و پری گوشت وانکه در جلد نقصانی نداشته باشد دخض بالفتح پلیدی
کودک و پلیدی انداختن آنها مع بفتحهما دض خدمت نگهبانی کردن دهض پاره کردن و شکستن
مع ف ا ک ۲ ادهضت الناقة اجهضت مشیة دیضی رفتار با تبختر
فصل الراء ربض بالتحریک رسن پالان و ربوده و دیوار گرد شهر و خوابگاه
گوسپند و ربض الرجل امرأته وکل ما یاوی الیه من بیت ونحوه و قوت که بسنده و بسنده باشد
وفی المثل منک ربضک وان کان سمارا ای منک اهلک وخدمک ومن تاوی الیه وان کانوا
مقصرین وهذا کقولهم انفک منک وان کان اجدع ربض بالضم میانه چیزی ربض بالضم میانه
چیزی ربض بفتحتین کرانهای چیز ربوض بزانو در آمدن گوسپند و گاو و اسپ و سگ و مثل مبرک الابل
وجثوم الطیر و باز ماندن چهارپا از گشتن مع ف ا ک ۲ ارباض خوابانیدن ستور و سخت
شدن گرمای آفتاب و مرابض الغنم کمعاطن الابل واحدها مربض مثال مجلس ربیض گوسپندان
با شبانان گرد آورده با شبانان شجرة ربوض بالفتح درخت بزرگ درشت و سلسلة ربوض ای

ویقال فلان القوم رالبضة یعنی انداخته وی با چشم گرده وی نخیز یعنی در حال بمیرد واین لفظ در
خشم کردگی بیشتر مستعمل است رُبضه بقیه مرد زبون وحقیر والرابضة بقیة حملة الحجة لا تخلو منه الارض
وہو فی الحدیث رحض شستن وجامه وجز آن ع ف بفتحهما ثوب رحیض مرحوض نعت منه مِرحاض
بالکسر جامه کوب وجای دست وروی شستن رُحضاء بالضم والمد عرق که در تب آید
مرحوض تب کرده رض کوفتن وریزه کردن ع ف اض ۲ وچیزها که بکوبند وتر نهند
رضیض مرضوض چوب کوفته رضراض سنگ ریزه که زیر پای کوفته شود وزمین کوفته شده بسنگها
رضاض بالضم ریزه های چیزی وکل شیء کسرته فقد رضرضته والحجارة ترضرض علی وجه الارض ای
تکسر امرأة رضراضة زن بسیار گوشت رجل رضراض وبعیر رضراض کذلک ابل رضاض شیرا
بچه آگذاشته ارضاض بریده شدن شیر وآهسته گران شدن مُرِضَّة شیر بریده زرد آب جدا شده
از وی رفض بالتحریک والتسکین ماندن چیزی را وبچه آگذاشتن ستور ع ف اض ۲
ن ۲ رفیض مرفوض ای متروک روافض گروهی که رهبر خود را ماندند وبازگشتند از وی
وجماعتی از شیعیان قال الاصمعی سموا بذلک لترکهم زید بن علی بن الحسین رضی الله تعالی عنهم رفض
بچرا شدن ستور با راعی ابل رافضة ورفض بالفتح والتحریک نعت منه ارفاض ج نعام رفض بالتحریک
ای فرق ویقال فی القربة رفض من ماء ای قلیل رُفاض الحطب بالضم هیزم ریزه رفوض الناس
فرقهم رفوض الارض ما ترک بعد أن کان حمی رُفوض من کلاء ای متفرق بعید بعضه من بعض
رجل قبضة رفضة بالضم فیهما آنکه چیزی را بگیرد وهی ماند ویقال راع قبضة رفضة آنکه گرد می آرد
ستور را وباز پریشان میگذارد وترفیض باقی گذاشتن آب در مشک ارفضاض پرشاشیده
شدن سرشک وهرچه پاشیده وپریشان شود آنرا مرفض گویند مرافض الوادی جایهای
پریشان شدن سیل در وی رفاض راههای پریشان ترفاضة مشتد قوتیکه رفوض زمین را
بچرا اند رکض پای جنبانیدن ع ف اض ۲ واسپ تاختن ومنه قوله تعالی ارکض
برجلک وفی الحدیث هی رکضة من الشیطان ای دفعة منه ویقال رکض الطائر اذا حرک جناحیه
فی الطیران ورکضه البعیر اذا ضربه برجله ولا یقال ارتکاض بزرگ شدن بچه در شکم مادر یان
رنگید تن آن ارتکاض [illegible] والتیه [illegible] اسپ کردن کسی درکاری مرکضه اسپ دوانیدن

پای بلند کردن تراکض دوانیدن اسبان الی چیزی صلته بالی یقال تراکضوا الیه خیلهم مرکضان قوائم الفرس
و دو بازوی کمان قوس رکوض ای سریعة السهم مرکض الماء مجمعه رمض بالتحریک سخت تافتن
گرمای آفتاب بر ریگ و جز آن و سوختن قدمها از گرمی آن و چریدن گوسپند و سوختن درون دل از تاب
شدن وی از آن ع س ک ف ۲ - ارض رمضاء زمین تفسیده و فی الحدیث صلوة الاوابین
اذا رمضت الفصال من الضحی ای اذا وجد الفصیل حر الشمس من الرمضاء یعنی صلوة الضحی آنگاه
الساعة ارماض سوزانیدن ریگ و زمین پای را ترمض صید کردن وقت گرمگاه رمض بالتسکین با
پختن گوسپند را اشکم کفانیده در مغاکی پر سنگریزهای تفسیده و آن نوعی از بریانی است ع ف ا
ک ۲ مرمض جای آن مروض گوشت بر آن شکل پخته شفرة رمیض و نصل رمیض تیر و هر چه
تیز باشد آنرا رمیض خوانند عن ابن السکیت یقال رمضته ارمضه بالضم والکسر اذا جعلته بین
حجرین املسین ثم دققته لیرق ارتماض اندوهگین شدن بجهت کسی صلته باللام یقال ارتمضت
ای حرقت له و تباه شدن جگر و دل تافته کردن کسی را رمضان ج رمضانات ارمضاء ج
یقال انهم لما نقلوا اسماء الشهور عن اللغة القدیمة سموها بالازمنة التی وقعت فیها فوافق هذا الشهر ایام
رمض الحر فسمی بذلک روضة مرغزار روض ریاض ج روض هم شاک آب در وقتی آن
مقدار که تا حوض را فرا گیرد ریاض ج ریاضة رام کردن و ریاضت دادن ع ص ف ا
ض ۲ ناقة مروضة فرس مروض رام کرده ارتیاض رام شدن تروض ریاضت دادن بمبالغه و
کردن زمین را قوم رواض و راضة جمع رائض ناقة ریض نخست در ریاضت آمده ناقة عروض
و عسیر و قضیب کلها بمعنی و یستوی فیه المذکر والمؤنث وکذلک غلام ریض واصله ریوض قلبت الواو
یاء و ادغمت اراضة مرغزار ناک شدن جای و سیراب شدن وادی و حوض استراضة سیراب جای
و فراخ و خوش شدن آن مراوضة نرمی کردن با یکدیگر در کاری تا آورد و کار کشد صلته بعلی یقال
فلان یراوضه علیه فصل الشین جمل شرواض بالکسر ای ضخم شراوض
ج ضخیم جمل شرناض شتر نرمک دراز گردن ثم ضاض بکسرتین درختی
در جزیره فصل الضاد ضوضا مقصورة آواز یا آواز مردم لغة فی المهموز
رجل مضوضی مرد بانگ زن فصل العین عرض پهنا متاع درخت و هر چیز

جنبه زر وسیم باشد عرض بحج وردی کوه وسپیده به جیش العظیم ویقال ماهو الا عرض من الاعراض
وابر گرد واگرد افق وملخ بسیار وپیدا شدن صلته باللام وپیدا کردن صلته بعلی وباللام ایضا یقال
عرض له ای ظهر وعرض علیه الشیء وعرض له الشیء ای اظهره وابرزه الیه ومنه قوله تعالی وعرضنا
جهنم یومئذ للکافرین عرضا قال الفراء ای ابرزناها حتی نظر الیها الکفار وپیش آمدن یقال عرض
الغول وعرض لی فلان فما عرضت له عرف الک ۲ وبالعکس لغتان جیدتان ویقال ما تعرض
لفلان قال یعقوب ولا تقل ما تعرض لک فلان بالتشدید ودر عوض حق کسی چیزی دادن
یقال عرضت له ثوبا مکان حقه ورسیدن آفتی بستور یقال عرضت الناقة ای اصابها آفة
وعرضه کردن چیزی را بر کسی بفروختن ویقال فی المثل عرض سابری وهو ثوب جید یشتری
باول عرض ولا یبالغ فیه وپیش داشتن نامه ونبشته وعرضه داشتن سخن وجز آن وعرض دادن
لشکر را یقال عرضت الجند عرض العین اذا امررتهم علیک ونظرت ما حالهم عارض الجند سالار
لشکر وپیش آمدن ناخوشی وتب ویقال عرضه عارض من الحمی وعرضتهم علی السیف قتلا وبر پهنا نهادن
یقال عرض العود علی الاناء والسیف علی فخذه یعرضه بالضم والکسر علی اللغتین نهره وحکاها ابو زید
وبمکه ومدینه رفتن یقال عرض الرجل اذا اتی العروض وهی مکة والمدینة وما حولها قال الشاعر شعر فیا راکبا
اما عرضت فبلغن ندامای من نجران ان لا تلاقیا قال ابو عبیدة اراد فیا راکباه للندبة فحذف الهاء کقوله تعالی
یا اسفی علی یوسف ولا یجوز یا راکبا بالتنوین لانه قصد بالنداء راکبا بعینه وانما جاز ان تقول یا رجلا اذا لم
ترد رجلا بعینه واردت واحدا ممن له هذا الاسم فان نادیت رجلا بعینه قلت یا رجل کما تقول یا زید لانه
یتعرف بحرف النداء والقصد وایضا آشکار کردن بر سر رسیدن سخن معرض بالکسر جامه که بروی عروس
را بدان بنمایند معراض تیر بی پر وآنرا گرز خوانند عرض بالکسر وفتح الراء عراضة بالفتح پهنا در شدن
عکس طول یقال عرض الشیء یعرض عرضا مثال صغر یصغر صغرا فهو عریض عراض بالضم لغت منه
وفلان عریض البطان یعنی توانگر عریض ایضا بزغاله یک ساله بجهت کشتی در بانگ وحرکت آمده
عرضان بالضم والکسر جمع عرض بالتحریک بیماری وگزنده وهرچه قائم بچیزی دیگر باشد اعراض جمع وما
دنیا یقال الدنیا عرض حاضر یاکل منها البر والفاجر ودست یقال قد فاته العرض ویقال اصابه سهم عرض
علی الاضافة وتیر عرض تیر ناشناخته که بکسی اتفاقا رسد وهی آمده یقال فلقیتها عرضا یعنی بی قصد

پہنا ازعشق او ویرا آنچه بسته شدم اعراض روی گردانیدن از چیزی و پیدا و دراز رفتن و پہنا بر کردن و خشمی کردن
بر فلان را آنچه پدید از وی پیدا ساختن زن و پیدا شدن یقال عرضت الشیء فاعرض ای اظهرته فظهر
کما یقال کببته فاکب وهو من النوادر دوست داشتن نیکوئی و راست ایستادن آهو و شکاری
بتیر انداختن و یقال لما عرض لک حیث شئت ای ضع رحلک حیث شئت ولا تبال
شیئا لقد امکنک ذلک واعرض لک فلان معرضا ای امکنک من عرضه ولم یقل ما یکون من التعرض اعتراض
بر پہنا ایستادن چیزی و حائل شدن پیش چیزی و سرکشی کردن اسپ بوقت کشیدن و دیر
نوین سوار شدن ستور اهل کسی را بقصد وی یقال اعترض له بسهم ای اقبل به قبله فرماه و قتله و عرض
دادن لشکریان خود را یقال عرض العارض الجند واعترضهم واعترضت علی الدابة اذا کنت وقت العرض
راکبا و از میانها ماه آغاز کردن کاری را بغلبت تعجب کردن در کسی تعارض عوارض درست شدن
از کسی در گذشتن و مکافات کردن بدانچه دیگری کند و مقابله کردن کتاب با کتاب دیگر اعتراضا
در نواحی شدن و پیش آمدن و کسی در راه و پیش آوردن ناقه را بجهت کشتن یقال ضرب الفحل
الناقة عراضا اذا ضربها بالکسر وانخ بر پہنا ... ستور یقال بعیر عوارض ای بارض الشیء والستور
ناقة عرضنة بکسر العین وفتح الراء مع النون الزائدة مشیتها براه روند یکسو و یقال مشی العرضنی
اذا مشی مشیة فی شق فیها ابی من نشاطه ونظرت الیه عرضنة والعرضنی ای نگریستن بدنبال چشم و یقال
فی تصغیر العرضنی عریضن تثبت النون لانها ملحقة وتحذف الیاء لانها غیر ملحقة عارض ابر پراکنده در افق
ومنه قوله تعالی هذا عارض ممطرنا ای ممطر لنا لانه معرفة لا یجوز ان یکون صفة العارض وهو نکرة والعرب
انما تفعل مثل هذا فی اسماء المشتقة من الافعال دون غیرها ولا یجوز ان تقول هذا رجل غلامنا وقال
اعرابی بعد الفطر رب صائمه لن یصومه وقائمه لن یقومه فجعله نعتا للنکرة واضافه الی المعرفة وکرانه
مردم یقال فلان خفیف العارضین سبک موی وردی وامرأة نقیة العارض ای نقیة عرض الفم
وهی ما بعد الثنایا من الاسنان وکوه ومیغ بسیار وعطا عارضة حاجت عوارض سچ و بالا روشنی بام
و رده وطبقه عوارض سچ و ناقه که ادرا آفتی رسیده باشد بسبب آن ادرا بکشند یقولون بنو فلان
لا یاکلون الا العوارض ای لا ینحرون الابل الا من داء یصیبها یعیبهم بذلک ویقال فی الهم
هذا ام عارضة فالعبیط الذی ینحر من غیر علة عوارض بالضم کری وردیا ... که گویند ... استخوان است

تعریض خلاف تصریح یعنی بکنایت سخن گفتن متعدد بالباء واللام یقال عرّضت لفلان اذا قلت
قولا وانت تعنیه ومنه المعاریض فی الکلام وهی التوریة بالشیء عن الشیء وفی المثل ان فی المعاریض
لمندوحة عن الکذب ای وسعة و پیش آوردن کسی را بکاری یقال عرّض فلان فلانا لکذا فتعرّض هو له
و هو رجل عِرِّیض ای یتعرّض للناس بالشر وعرّض الکاتب اذا کتب مثبّجا ولم یبیّن ولحم معرّض گوشت
نیم جوش و بالصاد غیر المعجمة کذلک و پهناور کردن چیزی را عُراضة بالضم راه آورد از طعام وغیره آنچه
عُراض پهناور کالکبار الکبیر قوس عُراضة ای عریضة مُعرّض چار پایان تعرّض پیش آمدن کسی را
و گشتن و چپ و راست رفتن ستور بر کوه از دشواری عَروض ناقه که ریاضت نیافته باشد و جزو
اخیر مصراع اول از شعر اعاریض ج و هو جمع علی غیر قیاس کانه جمع اعریض اعارض کذلک و میزان شعر
و اول مجتث است و راه در کوه و نام مکه و مدینه و نواحی آن و شترکه خار خورد از بی علفی و معنی سخن یقال
عرفت ذلک فی عروض کلامه ای فی فحواه و معناه و کرانه چیزی و حالی که پیش آید کسی را و حاجت عُرض بالضم
کرانه و سوی یقال نظر الیه بعُرض وجهه ای بصفح وجهه فلان فی عُرض الناس ای فیما بینهم و هو من عُرض الناس
ای من العامة و فلانة عُرضة للزوج و ناقة عرضة للحجارة ای قویة علیها و فلان عُرضة اسفار ای قوی علیه
و عُرضة هذا البعیر السفر والحجر ای همّه و فلان عُرضة ذلک و عرضة لذلک ای مقرن له و قوی علیه عُرضة
ما یعرض یقال عرضتی لفاوک و هو عرضة للناس ای لایزالون یقعون فیه و جعلته عُرضة لکذا ای
نصبته له و قوله تعالی ولا تجعلوا الله عُرضة لایمانکم ای نصبا و یقال هو له عُرضة ای قرن له و له عُرضة یصرع
بها الناس ای حیلة فی المصارعة و یقال خرجوا یضربون عن عُرض لغنم و لغنمین ای عن شق و ناحیة
کیف ما اتفق و یقال اضرب به عُرض الحائط یعنی بر پهنای دیوار بعیر عُرضی و ناقة عُرضیّة ای فیها صعوبة
استعراض عرضه کردن خواستن و یقال فلان یستعرض الناس ای یقتلهم و استعرضت اعطی من اقبل
و ادبر و استعرض العرب ای سل من شئت منهم عن کذا و کذا عِرض بالکسر بوی اندام خوش ناخوش
یقال فلان طیب العِرض و منتن العِرض و اندام مردم و فی الحدیث فی صفة اهل الجنة انما هو عرق یسیل
من اعراضهم ای اجسادهم و نفس یقال فلان نقی العرض ای بری من ان یشتم او یعاب و حسب مردم
و نام وادی بیمامه و هر وادی که در وی درخت باشد آنرا عرض خوانند اعراض المدینة و پهنای میان
سحابه و پس پشت گرد او را اک عِرْیاض ستبر دشت عِرْیَض مثال هزبر کذلک عَرَض جیفه

ونعلی الصیاقل البازیا تعرض آب با جزا او عض گزیدن عض ک ا ف ... و بالکسر
یقال عضضته وعضضت به وعضضت علیه صلته بالباء والیاء وبعلی وزیرک و داهی شدن ... عضاض
تعاض یکدیگر را گزیدن اعضاض گزانیدن وفی الحدیث فاعضوه بهن ابیه ولا تکنوا ... شدن وعارتاک
شدن زبان و دندان شتران خار خوار شدن عضیض ملازم شدن کسی را عض ک ب ا
ف ۲ ویقال ما لنا فی هذا الامر عض ای مستمسک ومانند آن معضوض ... عضاض بالفتح چیزی که گزیده
وخورده شود فرس عضوض گزنده عضاض بالکسر گزیدگی یقال برئت الیه من العضاض ...
ویقال عاض القوم العیش منذ العام فاشتد عضاضهم ای عیشهم ویقال فلان عضاض عیش
ای صبور علی الشدة بئر عضوض بعیدة القعر ضیقة یقال ما کانت البئر عضوضا ولقد اعضت وما کا
ن جرورا ولقد اجرت یعنی چاه مغاک نبود و شد زمن عضوض ای کلب تعضیض لب با گزیدن لب
از غضب تعضوض خرمای شیرین که بهجر منسوب است عض بالضم نوعی از علف ستور چون دانه خرما
کوفته و کنجاره و جز آن تقول منه اعض القوم اذا اکلت ابلهم العض بعیر عضاضی شتر علف خورده فرج
عض بالکسر مرد بسیار زیرک و درخت خار اعضاض ج ویقال فلان عض مال و عض سفر ای
درشنده و توانا بر سفر علق عض کلیدان که گشاده نشود بعیر عاض شتر که خار خورد و بنو فلان معضون ...
شتران عض خورنده عوض بالکسر وفتح ۲ م اعواض ج عوض مصدر منه ... ف ل
ص ۲ اعانه تعویض معاوضه عوض دادن معوضه چیزی عوضی اعتیاض تعوض عوض گرفتن استعاضه
عوض جستن عوض بضم الضاد وفتح بلا تنوین هرگز و هو فی تاکید النفی للمستقبل من الزمان کما ان قط لا نفی
من الزمان یقال عوض لا افارقک هرگز جدا نشوم از تو کما تقول قط ما فارقتک هرگز جدا نشدم و عوض
در ماضی و قط در مستقبل استعمال نکنند و یقال لا آتیک عوض العائضین مثل دهر الداهرین عوض الضم نام
صنمی ... [illegible] ... نوعی است خرد از خرما ... و مانند آنرا ... [illegible]
علوض شغال رجل علامض کعلابط مرد ثقیل و گران علامض راس القارورة ... [illegible]
استخرجها من الراس علامض الرجل علی المحبة ... [illegible] ... شیا ای ... [illegible]
غرض بالتحریک نشانه تیر و خواست وقصد یقال غرضت ... [illegible]
و تنگی کردن عک ا ف ۴ ... [illegible] ... و آرزومند شدن یقال ...

ای اشتقت الیه غرض بالتحریک و بفتح الراء تازه شدن چیزی عع بضمهما غریض تازه یقال لحم غریض و باد
غریض آب باران نو مثل آنکه گفته اند که غریض اغریض نو باوه و شگوفه و هر چه سپید و تازه باشد و یقال یعید
نار غضا ای تشبکه اغریضة بالفتح پیش بند شتر غروض بالضم و بضمتین ج و یقال للغرضة ایضا غرض بالضم و
ج و یقال للغرضة ایضا غرض و الجمع غروض و اغراض غرض مصدر منه عع ف اض ۲ و پر کردن
آب جامه را از آب و پر کردن آن و هو من الاضداد عع ک اف ۲ و آب جامه که درو
چیزی نکرده باشند و دروغ زدن و از شیر باز کردن بزغاله را پیش از وقت مغرض فرود سینه
تغریض سینه کردن خنور یقال غرض فی سقائک ای لا تملاه و هو تحیر لا الغرض ای لا تبرح غضض چشم فرو خوابانیدن
و فرو داشتن آواز متعدی عع ف اض ۲ قوله تعالی و اغضض من صوتک و جوانی و چیزی تازه
اغضاض الطرف اغماضه و غض الطرف احتمال المکروه غضاضة غضوضة تازگی و تازه شدن عع
ک اف ۲ و بفتحها غضیض تازه غضاضة نقصان شدن از قدر کسی صلته بمن عع ف ا
ض ۲ یقال غض منه ای وضع و نقص من قدره و یقال لیس علیک فی هذا الامر غضاضة ای ذلة
و منقصة تغضغض کم کردن آب تغضغض کم شدن غموض پست و مغاک شدن جای غموضة غماضة کذ
عع ف اض ۲ و بضمهما مکان غامض نعت منه غمض مثله غموض ج غمض سخت مغاک مغامض
ج کلام غامض سخن پوشیده و دور خلاف واضح غموضة مصدر منه عع بضمهما تغمیض دور و باریک
معنی کردن سخن را و چشم فرو خوابانیدن و آسان داشتن از کسی در بیع و شرا اصلته بعن و چشم
فرو خوابانیدن ستور تشنه وقت حمله کردن بر کسی که او را از آبخور براند اغماض چشم فرو خوابانیدن و
کردن در بیع و شرا قوله تعالی و لستم بآخذیه الا ان تغمضوا فیه انغماض فراز شدن چشم اغتماض غنودن
یقال ما اغتمضت عینای و لا اکتحلت غماضا و غماضا و غمضا و تغمیضا و تغماضا ای ما نمت تخیفه تعیب
و گناهی و خواری غیض کم شدن آب و همچنین فرو خوردن و فرو خورانیدن لازم و متعدی عع ف ا
ک ۲ قوله تعالی و غیض الماء و کم بهاشدن آرزوها انغیاض کم شدن و فرو خوردن آب اغاضة
کم کردن قوله تعالی و ما تغیض الارحام ای ما تنقص و یقال غاض الکرام و فاض اللئام ای هم قلوا و هو
کثروا و یقال اعطی غیضا من فیض ای قلیلا من کثیر غیضة بالفتح بیشه و جنگل غیاض اغیاض ج تغییض
کم کردن و باز داشتن اشک و در جنگل قرار گرفتن شیر ضمیمه التغییض ان یرید الا

بکاء ومنه الحدیث الحیا بالعین یعنی هنگام گریستن خواستن مردم اشک از چشم نیاید فصل الفاء

فرض

فرض فرموده خدای عز وجل ولازم از جز یا وسوفار کمان وجای زدن از آتش زنه وسیم وپیر تیر ...
مرسوم یقال ما اصبت منه فرضا ولا قرضا ومرسوم کردن وعطا دادن یقال فرضت له فی الدیوان وفریضه کرده
ورخنه کردن وبیبه گردن فروض پیر شدن گاو وجز آن ع ف ا ک ۲ فراضة کذلک ع ...
ومنه قوله تعالی لا فارض ولا بکر فرائض جمع فرض یعنی سوفار کمان وآتش زنه ودهانه جوی ویقال ما علیه فرض
ای شیء من لباس مفروض فریضه کرده شده وسوفار کرده ورخنه کرده شده از هر چیزی ومنه ...
قوله تعالی لاتخذن من عبادک نصیبا مفروضا ای مقتطعا محدودا مفرض بالکسر آهن که بوی رخنه کنند
... فریض تیر وکمان سوفار کرده فارض پیر وهرچه ضخم باشد یقال لحیة فارضة ای کثة
فلیمة فریضه فرموده خدای تعالی از نماز وروزه وزکوة مال وستور فرائض ج والفرائض علم قسمت میراث
وفی الحدیث افرضکم زید فارض فرضی عالم بعلم فرائض فرضه بالضم دهانه جوی وجای در آمدن کشتی ...
ودهان دوات وسوراخ باشه وما افتراض عطا دادن وسپید فریضه یعنی زکاة رسیدن مواشی در عدد

فضض

افتراض فریضه کردن فریضتان جذعه از گوسفند وحقه از شتر فضض شکستن چیزی چنانکه از هم جدا شود وشکستن
مهر نامه وفی الحدیث لایفضض الله فاک مفضة بالکسر کلوخ کوب فضاض بالضم فضض بفتحتین شکسته
وریزه وفی الحدیث انت فضض من لعنة الله یعنی ما انفض من نطفة الرجل وتردد فی صلبه الفضاض شکستن
فاقتضی یعنی تفضیض آب خورش هدوان افتضاض بآب روان رسیدن تفضض پراکنده شدن فضة
بالکسر سیم تفضیض سیم کوفت وسیم اندود کردن فضفضة فراخی جامه وزره وعیش یقال ثوب وعیش فضفاض

فوض

ودرع فضفاضة فوض تفویض باز گذاشتن کاری بکسی وزن دادن بی دستپیمان قوم فوضی برابر
که میان ایشان رئیس نباشد گرد هم استند فضا فوضا وقوم فوضی وقوم فوضی ای مختلط بعضهم ببعض ...
ویقال امرالهم فوضی بینهم ای هم شرکاء فیه وکذلک فیضوضی فیقصر ویمد تفاوض انبازی کردن شرکه

فیض

مفاوضة انبازی برابر برابری کردن در کار وسخن پیوسته باهم تفاوض القوم کذلک فیض ع دنیل ...
قال الاصمعی نهر البصرة وفاشش نشدن خبر بسیار شدن ولب بالب رفتن رود وفیضوضة کذلک ودر...
شدن اشک واشکار کردن راز ومستعملا به یقال فاض صدره بالسر ای بلج به ولبسیار شدن مردم
ناکس ومردن فیوض کذلک یقال فاض الرجل اذا مات وفاضت نفسه ای خرجت روحه

فیض الی جنبه و بعفر آن و الی زبید ما بالوادی القاقیم و انکره الاصمعی و ارض ذات فیوض اذا کانت فیها
میاه تفیض افاضه پر کردن ظرف یقال افاض اناءه ای ملأه حتی فاض و ریختن اشک و آب به جوی
ریختن یقال افاض الماء علی نفسه و بیکبار روان شدن مردم از عرفات بسوی منی در حج و منه قوله تعالی
فاذا افضتم من عرفات و افاض الناس ای دفعوا و کل دفعة افاضة و افاضوا فی الحدیث ای اندفعوا فیه
و افاض البعیر ای دفع جرته من کرشه فاخرجها و افاض بالقداح ای ضرب بها و درع مفاضة ای واسعة
و امرأة مفاضة اذا کانت ضخمة البطن استفاضة فاش شدن خبر و نحو آن حدیث مستفیض ای منتشر ولا تقل
مستفاض و قل مستفاض فیه و بعضهم یقول استفاضوه فهو مستفاض و استفاض الوادی شجرا ای اتسع و کثر شجره
مستفیض آب روان کردن خواهنده نهر فیاض جوی پر آب رجل فیاض جوانمرد و بسیار بخشنده
و فرس فیض اسب بسیار رو و قولهم اعطاه غیضا من فیض ای اعطاه قلیلا من کثیر ضمیمه
فضخه شکست آن را ع بفتحهما و اکثر ما یستعمل فی الشیء الرطب کالقثاء و البطیخ فضخه پاره کرد
و شکست آن را ع بفتحهما

فصل القاف

قبض گرفتن به پنجه ع ف ا ک ۲
و گرفتگی خلاف البسط و بشتاب رفتن مرغ و منه قوله تعالی اولم یروا الی الطیر فوقهم صافات و یقبضن
و بشتاب راندن یقال هذا حاد قابض و قباض و قباضة ای سریع السوق و فرس قبیض الشد ای سریع
نقل القوائم و یقال صار الشیء فی قبضتک و فی قبضتک ای فی ملکک و قبض مال فلان
فی القبض بالتحریک و هو ما قبض من اموال الناس و قبض فلان مجهولا ای مات فهو مقبوض قبضه بالضم
یکمشت از هر چیز و بسا باشد بالفتح مقبض بالفتح و کسر الباء قبضه شمشیر و کمان و جز آن اقباض قبضه ساختن
شمشیر و کارد و راجل قبضة رقضة مثال همزة آنکه بگیرد و رها میکند راع قبضة ای تقبض لا تفسح فی رعی غنمه
انقباض گرفته شدن تقبض درهم کشیده شدن پوست و درکشیده شدن یقال تقبض عنه ای اشمأز
تقبیض فراهم آوردن و گرد کردن و بشتاب ... دادن مال راجل قابض و قبیض ای سریع بین
القباضة قنبض قنبضة بضمتین و النون زائدة زن کوتاه بالا رجل قنبض مثله قرض وام هر چه پیش فرستاده آید
از نیکی و بدی و بمعنی علی وجه التشبیه و پاداش دادن و وام نهادن و بکسر القاف لغة فیه عن الکسائی
و بریدن دسته المقراض بکسر المیم یعنی گاز و دو کارد و شعر گفتن ع ف ا ک ۳ قریض شعر یقال
حال الجریض دون القریض و نشخوار شتر که از گلو بر آرد مقروض مثله و قرض فلان ای مات و القرن القوم

اذا وجد اولم یبق منهم احد و قوله تعالی و اذا غربت تقرضهم ذات الشمال قال ابو عبیدة ای
ای تخلفهم شمالا و تجاوزهم و تقطعهم و تترکهم عن شمالها و یقول الرجل لصاحبه هل مررت بمکان کذا و کذا
فیقول المسئول قرضته ذات الیمین لیلا ای جزته قراضة ریزهای زر و سیم و جز آن اقتراض وام کردن
و پیش فرستادن نیکی و بدی و منه قوله تعالی و اقرضوا الله قرضا حسنا تقریض شعر گفتن کسی را مدح
یا ذم و بالظاء مثله تقارض یکدیگر را مدح و ذم گفتن بشعر و یکدیگر بستن بدنبال چشم تقارضه شبکت
مقاربت کردن ابن مقرض بالکسر و له انقضاض افتادن و بپایه فرود آمدن مرغ از هوا و
و لم یستعملوا انفعل منه الا مبدلا قالوا انقضی البازی فاستثقلوا ثلاث ضادات فابدلوا من احدهن یاء
کما قالوا التظنی من الظن قض فرود آمدن اسب بر کسی حمله بعلی ع ف ا ض ۲ قضض سنگریزه
خرد قض سنگریزه ناک شدن طعام و طعام قضض بکسر الضاد و نعت منه و سنگریزه در کار آمدن دندان
ع ک ا ف ۱ د بکارت زائل کردن و سوراخ کردن مروارید ع ف ا ض ۲
قضة بالکسر درشتی و سنگریزها و زمین سنگریزه ناک اقضاض خاک آلود و درشت شدن
جای خواب صلته بعلی یقال اقض علیه المضجع ای خشن و ترب درشت کردن آن استدلام
و در پی طمع خسیس شدن استقضاض درشت یافتن جای خواب را دست قضاء زره درشت
و یقال جاؤوا بقضهم ای باجمعهم اقتضاض بکارت زائل کردن قضقضة آواز شکستن استخوان
قضقاض شیر شکننده و صید را انقضاض مثله قعض خمانیدن چوب را و چوب خم داده وصف بالمصدر کقولک
ارغور تقویض باز کردن بنا و ویران کردن تقوض پراگندن حلقه و بر شکستن شکاله القیاض گفتن
چاه و دندان اندرا زاهن الاصمعی و شکافتن دیوار بی افتادن تقیض شکافتن و افتادن دیوار و شکستن
بیضه را مانند پیدا شدن بسرانا شکافتن چیزی را قیض پوست بیرون بیضه و القیض المثل العوض و کما
قیضان والقیض المبادلة یقال قیضنی به ای قایضنی مقایضة معاوضه کردن متاع با یکدیگر تقییض تقدیر کردن
صلته باللام قوله تعالی و قیضنا لهم قرناء ای قدرنا لهم **ضمیمه** قرنبضة بالضم زن کوتاه قد
قلبض بالضم و قلنبضة زن زشت رو کوتاه **فصل الکاف** کراض آب فحل
که ماده از رحم بیرون اندازد و چیزها و نورهای رحم و احد با کرضة بالضم **ضمیمه** کضلکضة زن و
زنتار **فصل اللام** و لیل لضلاض رهبر زیرک لضلضة بسیار نگریستن رهبر جستن

غضیضہ بعضہ بلسانہ بزبان گرفت آنرا ع ع لفتحہا لغوض شغال لکض بالفتح مشت زدن

فصل المیم محض شیر خالص بی آب و خورانیدن آن و خداوند شیر خالص شدن

و ع ل ما حضہ ای ذو محض کما مر و لابن و دوستی خالص کردن ع ع لفتحہا محوضۃ خالص نسب شدن ع ع لضمہا

امحاض شیر خالص خورانیدن و خالص کردن دوستی را امتحاض شیر خالص خوردن و فلان عربی محض ای خالص

یستوی فیہ الذکر والانثی والجمع وان شئت اثنث وثنیت وجمعت مثل قلب و محبت تمحض دوغ زدن و جنبانیدن

و بود در چاہ متعدا بالباء ع ع بفتح الاول مع الثلث فی الثانی مخضۃ بالکسر شیر زنہ مخیض دوغ بر مسکہ گرفتہ مخاض

بدوغ زدن رسیدن شیر تمخض استخاض جنبیدن شیر در مخضہ و بچہ در شکم مادر مخاض درد زہ گرفتن

ع ع ک اف ۲ حامل ماخض درد زہ گرفتہ مخض ج مخاض شتران آبستن لا واحد لہا من لفظہا

و واحدہا خلفۃ ابن مخاض شتر بچہ بسال دوم در آمدہ و بنت مخاض وابنۃ مخاض مونث منہ لانہ فصل عن امہ

و لحقت امہ بالمخاض سواء لقحت ام لم تلقح ولا یقال فی الجمع الا بنات مخاض بنات لبون مرض بالتحریک

بیماری و بیمار شدن ع ع ک اف ۲ امراض بیمار کردن و خداوند مال و آفت رسیدہ شدن

یقال امرض الرجل و الصواب نزدیک شدن در رای امراض بالکسر مرد بیمار ع ع تمریض بیمار داری کردن و قصر

نمودن در کار تمارض بیمار نمودن خود را بی علت مشمش مریضۃ آنکہ نیک صافی و کشادہ نباشد عین مریضۃ

چشم خمار ناک امضاض سوزانیدن جراحت مض کذلک و سوختن سرمہ چشم را و یقال کحلۃ بملمول مض

ای حار مضض سوختن از مصیبت مضیض مضاضۃ کذلک ع ع ک اف ۲ مضمضۃ آب در دہان

جنبانیدن و یقال ما مضمضت عینی بنوم ای ما نمت تمضمض در آمدن آب در دہان بوقت وضو و خواب

در چشم مض بکسر المیم و الضاد کلمۃ تستعمل بمعنی لا وہی مع ذلک مطمعۃ فی الاجابۃ قال الراجز شعر سألتہا

الوصل فقالت مض و یقال ان فی مض لمطمعا معض بالتسکین والتحریک خشمناک شدن

و دشوار آمدن کاری بر کسی ع ع ک اف ۲ امتعاض کذلک **فصل النون**

نبض جنبیدن رگ نبضان کذلک ع ع ف اک ۲ و یقال ما بہ حبض و لا نبض ای حراک

انباض بآواز آوردن زہ کمان و فی المثل انباض بغیر توتیر و منبض کمان نداف نحض نحضۃ گوشت

آگندہ و گوشت آگندہ شدن ع ع لضمہا نحیض و نحیضۃ نعت منہ و برندیدن گوشت از استخوان ع ع

بفتحہا انتحاض مثلہ و نحض منحوض گوشت رفتہ و لاغر سنان نحیض باریک نضیض اندک اندک نشستن آب

نحو ف اک ۲ و آب اندک نضاض ج نضاضة باقی مانده آب و آخرین فرزند مرد یستوی
فیه المذکر والمؤنث والتثنیة والجمع مثل العجزة والکبرة نض ناض درم و دینار نقد شده یقال خذ ما نض لک
من دین بکیر آنچه نقد شده قال ابو عبیدة انما یسمونه ناضا اذا تحول عینا بعد ان کان متاعا یقال ما نض
بیدی منه شیء استنضاض نقد کردن دین خواستن نضیضة باران اندک و آواز گوشت بوقت بریان کردن
نضائض الفتح ج و یقال ابل ذات نضیضة و فات نضائض ای ذات عطش لم ترو النضاض اندک
اندک شیر خورانیدن راعی بره و بزغاله را النضنضة زبان جنبانیدن مار نضناض و نضناضة صفت منه
نعض بالضم درخت مسواک در حجاز نغض نغوض سر جنبانیدن و جنبیدن آن متعد لازم و جنبیدن پالان
شتر و دندان کودک که خواهد افتاد نغضان کذلک و حرکت ابر که بر هم نشسته باشد ع ف اض
ک ۲ - انغاض سر جنبانیدن به تعجب و منه قوله تع فسینغضون الیک رؤسهم نغض شترمرغ
سمال النغض حرکتهای چاه که بزرگ باشد ناغض کرکرانک و هو الغضروف نفض فشاندن جامه و درخت
تنفیض مبالغة فیه و بسیار بچه آوردن زن و ناقة امرأة نفوض و ناقة نفوض صفت منه و فشاندن
تب لرزه کسی را الحمی نافض نعت منه ع ف اض ۲ نفض بالتحریک برگ و میوه از درخت افتاده
نفاض نفاضة بالضم همچنان برگ و میوه که بیفشاندن افتد منفض باد بیزن هرچه بوی افشانده منفوض
تب گرفته نفضة نفضاء لرزه تب و باران که بجائی رسد و بجائی نرسد انفاض تماج دادن شتر
و باران زده شدن مردم و سپری شدن توشه نفاض بالضم بی توشگی و تنگدستی و فی المثل النفاض
یقطر الجلب یعنی اذا جاء الجدب جلبت الابل قطارا قطارا للبیع نفاض بالکسر آزار کودکان یقال
ما علی الصبی نفاض نفضة بالتحریک جماعتی که بجهت تجسس دشمن و خوف فرستند سر جانبی نفیضة کذلک
نفض استنفاض تنفض دیدن آنچه باشد در جائی یقال نفضت المکان و استنفضته و تنفضته ای نظرت
جمیع ما فیه استنفاض ایضا نفیضة فرستادن بجائی و یقال اذا تکلمت لیلا فاخفض و اذا تکلمت نهارا
فانفض ای التفت یمینا و شمالا نقض باز کردن بنا و تاب رسن و شکستن عهد نقاضة آنچه تاب باز
داده شود از رسن نقیضة باشکوه جواب گفتن شعر کسی را مناقضة سخن برخلاف یکدیگر گفتن انتقاض تاب
باز دادن نقض بالکسر شتر لاغر شده از بسیاری سفر انقاض ج و زمین که درو اسنده باشد بوقت
بر آمدن سماروغ ازوی تنقض شکافتن زمین از سماروغ انقاض بانگ کردن عقاب و مرغ و آواز

نعض نغضان نغض نقض

عاك خائيدن وگران كردن بار پشت را ومنه قوله تعالى الذي انقض ظهرك انقاض وكفيت ج آوازه شتران خرد وسال كفر قرقره وبه هيا آواز شتران كلان سال نقيض بانشكوه چيزي وآواز محمل وپالان ــ
نهض نهوض برخاستن انتهاض كذلك وراست وتمام شدن بالاي گياه ودرواشدن مرغ بوقت پريدن ع بفتحها ناهض بچه مرغ بال تمام راست كرده وگوشت بازوي اسپ استنهاض برخاستن خواستن بكاري مناهضة مقاومت كردن تناهض بسوي يكديگر درواشدن دو خصم در حرب نهض ميان سنك وكتف شتر انهض ج مثل فلس وافلس ناهضة الرجل برادران پدري وكسانيكه بعلت وي غضب غضب كنند بركسي وقيام نمايند در كاروي نوض رفتن در شهرها وبركندن شاخ وبيخ وجز آن ع
فواض ٢ ديوند ميان سرين شتر انواض ج انواض اناويض جايهاي بلند افراشته
ضميمه نتض الجلد نتوضا جوشش به پوست پيدا شد پس اندوب راسبيجان آورد
نيض بر وزن ومعنى سبض يعني برجستن شترپان

فصل الواو

وخض خستن بنيزه وخيض خسته ورض ايراض بيكبار افگندن مردم غائط از خود وماكيان برخانه نشسته سرگين راي وفض بشتاب وشتافتن تقال الجئته على اوفاض اي على العجلة ايفاض واستيفاض شتافتن ومنه قوله كانهم الى نصب يوفضون استيفاض راندن وشتابيدن ناقة ميفاض مسرعة وفضة تيرداني چرمين وفاض ج اوفاض گروه گروه مردم در آميخته از هر جاي وفي الحديث انه امر بصدقة ان توضع في الاوفاض ــ
ومض وميض درخشيدن برق اي انكه پراگنده شود درابر ع فاك ٢ ــ
ايماض كذلك وورد بدرد نگريستن زن وانچه از برق در نواحي ابر پراگنده شود وآنرا خفي گويند وانچه بدو ساز از درخشد وابر انشگافد آنرا عقيقه خوانند

ضميمه الوض الانطلاق ...

بر گردن آوند تقال وخش في الابار وضة زمين همواره واذا كانت مدورة ... في الاباء

فصل الهاء

هض كوفتن وشكستن انهضاض لازم منه اهتضاض ... هضيض مهضوض منهض شكسته وكوفته فحل هضاض كردن شكننده فحلان هضاء جماعت مردم هيض شكستن استخوان بعد از گرفتگي هيض مهاض منهاض نعت منه وبازگردان كردن بيماري تقال هاضني الشي اذا ردك في مرضك وتقال لكل وجع على وجع هيض هيضة ناگوار وافتادن طعام تقال به هيضة اي به قيار وقيام هيضه بهرض نفتين كرمي واتكه بيرون برآيد ومرض القوبلد ...

بلغض ایستے چیزی را کشید ع ف اض ۲ رجل نعیض بالضم مرد کلان شکم
ضمیمه فصل الیاء یبض الجرد چشمان کشاد لغة فی الصاد

باب الطاء فصل الالف

ابط بکسرتین وسکون ۲ بغل بذکر و یونث آباط ج ومنقطع توده ریگ تأبّط در بغل گرفتن چیزیرا و ردا را در زیر
بغل راست بر کتف چپ افگندن استیباط برکندن چاه که سر او تنگ باشد و تنگ او فراخ تأبط شرا نام ثابت
بن جابر الفهمی تقول جاءنی تأبط شرا فی الاحوال الثلث بلا تغییر علی لفظه وکذلک کل جملة تسمی بها مثل برق
نحره وذری حبا وان اردت ان تثنی او تجمع قلت جاءنی ذوا تأبط شرا وذوو تأبط شرا وتقول کلاهما وکلهم
والنسبة الیه تأبطی ینسب الی الصدر وهو الصدر ولا یرخم ارطی ای درخت ریگ و هو فعلی والفه للالحاق
لا للتانیث والواحدة ارطاة وفیه قول آخر انه افعل لانه یقال ادیم مرطی وهذا یذکر فی المعتل فان جعلت
الفه اصلیا نونته فی المعرفة والنکرة دون المعرفة ادیم مارط پوست که آنرا بآن درخت دباغت کرده باشند
بعیر ارط وارطوی شتر ارطی خورده ارئطا آنکه او را فرزند نشود اطیط آواز پالان و زین و از شکم بیتی و بانگ
کردن شتر از گرانی بار یقال لا آتیک ما اطت الابل و نالیدن شتر کره اقط بکسر القاف و بالکسر و سکون القاف
پنیر ماست اقط ماست در طعام کردن ع ف اک ۲ طعام مأقوط لت منه ائتقاط ماست ساختن
ائتط کارزار جای ضمیمه اجط بالکسر زجر للغنم فصل الباء بُرقطة گام
نزدیک زدن و پیس نگریستن بسط بالسین و بالصاد ایضا گستردن و عذر پذیرفتن ع ف اض
بسطة فراخی و دسترس انبساط گسترده شدن چیزی و گستاخی کردن تبسط در طول و عرض شهر رفتن بساط
بالکسر گستردنی و بالفتح زمین فراخ مکان بساط بسیط جای فراخ بسیط ایضا گسترده و نام بحری از عروض
ویقال فرش لی فراشا لا یبسطنی ای ضیق لا یسعنی وهذا فراش یبسطک ای واسع لیتسک وفلان بسیط
الجسم والباع ویقال سیر باعقته باسطة ای بعید قلبسط بالکسر ناقه که بچه او را با وی بگذارند و باز ندارند بساطا بالضم
ابسلاتج مثل ظئر وظؤار وانار البساط با بچه گذاشته شدن ناقه ید بسط بالکسر دست کشاده فی الخیر
عبد الله بل یداه مبسوطتان لطام لبطة یکی یستوی فیه المذکر والمونث کصاحبة و ذو حاجة و لیست لها دلتا
و انماهی لواحد من جنس وکفانیدن رشیس ع ف اض ۲ البلیط شگفت و دروغ الغباط بسیرا
دور رفتن ستور العنبوط بعنوط بالضم میانه وادی ویقال هو ابن ثبتها العالم بالشی کما یقال هو ابن بجدتها

مسابطة به شمشیر زدن یک دیگر را اشابطا بالکید بگمشیر کشیدن ابلاط بی غمیر و در پوشیدن شدن
و کردن لازم متعدد والنعت منها مبلط بکسر اللام و فتحها و الحاح کردن در سوال بر کسی تبلیط مانده شدن در
ابلاط سنگها که در صحن سرای گسترده باشند تلوطا قم بلطة بالضم والتخفیف ناگاه و نام پشته سهرطة بالفتح والتشدید
نبات که از کرنج و دوغ و یخ سازند **ضمیمه** تباط بر پهلو غلطیدن و سست دل شدن تباط
عند روگردانیدن از آن **شطبت** شفته لبش آماسیده ع ک اف ۲ بد **قطة** پراگنده کردن
مردم کالا و کلام را **ربط** بالفتح عود معرب بربط که معنی ترکیبش سینه بط چه به شکل مشابه آن است بربط بالکسر
وادی است باندلس **برطانیة** بالفتح شهری است و در آنجا بربطا بالکسر رستنی و موضعی منسب الیه الوشی **برطط**
فی قعوده ثبت فی بیته و لزمه و وقع فی برثطة بالضم ای مهلکة و برثطا فی الجبل صعد و قعد علی الساقین مفرجا
بشرط اللحم شره یعنی گوشت را پاره پاره کرد **سرطلی** الحجر کی ده‌ی است به نهر الملک در بغداد **بسیط** بالفتح مورج
بسراط بالکسر شهری است بسیار نهنگ نزدیک دمیاط **بشرط** فلان تشیطا و انبشط بمعنی عجل و اعجل
لغة واقية مستنجنة **البصط** البسط فی جمیع معانیه **لعقوط** و **بعقط** لغتهما و **بعقوطة** کو یکی که غلامان **لقیطا** کالا
خانه و فراهم آوردن آخریان و نگهبانی آن و بالغ را بحصه ثلث یا ربع به کسی دادن و جدا کردن
و بفتحتین الجنة وقت درو ازداس فرو انند و گروه و پاره چیزی و جماعت پراگنده **بقطة** بالضم مثله **لقاط**
بالضم یکمشت و گرمان اتقل و انجلل **تبقیط** بر کوه بالا رفتن و **بقط** فی الکلام و الشی ای اسرع و **بقط** فلانا
بالکلام گفتگو خاموش شانید اورا **البقط** الشیئ فرقه و منه المثل **بقطیه بطبک** ای فرقه
رجلا الی عشیقته فی بیتها فاخذه لبطنه فاحدث و کان احمق فقال ذلک انما یفسر سیلین لوامر بالحکمة
فیه سر **بعا** و تقبط الخبر اخذه قلیلا قلیلا **بلقوط** بالضم کوتاه **بلقط** بالضم مثله و پرنده است **بلنط** بجمعی کالیس
الا انه دون فی الهشاشة واللین **بنبیط** بالیاء والنون کسبطر با فنده **بوطة** بالضم بوته زرگران **بوبیط** کریه ده‌ی
بمصر منها یوسف بن یحیی الامام **بابط** لعبد توانگری محتاج شد و بعد از جمندی خوار شد **براط** بالضم چند کوه است
مر جهینه را بمسافت چند منزل از مدینه منها غزوة **قبواط** اعترض فیها النبی صلی الله علیه وسلم لعیر قریش

فصل التاء **تاطة** لاهی تاطاج و فی المثل **تأط** مدت بماد بیضرب لمرجل لبشتاب
متوقد و جمعة لان **التأطة** اذا اصابها الماء ارزاد و ست فسادا **اعطوبه** **تثبیط** مشغول کردن **اثباط** بدو ناشدن
و بیاری **تشرط** سبج بزدن ثلاثه کذلک لغة او لثغة **ترطا** الیناسر شیش **ترطاة** بکسر میمن مرد احمق سست همزه زائد

شرمطة بضمتين گل ترمیم زائده قطط کوسه شدن ع ف ارض ۲ ثلط اثلط نعت منه و قوم ثلط
وامرأة ثلطة الحاجبين زن کوتاه ابرو ثعط بالتحریک بوی گرفتن آب و گوشت ع ک ف ا ۲
ثلط مثل ثرط ع ف ک ۲ و فی الحدیث انهم کانوا یبعرون بعرا و انتم تثلطون ثلطا ضمیمه
الثخرط بالکسر رستنی است ثرباط بالکسر و کعصفر پدر قبیله است از قضاعه شرعطه بالضم آشام تنگ
شرعلط و شرعلطة و شرعلیطة مثله و طین شرعط و شرعلط لای تنگ شرمطة بالضم و کعلبط گل تر یا گل تنگ
وشرملت الارض صارت ذات شرمط و لحیة شرمط بالکسر ریش کلان شرمط الضبع و ذلک ان تسمع لها صوتا
واشرمط السقاء انتفخ و اشرمط الغضب غلب فانتفخ الرجل شلمط کجعفر و عصفور لای تنگ شلمط سست شده
شمط بالفتح لای تنگ یا خمیر بسیار تنگ شملطة سست شدن ثلملطة مثله شنظ شکافتن و منه حدیث کعب
بن مالک لما مد الارض مادت فشنطها بالجبال و یروی بتقدیم النون و یروی بالباء الموحدة من التشبیط

فصل الجیم

جلط شمشیر برکشیدن از نیام جلبلطة سر ستردن میم زائده ضمیمه
جبوط بعالیله بیخ زدن ع ف ک ۲ جبلوط بالفتح شتم اختص عند النساء لم تفسره و کان السمی
الکذابة السلاحة مرکب من جلط و جبلط و ثلط حجحط بکسرتین زجر للغنم جحمرط بالکسر کمنده میر کلان سال جحمرط
بر وزن و معنی جعمرط جعبرط بفتحتین اندوه گلوگیر جرط بالطعام طعام لگلو و بردن جرو الا بالکسر و از جعما
کشتی سهی است در بصره جلنبط بفتحتین اسد جلحطا بکسر الجیم و الحاء زمین بی درخت الجلحطاء
بالمحاء لغة فیه او هی الصیاب و الحزن من الارض جلطیط کجحمریل از جبیل جبرات سطبر جلفاط
بالکسر بند کننده سکافهای کشتی نور ابریسم پاره ها در رخنهارا ببرد و حشن قیر جلفاط بکسرتین مثله و قد جلفطها
جلمط راسه سر را ستردن

فصل الحاء

حبط حبوط بالطل شدن ثواب و عمل ع ک ا
ف ۲ حبط بالتحریک تازه شدن جراحت و شکم بر آمدن ستور را از خوردن حذوق ع ک ا
ف ۲ نیاک حبطت الشاة و فی الحدیث و ان مما ینبت الربیع ما یقتل حبطا او یلم و نام حارث بن عمرو
و پسران او را حبطات خوانند در بنی تمیم و النسبة الیهم حبطی حبنطا احبنطی امهموز و غیر مهموز کوتاه بزرگ شکم الالف
و النون للالحاق و یقال رجل حبنطی بالتنوین و امرأة حبنطاة احبنطاء بزرگ شکم شدن فلان ضغر قد مات
بالحیاه ان شئت حذفت النون و ابدلت من الالف یاء و قلت حبیط بکسر الطاء و انما لان الالف لیست للتانیث
فیفتح ما قبلها کما تفتح فی تصغیر حبلی و بشری و ان شئت بقیت النون و حذفت الالف فقلت حبینط و کذلک

كل اسم فيه يا دتلن للالحاق فاحذف ايتهما شئت ايضا كوهنت من المحذوف في الموضعين وان شئت
لم تعوض فان عوضت في الاول قلت حُبَيِّط بتشديد الياء والطاء مكسورة وقلت في الثاني حُبَيْنِيط وكذلك
القول في عفنبر اي حَطّ فرو گرفتن بار و زمين ورنه برگرفتن از كسان و فرود آمدن در منزل ع ف ا
ص ۲ و بنشيب آوردن حطاط بكشيدن مهار سوى نشيب رفتن حطوط بالفتح نشيب و شتر گزيده
تيز رو محطّ منزل انحطاط كم شدن بها و جز آن و بشتاب رفتن شتر استحطاط از بها كم كردن خواستن
حَطيطة مقدار كم شده از بها و قوله تعالى و قولوا حطة اي حُطّ عنا اوزارنا و هي كلمة امر بها بنو اسرائيل لو قالوها
لحطت اوزارهم رجل مِحَطّ انكل مرد ريزه و نام مردى حطاط بالفتح و سيه گياهاى سرسبزه در روى حطاطة يكى
و كذلك شير مِحَطّ آهن چه صدوزى كه آنرا پكمال گويند و بدان خط كشند و نقش كنند حطان بالكسر
نام مردى حُنْبِطان بضم القاف تند و تيز احبنطاط خشم گرفتن و نافكى كردن احلاط اجتهاد كردن
و سوگند حماط گياه هاى خشك كه درمى ما ربا شد يقال شيطان حماط كما يقال تيس حلب حماطة يكى و دانه دل يقال اصبت
حماطة قلبه اى حبة قلبه و سوزش و درشتى حلق حِنْطة گندم حنط بكسر الحاء و فتح النون ج حناط گندم فروش
و بوى فروش حنوط پراگندنى از بوى خوش تحنيط پراگندن حنوط مرده را استحنط خوشبوى شدن تحنوط
حناطة گندم فروشى و حنوط فروشى كردن و حنط الاديم اى احمر حانط پوست رنگين و حنط الرمث
اى ادرك و ابيض ورقه و احنط كذلك حائط ديوار حيطان ج صارت الواو ياء لانكسار ما قبلها
تحويط ديوار ساختن گرداگرد رز فهو محوّط و گرداگرد چيزى برآمدن حواطة حوبه و انبار غله حيطة حياطة
حوط نگاه داشتن و پاس داشتن و گرد آوردن خرزهار خود را ع ف ا ض ۲ و يقال مع
فلان حيطة لك اى تحنن و تعطف احتياط بهوش كارى كردن يقال احتاط لنفسه اى اخذ بالثقة
و احاطت به الخيل اى احدقت به احاطة فرا گرفتن چيزى را و دانستن همه را متعد بالباء يقال احاط
به علمه و احاط به علما و احاطت الخيل به ضميمه الحشط بالفتح الكشط حلطط كز برج خورد
از هر چيز حلبطة كحلبطة مشترا هر قدر كه بدان زايد باشد اوضائن حلبطة و هو نحو المائة والمائتين
جعنبط كجعفر نام شخصى الحنفط كخندق نوعى است از پرنده و هو الدراج و حنفط بالام امراة يزيد بن
القعادية حاط الفرش پوشش آماسيد و از نشانهاى تازيانه منتفخ گرديد ع ف ا ك ۲
و طماهر حائطه ابسك از ان شكم بدمد كذا في المحكم و عندى ان الكل تصحيف والاولى ما بالباء الموحدة الثانية لوزن

فصل الخاء خبط دست و پای زدن ستور و منه قیل خبط عشواء و هی الناقة
التی فی بصرها ضعف و هرجا انداختن خود را بخواب رود و بعصا برگ درخت زدن و انعام کردن
برکسی بی شناختگی و داغ نهادن بر سر پای ستور ع ف ا ک ۲ تخبط برگزاف پی
رفتن و بدیوانگی داشتن دیو مردم را و منه قوله تعالی الذی یتخبطه الشیطان من المس ای یفسده
خباط بالضم علتی مانند دیوانگی خباط بالکسر داغ سر پای ستور و قولهم یا ادری ای خابط اللیل هو ای
ای الناس هو خبطة بالکسر اندک خبطة نیمه حوض یا پیه یا ستام از آب و یقال فی القربة خبطة من ماء
خبطة ایضا پاره از شب و پاره از خانه و بعضی از مردم خبط بالکسر و فتح ۲ ج اختباط انعام جستن بی سابقه معرفت
از کسی خرط چوب تراشیدن ع ف ا ض ۲ ک ۳ خراط النعت منه و دست فرو مالیدن
بر شاخ تا برگ او فرو ریزد و منه فی المثل دونه خرط القتاد و رها کردن داروی مسهل شکم را و درازکردن
آهن را چون عمود مخروط الوجه و اللحیة کشیده روی و ریش مخرط اندن مسهل شکم را خرط بالتحریک
علتی که شیر از پستان بریده بیرون آید اخراط با این اخراط با این علت شدن ناقه مخرط النعت منه مخراط
ناقة که عادت شیر او چنان بوده از علت و مارکه هر سال پوست افکند خراط سرکشی کردن اسپ
خروط النعت منه یقال فی البیع برئت الیک من الخراط ای الجماح انخراط شتابیدن اسپ در رفتن و دور آمدن
برکسی به ادکوبان متعد بعلی و باریک و لاغر شدن تن و درکشیده شدن مو در رشته اخریط بالکسر
نوعی از ستور گیاه اخترط شمشیر برکشیدن از نیام خریطة م خراط بالضم و التشدید گیاهی اخرواط دراز کشیدن
رفتار متعد بالباء یقال اخروط بهم السیر ای امتد اخراط گوشه دوختن بر خریطة خط م واحد المخطوط و نام موضعی
بیمامه نیزه خطی منسوب بوی و خط کشیدن بر ریگ از جهت فال و نبشتن و شگافتن کردن ع ف ک
ض ۲ کساء مخطط گلیم با خطها مخطوط بالفتح گاو وحشی خطة بالکسر زمینی که بهست بناگرداگرد او خط کشیده
باشند و حد پیدا کرده خطط ج و منه خطط الکوفة و البصرة مخط چوب خط کش مخطاط تخته که بروی خط کشند
چیزی را اختطاط عذار بر آوردن کودک خطة بالضم کار و حال و یقال جاء و فی رأسه خطة ای حاجة قد عزم
علیها و تقول العامة خطیة و فی حدیث قیلة ایلام ابن هذه ان یفصل الخطة و ینتصر من وراء الحجرة ای اذا نزل
به امر ملتبس مشکل لا یهتدی له ان یفصل کل امر ملتبس لا یعیا به و خطة نائیة ای مقصد بعید و خطة اسم من الخط کالنقطة من النقط و یقال خسیسة
خطة الانتصاف ای انتصف خطیطه زمین خشک مانده میان دو پاره زمین باران زده خطا نط ج —

قول ابن عباس رضی الله تعالی عنهما حین سئل عن رجل جعل امر امرأته بیدها فطلقت زوجها ثلثا خطأ الله نوءها الا طلقت نفسها ثلثا ویروی خطأ الله نوءها ای جعله مخطئا لا یصیب مطرا خلط آمیختن چیزی را بچیزی آمیخته شدن عقل مخالطه آمیزش کردن با

یکدیگر خلیط انساد افگندن در کاری ویقال وقعوا فی الخلیطی مثال قبیطی ای اختلط امرهم خلیط آمیزش کار آمیخته

و هو الخلاط کالندیم للمنادم والجلیس للمجالس هو واحد وجمع خلطاء وخلطا ایضا جمعه قلطة بالضم انبازی خلاط

عشرت کردن خلط یکی از اخلاط بویها وتیرکه چوب دی که بوده باشد و در اصل رجل خلط بهر کاری در آمیزنده

ویقال فلان مخلط مزیل کما یقال هو راتق فاتق اختلاط شوریدن عقل اخلاط نشستن فحل بر پشت ناقه اخلاط خشنید فحل را در

فرج ناقه نهادن خلیطا گاه وسپست بهم در آمیخته بجهت علف و نبیذ از خرما و مویز و نبیذ مویز با انگور ورطب بهم آمیخته

وقد نهی عنه خلاط شوریدن عقل ویستعمل هو لایقال خولط الرجل فی عقله واما الحدیث لا خلاط ولا وراط فیقال

هو کقوله لا یجمع بین متفرق ولا یفرق بین مجتمع خشیة الصدقة خمط نوعی از اراک که میوه دارد و قیل هی ذوات

اکل خمط بالاضافة نیز شیر ترش مریان کردن گوسپند مسلوخ ع ف ا ک ۲ خمیط بریان

بی پوست خمط بریان با پوست وذکر ابو عبید ان اللبن اذا ذهب عنه حلاوة الحلیب ولم یتغیر طعمه فهو سامط فان

اخذ شیئا من الریح فهو خامط وخمیط فان اخذ شیئا من طعم فهو ممحل فاذا کان فیه طعم الحلاوة فهو فوهة تخمط بانگ

کردن فحل وغضب وتکبر کردن کسی وموج زدن دریا تخمط شراب که بوی رسیدگی آید از وی

ونرسیده باشد وشراب ترش خوط شاخ نازک خوطة یکی خیط در کشیدن ورشته خیوط خیوطة

ج مثل فحل وفحول وفحولة تخییط سوزن خیاط مثله ومنه قوله تعالی فی سم الخیاط الخیط الابیض صبح صادق

والخیط الاسود صبح کاذب وتاریکی شب خیط الرقبة حرام مغز یقال جاء فلان عن خیط رقبته ای دفع عن

وخیط باطل سراب وکذلک خیاط الشیطان وکان مروان بن الحکم یلقب بذلک لانه کان طویلا مضطربا

کالسراب وقال الشاعر فیه شعر لحی الله قوما ملکوا خیط باطل + علی الناس یعطی من یشاء ویمنع وهو لعاب

الشمس ایضا خیط بالکسر گلة شترمرغ خیطی کذلک خیاطة درزی گری کردن ع ف ا

ک ۲ مخیوط مخیط دوخته فمن قال مخیوط اخرجه علی التمام ومن قال مخیط بناه علی النقص لنقصان الیاء

فی خیطت والیائه فی مخیط هی واو مفعول انقلبت یاء لسکونها وانکسار ما قبلها وانما تحرک ما قبلها لسکون

سکون الواو بعد سقوط الیاء وانما کسر لیعلم ان الساقطة یاء وهی اصلیة والواو مزیدة للبناء فلا ینبغی ان

والا صلی احق بالحذف لاجتماع الساکنین ولعله توجیه الحذف وکذلک القول فی مفعول من المعتل الیاء

اذا کان من بنات الیاء فانه یجیء بالنقصان والتمام واما من بنات الواو فلم یجیء علی التمام الا حرفان
مسک مدووف وثوب مصوون فان هؤلاء جاء اناه دریئة وفی النحویین من یقیس علی ذلک فیقول قول
مقوول وفرس مقوود وقیاسا مطرد واختلطه بسبخ و رسن از پوست درخت تخلیط آمیختن سپیدی موی باسیاهی
یقال خیط الشیب فی رأسه مثل وخط **ضمیمه** خنطه نگین کرد او را عح ف ا ک ۲
خنالیط گروه های پراگنده **ضمیمه**

فصل الدال

دلقط القرحة شگافت آنرا پس
روان شد آنچه در آن است دحلط در گفتگوی خود خلط ملط کرد دفوط الطائر بر ماده جست او الصواب
بالدال والقاف دلغاطان دهی است بمصر ومنها الفقیه فضل الدین محمد بن ابراهیم الدلغاطی والنجم
والرشاطی دمیاط کجربال شهری است معروف دمروط کعصفور شهری است بصعید

فصل الذال

ذأط خبه کردن گلو را چنانکه زبان بیرون افتد وبالتاء کذلک
یقال ذأطه وذأته ای خنقه اشد الخنق عح بفتحهما ذعط سبک بریدن گلو عح بفتحهما ذعملطة بزیادة المیم
کذلک ذقط سفاد کردن مرغ ماده را عح ف ا ک ۲ **ضمیمه** ذحلط در
گفتگوی خود خلط ملط کرد ارض ذسیاطة زمین بر یک سرشت ذرطاة بدبویی است از خوردن وقد
ذرطیت یا فلان الذرعمط من اللبان شیر سطبر الذرعملط من الرجال آزمند بر چیز ذرقط الکلام لفظه
یعنی سخن گفت اذ ذقط مرد کج سنج ذعمطه ذبح کرد آنرا ذعملطة زن بد زبان ذفط الطائر والتیس بر ماده
بر جست عح ف ا ک ۲ ذفط الذباب القی ما فی بطنه ذفرط کعصفور مرد سست ذمطه ذبح کرد
آنرا عح ف ا ک ۲ وهو ذمطة کهمزة یبلع کل شیء وطعام ذمط کلفت سریع الانحدار ذمیاط الفقی
فی باعلة ذوط خبه کردن کسی را بجد یکه زبان برآورد عح ف ا ض ۲ والا ذوط الناقص الذقن
من الناس وغیرهم ذوطه تنده زرد پشت اذوات ج ذهوط کبر دل موضعی ذهبوط کعنبوط وعصفور موضعی

فصل الراء

ربط بستن چیزی را عح ف ا ض ۲ ک ۲ مربط بفتح
وکسره جای بستن یقال لیس له مربط عنز ارتباط بستن ربیط ستور که او را ببندند ولقب مردی و خوره که خرما
نهاده در آب ربائط اسپهایی بندند ستور را و مشک و جز آن را ربط بضمتین ج ویقال جاء فلان وقد
قرض رباطه اذا انصرف مجهودا رباط هم رباطات ج و نگاه داشتن ثغر دشمن وملازمت آن یعنی المرابطة
رباط الخیل پنج عدد وزیادت از اسپان بسته ویقال لفلان رباط من الخیل کما تقول تلاد وهو اصل خیله

و فلان حابط الجاش و ربیط الجاش مرد دلیر که نگریزد و فلان بالثغر حیثی حیش رابطة یادة منتر ابط
آبی که سپری نشود رطیط بانگ و فریاد و احمق رطائط ج ارطاط فریاد کردن رقطة بالضم سیاهی
سپیدی آمیخته تیال دبا جه رقطاء والارقط من الغنم مثل الابغث یعنی قوز سپید ارقطاط قوز پیشه شدن
گوسپند ارقیطاط برگ بیرون آوردن شور طاق ارقط ارقیط نام مردی رهط گروه کم از ده از مردان
و قوم و قبیله مرد و هو جمع لیس له واحد من لفظه والجمع ارهط و ارهاط و اراهط کانه جمع ارهط اراهیط ولیو
پاره چون میزر که زنان حائض بر میان بندند و پوست که از وی دوال کنند رهاط ارهاط ج راهطاء سوراخ
کلاکموش رهطة کذلک ترج راهط موضعی بشام رابطة نام زنی و جادر یک لخت که زنان بر سر افگنند
ریط ریاط ج ضمیمه رثوط در نشست خود ثابت ماندن و پاینده بودن صح ق ا ض
ارثاط مثله مرثوط کمحسن آنکه در نشست و سواری خود سست باشد رساطون می کاهنار ومیة و جلت
فی کلامهم رغاط بالضم موضعی است رمطة عیب او کردو بر وطعنه زد صح ف ا ک ۲
الرمط مجمع العرفط ونحوه من العضاة او الصواب الرهطة بالهاء رواط الوحشی بالاکمة وحش تل پناه گرفت
صح ف ا ض ۲ و ک ۳ والروط بالضم النهر معرب رود روطة بالضم موضعی است باندلس
فصل الزاء زخرط بکسرتین آب بینی شتر و گوسپند زط گروهی از مردم زنگی یکی
از ایشان ضمیمه زئاط بالکسر بسیار شور کردن صح بفتحهما او الزیاط الجلبة
زئیط و زئیطه آواز کردن لبلب صح ف ا ک ۲ زئطانه تیزه کاواک که از آن بندقه اندازند
زخلوط بالضم مردنا کس او الصواب بالحاء زرط لقمه زراد
بار بلع صح ف ا ک ۲ والزراط لغة فی الصراط زعطه خفه کرد آنرا صح بفتحهما زعط الحمار زعطا
آواز کرد و موت زاعط ذابح وحی یعنی مرگ سر تلخ زلط رفتار جلد زلیطة لقاله لعزنده از عصیده و جز آن
کنند مولده زلنقطة گنده تدبیه و بالحاء ثالث نزه مرد و زن کوتاه زناط بالکسر انبوهی وقد تزناطوا
زهلوط کلان لقمه خوردن زهیوط بالکسر و فتح باء موضعی او الصواب بالذال المعجمة زواط بالضم
موضعی و زواطی کسکار سای شهری است مابین واسط و بصره
و زواطی کسیلی اسب الامام ابی حنیفة رضی الله عنه تزدلط کلان لقمه خوردن زلیط
و زیاط با بانگ به زدن صح ف ا ک ۲ زیاط منازعت و اختلاف آوازها ایاط بانگ زدن

فصل السین سبط بالتحریک فروهشته شدن موی صح ک ا ف ت
سبط بالتسکین و الکسر لغت منه و یقال سبط الجسم اذا کان حسن القد و الاستواء و گیاه سبطه یکی در آن
گیاهی است که از بیخ وی خرد اشتر بافندگان سازند اسبط بدراز او پهنا گوالیدن و فرو افگندن سر را
و سبطه نا که شدن زمین تسبیط باطل کردن ناقه آبستنی خود را و برافگندن بچه سبط بالکسر فرزند فرزند
اسباط ج و فرزندان یعقوب علیه السلام و اسباط از بنی اسرائیل چون قبائل از عرب و قوله تعالی و قطعناهم
اثنتی عشرة اسباطا امما و انما انث لانه اراد اثنتی عشرة فرقة ثم اخبران الفرق اسباط و لیس الاسباط بتفسیر
و لکنه بدل من اثنتی عشرة لان التفسیر لا یکون الا واحدا منکورا کقولک اثنی عشر درهما و لا یجوز دراهم
ساباط پوشش رهگذر سوابیط ساباطات ج و فی المثل افرغ من حجام ساباط شباطة خاکروبه شباط نام
ماهی بروم سجلاط بکسرتین جامه دیبا گلوبریدن صح لغتها سخط بالضم و بفتحتین خشم
گرفتن و هو خلاف الرضا صح ک ا ف ت اسخاط بخشم آوردن تسخط کم شمردن و ناخوش داشتن
دادن سرط فرو خوردن لقمه و جز آن استراط کذلک صح ک ا ف ت و فی المثل لا تکن حلوا
فتسترط و لا مرا فتعقی من قولهم اعقیت الشیء اذا ازلته من فیک لمرارته کما یقال اشتکیت الرجل اذا ازلت
له شکوه و قولهم انا خذ سریطی و القضاء ضریطی ای یسترط ما یاخذ من الدین فاذا تقاضاه صاحبه اضرط به
و یقال سرطیط ایضا بلا الف سرطراط بکسرتین پالوده سیف سراطی شمشیر بران سراط لغة فی صراط سرطان
خرچنگ برج یا یکی از بروج سرطان نام برجی است و ریشی است که در پیوند سم ستور پیدا آید سرطانات سکون آنها
شتر دراز هیکل و جز آن سعوط بالفتح داروی بینی سعوطا بینی ساختن اسعاط دارو ساختن در بینی و نیزه بر سینه زدن
استعاط خود را خود ساختن دارو مسعط بضم المیم و العین دارودان سعیط دردی خمر سفط جامه دان اسفاط
ج سفیط جوانمرد خوش نفس اسفنط بکسرتین نوعی از شراب سقوط افتادن چیزی و افتادن بچه از شکم
و یقال سقط فی یده یعنی پشیمان شد مستعمل مجهولا و منه قوله تعالی و لما سقط فی ایدیهم ای ندموا قال الاخفش
و قرا بعضهم سقط کانه اضمر الندم و جوز اسقط بالالف علی ما لم یسم فاعله و قال ابو عمرو لا یقال اسقط قال
الخلیل سقط الولد من بطن امه و لا یقال وقع اسقاط بچه افگندن زن و جز آن و خطا کردن در سخن یقال اسقط
فی کلامه و تکلم فما سقط بحرف مسقط بفتح القاف افتادن و هذا الفعل مسقطة للانسان من اعین الناس
مسقط بالکسر ... افتادن مسقط الراس جای زادن مساقط ... افگندن ... مسقطی مسقطات ج

تساقط خویشتن برچیزے انگندن سقطه سقاط لغزیدن وخطا کردن سقاط ایضا وقت سخن گفتن
یکی دیگرے خاموش بودن وسست شدن اسپ از دویدن سقط الرمل بالتثلیث تمامی ریگ توده
سقط الولد بچه نا تمام افتاده سقط الزند آتش که بر جهد از چقماق یذکر ویؤنث سقطان دو بال شترمرغ
سقط السحاب گوشه ابر که بر زمین افتاده نماید سقط الخباء دامن خرگاه سقط بفتحتین متاع بنهره وسهو
وغلط در نبشتن وحساب سقیط برف ویشک مراة سقیطة ای دنیة تسقط خطا ودروغ جستن بر کسی سقاط
شمشیر گذاره برنده که پیش از مقطوع بر زمین افتد وسقط فروش وفی الحدیث کان لا یمر بسقاط
ولا صاحب بیعة الا سلم علیه والبیعة من البیع کالرکبة والجلسة من الرکوب والجلوس سلاطة دراز دستی
ودراز زبانی سلوطة کذلک وتهر تسلیط برگماشتن تسلط برگماشته شدن سلطة بالضم برگماشتگی
سلطان قهرمان یذکر ویؤنث سلاطین ج وحجت ولا یجمع لان مجراه مجری المصدر سلیطة زن دراز زبان
سلیط مرد فصیح یقال هو اسلطهم لسانا ای افصحهم وروغن زیت وروغن کنجد ایضا سلطة بالکسر
تیر دراز سلاط ج مسلاط دندان کلیه مسالیط ج وسنایک سلطات سهای تیر سمط رشته مروارید
یا شبه وجز آن ودوال فتراک سموط ج تسمیط فتراک بستن چیزیرا استمط ای از شعر یقال قصیدة
مسمطة وسمطیة و فرستاده که باز نگردد وحکمی که رد نشود ویقال خذ حقک مسمطا ای مجوزا نافذا سماط با
رسته سماطان دو رسته از درخت ومردم یقال مشی بین السماطین سمط پاکیزه کردن موی بره وبزغاله
از جهت بریان کردن صح ف اض ۲ ک ۲ سمیط مسموط لعت سمیط نعل یک لخت
دو آزار بی حشو اسماط ج سمط اسمیط مرد سبک حال ورده خشت سامط شیر که حلاوت تازگی از وی
رفته باشد وهنوز مزه نگردانیده باشد عن الاصمعی سموط مصدر منه صح ف اض ۲ سناط سنوط
سنوطی کوسه که هیچ ریش ندارد سوط تازیانه اسواط سیاط ج وزدن تازیانه وآمیختن چیزے
بچیزی صح ف اض ۲ تسویط کذلک وقوله تعالی فصب علیهم ربک سوط عذاب ای
شدته ویقال نصیبه ویقال اموالهم سویطة بینهم ای مختلطة ضخم المسرطة من البطیخ
خربزه باریک ودراز وقد سربطت بالضم لو لا اسمر قسطه بفتحتین وضم القاف شهریست باندلس
وشهری است بنواحی خوارزم سرطط بفتحتین ستمکاران وظالمان اسکم ودرد از پا استلاطو
شهری است بروم منسوب الیه الثیاب سقلاطی سطلا اسود شدن بمعنی سطلا اسمیساط بالضم وفتح المیم شهری

بلبارکه قرأت منه الشیخ ابو القاسم علی بن محمد بن یحیی السلمی الدمشقی السمیساطی من اکابر الرؤساء و المحدثین
بدمشق و واقف الخانقاه بها معرب ... شمط الرأس موی کلان سر اسمعط السماج گرد و غبار
برخاست و اسمعط فلان امتلأ غضبا اسمعط الذکر برخاست و راست شد سمهوط بالضم دیهی
بزرگ است بجانب مغرب از نیل مصر سنباط بالضم شهری است از مضافات محله مصر منه محمد بن عبد الصمد
سیوط و اسیوط بضمها دیهی است بصعید مصر سیاط بالکسر دو گوی است مشهور فصل الشین
شبوط بالفتح والتشدید نوعی از ماهی شبارا نام ماهی است بزبان روم شحط شحوط دور شدن
ع ف بفتحهما اشحاط دور کردن تشحط طپیدن کشته در خون ملتبه بالبادیه یقال تشحط المقتول بدمه تشحیط
طپانیدن در خون شوحط نوعی از درختان کوهی که از چوب وی کمان سازند شحوط شخوط بالضمتین کلاهما
در اصل میم زائده شرط شریطه هم پیمان بستن شروط شرائط ج و تعلیق کردن چیزی بچیزی ع غ ل
ض ک ۲ اشتراط مثله و نشتر زدن مشرط مشراط نشتر شرط بالتحریک نشان و دستور رینه
دبلابه اشراط الساعة نشانهای قیامت و شرط المال ارذاله و اشراط القوم اشرافهم و هو من الاضداد
اشراط نشان کردن شتر و گوسپند بجهت فروختن و آماده کردن خویشتن را بکاری یقال اشترط نفسه
للهلکة ای جعلها علما للهلاک و منه ای الشرط لانهم جعلوا لانفسهم علامة یعرفون بها و قال الاصمعی و ان
شرطة و شرطی یعنی سرهنگ شحنه شرطیج شریط رسن از پوست خرما تافته شرطان دو ستاره از برج
حمل و گویند یک ستاره است و آنرا اشراط نیز گویند رجل شرواط و جمل شرواط بالکسر دراز یستوی
فیه المذکر والمؤنث شط کرانه رود و جوی و کرانه کوهان و دور شدن ع ف اص ک ۲
شطوط دور شدن و جمع شط شطوط بالفتح ناقه بزرگ کوهان شطاط بالفتح والکسر دوری در
قامت جاریة شاطة راست قامت شطط بالتحریک از اندازه گذشتن در هر چیزی و فی الحدیث لها
مهر مثلها لا وکس ولا شطط ای لا نقصان ولا زیادة و جور کردن بر کسی ستم کردن ع ف ا ک ۲
فی حدیث تمیم الداری انک لشاطی ای جائر علی فی الحکم اشطاط جور کردن در حکم و دور رفتن ستور
بجر اشتطاط مثله و منع رفتن در طلب چیزی شمط سپیدی موی با سیاهی در آمیختن ع س ک ۲ ف
اشمط اشمطاط نعت منه شمط در آمیختن چیزی با چیزی ع ف ک ۲ شمیط آمیخته بالاطل
و شمط منه بالظلمة و گیاه خشک و تر باهم آمیخته و یقال قد تشمع شاة بشمطها بالحرکة والسکون ای بخلطها

شماطیط رطب ای متفرقة شمطیط بالکسر یکی یقال ذهب القوم شماطیط ای متفرقة وصار الثوب شماطیط ای فرق
تشقق شمطاط گفتگی جامه شوط تاک شوطة یک تک تطاف بالبیت سبعة اشواط طوف گرد خانه را هفت گشت
شوط براح سکال شوط باطل کرد آفتاب که از روزن نماید شیط هلاک شدن مع ف ا ک ۲
وتمام قسمت کرده شدن شتر که بکشند در قمار و نصیبی نا ماندن از وی یقال شاطت الجزور ای لم یبق
خون یقال شاط فلان الدماء ای خلطها کانه سفک دم القاتل علی دم المقتول وباطل شدن خون یقال
شاط فلان ای ذهب دمه هدرا و شتافتن و سوختن روغن و زیت بجوشانیدن و سوختن دیگ
آنچه در وی است تر و تیک اشاطة هلاک کردن و صاحب سهم پسین شدن از جزور و کشتن بیش از وقت
کسی را یقال اشاط دمه و اشاط بدمه و اشاط دمه و سوزانیدن بن دیگ را شیاط بوی تیتم و جز آن سوخته تشییط سر و موی
گوسپند سوختن و پاک کردن آن و گوشت بر آتش انداختن تا بسوزد و کنند و بوی کند استشاطة بر افروختن
از خشم و فرح شدن ستوه ناقه مشیاط بالکسر زود فربه شونده مشاط مطرح ضمیمه شقیط
سبوی سفالینه بالمطلق سفالینه شلط و شلطاء کارد شلطة بالکسر تیر دراز باریک شلواج شمحوط
و عضو باریک و دراز شمشاط بالکسر شهری منه ابو الربیع محمد بن زیاد الشمشاطی المحدث اشمعط
خشمگین شد اشمعط القوم فی الطلب شتابی کردند و متفرق گشتند اشمعط المخیل یعنی طلب چیزی است
و دید اشمعط الابل شتر پراگنده گشت اشمعط الذکر بزه بر خاست شناط بالکسر زن خوش اندام و خوش
شنطاط و شنائط مطرح شنط الشمین گوشتهای پخته مشنط کنطم گوشت بریان فصل الصاد
صراط سبیل الأزرد راه ضمیمه صبط در از نا اله فدان صعوط کصبور دارو در بینی ریختن
صعط دارو در بینی ریختن مع ف تحامض ۲ اصعط اسلمه الا صعفط لغة فی اسفنط صلطة تصلیط لغة فی
سلاطة لیسات مهمی صرط الرای مرجگان سر ضرط برگ سلم که بدان پوست پیرایند لغة فی السلام الصوط
آوازی است او آنچه و صوا شتر هو قد انکه صاطا آواز لمید فصل الضاد
ضبط نگاه داشتن چیزی را بهوش مع ف اک ۲ ضابط هشیار اضبط آنکه بهر دو دست
عمل برابر کند ضبطاء مونث مع ک اف ۲ ضغطل قوی الالیة والنون زائدتان للالحاق
ضفیطی ای بسیار که دو شکم را ببانی نمیر ناستدا الالف للالحاق ضفر آو اتیر ضرط سه را ارا بیر بادن شکل
ضیق مع ف ال ... الوی فی الشکل او مع فی الالیة ای ... (illegible)

اضراط تضریط مثله فیه و بدهان حکایت آن فعل کردن صلته بالباء و یقال الاکل سر بطی و قد ذکر فی فصل الشین
اضغاط بالغین المعجمة بر دمیدن بر خود ابخشم ضغط فشاردن بر دیوار و جز آن ع غ بفتحهما و منه
ضغطة القبر ضغطة بالضم سختی و تنگی و فشارش یقال اخذت فلانا ضغطة اذا ضیقت علیه لتکرهه ضفاغط
نگاهبان و شرف بر چیزی و کشادگی بغل شتر و بسیاری گوشت آن و هو سمار ضغیط چاه کنده در پهلوی
چاه خوش که آنرا هم بوی ناک گرداند ضفاطة سست رای و ضعیف عقل شدن ع ض بضمهما ضفیط تعیت ستة
قال ابن عباس فی ضفاطة و هو احدی ضفطاتی و شهد ابن سیرین نکاحا فقال این ضفاطتکن یعنی
الدف قال ابو عبیدة و انما اراد سماه ضفاطة لهذا المعنی ای انه لهو و لعب و هو راجع الی ضعف الرای
و الجمل ضفاطة بالتشدید گروه بزرگ ضوطة خمیر سست و گل و لای تک حوض ضیاط مرد در شت
ضیمه ضیطان و هر دو دوش خود را در رفتار جنبانید ع ک ف ۲
ضبنطی الحبنطی مرد کول و کلمة یفزع بها الصبیان ضبنطی الحبنطی سخت قوا نا ضرعط القزعمل حیزات
و شیر سطبر الضرعط من الرجال آرزومند هر چیز ضرقطه سست و استوار کرد او را ضرفاطة و ضرقطی الجبر بها
و ضرافط بالضم و فرک کلان شکم و التضرفطات ترکب احداه تخرج رجلیک من تحت ابطه و تجعلها علی
عنقه ضرفطیة کذر شمیة بازئی است معروف راضطط بفتحتین بسیار گل و لای ضلیط مثله و بضمتین
بلا ام ضمعطه فرج کردا در ابع بفتحهما ضمعرطة کلانی شکم و جمل ضمعرط کز هدرج و ضفاریط الوجه کسور
بین الخد و الانف و عند اللحاظین ضمعرط کعصفور یکی ضمروط بالضم شکاف گاه و تنگ ماهی رجل مضمرط
الوجه مرد ترشیده پوست چهره ضماریط بر وزن و معنی ضفاریط ضمط تنگی و دو باگرفتن ضمطی ضموط
بفتحتین شادمانی و لاف زدن و بیه ضناط بالکسر بسیار انبوهی مردم بر چاه و مانند آن یقال قد
انضنطوا و ضنطوا من اللحم کفرح الکنز فصل الطاء اطرط بی آبرو و بالضاد المعجمة کذلک
طیوط بانگ کردن شتر ع ف ک ۲ جمل طاط کلا نط لغت طا طا مرد سخت خصومت
و در از طوط مرد دراز و پنبه ضمیمه طلطین بالضم و فتح الطاء بلا و کریزی الطلط لغت منه
ضمیمه فصل الظاء ارض ظر باطة واحدة زمینی که بر یک سرشت باشد ظرط مرط
فی الطین در گل افتاد ارض ظرامیطة ای ردغة فصل العین عبط دروغ گفتن بی سبب
و بهانه و خویشتن را در حرب انداختن بی سبب و شکافتن جامه ع ف ک ۲ معبوط

عبیط نعت منه عبط ج ورسیدن سختی وبی علت کشتن شتر را عبیطة نعت منه عبیط گوشت و شی
وخون تازه ویقال مات فلان عبطة ای صحیحا شابا اعتباط کشتن شتر بی علت لبن عبیط
وعکابط شیر سطبر بحقه عجابط عجابطة عکابط کذلک عذلطة بوقت جماع حدث کردن عذیوط عذلوط
بالکسر وفتح الیاء نعتان عرفط بالضم نوعی از درخت عاق ثمر عرفطة ثمر کیلان بالقاف چنبدها
عضرط عضرطة بدنبال کسی دوید عضارط ج عضرط بفتحتین میان دو خصیه وفعه فلان ألصق العضرط
ای کشت المشعر سها عضرفوط کرباسه عضیرف عضیرف تصغیر عفط بدراز اشگافتن جامه را عفیط
ف اک ۲ تعفیط کذلک الغطاط لازم منه عفطة آواز کردن وعفیط وعفیط گفتن وآن صوتی
که به نایان بوقت بازی باهم کنند مسطوط ای مغلوب عفاط بالفتح شیر ومرد دلیر عفط تیزدادن بز
ع ف اک ۲ ویني فشاندن او وراندن شبان گوسپند را بهان شکل که او عطسه
ویقال ماله عافطة ولا نافطة یعنی نیست میش وماده بز وهو اکقولهم له ساغیة ولا راغیة ای لاشاة ولا
ناقة تزعو عافطة عقالطة کنیزک شتابی کننده علط داغ کردن برگردن شتر ع ف اض ۲
وبه بدی یاد کردن کسی را وبه تیر زدن علاط بالکسر داغ به پهنائی کردن ورسن کردن شتر علاط
مرو کرانه کردن تعلیط کشادن علاط ازگردن شتر ناقة علط بضمتین بی مهار وبی بند کردن عن الاصمعی
اعلاط ج علطة بالضم گردن بند وجمیل اعلاط از گردن شتر نشستن بر پشت او وبرچسبیدن برکسی تعلیط ایضا
بسیار داغ کردن شتر را علیط بالکسر برگ مرخ وآن درختی است که بمالیدن وزدن از وی آتش
گیرانند وفی المثل فی کل شجرة نار واستمجد المرخ والعفار ومرد گره علبط علابط بالضم سطبر علبط علابطة
رمه گوسفند عمروط دزد عمارط عماریط ج بفتحتین وتشدید الراء سبک عملط بتشدید اللام سخت
عنشط بدخوی دراز عشنط کذلک یقال رجل عشنط وجمل عشنط وعشنق کذلک والجمع عشانطة وعشانقة عنطنط
دراز عنطیان بالکسر والیاء اول جوانی عوط بازنا گرفتن ناقه سال نخست ع ف اض ۲
عائط نعت منه عوط عیط عوطط ج عائط عیط وعوطط آنکه آینده هم بازنگیرد اعتیاط اعتیاط تعیط سالها بار
نا گرفتن ناقه وگوسپند اعتیاط دشوار آمدن کار وفی الحدیث انه کتبت محمد فاتی الشاة شافع یعنی
التی معها ولدها فلم یاخذها فقال ابتنی متیاه عیط بالتحریک درازی گردن اعیط نعت منه عیطاء مونث
درمیان انارة عیطاء اذا استطالت فی السماء والقصر الاعیط المنیف ضمیمه لبن عجابط و عجالط

شتر با بچه است عنقوط بالضم دابه ایست خرد نازک و سپید فام بشبه بها اصابع الجواری البیض
شتر با بچه است عروطت الناقة الشجر اکلتها حتی ذهبت اسنانها عروطا عنت منه عروطا گشت ج
عرط بیرون شدن آبروی او را بغیبت کاسته است اعترط مثله عرلیط کدرهم و ام عرلیط و ام العرلیط کژدم العفرط بالفتح
النکاح عبسطان کطیلسان موضعی است عجیسمط خلط ملط کرد آن را عسلطة سخن بی نظام
و کلام عسلط ای مختلط عشلطة کشیده جذب کرد آنرا صح ف اک ۲ عشنط بفتحتین و تشدید النون
المفتوحة مرد بسیار دراز یا مرد نازک و ظریف خوش اندام عشنطون و عشانط ج و تشنطت زوجها تعلقت
بخصومته عضمط وقت جماع حدث کرد صح ف اک ۲ عضیوط بالکسر لغت منه العصفوط
کعصفور و حیز بون العمر فوط عظیوط بر وزن و معنی عذیوط عظیوطة ماده موش دشتی عفلط کزبرج
و عملس زنبیل مرد گول و عفلطة خلطه عفنط کعملس مرد زشت بد خلق و دابة الارض العقط بفتحتین فی المعنی
کالعقط لبن عکلط کعلبط ستبر کلام سخن بی انتظام علشط کعملس مرد بد خلق و فی صحتما نظر علفطه
سم سخت آنرا عمط عرضه آبروی او را عیب ناک کرد صح ف اض ۲ - اعتمط مثله و عمط نعمة الله
ناسپاسی نعمت خدا کرد و عمط کفرح مثله لغة فی الغین العنط و العنطة بضمها مرد کوتاه بسیار گوشت
عنقط بالضم زشت بد خلق و دابه ایست عنفطة مؤنث و مابین الشاربین الی الانف فصل الغین
غبط دست بر دنب و پشتی گاه گوسپند نهادن که فربه است یا لاغر صح ف اک ۲ غبطة
بالکسر نیکوئی احوال و آرزو بردن بحال کسی بی آنکه زوال آن خواهد ازوی صح ف ا ک ۲
غبطة بالفتح کذلک و یقال فی الدعاء اللهم غبطا لا هبطا ای نسئالک الغبطة و نعوذ بک من ان نهبط عن حالنا
اغتباط به آرزو آمدن یقال غبطته فاغتبط کقولک منعته فامتنع و حبسته فاحتبس غبیط زمین هموار و نام
وادیی و پالان شتر که بر وی هودج نهند غبط ج اغتباط همیشه داشتن پالان بر پشت شتر
و همیشه بودن تب و پیوسته باریدن باران غطط غوطه دادن با آب صح ف اض ۲ و غطیط دمیدن
شتر صح ف اک ۲ غطیط کذلک و خرخر کردن در خواب غطاطا بالفتح مرغی از سنگخوار
غطاطة یکی غطاط بالضم اول صبح غطغطة آواز کردن تغطغط غطغطة دیگ جوشان تغطغط آواز باشد
غطامط بالضم آواز جوشش دیگ و دریا میم زائده غلاط غلط کردن در سخن و غلت بالتاء در حساب
صح ک اف ۲ یقال غلط فی امره و غلت فی الحساب و بعض العرب یجعلهما لغتین بمعنی اغلاط

ونیلطا انگلیدن کسی را مثالکه یکدیگر را غلط دادن تغلیط بغلط منسوب کردن اُغلوطة بضمتین سخن که بدان کسی
بغلط اندازد و نهی رسول الله صلی الله علیه وسلم عن الاغلوطات ویقال حدثته حدیثا لیس بالاغالیط غَمط
بالفتح خوار داشتن نعمت را ع ف ك ۲ وفی الحدیث انما ذلك من سفه الحق وغمط الناس
یعنی ان یری الحق سفها وجهلا ویحتقر الناس اغتماط دائم بودن سے مثل الاغتباط غوط فرو شدن در چیزی
ع ف ا ص ۲ ك ۲ یقال اتی فلان الغائط یعنی بزمین پست و مغاکی و کنی به عن العذرة
لان یأتی الانسان عند قضاء الحاجة الیه غُوط اغواط غیطان ج تغوّط غائط کردن غُوطة و دمشق ضیعة
غرناطة شهری است باندلس او لحن والصواب اغرناطة معناها الرمانة بالاندلسیة غطمطة اضطراب
موج دریا و جوشش زدن دیگ و آواز سیلاب در وادی و بحر غطامط بالضم و غطومط و غطیمط دریای
کلان موج بسیار آب و کعلابط وسلسبیل آواز غطاط بالکسر موج متلاطم تغطمط آواز شکستن و آواز
جوشش دیگ و اضطراب موج غلاط کعملس دراز گردن

فصل الفاء

فرط تقصیر کردن
در کاری ع ف ا ص ۲ ویقال آتیک والفرط یقال لقیته فی الفرط بعد الفرط ای الحین بعد الحین
والتیه فرط الیوم او یومین قال ابو عبیدة لا یکون الفرط اکثر من خمس عشرة لیلة و تقصیر کردن در کاری
و فوت کردن آن صلاة یعنی و شتاب کردن صلاة بیلی ومنه قوله تعالی ان یفرط علینا و پیشدستی
کردن در سخن یقال فرط الیه منی قول ای سبق و پیشدستی کردن به آب آمدن بر قومی ع ف ل
ك ۲ فارط نعت منه فُرّاط ج فُرّاط القطا پیش روندگان سنگخوار سوی وادی و آب
افراط از حد درگذشتن و پیش فرستادن و پر کردن توشه دان و حوض از آب غدیر مُفرط بفتح الراء
حوض پر و فراموش گذاشته ومنه قوله تعالی انهم مفرطون ای متروکون منسیون فی النار و از حد
در گذشتن در کاری فُرطة بالضم اسم للخروج والتقدم فَرطة بالفتح مرة منه مثل غُرفة و غَرفة و حُسوة و حَسوة
ومنه قول ام سلمة لعائشة رضی الله تعالی عنهما ان رسول الله صلی الله علیه وسلم نهاک عن الفُرطة فی البلاد
فَرَط بالتحریك آنکه پیش رود تا اسباب آبخورانه دلو و رسن و پاک کردن چاه و حوض آن راست کند
وهو فَعَل بمعنی فاعل مثل تَبَع بمعنی تابع یقال رجل فَرَط و قوم فرط ایضا یستوی فیه الواحد والجمیع وفی الحدیث
انا فرطکم علی الحوض ومنه قیل للطفل المیت اللهم اجعله لنا فرطا ای اجرا یتقدمنا حتی نرد علیه فارطان
دو ستاره مفارطة فراط پیشدستی کردن تفارط ما کذلک و تکلم فلان فرطا ای سبقت منه کلمة فراط

بالکسر آلی که بر کیه پیش آبلا در آلود از قبیلهٔ امر فرط بفتحتین کاری که در وی از حد گذرانیده باشند و کار گذاشته و مانده ومنه قوله تعالی وکان امره فرطا ولشته وبلندی افراط تقال الیوم تنوح علی الافراط و اسب تیز گذرنده از اسپان افراط الصبح اوائل تباشیره تفریط در گذشتن از کسی و گذاشتن و دور کردن نابایست از کسی وقلما یستعمل الا فی الشیء وتقصیر کردن وضائع کردن و فراموش کردن افراط فوت شدن نیکی و فرط فرستادن یعنی فرزند نارسیده مردن کسی را فرشطة پای از پای کشاده و دور نهادن و هو مثل الفرشحة فسطاط بالضم شهرستان مصر فسطاط وفستاط فساط فستات بضم الفاء وکسرها خیمه و خرگاه بزرگ وجماعت انبوه فسیط دمچه غریا و چیده ناخن فلط بفتحتین فلاط بالکسر ناگاه یقال لقیته فلطا وفلاطا ویتکلم فلان فلاطا فاحسن اذا فاجأ بالکلام الحسن افلاط ربایدن یقال افلطنی الرجل مثل افلتنی فنیه فرشط در زمین سست شد انفشط العود پاره شد ولا یکون الا رطبا فصیط بروزن وتی فسیط افعط مردیست یعنی فلوطی بفتحتین مرد هموار پشت فلافط آواز جیره آواز جماع فلطفط ریح زد بالطرزی حرفت زد که شنیده بشد فلسطون وفلسطین بکسر بجا وقد یفتح فاؤهما شهری است بشام وشهری است بعراق فتقول فی حال الرفع بالواو وفی النصب والجر بالیاء وتلزمها الیاء فی کل حال والنسبة فلسطی فلقط فی الکلام والمشی درسخن و رفتار زود بکردن فوط کصرد جامها است که از سند می آرند یا آزار ها است فوطة بالضم یکی از وی لغة سندیة

فصل القاف

قبط بالکسر اهل مصر و بیک آن یعنی اصل آن قبطی منسوب قبطیة مؤنث وکتان باریک وسپید که از مصر وقد یضم لانهم یغیرون فی النسبة کما قالوا سهلی و دهری قباطی بالفتح ج قباط بالضم والتشدید جاد السکر قبیطی مثله قبیطاء ایضا اذا خففت بدرت وان شددت قصرت قبیط کرم قحط خشک سال قحوط ازنسیان باران و تری از هوا عج بفتحها و کسر ها ۲ اقحاط القحط رسیدن وقحطوا ایضا علی مالم یسم فاعله قحط قحطان نام ابو الیمن قرط بالضم گوشواره قرطة قراط بالکسر ج مثل رمح ورماح ونام مردی قراط ایضا شعلهٔ چراغ تقریط گوشواره نهادن برکسی ولگام در سر اسپ افگندن و بمعنی چراغ پاک کردن یعنی سوختگی پلیته را دور کردن تقرط گوشواره شدن قیراط نیم دانگ واصله قراط بالتشدید لان جمعه قراریط فابدل من احد حرفی تضعیفه یاء کما فی دینار و دنانیر قرطیط داهیه و یقال ما جاد ذلات بقرطیطة ای بشیء یسیر قرطاط بالضم جل شتر که پالان بر زبر او نهند قرطان کذلک قراطط ج

اقفر اقفاط فراهم آوردن ماده تیر ابهامی فرج را بوقت گشنی قمطة تنگ بستن خط و غیر آن و
نهادن لگام افرنمالا در تسخیدن پوست قرملی واحد القرا القسط و بهم زیادتی من الناس قسوط بیداد ظلم
عع ف ن ک ۲ قوله تعالی و اما القاسطون فکانوا لجهنم حطبا قسط بالکسر داد و عدل عع
ف اص ک ۲ و پیمانه که نیمه صاع باشد و شش یک فرق و آن شش قسط باشد
و بهره اقساط عدل و داد کردن قوله تعالی ان الله یحب المقسطین تقسیط بخش کردن قسطاس قسطاط نام
داروئی قسط بالتحریک راستی استخوانهای ساق ستور و آن عیب است و بران عیب شدن عع
ک ا ف ۲ فرس اقسط لعت منه لعیر اقسط شتری که پی قوائم وی خشک باشد در خلقت
و ناقة قسطاء قاسط پدر قبیلهٔ قطط بر پهنا بریدن عع ف اص ۲ و منه قط القلم و فی الحدیث
کان علی رضی الله تعالی عنه اذا اعتلی قد و اذا اعترض قط قط دیگران شدن نرخ عع ف ا ک
یقال و مثنا ارضنا قال ای غالیا سعر یا و هرگز یقال ما رأیته قط بضم هرگز و کانت اصله قطط فلما سکن الحرف
الاول للادغام جعل الآخر متحرکا الی اعرابه و قط بفتحتین ایضا للبیاد و مثل حسبک یا نه اد قط مخففة ایضا فی التمیم
کقولهم کم ارة نذلو بان و هی قلیلة و هذا اذا کانت بمعنی الدهر فاما اذا کانت بمعنی حسب فهی مفتوحه ساکنة الطاء
تقول ما رأیته الا مرة واحدة فقط فاذا اضفت قلت قطک هذا الشیء ای حسبک و ربما دخلت النون
مسلم السکاون الذی یبنی علیه الاسم و هذا النون تسمی النون العماد التی تدخل فی الافعال دون الاسماء اذا
و دخلته یاء المتکلم کقولک ضربنی لوقایة الفعل من الجر و انما ادخلوا فی اسماء مخصوصة نحو قولنی و قدنی و لدنی
و مثل عنی و منی حرفین لا القیاس علیها و یقال قطاط مثل قطام ای حسبی حقه قطط بفتحتین سخت مرغول و منه
مصدر منه الیضا عع ک ا ف ۲ قیال قطط شعره علی الاصل باظهار التضعیف و سوقطا الشعر
و تقطط الشعر یعنی قط بالکسر گربهٔ نر قطاط ج قطامه و ماه پات صلته بالاسم و منه قوله تعالی عجل لنا قطنا
قطنا کن ماده قطقاط کمترین ریزه ترین قطرهٔ باران رذاذ بزرگتر ازو و باز طش و باز بغشه و باز علیه
علیه دیمه و دشمه و خشکه قطقطانه بفتحتین نام جائی قعط سخت در تنگ گرفتن بر غریم قعطة یکبار عع لغة
اقتعاط عمامه بستن بر سر بی تلحی و آن زیر زنخ در آوردن بود و فی الحدیث انه علیه السلام نهی عن الاقتعاط
و امر بالتلحی تقعیطه و ستار بند قعط سفاد کردن مرغ ماده را عع ف ک اص ۲ و یقال
القفط لذوات الظلف قمط سفاد کردن مرغ ماده را عع ف ا ک ۲ و پای گوسپند بستن بکجای

کشتن و دست بند و پای بند کودک بستن بگهواره ع ف اص ۲ قماط رسن که قوائم گوسپند بدان بندند
و نیز دست بند و پای بند کودک گهوارگی و قمط الاسیر اذا جمع بین یدیه و رجلیه بحبل قمط بالکسر بندی تو او را
و حزان و مرتبا چون کل بیار ای بام قشوط نوشتن ع ف اص ۲ ک قسطا و قسطا
کذلک ع ک اف ۲ قبط بالکسر پوست منه قری فلا مکن من التعلیل و اما فتح العین منهما وکسرها
فیهما فانما هو علی الجمع بین اللغتین قاله الاخفش قوط رمه گوسپند اقواط ج منه ضمیمه قشط
برداشتن و برهنه کردن و بعضا ازدن و القشطت السماء و تقشطت ابر از آسمان دور شد قلیشاطة بالفتح
شهری است بمغرب منه محمد بن الولید الادیب کشاد بالکسر انکشاف قمرطة باز کردن بنا بی
و ویران کردن قمعوط العصفور کوی در آنکه در ان کودک را چند قمرطة کوی یک کوه غلطان قفلاط من بیده
از دست او در بود آمد الکمزلی حرد ستاره و گرنده هر دو سگ کوچک قلاط بالضم مثله و مرد بد نفس سرکش قلیط
کسکیت بیماری و بیه خایه قلیط لغت منه قلاط کغراب و سماک و سنور از فرزندان جن و شیاطین قلط
ردی و نیز اقلط منه آلیس قالط بالکسر قلطة است نابت فردین و غلغال اقلعط الشعر موی مرغول و سخت شد
مقلعط کمقشعر گریزنده و ترسنده و اقلعط الراس سخت مرغول موی لا یکاد یطول شعره والاسم القلعطة قلقاط
بالفتح لقب محمد بن یحیی الادیب قمحوطة بالضم کوی یک کوه غلطان اقمطر شدن شکم کلان شد و زیرین شکم
پست شد او تداخل بعضه فی بعض القبنیط بالضم و فتح النون المشدده اخلاط انواع الکرنب بحر مغلط
و محلة بدیرة لا تحتبل و محمد بن الحسین القنبلی محدث قنسطیط بالضم و فتح السین درختی است معروف

فصل الکاف کشط برهنه کردن و جل از پشت ستور بر گرفتن و تقشط الغم
فیه و قری و اذا السماء کشطت و پوست شتر باز کردن یقال کشطت البعیر مثل جلدته لا یقال سلخته الکشاط
رفتن بهم و ترس ضمیمه الکحط لغة فی القحط فصیحة یقال قد کحط القطر و عام کاحط الکسط یا
القسط و آن دارویی است کسطان بالفتح غبار کلطة دویدن و لنگیدن یا بر بیده و الکلطة بفتحتین ابن الفرزد
و الکلط بفتحتین الرجال المتقلبون فرحا و مرحا فصل اللام لبط بر زمین زدن و دست
و پای بر زمین زدن شتر و رفتن ع ف اک ۲ الالتباط کذلک لبطة بفتحتین اسم فیه و در
بلنگی و نام مردی لحط المکان لحطا رشته لط حمیل یقال راست عنهما اللط احسنا و کر ما و عقدا حسنا کلها بمعنی
تر لما الاخ و پنهان کردن چیزی و انکار بودن بکاری ع ف اک ۲ ملطة بالیاء و منکر شدن

حتی کسی را بد بما قالوا للیت حقد لا سیم کرد و اجتماع ثلث طا رات فاید فی امن الاخیرة بائی و بریده فرو خشتن
معهم میان ران فرا آوردن شتر عع ف اض ۲- الطاط یاری دادن و بر انکار و بر انکار
داشتن یقال ما لک تغنیه علی لططه و سخت خصومت شدن لطط افتادن دندان و خرده شدن آن
و ماندن بیخهای دندان الطت منه و منکر شدن حق کسی را الطلطا کیسرتین کذ بیرلی دندان و ناقه کلان
سال ملطاط بالکسر هستالش کرانه وادی و در یاد قول ابن مسعود رض هذا الملطاط طریق لقیة المؤمنین
مترا با من الدجال یعنی به شاطی الفرات و ملطاط البعیر حرف فی وسط رأسه لعطاء گوسپند گردن سیاه
لعطة بالضم سیاهی گردن و سیاهی روی چرغ لغط بفتحتین بانگ و خروش عع بفتحها لغط لغاط بالکسر
الغاط کذلک لغاط بالضم کوهی لقط از زمین برگرفتن عع ف اض ۲- التقاط کذلک و دانه چیدن
و سخن چیدن و یقال لکل ساقطة لاقطة ای لکل ماندرمن الکلام من یسمعها و یذیعها لاقطة الحصی سنگدان
مرغ لقیط بچه افگنده و جز آن که بر دارند ادرا بنو اللقیطة قومی از عرب لقط بفتحتین انچه بر داشته و بر چیده
شود لقط المعدن ریزهای زر که یافته شود لقط السنبل و لقاطه خوشهٔ بر چیده یقال لقطنا الیوم لقطا کثیرا سیار
خوشه چیدیم و فی هذا المکان لقط من المرتع ای شیٔ منه قلیل القاط مردم اندک پراگنده تلقط انچه یابی گری
خرما و جزآن و وردت الشیٔ التقاطا ای هجمت علیه بغتة لوط لیط بر چسپیدن عملة بالبار عع ف ا
ض ۲ ک ۳ یقال هو الوط بقلبی والیط چسپان تر است الیاط چسپیدن یقال هذا الامر لا یلتاط
بصفری ای لا یلصق بقلبی استلاطه بر خود چسپانیدن و فی الحدیث استلاطتم دمه هذا الرجل ای استوجبتم
لوط ردا یقال لبس لوطة و لوطیه و به کل در گرفتن و اندودن حوض را و عمل قوم لوط کردن لواطة کذلک
عع ف اض ۲ لوط نام پیغمبر علیه السلام لهطت المراة فرجها بالماء و الملتة ضربته و لیطت
الارض ضربتها لیطة پوست نی لیطاح رگونه چیزی و شیطان لیطان اتباع ضیمه الأ
بکاری حکم کرد پس ستیهید بر ان عع بفتحها ولا لمه بسط صاحبه و اقتضاه فالح علیه و اتبعه بصره فلم یصرفه
حتی فواسی و لالمه بالعصا ضربه ولا لا فی مروره مر فارا مستعجلا لا یلتفت ولاط علیه اشتد لمط بالفتح سنگ
انداختن و کمر زدن با کف دست بر پشت کم زدن و سبک انداختن بهانه جو التحاط بیوزن و معنی
اختلاط لمعوط کز بج زن بد زبان لمط اضطراب کردن و نیزه زدن لمطة زمینی است در بربر قبیلاً
ینسب الیها الدرق لانهم ینقعون الجلود فی الحلیب سنة فیعملونها فینبو عنها السیف القاطع لمطا لهم منه من اللحم و کار کی ...

بمعنی ذهب • فصل المیم • مَخْط کشیدن کمان و جز آن و بیرون گذشتن تیر از آنجانب
آب بینی امتخاط کشیدن در کمان تیر را سلته بینی و بگذرانیدن تیر از آنچه بر وی آید سلته یعنی مخاط بالضم
آب بینی امتخاط بینی فشاندن و از دست بیرون کشیدن چیزی را و شمشیر برکشیدن تمخّط
بینی فشاندن مَرْط موی برکندن ع ف ا ض ۲ مُراطة موی افتاده امراط وقت برکندن
شدن موی را مِرْط بالکسر گلیم از صوف و خز که بر میان بندند مُروط ج تمرّط افتادن موی اَمْرَط
سبک ریش و دزد و تیر پر افتاده سهم مَرِط بفتحتین تیر بی پر سهام مِراط ج مثل ثعلب و ثعالب و مُرْط
بالتسکین جمع امرط مُرَیطاء بفتحتین نوعی از دو بدن مُرَیطاء میان ناف و زهار و منه قول عمر رضی الله تعالی
عنه لرجل اَذَّنَ و رفع صوته اما خشیت ان ینشق مُرَیطاؤک مَسْط دست در فرج ناقه کردن و رحم او را
از آب فحل لئیم پاک کردن و روده شتر را از علت ع ف ا ض ۲ اسط گیاه شور که شکم
ستور براند و آب شور و هر چه شور باشد و شکم راند مَسِیطة مَسِیط آب تیره لوی ناک که در تک حوض
باند و سیل اندک مسیطة اندک تر از آن مَشْط شانه کردن لازم و متعدی ع ف ا ض ۲ امتشاط
کذلک لِمَّة مَشِیطة ای ممشوطة مِشْطة بالکسر نوعی از شانه کردن کالرکبة والجلسة مُشاطة موی که از شانه
افتد مُشط بالضم شانه اَمْشاط ج و گیاه ریزه که آن را مشط الذئب خوانند و استخوانهای پشت پای و شانه کتف
مَطّ کشیدن چون مد و برکشیدن ابرو و از تکبر و جز آن ع ف ا ض ۲ تمطّط لازم منه مُطَیطة
آب ایستاده در تک حوض مُطَیطاء بالضم والمد خرامیدن و دست انداختن رفتن و فی الحدیث اذا
مشت امتی المطیطاء و خدمتهم فارس و الروم کان باسهم بینهم مَعَط بی موی شدن اندام اَمْعَط نعت منه
امتعاط تمعّط ریختن موی و جز آن امّعاط و هو انفعال منه ریختن موی رسن و سوده شدن آن امعط گرگ
موی ریخته ع ک ا ف ۲ نعت امعط لصوص مَعَط مَغْط بالغین المعجمة کشیدن مثل المد
و کشیدن کمان و جز آن امتغاط بلند شدن روز رجل مُمَّغِط مرد کشیده قامت تمغّط بازیدن اسپ
در دویدن مُقُوط لاغر شدن شتر ع ف ا ض ۲ ماقط شتر نزار و فال شکنک زننده قیال
فلان ساقط بن ماقط بن لاقط فالساقط عبد الماقط و هو عبد اللاقط و هو تعییر معتق معتق مقاط رسن گرد را به و مانند آن مقلوب
قماط مَلْط سبک ریش شدن ع ک ا ف ۲ املط نعت منه مثل امرط املاط افگندن
ناقه بچه را ملیط بچه انداخته مِلْط بالکسر آنکه نسب وی معلوم نباشد امّلاط ملطاء ای تسارع الی النسب

ملاط میلو گل دیوار انبا ملاط در بادی شتر ملطی لوحی از وی دیت مثل الملطی ویقال عنی فلان الی
موضع کذا فیقال حبله الله ملطی لا عهدة ای لا رجعة ملطیة نام شهری میط جور کردن در حکم و دور شدن
و دور کردن لازم متعد و رفتن و دفع کردن و راندن عـ ف اکـ ۳ سیاط دشع در نبیرگرفتن
یقال القوم فی ھیاط و میاط ای فی مدافعة و مراجعة تمایط دور شدن و باکدیگر بد شدن قوم اماط
دور شدن و دور کردن لازم متعد ضمیمہ مذط گلف و کسیر افروش یقال امتلأ فما یجد
سطا ای مزیدا امشط بدست استردن چیزی بر زمین رجل ممحط الخلق کمنظم مسترخیه فی طول یعنی مرد
دراز فرو هشته خلقت المحط شبیه بالمخط و عام ماحط سال کم باران تمحط او تر برای درستی و تر گذرانیدن
انگشتان بران امتماط دو بدین شتر و کشیدن شمشیر و نیزه عمر جلیط شهری است معرب مصط
ان الرحم در زهدان شتر یا و دست داخل کرده آب کشن برآورد و یفعل اذا شر علیها فحل لئیم
منسط بالضم شانه و تأتی فیه اللغات المتقدمة لو اربعة و الیمن یجعلون الشین ضادا غیر هاریہ تغلط کمقسر
قلب علاط خبیث مقعوطة به وزن و معنی مشعوطة یعنی کوه ملطان منقلوط شهری است
فصل النون نبوط برآمدن آب از زمین و چاه عـ ف اض ۲
ک ۳ - انباط به آب رسیدن چاه کن استباط بیرون آوردن چیزی و نبطی شدن قوم
یقال استنبط القوم نبط نبیط گروهی از مردم رجل نبطی نباطی نباط مثل یمنی یمانی یمان نباطی بالضم
آسب که از قعر چاه برآید نبطة سپیدی بغل و شکم اسب فرس انبط نعت منه و شاة نبطا سپیدی تهیگاه
نحیط بانگ و زفیر عـ ف اکـ ۳ نخط انتخاط بینی افشاندن مثل مخط و امتخاط یقال
ما ادری ای النخط هو بالضم ای ای الناس هو نشاط بالفتح شادمانی نمودن عـ ک ا ف ۲
نشیط شادمان تنشط شادمانی نمودن و نشاط رفتن ناقه انشاط خدا و ند ستور بالنشاط شدن و گره کردن
ستور را اگره گشادن نشیطة انچه غزاة در راه یابند از غنیمت ناشط گاو دشتی و قوله تعالی
و الناشطات نشطا یعنی النجوم تنشط من برج الی برج کالثور الناشط من بلد الی بلد نشط گزیدن مار
عـ ف اض ۲ ک ۲ و بهدن اندکسی را از جائی بجائی و آب برکشیدن از چاه
و بیکی گره آسان بستن عـ ف اکـ ۳ انشوطة بالضم گره آسان کشای چون گره ازار
و مانند آن یقال ما عقالک بانشوطة ای امر تو تنگ نه واهیة انتشاط کشیدن گره تا گشاده شود و نیز انشاط

مثل نوبت اعمال و اخلاق آنکه بیک کشیدن دلو بسر چاه آید از وی نشوط چاه که جز بدلوهای بسیار کشیدن بر آید و ایضا نوعی از ماهی نشیط نام مردی نباو فی المثل لاحتی بی نعج نشیطا مسری نطناط دراز نطاطج نطنطة بدرازا کشیدن تا عطیۀ از همدان و نام کوهی **نفط** بفتحتین آبله کردن دست نفیط کذلک نفطة بالکسر آبله ص ک ا ف ۲ تنفط آبله کردن نفط بالفتح والکسر روغن والکسر افصح نفیط تیزک زدن دیگ جوشان و از خشم جوشیدن و بینی فشاندن ماده بز ص ف ا ک ۲ و یقال ماله عافطة ولا نافطة و مرّ ذکره **نقطة** بالضم یکی سیاهی بر سفیدی یا عکس آن نقط نقاطج نقط خجابه زدن حروف را ص ف ا ص ۲ تنقیط کذلک نقاط لغت سنه شرط بفتحتین نوعی از افکندنی انماطج و ایضا گروه مردم که بریک کار باشند فی الحدیث خیر هذه الامة النمط الاوسط یلحق بهم التالی و یرجع الیهم الغالی **نوط** میان پشت و سرین و هر چه از چیزی در آویخته شود و در آویختن ص ف ا ض ۲ ادا آماسیدن سینۀ شتر متصل بجولا و توشه دان کرده خرما مانند و از شتر در آویزند نوطة آماس سینۀ شتر و کینه و فی المثل عاط بغیر انواط ای تناول ما لیس بمنال کسی متعلق آنواط معلقات ذات انواط نام درختی که در آن السلاح آویختندی معروف که از وی در آویزند جوف علاقها و جز آن و یقال نوطة من طلح یعنی طلحستان و جبین بمعنی من سدر بقایه من اثل و نزل من غضا و هط من عشر و غاف من سلم و سکبش من عمرو قصیمة من غضا و من رمث و ضمریة من غضا و من سلم جمجمة من شجرة انتیاط دور شدن و یقال فلان منی مناط الثریا ای فی البعد **نیاط** بیابان گسسته نیاط رگ دل و یقال رماه الله بالنیاط ای بالموت و یقال للارنب معلقة النیاط کما قالوا منقطعة اسحار و نیاط القوس معلقها نا اطر رگ پشت **نوط** بالضم جانوریست خرد برابر گنجشک که در جنگلها خانه او از رشتهای باریک آویخته باشد بیک تار ضعیف تنوطة یکی از وی یقال اصنع من تنوط **نهبط** نابط بانگ و نفیر کردن ص ف ا ک ۲ نیط بادزن و بمعنی بحیط الاشرط المسط فی الساقی اتلله ولد ان بفتحتین الذین یستخرجون اولادها اذا تعسر ولادها یعنی کسانیکه هنگام تعسر زادن ناقه بچه از زهدان بر آرند **نفط** بفتحتین مرد مان دراز قد شطة بالرمح بنیزه زدن آن را ص نفتها نیط مرگ یا جنازه یا مهلت نیاط دور شدن ص ف ا ک ۲ انتیاط مثله

فصل الواو

وبط وبط ضعیف رای شدن ص ف ا ک ۲ وبط بفتحتین کذلک ص ک ا ف ۲

والثط ضعیف و بد دل و بازداشتن از حاجت کسی را وخط در آمیختن سپیدی موی و سیره گذارده
زدن و شتاب رفتن ورطة هلاکی و زمین هموار بی راه و نشان ایراط توریط در هلاکت انداختن
تورط لازم منه وراط بالکسر بکار و فریفتن و فی الحدیث لا خلاط ولا وراط وسط سطة در میان شدن
ع ف ک ۳ و یقال فلان وسیط فی قومه آنکه در منصب میانه و در محل رفیع باشد الاصبع الوسطی
انگشت میانگی والصلاة الوسطی نماز میانگی توسیط در میان آوردن چیزی و تری توسطن به جمعا در میان
چیزی بد و نیم توسط میانجی کردن وساطة میانجی وسط بالفتحتین میانه و راست از هر چیزی قوله تعالی جعلناکم
امة وسطا ای عدلا شیء وسط چیزی میانه نه زشت و نه نیکو واسطة القلادة جوهر میانگی گزیده
واسط نام شهری و هو مذکر مصروف لان اسماء البلدان الغالب علیها التانیث و ترک الصرف
الا منی والشام والعراق و واسطا و دابقا و حجرا فانها تذکر و تصرف واسط الکور پیش پالان و یقال جلست
وسط القوم بالتسکین و جلست وسط الدار بالتحریک والصواب جلست فی وسط الدار لانه اذا کان متحرکا
کان مصدرا فلا بد من فی و کل موضع یصلح فیه بین فهو وسط بالتسکین وان لم یصلح فیه بین فهو وسط بالتحریک
وطواط مرغی است شوک شب پره وطاوط ج و مرد ضعیف بد دل و یقال هو ابصر فی اللیل من الوطواط یعنی
الخفاش وقط و قیط مغاکی در زمین سخت یا کوه که در وی آب گرد آید وقاط ج توقیط مغاک
کردن باران زمین را و آب که از بالا چکید موقوط انداخته وقط ایضا افگندن صلة بالبار یوم الوقیط
کان فی الاسلام بین بنی تمیم و بکر بن وائل وهط شکستن ع ف ک ۲ و نام
مالی که عمرو بن العاص را بود وهطة زمین پست مغاک مثل وهدة و وهاط و هاط ج و یقال وهط من
عشر یعنی عشر شمار و آن درختی است عرب را از نوع طاق کما یقال عیص من سدر و قمر
قبیص ایهاط انداختن چنانکه به تیر ... وأط القوم گروه را زیارت کرد ع ف
ا ک ۳ الواط الیح الواطة من لجج الماء آب فراوان الواطة من الارض جای بلند و وهاط
بالکسر و بسرخ یا زر و لغة علی اوفاط ای علی عجلة و بالظاء اعرف الوهطة الصرعة من التعب
فصل الهاء هبوط فرود آمدن یقال هبط هبوطا ای نزل و هبطه هبطا ای انزله
لازم متعد یقال اللهم غبطا لا هبطا و قد مر فی فصل الغین اهباط متعد منه انهباط لازم منه هبوط ایضا کم شدن
بهای متاع و کم کردن آن و لاغر کردن بیماری مردم را ع ف ک ۲ هبوط بالفتح نشیب

هرط طعنه کردن و بفحصه گفتن ع ف ک ۲ تهارط یکدیگر را دشنام دادن هرطة بالکسر بیستن هر کسب هرط ج همرط ستم کردن و بی اندازه گرفتن ع ف ک ۲

اهتباط دشنام ولفتیه گفتن کسی را هیاط مهایطة بانگ و فریاد کردن تقال وقع القوم فی هیاط ومیاط

تهایط گرد آمدن و اصلاح امور کردن قوم میان خود بها و بعلاقت التهایط هیم هرط

عوضه وقع فیه یعنی پرده دری کرد هطط بفتحتین مردم هلاک شدگان اهطاشتر بسیار رفتار شکیبا هطاة

مؤنث هطا هط کعلابط اسب هطهطة آواز اسپ و زود رفتاری و شتاب کاری هقوط المبعر تین بثبته

علی السکون زجر للفرس هقط الفتحتین زود رفتاری لغة یمانیة هلط فروهشته شکم و زراعت باهم پیچیده

وهلطة من خبر و بله یعنی هلط کرفت آنزا با جمع کرد آنزا هلطه گرفت آنزا با فراهم آورد آن را

او الصواب بلطه شبیه کقندیل سر حدی است به روم فصل الیاء ایعاط ائتال قطام

زجر و بانگ گرگ راندن الیعاط بانگ برزدن گرگ را یقال الیعط بالذئب ای قلت له یعاط

باب الظاء

فصل الالف - اُحاظة کا ساقة ابن سعد بن عوف ابو قبیلة من حمیر والیه ینسب مخلاف اُحاظة بالیمن والمحدثون یقولون وحاظة بالواو واستقاظ گرفتن والمؤاخذة الالزام

فصل الباء بهظ گران شدن و گرانبار کردن کسی را ع بفتحتین باهظ کار گران

و دشوار تهیه بغور اکر و باهظ بهم البظر المعنی رگ ادراره ابیانا باللفرب و نظانگیز درشت

بطنا بیرون نامده اندام دیگر فربه شد بظلیان بالکسر زن بدخلق بسیار هر باد یقال امرأة

تشظیات بظیات باظ بوتا فرت الی امبرهی المهبل یعنی منی در رحم انداخت باظ الرجل مرد ولستح

را غری فربه شد بیظ آب گشتن و آب زن یا آب مرد و زهدان زن و باظ بیظ کیبوط فصل الجیم

جحوظ بیرون شدن و بزرگ شدن چشم ع بفتحها جاحظ و جحظم نشان سنه میم زائده

جاحظ ایضا نام مردی جاحظتان دو حدقه چشم محمظة سند کردن کسی را جخظ مرد و فرب و فی الحدیث

اهل النار کل جظ مستکبر جعظ ای ضخم جنعاظ بالکسر جنعاظة بد خوی اجعنظاظ بد آنا سیدن مردار لقال

اجنأظت الجیفة وربما کانوا یحرکون الالف لاجتماع الساکنین وقالوا اجنأظت الجیفة جحلنظی بستان

خفته پا پیاد دراز کرده جواظ مرد ضخم خرامان رفتار جوظ جوظان خرامات رفتن فی الحدیث اهل النار کل جعظری

ضمیمه جاظ من الماء از آب گرانی شدن ع بفتحهما جمظ کقنفذ پیر زشت آزمند
جلحاظ بالکسر جلنخظ کزبرج مرد فربه که بر تن موی انبوه دارد جلنخظا بکسر الجیم والحاء مثله و زمین
جلنحاظ و جلنخظ بر وزن و معنی جلحاظ و جلنخظ والصواب بالمهملة جلنظاء من الارض ای الارض الغلیظة
بالکسر سیف عامر بن الطفیل و اجلوّظ کاعلوّط استمر و استقام جلفاظ بالکسر اصلاح کننده کشتی و فعله الجلفظة
و تقدم فی الطاء جلماظ بالکسر آزمند هر چیز المجحظة القماط کالمحنظة جماظ بالکسر جفاکار درشت
جنعاظة بالکسر آنکه وقت خوردن طعام خود را گم فهمد و بسیارخوار جنعیظ کقندیل مثله و ایضا مرد خرد یا
و کز سمج پیر آزمند جفاکار درشت خود بی خرد جنعاظ بالکسر مثله جنطیان ناونادان خرامیدن ع
ف اک ۳ جعاظ نعت منه و جاظا بالمهملة بگرانی بار رفتار کرد

فصل الحاء

حظ بهره و بخت احظ حظوظ ج احاظ کذلک و هو علی غیر قیاس کانه جمع احظ و با بهره و دولتی شدن ع ک ل
ف ۲ هو حظ و حظیظ و محظوظ ای جدید ذو حظ من الرزق و انت احظ من فلان تو بهره مند و بارزی
تری از فلانی حظظ بضمتین و فتح ۲ لغة فی الحضض و هو من الادویة حضظ ایضا جمع بین الضاد و الظاء حفظ بالکسر
نگاه داشتن و یاد گرفتن حفظة فرشتگان نگاهبان و نویسندهٔ اعمال محافظة نگاهبانی کردن و یقال انه
لذو حفاظ و محافظة ای ذو عارة و انفة حفیظ نگاهبان و منه قوله تعالی و ما انا علیکم بحفیظ احتفاظ خویشتن داری
کردن متعدی بالباء و خشم شدن یقال احتفظ بنفسه و احفظته فاحتفظ تحفظ هشیار و بیدار بودن و پایه پایه
یاد گرفتن تحفیظ یاد دادن کتاب و جزء آن استحفاظ یادداشت خواستن حفیظة حفظة بغضب و حمیت و یقال
ان الحفائظ تنقض الاحقاد ای اذا رأیت حمیمک یظلم حمیت له و ان کان علیه فی قلبک حقد احفاظ
بخشم آوردن حنظی به ای ندد به یعنی شنوانید او را فحش و الالف للالحاق و حنظلی به و حنظلی بفوقی به
یکی یقال رجل حنظیان و حنظیان و حنذیان بالخاء المعجمة و عنظیان بالعجمتین و المهملة مع المعجمة ای فحاش
ضمیمه احنظی سما کاحبنطی یعنی خشمگین و ذکر فی الخاء حنیاظ بالکسر سخت کردن کمان
یقال حرنظا القوس حنطاظ بضمتین و کسر در داو تحیذ من ابوال الابل او الحضض حمنظة شلیدا آیند
ع ف اض ۲ ضمیمه

فصل الخاء

خظ الرجل تن مرد سست فربه شد
خنظوة الجبل بالضم سر کوه خنظیان مرد فحش گو و خنظی به تشهیر کرد و فاش نمود و الالح کرد در غلا

فصل الدال

دأظ الخیه کردن گلو و پر کردن مشک ع بفتحهما دأظ زدن و

ع ف اص ۲ واَلنظی اصلب وسخت الالف للالحاق وناقة دلنظاة ضیمیه وظ
خشک کردن و دور کردن ع ف اص ۲ دعظ داخل کردن تمام نره در فرج ع لغتیهما
یقال دعظ بایره ودعظه فیها دِعظایة بالکسر مرد کوتاه قد و بسیار گوشت اگرچه دراز باشد دعمظ ذکره فیها
تمام نره خود را در فرج داخل کردن دعموظ بالضم بدخو دلعماظ بکسرتین آزمند وعیب جوی مردم دلمظ
کر بهیج شتر با دندانها سال المدلنظی سخت گوشت والدلنظی فی ذل نظ فصل الراء
رعظ بالضم جای در نشاندن پیکان در تیر از رعاظ ج رعظ بالتحریک شکستن سوراخ تیر که پیکان در وی
کنند ع ک اف ۲ سهم رعظ نعت منه فصل الشین شنظاظ بالکسر
چوبک گوشه جوال و نام دزدی و فی المثل الص من شنظاظ واسرق من الزبابة شنظ گوشه بستن جوال را
اشنظاظ چوب گوشه ساختن و برپای خاستن شنظنظة سنیج شدن ذکر کودک بوقت بول شناظی
کرانهای کوه شنظوة بالضم علی فعلوة یکی شواظ بالضم والکسر زبانه آتش بی دود ضیمیه
شنقیظ کاسه سفالینه شمظ باز داشتن و آمیختن و قدری قدری از چیزی گرفتن و برانگیختن و سیری
جنبانیدن ع ف اص ۲ وآن یشظ الانسان الکلام بخلط لیناً بشده خلط کردن سخن نرم
با درشت شنظان کسنظان درشت خوی سخت جان وشانظت فی یدی من فنا تک شنظیة یعنی پاره
از نی تو وستم خورد ع ف اک ۲ شانظتا ایسا فصل الغین غطغطة
جا وجا وان رفتن تیر و بسیار کی رفتن بدول از صف معرکه و فی المثل لاتغطیتی وتغطغظی ای لاتؤذینی
دارضی نفسک قال الجوهری وهذا الحرف هکذا جاء عنهم فیما ذکره ابوعبیدة وانا اظنه تغطغظی بضم الثاء یعنی
تاعرینی بالاستقامة وانت تتعرجین عکاظ بازار عرب در ناحیه مکه بوقت جاهلیت سالی یکبار آنجا گرد
آمدندی و خرید و فروخت کردندی و تفاخر و تناشد اشعار با هم نمودندی و در وقت اسلام آن بر افتاد
ادیم عکاظی منسوب بوی عنظوان بضمتین مرد فحاش و نوعی از گیاه که در دشکم آرد کسی را عنظوا
ملح ماده فصل الغین غلظ سطبری سطبر شدن ع ک عضهما غلیظ نعت منه
استغلاظ غلیظ شدن و غلیظ شمردن چیزی را و ناخریدن جامه بسبب درشتی تقال استغلظه ای ترکه
شراء لغلظه غلظة ثلث لغات وغلاظة بالکسر ای غلاظة یعنی درشتی اغلاظ درشت گفتن و جامه درشت
خریدن تغلیظ درشت کردن بر کسی چیزی را ومنه الدیة المغلظة والیمین المغلظة غنظ اندوه سخت و سخت اندوهگین

ع ف ك ٢ و كان ابو عبيدة يقول هو ان يشرف الرجل على الموت من الكرب ثم تفلت
مغنوط سخت انده‌گين وذكر عمر بن عبد العزيز الموت فقال غنظ ليس كالغنظ وكظ ليس كالكظ
مغانظة بخشم آوردن
غنظلة بخش شوانيدن فعل از وى غنظلى به باب ال احدى الطائين الفا كما هر في فصل الحاء غيظ خشم
پنهان از عجز بخشم آوردن اغتياظ خشم گرفتن غيظ نعت منه وتام مردى وهو غيظ بن مرة بن عوف مغايظة بخشم آوردن
اغتياظ تغيظ بخشم شدن ضم مغظغظة بانگ سخت جوشان ويكسر الغين الثانية ايضا
فصل الفاء فظ آب شكنبه ومرد درشت خو فظاظة درشت خو شدن ع ك ا
ف ٢ افتظاظ آب دادن شتر او دهان او را بستن تا شتر او بزند تا اگر خداوند شتر تشنه شود
شكم او را بكفاند وسه قيئ او را بيفشارد وآن آب را بخورد فيظ فيوظ فيظان مردن ع ف ا
ك ٢ يقال فاظ اى مات وفاظت نفسه اى خرجت روحه عن ابى عبيدة والكسائى وابى زيد
قال الكسائى يقال فاظت نفسه وفاظ هو نفسه اى قاءها لازم ومتعد وقال الاصمعى سمعت ابا عمرو بن العلاء
يقول لا يقال فاظت نفسه ولكن يقال فاظ اذا مات ع ف ا ض ٢ ولا يقال بالضاد
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
ع ف ا ... فقط اذا كان ... بالباء يقال قنط بالمكان اذا اقام به الى الصيف
... موضع باشد ... گرما ... آمدن چيزى كسى را گرما ضم ع قنظ ...
... الحنظل فى معنى القنوط فصل الكاف كظة بالكسر سست شدن از طعام
... ع ف ا ض ٢ ودر تنگ آمدن كار كسى را و اندوهگين كردن مكاظة

سخت مرد سیدن و در حرب لکانظاظ در گذرانیدن مردم دشمنی را با یکدیگر یقال بینهم لکاظ ای عداوة اکتظاظ
پر شدن وادی از سیل رجل کنظ لنظ مرد سخت دشوار خوکنظه دشوار آمدن کار بر کسی صح ف اض ۲
ف ۲ ضمیمه کرظ فی عرضه به آبرو وی او رخنه کرد صح ف اض ۲
کریظ حسب بالکسر ای یکر ظیر والکرظة بالضم فی السهم والقوس الکظرة کعیرظ کامیر و مستلم مرد کوتاه دغر کب
کلظة تقیمین رفتار لنگ اکلظ نعت منه والصواب بالطاء فصل اللام لحظ نگریستن
بدنبال چشم صلة بالهاء و بالی صح بفتحهما لحاظ بالفتح دنبال چشم لحاظ بالکسر نگاه بد اشتن بچشم چیزی را
الظاظ لازم شدن چیزی صلة بالباء و مداومت کردن بر چیزی و مقیم بودن بجائی و پیوسته بودن
باران والحاح کردن رجل ملظ ای ملح و ملظاظ ای ملحاح قال ابن مسعود رضی الله تعالی عنه الظوا فی الدعاء
بیاذا الجلال والاکرام ای الزموا ذلک رجل لظاظ ای عسر لعمظة تشره و آرزو و گوشت بدندان برکندن
از استخوان لعمظة کذلک تعلوبه رجل لعمظ لعموظ و لعموظة بالضم کلاهما و هو النهم الشره و قوم لعاظة و لعامیظ
لفظ بیرون افگندن از دهان صح ف اک ۲ لفاظة بالضم سخن از دهان بیرون افتاده
یا چیز آن لفظ سخن و سخن گفتن بلفظ کذلک لفظة یک سخن الفاظ ج و یقال اسمح من لافظة وهی العنز لانها
تشلی للحلب وهی تجتر فتلفظ بجرتها و تقبل فرحا منها بالحلب او بالحمامة التی تزق فرخها و یقال هی الرحا
و یقال هی الدیک و یقال البحر لانه یلفظ بالجواهر و العنبر والبحار فیه للمبالغة لمظ زبان گرد دهان برآوردن
بعد از طعام و لب لیسیدن صح ف اض ۲ لماظة بالضم آنچه باند از طعام در بن دندانها ای دهان
تلمظ کذلک و زبان بیرون آوردن مار و یقال ما ذقت لماظا بالفتح ای شیئا و شرب الماء لماظا اذا
ذاقه بطرف لسانه التماظ خوردن لمظة نکتة از سپیدی و فی الحدیث الایمان یبدو لمظة فی القلب سپیدی
لب زیرین اسب فرس الممظ نعت منه التماظ سپید شدن لب زیرین اسب ضمیمه
الظ اندوگین شدن صح بفتحهما او لاظ طرده و قد دنا منه و لاظه فی التقاضی سخت گرفت یعنی در تقاضا
سخت کرد ملطنطة کسنظة دختر فربه دراز قد و تنومند رجل لمعظة مرد حریص دار مستد مقلوب لعظمة
لاظه دور کرد آن را صح ف اض ۲ ملوظ کسنبر عصا که بآن زده شود یا تازیانه التالث الحاقنة تعدت
فصل المیم مشظ بالتحریک خار و چوب در خستن در دست صح ک ل
ف ۲ مشظ نعت منه مرخظ انار دشتی و کوهی مظة تا مرد مماظة مماظا بدی سنارعت کردن تماظ که

ضمیمه محافظة بر ورخوابانیدن کشن شیوه زاده را تا جهد **فصل الفاء**
فغط نغوظ برخاستن ذکر مرد ع **لفنحا** الفاظ خیزانیدن ذکر و باز و فراز کردن ناقه فرج را از نهایت
اشتهای فحل **نَقظ** بالتحریک شتافتن ع **ک ا ف ۲** - انکاظ شتابانیدن ضمیمه
نشظ بالفتح بر و دمی زبودن النشوظ بالضم نبات الشئ من ارومته اول ما ینبت حین یصدع الارض و الفعل
فصل الواو وشظ استخوان شکستن ع **ف ا ک ۲** و زبانه
در بن و شنه تبر و تیشه زدن تا استوار شود الوشیظ الخسیس من الناس لیس اصلهم واحدا وعظ پند دادن
نصیحت کردن عظة کذلک ع **ف ا ک ۲** - اتعاظ پند گرفتن یقال السعید من
اتعظ بغیره **وکظ** دفع کردن مواکظة مداومت کردن بر کاری قوله تعالی الا ما دمت
علیه قائما قال مجاهد مواکظا **ضمیمه** وحاظة بالضم ویقال احاظة بالهمزة شهری است با یمن
در یمن منسوب الیها مخلاف وحاظة وقظه سخت زد او را ع **ف ا ک ۲** و وقظه علی الامر
بر کاری بستگی کرد وقیذ به فی راسه بالضم کوقط بالطاء والصواب بالظاء وقط حوض خرد که برای آن
آب جمع شود وقیط بر جائی مانده که بر پر خاستن قادر نباشد
فصل الیاء رجل یقظ بضم القاف وکسرها مرد بیدار و هشیار ایقاظ بیدار کردن
از خواب و بیدار گردیدن انگیختن یقیظ کذلک تیقظ بیدار و هشیار بودن استیقاظ کذلک و بیدار شدن از
خواب یقظان بیدار یقظة بفتحتین بیداری و نام مردی است

تمام شد

الحمد لله الفتاح فالق الاصباح والصلوة علی سید الملاح فی الصباح والرواح که جلد اول
کتاب **صراح** لغت اصحاح بطرز جدید با حواشی مختصر و مفید نفیس تا جروی قیاس
منشی نول کشور مالک اوده اخبار در مطبع مشهور واقع لکهنؤ به تصحیح علامه ادیب نحوی
لغوی مولوی خواجه محمد اشرف علی لکهنوی علیه الله القوی
بتاریخ بستم شهر ربیع الاول سنه [illegible] هجری بکسوت طبع
المتوکل [illegible]